

**Aanmerkingen over het recht gebruik van het Evangelie eenvoudig
afgeleid uit enige evangelische stoffen**

DEEL 2A en 2B

door Johannes Conradus Appelius
Dienaar des Woords te Zuidbroek en Muntendam

Opnieuw gezet in de huidige spelling, naar de uitgave van Weduwe Jurien Spandaw,
Groningen, 1762

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2005

Inhoud

Deel 1 niet aanwezig

Deel 2A

1. Op het boekwerk 5
2. Aanspraak 9
3. Voorrede 13
4. Aanmerkingen over Psalm 119:75 74
5. Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6 96

Deel 2B

6. Aanmerkingen over Jesaja 55:7 169
7. Aanmerkingen over Lukas 22:62 209
8. Aanmerkingen over Titus 3:8 230
9. Index 278

1. Op het boekwerk

Ad librum qui inscribitur Iohannis Conradi Appellii animadversionum Evangelicarum Vol. II Aeschyl. Altera nunc PROLES, FRATRIQUE simillima, salve! Gratia quam decorat, nobilitasque PATRIS. Nosceris, ut pares, DIVINA splendidus arte, O LIBER! AUCTORIS gloria digna TUI. Dulce opus, inceptum FRATRI, TU subvehis alte, Ut caeli placeat, pressa dolore, via. Scilicet, interimunt animos, et gaudia pellunt Crimina, verberibus mox abigenda bonis. Hinc DOMINUM celebras IUSTUM¹ simul atque FIDEM, Dum sapiens plectit, queis jubet esse bene. Ne pereant misere, moniti sed turgida ponant, Sic suboli GENITOR consulit ipse SUAE. Natorum sentit PIETAS, MEDICAMQUE, pudore Subfundens mentem, praedicat aequa MANUM. Fluctibus adversis, nullis mersabilis undis, Enatat, et crescit, quo magis acta, FIDES. LUX², orta ex tenebris, quae terrent, nubila clarat, Et portum monstrat, quem tetigisse salus. Splendescit mire VIRTUTUM GLORIA, quondam Obscurata, DEI, nunc manifesta FIDEI. Hanc JESUS CHRISTUS, mundi PARSOPTIMA factus Detectam pandit, solus IMAGO PATRIS. Quem simul adspexisse datur, mox cetera cuncta Subsidunt. Quid enim? GLORIA celsa fugat. Laetatur caelum, festivaque gaudia iungunt, Tantopere in terra quos beat unus AMOR. Exsultant, laudes quod qui supereminet omnes, Luce frui supera, mox propiore, dedit. Dona dei agnoscunt, MAIESTATEMQUE PATERNAM Mente timent casta, SPEQUE FIDEQUE colunt. Sic, ante aversos, componit CHRISTUS amicos Et terrae caelum reddit, utrique BONUS. Quin, OPIFER³ cunctis, servat, discrimine nullo, Quos scelerum peragit maxima turba reos. Quaeret opes caeli, sunestaque tela reponet, Qui vanus pridem, quique rebellis erat. Ad CHRISTUM fugiet, vox est miserantis AMORIS, Impurus quisquis vivere purus avet. Pertulit ut JESUS, nulla est nunc NUMINIS ira: Invitat placidum, quem sua culpa premit. Resplendens pulchre totus, qui provolat illuc, Praesidioque potens, intemeratus agit. LEX illi SUPREMA placet, quam prona voluntas Mercedem cultus pendere cuique jubet. Hanc violasse videt: violatae poscere poenam Infestum NUMEN, fentis egenus opis. Quod caelum nescit, nescit quoque subdita terra, Auxilium confert SPIRITUS ipse DEI. Expedit HIC plane, quae sit patientis IËSU, Parentisque deo, gratia visque valens. Spectat inops, spectansque cupit, potiturque cupito: Namque opus absolvit CONDITOR omne SUUM. Integer obsequio CHRISTI, dirisque solutus, Omnia cui debet, denegat hicce nihil. Quae meruere necem, numquam placabilis, odit: Adlectat gratum semita pressa DUCI. Sit tamen¹, imprudens, ventoso ut turbine raptus, Deviet, infelix perque inimica ruat. Protinus insurgit, caecis quo conditur antris, Antiquus dominus, pestiser, atque furens. Per caenum erronem ducit, perque horrida spinis, Ut, lacer et foedus, turpiter iste cadat. Flammiser hunc oculus spectat, tollitque benigne, Inmemor irarum, semper amica manus. Maiorem captu, DIVINUM is sentit amorem, Solvitus in lacrimas, poenitet atque probri. Quae nocuere, fugit properus, PIETATE iubente, Consensusque reus, qui tueatur, habet. Sic quassata FIDES, SPERATA et gaudia durant, Aeternumque manet FOEDERE parta quies. O multum felix, quem, vita et pectore purum, Adsimilante DEO, noscere cuique datur! Hoc nihil est melius: nihil hoc ardentius ambit, Qui, CHRISTUM referens, non nisa recta probat. Virtutem sequitur

custos, fidusque satelles: Civis agit caeli, dum quoque terra tenet. Vera tuens, animus despectat inania rerum, Nec spatiis clausa deliciatur ope. Ut cuncta adfligant, inlaesum transigit aenum, Quaeque serat nullus, gaudia mente capit. Nam REGI servit, cui par, nihil estque secum dum: Prodocet hoc aequus FILIUS ipse PATRI. Quae loca sic digito leviter nunc quina notavi, LUCE TUE fulgent splendidiora, LIBER! Non cupidos CHRISTI, propriae sed laudis avaros, Excutis inplumes limine rite facro. Fastidis pariter, miscent qui SANCTA profanis, Atque cothurnati verba sonora crepant. Quosque trahit picto provectos gloria curru, Enecat, horrendum! TE monitore, lues. Nec palpans cuiuam, vultu nec territus ullu, Adferis ingenue iora sacrata DEI. LYNCEUS monstras, quae stet sententia dictis, Quemque usum fundant, mellea SUADA docet. PER TE, quod speret, multum miser atque fidelis; Indocilis, per TE, quod vereatur, habet. Spicula TU gestas, DIVINA expromta pharetra: O feriant FORTES, FORTE vibrata manu! TU, solida edoctus, vanae spectacula mentis Noxia proturbas, non revocanda bonis. Lampada TU praefers, sectans quam nullus oberret, Ardentem in CHRISTO, LUCE VIAQUE piis. TU IOSU meritis defers, quae gaudia tollunt, Confociantque animos, gratificante DEO. Dotibus inlustris CAELI, TU condita passim Eruis in lucem, quae didicisse iuvat. Hinc, veri rectique tenax, FIDUCIA regnat: Inploratus opem, SPIRITUS hancce tulit. Fers itaque et SAECLI DECUS, et PIETATIS HONOREM, A fera dignum posteritate coli. Qui, LIBER! ad superas tendis perducere fedes, Accelerato gradum: BELGICA tota cupit. Quin rogitat, curvo quisquis dignoscere rectum, Et, tritam SANCTIS, gestit inire viam. Ast ego quid stimulem? TU iam properare videris, Inpatiensque morae, me reticere iubes. Ergo progredere, et FRATRI mox iunctus amato, Quod PATER inponit, perfice prosper opus.

A. BUNING.

**Zegenwens aan de heer Johannes Conradus Appelius, schrijver van deze
Aanmerkingen.**

O te multa prole beatum! Het vall', wat vallen moet:

GODS KERK, op een ROTS
 Gevest, staat pal, en ziet haar lust
 Aan elk, die 't eeuwig heil,
 te onzinnig stout en trots,
 Bestrijdt, en stoort der VROMEN rust.
 Wel HEM, die SIONS bouw, met mond en pen, bedoelt,
 En spreekt naar 't hart van JESUS BRUID!
 Hij siert het HUIS, en weert al wat daartegen woelt:
 GOD kroon' zijn werk met zielen-buit!
 APPELIUS! van GOD gekeurd, vol moed en kracht,
 Tot spijt der HEL, en 'S HEMELS vreugd,
 Gezegend werd ook dit uw SCHRIFT, ons toegebracht,
 Door 's HEEREN hand, een spoor ter DEUGD!

A. BUNING.

Aan de weleerwaarde geleerde en Godzalige heer Joh. Conr. Appeliuss; Predikant in Zuidbroek en Muntendam zijn evangelische aanmerkingen vervolgend.

Zo trekt Gij voort, en gaat, door heilig vuur gedreven,
 Met 't hemels licht van Gods genadeleer,
 Het ak'lig rijk der duisternis te keer.
 Zo geeft gij wederom bestier voor 't geestlijk leven
 Van Jakob nageslacht
 Dat op Jehovah wacht.
 Wat moet het Belial van grimmigheid doen zwellen,
 Dat uw pen, gelijk men dikwerf hoort,
 Zijn slangenrijk in Neerlands kerk verstoort!
 Wat zal 't zijn wreevlig hart, en afgunst, daaglijks kwellen,
 Dat ge uit een aarden vat,
 Ons levert zulk een schat!
 Wat moet de Wangunst zich voor ieder Christen schamen!
 Wanneer zij merkt dat Gij, van haar belaagd,
 Door uw geschrift het beste volk behaagt!
 Dit sterkt en troost het hart van hen, die riepen: "Amen!
 Gods zegen krone uw werk,
 Tot opbouw van Zijn kerk!"
 Zo scheurt Gods hoge hand de schaam'le praalgewaden,
 Waarmee de Nijd haar laffe laagheid dekt,
 En dus zich zelv' wat ijd'le troost verwekt.
 Zo blinkt Gods hoog beleid in 's Hemels wijze paden,
 En maakt de waarheid vast,
 Schoon hel en afgunst bast.
 Vaar dan maar lustig voort, met mond en pen te lichten,
 Tot heil en nut van Neerlands Israël,
 Al raast de Vorst des afgronds nog zo fel.
 Hij licht geboeid, triumf!
 Maar Jezus keurt het stichten
 Van Zijne knechten goed.
 Leev lang! wees wel gemoed!

C.H. SWYGHUIZEN *Predikant in Groningen.*

2. Aanspraak

Aanspraak aan de gemeente te Zuidbroek en Muntendam, aan welke dit vervolg van Aanmerkingen wordt opgedragen in liefde.

Oprecht geliefde gemeente! Mijn blijdschap en mijn kroon! Ik ben er dan door de Goddelijke lankmoedigheid toe gekomen om, gelijk enige van U benevens verschillende anderen, van mij hartelijk begeerden de Aanmerkingen over het recht gebruik van het Evangelie te vervolgen, en heb het begin gemaakt van die stof, welke voor sommigen onder u voor enige jaren zo zeer gezegend is geweest, en daarom ook door hen zo ernstig is begeerd. Het is op kosten van de Heere, en door Zijn versterkende goedgunstigheid gebeurd, dat ik dit vervolg onder zonderlinge verzegeling van de waarheid aan mijn gemoed, ten einde heb gebracht.

De vorige Aanmerkingen had ik aan onze broederen, de gemeente te Noordbroek, opgedragen, omdat zij de aanleiding gegeven hadden tot het uitgeven van die leerrede, waaruit de aanmerkingen geboren waren, en die in de eerste plaats tot hun opbouwning geschikt was. Ik oordeelde dat het allerbetamelijkst was dat ik nu dit vervolg aan u, op wie ik de nauwste betrekking op de wereld heb, opdroeg.

Ik heb hierbij niets anders te herinneren dan eenvoudig en oprecht te verklaren uit welk beginsel en tot welk einde deze opdracht aan u gebeurt. Het vloeit voort uit een innige ongeveinsde liefde en aankleving aan u, en uit een hartgrondige begeerte tot de zaligheid van uw zielen. Het gebeurt om daarvan een openlijk gedenkteken op te richten tot onderlinge opwekking om van elkaar, terwijl wij samenwonen, een aangenaam gebruik te maken. Dat u de arbeid, die ik onder u gedaan heb, en in Gods lankmoedige goedertierenheid nog doen mag, u tot uw zaligheid, in afhanging van de Heere, tot nut mag maken. En dat ik door uw zaligheid meer blijdschap en opwekking tot de arbeid ondervinden mag.

De Vader der barmhartigheid heeft mij het voorrecht geschonken dat ik aan alle gemeenten, waarin ik gediend heb, een bijzondere aankleving in liefde ondervonden heb. Ik kan uit eigen ondervinding niet zeggen hoe een gemoed, dat op zijn standplaats treurt en naar een andere hunkert, gesteld is. Zal ik mij iets dergelijks voorstellen, dan moet ik mijn verbeeldingskracht dwingen om uit de woorden en het gedrag van de anderen iets voor zich te halen, waarvan het zelf de aandoening nooit gehad heeft. Maar ik ken wel het tegendeel. Want de verplaatsingen van mijn gemeenten zijn onder die dingen geweest, tegen welke ik altijd op het meeste zorgde. Het is ook wel gebeurd dat ik er zodanig tegen geworsteld heb, dat ik mijn allerzachtmoedigste Heere daardoor noodzaakte om mij daarover zeer gevoelig te kastijden. Hoewel Hij door de teerste omhelzingen, die Hij mij daarna tot deze dag toe heeft laten ondervinden, duidelijk genoeg getoond heeft dat Hij het uit liefde tot mijn nut gedaan had. Opdat ik Hem zonder tegenweer met mij zou laten doen wat goed is in Zijn ogen. En sinds die tijd ben ik als een gegeseld en getroost kind innig bevreesd geworden om in dergelijke gevallen iets te zeggen te hebben, of mij door onbedachtzaamheid ergens in te mengen. Echter heb ik daardoor nooit mijn verkleefdheid aan enige gemeente kunnen verliezen. Want hoewel ik mij in dergelijke gevallen als leem in de hand van de Pottenbakker probeerde te gedragen, toch scheurde altijd een gedeelte van mijn hart

met een langdurige bloeding, wanneer de band tussen de gemeente en mij verbroken werd.

Maar hoe lief mij al mijn vorige gemeenten geweest zijn, zo moet ik toch in een eenvoudige oprechtheid belijden dat ik aan u in zo'n trap en mate verkleefd ben, als ik nog nooit ondervonden heb. Het strekt mij tot een aangename blijdschap dat ik in de arbeid aan uw zielen de beste tijd van mijn leven en mijn voornaamste krachten zo heb mogen besteden, dat een goede Voorzienigheid gelegenheid vond ze door ongeziene wegen opnieuw te sterken, op zo'n wijze dat ik kon zien dat de Heere het gedaan had. Deze verkleefdheid aan u is geen domme drift. Het ontstaat ook niet uit een enkele aangenaamheid van uiterlijke omstandigheden, die mij op vorige plaatsen ook niet hebben ontbroken.

Maar onder veelvoudige redenen is deze de voornaamste, namelijk dat deze gemeente mij een Bethel geworden is, waar de zeer lankmoedige, genadige en goedertieren Heere heeft gelieven met mij ellendige te zijn, Zijn genade in mijn onwaardigheid, en Zijn kracht in mijn zwakheid te openbaren. En omdat Hij mij de levendigste bewijzen heeft gegeven dat het Hem behaagde dat ik Hem hier zou dienen. Het werd mij door aanmerkelijke omstandigheden van de voorzienigheid zo duidelijk gemaakt dat ik, toen ik door u geroepen was, op Gods bevel moest heengaan, dat er niet de minste twijfel aangaande het welbehagen van de Heere in deze bij mij overbleef.

Uitgenomen één mijnheer die, toen ik op één van mijn vorige plaatsen, behalve de predikdienst, de schooldienst waarnam, onder mijn beste, ijverigste, zedigste en meest geliefde leerlingen was geweest, waardoor ik zo'n betrekking op zijn Weled. Achtb. Gestr. gekregen heb dat ik nooit kan verliezen, maar die ik voordat deze plaats was opgevallen, in jaren niet gezien of gesproken had. Behalve deze ene mijnheer, zeg ik, was u allen mij volstrekt onbekend. Men had mij een indruk gegeven dat de boodschap die ik u brengen moest, en de wijze waarop ik mij verbonden achtte het te brengen, de meesten van u niet zeer aangenaam zou zijn. Ik kende mijzelf als een mens van wie het natuurlijk bestaan de innigste afkeer van alle twist en hardigheid had, en wie het aan wijsheid en kracht ontbrak om zich in een onbekende landstreek en in zo'n grote en een zo gestelde gemeente, naar behoren te gedragen. De Heere herinnerde mij in die omstandigheden dat Hij een stem bezat die met macht was, en die de sterke cederbomen verbreken kon, wat de eikenbomen die om de tuin geplant zijn mij, wanneer ik daar wandelde, gedurig te binnen brachten. Hij deed mij opmerken dat, wanneer Hij door de dienst van de apostelen mensen wilde grijpen, Hij hen als schapen onder de wolven zond om wolven door schapen te vangen. Hij drukte mij op het gemoed dat de roem van een bevelhebber onbegrijpelijk zou zijn, wanneer hij in staat was om door een gebrekkig wapentuig of dapperheid, een goed gewapend heirleger afbreuk te doen.

Het werd mij duidelijk gemaakt dat de Heere, Die ik dien, de bekwaamheid en de gewoonte heeft zulke wonderen te doen. Ik kwam dan tot u onder een zeer levendig gevoel van mijn ongeschiktheid en onwaardigheid, maar met grote moed en hoop op de wijsheid, macht en oneindige goedertierenheid van Hem Die mij gezonden had. Ik ben door deze hoop ook niet beschaamd geworden. Want op de eerste dag des Heeren na mijn bevestiging gaf de Heere mij een duidelijk teken dat Hij in staat was te doen wat ik van Hem hoopte.

Hij nam ook uw harten in Zijn hand, en vormde ze in een bestendige toegenegenheid tot de geringe persoon en dienst van mij, en heeft ze tot deze dag toe meer dan tien

jaren zonder storing laten duren. Hij schonk naderhand in de gemeente een bijkans algemene bedaarde bekommering aangaande de eeuwige staat van de zielen, waaronder verscheidene uit het rijk der duisternis in Jezus' koninkrijk daadwerkelijk zijn overgekomen, die nu hier of elders met meer of minder voorspoed op de weg des levens wandelen, of misschien het Lam voor Zijn troon eren. Hij heeft verscheidene gemoederen van onze tere jeugd geopend, opdat ik een open aarde zou vinden, waarin ik het zaad van de grondwaarheden zou inzaaien, in een gegronde hoop dat het daar misschien aan het wassen mocht komen, wanneer mijn beenderen verrot zijn.

Ook heb ik hier nog geen tijd gehad dat de Heere met Zijn zegen geweken zou zijn. Ik ontmoette gedurig, onder oude of jonge, enige zielen waar de Heilige Geest het aanvankelijke werk van overtuiging of van levendmaking tot geloof verricht, of waar Hij Gods kinderen onderwijst in hetgeen ze nog niet geweten hadden, ze bestraft, terughaalt, voortleidt of vertroost.

Onder dit alles schenkt mijn genadige Heere mij zoveel aangenaamheid naar ziel en lichaam, dat ik, zolang ik op Zijn aardboden, die nooit voor mij een woestijn van oordelen geweest is, gewoond heb, het nooit zo vreedzaam in mijn binnenste gehad heb, als hier in deze plaats.

Deze genadige wegen zijn de oorzaken van mijn teerste aankleving aan u, die door bijzondere ontmoetingen merkbaar vermeerderd is. Hoewel het mij alleraangenaamst geweest zou zijn dat ik onder u als een door andere gemeenten vergeten man in stilheid mijn werk mocht doen, toch konden enigen van u het niet laten, of zij moesten bij gelegenheden hun liefdeszorg aangaande een beroeping vriendelijk openbaren.

Hoewel het denkbeeld van zo'n geval, die ze mij daardoor veroorzaakten, mij zeer onaangenaam was, toch werd mijn verkleefdheid door de openbaring van hun wederliefde telkens levendiger. Wat zij gevreesd, maar ik niet gedacht, veel minder gehoopt had, is toch eindelijk meer dan eens gekomen, en heeft telkens tot een nieuwe aantrekking van de nauwe band moeten dienen.

Wanneer ik in de hoofdstad van een naburige provincie tegen mijn verwachting beroepen was, had de Heere, kort voor dat geval, mij in het bezoeken van de gemeente zo'n vatbaarheid voor de waarheid laten bespeuren, die mij tot een blijk strekte dat, als ik lust tot arbeid had, ik niet naar elders behoefde te gaan, maar hier nog werk kon vinden. Hierdoor werden de aandoeningen die mij anders in zulke omstandigheden eigen zijn, en nu zeer groot hadden kunnen worden, zeer gematigd. Omdat het mij direct toescheen dat ik, zoals ik het liefst wenste, in de gunst van de Heere, die mij beter is dan het leven, bij u mocht blijven. Na een bedaarde en rijpe overweging voor het aangezicht van de Heere nam ik dan dat besluit dat mij nog geen ogenblik berouwd heeft, en gelijk ik op goede gronden verzekerd ben, ook nooit berouwen kan. De Heere gaf ook daarop zichtbare tekens van goedkeuring, die ik telkens, wanneer ik mijn openbaar werk verricht, voor mijn aangezicht heb. De algemene toegenegenheid tot mijn persoon en dienst, die u bij die gelegenheid geliefde te openbaren; de bewijzen van Goddelijke goedertierenheid over mij, in en na die omstandigheden, zijn weer nieuwe aantrekkingen van die nauwe band geweest, waardoor ik aan u gestrengeld was.

Nog nadrukkelijker zijn de omstandigheden van een beroeping in onze stad, die kort daarop volgden, voor mijn ziel geweest. Wanneer een van mijn ouderlingen mij enige weken van tevoren de tijding bracht dat men naar alle menselijke waarschijnlijkheid bij een aanstaande beroeping daar het oog op mij zou vestigen, werd mijn ziel met een

onuitsprekelijke schrik bevangen, door een gestadige overpeinzing in wat voor knellende omstandigheden ik, ellendige, door zo'n weg kon raken. En hoewel ik mij met alle ernst probeerde voor te stellen dat deze kwelling een onbetamelijk vooruitlopen was, omdat de zaken wel anders konden uitvallen, en ik niet wist of ik zo lang leven zou, nam echter mijn benauwdheid zo toe dat ik van de plaats waar ik zat niet eens kon opstaan. Wanneer ik deze angst van mij aan een aanzienlijke en Godzalige boezemvriend, die uit de stad bij mij gekomen was, na enige dagen met benauwde tranen klaagde, gaf hij mij tot antwoord dat ik zo'n ontmoeting niet als een benauwende zaak, maar als een aangename opschikking diende aan te merken; wat mijn ziel als met een zwaard nog meer doorsneed.

Direct na het vertrek van die mijnheer dreef de grote angst mij in het eenzame om daar redding te zoeken, waar ik het meermalen gevonden had. Mijn knieën hadden de grond nog niet geraakt, toen mij de raad van Paulus, Hebr. 4:16, met een onuitsprekelijke kracht in mijn hart neerdaalde. Ik beschouwde God als gezeten op de troon der genade. Gelijk men zegt dat de ijdelheid op de troon zit, waar men niets dan ijdelheid ziet, en waar niets dan ijdelheid de heerschappij voert, zo merkte ik God aan op een troon der genade, waar niets dan genade wat te zeggen heeft. Ik mocht daarvoor neerknielen om barmhartigheid in mijn ellendigheid te verkrijgen, om genade die reeds bereid was, in mijn onwaardigheid te vinden en om hulp, wanneer het BEKWAME TIJD voor de Heere en mij zou zijn, te ontvangen.

Op die dag gaf de allerlankmoedigste en barmhartige Heere in het midden van mijn grootste slechtheden nog meer tekens dat Hij aan mij in mijn ellendigheid dacht. Toen ik daarna op een morgenstond wakker werd gemaakt, zonk mij met veel nadruk op het gemoed, hoe wonderbaarlijk God mijn smekingen, toen ik hierheen ging, gehoord had, en oneindig meer gegeven dan ik ooit had durven bidden of denken. Hij was immers altijd MET MIJ GEWEEST, als *mijn beste en getrouwste Vriend*, Die in alle gevallen mijn partij gekozen, en Zich mij en mijn zaken zo hartelijk had aangetrokken, als mijn *Beschermers* in gevaren; als mijn *Helper* uit noden; mijn *Trooster* in benauwdheden; mijn *Raadsman* in donkerheden; mijn *Wegwijzer* op onbekende wegen; mijn *Verzorger* en *Besteller* van overvloedig onthaal op alle plaatsen waar ik mij op mijn reis moest ophouden; en mijn *best Gezelschap* op mijn weg. Door het een en ander werd mijn gemoed met een vast vertrouwen vervuld, dat die God van Bethel gewis met mij zou zijn, en dat Hij Zelf mij zou helpen wanneer het BEKWAME TIJD zou zijn. Mijn ziel werd van die tijd af zo van alle angst en vrezen ontslagen, dat ik het nooit heb teruggezien. God liet Zijn aangezicht over mij lichten. *Laat ons dan met vrijmoedigheid toegaan tot den troon der genade, opdat wij barmhartigheid mogen verkrijgen, en genade vinden, om geholpen te worden ter bekwame tijd.*

Ik kon nu alles wat men van de nominatie, beroeping en andere omstandigheden boodschapte, zonder enige benauwdheid aanhoren, uit een vertrouwen dat God Zelf mij uit deze omstandigheden zou helpen, wanneer het bekwame tijd zou zijn. Geen bekommring of zorg wilde op mij hechten, dan alleen deze dat ik mij door onbedachtzaamheid toch niet mengen mocht in dingen waartoe de Heere mij niet riep, tot storing van mijn vrede.

Allen die mij kenden konden het niet begrijpen hoe ik zo tevreden kon zijn. Geen wonder. Want ik zelf kon er geen begrip van maken, omdat ik zo'n gemoedstoestand in dergelijke gevallen nooit gekend had. Maar de Heere heeft het gedaan. Enigen dachten, echter zonder grond, dat mijn gemoed van mijn lieve gemeente los was

gemaakt. Maar God Die mij had opgewekt om op Hem te vertrouwen, heeft mij ook, toen het tijd was, naar mijn hoop zeer genadig geholpen. Hij verwekte in Zijn hoge voorzienigheid enige heren die het werk voor mij, die in stilte zat, opnamen en het daarheen brachten, dat mijn hoogst geëerde heren en burgervaders, de EDELE M.H.H. BURGEMEESTERS EN RAAD het besluit namen om de beroeping, waarover zoveel twist ontstaan was omdat men het niet eens kon worden of ik één of geen, en welke partij van de zogenaamde O. of N. studie wilde trekken, niet goed te keuren, met dit gevolg dat ik uit deze omstandigheden, zo gemakkelijk en veilig als het ooit gebeuren kon, werd uitgeholpen, zonder ooit aan enige twijfel, of ik mij ook vergrepen had, blootgesteld te kunnen worden, en dat er een van mijn innigst geliefde medebroeders, welke de eeuwige Wijsheid tot die post geschikter heeft gekeurd, in mijn plaats werd beroepen en goedgekeurd, die nu, Gode zij dank! met zoveel zegeningen bekroond wordt.

Dit is een van de aangenaamste en nuttigste ontmoetingen voor mijn ziel geweest welke ik ooit gehad heb. Want direct kwam mij te binnen dat ik door mijn slechtste en beste verrichtingen mij waardig had gemaakt om uit de gehele kerk en uit het land van de levenden, door een hoge hand, afgesneden te worden. Maar dat mijn Heere Christus Zich in mijn plaats had laten uitroeien, opdat, nu deze beroeping afgesneden is, al mijn zorgen afgesneden zouden worden, en ik in mijn Bethel zonder schudding zou blijven staan, en nog dieper wortelen. Mijn ziel wenst uit de binnenste grond van het gemoed de alleruitnemendste zegeningen over die heren, die de Voorzienigheid als middelen heeft gelieven te gebruiken, om deze zaak voor mij zo af te doen.

Door deze weg bent U, MIJN DIERBARE GEMEENTE! mij nog liever geworden. Temeer omdat u bij deze gelegenheid weer nieuwe blijken gaf dat mijn persoon en dienst u even aangenaam was. En omdat de Heere ook hierna nieuwe tekenen van Zijn goedkeuring genadig heeft gegeven. Wanneer na deze ontmoetingen weer twee andere gemeenten tegelijk hun genegenheid te kennen gaven om mij, ellendige, tot hun leraar te hebben, hebt u opnieuw getoond dat uw liefde nog niet verkoud was, en ik heb van mijn kant ook geprobeerd blijken te geven dat ik niemand liever dan u wenste te dienen, en de Heere heeft het tot deze dag toe door gewisse tekens genadig gelieven te openbaren, dat Hij over mijn verblijf bij u niet toorn.

Een ander, die geen belang heeft in onze ontmoetingen, mag deze aanspraak, die alleen tot U gericht is, ongelezen overslaan. Ik heb het nodig geoordeeld genoemde zaken te herinneren, niet om uw aandacht door een verhaal van zaken die u bekend zijn, af te matten, maar om u te tonen dat mijn tere aankleving aan u op gewichtige gronden steunt, en dat u van de oprechtheid en bestendigheid van mijn liefde jegens u, waaraan u nooit getwijfeld hebt, des te meer verzekerd mag zijn. En dit gebeurt niet om mij, geringe, bij u meer aan te prijzen, waartoe ik geen redenen of gelegenheid vind. Maar opdat u deze aangeboden aanmerkingen met des te meer aangenaamheid mag aannemen; er voor uw zielen een nuttig gebruik van maken; dat u mijn liefde niet mag verdenken wanneer ik ambtshalve iets zeggen, prediken of doen moet dat tegen uw verdorvenheden strijden mocht; maar dat u altijd verzekerd mag zijn dat een tere liefde tot uw zaligheid het beweegrad daarvan is.

De Heere zegene u in alles wat u dierbaar is, in allerlei opzichten! Hij late ook mijn geringe arbeid onder u tot eeuwige zegeningen verstrekken!

Dit wenst uit een oprecht gemoed, MIJN TEERGELIEFDE GEMEENTE! *Uw tot de dood beminnend dienaar*, J. C. APPELIUS.
Geschreven in mijn studeerkamer, 19 nov. 1761.

3. Voorrede

§ 1.

Gelijk ik, zeer ellendig mens, van mijn tere jonkheid af tot het tegenwoordig ogenblik toe, ontelbare, zonderlinge en zeer nadrukkelijke bewijzen gehad heb, dat ik door een hoge, wijze, verborgen, onbegrijpelijk genadige en onvermoeibaar getrouwe Voorzienigheid, niet alleen tegen alle waardigheid maar ook tegen mijn gedachten en genegenheden aan, wonderbaarlijk geregeerd wordt. En dat al mijn geluk alleen daarvan afhangt, dat zulke wijze, krachtige en goedertieren vleugels mij vrijwillig hebben opgenomen en bestendig dragen, zo heb ik dat ook op een nadenkelijke wijze in het schrijven van mijn geringe en eenvoudige aanmerkingen ondervonden. Het was nooit in de zin van de gedachten van mijn hart opgekomen dat ik ooit iets dergelijks schrijven zou.

Maar toen de Voorzienigheid mij geroepen had om in de naburige gemeente van Noordbroek een redevoering tot de bevestiging van een nieuw beroepen, geëerde medebroeder te doen, zo werd ik door verschillende omstandigheden gedurig aangeprikkeld om die leerrede uit te geven, of het misschien tot meerdere stichting van die geliefde gemeente dienen mocht. Gelijk ik in de aanspraak aan hen, die voor die redevoering is gedrukt, gemeld heb.

Ik had in het eerst geheel geen andere gedachten dan dat ik die enkele predikatie zo alleen zou uitgeven. Maar toen naderhand een zekere heer, met wie ik gemeenzaam en vriendelijk omga, mij vroeg of ik niet de ene of andere intree- of afscheidsrede daarbij wilde voegen, omdat een enkele leerreden anders zo snel versmeten werd, zo kwam mij dat in geen bedenking. Want het uitgeven van geschriften in de vorm van predikaties, en vooral het laten drukken van bijzondere intree- of afscheidsredenen heeft mij nooit de bekwaamste weg tot *algemene* stichting geschenen te zijn.

Bovendien dacht ik dat het om verschillende redenen mijn werk niet was om mij onder een uitgebreidere *drukpers* te begeven. Want ik vond genoeg te doen wanneer ik mijn tijd en krachten, die soms niet van staal en koper bleken te zijn, aan de uitgebreide dienst van mijn teergeliefde gemeente opofferde, en daarin alleen verteerde.

Het kwam mij echter bij die gelegenheid in de zin of het niet nuttig kon zijn wat eenvoudige aanmerkingen over de inhoud en het recht gebruik van het Evangelie, waarin veel zielen zo onbeschrijflijk donker zijn, erbij te voegen, niet alleen ten dienste van die gemeente voor welke ik die redevoering schreef, maar ook van verscheidene mij zeer dierbare, maar donkere zielen in die lieve gemeente welke de grote Herder van de schapen aan mijn opzicht had toevertrouwd, opdat Hij aan hen in mijn zwakheid en onwaardigheid Zijn kracht en genade zou openbaren.

Ik nam dat besluit, maar met dit vaste voornemen dat de aanmerkingen vooral niets groter dan de redevoering zelf zouden worden. Ik schreef dan die leerrede met de aanspraak, die ik naar dit voornemen inrichtte, en wat uitgebreider uitwerkte. Niet denkend dat ik in de aanmerkingen over de stukken, die in de aanspraak behandeld waren, zo breedvoerig zou kunnen handelen. Ik gaf de predikatie met de aanspraak aan de drukpers over, denkend dat ik die korte aanmerkingen gemakkelijk kon vervaardigen onder de tijd dat die beide stukken afgedrukt werden.

Maar toen ik aan het schrijven kwam, gevoelde ik een bijzondere aandrang om toch zoveel mij mogelijk was, duidelijk en grondig te handelen, opdat die gewichtige en dierbare waarheden door de eenvoudigen recht verstaan en met overreding geloofd mochten worden.

Toen ik dit probeerde, kreeg het werk de gestalte die het nu heeft. Maar onder het schrijven werd mijn eigen gemoed bij verschillende waarheden zodanig bepaald en door de kracht daarvan zo geraakt, dat ik over de lengte of korthed, ik weet niet hoe, geen gedachten had.

Maar toen ik een groot stuk heen was, zag ik pas dat het werk ongemeen veel groter zou worden dan ik gemeend had. Wat nu te doen? De aanmerkingen in het geheel of ten dele laten liggen, kon niet gebeuren, omdat ik ze in de aanspraak, die reeds gedrukt was, genoemd had. Ik dacht het reeds bewerkte weg te gooien en het korter te maken. Maar dan werd ik zo stomp, omdat ik geen raad zag om dan zo duidelijk en grondig als de zaak vereiste, te handelen. Ik stond innig verlegen. Vooral wanneer mijn goede vrienden mij de korthed, die ik zelf zo hartelijk beminde, aanprezen. Ik stond verwonderd hoe ik in het schrijven zozeer was ingewikkeld. Ik had allerlei aandoeningen en bekommelingen hoe het met dit werk, en met mij die zich in nieuwe bezigheden had ingewikkeld, toch wel zou gaan.

Maar, het lag er toe, ik moest voortgaan. Ik dacht vaak: “ik mocht nu billijk onder en door die arbeid in zoveel overstelpende omstandigheden komen, dat ik nu tot het werk, waartoe ik rechtstreeks geroepen ben, naar lichaam en gemoed onbruikbaar werd. Met recht mocht de Heere alle woorden die van mijn lippen en uit mijn pen vloeiden vervloeken, omdat ze op die lippen en in die pen waren geweest. Ik wist geen andere weg dan mij te houden aan Hem Die een vloek was geworden, opdat de zegening van Abraham tot vervloekten zou komen, of op die grote kosten en door die betamelijke weg mijn ellendige persoon en werk in genade mocht aangenomen worden. De waarheden die ik schreef strekten mij dikwijls tot een verborgen en aandoenlijke bemoediging, wanneer ik uit de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament op onwrikbare gronden ontdekte, dat de Heere in alle tijden op de grond van de voldoening van de Messias, Zijn kracht in zwakheid, en Zijn genade in onwaardigheid volbracht had.

§ 2.

De uitkomst heeft het ook geleerd dat de Heere nog diezelfde God is, Die de verklaringen van Zijn onafhankelijke genade, die in Zijn Woord gedaan zijn, tot de huidige dag toe aan de ellendigsten wil vervullen. Hij heeft mijn ellendige persoon en werk, omdat Zijn Zoon een vloek geworden is, nog niet vervloekt. Hij heeft de verzwakte lichaamskrachten onder en na het werk sterker gemaakt dan zij ooit geweest zijn. Hij heeft het gemoed dikwijls met aangenaamheid, vrede, troost en sterkte overgoten. Hij heeft het ellendig werk met meer zegen dan ik ooit gebeden heb of ooit had durven bidden of denken, zeer genadig achtervolgd.

§ 3.

Genoemde goedertierenheid van de Heere is de reden die mij bewogen heeft om op het ernstig verzoek van verscheidene, enige uren die zonder kwetsing van het geweten van de gewone zeer uitgebreide dienst in de gemeente, tot een geoorloofde ontspanning tot bewaring van de gezondheid overschoten, zorgvuldig samen te sparen en te besteden

tot het vervolg van de aanmerkingen, die de bescheiden lezer nu worden aangeboden. Of het Hem, Wiens genade en trouw onuitputtelijk en bestendig is, behagen mocht ook in deze zwakheid en ellendigheid Zijn kracht en barmhartigheid te openbaren, door het schenken van een genadige zegen aan onsterfelijke zielen, op zo'n wijze waardoor alle roem van het schepsel, dat het middel geweest was, voor eeuwig moet uitgesloten blijven, en de heerlijkheid van de Heere daarin zoveel te duidelijker, zuiverder en heerlijker doorstralen, hoe geringer, onbekwamer en onwaardiger het middel geweest is.

Want wanneer mij verzekerd werd dat de Heere mijn geringe pogingen aan verschillende zielen zegende, vond ik geen vrijheid het gedane verzoek te weigeren. Te minder omdat ik al tevoren door een bijzondere voorzienigheid onder de verbintenis gekomen was om nog enige stoffen bij de eerste te voegen, die echter om de haast die de drukker maakte direct niet konden volgen, en ook in het tegenwoordige stuk nog niet verhandeld zijn, maar als de goedheid van de Heere over mij langer mocht uitgestrekt worden, in een *slot van aanmerkingen* volgen konden. Immers, de grote goedertierenheid van de Heere aan mij, ellendige, van mijn jonkheid tot de huidige dag bewezen, verplicht mij boven alle mensen om al mijn krachten in de verkondiging van het Evangelie, op allerlei manieren die mij door God worden aangewezen, met een vrolijk hart te verteren. Ja, wanneer Hij, Die Zich voor mij in de vloek en in de dood begeven heeft, van mij vorderde dat ik mijn leven door arbeid in zijn dienst ten offer bracht, dan moest ik het een grote zaligheid achten dat ik op de kosten van Zijn vervloekte dood zo'n heerlijke dood sterven mocht.

Maar, nu de Heere dat niet vordert, en integendeel de vervallen krachten onder de arbeid meer en meer versterkt, diende ik immers met alle blijdschap mijn tijd en de door Hem verleende krachten maar samen te sparen, om ijverig voort te gaan op de weg die Hij mij Zelf gelieft aan te wijzen. Ach! Dat Hij, Die deze plicht mij heeft opgelegd, ook daartoe genade, zonder welke ik niets vermag, schenken mocht!

§ 4.

De bescheiden lezer zal, hoop ik, aan dit eenvoudige verhaal van de manier hoe ik aan het schrijven van deze aanmerkingen gekomen ben en daarin voortvaar, toch niet geërgerd worden. Mijn persoon en mijn gebeurtenissen mochten wel in een eeuwige vergetelheid begraven worden, als de volmaaktheden van de Heere, die daaraan verheerlijkt zijn, zonder de gedachtenis daarvan maar gedacht en geroemd mochten worden. Ik heb genoemde wegen alleen verteld opdat niemand denken mocht dat ik zo los heen op het schrijven was gevallen, om de wereld, die zo vaak over de last van de boeken die het dragen moet, beklagd wordt, nog meer te bezwaren. En opdat men door zo'n oordeel de waarheden die ik verhandel toch niet op enige wijze benadelen mocht. Want hoewel ik schuldig ben mijzelf te verloochenen, mag, kan en wens ik echter omtrent de waarheid van het dierbaar Evangelie op geen enkele wijze onverschillig te zijn, maar moet er alles voor over hebben.

§ 5.

Maar eer ik de aanmerkingen zelf de bescheiden lezer ter hand laat komen, moet ik vooraf zijn aandacht tot overweging van twee zaken verzoeken.

De eerste raken enige algemenere gronden, die door hen die met het Evangelie voorspoedig wens te werken, onderscheiden dienden opgemerkt te worden. De

andere zijn ingericht om aan deze of gene nader bericht te geven van *enige handelwijzen* die ik in de uitwerking van de aanmerkingen en dit vervolg gehouden heb. Onder beide stukken heb ik naar mijn beste weten niet mijzelf, maar de waarheid en het welzijn van mijn naaste in het oog.

§ 6.

De *gronden* waarvan ik een weinig nader wens te spreken, zijn in geen geval enige nieuw uitgevonden bijzonderheden. Het zijn oude, bekende en zeer beproefde waarheden, die in Gods Woord duidelijk geopenbaard, en in de zuivere Hervormde kerk alom geleerd, beleden en ondervonden worden.

Ook onderwind ik mij niet er enig nader licht bij te zetten dan zij gehad hebben. Want ze zijn door alle godgeleerden, die de godgeleerdheid bedaard, zonder ongeoorloofde haastigheid en vooroordelen onderzoeken en grondig kennen, zo onderscheiden bekend, dat ik er geen woord van zou spreken als ik voor zulke lieden schrijven of spreken moest. Dan zou ik ook met al mijn aanmerkingen, welke niets dan oude en bekende waarheden behelzen, wel geheel thuisgebleven zijn.

Maar omdat ik met mijn aanmerkingen voornamelijk bedoel om eenvoudige zielen te stichten, en omdat velen van hen òf geen vermogens òf geen tijd òf geen bedaardheid genoeg bezitten om deze gronden onderscheiden genoeg te onderzoeken en bijeen te brengen, zo heb ik het nodig geoordeeld ze tot dienst van de eenvoudigen, die er donkere of verwarde begrippen van mochten hebben, zo eenvoudig als mij doenlijk is voor te dragen. Ze zijn ingericht om aan te tonen *hoe iedereen die onder het Evangelie leeft, vrijheid heeft om van het Evangelie voor zichzelf gebruik te maken, en wat hij dient op te merken, wanneer hij zich overeenkomstig dat onwaardeerbaar voorrecht, betamelijk wenst te gedragen.*

Hiertoe zou nu in het bijzonder dienstig zijn dat een eenvoudige onderscheiden opmerkte:

- (1) waarin de natuur van het besluit bestaat.
- (2) Hoe Gods volmaaktheden, die door de zonde geschonden waren, door de gehoorzaamheid van Christus op aarde weer verheerlijkt zijn.
- (3) Waarin de uitwendige roeping bestaat.
- (4) Welk gebruik men van de doop moet maken, waartoe dan nodig is dat men weet: waarin de natuur van de kerk, van het verbond, van de sacramenten in het algemeen, en van de kinderdoop in het bijzonder, gelegen is.
- (5) Dan welke invloed de uitwendige predikdienst op de zaligheid van de zielen heeft.
- (6) En eindelijk waartoe de mens van nature onmachtig, en waartoe hij machtig is.

§ 7.

Die dan van het Evangelie van de zaligheid voor zichzelf een vrijmoedig en betamelijk gebruik wenst te maken, dient vooral ernaar te streven dat hij van de eigenlijke **natuur van het besluit** een waarachtig en onderscheiden begrip mag hebben, opdat hij zich door een verkeerd en ongeoorloofd starogen op het verborgen besluit niet laat aftrekken van het eenvoudig werken met het geopenbaarde Evangelie.

§8.

Het besluit is een enkele, eeuwige, inblijvende daad van Gods wijze, onafhankelijke, vrijmachtige en onveranderlijke wil, waardoor Hij bij Zichzelf heeft vastgesteld wat Hij in de tijd wilde werken of niet werken, toelaten of niet toelaten.

§ 9.

Men noemt het besluit een *eeuwige daad* van God omdat het van de volstreckte eeuwigheid, zonder enig begin, met de eeuwige, wijze, onveranderlijke en wezenlijke wil in God tegenwoordig is geweest. Het wordt een *inblijvende* daad genoemd in onderscheiding van andere, welke men de naam van *overgaande daden* pleegt te geven.

Onder een *overgaande* daad verstaat men de daad van diezelfde eeuwige, onveranderlijke wil, voorzover daardoor een werk *buiten God* tevoorschijn wordt gebracht. Hoewel de daad, als een werking van God aangemerkt, in God eeuwig en onveranderlijk is, zo is toch de *eerste uitwerking* ervan buiten Gods Wezen, in de tijd, en veranderlijk.

Een *inblijvende* daad daarentegen is de daad van diezelfde wezenlijke wil van God, voorzover de eerste en dichtstbijzijnde uitwerking ervan niet *buiten* maar *in God Zelf* plaats heeft. Ik zal de zaak met een voorbeeld ophelderen. De *schepping* is een overgaande daad van God, omdat daardoor de wereld buiten Gods Wezen in de tijd is voortgebracht. Maar het *besluit* om de wereld te scheppen is een inblijvende daad, omdat de eerste uitwerkingen daarvan niet iets buiten God daarstelde, maar alleen, om zo te spreken, veroorzaakte dat God door Zijn scheppende almacht de wereld in de tijd als een van Zijn Wezen onderscheiden schepsel, het aanzijn gaf. Want hoewel God van eeuwigheid besloten heeft de wereld te scheppen, is de wereld echter niet van eeuwigheid door dat besluit geschapen. Maar God heeft door dat besluit, om met een menselijke taal van God te spreken, een voornemen en door Zichzelf gemaakte regel gehad, naar welke Hij in de tijd werkte en de wereld voortbracht.

De overgaande en inblijvende daden zijn in God Zelf van elkaar niet wezenlijk onderscheiden. Want het is één en dezelfde eeuwige onveranderlijk werkende Wil, Die bij Zichzelf bepaald heeft wat Hij doen wil, en Die dit voornemen uitvoert. Maar wij noemen het onderscheiden daden omdat de uitwerkingen in waarheid onderscheiden zijn.

Het besluit is verder een *enkele* daad met opzicht op de werking van God, omdat de oneindige God niet door verscheiden, maar door *één en dezelfde daad* alles bij Zichzelf heeft vastgesteld. Want omdat God door Zijn allervolmaaktst verstand, dat Zijn Eigen macht en volmaaktheden volkomen kent, Zich alle mogelijke dingen tegelijk op eenmaal voorstelt, zo heeft Hij ook door Zijn eeuwige allervolmaaktste wil, alle zaken tegelijk met één enkele daad bepaald. De zaken die God heeft voorgenomen

in de tijd te werken of toe te laten, zijn wel zeer veel. Maar de daad die daaromtrent de bepaling gemaakt heeft, is één enkele.

Wanneer wij dan van verschillende besluiten spreken, dan gebeurt dat niet met opzicht op de verscheidene zaken waaromtrent de bepaling gemaakt is. Zij die ten opzichte van de besluitende daad van God spreken van een voorgaand en volgend, van een algemeen en bijzonder, van een besluit om alle gelovigen zalig te maken en van een ander om die en die dat geloof te geven en daardoor zalig te maken, als van verschillende besluiten, schijnen van Gods werken geen duidelijk en onderscheiden begrip te hebben, of ten minste tot een ongegrond begrip zonder nood de toevlucht te nemen om zwarigheden te ontgaan, die men op een betere manier gemakkelijker kan wegnemen. We kunnen, mogen en moeten de zaken die God besloten heeft te werken of toe te laten, goed onderscheiden, en op een onderscheiden manier schicken. We mogen wel zeggen en denken dat God alle gelovigen zaligmaakt, en alle ongelovigen verdoemt. Dat Hij het geloof en de bekering als de enige weg om zalig te worden heeft verordend, en tussen het geloof en de zaligheid, tussen het ongeloof en de verdoemenis, zo'n verband heeft gesteld, dat zij, die geloven, zalig zullen worden, en die niet geloven verdoemd zullen worden, en dat Hij Petrus het geloof geeft en door dat geloof ook zalig maakt. Want het Evangelie leert ons met uitdrukkelijke woorden dat God al deze dingen in de tijd werkt.

Werkt Hij deze dingen in de tijd, dan heeft Hij ook van eeuwigheid besloten dat Hij het zo wilde doen, aangezien Hij alle dingen werkt naar de raad van Zijn wil. Men zou ook de schikking van deze zaken, die God in de tijd naar Zijn eeuwige wil uitvoert, wel anders mogen inrichten, als men zich die zaken daardoor gemakkelijker, duidelijker en onderscheidener kon vertegenwoordigen en in het geheugen bewaren. Want het zou een twistgierig mens zijn die aan zijn naaste een som geld toegeteld had, met hem een hevige twist wilde aanvangen omdat hij de geldsoorten in een andere orde bij elkaar geteld had, omdat hij ze op die wijze gemakkelijker kon nagaan en overzien. Men zou het verder kunnen verdragen, wanneer iemand genoeg vond om het besluit te benoemen naar de verschillende zaken die God achtereenvolgens in de tijd uitvoert. En wanneer hij op deze wijze en uit dit beginsel, sprak van een besluit om allen die geloven zalig te maken, als hij onder zo'n spreken geen verderfelijke of Pelagiaanse dwalingen verborgen hield. Want zo meldt men van een besluit om de wereld te scheppen, daarop mensen te doen wonen, de val toe te laten, Christus te zenden, zondaars zalig te maken, en om Petrus in het bijzonder zalig te maken.

Maar hoewel wij de zaken die God bepaald heeft te werken, wegens onze eindigheid zo mogen schicken, en ze ons onder op zichzelf staande begrippen mogen voorstellen, ook het besluit daarnaar voorzichtig benoemen, echter zouden wij sterk dwalen wanneer wij ons wilden verbeelden dat de oneindige God, Die alle dingen tegelijk kent, en ze door geen op zichzelf staande denkbeelden beschouwt, de zaken Zich ook op zo'n wijze had voorgesteld, en de ene na de andere, eerst in het algemeen en op zichzelf staand, en dan in het bijzonder bepaald had. Ja, het zou nog ongerijmder zijn wanneer iemand zich verbeelde dat hij door zo'n ongegronde misvatting alleen vele zwarigheden moest oplossen, die op een meer gegronde manier weggenomen kunnen worden. Want de onveranderlijke God heeft alles door *één enkele* daad tegelijk bepaald.

Het eerste voorwerp waaromtrent het besluit onmiddellijk werkzaam is, is eigenlijk de werking van God Zelf, waardoor Hij in de tijd naar het besluit, als Zijn Eigen bestek, iets werkt of niet werkt, toelaat of niet toelaat.

§ 11.

En hieruit volgt dat de naaste en onmiddellijke uitwerking van het besluit niets anders is dan dat God zelf in de tijd dat alles, wat Hij besloten heeft te werken of toe te laten, ook zodanig daadwerkelijk uitvoert.

Om de zaak door voorbeelden op te helderen: het aanzijn van de wereld is geen onmiddellijk werk van het besluit, maar van de overgaande daad van de schepping, naar het eeuwig besluit. Het geloof, de rechtvaardiging en de bekering zijn geen onmiddellijke voortbrengsels van de eeuwige verkiezing, maar van de herscheppende, rechtvaardigende en bekerende voorzienigheid, in de tijd, die God naar Zijn eeuwig voornemen uitvoert. Want God heeft de wereld door Zijn besluit niet voortgebracht, maar door Zijn scheppende almacht. En de mensen ontvangen het geloof, de rechtvaardiging, en de bekering niet onmiddellijk door het besluit, maar een overgaande daad van de vernieuwende, rechtvaardigende en bekerende voorzienigheid moet tussenbeide komen, en die genaden naar het voornemen van de verkiezing uitwerken.

§ 12.

Die nu de eenvoudig verklaarde natuur van de besluiten onderscheiden inzielt, en met zijn hart gelooft, moet ook de *volgende waarheden* als volkomen zeker vrijwillig toestemmen.

Het besluit is uit zijn aard verborgen, en kan door geen mens geweten worden als God het niet openbaart. Want het is een inblijvende vrijmachtige daad van God. Deze openbaring kan gebeuren door de voorzeggingen in de Heilige Schriften; door de daadwerkelijke uitvoering van de voorzienigheid, vanwaar men tot de eeuwige daad van het besluit veilig mag besluiten; of ook door een onmiddellijke ingeving van de Geest, wat geen mens kan begeren zonder God moedwillig en ondankbaar te verzoeken.

Is het besluit een inblijvende daad, die het werk dat God Zelf verricht, tot zijn eerste en onmiddellijk voorwerp en uitwerking heeft, dan is het wel een regel waarnaar de Heere Zich in Zijn werken richt, Ef. 1:11, maar het is *geen regel* van ons doen en laten, waarnaar wij ons moeten schikken. Deut. 29:29. Hierom kan een mens iets doen dat God besloten heeft toe te laten, en daardoor zwaar zondigen; of ook voornemen iets te doen dat niet gebeuren zal, en toch daarmee niet zondigen. 1 Kon. 8:18, 19.

Onze enige regel is de geopenbaarde wil van God, waardoor Hij ons bekend maakt wat wij doen of laten zullen. Onze plicht hangt niet af van het besluit van de Heere, maar van Zijn gebod aan ons. Hoewel God besloten had om iemand in het ongeloof naar zijn zin te laten heenwandelen, dan blijft hij toch tot het geloof verplicht, omdat God het hem geboden heeft. Wanneer wij weten willen of wij tot Jezus mogen komen, moeten wij niet onderzoeken of God besloten heeft ons het geloof te geven, maar wij moeten zien of het ons in Zijn Woord ook geboden is.

De voorname werkzaamheden, die wij omtrent de besluiten beoefenen moeten, bestaan in de volgende stukken. Wij moeten geloven dat God alles wat Hij doen of toelaten wil, van eeuwigheid met de hoogste wijsheid en goedheid heeft bepaald, en

het zeker zal uitvoeren. Wij moeten ons daarover verblijden, omdat het op de allerbeste wijze bepaald is. Maar wat God in het bijzonder omtrent ons of anderen besloten heeft, mogen wij zolang het niet geopenbaard is, niet nieuwsgierig onderzoeken, veel minder vermetel en zonder grond bepalen. Daarom zou het, om een voorbeeld te noemen, een schandelijke zaak zijn wanneer iemand nieuwsgierig onderzoeken wilde of hij uitverkoren was, of God het ook besloten had hem uit een ziekte weer te herstellen, of wanneer hij zelfs verder wilde gaan en naar loutere gissingen daarvan denken: “het zal niet, of het zal wel besloten zijn”. Wil hij betamelijk handelen, dan moet hij bedenken dat God hem geboden heeft als een verlorene tot Christus te komen, Die ook de kracht daartoe aanbiedt, of dat hij in ziekte verplicht is uit gehoorzaamheid aan God middelen te gebruiken, en de uitkomst in de hand van de Heere te stellen.

Maar heeft God door voorzeggingen geopenbaard welke beloften Hij wil schenken, of welke straffen Hij wil toezenden, dan moeten wij verzekerd zijn dat het zo gebeuren zal als het voorzegt is. Wij moeten de beloften met lijdzaamheid tegemoet zien en de straffen vrezen. Heeft de Heere door de uitvoering van de voorzienigheid geopenbaard wat Hij besloten had te werken of toe te laten, dan moeten wij Hem over Zijn werken loven; in het beschikken van zegen Zijn goedheid; in de straffen Zijn gerechtigheid; en in het toelaten van de zonde Zijn rechtvaardigheid aanbidden, zonder enige schuld van de zonde, die nooit uit God maar altijd uit ons is, op Hem te willen werpen. Want niet het besluit of de toelating, maar Gods gebod blijft onze verplichtende regel.

Is het besluit een inblijvende daad, die buiten God niets onmiddellijk uitwerkt, dan *wordt geen mens door enig besluit gedwongen* of verhinderd, of de natuur van enige zaak daardoor veranderd. Hoewel de vaten van de barmhartigheid verkoren zijn, kunnen zij echter door de verkiezing niet gedwongen worden tot bekering, en ook niet tegen hun wil getrokken worden. Maar als ze door bekerende genade veranderd zijn, bekeren ze zich van harte vrijwillig. Hoewel de vaten des toorns verworpen zijn, worden zij echter door die inblijvende daad niet gedwongen tot de zonde en het verderf, en ook niet verhinderd in de bekering. Maar omdat ze rechtvaardig aan zichzelf gelaten zijn, zondigen ze moedwillig tegen Gods genoeg, alleen omdat hun eigen natuur daar lust toe heeft. En ze worden niet omdat ze verworpen zijn, maar omdat ze gezondigd hebben, naar mate van de zonde, rechtvaardig gestraft.

Is het besluit een inblijvende daad, die buiten God niets onmiddellijk uitwerkt, en die daarom ook niemand dwingt of ergens in verhindert, dan moet ook volgen dat een mens, die verstandig handelt, over de besluiten *geen zwaarigheid kan maken*, als hij aangaande de voorzienigheid, die de eerste uitwerking van de besluiten is, er geen vinden kan. Als iemand niet zeggen kan dat God hem in de weg van de voorzienigheid tot zonde dwingt, omdat hij voelt dat hij het vrijwillig doet -. Of ook dat God hem genade weigert, omdat Hij die welmenend aanbiedt en de zondaar het uit eigen traagheid en ongeezindheid laat varen, zo kan hij ook niet zeggen dat het besluit hem tot zonde zou dwingen, of genade weigeren. Want het besluit is niets anders dan een eeuwige inblijvende bepaling van wat de Heere wil werken of toelaten.

§ 13.

Daarom mag men uit al het gezegde met volkomen zekerheid besluiten:

- (1) dat alle zwarigheden, uitvluchten, moedeloosheden of werkeloosheden, die de mensen uit de besluiten trekken, ongegronde zaken zijn, die men uit een verkeerd begrip of uit een verdraaiing van het besluit voortvloeien.
- (2) Ook ziet men hieruit hoe verkeerd zij handelen, die de behandeling van de besluiten, die zo duidelijk in Gods Woord geopenbaard zijn, liever wilden overslaan om de mensen niet moedeloos of wanhopig te maken. Ze dienden er integendeel maar naar te streven dat zij en hun medemensen ze duidelijk verstonden. Dan zouden veel zwarigheden door deze waarheid weggenomen worden.
- (3) En eindelijk blijkt daaruit zeer duidelijk en overtuigend dat zij zeer onverstandig handelen, die gedurig starogen op het verborgen besluit, en zich daardoor van het eenvoudig werken met het Evangelie laten afhouden, of die de duidelijke verklaring van het Evangelie in twijfel trekken, omdat zij de verborgen dingen van de Heere niet kunnen inzien. Laat toch de verborgen dingen voor de Heere, en houdt u zich toch aan de duidelijke verklaringen en besturingen van het Evangelie. Probeer u naar die te gedragen, dan zult u zalig worden, en daaruit aangaande de verborgen raad van God, wat Hij aan u wilde doen, nader en zekerder licht ontvangen, namelijk dat Hij van eeuwigheid had voorgenomen u door de weg die in het Evangelie geopenbaard is, zalig te maken.

§ 14.

Wenst iemand het Evangelie grondig te verstaan, en daarvan voor zichzelf een vrijmoedig gebruik te maken, dan diende hij ook een duidelijk begrip te hebben, **hoe en tot welk doeleinde alle volmaaktheden van God, die door de zonde geschonden waren, door de gehoorzaamheid van Christus op aarde weer verheerlijkt zijn.** Hiertoe zou nu dienstig kunnen zijn dat men zich de volgende waarheden duidelijk en onderscheiden voorstelde.

§ 15.

God is een noodzakelijk, volmaakt, wijs, heilig, rechtvaardig en onveranderlijk Opperwezen. Hij kan daarom niets tegen Zichzelf doen. Maar Hij moet in al Zijn werken, overeenkomstig al Zijn volmaaktheden tegelijk, handelen en Zijn Eigen eer en heerlijkheid bedoelen. Ik stel de meeste waarheden zonder wijdlopige bewijzen neer, omdat ze door alle rechtzinnigen als voldoende bewezen en volstrekt zekere waarheden, zonder enige twijfel, worden aangenomen. Hij kan Zich nooit anders naar buiten openbaren dan Hij naar waarheid in Zichzelf bestaat, volmaakt, heilig, rechtvaardig, waarachtig en onveranderlijk. Hij kan daarom nooit toelaten dat Hij van Zijn doeleinde verstoken wordt. Hij kan Zich nooit verloochenen.

§ 16.

God heeft de wereld geschapen en de mens als een redelijk schepsel, met Zijn beeld, daarin geplaatst. De gehele wereld in het algemeen, en de mens in het bijzonder, moeten als schepsels van hun Schepper in alle opzichten volstrekt afhangen.

§ 17.

Het eerste doeleinde, waartoe God de wereld geschapen heeft, is geweest dat het een toneel zou zijn waarop Hij Zijn deugden en volmaaktheden vertonen wilde. En het eerste doeleinde, waartoe Hij de mens op deze wereld plaatste, bestond hierin dat de mens Zijn deugden en volmaaktheden, die Hij daarop vertoonde, zou kennen, erkennen, aanbidden, prijzen en verheerlijken.

§ 18.

Toen de zonde in de wereld kwam, werd er de allerschrikkelijkste verwarring ingevoerd. De aarde werd ongelukkig veranderd in een akelige woestijn, waarin, tegen het eerste doeleinde waartoe het geschapen was, alle volmaaktheden van God werden overzien, verdraaid, verloochend, bestreden en geschonden. De mens werd tot het eerste doeleinde waartoe hij geschapen was, om God zijn Schepper te kennen, te beminnen en te dienen, om in eeuwige zaligheid met hem te leven, niet alleen onbekwaam, maar ook daar lijnrecht tegen strijdig, blind, vijandig, ongehoorzaam en oproerig. En deze verwarring en verwoesting was zo groot dat het door geen schepsel, en ook niet door enige weg die in de natuur van de schepsels gegrond of bekend was, veranderd, verbeterd of weggenomen kon worden. Het moest tengevolge de wetten van de natuur, uit zijn eigen aard hoe langer hoe erger worden.

§ 19.

Omdat God nu volmaakt wijs, heilig, rechtvaardig en onveranderlijk is, en omdat Hij Zichzelf en Zijn volmaaktheden beminnen en verdedigen moet, daarom moest Hij

een oneindige afkeer van zo'n wereld hebben, en van de mensen die daarin waren, en ook naar buiten openbaren, op zo'n wijze dat Zijn volmaakheden, die verloochend en geschonden waren, weer geopenbaard en verheerlijkt werden.

§ 20.

De eerste weg die iemand in de zin kon komen, scheen te zijn dat God die verwoeste wereld en die verdorven mensen tot hun eerste niet deed terugkeren, in Zijn toorn. Maar dan zou het doeleinde van het werk van de Heere ook geheel vernietigd zijn geworden. Dit strijdt geheel tegen Gods wijsheid, heiligheid, rechtvaardigheid en onveranderlijke waarheid. Daarom scheen de heiligheid en rechtvaardigheid van God te vorderen, dat de gehele aarde in en hel veranderd werd, waar Zijn deugden door die verdorven zondaars eeuwig te straffen, dan zodanig weer vertoond zouden worden, dat zij, die God door de zonde verloochend hadden, door de straffen moesten opmerken hoe die Schepper was, Die zij bestreden hadden.

Maar omdat God de wereld had geschapen om niet alleen Zijn heiligheid en gerechtigheid, maar ook Zijn goedheid en algenoegzaamheid te openbaren, daarom zou Hij door die weg het doeleinde van de schepping niet bereikt hebben. Ook was die weg niet bekwaam om Gods heiligheid en gerechtigheid zodanig als die in God is, te verheerlijken. Want al was de gehele wereld in de ijselijkste hel veranderd, en al moesten alle mensen in een nimmer eindigende eeuwigheid de uitlating van Gods heiligheid door de verschrikkelijkste straffen voelen, dan zou het toch maar een eindige vertoning van genoemde volmaakheden zijn, die daardoor niet zoals ze in God zijn, dat is als oneindig, geopenbaard konden worden.

Misschien kon iemand in de zin komen: de Heere mocht al die zonden vergeven, de mensen opnieuw scheppen, en tot het einde waartoe zij geschapen waren bekwaam maken. Maar dit strijdt tegen de Goddelijke volmaakheden. Want dan zou Hij Zijn heiligheid en rechtvaardigheid verloochend, en de mensen gelegenheid gegeven hebben om te denken dat Hij zo hoog, heilig, rechtvaardig en waarachtig niet is, als Hij in waarheid is. Dat te doen is God onmogelijk.

Ook zou iemand op deze gedachten kunnen komen: zou God zo'n verdenking van Zijn heiligheid en gerechtigheid, die uit het vergeven van de zonden zonder voldoening volgde, niet hebben kunnen verhoeden door Zijn heiligheid en rechtvaardigheid onmiddellijk aan de mensen te openbaren? Maar zo'n gedachte zou de ongerijmdheid zelf zijn. Want hoewel God zo'n openbaring van Zijn rechtvaardigheid door woord of ingeving gegeven had, zo zou toch die daad van vergeving en herschepping zelf, die zonder voldoening gebeurd was, niet bekwaam zijn om Gods heiligheid en rechtvaardigheid te vertonen, en het zou zo tot verduistering van Zijn heerlijkheid zijn. Daarenboven had God de wereld niet geschapen om er Zijn volmaakheden alleen door woorden of ingeving op te verheerlijken, maar ook door Zijn daden of werken. Eindelijk was zo'n openbaring door woord of ingeving niet bekwaam om Gods geschonden volmaakheden, zoals ze in God zijn, te verheerlijken. Want alle woorden en bevattingen zijn eindig. Zo was het dan voor alle schepselen onmogelijk een weg uit te denken waardoor de volmaakt wijze, heilige, rechtvaardige en onveranderlijke Schepper het doeleinde van de schepping bereiken zou; de verdorven wereld met Zijn heilige handen zou dragen; het tot een toneel van Zijn heerlijkheid maken; en de verdorven mens zonder kwetsing van Zijn volmaakheden tot Zijn gemeenschap toelaten zou.

§ 21.

Maar wat bij alle schepsels onmogelijk was, is bij God mogelijk. Hij heeft naar Zijn ondoorgrondelijke wijsheid een weg uitgevonden waardoor Hij uit de akeligste duisternis, het heerlijkste licht tevoorschijn brengt. Waardoor Hij zonder krenking van één volmaaktheid een verdorven wereld draagt, en het tot een veel heerlijker toneel van Zijn volmaakheden maakt, dan het zonder de zondeval geweest zou zijn. En waardoor Hij aan allerlei zondaren vele weldadigheden bewijst, en Zijn uitverkoren volk alles schenkt wat zij tot zaligheid en Godzaligheid nodig hebben.

Hij heeft Zijn Eigen Zoon, Die naast de Vader en de Geest een waarachtig, eeuwig, oneindig Goddelijk Persoon is, in een waarachtig, volmaakt heilig menselijk lichaam en ziel, tot één Persoon op het allernauwste verenigd, in deze ellendige wereld gezonden. Deze Jezus is een oneindige Persoon. Alles wat aan Hem is, en alles wat Hij geleden en gedaan heeft, is wegens de oneindige waardigheid van Zijn Goddelijkheid van een oneindige waarde. Hij heeft de last van de oneindige toorn van God tegen de zonde die op aarde bedreven was gedragen, en alle straffen, die de allerzwaarste en meeste zonden kunnen verdienen, vrijwillig uitgestaan en doorgestaan. Hij heeft de wet, die een vertoning is van Gods volmaakte natuur, die het mensdom door de zonde overtreden en geschonden had, door een volmaakte gehoorzaamheid op aarde onderhouden en geëerd.

Alle rechtzinnige leraars geloven, belijden en prediken, gelijk zij onder aanroeping van Gods Naam betuigd hebben toen zij de catechismus onderschreven, dat de toorn die Christus droeg, *tegen de zonde van het ganse menselijke geslacht ontstoken was*. En het is ook even zo zeker dat Christus die wet, *welke door de zonde van het ganse menselijke geslacht overtreden en onteerd was*, onderhouden en volkomen verheerlijkt heeft. *Elk gedeelte* van het lijden van Jezus, zelfs het allerminste, en elk gedeelte van Jezus' doende gehoorzaamheid, was *van een oneindige waarde*, omdat het een lijden en doen van de oneindige God was. De waarde ervan kon door een ander gedeelte van lijden en doen niet vermeerderd worden.

Vraagt men: “waarom was dan één druppel bloed of één daad van Christus niet genoeg tot voldoening? Waarom heeft Hij dan zoveel geleden en gedaan? Was dat dan overtollig, gelijk de roomsen spreken?” Ik antwoord: het minste lijden en doen van Christus heeft door het overige lijden en doen niet de minste grotere waarde gekregen. En toch was het andere niet overtollig, maar tot voldoening voor de uitverkorenen volstrekt noodzakelijk.

De grond van deze noodzakelijkheid is niet in een mindere of meerdere waarde, maar in de volgende zaken gelegen.

De mens had met ziel en lichaam in allerlei gevallen en op allerlei manieren gezondigd en de wet overtreden. Nu eisten de Goddelijke volmaakheden niet alleen een lijden en doen van een oneindige waarde, maar ook zo een, dat geschikt was om Gods ongenoegen tegen *allerlei zonden*, in *allerlei gevallen*, die met ziel en lichaam gepleegd zijn, te openbaren, en waardoor de heerlijkheid van de wet in *al* zijn eisen, in *allerlei* opzichten vertoond kon worden.

Het was ook niet genoeg dat God Zelf Zijn heerlijkheid in Jezus' lijden en gehoorzaamheid aanschouwde. Maar het moest ook zo ingericht zijn dat engelen en mensen, vooral zondaars, die zalig zouden worden, daarin de ijselijkheid van allerlei zonden, de vreselijkheid van Gods toorn, de heerlijkheid van de wet, en de

betamelijkheid van allerlei gehoorzaamheid, op een allerduidelijkste wijze zouden opmerken en gevoelig ter harte nemen. Want God wordt op aarde verheerlijkt, niet alleen wanneer Hijzelf, maar ook wanneer redelijke schepsels Zijn heerlijkheid erkennen. En zo is de eigenlijke reden, waarom Christus op zoveel manieren en malen met herhaling geleden en gehoorzaamd heeft, niet daarin te zoeken dat Hij aan het voorgaande daardoor een nieuwe trap van waarde, om voor meer mensen genoegzaam te zijn, zou bijzetten, maar alleen hierin dat Zijn lijdende en doende gehoorzaamheid, waarvan elk stuk een oneindige waarde bezat, bekwaam zou zijn om de toorn van God tegen *allerlei* zonden, en om de heerlijkheid van de wet in *allerlei* geboden en gevallen maar het leven te vertonen¹.

Ik wil niet zeggen dat het tot voldoening voor die zonde nodig zou zijn dat Christus datzelfde soort van stoffelijke straffen die alle bijzondere zonden verdienen in alle omstandigheden, leed, of dat Hij alle bijzondere geboden in alle bijzondere omstandigheden stoffelijk onderhield. Het was genoeg dat Hij zo'n lijdende en doende gehoorzaamheid betaalde, waaruit men duidelijk genoeg kon zien hoe God tegen allerlei zonden in het bijzonder toornde, en hoe noodzakelijk elk gebod in het bijzonder gehoorzaamd moet worden. En hieraan voldoet de gehoorzaamheid van Christus op de allervolmaaktste wijze. Want, om maar een voorbeeld te noemen, hoewel Christus al die stoffelijke straffen, die sommige mensen door het zondigen tegen het huwelijk over zich brengen, niet ondergaan heeft, en hoewel Hij de huwelijksplichten niet stoffelijk betracht heeft, heeft Hij toch door Zijn gehoorzaamheid voor zulke zonden genoeggedaan, en de ongehoorzaamheid vergoed. Op zo'n wijze dat men uit verschillende stukken van Zijn gehoorzaamheid op het allernadrukkelijkst kan zien hoezeer de Heere tegen zulke zonden verbolgen is, en hoe heilig zulke geboden zijn.

§ 22.

Door deze komst en gehoorzaamheid van Christus in de wereld zijn alle volmaaktheden van God volkomen verheerlijkt. Men ziet hieruit, opdat ik dit in het voorbijgaan aanmerk, dat zij die de gewoonte hebben om in hun predikaties over bijzondere stukken van Jezus' lijden, in de betooglijke toepassing, zoals het veelal genoemd wordt, onderscheiden aan te tonen hoe Christus voor die en die bijzondere zonden geleden of de wet onderhouden heeft, aan de gemeente geen ongegronde bespiegelingen voordragen, gelijk sommigen zich wel eens verbeelden, die niet voldoende tijd, moeite of bedaardheid besteden om over de zaken uit zekere en goed begrepen gronden, langzaam en grondig te oordelen. Nee. Ze handelen zeer verstandig, naar de natuur en het oogwit van Jezus' lijden, zoals het een verstandig dienaar van het Evangelie betaamt te doen. Ze zijn ver van die ongegronde gedachte alsof dat gedeelte van Jezus' gehoorzaamheid alleen tot voldoening voor die zonde, welke zij dan noemen, geweest zou zijn. Ze geloven dat de gehele gehoorzaamheid van Christus samenhangt, als een rok die zonder naad geweven is, en tot bedekking van elke zondaar nodig is. Maar zij tonen in dat bijzonder stuk van Jezus' gehoorzaamheid aan, hoe daaruit *in het bijzonder gezien kan worden* dat ook Christus voor die zonden betaald heeft, en hoe verschrikkelijk *die en die zonde* is, tegen welke God in dat gedeelte van Jezus' lijden Zijn toorn zo bijzonder en nadrukkelijk of bij herhaling geopenbaard heeft.

God en alle geboden van Zijn heilige wet, die door de zonde van het menselijk geslacht geschonden waren, zijn opnieuw op het allerhoogste verheerlijkt. Ze zijn alle tegelijk in een oneindige Persoon en in een gehoorzaamheid van een oneindige waarde, in hun gehele luister vertoond. Enige Goddelijke deugden, die de mensen voor de zondeval niet bevindelijk zouden hebben kunnen kennen, gelijk de wrekende gerechtigheid en vergevende barmhartigheid, worden hier ook in het toppunt van hun oneindige heerlijkheid tentoongesteld, doordat de Heere een oneindige Persoon voor de zonde gestraft, en tot een Zaligmaker aan de allerellendigsten gegeven heeft. Ze verschijnen hier in de allervolmaaktste overeenstemming. Men kan ze hier nu duidelijker en nadrukkelijker ontdekken dan voor de zondeval mogelijk zou zijn geweest.

En zo is uit de Gods volmaakheden verloochenende duisternis van de zonden, door de tussenkomst van Jezus en Zijn gehoorzaamheid in de wereld, een luisterrijker licht tot meerdere verheerlijking van God en Zijn wet tevoorschijn gekomen. Nu voldoet de wereld aan zijn oogwit waartoe het geschapen was. Het is het heerlijkste toneel geworden waarop alle volmaakheden in en door de menselijke natuur op het allerluisterrijkste verheerlijkt zijn, en nog dagelijks verheerlijkt worden. Nu is Gods toorn, die tegen de zonde van het gehele menselijke geslacht ontstoken is, zo heerlijk geopenbaard, dat geen hogere openbaring daarvan mogelijk is. Nu is de heerlijkheid van de wet zo hoog en duidelijk vertoond, dat geen mens, die de gehoorzaamheid van Christus naar waarheid inziet, het verachten kan.

Met deze verheerlijking van de hoogste volmaakheden is God nu volkomen tevreden. Hij eist geen andere van de zondaar om hem daarop in Zijn gemeenschap te laten. Hij wil maar dat een zondaar deze verheerlijking erkent, en daarin een welgevallen neemt, dan zal hij zalig worden.

Hoe? Moet dan een mens, die zalig wenst te worden, ook God door gedachten, woorden en werken niet nog verheerlijken? Ja. Maar niet als een grond om recht tot de zaligheid te ontvangen. Maar om zijn zaligheid zelf, die in de verheerlijking van God gelegen is, daadwerkelijk te genieten; en als een bewijs dat hij de weg, waardoor hij tot eer van God zalig zal worden, geestelijk kent en waarachtig omhelst. Nu kan God op een betamelijke wijze een zondige aardkloot verdragen, omdat het een toneel is, waarop Zijn Naam zo luisterrijk is verheerlijkt. Nu kan God zonder krenking van Zijn volmaakheden, aan zondaren, ook aan de booste die verloren gaan, vele weldadigheden bewijzen, omdat Hij Zijn gerechtigheid in Zijn Zoon op aarde zo luisterrijk verheerlijkt heeft, dat geen mens wettige redenen vinden kan om God wegens deze goedheid van Hem van onheiligheid of onrechtvaardigheid te verdenken. Nu is Hij, als een God Die door de dood van Zijn Zoon verzoend is, genaakbaar voor zondaren, zelfs voor de allerellendigste, in de zaliging van wie Hij door deze weg zoveel te luisterrijker verheerlijkt kan worden, hoe groter hun ellendigheid geweest is. Nu kan Hij naar waarheid bekend laten maken in de wereld dat die scheidsmuur tussen God en de zondaar, die de zonde in de wereld had gebracht, door de gehoorzaamheid van Zijn Zoon is weggenomen, zodat Hij nu voor de allerellendigsten genaakbaar is. Nu kan God vijanden tot Zijn gemeenschap nodigen, wederbaren, om niet rechtvaardigen, heiligen en zaligmaken. Nu is alles bereid. Matth. 22:4. Niemand behoeft iets toe te brengen.

Ik kan mij bijkans niet indenken dat iemand, die de naam van een christen draagt, zo afkerig van Christus zou zijn, dat hij zwarigheid wilde maken om genoemde zaken als

gevolgen van Jezus' komst en gehoorzaamheid aan te merken. Ik althans ben in mijn ziel op de allerduidelijkste gronden verzekerd dat deze zondige wereld onmogelijk een ogenblik had kunnen staande blijven, of dat God aan een zondaar een enige lichamelijke weldaad had kunnen bewijzen, als Jezus niet in de wereld gekomen zou zijn. En mijn ziel wordt met een innig genoeg en zaligheid overgoten wanneer ik overdenk dat de gehele wereld, alle redelijke, ja redeloze schepselen elk ogenblik van hun bestaan, en alle goedertierenheden die hen bewezen worden, aan de komst van mijn grote Heiland verschuldigd zijn. Ook zullen alle mensen het buiten twijfel eens gewaar worden. En het zal de rampzaligheid, voornamelijk van hen die onder het Evangelie verloren gaan, onvoorstelbaar verzwaren wanneer zij in het eeuwig verderf zich te binnen zullen brengen dat zij die Jezus, van Wie zij zoveel goeds in de wereld genoten hebben, ondankbaar hebben verworpen.

§ 23.

Elke leraar in Nederlands kerk, die geen lichtvaardig of huichelachtig mens is, en de formulieren van onze kerk met een welberaden en waarachtig gemoed onderschreven heeft, gelooft, belijdt en predikt als een zuivere waarheid dat de voldoening van Christus *voor alle mensen genoegzaam is*. Want zo luiden de woorden van onze zeer verstandige vaders, en daarom ook van elke oprechte leraar van onze kerk, in het OORDEEL OVER DE BEKENDE VIJF HOOFDSTUKKEN, in de leer van het tweede hoofdstuk, art. 3. *Deze dood van den Zoon Gods is de enige en volmaakte offerande en genoegdoening voor de zonden; van oneindige kracht en waardigheid, overvloediglijk genoegzaam tot verzoening van de zonden* DER GANSE WERELD. Art. 4. *En deze dood is daarom van zo grote kracht en waardigheid, omdat de Persoon, Die dien geleden heeft, niet alleen een waarachtig en volkomen heilig mens is, maar ook de eniggeboren Zoon van God, van éénzelfde eeuwig en oneindig wezen met den Vader en den Heiligen Geest, zodanig als onze Zaligmaker wezen moest. Daarenboven, omdat Zijn dood is vergezelschap geweest met het gevoel van den toorn Gods en van den vloek, dien wij door onze zonden verdiend hadden*. Art. 6. *Doch dat velen, door het Evangelie geroepen zijnde, zich niet bekeren, noch in Christus geloven, maar in ongeloof vergaan, zulks geschiedt niet door gebrek of ongenoegzaamheid van de offerande van Christus, aan het kruis geofferd, maar door hun eigen schuld.*"

De gehoorzaamheid van Christus is daarom, naar de belijdenis van alle hervormden, gegrond op de duidelijke leer van de Heilige Schriften, voldoende en gepast voor *zondaars*, die alle volmaaktheden van God hebben verloochend, tegen alle geboden zwaar gezondigd, er geen één van gehouden, en nog steeds tot alle boosheid geneigd zijn. Die zich aan de ijselijkste, zwaarste, meeste zonden, op de booste, hardnekkigste wijze hebben schuldig gemaakt. Die de allerzwaarste straffen hebben verdiend. Die niet het minste licht, leven of gezindheid tot het goede en hun zaligheid hebben. En die van alle recht en vermogen tot overtuiging, geloof en bekering ten enenmale ontbloot zijn. Het is *genoegzaam* voor *alle* zondaars die op de wereld ooit geleefd hebben, leven, of ook nog zullen leven. Ja, al was het menselijk geslacht op aarde bij miljoenen vermenigvuldigd, dan zou het geen grotere of meerdere gehoorzaamheid tot zaliging nodig hebben. Want er is geen grotere dan oneindige, gelijk die van onze Zaligmaker is, kan zijn. Deze zou voor hen *allen* genoegzaam en gepast zijn.

Ik zeg: het is, op zichzelf bezien, voor hen allen *genoegzaam en gepast*. Want de Goddelijke heiligheid, gerechtigheid en wet is door Hem zodanig verheerlijkt, dat ze niet in het allerminste verduisterd zouden worden wanneer alle zonden van allen, zonder de minste straf van de zondaar, vergeven werden, en wanneer zij allen overtuigd, bekeerd en gezaligd werden. Voor alle zonden van allen kan geen grotere straf gevorderd worden, omdat ze geen grotere verdienen kunnen dan Christus uitgestaan en doorstaan heeft. Alles wat zij allen tot hun zaligheid nodig hebben, overtuiging, geloof, bekering, heeft Christus voor zulke zondaars als zij zijn, verdiend. Wanneer zij allen tot Hem kwamen, dan zouden ze gewis zalig worden. Alle mensen die onder het Evangelie leven, hebben vrijheid en zijn verplicht deze genoegzaamheid en gepastheid voor hen in het bijzonder te erkennen, en tot Hem te komen, gelijk wij straks nader hopen te zien. En allen die daadwerkelijk tot Hem komen, *hoedanig* of *hoeveel* ze ook mogen zijn, zullen gewis volkomen zalig worden.

§ 24.

Maar heeft dan Christus, toen Hij Borg werd en de oneindige gehoorzaamheid betaalde, het *oogwit* of *voornemen* gehad dat alle mensen door Zijn gehoorzaamheid zalig zouden worden?

Wanneer iemand zoiets wilde denken of zeggen, die zou daardoor de Opperste Wijsheid en de allergetrouwste Zaligmaker van gebrek aan wijsheid, macht en trouw beschuldigen, omdat Hij metterdaad het tegendeel doet. Wij kunnen aangaande het voornemen en de bedoeling van Christus uit de daadwerkelijke uitvoering een allerzekerst besluit maken. Want Zijn wijsheid, macht en getrouwheid laten het niet toe dat Hij in de uitvoering, anders dan Zijn doelwit geweest is, handelen zou. Zo kunnen wij verzekerd zijn dat de Opperste Wijsheid met Zijn gehoorzaamheid bedoeld heeft alle volmaaktheden van de Godheid en van de wet, die op aarde door de zonde geschonden waren, door Zijn gehoorzaamheid op aarde weer te verheerlijken; opdat de wereld gespaard en gedragen zou worden; opdat God aan alle inwoners van de wereld vele weldadigheden zou bewijzen; opdat aan alle mensen die onder het Evangelie leven een genoegzame en gepaste weg van zaligheid welmenend aangeboden werd; en eindelijk opdat die weinig bepaalde personen, die de Vader Hem tot Zijn Eigen volk en werkloon gegeven had, daardoor *daadwerkelijk* zalig zouden worden. En zo heeft Hij als de Borg en het Hoofd van deze uitverkorenen *in hun plaats* gestaan, hun rantsoen betaald, voor hen het recht tot de zaligheid, de Geest van de overtuiging, van het geloof en van de bekering verdiend, opdat Die in hen *allen* en in hen *alleen* dat geloof krachtadig werken zou.

§ 25.

Maar als de gehoorzaamheid van Christus voor alle mensen genoegzaam is, hoe komt het dan dat de meesten niet daadwerkelijk zalig worden?

De eerste oorzaak van dit allergrootste ongeluk is niet in enige ongenoegzaamheid van Christus, en ook niet in enig besluit of daad van God die het hen zou weigeren of verhinderen, maar in de staat, natuur en moedwillige boosheid van de mens zelf. Die de openbaring missen, genieten de vruchten van Jezus' gehoorzaamheid, die voor hen zowel als voor alle andere mensen genoegzaam en gepast is, niet, omdat ze het niet kennen. Want hoe zullen zij in Hem geloven van Wie ze niet gehoord hebben? En niemand van hen zal op de jongste dag kunnen bewijzen dat er enige reden is, welke

God verplichten kon om aan zulken, die moedwillig van Hem afgefallen zijn, het natuurlicht zelf misbruiken, en in duisternis en dwaling genoeg vinden, het Evangelie tegen wil en dank te laten verkondigen. Niemand zal dan kunnen zeggen dat hem ongelijk gedaan is. Ze hebben het door hun bestaan en zonden verdiend, dat God hen in duisternis laat heenwandelen.

Maar die onder de verkondiging van het Evangelie verloren gaan, worden de vruchten van de voor hen genoegzame en welmenend aangeboden gehoorzaamheid van Christus niet deelachtig, omdat zij door hun eigen blindheid, boosheid en zondenliefde, welke niemand in hen gewerkt heeft, en waartoe zij door niemand gedwongen worden, maar die zij uit en van zichzelf bezitten en moedwillig openbaren, het aanbod van de zaligheid versmaden en in Christus niet geloven.

Maar waarom worden zij, die uitverkoren zijn, daadwerkelijk zalig? De eerste oorzaak is niet dat hen de zaligheid door een verborgen besluit, tegen wil en dank zou opgedrongen worden, maar omdat zij uit een inwendig beginsel van harte gewillig in Christus geloven, en de genoegzame gerechtigheid kennen, erkennen en voor zich in het bijzonder omhelzen. Hebben zij dit geloof, of een geschiktheid daartoe, dan uit zichzelf, boven anderen die verloren gaan? Ach! nee. Want ze zijn geen greintje beter, maar vele van hen zijn in trap erger en ongeschikter dan anderen. Maar de eerste oorzaak van het geloof is de krachtdadige werking van de Geest van het geloof.

Waarom werkt de Geest in hen het geloof eerder dan in anderen? Gebeurt dit misschien omdat zij de Heilige Geest minder tegenstaan, of omdat de Heilige Geest tevoren zag dat zij geloven zouden? Ook niet. Want zij, die de heftigste tegenstand boven anderen boden, worden wel eens door de overwinnende kracht van de Geest tot het geloof gebracht. Dit is in Paulus immers buiten alle tegenspraak gebleken. En dat de Heilige Geest het geloof, dat *Hij in hen werken moet* in hen van te voren zou zien, en daardoor dan bewogen worden om het in hen te werken, is een onbegrijpelijke ijdelheid, zonder zin. Maar de eerste oorzaak is de onafhankelijke vrijmachtige bepaling van de Geest.

Waarom werkt Hij het geloof ook niet in het hart van hen die verloren gaan? Is hun hart misschien al te onvatbaar voor het geloof, of hun tegenstand te groot; reikt Jezus' gehoorzaamheid zover niet toe; of is de kracht van de Geest uitgeput; of zijn zij het minder waardig dan de uitverkorenen? Geen van deze dingen kunnen daarvan de ware reden zijn. Want de waarheid en kracht van Jezus' gehoorzaamheid en de Geest kennen geen grenzen. En hoewel het hart van hen, die verloren gaan, in waarheid voor het geloof onvatbaar is, en zij de werking van de Geest onwaardig zijn, echter zij ze niet onvatbaarder en onwaardiger dan anderen die behouden worden. Hun onvatbaarheid en onwaardigheid is ook wel een reden waarom zij niet zeggen kunnen dat hen onrecht geschiedt, maar in geen geval een reden waarom de Heilige Geest hen voorbijgaat. Want zij, in wie Hij het geloof werkt, waren ook onvatbaar en onwaardig, ja nog onvatbaarder en onwaardiger. Maar de eerste oorzaak hiervan is het wijs, vrijmachtig en onafhankelijk welbehagen van Vader, Zoon en Geest.

Geschiedt aan hen daardoor geen ongelijk? Hoe zou dat kunnen zijn, omdat moedwillig afgefallen zondaars geen grond hebben waarop de Heilige Geest verplicht zou zijn in hen te werken? Hebben zij geen recht; is de Geest aan hen niets verplicht, hoe zouden ze dan kunnen zeggen dat Hij hen ongelijk doet, wanneer Hij hen voorbijgaat? Wordt hen dan daardoor geen onrecht gedaan dat de Geest het geloof in anderen werkt, die niet beter maar erger zijn, en hen die beter zijn in trap, voorbijgaat?

Geheel niet. Want door de goedheid van de Geest omtrent de uitverkorenen, krijgen ze geen waardigheid waarom Hij aan hen meer verplicht zou zijn. Wanneer een rijke man een bedelaar, die hem naar het leven had gestaan, tot een betoning van zijn goedheid een rijke gift in huis bracht, zouden dan andere bedelaars, die hem slechts de glazen hadden ingeslagen, kunnen zeggen dat zij nu ook recht hadden, en hij verplicht was om ook bij hun huizen rond te gaan, en hen tegen wil en dank rijke geschenken in huis te werpen, of dat Hij bij gebrek daarvan, hen groot ongelijk aandeed?

Is het dan tenminste geen aanneming van de persoon, wat God Zelf afkeurt? In geen deel. Het is een betoning van onafhankelijke, rechtvaardige vrijmacht, maar geen onbetamelijke aanneming van de persoon. Want zo'n laster bestaat eigenlijk hierin, wanneer een mens, die aan allen eveneens verplicht is, iemand om enige ongegronde redenen die daar een plaats in hebben, voortrekt tot nadeel van het recht van een andere. Van zo'n doen is immers in het werk van de Geest geen zweem te vinden. Hij is aan niemand verplicht. Hij bewijst aan de uitverkorenen genade. Maar niet om enige ongegronde reden in hen te vinden, en ook niet tot enig nadeel van enig mens. Want welk nadeel heeft een ongelovige van het werk van de Geest in een uitverkorene? Voordeel hebben velen ervan. Want de uitverkorenen worden door dat werk van de Geest toegerust om hen naar ziel en lichaam veel goedheden te bewijzen. En het nadeel dat er uit komen mocht, doen de onbekeerden zichzelf immers aan, zonder enige reden, door eigen schuld en boosheid.

Kan de algemene aanbidding van de voor allen genoegzame gehoorzaamheid van Christus aan allen die onder het Evangelie leven, met de waarheid, oprechtheid en welmenendheid van God gevoeglijk overeengebracht worden, als de Heilige Geest in hun hart het geloof niet werkt? In alle delen voorzeker. Want het algemeen aanbod verklaart niet dat God voorgenomen heeft dat de Heilige Geest in het hart van hen allen het geloof zou werken, maar dat Christus' gehoorzaamheid voor ieder van hen in het bijzonder genoegzaam, gepast en noodzakelijk is; dat God een ieder vrijheid geeft en verplicht om het als zodanig te erkennen, en er voor zichzelf gebruik van te maken; en dat allen die er een welgevallen in nemen, zalig zullen worden. Deze dingen blijven immers zekere, welgemeende, oprechte waarheden, hoewel de Heilige Geest in hen allen het geloof niet werkt.

Maar waartoe dient dit aanbod dan, als de Heilige Geest in hen het geloof niet werkt? Is het dan niet tevergeefs? Welke nuttigheid komt daaruit? Gewis, het is niet tevergeefs, maar heeft uitnemende nuttigheden. Want allen en een ieder in het bijzonder krijgt daardoor een grondig en wettig recht om voor zichzelf er gebruik van te maken, gelijk wij in het vervolg nader hopen te zien. Het is voor de uitverkorenen een heilzaam middel om er daadwerkelijk, vrijwillig en gegrond mee te werken. En eindelijk dient het opdat zij, die dat aanbod en het recht dat zij daardoor gekregen hebben, niet willen gebruiken, zoveel te overtuigender zouden zien hoe groot hun boosheid is, en dat zij door eigen schuld moedwillig verloren gaan.

Als Jezus' gehoorzaamheid voor alle mensen genoegzaam en gepast is, strijdt het dan niet tegen de Goddelijke *wijsheid*, *gerechtigheid* en *goedheid*, dat er een zondaar verloren zou gaan? Dan zou immers Gods *wijsheid* een gehoorzaamheid hebben beschikt, die alle einden waartoe het bekwaam was, niet bereikte. Dit schijnt geen wijsheid te zijn, omdat de wijsheid niets vergeefs doet. De *gerechtigheid* die door

de gehoorzaamheid van Christus genoeg verheerlijkt is, zou zich dan nog zonder noodzaak in het verderf van de verdoemden openbaren, en zo tweemaal betaling vorderen, wat onrechtvaardig is. De *goedheid* zou dan aan allen de zaligheid betamelijk kunnen meedelen, en het doet het niet, wat geen eigenschap van de goedheid is. Zijn dit geen onoplosbare zwaarigheden? Of zou men ook eindelijk moeten komen tot het gevoelen van de *Origenisten*, dat alle mensen toch eindelijk zalig zullen worden? Zij die niet gewend zijn tot op de grond van de zaken door te dringen, mochten zich misschien verbeelden dat ze hier onoplosbare zwaarigheden gevonden hadden, of ook tot het verschrikkelijk gevoelen van de *Origenisten* overzakken. Maar zij die voorkomende zaken bedaard onderscheiden, en grondig plegen te behandelen, kunnen de zwaarigheid zonder zo'n verderfelijke dwaling gemakkelijk oplossen. Om de ongegrondheid van genoemde zwaarigheden grondig in te zien, moet men de aandacht op de volgende gronden vestigen.

- (1) Omdat God een enkelvoudig Wezen is, daarom kunnen Zijn eigenschappen niet vaneen gescheiden worden. En omdat Hij daarenboven een noodzakelijk allervolmaaktst Wezen is, daarom kan de ene volmaaktheid in God zonder de andere niet zijn. De ene kan tegen de andere niet strijden. En de ene is in God even zo noodzakelijk als de andere. Hierom is het dat God, Die wegens Zijn hoge volmaaktheid niets tegen Zichzelf kan doen, in al Zijn werken niet naar één volmaaktheid alleen, maar naar al Zijn volmaaktheden tegelijk beschouwd, Zijn handelingen schikt.
- (2) Omdat God het allervolmaaktste beste Wezen is, daarom volgt, (a) dat het de hoogste wijsheid is wanneer alle wegen en handelingen zijn ingericht om alle volmaaktheden van God op het luisterrijkste te verheerlijken. (b) En daarom moet ook de hoogste rechtvaardigheid eerst en meest met het recht, dat God toekomst, overeenstemmen. (c) Ook moet daarom de hoogste goedheid aan zichzelf eerst geven wat het toekomst.
- (3) Omdat alle schepsels door God geschapen zijn, en alles wat zij zijn en hebben van God hebben, daarom komt hen niets anders toe dan wat tot verheerlijking van alle volmaaktheden van God dienen kan. En de hoogste wijsheid, rechtvaardigheid en goedheid vordert dat niet de Heere aan hen, maar zij aan de Heere ondergeschikt zijn.
- (4) Eindelijk dient men aan te merken dat eenzelfde zaak tot verscheiden aan elkaar ondergeschikte einden kan dienen. Men kan ook één en dezelfde zaak op verscheidene manieren beschouwen. Men kan het door aftrekking, op zichzelf bezien, en ook in zijn betrekking op één, meer of alle omstandigheden en einden aanmerken. Iets kan naar waarheid op zichzelf aangemerkt, tot één of ander einde voor iemand genoegzaam zijn, hoewel het zo niet is in andere omstandigheden of tot andere einden. Wat ik door aftrekking op zichzelf beschouw is even zo waar en zeker, als wat ik in betrekking op alle einden en omstandigheden overweeg. Die het ene zegt, spreekt zowel waar, welmenend en oprecht, als die het andere bekendmaakt.

Uit deze gronden zal de gemaakte zwaarigheid nu vanzelf zeer duidelijk, natuurlijk en gemakkelijk opgelost kunnen worden. Immers, hieruit ziet men dat het niet tegen de hoogste *wijsheid* strijdt, een gehoorzaamheid te bezorgen die voor allen genoegzaam is, zonder dat de daadwerkelijke zaligheid van allen daarop volgt. Want wanneer wij zeggen dat de gehoorzaamheid van Christus voor allen genoegzaam en

gepast is, dan beschouwen we het *op zichzelf*, ten opzichte van wat de mensen tot rechtvaardiging, heiliging en zaliging, *ook op zichzelf aangemerkt*, nodig hebben. En dit is immers een zekere waarheid. Want wanneer alle mensen die bezaten, dan zouden ze zalig worden, en ze zouden niet anders daarbij nodig hebben. Maar wij merken ze dan niet aan in alle opzichten, omstandigheden en einden, zodat de zaligheid er daadwerkelijk uit volgt. Want daartoe is niet alleen een oneindige gehoorzaamheid nodig, maar die ook daarenboven *geordineerd is* voor allen.

§ 26.

En in deze opzichten is de oneindige gehoorzaamheid van Christus niet genoegzaam om alle zondaars in de zaligheid *daadwerkelijk* in te brengen, niet uit gebrek van waarde, maar omdat die verordining tot dit einde geen genoegzame openbaring van al de *Goddelijke volmaaktheden* dienen zou, gelijk wij dadelijk zullen zien.

Deze dingen zijn niet strijdig tegen elkaar, alsof ik zei dat Christus' gehoorzaamheid tegelijk genoegzaam en niet genoegzaam was. Want ik zeg beide dingen in een verschillend opzicht, waarom ze gevoeglijk samen kunnen gaan. Mocht iemand denken: "dan is het toch tevergeefs dat God een gehoorzaamheid bezorgd heeft, die voor allen genoegzaam is, en toch de daadwerkelijke zaligheid van allen niet teweeg brengt". Ik antwoord: in geen deel. Want de Goddelijke wijsheid kon geen andere gehoorzaamheid uitvinden, die voor één genoegzaam was, of het moest zo voor allen zijn. Want een enige zondaar heeft een gerechtigheid van oneindige waarde nodig. En een gerechtigheid van oneindige waarde moet noodzakelijk voor allen genoegzaam zijn. En hoewel de zaligheid van allen er daadwerkelijk niet uit volgt, daarom is het echter niet tevergeefs. Het kan tot andere doeleinden dienen, die meer met de Goddelijke volmaaktheden overeenstemmen, namelijk om hen die verloren gaan de afgrond van hun boosheid, waardoor ze moedwillig verloren gaan, te ontdekken. Ja, het was betamelijk dat de hoogste wijsheid zo'n gehoorzaamheid neerzette, die voor allen in waarheid genoegzaam was, en waarop de zaligheid van allen niet daadwerkelijk volgde.

Het eerste, dat het niet anders kon dan voor allen genoegzaam zijn, hebben we gezien. Maar waaruit volgt het laatste? Hieruit. Als de gerechtigheid van Christus tot daadwerkelijke zaliging van alle mensen geordineerd was, dan zou de *vrije goedheid* van God niet genoegzaam geopenbaard zijn geworden. Dit zal misschien sommigen vreemd toeschijnen. Ze zullen zeggen: "dan werd de goedheid van God immers groter". Ik antwoord: de wezenlijke goedheid van God kan op zichzelf niet groter en niet kleiner worden. Het wordt alleen groter naarmate zijn eigenschap duidelijker gezien wordt. Nu zou de wezenlijke eigenschap van de goedheid door de daadwerkelijke zaliging van alle mensen niet duidelijk geopenbaard zijn geworden. Want men had kunnen denken dat er iets in God of in de mens was, dat God noodzaakte om zondaars te zaligen, en dat Hij niet anders kon, waaruit dan volgde dat het geen enkele vrije goedheid was. Maar wanneer nu de meesten door hun eigen schuld verloren gaan, en de uitverkorenen daadwerkelijk zalig worden, dan wordt de vrije goedheid daardoor zoveel te heerlijker openbaar gemaakt, dat is, groter in onze erkenning. Want daardoor wordt het zoveel te duidelijker openbaar, dat er niets in God of in de mens is, waarom Hij genoodzaakt zou zijn een enige zondaar te behouden. Hoe duidelijker dit nu blijkt, zoveel te duidelijker ziet men dat de zaliging van de uitverkorenen, uit kracht van Christus' voldoening, een oneindige vrije

goedheid is die God daarom bezitten moet. En hieruit volgt dan verder dat, en het verderf van hen die verloren gaan, en de zaliging van de uitverkorenen, beide moeten dienen om de Goddelijke *goedheid* te openbaren, die zonder het eerste in de wereld bedekt of niet duidelijk genoeg geopenbaard, en zonder het laatste verloochend zou worden. Waaruit men ziet dat zij, die zich verbeelden dat uit de oneindige goedheid de zaliging van allen volgen moet, of dat het verderf van zovelen tot verduistering van de goedheid dient, zich van Gods volmaakheden en de verheerlijking daarvan geen duidelijke begrippen maken. Omdat nu God in al Zijn werken de verheerlijking van al Zijn deugden tegelijk bedoelt, en omdat de hoogste wijsheid zich dat beste einde voorstelt, daarom volgt dan ook dat de hoogste wijsheid een gehoorzaamheid betamelijk neerzette, die wel voor allen genoegzaam was, maar waaruit de zaliging van allen niet daadwerkelijk volgde, opdat de vrije goedheid door de zaliging van enigen, met voorbijgaan van anderen, des te duidelijker geopenbaard werd.

Ik denk dat een ieder die maar langzaam denkt, zijn gedachten bij elk stuk bepaalt, en de zaken eenvoudig samenhechten kan, van de zekerheid van de zaak ten volle overtuigd moet zijn. Maar is iemand te haastig, of wegens zijn aard, of wegens gebrek van tijd, of heeft iemand zo'n maat van redelijkheid niet dat hij de samenhang tussen genoemde zaken kan inzien, of vindt iemand geen genoeg in het bewijzen van zaken, of denkt iemand dat het voor hem niet nodig of stichtelijk is, dan kon hij deze bladen immers gemakkelijk overslaan. Ik dacht dat ik aan God, aan de waarheid en mijn naaste schuldig was, in deze tijd, omdat allerlei mensen deze zwaarigheid misbruiken om de gronden van de zaligheid te ondermijnen, dit bewijs zo eenvoudig uit zijn eerste gronden af te leiden.

Om deze reden zal ik nu ook, hoewel wat korter, bewijzen dat de zaliging van de weinigen tegen de Goddelijke *rechtvaardigheid* niet strijdt, hoewel de gerechtigheid van Christus voor allen genoegzaam is. Want Gods gerechtigheid is het Goddelijk Wezen, voor zover het in al Zijn doen met het recht van God en van Zijn schepsels overeen moet stemmen, en een ieder geven wat hem toekomt. Het recht dat God toekomt vordert dat al Zijn deugden verheerlijkt worden, en al Zijn schepsels daaraan dienstbaar zijn. De zondaars die verloren gaan hebben geen recht of wettige grond waarop de zaligheid hen zou toekomen. Maar hun verdorven natuur en daden hebben een recht of wettige grond, waarop hen de verdoemenis toekomt. Omdat nu Gods heiligheid, rechtvaardigheid, goedheid en wijsheid, zoals wij gezien hebben, door hun verdoemenis verheerlijkt worden, en omdat God hen daardoor geeft wat hen volgens hun natuur en daden toekomt, daarom strijdt het immers niet tegen de rechtvaardigheid van God, wanneer Hij de meeste zondaars verdoemt.

Maar eist God dan niet tweemaal betaling, omdat Christus een gehoorzaamheid heeft aangebracht die voor allen genoegzaam is, en omdat Christus de toorn van God, die tegen de zonden van het gehele menselijke geslacht ontstoken is, heeft uitgestaan en doorgestaan? Geheel niet. Want omdat Christus die toorn niet gedragen heeft, met dat oogwit dat alle mensen de zaligheid daardoor daadwerkelijk deelachtig zouden worden, en omdat zij, die verloren gaan, de aangeboden gerechtigheid niet daadwerkelijk aannemen, maar versmaden, daarom hebben zij voor hun personen geen daadwerkelijk aandeel aan de gerechtigheid en voldoening van Christus. En ze worden rechtvaardig gestraft, temeer omdat zij de aangeboden gerechtigheid van Christus verwerpen.

Even gemakkelijk kan men het ook met de *goedheid* van God overeenbrengen. Gods goedheid is eigenlijk Gods Wezen, voorzover Hij alles wat tot de gelukzaligheid van Hem en van Zijn schepselen dienen kan, in Zichzelf overvloedig bezit, en overeenkomstig Zijn volmaaktheden uit *Eigen beweging* vrij en niet ingehouden aan Zijn schepsel te genieten geeft. Nu zou de daadwerkelijke zaliging van alle mensen geen duidelijke vertoning van deze goedheid zijn. Want omdat God door zo'n weg, gelijk wij boven gezien hebben, niet genoeg openbaren zou dat Hij niet ingehouden, uit Eigen beweging Zijn volk zalig maakt, daarom zou de geheel volkomen zaligheid, die in de erkenning en aanbidding van de Goddelijke volmaaktheden eigenlijk gelegen is, en in het bijzonder gelegen is in de erkenning dat God de zondaar uit Eigen beweging, om niets dat in het schepsel is, heeft aangezien, in de wereld niet genoten worden.

Want dunkt u, zou dat een volkomen openbaring van goedheid zijn, waardoor God Zijn Eigen volmaaktheden verborgen hield, en geen mens een geheel volmaakte gelukzaligheid schonk? Als men zegt: “Gods goedheid wordt aan hen, die onder het Evangelie verloren gaan, toch niet verheerlijkt”. Immers ja. Evenals de gerechtigheid aan hen die zalig worden, zo wordt ook de goedheid aan hen die verloren gaan, ten toon gesteld. Is het geen vertoning van de goedheid dat Hij een genoegzame en allergepaste gerechtigheid van Zijn Zoon, oprecht en welmenend aanbiedt aan zulke bozen die het moedwillig versmaden? Is het niet een vertoning van goedheid dat Hij zolang aanhoudt, de zondaar achterna loopt, en door zoveel weldadigheden, op kosten van de dood van Zijn Zoon, gedurig uitlokt?

Daarenboven moet men de werken van God samen nemen, en met elkaar vergelijken, wanneer men van de verheerlijking van de Goddelijke volmaaktheden recht wil oordelen. Mocht het blinde, van God en zijn eigen zaligheid afkerige vlees nog een andere zwaarigheid, die mij nu niet te binnen komt, opperen, dan kan en moet die noodzakelijk uit de gelegde gronden vanzelf vervallen, evenals de genoemde.

§ 27.

Die nu God, de waarheid, de waarachtige zaligheid en de Hervormde kerk met een ongeveinsde liefde bemint, moet een strelende zaligheid in zijn ziel gevoelen, wanneer hij overweegt hoe alle waarheden van onze kerk, en in het bijzonder van de genoegzaamheid van Jezus' gehoorzaamheid en de bijzondere genade, met elkaar tot verheerlijking van God en tot zaligheid van de allerellendigsten, zo lieflijk en gegrond overeenstemmen.

§ 28.

Nu moet ik dit betoog, dat Gods onkrenkbare volmaaktheden, en wet die door de zonde geschonden waren, door de gehoorzaamheid van Christus weer op het hoogste verheerlijkt zijn, en dat deze gehoorzaamheid op zichzelf beschouwd voor alle mensen genoegzaam is, tot zijn eigenlijk *oogwit* brengen.

Het is geen nodeloze of nutteloze redevoering. Maar het is een nodige en nuttige waarheid, die men onderscheiden diende te verstaan en grondig te geloven, als men van het Evangelie van de zaligheid een grondig, voorspoedig, bestendig en vrijmoedig gebruik wenst te maken. Want veel verlegen zielen durven op het aanbod van het Evangelie tot de Heiland niet te naderen, en ook niet de goederen van verlichting, rechtvaardiging en bekering, die Hij welmenend aanbiedt, vrijmoedig aan te nemen. Waarom niet? Ze denken: “ik heb tegen alle Goddelijke volmaaktheden en

geboden, en tegen de gehele aardkloot die onder mij als een ondraaglijke ballast zucht, al te zwaar, te veel, en te lang gezondigd. Christus heeft voor de uitverkorenen voldaan. En ik weet niet of ik daaronder behoor. Gods deugden zouden verdonkerd worden, wanneer mij genade bewezen werd. Hoe zou zo één als ik ben, dan tot Christus durven komen en de aangeboden goederen voor mij aannemen? Die zijn gepast voor andere mensen, die wat beter zijn, maar niet voor zo één als ik ben. De taal van Kaïn, waarop een oude kerkleraar dit antwoord: *mentiris Cain! gij liegt Kaïn!* met reden gaf; namelijk, “mijn misdaad is groter dan dat zij mij vergeven wordt”, zweeft hen in de gedachten. En hierom laten zij het Evangelie varen, en maken zich aan de zwaarste ongerechtigheden schuldig.

Die nu maar een weinig oordeel heeft, kan gemakkelijk zien dat al deze zwarigheden uit duisternis en ongeloof aangaande de bovengenoemde waarheid voortvloeien. Want, geloofden zij dat Gods volmaaktheden en wet, die door de zonde van het menselijke geslacht geschonden zijn, door de gehoorzaamheid van Christus zo hoog verheerlijkt waren, en dat die gehoorzaamheid voor alle mensen genoegzaam en gepast was, en hen betamelijk en welmenend aangeboden kon worden dan zouden al deze zwarigheden vervallen. En zij, omdat ze deze genoegzaamheid in zouden zien, zouden zich niet kunnen weerhouden daarvan voor zich te kiezen, en daadwerkelijk tot Christus te komen. Ik besluit daarom met alle recht en reden dat zij, die van het Evangelie een voorspoedig, grondig, en vrijmoedig gebruik wensen te maken, voor alle dingen naar een duidelijk begrip en een levend geloof van genoemde waarheden moeten streven.

§ 29.

Tot een voorspoedig en vrijmoedig gebruik van het Evangelie voor zich in het bijzonder, wordt nu verder vereist dat men ook op goede gronden een onderscheiden begrip heeft van **de uitwendige roeping** van allen die onder het Evangelie leven.

§ 30.

Iedereen die maar enige maanden, zonder altijd te slapen of wat anders te denken, in onze kerken, wanneer daar gepredikt of gecatechiseerd werd, verkeerd heeft; of die maar een klein onderwijsboekje met een vluchtig oog heeft doorgebladerd, kan niet onkundig zijn dat de hervormden van een *uitwendige* en *inwendige*, van een *algemenere* en meer *bijzondere* roeping spreken.

§ 31.

Men *roept* iemand aan tafel, wanneer men hem die daar niet aan was, met hoorbare en verstaanbare woorden bekend maakt dat de tafel gereed is, en dat hij, als het hem belieft, vrijheid had of verplicht was om aan te zitten, en de opgediste spijs en drank naar zijn noodzaak en genoegten te gebruiken. Zo'n roeping kan men ook een *nodiging* noemen. Want iemand aan tafel te roepen of te nodigen is één en hetzelfde. Alleen schijnt de nodiging een aandrang van het voorstel door ernstige en vriendelijke gebaren en krachtige beweegredenen duidelijker aan te tonen. Wanneer men iemand die van zichzelf geen recht tot de tafel had, aan die tafel roept, opdat hij naar welgevallen er gebruik van maakt, dan zegt men ook dat men hem de tafel heeft *aangeboden*, dat is, een recht en vrijheid gegeven had om er gebruik van te maken. En wanneer een vader aan zijn ongehoorzaam kind dat van de tafel geweerd was, of een koning aan een onderdaan, de tafel aanbiedt, dan wordt daaruit niet alleen een *vrijheid*, maar ook een *verplichting* geboren. Want het gezag van vader en koning legt op hen een verbintenis om wat hij hen voorstelt te gehoorzamen. En, hoewel een vader of koning iets nodigend of biddend voorstelt, dan wordt toch de verbindende kracht door die vriendelijkheid niet verminderd, maar veeleer merkbaar vermeerderd; naar het bekende spreekwoord dat de verzoeken van de heren krachtige en vriendelijke bevelen zijn.

Daarom zijn dan *roeping*, *nodiging* en *aanbieding* verscheiden uitdrukkingen die wat het wezen aangaat *één en dezelfde zaak* te kennen geven. Maar men dient hier goed aan te merken dat de begrippen van roeping, nodiging en aanbieding wezenlijk onderscheiden zijn van het *daadwerkelijk* gebruiken, bezitten en ondervinden. Want iemand kan wel de roeping, nodiging en aanbieding aan de tafel van een heer hebben, en echter nog niet gekomen zijn, gegeten hebben of verzadigd zijn, maar zelfs die roeping, nodiging en aanbieding verstandeloos en ongehoorzaam versmaden. En hoewel deze zaken wezenlijk onderscheiden zijn, kunnen zij echter samengaan. En de eerste zijn de gronden van de laatste. Want wanneer een belapte bedelaar zonder roeping of aanbieding aan de tafel van een heer wilde vallen, dan zou men hem met recht door harde middelen naar buiten brengen. Maar wanneer hij op de roeping, nodiging en aanbieding van de heer zelf daaraan ging zitten, dan had hij even zo'n wettig recht tot die tafel als de grootste heer. En die heer die hem genodigd had zou tegen die bedelaar niet alleen, maar ook tegen zichzelf zondigen en onrecht doen, als hij die bedelaar van daar wilde drijven.

§ 32.

Deze opheldering van de woorden, op zichzelf en in onderscheiding van andere beschouwd, zal nu kunnen dienen om de *natuur* van de uitwendige roeping zoveel te gemakkelijker te verstaan. Het bestaat in de *verkondiging* van het Evangelie, dat door verstaanbare woorden bekend maakt dat Gods volmaaktheden en wetten, die door de zonde geschonden waren, door de gehoorzaamheid van Christus op het hoogste zijn verheerlijkt. Dat God Die in de gehoorzaamheid van Zijn Zoon een volmaakt genoegen neemt, nu voor zondaren, hoe ze ook mogen zijn, genaakbaar is om goddelozen te rechtvaardigen, te bekeren en te zaligen. Dat deze gehoorzaamheid voor *alle mensen* zonder onderscheid *genoegzaam* en *gepast* is; dat God een ieder, tot wiens ogen of oren dit Evangelie mocht komen, *waarachtig, welmenend en oprecht vrijheid geeft* door vriendelijke beweegredenen, nodigt, ja krachtig verplicht om deze gehoorzaamheid van Christus als nodig, gepast en genoegzaam voor zichzelf te erkennen, om daarvan, en van al de goederen die daardoor aangebracht zijn, door de rechte weg van een armoedig geloof vrijmoedig gebruik te maken. En dat allen die deze gehoorzaamheid met zijn vruchten als noodzakelijk, gepast en genoegzaam voor zich erkennen, en met verloochening van eigen gerechtigheid, kracht en zin, vrijwillig omhelzen, eeuwig zalig zullen worden.

§ 33.

De *inhoud* van de uitwendige roeping van het Evangelie, en van de verkondiging daarvan, bestaat nu niet in een verklaring dat Christus Zijn gehoorzaamheid volbracht zou hebben, met dit voornemen dat Hij alle mensen daadwerkelijk zalig wilde maken. En ook niet in een verzekering dat alle mensen er daadwerkelijk aandeel aan hebben, of zeker aan zullen krijgen, en zo ook daadwerkelijk zalig worden. Ook niet in een verplichting dat zij dit geloven zouden. Want het Evangelie getuigt duidelijk genoeg het tegendeel. Maar de inhoud van de uitwendig roeping bestaat eigenlijk in de volgende zaken.

- (1) Gods volmaaktheden en wetten die door de zonde geschonden waren, zijn door de gehoorzaamheid van Christus, dat een oneindige waarde bezit, op het allerhoogste verheerlijkt.
- (2) God is daardoor met een zondige vijandige wereld verzoend. Hij heeft een volkomen genoegen in de gehoorzaamheid van Zijn Zoon. Hij eist geen andere of meerdere verheerlijking van Zijn deugden tot verwerving van de zaligheid. Hij is nu genaakbaar voor de grootste zondaren. Alles wat tot zaligheid en Godzaligheid nodig is, is daardoor verworven. Alle dingen zijn nu gereed. Matth. 22:4.
- (3) Omdat de gehoorzaamheid van Christus een oneindige waarde bezit, daarom is het niet alleen voor allen noodzakelijk, maar ook *voor alle mensen* die er geweest zijn, zijn of zijn zullen, *overvloedig genoegzaam* en bij uitnemendheid *gepast*.
- (4) Aan een ieder tot wiens ogen of oren het Evangelie komt wordt dit *bekendgemaakt* en vrijheid gegeven, ja, hij wordt op het allervriendelijkste door de nadrukkelijkste beweegredenen *genodigd* en onder de *verplichting* gebracht om van deze gehoorzaamheid en al de vruchten ervan, een spoedig en vrijmoedig gebruik voor zichzelf te maken, Matth. 22:4.
- (5) Een ieder die de noodzakelijkheid, genoegzaamheid en gepastheid van Christus' gehoorzaamheid voor zichzelf erkent, en het met al zijn vruchten zonder enige uitzondering, armoedig, vrijwillig en oprecht omhelst, heeft reeds vergeving

van zijn zonden, en het recht tot het eeuwige leven in bezitting, en zal eeuwig zalig worden. Job. 3:36.

§ 34.

Wat de uitwendige roeping *omtrent deze waarheden doet*, bestaat in de volgende stukken.

- (1) Het maakt genoemde waarheden door openbare, verstaanbare en goed bepaalde woorden *bekend*.
- (2) Het *biedt* ze aan en *nodigt* daartoe, dat is, het schenkt *vrijheid* en brengt onder *verbintenis* om het voor zichzelf te gebruiken.
- (3) *Het spoort daartoe aan* door zeer nadrukkelijke beweegredenen. En deze daad is (1) *Goddelijk*, (2) *waarachtig*, (3) *welmenend*, (4) *oprecht* (5) en zeer *welgevoeglijk*.

Het is *Goddelijk*. Want die roeping gebeurt in Gods Naam en plaats. 2 Kor. 5:18-21. En daarom heeft het *een Goddelijk gezag*. Het is *waarachtig*. Want alle stukken die deze roeping bekend maakt, zijn de allerzekerste, gegrondste *waarheden*. En wat de uitwendige roeping daaromtrent doet, gebeurt niet in schijn, maar *waarachtig*. Het is hierom ook *welmenend* en *oprecht*. Want alles wat de uitwendige roeping bekend maakt, en alles wat het daaromtrent doet, wordt in oprechtheid *welgemeend*. God meent het wel terdege, dat Hij alle zondaren die onder het Woord leven, vrijheid geeft en onder de verbintenis brengt om in Zijn Zoon te geloven. Hoewel Hij om gewichtige redenen wegens Zijn volmaakheden niet voorgenomen heeft om alle mensen daadwerkelijk zalig te maken, wat Hij daarom ook niet verklaart. Hij meent het echter terdege dat het een betamelijke plicht van allen is om in Christus te geloven, wat op zichzelf beschouwd Hem ten uiterste aangenaam is. En dat, als alle mensen die plicht betrachtten, zij dan ook allen zouden zalig worden, gelijk zij die het metterdaad oefenen, ook zeker en daadwerkelijk zullen ondervinden. Het is eindelijk ook *welgevoeglijk*, omdat het met de redelijke natuur van de mensen overeenstemt, waarmee God niet als met stokken en blokken wil handelen; en omdat het dienstig is tot de allerbetamelijkste einden zoals wij straks nader zullen zien.

§ 35.

De *personen* die door het Evangelie zodanig uitwendig met een Goddelijk gezag, waarachtig, welmenend, oprecht en welgevoeglijk geroepen en genodigd worden, zijn *alle mensen* zonder onderscheid, tot de ogen of oren van wie het Evangelie komen mocht. Ongodisten, deïsten, naturalisten, Joden, heidenen, Turken, alle secten van de christenen, de grofste of de bescheidenste zondaars, verstokte vijanden, dode zorgelozen, die geen stip van ware overtuiging hebben, die zichzelf bedriegen, huichelaars, of enige andere soort van mensen die onder het bereik van het Evangelie komen. Dit is het echte en algemene gevoelen van onze zuivere Hervormde Nederlandse kerk, wat iedereen die daar als een verkondiger van het Evangelie dienen wil, onder ede en ondertekening van zijn hand, beloven moet te zullen leren. (Goede voorzienigheid van God!) Want zo spreken onze Dordtse vaders in het hoofdstuk boven aangehaald: § 5. “*Voorts is de belofte des Evangelies, dat een iegelijk, die in den gekruisigden Christus gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe; welke belofte aan alle volken en mensen, tot welke God naar Zijn*

welbehagen Zijn Evangelie zendt, zonder onderscheid moet verkondigd en voorgesteld worden, met bevel van bekering en geloof."

Zou ik al die Schriftuurplaatsen aanhalen waar deze waarheid geleerd wordt; waar dit gebod aan de dienaren van het Evangelie wordt aanbevolen; en waar Christus en Zijn apostelen het Evangelie zodanig verkondigd hebben, dan zou het gewis een ruime plaats beslaan. En ik zou onnodig werk doen omdat de voornaamste door allen die een samenstel van de Godgeleerdheid geschreven hebben, bijeen worden gebracht. Ik zal nu maar enige aanhalen tot dienst van hen die wegens gebrek aan vermogens, tijd, boeken of lust zich in geen Godgeleerdheid, en ook niet in de Heilige Schriften geoefend hebben. Want aan hen die onder deze ongelukkigen niet behoren, kunnen ze niet onbekend zijn en zou deze aantekening niet nodig zijn.

- (1) De Heiland gebiedt Zijn apostelen dat ze een ieder die hen ontmoette, zelfs hen waarvan Hij zeker wist dat ze niet zouden komen, de boodschap zouden brengen: *alle dingen zijn nu gereed. Komt tot de bruiloft*. En dat ze hen daartoe nodigen, en zelfs *dwingen* zouden. Matth. 22:1-11. Hij zendt Zijn dienaars in de gehele wereld om het Evangelie te prediken aan *alle creaturen*. Al ontmoetten zij dan wanschepsels, die zich door de zonde zodanig ontmenst hadden dat anderen van hen onder de naam van schepsels spraken: dan moesten ze toch aan zulke ellendige creaturen het Evangelie ook verkondigen. Mark. 16:15.
- (2) Christus Zelf nodigt de *einden der aarde*. Jes. 45:22. Hij heeft het Evangelie aan *de verstokte Joden* met tederheid verkondigd. Matth. 23:37. Hij nodigt de *blinden* die niet wisten dat zij ellendig waren. Openb. 3:17.
- (3) De apostelen hebben het Evangelie naar hun last aan *een ieder* die hen ontmoette, aan *verstokte Joden* en aan *blinde woeste heidenen* zonder enig onderscheid of zwarigheid vrijmoedig verkondigd. 2 Kor. 5:19-21. Hand. 3:26; 17:30. Alle zwarigheden die tegen deze waarheid gemaakt kunnen worden zijn al voor vele tijden door onze Godgeleerden duidelijk en grondig genoeg weggenomen, toen zij de nietigheid hebben aangetoond van de tegenwerpingen, die de vijanden van de waarheid uit onze leer van de uitwendige roeping tegen de bijzondere en overwinnende genade inbrachten

§ 36.

Het *eerste einde* en *resultaat* van deze uitwendige roeping is nu niet om de mensen het hart te veranderen. Hiertoe is deze roeping niet genoegzaam, maar wordt de almachtige, onweerstaanbare scheppende kracht van de Geest vereist. Echter is het niet *onnodig* of *vruchteloos*, maar allergeschiktst tot zeer *nodige* en *nuttige eind*en.

Het dient om alle mensen een grondig en wettig *recht*, *vrijheid* en nadere *verplichting* te schenken, om van Christus en al Zijn goederen voor zichzelf een vrijmoedig *gebruik* te maken. Want alle mensen die door het Evangelie geroepen worden, komt in deze zin de belofte toe, naar het getuigenis van Petrus, Hand. 2:39. Ze hebben de belofte wel niet in bezitting, zolang ze het niet daadwerkelijk aannemen. Maar zodra het hen door de verkondiging van het Evangelie is aangeboden, komt het hen toe, voorzover ze recht en vrijheid hebben om het door de rechte weg, op de rechte wijze voor zichzelf te gebruiken. Want een som geld, dat een rijk mens op tafel had geteld, en waartoe hij een behoeftige man had geroepen en uitgenodigd om het voor zich weg te nemen en te gebruiken, komt zeker die behoeftige toe; hoewel hij het niet in een daadwerkelijke bezitting heeft of de vrucht ervan geniet, eer hij het daadwerkelijk aanneemt en

gebruikt. En wanneer die arme dat geld door onachtzaamheid, hovaardigheid of bevreesdheid mocht laten liggen of versmaden, dan had hij een goed dat hem toekwam, verzuimd of versmaad tot verzwarend van zijn ellendige staat.

Het is zo met de belofte van het Evangelie eveneens gelegen. De grond nu waarop de mensen, die onder het Evangelie leven, recht en vrijheid hebben om Christus met al Zijn goederen aan te nemen, is niet in enige gestalte van armoede, licht, overtuiging of iets anders, maar enkel en alleen in de vrije roeping, aanbieding en nodiging van het Evangelie gelegen. Zonder dat *kan* of *mag* niemand, hoe arm hij is - maar daarop *mag* en *moet* iedereen, hoe verstokt hij is, tot Christus komen. Erkenntenis van zonde, armoede van geest en waarachtige overtuiging zijn wel *wegen* en *beweegredenen* zonder welke niemand van dat aanbod gebruik zal maken. Maar het zijn geen *gronden* die hem *recht* en *vrijheid* geven. Want ook een geruste en blinde, die niet weet dat hij ellendig is, krijgt door de roeping vrijheid om van Christus voor zichzelf tot verlichting gebruik te maken. Openb. 3:17, 18.

Een eenvoudige zal misschien de zaak door de volgende gelijkenis het eenvoudigst verstaan kunnen. Een bedelaar die tot een volle tafel geroepen wordt, heeft buiten alle twijfel recht en vrijheid om aan te zitten, en de opgediste spijs voor zichzelf te gebruiken. Zijn armoede en zijn honger kan wel een *beweegreden* zijn dat hij direct aangaat en eet, maar deze dingen zijn geen *gronden* die hem recht en vrijheid tot die tafel geven. Dat recht en vrijheid hangt enkel en alleen af van de roeping, aanbieding en nodiging van hem, aan wie de tafel toekomt. Al was die bedelaar nog zo arm, dan mocht hij toch niet aanzitten als de eigenaar hem niet nodigde. Maar wanneer hij genodigd is heeft hij recht en vrijheid om aan te zitten, al was hij niet eens echt arm, of al had hij geen honger. Hoewel hij van zijn recht geen gebruik zou maken als hij geen honger maar walgen voelde.

De roeping is verder ingericht om *de heerlijkheid van Christus*, van Wie de gehoorzaamheid van een oneindige waarde en voor zo veel en allerlei mensen tegen alle zonden genoegzaam is, alsook om *de grote goedertierenheid van de Heere*, Die Zijn Eigen Zoon niet alleen heeft overgegeven, maar ook aan zovelen welmenend en in waarheid een wettig recht schenkt om van Hem gebruik te maken, zeer heerlijk te *openbaren*.

Het is verder bekwaam om een zondaar al *zijn uitvluchten en verschoningen* op een zeer gegronde wijze *te benemen*. En om *de boosheid van de menselijke natuur*, die een welmenend aangeboden Zaligmaker uit eigen blindheid en afkerigheid van de hand wijst, overtuigend *bekend te maken*. En om die waarheid dat *de schuld* van het verderf alleen *bij de mensen* is, ontegenzeggelijk *te bewijzen*. En om de *mond* van alle verdoemden tegen God voor eeuwig *te stoppen*.

Het is voor alle *uitverkorenen* die overtuigd en bekeerd zullen worden, bekwaam om hen onder de bewerking van de Heilige Geest recht *in de engte te drijven* en hen van hun blindheid, schuld, vijandschap en onmacht op het allernadrukkelijkst *te overtuigen*. Want, wordt hen de Zaligmaker met alle genadegoederen in het Evangelie zo duidelijk verkondigd en zo welmenend aangeboden met een wettig recht om van Hem gebruik te maken, dan blijkt de grootheid van hun rampzaligheid daaruit ontegensprekelijk. Vooreerst zo, kunnen zij niet anders dan door zo'n wonderweg, door zo'n Profeet, Priester en Koning verlicht, gerechtvaardigd en bekeerd worden, hoe onbegrijpelijk groot moet dan hun blindheid, schuld, vijandschap en onmacht zijn!

Daarna ook op deze wijze. Wordt hen een allergepaste Zaligmaker in het Evangelie zo duidelijk geopenbaard, zo vrij, ruim en welmenend aangeboden en geschonken om Hem voor zich vrijmoedig en wettig te gebruiken, hoe groot moet die blindheid zijn die dat niet kan verstaan! En hoe groot moet die boosheid dan zijn, die aan Hem geen welgevallen kan nemen, maar liever naar andere middelaars zoekt om tot ontering van alle Goddelijke volmaaktheden zalig te worden! Hoe groot moet die schuld zijn, die zich door de overtreding van de wet vervloekt heeft gemaakt, en daarenboven de welmenend aangeboden verzoening versmaadt! En hoe groot moet eindelijk die onmacht zijn, die zo'n zaligheid niet kan beminnen of omhelzen!

Het is verder in een waarachtige overtuiging *de eerste zekerste grond* waarop een zondaar met Christus voor zichzelf aan het werken kan, mag en moet geraken, omdat zijn recht er toe daarin alleen gegrond is, zoals wij zojuist gezien hebben. Want is een zondaar niet overreed dat hij vrijheid heeft om Christus voor zichzelf aan te nemen, dan zal hij met Hem niet kunnen of durven werken, of al zijn werkzaamheden zullen losse, ongegronde en krachteloze slingeren zijn. Wil hij zijn recht daartoe gronden op de verkiezing, dan zal hij zich aan vermetelheid schuldig maken, en zich in een zee van werkeloze twijfelmoedigheden storten. Of probeert hij het te vestigen op enige gestalte van overtuiging, verbreking of armoede, dan zal hij niet alleen zeer lomp dwalen, zoals wij boven hebben gezien, maar zich ook in zulke zwaarigheden wikkelen, die hij niet te boven zal komen. Want het zal gedurig twijfelachtig zijn of zijn overtuiging en verootmoediging wel recht is.

Daarenboven, hoe zal een bekommerd mens, die zeker weet dat hij nog niet recht overtuigd of verootmoedigd is, het maken? Zal hij lijdelijk werkeloos wachten totdat God hem die geeft, of zal hij er ernstig naar zoeken? Is het laatste zijn onvermijdelijke plicht, waar zal hij zich dan heen wenden? Zal hij het bij zichzelf zoeken, om het door dringen en dwingen uit te persen? Zal hij het alleen bij de wet of enig middel zonder Christus zoeken? Of zal hij zich tot hen wenden, die zorgvuldig zijn om het Evangelie voor hem te verbergen, opdat ze hem tot overtuiging en bekering zouden brengen door hem onbarmhartig toe te voegen: “u bent onbekeerd, een kind des toorns, een bedrieger, nog niet op de eerste graad van overtuiging. U bent nog blind, en kunt nog niet verstaan wat men u zegt. Wilt u napraten leren? Ga heen, zoek de weg, leer wat anders, kom dan terug”, en dergelijke worden meer. Ik beken dat deze mensen veelal zeer vrijmoedig zijn om zich vele dingen aan te matigen. En dat zij zich heimelijk verbeelden dat zij door zulke dingen de mensen tot verootmoediging moeten leiden. Maar ik denk toch niet dat iemand van hen zo vrijmoedig zal durven zijn om het openlijk uit te spreken dat de bekommerden tot hen moeten komen om van hen de ware overtuiging en verootmoediging, zonder Christus, Die zij met het Evangelie zorgvuldig verbergen, *door zulke behandelingen* te zoeken.

Moet dan niet een bekommerd mens erkennen dat niemand anders dan Christus de ware overtuiging en verootmoediging kan geven? Moet hij het dan niet bij Hem zoeken, en daarom ook daartoe met Christus werkzaam worden? Maar hoe nu? De ware overtuiging en verootmoediging is een voorwaarde en grond, waarvan iemands recht afhangt om met Christus te werken voor zichzelf, en een bekommerde die niet recht overtuigd of verootmoedigd is, moet met Christus werkzaam worden om recht overtuigd te worden! Voeg deze stelling eens samen, als u kunt. Ze zijn onbestaanbaar met elkaar. Één moet geloochend worden. Ik denk niet dat iemand

zo onkundig of vermetel zou willen om de laatste stelling te ontkennen, tegen zoveel uitdrukkingen en vermaningen van de Heilige Schriften. Daarom ziet men dan dat een gestalte van overtuiging of verootmoediging de grond niet zijn kan, waarop iemand met Christus werkzaam zou worden voor zichzelf. Er blijft dan niets anders over dan dat de uitwendige roeping een vaste grond is, waarop een zondaar met Christus voor zichzelf werkzaam wordt.

Het is verder een *middel* waardoor een overtuigde zondaar onder de werking van de Geest *voor omzwerven* bij gebroken bakken, *voor wanhoop* en andere gevaren kan *bewaard* worden, en spoediger *tot doorbraak* komen.

De uitwendige roeping is eindelijk nuttig om *Gods twijfelmoedige kinderen aan het werk te helpen*. Want hoewel het zeer ellendig met hen is, en hoewel zij niet weten of hun werk in waarheid is, maar naar de linkerszijde overzakken, dat het waarschijnlijk bedrog zal zijn, daarom kunnen ze toch volstrekt verzekerd zijn dat zij in het bijzonder geroepen en bedoeld worden, in welke beklaaglijke toestand ze ook mochten zijn, om zo ellendig en bedrieglijk ze ook zijn tot Hem te komen. En dat zij een wettig recht hebben om van Christus tot verlossing van alle zonden en bedriegerijen voor zich in het bijzonder gebruik te maken, enkel op die grond dat het Evangelie Christus daartoe aanbiedt, en hen onder de vriendelijkste nodigheden vrijheid geeft en verplicht. Ach! dat Gods sukkelende kinderen dit meer in het oog hadden en levendiger geloofden. Ze zouden dan aan het werken met Christus komen, en door die weg tot een gegronde vastigheid geraken.

Deze roeping is ten laatste zeer gepast om Gods zonen en dochters, die in een vergelegen land hun goed verteren, *weer thuis te roepen*. Want wanneer zij, al waren ze reeds bij een burger van dat vreemde land, waar ze geen burgerrechten hadden, voor knechten verhuurd, in die gesteldheid maar bedaard bedachten waartoe zij geroepen werden, en wat hen al werd aangeboden, dan zouden ze zich spoediger van daar moeten maken.

Zie, mijn zeer geliefde lezer! Zulke uitnemende nuttigheden heeft de uitwendige roeping in de wereld! Waar blijven zij nu die zich verbeelden dat een zeer ruime verkondiging van het Evangelie en een vrijmoedige aanbieding van Christus aan allen die men ontmoet, een ongegronde, lichtvaardige, nutteloze, gevaarlijke en schadelijke handelwijze is? Gewis, het zou menige dienaar van het Evangelie, die de hem toevertrouwde boodschap kent en die zijn Heere en zijn medemensen in oprechtheid bemint, een aangename zaak zijn wanneer hij een stem bezat die alle einden van de aarde kon bereiken. Hij zou met volkomen blijdschap en verzekerde vrijmoedigheid de gehele aardkloot overroepen, en aan elke creatuur de inhoud van het Evangelie verkondigen. Maar wanneer hij bevindt dat zijn zwakke stem maar aan één plaatsje verbonden is, dan verblijdt hij zich dat de stem van zijn Heere tot aan de einden van de aarde kan raken. Jes. 45:22.

§ 37.

Dan, zo dierbaar en nuttig deze einden en vruchten van de roeping zijn, zo groot moest de bekommring van dienaren en gemeenten ook zijn, dat zij er geen tegennatuurlijk misbruik, maar een recht en betamelijk *gebruik* van mochten maken. Het zou een allerverschrikkelijkste zaak zijn wanneer een dienaar van het Evangelie deze waarheid wilde misbruiken om de mensen zorgeloos en werkeloos te maken. Wanneer hij onbekeerde of onbekommerde mensen wilde toeroepen dat zij daadwerkelijk

aandeel aan Christus hadden, of vertrouwen moesten dat zij in hun staat zalig zouden worden. God behoeft een ieder voor zo'n wonderlijke verdraaiing van de rechte wegen van de Heere!

Nee, hij moet met veel bekommring, voorzichtigheid en wijsheid deze waarheid zo proberen toe te dienen, dat het bekwaam mag zijn als een gepast middel de voorgestelde doeleinden naar de verschillende toestand van de mensen die hem ontmoeten, te bereiken. Hij moet het met wijsheid en voorzichtigheid gebruiken, dat de mensen hun verderf leren kennen, in de ware engte raken, hun uitvluchten verliezen, van zichzelf en het schepsel afgestoten worden, in ware armoedigheid van geest tot Christus komen, de gehele aanbidding omhelzen, zich als goddelozen en krachtelozen om niet laten rechtvaardigen en heiligen, de Heiland beminnen, in Zijn geboden en rechten wandelen, uit struikelingen, donkerheden en afzwevingen voortdurend en spoedig terugkeren, en onvermoeid naar volmaaktheid jagen. Uit dit gezegde kan men ook gemakkelijk besluiten welk gebruik ieder mens, die geroepen wordt, daarvan maken moet, zodat het onnodig is om het hier opnieuw in de bijzonderheden te herhalen.

§ 38.

Die wat van de uitwendige roeping tot hiertoe gezegd is in een bedaarde overweging neemt, moet met gevoelige smart in zijn binnenste doorstoken worden. En het meest gematigd en zacht gemoed heeft waakzaamheid nodig om in geen driften of scherpheden te vervallen, wanneer men het bestaan en gedrag van sommige personen met de genoemde duidelijke en zekere waarheden vergelijkt. Helaas! De ongelukkige neiging om een verbroken werkverbond op te richten, en de God ontterende dwaling dat Christus door een onvolkomen voldoening God alleen *verzoenbaar*, om door de mens *daadwerkelijk* verzoend te worden, gemaakt zou hebben, is tot in het binnenste van het hart van de mensen, tot in merg en benen doorgedrongen!

Zij, die in de bevatting zeer rechtzinnig zijn, en zich er het meest op toeleggen om in de oefening met hun bevatting overeen te stemmen, bevinden toch vaak tot hun innigste schaamte en smart dat hun ongelukkige natuur, eer zij er aan denken, in de eigen oefening of in de besturing van de mensen daarheen helt. Ze zien dikwijls geen raad om zichzelf daarvoor te behoeden. Maar ze moeten met sterke zuchtingen en tranen smeken dat hun getrouwe Heere hen toch krachtdadig weerhoudt en bewaakt, dat zij tot die Hem ontterende en de zielen bedervende dwalingen niet vervallen mogen.

Maar anderen, zelfs van hen die tegen een werkverbond en de remonstranten dikwijls zo wild en woest schreeuwen, arbeiden met een opgeheven hand om het Evangelie te bestrijden, en genoemde neiging en dwaling, onder een dwaze verbeelding van meer licht, geestelijkheid en getrouwheid, voor te staan en onbesuisd door te drijven. Horen zij dat een dienaar van het Evangelie naar de hem gegeven last het Evangelie aan alle creaturen zonder onderscheid verkondigt, dan denken zij niet alleen, maar spreken het ook dikwijls zeer trots uit: "de man is te algemeen. Zou hij in de grond wel zuiver zijn aangaande de bijzondere genade?" Of wanneer men zeer zacht en bescheiden wil zijn, dan beklaagt men hem dat hij zo duister is, geen licht heeft, al te goedaardig is, de zielen al te zacht pleistert, en half gebakken christenen maakt. Maar zij denken niet dat zij al deze beschuldigingen inbrengen tegen de Heiland, Die zo'n verkondiging van het

Evangelie geboden heeft, tegen het Evangelie, en tegen de gehele Hervormde kerk, die deze waarheid gelooft en openlijk belijdt.

Maar hoe handelen zij dan? Ontmoet iemand hen, dan onderzoeken ze of hij recht ontdekt, overtuigd en verootmoedigd is. En ze meten naar hun gemaakte meetlat hoeveel trappen hij gekomen is, en hoever hij nog van de eigenlijke diepte mag zijn. Bespeuren zij dat die ellendige nog niet recht overtuigd en verootmoedigd, of nog zo diep niet is als zij denken dat hij zijn moet, dan zijn ze zeer zorgvuldig dat ze hem niets van het Evangelie, of van Christus, of van de verzoening vertellen. Ze denken, “dat past voor zulken nog niet. Men moet niet pleisteren eer men wonden heeft. Hij mocht gerust worden, of wat leren praten, als wij hem van het Evangelie vertelden. Wij willen getrouwer handelen dan anderen.”

Hoe moet men dan doen? Men moet de mensen ontdekken, overtuigen en verootmoedigen. Waardoor? Door de wet, of liever door een harde behandeling, zonder juist de eis van de weg medelijdend en vriendelijk open te leggen en aan te dringen. Men stelt hen hun onbekeerde staat met uitdrukkingen die op verachting, toorn en onbarmhartigheid lijken, streng voor ogen. Men schildert hen Gods toorn, de hel, de verdoemenis onder vreemde uitdrukkingen en gelijkenissen af. Men roept hen toe dat ze arm, overtuigd en verootmoedigd moeten worden. Spreekt men van een Schriftuurplaats waar van belasten, beladenen en vermoeiden gesproken wordt, dan maakt men van die uitdrukkingen zulke hooggaande bepalingen, die de spreker zelf of enig mens in de wereld nooit naar waarheid ondervonden heeft. Men voegt daar dan bij: “zo moet u ook zijn, of het Evangelie raakt u niet”.

Wie moet hier niet verschrikken over zo'n onbedachtzame tegenspraak tegen het Evangelie? Vraagt een zondaar: “hoe kom ik daartoe?”, dan krijgt hij tot antwoord: “wilt u wat praten leren? U mag toezien. Ga heen. Kom naderhand eens terug.” Wat is het gevolg van deze tegen-evangelische handelwijze? Dit. Sommigen worden met een onherstelbare vijandschap tegen de gehele weg van zaligheid hoe langer hoe meer vervuld. Anderen komen op de gedachten dat er een nieuw werkverbond is, waar overtuiging en verootmoediging, uit zichzelf te oefenen, de voorwaarden zijn om tot Christus en God te komen, of waar enige gestalten vereist worden om God, Die nauwelijks verzoenbaar geworden is, daardoor daadwerkelijk te verzoenen, en tot een betere toegenegenheid tot zich te veranderen. Nog anderen vallen aan het dringen en dwingen om zich te verootmoedigen. Enigen zien hier geen raad toe, en worden voor altijd wanhopig en werkeloos. Er zijn er ook die zich enige beroering hebben opgedrongen, en daarop een bedrieglijke hoop van zaligheid bouwen, zonder waarachtige verootmoediging, geloof en bekering. Velen worden met medelijden omtrent zichzelf aangedaan, omdat ze iets moeten doen wat ze niet kunnen, en waartoe hen geen weg aangewezen wordt. Ze verschonen zichzelf en geven God de schuld.

Om de ongegrondheid en schadelijkheid van deze handelwijze, alsook wat daarin goed of kwaad is, zoveel te duidelijker in te zien, zal ik daar eens tegenover stellen het eenvoudige gedrag van iemand die het Evangelie naar het hem gegeven voorschrift verkondigt.

- (1) Hij probeert zijn naaste tot een waarachtige armoedigheid, overtuiging, geloof, bekering, Godzaligheid en zaligheid te leiden.
- (2) Hiertoe probeert hij in afhangende van het licht en de kracht van de Heere, wet en Evangelie beide als gepaste middelen, elk in zijn orde en plaats, met wijsheid, voorzichtigheid en vriendelijk medelijden te gebruiken.

(a) Hij maakt bekend dat het mensdom door Adams val zeer ongelukkig is geworden, en verklaart de diepe rampzaligheid van de mensen, naar vermogen, duidelijk, grondig en krachtig. Hij gebruikt hiertoe de wet. Hij legt zijn geestelijke eis en verplichtende kracht grondig open. Hij vergelijkt het mensdom in het algemeen, of hem met wie hij spreekt in het bijzonder, met deze algemene regel. Hij toont de ongelijkvormigheid, walgelijkheid, schuld en onmacht aan.

(b) Hij verkondigt de hoogheid, heiligheid, rechtvaardigheid en onveranderlijkheid van God, Die niet anders kan dan willen dat aan Zijn gerechtigheid genoeg geschiedt. Hij bewijst de onmacht van het gehele schepsel om daaraan te voldoen.

(c) Hij stelt hem voor dat Christus volmaakt betaald heeft. Dat God daardoor ten volle verzoend is met zondaren. Dat het, omdat het oneindig is, voor allen, ook voor hem tot wie hij spreekt in het bijzonder, volkomen en alleen genoegzaam is. Dat daardoor alles bereid is wat hij tot overtuiging, geloof, bekering en zaligheid nodig heeft; licht tegen blindheid; gerechtigheid tegen schuld; kracht tegen onmacht; waarheid tegen bedrog. Dat Christus Zelf dit alles wil toepassen aan ellendigen. Dat deze Christus met al deze goederen hem welmenend wordt aangeboden. Dat hem daardoor recht, vrijheid en verplichting gegeven wordt om zoals hij zich bevindt tot Christus te mogen en te moeten komen. En dat hij, als hij komt, niet zal uitgestoten, maar aangenomen en gezaligd worden.

(d) Hij herinnert dat het niet genoeg is dit recht en vrijheid te hebben, maar dat men het ook gebruiken moet om Christus en Zijn goed in een daadwerkelijke bezitting te ontvangen en waarachtig te genieten. Hiertoe is nu nodig dat men zijn rampzaligheid onderscheiden, levendig en bevindelijk kent. Dat men de noodzakelijkheid, genoegzaamheid en gepastheid van Christus, in het Evangelie aanboden, op dat getuigenis van God inziet en onbepaald, vrijwillig, oprecht omhelst, tot rechtvaardiging en heiligmaking. Tot welke werkzaamheden de zielen doorgaans trapsgewijs, de ene spoediger, de andere langzamer, de ene onderscheidener, de andere verwarder, de ene met veel beroeringen, de andere bedaarder, geleid worden.

Vraagt een zondaar: “hoe kom ik tot een levendige erkenning van mijn zonden?”, dan antwoordt een rechte verkondiger van het Evangelie: Christus heeft daartoe ook de middelen en de Geest van de overtuiging verdiend, Die het onder die gepaste middelen werken wil. U hebt ook recht om die Geest van Hem te begeren. Gebruik de middelen. Ik zal u naar vermogen proberen tot besturing te zijn. Lees de geestelijke inhoud van de wet. Sta bij elk gebod stil. Vergelijk u er mee. Bedenk wat een heerlijk aanbod u in het Evangelie gedaan wordt. Zie! Hoe blind, boos en verdorven is ons hart dat wij daarvoor zo onvatbaar, blind, ongelovig en ongeezind zijn? Probeer deze dingen onder zuchtingen tot Christus om de Geest, veel te overdenken.

Vraagt een ander: “hoe kom ik toch tot het geloof in Christus?” Een dienaar van het Evangelie antwoordt: dit is een gave van God. Christus heeft ook de Geest van het geloof verdiend. Hij wordt u ook aangeboden. En u hebt ook recht en vrijheid om die Geest van Christus, in erkenning van uw onwaardigheid, te begeren. Gebruik de middelen waaronder de Heilige Geest het geloof pleegt te werken. Onderzoek het getuigenis van het Evangelie. Streef naar een duidelijk en grondig begrip ervan. Probeer dat getuigenis als waarheid te erkennen, en overeenkomstig zijn aard daarmee te werken, enz.

- (3). Door zo'n handelwijze wordt het werkverbond, en de dwaling alsof een verzoenbare God door de zondaar daadwerkelijk verzoend moest worden, geweerd. Het genadeverbond wordt zuiver gehouden. De zondaar wordt alle uitvlucht genomen, en hem de schuld alleen gelaten. De verdorvenheid en boosheid van de mens, die voor zo'n Evangelie onvatbaar is, die alleen daarom verloren gaat omdat hij geen lust in die weg heeft, en die de middelen niet eens gebruiken wil, wordt op het nadrukkelijkst getoond. De zondaar wordt in de engte gedreven. En, als de Geest er onder belooft te werken, worden zondaars op een gegronde wijze tot overtuiging, geloof en bekering geleid.

Nu geef ik het aan het onpartijdig oordeel van de bescheiden en waarheid beminnende lezer over, of de handelwijze die zwaarigheid maakt het Evangelie aan iedereen te verkondigen, en die zich verbeeldt dat men Christus en het Evangelie zorgvuldig verbergen moet totdat de mens door de wet en onbarmhartig strenge behandelingen eerst recht verootmoedigd is, wel in waarheid zoveel inzicht, geestelijkheid, zuiverheid, getrouwheid en nuttigheid bezit, als velen zich verbeelden. Komt dat met het gebod van Christus, en het voorbeeld dat Christus, Zijn profeten en apostelen ons gegeven hebben, wel overeen? Onze catechismus behandelt wel de wet als een middel om een zondaar achter een grondige kennis van de ellendigheid te brengen, afzonderlijk, omdat hij alle dingen niet tegelijk kan zeggen, echter verbergt hij het Evangelie niet, maar maakt integendeel er het eerste begin van, in de eerste vraag. Moet genoemde handelwijze, die met verberging van het Evangelie de mensen gedurig voorhoudt dat ze overtuigd en verootmoedigd moeten worden eer zij met het Evangelie moeten werken, een arme zondaar niet op die onzuivere gedachten brengen dat er een nieuw werkverbond plaats heeft, waar overtuiging en verootmoediging door de kracht van de wet zonder Christus de voorwaarden zijn. En dat er een wet is die zonder Christus zover levend kon maken, dat men recht overtuigd en verootmoedigd wordt? Dient het niet om de mens, die gevoelt dat de wet zonder Christus tot overtuiging krachteloos is, van de rechte weg van de overtuiging af te houden?

De onpartijdige lezer gelieve toch te oordelen, of de ruimste verkondiging van het Evangelie aan allerlei soorten van mensen met de bovengenoemde voorzichtigheid toegediend, wel zo onbedachtzaam, gevaarlijk, schadelijk en duister is, als vele mensen zichzelf en anderen wijs proberen te maken? Of het niet, integendeel, dezelfde handelwijze is die Christus en Zijn apostelen Zelf gehouden, en aan alle verkondigers van het Evangelie tot navolging voorgeschreven hebben? Of het niet de veiligste, voorzichtigste en krachtigste weg is om een zondaar alle uitvlucht te benemen, hem zijn boosheid op het grondigste te ontdekken, in de engte te drijven, en als de Heilige Geest er onder werkt, tot een allerdiepste verootmoediging, tot een levend geloof en waarachtige bekering voorspoedig te leiden? Is het dan niet een teken van een beklaaglijke duisternis, geesteloosheid en onbedachtzaamheid, om het op het allerzachtste te noemen, wanneer men voor zo'n handelwijze schrikt, en het tegen probeert te gaan?

Men ziet uit het gezegde hoe allergevaarlijkst het is wanneer de mensen hun eigen bevattingen en schikkingen zo haastig goedkeuren, en tot een leidsman voor zich en hun naaste stellen. Vooral wanneer een schadelijke meesterachtigheid, scherpheid, onbarmhartigheid en voortvarendheid daaronder komt. Ach! Dat ieder mens toch meer aan zichzelf wantrouwde, zijn eigen wijsheid, bevattings en zin verzaakte, en in een

niet ingebeeld maar waarachtige verootmoediging zich als een nederige leerling aan het geopenbaarde Woord van de waarheid vasthield, onder ootmoedige smekingen dat de Geest van de waarheid hem toch in en naar de waarheid leiden mocht!

§ 38.

Het wordt tijd dat ik dit geheel betoog van de uitwendige roeping, dat ik wat breder behandeld heb omdat het mij van het uiterste gewicht schijnt te zijn, nu nader tot zijn eigenlijk *oogwit* breng. Het is ingericht om eenvoudige zielen grondig te besturen dat zij òf bij aanvang òf bij voortgang, van het Evangelie van de zaligheid een gegrond, krachtig, vrijmoedig en bestendig gebruik mogen maken, wat zonder een duidelijk begrip en vast geloof van de natuur en het doeleinde van de roeping, niet goed gebeuren kan. Want zeer veel zwaarigheden, die de zielen verhinderen om op die grote zaligheid, die hen verkondigd wordt, acht te hebben, ontstaan uit duisternis in deze waarheid. Veel gerusten blijven in hun staat werkeloos omdat zij denken: “het Evangelie raakt mij niet”. Anderen blijven in diepe moedeloosheden en wanhoop krachteloos neerzitten, omdat zij denken: “het Evangelie en Christus is alleen voor uitverkorenen, waarlijk overtuigden, van wie het werk in waarheid is. Maar ik weet niet of ik uitverkoren ben. Ik ben nog niet overtuigd. Ten minste, ik weet niet of ik waarachtig overtuigd en genoeg verootmoedigd ben, en ook niet hoe ik er toe zal komen”. Hierom is het dat zij het Evangelie laten varen, en gedurig starogen of ze uitverkoren en recht overtuigd zijn, en of hun werk in waarheid is. Ze matten zich af in allerlei krachteloze woelingen. En ze vrezen voor het Evangelie alsof het hen kwaad zou doen. Ongelukkige mensen die deze ellendigen daartoe aanleiding geven, of daarin proberen te stijven! Maar al deze zwaarigheden zouden vervallen, en het Evangelie zou hen onbegrijpelijk aangenaam zijn, wanneer zij maar duidelijk zagen en grondig geloofden dat de uitwendige roeping aan een ieder de vrijheid geeft die wij boven verklaard hebben, en nu niet opnieuw herhalen.

A. § 39.

Het zou eveneens tot dit einde zeer nuttig kunnen zijn dat men **een duidelijk, onderscheiden en grondig begrip van zijn doop had, en inzag hoe men daarmee recht moet werken.**

§ 40.

Wenst een eenvoudige daartoe te geraken, dan diende hij op het recht begrip van deze zaak wat meer prijs te stellen, en aan de onderzoeking ervan wat meer tijd, moeite en zorg te besteden, dan sommigen plegen te doen, die een al te korte adem hebben. Hij behoorde langzaam en niet met sprongen te gaan, en vooral aan geen eigen bevattingen en vooroordelen al te zeer te kleven. Het zou daartoe zeer nuttig kunnen zijn, wanneer men in een bijzondere en bedaarde overweging nam, (1) welke de eigenlijke natuur van de *kerk*, (2) van het *verbond*, (3) van de *sacramenten* in het algemeen, (4) en van de *kinderdoop* in het bijzonder was.

§ 41.

De kerk, de uitverkoren en geroepen gemeente van de Heere, het lichaam van Christus, het huis, de tempel en de stad van God, is eigenlijk die gehele menigte van waarachtig gelovige en bekeerde zondaren, die door de Geest, Die in Christus en al die leden is, en door het levend geloof, waardoor Christus in hen woont zodat Hij in hun hart een gestalte heeft en zij weer met elkaar aan Christus hangen, en al hun gerechtigheid, kracht en zaligheid uit Hem als de enten uit de stam zuigen, waarachtig, geestelijk, bovennatuurlijk en allernauwst met Christus en elkaar zijn verenigd of samengevoegd tot één geestelijk lichaam.

§ 42.

Het eigenlijk *wezen* van de kerk bestaat daarom in een geestelijke en hemelse *maatschappij* en burgerschap, waar *verschillende personen*, namelijk Christus als het Hoofd en de gelovigen als leden van de maatschappij, niet alleen door een loutere betrekking of toestemming, gelijk man en vrouw, koningen en onderdanen, maar voornamelijk door *twee* zakelijke, waarachtige, geestelijke bovennatuurlijke *banden*, de *Heilige Geest* en de door Hem gewerkte hebbelijkheid van het *zaligmakend geloof*, zijn samengevoegd, om naar zekere heilzame wetten de eer van de grote Koning en de zaligheid van alle leden door wonderlijke wegen te bevorderen.

§ 43.

Er is, als men nauwkeurig denken en spreken wil, maar *één* kerk. Misschien denken enigen zich een tweeërlei kerk in, een uitwendige en inwendige. Ze verstaan wellicht door de *uitwendige* kerk alle uiterlijke belijders, zowel onbekeerde als bekeerde, tot welke alle uiterlijke godsdienstige oefeningen van belijdenis, van het gebruik van het Woord en van de sacramenten, zouden behoren. En de *inwendige* bestaat mogelijk, naar hun bevassing, in de ware begenadigden, die in de uitwendige kerk verspreid zijn, en tot welke alle geestelijke verborgen inwendige goederen behoren. Maar dit begrip schijnt niet nauwkeurig te zijn. Die de geschillen nagaat die wij met de roomsgezinden

over de leden van de kerk hebben, zal gemakkelijk zien dat daarvoor geen voldoende grond in de Heilige Schriften is, en dat er verschillende ongerijmdheden uit volgen moeten. Wanneer men de zaak in de grond beziet, is er maar *één* kerk, tot welke niet alleen de verborgen geestelijke verbondsgoederen, maar ook alle *uitwendige* godsdienstoefeningen van belijdenis, van het gebruik van het Woord en van de sacramenten behoren. Want deze zijn *uitwendige* goederen en verrichtingen van de *inwendige* kerk.

Evenwel spreekt men zeer gevoeglijk en op zekere gronden van een inwendige en uitwendige kerk. Maar men wil er geen twee onderscheiden kerken, die uit verschillende personen bestaan, door te kennen geven. Even zo weinig als Paulus, wanneer hij van zijn uitwendige en inwendige mens spreekt, van twee eigenlijk en van elkaar persoonlijk onderscheiden mensen spreekt. Maar gelijk Paulus door de inwendige en uitwendige mens één en dezelfde persoon verstaat in zijn verschillende opzichten, zo is ook de inwendige en uitwendige kerk één en dezelfde waarachtige kerk van Christus, die ten opzichte van zijn inwendige verborgen vereniging met Christus en met elkaar, de inwendige genoemd wordt, en ten opzichte van de openbaring van deze inwendige gesteldheid naar buiten, de uitwendige wordt genoemd.

§ 44.

De eigenlijke *leden* daarom, van de inwendige en uitwendige kerk, zijn alleen de waarachtig *begenadigden*. Hoewel onbekeerde belijders onder de ware leden verkeren; de uitwendige oefeningen met hen waarnemen, hoewel op een geheel andere manier; daardoor verschillende voorrechten genieten; op hen een zekere betrekking hebben; en ook door ons als waarachtige leden aangemerkt en behandeld mogen, en soms moeten worden, omdat wij, die geen onmiddellijke hartekenners zijn, naar belijdenis en gedrag van het binnenste van de naaste moeten oordelen; echter zijn ze geen waarachtige leden, zowel niet van de inwendige als van de uitwendige kerk. 1 Joh. 2:19.

§ 45.

Hoewel de waarachtig begenadigden alleen de eigenlijk leden van de inwendige en uitwendige kerk zijn, zijn er toch verschillende onbekeerden, die op de *inwendige en uitwendige kerk* verschillende *betrekkingen* hebben, en daardoor grote voorrechten genieten. Ik zal de zaak met enige voorbeelden ophelderen.

De eigenlijke echtgenoten zijn geen andere dan man en vrouw. Echter kunnen verschillende andere personen, de kinderen van de echtgenoten, de vorige kinderen van de vrouwen, hun dienstboden, bloedverwanten en goede vrienden, die met hen omgaan, verscheidene betrekkingen op de echtgenoten hebben, en uit het huwelijk verschillende voordelen trekken. De leden van een maatschappij zijn alleen die mensen, welke door de wetten van de maatschappij daadwerkelijk aan elkaar verbonden zijn. Toch kunnen ook andere mensen die geen leden zijn, op die maatschappij zekere betrekkingen hebben, onder de leden verkeren, sommige zaken met hen doen, verschillende voorrechten uit de maatschappij genieten, door anderen die niets anders dan het uiterlijk gedrag kunnen weten, zonder schuld of misdaad van de groetenden, als leden gegroet en behandeld worden, ja, eindelijk in de maatschappij zelf als ware leden aangenomen worden.

De mensen die dergelijke betrekkingen op de kerk hebben, en daaruit verschillende voorrechten genieten, zijn, om maar enige te noemen, de *kinderen* van de leden van de kerk, of die van anderen *in zijn schoot geboren* worden, en mensen die zich uiterlijk *erbij voegen*, met hen verkeren en omgaan.

Ik zal eerst spreken van *de kinderen van de waarachtige leden* van de kerk. De betrekking van de kinderen op de maatschappij waarin hun ouders zijn, is zeer verscheiden. In een wettig huwelijk worden zij naar de wet van de natuur in de ouders gerekend, en hebben een natuurlijk recht op de ouderlijke goederen. In sommige burgerlijke maatschappijen hebben de kinderen uit kracht van de geboorte van hun ouders hetzelfde burgerrecht, en worden als leden van de maatschappij geboren. In andere maatschappijen zijn de kinderen geen eigenlijke leden, maar genieten de voorrechten van de maatschappij middellijk, door hun betrekking op hun ouders die er de eigenlijke leden van zijn. Echter kunnen zij naderhand ook tot leden aangenomen worden.

Maar hoe is het dan met de kinderen van de gelovigen, ten opzichte van die geestelijke en hemelse maatschappij van de kerk gelegen? Zo. Omdat het telen van kinderen eigenlijk als een gevolg van de natuurwet, en niet van de wet van het genadeverbond, op zichzelf beschouwd, aangemerkt kan worden, daarom komen de kinderen van de gelovigen, zoals alle andere kinderen, in de staat van de natuur en van de toorn ter wereld. Ef. 2:3. En zo zijn ze in een *volstrekte* zin geen *eigenlijke* leden van de kerk. Want een eigenlijk lid van de kerk moet door de inwoning van de Heilige Geest en de door Hem ingeschapen hebbelijkheid van het geloof met Christus en de overige leden geestelijk en waarachtig verenigd zijn. Dit kunnen de kinderen door de natuurlijke geboorte uit gelovige ouders, die alleen natuurlijk, naar de natuurwet gebeurt, niet deelachtig worden. En omdat de eenmaal ontvangen vereniging met Christus niet weer verloren kan worden, daarom blijkt het ook bij de uitkomst. Want veel kinderen van de gelovigen leven en sterven zonder Christus.

Dat hen zolang zij onmondig zijn het geloof van de ouders toegerekend zou worden, en zij door dat geloof in Christus gerekend zouden worden, schijnt mij alleen uitgedacht te zijn om zekere zwarigheden door nieuwere, en nog grotere, weg te nemen. Ik vind in de Heilige Schrift geen grond dat het gebrekkig geloof van enig mens aan iemand anders, wie hij mag zijn, toegerekend zou worden. Immers, in het genadeverbond heeft Jezus de eer alleen dat Zijn heilige hebbelijkheden, daden en lijdingen aan anderen tot zaligheid toegerekend worden. Ja, wanneer men naar de eigenlijke begrippen van genoemde stelling zoekt, dan bevindt men dat het woorden zonder zin, ja tegenstrijdigheden zijn.

Maar omdat de kinderen als gevolg van de natuurweg natuurlijkerwijs tot hun ouders, waaruit ze geboren zijn, als hun vlees en bloed en hun voornaamste goed en schat in de wereld behoren, daarom hebben zij door deze natuurlijke betrekking op de ouders, die leden van de kerk zijn, ook een zekere betrekking op die kerk gekregen, welke weliswaar niet zalignmakend, maar toch voor hen van een uitnemende nuttigheid kan zijn. Want:

- (1) vooreerst zijn ze in de *uiterlijke schoot van de kerk* geboren, en het Hoofd, en de overige leden van de kerk die met de ouders als medeleden verbonden zijn, hebben op de kinderen van de gelovigen, als op het voornaamste en dierbaarste goed van hun medeleden, een nauwe betrekking. Door deze betrekking worden

ze kinderen en een goed van de gehele kerk. Zoals de vorige kinderen van een vrouw de kinderen van een man worden door de huwelijksverbintenis van hun moeder. De gehele kerk is verplicht zich hun toestand aan te trekken, voor hen te bidden, en voor hun heil te zorgen. Deze kinderen verkeren onder de leden van de kerk, en genieten onder hun opwassen de openbare en bijzondere genademiddelen.

- (2) Daarenboven heeft God, wat hier het voornaamste is, niet uit kracht van een toegerekend geloof van de ouders, maar uit kracht van Zijn vrije en onafhankelijke goedheid aan de leden van de kerk zeer dierbare beloften geschonken, niet alleen voor hun personen, maar ook voor hun zaad. Gen. 17:7. Hand. 2:39. Hij belooft hen niet dat Hij alle kinderen, hoofd voor hoofd, wil zaligmaken en bekeren. Maar Hij belooft dat Hij zulke kinderen van de toorn, naar Zijn vrijmachtig welbehagen uit kracht van Jezus' lijden, dood en begrafenis, kan en wil afwassen van de schuld en smet van de zonden, en tot Zijn kinderen aannemen. Hij schenkt de leden van de kerk recht en vrijheid om hun kinderen op die grond aan Hem, met onderwerping aan Zijn vrijmachtige bijzondere bepaling, vrijmoedig aan te bieden en op te dragen. Hij verplicht hen om hun kinderen niet alleen als hun, maar ook als het goed van de Heere voor Hem op te voeden.
- (3) Eindelijk schenkt Hij de kinderen, wanneer ze tot hun jaren komen, vrijheid om van deze belofte voor zich in het bijzonder gebruik te maken, onder toezegging dat zij, als ze daarop tot Hem komen, niet zullen worden uitgeworpen, maar tot daadwerkelijke leden van de kerk aangenomen worden. En zo worden zij uit kracht van deze betrekking op de kerk van de baarmoeder af op God geworpen, en van de buik van de moeder af is Hij in een zeker opzicht hun God, Die Zich aan hen verbonden heeft en aan Wie zij verbonden zijn. Ps. 22:11. Als ik niet vreesde dat ik al te lang mocht zijn, dan zou ik dit stuk kunnen ophelderen met zekere vrijwillige beloften, die een vermogende man aan zijn vrouw, ten opzichte op haar vorige kinderen die uit een ander huwelijk geboren zijn, en dus ook aan die kinderen zelf, gedaan heeft.

Hoewel de uiterlijke *mondbelijders* die onder de leden van de kerk verkeren, geen eigenlijke leden van de kerk zijn, zoals we boven hebben gezien, hebben echter ook deze verschillende nuttige betrekkingen erop. Een vriendin van een bruid, die lang met haar omgang heeft gehad, kan door die betrekking op de bruid ook een betrekking op dat huwelijk ontvangen, en daaruit veel voorrechten trekken, hoewel zij aan de betrekking van echtgenoot geen aandeel heeft. Want zij kan in datzelfde huis met de bruid of vrouw omgaan, verschillende vrijheden, geschenken en beloften ontvangen, je het zou aanleiding kunnen geven dat zij, omdat zij aan de man kennis gekregen heeft, na het overlijden van de vrouw hem tot een wettige echtgenoot werd.

Het is ook zo, in enige opzichten, met de uiterlijke mondbelijders in de kerk gelegen. Hoewel zij geen eigenlijke leden van de kerk zijn, hebben ze toch verschillende betrekkingen op de leden van de kerk, en dus ook op de kerk zelf. Ze zijn met de leden van de kerk opgevoed. Ze hebben met elkaar onder diezelfde genademiddelen verkeer. Ze voegen zich uiterlijk bij en onder hen. Ze hebben in dat huis een zekere omgang. Want Johannes getuigt dat zij, die van hen uitgegaan waren, wel niet als echte leden in hun gemeenschap geweest waren, maar dat zij toch *met* hen, en in zekere andere opzichten onder hen en in hun maatschappij geweest waren, omdat hij anders niet zou kunnen zeggen dat ze van hen waren uitgegaan. 1 Joh. 2:19. Ze zijn daarom *bijwoners* van de heiligen en van Gods huisgenoten. Ef. 2:19. Hoewel deze

betrekking niet zaligmakend is, is het toch zeer nuttig. Want zij genieten eveneens vele uiterlijke verschoningen en weldadigheden, die God aan een plaats waar de leden van Zijn kerk wonen, schenken kan. Ze hebben gelegenheid om de gangen die de Koning in Zijn huis heeft, en het bestaan van de rechte leden omtrent Hem uit hun belijdenis en gedrag te vernemen. Ze genieten de genademiddelen. Ze worden uitwendig welmenend geroepen. De belofte komt hen toe. Ze hebben de beloofde zaken weliswaar niet in een daadwerkelijke bezitting, maar de belofte komt hen toe, voorzover hen recht en vrijheid geschonken is om het voor zich in het bijzonder, door de rechte weg en op de rechte wijze te gebruiken, gelijk wij boven uit de Theologie van Petrus, Hand. 2:39, gezien hebben. En zo kan deze betrekking op de kerk een middel zijn dat zij ook tot echte leden van de inwendig een uitwendige kerk aangenomen worden.

Laten we nu ook eens bezien welke betrekking de *kinderen*, die uit zulke bijwoners en uiterlijke mondbelijders geboren zijn, op de waarachtige kerk hebben. Omdat de kerk een *maatschappij* is, die een inwendige en uitwendige vorm of gestalte heeft, en omdat de ouders van deze kinderen onder de leden van de kerk verkeren, en zich in zijn uiterlijke vorm ophouden, daarom worden zij als het ware *in de uitwendige schoot* van de kerk geboren. Alle waarachtige leden van de kerk krijgen daardoor een bijzondere betrekking op hen. Want wanneer een persoon, die met een vrouw lang had omgegaan en als bijwoneres verkeerd, in het huis en op de schoot van die vrouw een kind ter wereld bracht, dan zou deze vrouw en haar man op dit kind een andere betrekking hebben, dan op de kinderen van anderen die buiten hun huis geboren waren. Hoewel dat kind geen kind van die huisvrouw was. Ze zouden zich de opvoeding en het welzijn van dat kind aantrekken. Ze zouden aan dat kind beloften en geschenken doen. En er zou geen ongerijmdheid in zijn wanneer man en vrouw beide het als hun eigen kind aannamen, of het iets in een testament vermaakten.

Het is ook zo met de betrekking van de kinderen, van welke ik nu spreek, op de waarachtige kerk, in sommige opzichten, gelegen. Alle waarachtige leden van de kerk moeten zich deze kinderen aantrekken als kinderen die in hun maatschappij, in hun huis, op hun schoot geboren zijn. Ze moeten voor hun opvoeding en welzijn zo goed zorgen als voor die van de kinderen die uit hun eigen lichaam geboren zijn. Ze zijn eveneens een goed dat de gehele kerk toekomt. God, de Man van de kerk, heeft ook naar Zijn onafhankelijk welbehagen aan deze kinderen de belofte geschonken, welke hen evengoed toekomt als hen die uit ware leden onmiddellijk geboren zijn. De Heere eigent ze Zich toe als kinderen die voor Hem zullen bewaard en opgevoed worden, opdat Hij er tonelen van Zijn volmaaktheden van maken kan, op die wijze die Hij bij Zichzelf bepaald heeft. Dat ook deze kinderen de belofte toekomt, en dat zij aan God in een bijzondere zin eigen zijn, is een waarheid die zo duidelijk in Gods Woord geopenbaard is, dat de schranderste, wanneer hij ook studeerde om tegen te spreken, er niets dat enige schijn heeft tegen kan inbrengen. Want Petrus leert met de allerduidelijkste en eenvoudigste woorden *dat aan de kinderen van de Joden, die de Heere der heerlijkheid gekruisigd hadden, en van allen die God roepen zou, de beloften en het verbond toekwam, en dat zij kinderen van de profeten waren*. Hand. 2:39; 3:25. De Heiland Zelf verklaart dat de kinderen die tot Hem gebracht werden, zonder onderzoek of zij van gelovige dan ongelovige ouders geboren waren, het koninkrijk toekwam, en Hij verzegelde het door oplegging van de handen. Matth.

19:13-15; Mark. 10:13-16. Hij gaf tot een reden van welgevoeglijkheid waarom die vrouw, welke achttien jaren door de satan gebonden was geweest, van die band losgemaakt werd, dat zij een dochter van Abraham was. Luk. 13:16. Welke beschrijving daar niet schijnt te betekenen dat zij uit gelovige ouders geboren was, of het geloof van Abraham daadwerkelijk bezeten zou hebben, maar dat zij eveneens behoorde tot die kinderen, aan welke de belofte van Abraham toekwam. De Heere getuigt dat de afgodische Joden, die in de uiterlijke gemeenschap van de kerk verkeerden, hun kinderen *aan Hem gebaard* hadden, en dat ze dus *Zijn* kinderen geslacht en aan de afgoden geofferd hadden. Ezech. 16:20, 21. Niet alleen de kinderen die uit Abrahams lijf geboren waren, maar ook die welke hij met zijn geld van anderen *gekocht* had, en die in zijn huisgezin ingelijfd waren, hadden daardoor zo'n betrekking op de kerk en het verbond gekregen, dat zij ook besneden en voor het zaad van Abraham gehouden moesten worden. Gen. 17:12, 13, 23. Paulus leert dat een ongelovige man of vrouw door de betrekking op een gelovige vrouw of man zodanig geheiligd is, dat hun kinderen ook *heilig* zijn. 1 Kor. 7:14. Hier verstaat de apostel door het woord "heilig" geen inklevende heiligheid of vernieuwing van het hart. Want hoe zou een ongelovige man of vrouw zonder geloof inwendig geheiligd of vernieuwd kunnen zijn? Maar het woord "heilig" betekent hier naar zijn gewone betekenis een *afzondering*, waardoor iemand betrekking en een zeker recht op de heilige kerk en het heilige verbond deelachtig is. En in deze zin zijn de kinderen, die in de schoot van de kerk of geboren of overgenomen zijn, heilig. Niet dat zij inwendig vernieuwd zouden zijn, maar voor zover zij van de kinderen van de ongelovigen buiten de kerk afgezonderd zijn, aan de Heere toegewijd zijn, en zekere betrekking op de kerk, het verbond en de beloften hebben.

Als iemand probeerde de kracht van de bijgevoegde bewijzen, door een uitvlucht van het Oude Testament ontleend, te ontzenuwen, die zou daardoor bij alle verstandigen, die gewend zijn de zaken grondig en langzaam te onderzoeken, weinig uitrichten. Want het is zeker dat uit kracht van het Oude Testament in een bepaaldere zin genomen, aan Abrahams kinderen naar het vlees enige aardse en schaduwachtige voorrechten toekwamen, die onder het Nieuwe Testament hebben opgehouden, en waarvan men daarom geen besluit kan maken tot de kerk van het Nieuwe Testament.

Maar dit heeft niet de minste invloed op de bewijzen die boven bijgebracht zijn. Want dat aan de kinderen van de Joden, die in de uitwendige schoot van de kerk verkeerden, de belofte toekwam, heeft niet de minste betrekking op het Oude Testament in een engere zin genomen. Want het was reeds afgeschaft toen Petrus dit sprak, en omdat hij daar geen melding maakt van de beloften van het Oude, maar van het Nieuwe Testament, die door de doop verzegeld werden, en van de zegeningen die Christus na Zijn opstanding zou meedelen, daarin dat Hij een ieder afkeert van zijn boosheid. Christus maakt ook geen gewag van de goederen van het Oude Testament, maar van het koninkrijk der hemelen. Matth. 19. En hoewel de besnijdenis ook enige betrekking op het Oude Testament, in een bepaalder zin genomen, gehad heeft, was het echter ten aanzien van zijn voornaam wezen een sacrament van het genadeverbond. Rom. 4:11. Dat voorts het manlijke, dat Abraham met geld gekocht had, ook besneden werd, schijnt eerder tegenover de aard van het Oude Testament, nauw genomen, te staan, dat toen nog niet volkomen was opgericht, dan daaruit voort te vloeien. Eveneens behoort men de uitdrukking dat de kinderen van de afgodische Joden aan de Heere geboren en Zijn kinderen waren, even zo weinig uit het

Oude Testament te verklaren als de uitdrukking van Paulus, dat de ongelovige man en zijn kinderen, door het huwelijk met een gelovige vrouw, heilig waren. 1 Kor. 7:14. Een bedaard gemoed dat met enig vermogen om grondig te oordelen begaafd is, en dat de genoemde bewijzen langzaam overdenkt en onpartijdig weegt, zal daarom volkomen verzekerd moeten zijn dat de kinderen van uiterlijke mondbelijders op de kerk en zijn beloften een betrekking hebben, die wel op zichzelf niet zaligmakend is, maar toch zeer gewichtig, dierbaar en nuttig is.

B. § 46.

Het andere stuk dat men onderscheiden dient te begrijpen wanneer men van de sacramenten in het algemeen en van de kinderdoop in het bijzonder naar waarheid wenste te oordelen, is **de eigenlijke natuur van het genadeverbond**.

§ 47.

Dit verbond is een onderhandeling tussen God en de uitverkoren zondaar, waarin God, Die in Christus met zondaren verzoend is, eerst op de enige grond van Christus' voldoening aan de uitverkoren zondaar alles wat tot zijn zaligheid naar ziel en lichaam in tijd en eeuwigheid nodig is, door het Evangelie welmenend aanbiedt, alle denkbare zwaarigheden oplost, en hem door de Heilige Geest krachtadig verlicht en trekt, waardoor de getrokken zondaar aan zijn kant dat gehele aanbod vastberaden, vrijwillig, ongedwongen en onbepaald inwilligt.

§ 48.

Dit verbond is door alle tijden *één en hetzelfde*, wat het wezen ervan aangaat. Hoewel de bedeling ervan naar verschillende tijden door een zonderlinge Goddelijke wijsheid geschikt werd. Onder de wet had er een oud verbond plaats, dat aan het genadeverbond wel ondergeschikt en dienstbaar was, maar in een nauwere zin genomen, van het genadeverbond wezenlijk was onderscheiden. Want de goederen ervan waren aards en voorbeeldig, waaraan niet alleen begenadigden maar ook onbegenadigden als eigenlijke bondgenoten deel hadden. Sommigen noemen dit een *uitwendig* verbond. Maar dit is onder het Nieuwe Testament geheel afgeschaft, zodat er geen zweem van zo'n uitwendig verbond meer te vinden is.

Na Christus' verhoging heeft alleen het *nieuwe verbond* plaats. Men kan deze uitdrukking van een nieuw verbond, in een ruimere of in een engere zin opvatten. In de laatste zin verstaan sommigen daardoor het verbond voorzover het de vruchten, die uit de *daadwerkelijk volbrachte* verzoening en verhoging van Christus voortvloeien, aan zondaren meedeelt. Deze vruchten zijn, wanneer men ze nauwkeurig beschouwt, maar grotere en aangename trappen van de wezenlijke goederen van het genadeverbond. Daarom is het nieuwe verbond van het genadeverbond op zo'n wijze als het oude was, niet onderscheiden. Het is eigenlijk gesproken maar een ruimere, heerliker en aangename trap van het genadeverbond, dat door alle tijden geweest is. Het smelt daarmee als in één verbond samen. Uit het gezegde volgt dat er nu maar *één verbond* plaats heeft. Wij weten nu niets van een uitwendig verbond, hoe genaamd.

§ 49.

Het verbond waarvan wij nu spreken is een *geestelijk* verbond, in onderscheiding van het oude. Hierom worden de staat en de goederen ervan veelal onder de benaming van een koninkrijk der hemelen voorgedragen. Maar men moest dit in geen geval zo op zichzelf staand beschouwen, alsof het geen opzicht zou hebben op de *lichamen* van de bondgenoten, of op enige *lichamelijke weldaden*. Het sluit maar alleen uit de aardse dingen van Kanaän, van de aardse voorrechten en plechtigheden, als bijzondere schaduwachtige goederen van het oude verbond. Anders heeft dit verbond ook betrekking op de lichamen van de bondgenoten, die van God zijn, en het belooft hen ook zo veel aardse goederen als hun betrekking en omstandigheden tot de

godsdienst en de zaligheid nodig hebben. In dit geestelijk verbond hebben ook lichamelijke plechtigheden van wassingen en maaltijden plaats, niet zoals in het oude verbond om op een lastige wijze onder een juk te houden en toekomstige zaken voor te beelden, maar als aangename en gemakkelijke schilderijen, waardoor de Heere Zijn onvatbare en grove kinderen aangaande verleden, tegenwoordige en toekomstige weldaden onderwijzen en verzekeren wil.

§ 50.

De *goederen* die God in dit verbond belooft en aan de bondgenoten meedeelt, zijn van verschillende soorten. (1) Er zijn *geestelijke* en *lichamelijke*, in *dit* en het *toekomstige* leven te genieten. (2) Er zijn beloften die de bondgenoten voor hun *eigen personen* hebben. Er zijn ook andere, die zij hebben met opzicht op *hun zaad*, op hun *bijwoners*, en op *de wereld*, op welke zij een bijzondere betrekking hebben, welke God hen ook door de profeten van te voren al heeft laten verkondigen.

§ 51.

De eigenlijke *bondgenoten* die daadwerkelijk in het verbond staan en aan de goederen ervan daadwerkelijk aandeel hebben, zijn geen andere dan *waarachtig begenadigden*, die door de trekkende genade het verbond oprecht en onberouwelijk hebben ingewilligd. Alle onbekeerde mensen zijn geen eigenlijke bondgenoten, hoe men hen en het verbond beschouwen mag. Ze zijn geen uitwendige bondgenoten van een uitwendig verbond. Want zo is er geen. En van het wezenlijk geestelijk genadeverbond kunnen ze geen bondgenoten zijn, omdat ze het nooit hebben ingewilligd. Toch kunnen zij op het genadeverbond een zekere *andere betrekking* hebben, uit kracht van de vrije roeping van God, of ook uit kracht van hun betrekking op de eigenlijke bondgenoten. Ik bedoel een recht, vrijheid en verplichting om het verbond en alle goederen daarvan voor zich in het bijzonder door de rechte weg en op de rechte wijze aan te nemen en te gebruiken. Ook kunnen hen verscheidene voorrechten uit dit verbond toevloeien. Ik hoef deze dingen nu niet bijzonder te verklaren, omdat ze uit hetgeen wat boven van de uitwendige roeping en de leden van de kerk gezegd is, duidelijk en grondig genoeg verstaan kunnen worden.

DE SACRAMENTEN

C. § 52.

Onder die dingen welke de gemeente van de Heere kunnen dienen tot onwaardeerbare nuttigheden, troost, moed en opwekking, wanneer ze recht gebruikt worden, moet men met het grootste recht **de sacramenten** tellen.

Immers, de dierbare Heiland heeft geoordeeld dat het van zo'n gewicht is, dat Hij in de laatste nacht van Zijn leven, toen Hij als het ware op Zijn sterfbed lag, en toen Zijn ziel in de allergewichtigste arbeid die er mogelijk is, begrepen was, Zich met de instelling daarvan bezig heeft gehouden. Het blijkt ook uit die helse sluwheid en boosheid, die de ervijand van alles wat wezenlijk nuttig kan zijn, heeft ingespannen om door zijn werkingen op de verdorvenheid van de mensen deze springaders van troost en opwekking te stoppen, te verderven, en tot zijn eigenlijk doeleinde onbruikbaar te maken. Ik zal nu niet spreken van zijn arglistigheden die omtrent de gewone en buitengewone sacramenten van de oude dag gepleegd zijn. Waartoe had hij de Joden, om maar een voorbeeld te noemen, omtrent de koperen slang al niet vervoerd! 2 Kon. 18:4.

Laten we nu onze aandacht maar bij die van het Nieuwe Testament bepalen. Wat een onheilen heeft hij daaromtrent al niet in de wereld gebracht! Wat een helse sluwheid en arbeid moet hij al niet besteed hebben om de bloeiende gemeente te Korinthe in zo'n wanorde te brengen! Wat een twisten heeft hij aangaande dit stuk niet van tijd tot tijd op de baan gebracht! Want omdat hij weet dat er niets te bedenken is dat de verdorven gemoederen meer kan bederven, en van de waarheid en de zaligheid meer aftrekken, dan opgeworpen twistingen. En omdat de mensen onder zulke krakelen de meeste nijdigheid, vijandschap en hovaardigheid openbaren, en daardoor het meest aan hem gelijk worden, die door hovaardigheid, vijandschap en nijdigheid schijnt gevallen te zijn, daarom heeft hij ook al zijn arglistigheid samengespannen om, zoals over alle waarheden die het meest nodig en nuttig zijn, zo ook over de heilige sacramenten de allerhardnekkigste twistingen te verwekken.

Onder zo'n verderfelijke oorlog misleidt hij de mensen om van het rechte spoor van de waarheid, en van het rechte gebruik daarvan, dan ter rechterhand, dan ter linkerhand ongelukkig af te dwalen. Hoe kon het mogelijk zijn dat de roomsgezinden die, hoe blind zij ook zijn mochten, toch redelijke mensen waren, tot zulke redeloze en tegennatuurlijke misvattingen aangaande de sacramenten vervallen waren, indien de god van deze eeuw geen buitengewone listen gebruikt had om onder een rechtvaardige toelating van een wrekende gerechtigheid, hen zo redeloos te maken? Tot welke ongerijmdheden heeft hij onze broeders, die met ons uit Babel zijn uitgegaan, weten te vervoeren! En waartoe heeft hij het onder ons, die in de belijdenis omtrent deze zaak zo zuiver zijn, toch aangaande de daadwerkelijke oefening weten te brengen! Hoe menigeen gedraagt zich alsof de sacramenten van geen kracht, nuttigheid of troost waren, omdat hij het gebruik ervan òf geheel veracht òf uit een enkele gewoonte tot wereldse doeleinden waarneemt! Hoe menige oprechte van hart spreekt of gedraagt zich in zijn haasten zo, alsof de verwaarlozing van de sacramenten een bijzonder teken van teerheid was! Hoe weinig zijn er die de geestelijke en heilige kunst verstaan om ze tot die einden, waartoe de Heere ze verordend heeft, te gebruiken! Hoe veel van Gods dierbaarste kinderen ontmoet men, die zich door de sacramenten duister,

verward, moedeloos en werkeloos maken, hoewel zij toch tot het tegendeel zijn ingesteld! Want wanneer sommigen troost, moed en opgewektheid bezitten, dan kunnen zij dit direct verliezen zodra zij maar horen dat het gebruik van een bondszegel wordt aangekondigd. Ze naderen tot de tafel van de Heere alsof het een valstrik was, die een jaloerse God gespannen had om hen daar te vangen, en wegens deze en gene gebreken dood te slaan, als Uzza toen hij de ark aanraakte. Na het gebruik pijnigen ze zich om uit eigen kracht zonder Christus heilig te wandelen, alsof ze een sacrament van het werkverbond genoten hadden. Of ze beangstigen zich met die verschrikkende gedachte dat zij zich een oordeel gegeten en gedronken hebben. Hebben ze een ongewone ontmoeting, of bejegent enige tegenheid hen, dan denken ze zeer haastig: “dit is een teken van Gods toorn en ongenoegen over het misbruik van het sacramenten, en een bewijs dat ik mij een oordeel gegeten heb”.

Sommige oprechte, ernstige, Godzalige en graag getrouwe knechten van de Heere zien het gewicht en de nuttigheid van de sacramenten zeer levendig in. Ze wensen hun medemensen tot een Godzalig gebruik daarvan op te wekken, en tot een levendige voorbereiding, betrachting en nabetrachting te besturen. Gewis een betamelijke en prijselijke zucht!

Maar terwijl ze dit heilzaam oogwit proberen uit te voeren, laten ze zich tot onoplettendheid en onvoorzichtigheid vervoeren. Ze schrijven grote verhandelingen, waar ze zich inlaten in vele zaken, die wel op zichzelf gewichtige en zeer nuttige waarheden zijn, maar die echter op de bondszegels geen rechtstreekse betrekking hebben. Tenminste, wanneer zij iemand in de zelfbeproeving wensen te besturen, dan vermenigvuldigen ze de kentekens onbedenklijk. Willen zij iemand aangaande de voorbereiding handleiding geven, dan vermanen zij om het verbond plechtig te vernieuwen, op zo'n of zo'n plechtige wijze; in deze of die nauwkeurige bepaalde orde, langs welke de Heilige Geest toch alle zielen niet wil leiden; onder deze en die gemoedsgestalten, waaronder velen zijn welke juist niet vooraf ondervonden, maar door middel van het sacrament als de vrucht ervan gezocht moeten worden. Proberen zij tot het daadwerkelijk gebruik een getrouw onderricht te geven, dan maken ze een groot en nauwkeurig bepaald register van plichten, werkzaamheden, gestalten, zielszuchtingen en gebeden, die iemand dan betrachten moet. Want hij denken, begeren en zuchten moet bij het ontwaken, onder het aankleden, onder het gaan naar de kerk, wanneer hij daar komt, zitten gaat, het Woord hoort, weer opstaat, naar de tafel gaat, zich weer neerzet, naar huis gaat, en nog bijzonderder. Ze vergaderen hier veel dingen bij elkaar, die wel op zichzelf bezien zeer nuttig kunnen zijn, maar geen rechtstreekse betrekking op het sacrament hebben, en waarin de vrije Geest alle begenadigden naar dat voorschrift in geen geval leiden wil. In de behandeling van de nabetrachting geven ze een breed vertoog van de plichten van de Godzaligheid en een verbondsmatige wandel. Maar sommigen vergeten ondertussen eenvoudig en verstaanbaar aan te wijzen hoe men het bondszegel daartoe van achteraf verstandig en gelovig gebruiken moet.

Wat is nu het gevolg hiervan? Dit. Velen, die omtrent het gebruik van het bondszegel met hun gemoed wensen te handelen, nemen zo'n verhandeling voor zich. Sommigen die het aan tijd of opgewektheid ontbreekt, zien geen raad om dat door te lezen. Ondertussen worden ze daarover verschillende beschuldigingen en verborgen kwellingen gewaar. Alsof ze zich nu niet recht konden voorbereiden. Anderen zetten

er zich toe om het van voren tot achteren met meer of minder spoed en oplettendheid door te lezen. Enigen denken dat zij nu die gehele voorbereiding hebben afgelegd, die in hun ogen zoveel te beter is geweest, hoe langer het stuk was dat zij doorlazen. Maar verschillende van Gods donkere kinderen hebben zich door het lezen van zoveel soorten kentekens en plichten, zodanig afgearbeid en in verwarring gebracht, dat zij wanneer ze het sacrament gebruiken zullen, reeds afgemat en voor een bedaard werken met het sacrament onvatbaar zijn geworden.

Er zijn ook zeer oprechte, maar eenvoudige Godzaligen, die menen dat zij al die voorgeschreven werkzaamheden, zuchtingen en gebeden in de voorbereiding en de betrachtting, maar de voorgeschreven orde onder het ontwaken, kleden, kerkgaan enz., nauwkeurig moeten opvolgen. Ze zijn daar zeer op gezet. Maar het behaagt de vrijmachtige Geest hen anders te leiden. Ze konden in die trein van plichten niet binnen raken. Wat nu? Bij het ontwaken, onder het kleden, of tenminste onder het kerkgaan zitten ze al in de diepste moedeloosheid, en daardoor ook in werkeloosheid, angst en verschrikkingen, omdat ze zo niet werken, zuchten en bidden konden, zoals ze gelezen hebben dat zij moesten doen. Onder de predikatie hebben ze het gehoor al geheel verloren. Onder het gebruik van het sacrament blijven ze met een dodelijk beangste ziel zitten, of ze naderen met zo'n gejaagd hart, dat ze geen tekens zien, geen verklaring van de dienaar horen, en ook niet met enige waarheid werken kunnen. Wanneer zij de volgende dagen aan het gebruik van het bondszegel denken, zijn ze al in de uiterste beklemdheid en schrikken tegen het gebruik van een sacrament, dat pas over enige maanden weer gebeuren moet.

Dit is het natuurlijk gevolg van een handelwijze die wel met een goed en heilzaam oogwit ondernomen werd, maar die met geen behoorlijke wijsheid is uitgevoerd. Ik zal deze zaak eens, omwille van de eenvoudigen, met een gelijkenis ophelderen.

Stel voor dat een geliefde vriend zeer ziek en bovenmate zeer verzwakt is. Een ervaren dokter had voor hem zeer gepaste geneesmiddelen samengesteld, die tot zijn versterking dienen zouden. Een welmenende vriend vervoegde zich bij hem om hem tot een vaardig gebruik van die geneesmiddelen op te wekken en te besturen. Hij wilde dat goede oogwit nu op deze wijze uitvoeren. Hij bracht een menigte bewijzen bij, waaronder veel donkere en dubbelzinnige waren, om die zwakke te overreden dat hij nog leven had, en daarom middelen kon gebruiken. Hij deed hem een breed verhaal van veel verrichtingen die verschillende mensen volgens hun plicht betrachten, en waaronder zeer vele waren die op de geneesmiddelen geheel geen betrekking hadden, en die niet door zwakkere, maar sterkere mensen waargenomen konden worden. Hij vermaande de zwakke dat hij toch trachten mocht voor het gebruik van de medicijnen die sterkte te ondervinden, die door het gebruik van het geneesmiddel als een vrucht gezocht moest worden. Hij wekte hem op om verschillende bezigheden in het huis naarstig waar te nemen, die goed en nuttig op zichzelf waren, maar geen opzicht op de geneesmiddelen hadden. Hij schreef die zwakke van die bezigheden een zekere orde voor, waarnaar hij zich moest gedragen. Het gevolg van deze voorbereiding was nu dat die zwakke, die door het horen van die lange voorbereiding nog meer verzwakt was, van zijn bed of zijn stoel opstond om al die voorgeschreven bezigheden naar de genoemde volgorde waar te nemen. Maar hij werkte zich zodanig buiten adem dat hij, toen de geneesmiddelen kwamen, in zwijm was gevallen, of wegens moedeloosheid geen druppel in kon nemen. Want hij dacht dat het hem toch geen nut zou kunnen doen, omdat hij zich niet goed had voorbereid.

De genegen lezer gelieve zich toch niet te ergeren dat ik nu en dan enige gelijkenissen gebruik, die wat eenvoudig mochten schijnen. Het gebeurt alleen om enige eenvoudige zielen, die geen bekwaamheid, geduld of onpartijdigheid genoeg bezitten om de voorgestelde zaken na te gaan of spoedig genoeg te vatten, eenvoudig bij de hand te nemen, bij de zaken stil te houden, en hen ze duidelijker te doen bevatten had kunnen voorbereiden zoals hem was voorgeschreven. De onbevooroordeelde lezer gelieve nu eens te oordelen of die goede vriend zijn goed oogwit wel goed had uitgevoerd. En of dit wel een nuttige voorbereiding van een zwakke geweest was, tot het gebruik van versterkende geneesmiddelen. Het is evenzo gelegen met de zaak van welke wij boven spraken.

Mogelijk konden deze gedachten in het hart van een haastige lezer opkomen: *“wilt u eigenzinnig mens de nuttige arbeid van zulke grote mannen, met wie u in een jaar niet te noemen bent, veroordelen? Of wilt u dat men de sacramenten zonder voorbereiding zo lichtvaardig gebruiken mag?”*

Laat dat ver van mij zijn, en van allen die de waarachtige Godzaligheid beminnen! Ik erken met een ootmoedig en gewillig hart de uitnemende voortreffelijkheid van deze mannen boven mij, geringe. Ik zou mijzelf met de grootste verfoeiing veroordelen, als het in mijn gedachten opkwam dat men zonder voorbereiding tot het gewichtige gebruik van de sacramenten zou snellen.

Ik wenste alleen dat ik, en iedereen met mij, hij zij dan boven of naast mij, de opwekkingen en besturingen tot de voorbereiding tegen het gebruik van de sacramenten zodanig probeerde in te richten, als ze het allerbekwaamst zijn om het beste eigenlijkste oogwit, dat door Christus Zelf bedoeld is, het eenvoudigst, gemakkelijkst, krachtigst, veiligst, bestendigst, en allerspoedigst te bereiken.

En nu durf ik aan elke onpartijdige lezer vrijmoedig in overweging te geven, of niet de volgende handelwijze daartoe veel gepaster is dan de voorgaande.

Laat men aan iemand die zich beproeven zal, de drie wezenlijke kenmerken, uit de natuur van onze godsdienst opgemaakt, eenvoudig, kort en duidelijk voorstellen ter beproeving.

- Laat men hem verklaren, ter voorbereiding, de eigenlijke natuur en het oogwit van het sacrament. En laat men hem een eenvoudige bericht geven hoe het sacrament als een middel om dat einde te bereiken, eenvoudig gebruikt moet worden. Laat men hem herinneren dat hij deze dingen in het oog probeert te houden, en dat hij aanhoudend zucht dat de Heere hem genade schenkt om het sacrament als een middel tot dat einde eenvoudig te gebruiken.
- Laat men hem opwekken dat hij onder het gebruik bij de natuur van dat geestelijk versterkende middel probeert te blijven, opdat de Heilige Geest door daaronder te werken hem daardoor mag opleiden tot de zaken en einden, naar het oogwit van de Insteller daarin bedoeld, zonder zich in enige zaken die op het sacrament geen betrekking hebben, of in enige volgorde van werkingen eigenwillig in te dringen. Maar laat hem zich overgeven aan de vrijmachtige leiding van de Geest, onder een ootmoedige opvolging in alles waarbij de Geest hem door dat versterkende middel het meest wil bepalen. Hetzij bij zijn verderf dat zo'n wonderweg tot verzoening vereiste. Hetzij bij de noodzakelijkheid, genoegzaamheid en gepastheid van die

dood die daar wordt afgeschilderd. Hetzij bij de dierbaarheid van de zalige genadegoederen die daar worden uitgebeeld. Hetzij bij de welmenende getrouwheid van God, dat daar met een eed wordt bevestigd. Of hetzij bij onze verplichting om ons op die eed te verlaten, en om alles wat wij in onze rampzaligheid tot zaligheid nodig hebben, ootmoedig, vrijmoedig en bestendig uit Jezus' verzegelde volheid te zoeken, en met een kinderlijk vertrouwen te verwachten.

- Laat men hem tot nabetrachting proberen te verklaren dat het sacrament geen zegel van het werkverbond is, onder het gebruik waarvan men verklaart heeft dat men uit zichzelf Godzalig wil leven. En dat het sacrament ook de Middelaar Zelf niet is, waarvan men het verwachten moet wat men bij de Middelaar zoeken moet. Maar dat het een sacrament is van het genadeverbond, waardoor God ons verklaart en verzekert dat Hij ons in onze ellendigheid en onwaardigheid uit Jezus' volheid alles geven wil wat wij tot zaligheid en Godzaligheid nodig hebben, maar uit onszelf niet kunnen voortbrengen. Opdat wij onder oude of nieuwe schuld en ellendigheden niet bezwijken zouden, maar op Gods verklaring en onderpand gedurig zouden aankomen, om uit Jezus' volheid te nemen genade voor genade, en door die weg tot eer van Jezus, in een echte evangelische Godzaligheid, ijverig, krachtig en voorspoedig te zijn.

Oordeel nu, bescheiden lezer, of deze eenvoudige en korte handelwijze niet meer met de natuur van de sacramenten en met het voorbeeld van Christus en van de apostelen, en van de vroegere christenen overeenkomt, en even ernstig, getrouw en nuttig is als die waarvan wij boven spraken. Deze laatste uitstap heb ik maar in het voorbijgaan gedaan, om een opkomende tegenbedenking te beantwoorden, in een gegronde overreding dat het ook in de hand van de Heere nuttig kon zijn.

Mijn voornaam oogwit, waarvan ik niet al te ver moest afwijken, was eigenlijk aan te tonen op hoe veel manieren een beklaglijke donkerheid over de troostrijke sacramenten is verspreid. Wat mag toch de oorzaak van deze donkerheid zijn? Is de natuur van de sacramenten zelf misschien zo ingewikkeld, duister en verheven, dat men ze zo bezwaarlijk vatten kan? In het allerminste niet. Want de hoogste Wijsheid heeft ze ingesteld om de eenvoudigsten daardoor op de allerduidelijkste en eenvoudigste manier te onderwijzen. Hiertoe zou hij immers geen ingewikkelde, duistere en onvatbare zaken verordenen. Ook worden ze inderdaad zo duidelijk en verstaanbaar bevonden, dat zij aan velen al te eenvoudig schijnen, wanneer men de aard ervan openlegt, zoals het eigenlijk is.

Maar de voornaamste oorzaken zijn de volgende. Zeer veel mensen hebben de gewoonte dat ze zichzelf van voorkomende zaken vooraf enige begrippen of vooroordelen maken, of door anderen gemaakte gretig overnemen. In plaats dat zij de zaken zelf voor zich zouden nemen om die onderscheiden en uit vaste gronden te beschouwen en te onderzoeken, zo vestigen zij al de aandacht op hun donkere en verwarde begrippen en vooroordelen. Onze verdorven natuur is aan zo'n schadelijke hoogmoed onderhevig, dat de allernuttigste dingen, wanneer zij eenvoudig en gewoon zijn, het niet kunnen behagen. Het moet iets ongewoons en verhevens hebben. Moet het van eenvoudige gewone zaken handelen, dan wil het dat toch zo doen dat het gewone ongewoon, en het allereenvoudigste toch wonderlijk geleerd en verstandig

schijnt. En hierdoor gebeurt het dat men de eenvoudigste zaken verduistert, wanneer men ze verklaren wil.

Sommigen laten zich door de veelvuldige geschillen die erover gemaakt worden, en door gedwongen schoolse leerwijzen en uitdrukkingen, zodanig in de war brengen dat ze op de eenvoudigste zaken zelf geen goede acht kunnen nemen. Maar de allervoornaamste oorzaak is dat de vorst der duisternis, die de grote nuttigheid van de sacramenten inziet, onder een hoge, heilige en rechtvaardige toelating van de voorzienigheid, zodanig op de verdorven neigingen en gemoedsdriften van allerlei mensen weet te werken, dan eens als een verscheurende leeuw, dan eens als een engel des lichts, om hen dan door een twist, dan door een zucht om wat bijzonders te hebben, en dan door een eigenwillige teerheid en een onvoorzichtige ernst, van de eenvoudige natuur en oogmerken van de sacramenten af te trekken. Opdat van de dood van de Zaligmaker, Die hem de kop verbroken heeft, toch geen luisterrijke gedachtenis gehouden wordt, en opdat onsterfelijke zielen de duidelijkheid, de vastigheid, de troost en de aandrang tot Godzaligheid, die zij door het middel van de sacramenten genieten konden, toch derven mogen. Heeft de satan in alle tijden zozeer tegen de sacramenten gewoeld, en heeft hij het daartoe weten te brengen waartoe het nu gekomen is, dan moet gewis het rechte begrip en gebruik van de sacramenten, ook in het oordeel van de satan, een ongemene invloed op de Godzaligheid en zaligheid van de mensen hebben. Want een arglistige vijand zal zulke grote en aanhoudende krachten niet tegen een geringe, maar tegen de gewichtigste zaken inspannen.

Hoe zal nu iemand, die het door een hoge voorzienigheid duidelijk aangewezen en geboden wordt dat hij van de natuur van de sacramenten zal handelen, zich toch daaromtrent gedragen? Zal hij bij zichzelf denken: “er is over dit stuk al zoveel geschreven, gewreven, gesproken en getwist, dat men niets anders zeggen kan dan reeds gezegd is. Moesten enige stukken aan een eenvoudige wat eenvoudiger voorgedragen worden, laat dat door anderen gebeuren, die meer verstand hebben dan ik. Mijn spreken en schrijven zal toch geen ingang vinden. Zeer velen zouden mij niet willen begrijpen, en een verdenking of ongenoegen tegen mij opvatten, wanneer ik iets voorstelde dat met hun bevattings niet overeenkwam. Er konden nieuwe twisten ontstaan, waarin ik sneller ingewikkeld dan uitgewikkeld kon worden. De satan, de wereld en de tijden zijn verdorven en boos. Ik zal mij liever stil houden, en naar mijn licht de waarheid voor mijzelf maar proberen te gebruiken.” Zal men, zeg ik, zich met zulke gedachten er afmaken, de satan, enige, zelfs goede mensen, het ongeloof, de eigenheid, de gemakkelijkerheid en het beeld van Kaïn, schijnen deze dingen in te fluisteren en aan te raden. In de eerste opslag schijnen enige van deze gedachten een goede schijn te hebben. Maar als ze wat nauwkeuriger beschouwd zijn, zou zo'n gedrag op een huurling lijken. Joh. 10:12.

Maar hoe zal hij, die tot genoemde zaken geroepen wordt, dan doen? Mij dunkt, hij zou betamelijk handelen wanneer hij zich op de volgende wijze probeerde te gedragen. Hij diende vooraf met de uiterste zorg en nauwkeurigheid te onderzoeken of de Heere, Die over hem het gebied voert, hem daartoe ook geroepen heeft. Opdat hij zich in geen zaken zonder een uitdrukkelijke roeping mocht begeven. Is hij van zijn roeping verzekerd, dan behoorde hij door geloof, aanhoudende gebeden en oplettenheid ernstig te strijden dat hij zijn eigen begrippen, neigingen en verdorven eierzucht, benevens alle mensengunst, uit liefde tot zijn Heere en de waarheid, hartelijk en

bestendig verlooehenen mocht. Hij moest met voorbijgaan van alle twisten en verschillende bevattingen, zijn gemoed bij de waarheid bepalen om het uit het enige en zuivere beginsel van Gods Woord op te zoeken, naar de leiding daarvan duidelijk, onderscheiden en grondig te vatten, en daarvan door de verzegelde kracht van de Geest volstrekt verzekerd te zijn. Het zou betamelijk zijn dat hij streefde naar een opgewekte liefde jegens God, de waarheid en het wezenlijk heil van Gods dierbare kinderen. Ook zou het zeer nuttig zijn dat hij de eenvoudige waarheid aantrok als zijn pantser, en zich onder de dekking en besturing van de grote Leraar der gerechtigheid met een nauwe, vertrouwelijke en bestendige aankleving en vasthouding begaf. Dat hij vandaar de satan onverschrokken onder het oog zag, en tot ieder mens, hoe ook gezind, welke God hem doet ontmoeten, met de naakte waarheid, vriendelijk, verdraagzaam en vrijmoedig naderde. En dat hij eindelijk de eenvoudige waarheid met de uiterste voorzichtigheid en een nederige vrijmoedigheid duidelijk voordroeg, bij de stukken ontleedde, en uit onbetwistbare gronden langzaam afleidde, alsof er nooit twist over in de wereld geweest was. Voor het overige diende hij ernstig te zoeken dat God hem genade gaf om alles wat hem omwille van de waarheid mocht overkomen, zeer gewillig op zich te nemen, en zonder roepen en schreien geduldig te verdragen, met een innerlijke blijdschap dat hem ook overkomen mag wat aan de Zaligmaker en de waarheid gebeurd is.

Ik smEEK de Vader der barmhartigheid in de Naam van Zijn Zoon Christus Jezus, dat Hij genoemde gestalten ook in mijn hart krachtdadig schept, bestendig bewaart en levendig opwekt, wanneer ik op Zijn roeping van de sacramenten of enige andere waarheid spreken of schrijven moet!

Na deze voorbereiding, die niet gebeurd is om het werk maar wat groter te maken, of de aandacht van de lezer te vermoeien, en waarvan ik op goede gronden verzekerd ben dat het, als het goed begrepen is, zeer nuttig kon zijn, ga ik nu over om tot dienst van de eenvoudigen ook iets van de natuur van de sacramenten te vermelden.

§ 53.

Sacramenten zijn:

(1) lichamelijke, zichtbare, geheiligde plechtigheden, op het bevel van de Heere en naar Zijn voorschrift waargenomen, om de bondgenoten daardoor (2) hun onderlinge gemeenschap aan Jezus' lijden, en alle goederen van het verbond die in dat lijden gegrond zijn, (3) te betekenen en te verzegelen, (4) tot (a) gedachtenis van Jezus' lijden, (b) tot versterking van het geloof, (c) tot nadere verbintenis aan God en de medegelovigen, (d) en zo tot bevordering van een ijverige, gemoedigde en nauwkeurige evangelische Godzaligheid.

§ 54.

Tot de natuur van een sacrament behoren dan deze zaken.

- (1) Een lichamelijke zichtbare plechtigheid;
- (2) geestelijke onzichtbare zaken, die door de zichtbare plechtigheid worden uitgebeeld;
- (3) de betrekking die dat teken op de betekende zaak heeft;
- (4) en eindelijk het juiste oogwit van deze gehele handeling. Als iemand deze vier zaken duidelijk en onderscheiden inzielt, en ze dan verstandig samenvoegt, dan

heeft hij een duidelijk en volledig begrip van de natuur van de sacramenten. En hij zal daaruit alle andere vragen die daaromtrent gemaakt mochten worden, zeer grondig kunnen beantwoorden. Ik zal nu tot dienst van de eenvoudigen ieder stuk afzonderlijk, zo kort en eenvoudig als mij mogelijk is, opnieuw opnoemen.

§ 55.

De eerste zaak die tot de natuur van een sacrament behoort is een *lichamelijke plechtigheid*. Ik versta daardoor een plechtig godsdienstig gebruik van een lichamelijke zichtbare zaak, op het bevel en naar het voorschrift van Christus.

§ 56.

Deze plechtigheid wordt waargenomen om daardoor *geestelijke* en *onzichtbare dingen* af te schilderen. Men kan ze gevoeglijk tot twee hoofdstukken brengen.

- (1) Tot het *lijden van Christus* met de dierbare vruchten daarvan,
- (2) en tot de *daadwerkelijke gemeenschap* die de bondgenoten daarmee hebben. Alle sacramenten, niet alleen die van het Nieuwe Testament maar ook de buitengewone en gewone van het Oude Testament, schilderen naar het leven af het *lijden en sterven van de Middelaar*, benevens de zalige *genadegoederen* die daardoor aangebracht zijn, door Christus het nieuwe testament in Zijn bloed genoemd, Luk. 22:20, de vergeving van de zonden, heiligmaking, bewaring, vertroosting en heerlijkmaking. Maar deze dingen worden daar niet in het afgetrokkene, op zichzelf afgeschilderd, maar in hun *betrekkingen* die ze op de bondgenoten hebben. De sacramenten beelden ook uit het *aandeel* dat de bondgenoten aan Jezus' lijden en de vruchten daarvan daadwerkelijk ontvangen hebben. Ik wil juist niet zeggen dat de eerste uitdrukking van de sacramenten zou zijn: u hebt waarachtige genade, of, uw werk is waarheid. Maar de eerste verklaring van de sacrament is dat zij, die de eigenschappen van de bondgenoten bezitten, ook een waarachtig daadwerkelijk aandeel aan Jezus' lijden met de vruchten daarvan hebben, en het als hun eigen rechtmatig bezeten goed, vrijmoedig en ongestoord mogen gebruiken.

Dit is een van de allerduidelijkste waarheden voor welke de allerduidelijkste en krachtigste bewijzen zijn. Want:

- (1) de gehele plechtigheid, die door de opperste Wijsheid naar de aard van de zaak ingericht is, geeft dit allerduidelijkst te kennen. Daar wordt het water of brood en wijn niet alleen aangeboden, maar ook daadwerkelijk op de bondgenoten gegoten, of hen als hun eigen spijs en drank in handen gegeven, en zij ontvangen en gebruiken het als hun wettig eigen goed.
- (2) De Heiland en Zijn apostelen stellen deze waarheden ook zo begrijpelijk voor, dat er niemand met enige reden aan zou kunnen twijfelen. De Heiland zegt uitdrukkelijk: deze drinkbeker is het nieuwe testament in Mijn bloed, dat voor u vergoten wordt. Luk. 22:20. Filippus zeide tot de kamerling: *indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd*. Hand. 8:37. Wordt nu tot een rechtmatig gebruik van de doop van een oudere gevorderd dat hij gelooft, dan moet in het sacrament niet alleen het aanbod, maar ook het daadwerkelijk aandeel aan de genadegoederen, dat met het geloof onafscheidelijk vergezelschap gaat, uitgebeeld worden. Want het aanbod mag ook geschieden aan mensen die het

geloof nog missen. Paulus getuigt, dat Abraham het teken der besnijdenis heeft ontvangen tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs, dat hem niet alleen aangeboden werd, maar daadwerkelijk *was toegerekend*. Rom. 4:11. Diezelfde apostel noemt het brood en de drinkbeker *de gemeenschap* van het lichaam en bloed van Christus. 1 Kor. 10:16.

- (3) De eigenschap van een zegel, dat Paulus aan de sacramenten uitdrukkelijk toeëigent, brengt het mee. Want men verzegelt geen huwelijkscontract om te bevestigen dat het huwelijk door de bruidegom is aangeboden, maar dat het daadwerkelijk gesloten is, en welk daadwerkelijk aandeel de ondertrouwen aan elkaar en hun goederen hebben. Men verzegelt in een koopbrief niet zozeer dat een stuk land goed is, en tot verkoping wordt aangeboden, of dat het hen zal toebehoren die de bedongen gelden daarvoor betalen zullen, maar dat de koop gesloten is en het die persoon daadwerkelijk en wettig eigen is.
- (4) Ook zou men het voornaamste deel van de kracht en de troost van de sacramenten wegnemen, als men meende dat het alleen de dierbaarheid, gepastheid en de aanbiedingen van de genadegoederen, op zichzelf bezien, bevestigden. Want een koopbrief, waarin mijn persoonlijk wettig aandeel aan een stuk goed verzegeld wordt is gewis veel beter dan een ander, waarin alleen bevestigd wordt dat het goed aan ieder te koop welmenend wordt aangeboden, zonder iets van het rechtmatig aandeel, dat ik er op heb, te melden.
- (5) Op genoemde gronden heeft de Hervormde kerk deze waarheid ook ten allen tijde beleden, en aan zijn dienaren te leren voorgeschreven. Want de catechismus leert in de 75e vraag dat het heilig avondmaal aan elke oprechte christen *vermaant en verzekert dat hij aan de enige offerande van Christus en aan al Zijn goed GEMEENSCHAP HEEFT*. En de oude Godzalige Nederlanders beleden in hun belijdenis, die zij als de voornaamste schat hun nakomelingen hebben overgeërfd, art. 35, dat onze Zaligmaker Jezus Christus het sacrament van het heilig avondmaal verordend en ingesteld heeft om HET GEESTELIJK LEVEN van hen DIE HIJ REEDS WEDERGEBOREN HEEFT te voeden en te onderhouden. Mocht misschien iemand vrezen dat sommigen, die niet weten of zij waarachtige genade bezitten, dan tegen het gebruik van de bondszegels al te bevreesd mochten opzien, ja geheel daarvan afgeschrikt worden, die gelieve toch aan te merken dat men deze vrees en zwarigheid zeer grondig kan wegnemen, zonder juist de daadwerkelijke gemeenschap aan de genadegoederen uit de betekende zaken van de sacramenten weg te werpen. Laat men proberen zulke geslingerde zielen duidelijk en grondig te bewijzen dat de verzekerde bewustheid van de genadestaat tot het wezen van de genade niet behoort, maar alleen een aangenaam gevolg is, dat God aan allen in diezelfde mate niet gelieft te schenken. Laat men proberen hen verstandig te overreden het daarom niet nodig is tot het gebruik van de bondszegels te denken of te zeggen: “ik weet dat ik een bondgenoot ben, of waarachtige genade heb”. Maar, dat men de wezenlijke eigenschappen van de bondgenoten in zich bevindt, gelijk onze catechismus met een zonderlinge wijsheid doet. Want op de vraag, “voor wie is het avondmaal des Heeren ingesteld?” antwoordt hij niet: “voor bondgenoten, begenadigden, die durven zegen dat ze genade hebben”. Maar hij beschrijft de bondgenoten van de wezenlijke eigenschappen. Want veel eenvoudigen weten wel en durven wel te zeggen dat zij die eigenschappen bezitten, zonder echter te

durven denken of belijden dat zij bondgenoten zouden zijn. Het gaat hen als sommige eenvoudige kinderen, die wel zeggen durven dat zij vijf guldens in de hand hebben, maar niet dat ze een dukaat zouden bezitten, omdat het laatste begrip, dat toch hetzelfde betekent, voor hen zo begrijpelijk niet is, en in de verbeeldingskracht wat hoger schijnt dan het eerste. Laat men proberen hen die eigenschappen, wel niet te laag, maar ook niet te hoog of te donker, voor te stellen. Laat men hen verklaren de drie eigenschappen van de catechismus, naar de regelmaat van de Heilige Schriften. Laat men hen bewijzen dat ze een waar aandeel aan alle genadegoederen hebben, en de sacramenten rechtmatig kunnen gebruiken, als ze het wezenlijke van deze eigenschappen bevinden, al was het met veel inmengsels van het tegengestelde, en onder vele vrezen. Laat men proberen hen duidelijk te verklaren en grondig te bewijzen, dat een ieder die bekend dat hij tot de ware kerk behoort, uit verschillende gronden verbonden is om het aanbod van het Evangelie te omhelzen, en Christus' dood in het avondmaal op de rechte wijze te verkondigen. Dat hij geen vrijheid heeft zich, onder welk voorwendsel het mag zijn, daarvan te onthouden. Dat hij ook niet mag besluiten op de verkeerde wijze, zonder geloofsvereniging met Christus, de sacramenten te gebruiken. Maar dat men de aangeboden genade op staande voet omhelzen moet, om Christus daadwerkelijk aan te nemen. En dat men het sacrament direct gebruiken kan, al had men op dat ogenblik, wanneer het sacrament uitgedeeld wordt, voor de eerste maal van zijn leven het verbond ingewilligd. Op deze wijze zou men alle zwaarigheden bondiger kunnen oplossen en dichter bij de natuur van de sacramenten, bij de leer van Christus, van de apostelen en van de Hervormde kerk blijven, dan wanneer men de daadwerkelijke gemeenschap van de bondgenoten aan de genadegoederen van de betekende zaken van de sacramenten wilde uitsluiten. Uit het gezegde kan men dan ook in het voorbijgaan aanmerken dat de *sacramenten*, aan ouderen toegediend, wat *nauwer* bepaald moeten zijn dan de *verkondiging van het Evangelie*. Want het Evangelie verzekert ook wel dat zij, die genoemde eigenschappen bezitten, een daadwerkelijk aandeel aan Jezus en aan al Zijn goederen hebben, zoals de sacramenten doen, Joh. 3:36. Maar het gaat ook nog verder, en het biedt Christus en al Zijn goederen aan de ijselijkste zondaren aan, tot bekering en rechtvaardiging, Jes. 55:7. Maar de sacramenten die door ouderen te gebruiken zijn, bepalen zich alleen tot *hen* die genoemde eigenschappen hebben, om hen van hun *aandeel* aan Jezus' goederen en van Gods welmenendheid om hen daardoor te voeden, te verzekeren. Het Evangelie moet aan alle creaturen verkondigd worden, Mark. 16:15. Maar wie zal durven zeggen of kunnen bewijzen dat men aan alle ouderen, aan wie men het Evangelie mag verkondigen, ook de sacramenten mag toedienen? Immers, de Hervormde kerk gelooft dat men vele mensen van het gebruik van de bondszegels weren moet. Zie de Heidelbergse Catechismus, in de 82e vraag en antwoord.

§ 57.

Het derde stuk dat men in een sacrament moet aanmerken, is de *betrekking* welke de uitwendige plechtigheid op genoemde geestelijke zaken heeft.

Deze is tweeledig. Het eerste is (1) *een teken* (2) en *een zegel* van het laatste. Rom. 4:11.

Het is een *teken*, dat is, een zaak die als een bekwaam middel die onzichtbare dingen in gedachten brengt, en door zeer eenvoudige overeenkomsten gemakkelijker en duidelijker doet bevatten. Gods onmondige kinderen wonen hier in een lichaam, en gaan dagelijks met lichamelijke dingen om, waardoor zij aan het zienlijke en zinlijke zo gewend zijn dat het hen moeilijker valt met onzichtbare dingen te werken. De dood van Jezus, de vruchten daarvan, Gods genade en trouw, en de gemeenschap van de gelovigen daaraan, zijn nu alle onzichtbare zaken. De Heere laat ze wel in het Woord verklaren en aan het gehoor brengen. Maar dan moet het verstand zich ook nog met afgetrokken denkbeelden ophouden. Want de woorden die men hoort of leest zijn niets anders dan tekens van afgetrokken denkbeelden. Wat doet nu de Heere? Hij komt de grofheid van Zijn kinderen te hulp, en laat hen die onzichtbare dingen door bekwame schilderijen voorstellen aan het gezicht, de reuk, smaak en het gevoel, zoals door het Woord aan het gehoor, om hun ziel die door de inwoning in het lichaam aan het zinlijke gewend is, door alle zintuigen tegelijk op te leiden tot een gemakkelijk verstand ervan. Hij handelt als een tere vader, die zijn klein kind door eenvoudige schilderijen vermakelijk onderwijst en opwekt, omdat het voor afgetrokken redeneringen nog niet vatbaar is. O! Onbegrijpelijke neerbuiging van een Goddelijke barmhartigheid tot Zijn lage kinderen! De lichamelijke plechtigheid van het sacrament is verder van de geestelijke dingen een *krachtig zegel*. Men gebruikt een zegel in twee soorten gevallen. Of om een zaak *te merken* opdat het met geen andere vermengt of ons afgenomen wordt, maar dat wij het spoedig als de onze bekennen kunnen. Of ook om een zaak *te bevestigen*. In *beide* opzichten zijn de sacramenten zegels. Die een sacrament op een wettige wijze ontvangen heeft, draagt daardoor een zichtbaar *merkteken* van de Allerhoogste, als Zijn Eigen verzegeld goed, waarin Hij groot belang stelt, dat Hij als het Zijne bekend, en wat Hij voor Zich zorgvuldig bewaard wil hebben. Maar voornamelijk zijn de sacramenten zegels van *bevestiging*, waardoor Hij de verklaring, die in het Evangelie gedaan is, bekrachtigt, en tot die persoon in het bijzonder bepaalt. Het is een onderpand dat God die persoon in handen geeft, om hem te verzegelen en te verzekeren dat, zo zeker hij dat zichtbaar teken ontvangt en voor zich vrijmoedig gebruiken mag, hij ook zo zeker mag zijn dat God hem de gemeenschap aan Jezus' lijden en de vruchten daarvan geschonken heeft, en daarbij volharden zal, opdat de bondgenoot daarvan voor zichzelf een vrijmoedig gebruik maakt, eveneens alsof dat zichtbare teken de onzichtbare zaak zelf was, en of hij de onzichtbare dingen zoals die tekenen, zien, smaken en gevoelen kon. Om deze reden dragen de lichamelijke tekens de naam van de betekende zaak zelf. Matth. 26:26, 28; Luk. 22:10.

§ 58.

Het vierde stuk dat men in een sacrament onderscheiden beschouwen moet, is het *doeleinde* en het *oogwit*, waarom God die onzichtbare dingen door zulke zichtbare plechtigheden laat afschilderen en verzegelen.

Dit einde is zeer gewichtig en verscheiden. Vooreerst wil God daardoor de *gedachtenis* van Jezus' offer in de kerk levendiger houden. Want in het offer van Jezus zijn al Gods volmaaktheden luisterrijker verheerlijkt dan in de schepping, onderhouding en regering van de gehele wereld, met al zijn schepselen. Het offer van Jezus is de enige grond van alle troost en van alle echte Godzaligheid, dat God behagen kan. Want hoe levendiger men daarbij bepaald wordt, zoveel te kinderlijker,

ijveriger en krachtiger is het gemoed om God in alles uit wederliefde welbehaaglijk te zijn. Hierom is het offer van Jezus het allergewichtigste stuk dat er zijn kan. Het is daarom allerbetamelijkst dat het in een allerlevendigste gedachtenis bewaard wordt. Dit gebeurt wel enigszins door de verkondiging van het Evangelie, maar nog veel krachtiger door de sacramenten, waar de opoffering van Christus, Zijn lijden, kruisiging, bloedvergieten en dood als in een zichtbaar schilderij voor de ogen wordt afgetekend. Ook leert de ondervinding dat er oneindig minder aan Jezus' dood gedacht zou worden dan nu nog gebeurt, als er geen sacramenten werden gebruikt. En het is een zonderlinge voorzienigheid, die zodanig voor de sacramenten gewaakt heeft, dat er nog altijd enige uitbeelding van Jezus' lijden in is overgebleven, hoezeer ze ook anders bedorven mochten zijn. De sacramenten dienen ten andere om het zwakke *geloof* van Gods donkere en twijfelmoedige kinderen *te versterken*. Als *tekenen* zijn ze ingericht om de lome aandacht van het zwakke geloof bij de hand te nemen en bij die onzichtbare dingen te bepalen, en om het donkere, verwarde en trage geloof tot een duidelijke, onderscheiden, vaardige en gemakkelijke beschouwing van die onzichtbare zaken op te wekken. Als *zegels* zijn ze geschikt om aan vreesachtigen en geslinderden aangaande hun aandeel aan de genadegoederen, aangaande de getrouwheid van God, en aangaande hun vrijheid om in hun rampzaligheden daarvan gebruik te maken, meer vastigheid bij te zetten. Ze zijn zegels waardoor zij hun recht, tegen de satan, het ongeloof en allen die het hen betwisten willen, in het Goddelijk gericht bewijzen, en het hardnekkigste pleit winnen kunnen, als konden ze niets anders te voorschijn brengen. Ze zijn krachtige aanprikkelingen om toch in alle ellenden vrijmoedig tot God om hulp te naderen, en het van Hem lankmoedig te verwachten. Want men heeft daarvan een zichtbaar zegel en onderpand in handen. De sacramenten verstrekken ten derde om de Godzaligen *nauwer aan God en aan elkaar te verbinden*. 1 Kor. 10:17. Want is God zo genadig dat Hij over de ellenden van Zijn kinderen niet toorn, maar integendeel alles doet om hen te verstaan te geven en te verzekeren dat Hij al hun zonden vergeven heeft, en gestadig vergeven wil, op de onwaardeerbare kosten van Jezus' offer, en dat Hij hen met Christus alle dingen geschonken heeft, wiens gemoed zou dan door een vertoog van zulke dingen niet innerlijk aan die Heere kleven? Kent men Godzaligen waarin wij zoveel gebreken tegenkomen dat ons gemoed een weinig van hen verwijderd en de band van de liefde een weinig losser geworden is, dan moet het gemoed gewis weer nader komen en de verslapte band weer nauwer toekrimpen, wanneer men in het gebruik van de sacramenten bemerkt dat wij daar ook belijden midden in de dood te liggen, dat die ellendige zijn leven zoekt waar wij het wensen te vinden, en dat een verzoende Vader hem daar ook eveneens een onderpand van de vergeving van de zonden geeft. Welk kind zou deze dingen levendig kunnen inzien, en toch vreemd, ongezend, onbarmhartig en onvergevend tegen zijn ellendigste broeder blijven? Eindelijk bedoelen de sacramenten *de troost en de Godzaligheid* door deze dingen op het nadrukkelijkst te *bevorderen*. Want wanneer het gemoed bij Jezus' offer bepaald is; het geloof meer aangewakkerd werkzaam is; en de band van betrekking op God en zijn kinderen nauw is toegehaald, dan is er gewis ook meer troost en vrede in het binnenste, en dan gaat de oefening van de Godzaligheid allerteerst, ijverigst, gemakkelijkst, aangenaamst en voorspoedigst voort.

§ 59.

Die deze vier stukken nu goed begrepen heeft en samenhecht, zal niet alleen een duidelijk en volledig begrip van de natuur van de sacramenten hebben, maar hij zal ook de *overige vragen*, die daaromtrent gemaakt worden, gemakkelijk en grondig kunnen beantwoorden.

§ 60.

Vraagt men: “met welke *bedoeling* moet iemand de sacramenten gebruiken?” Het antwoord is: niet om de zaligheid te verdienen, zijn zonden te verzoenen, en ook niet om daardoor als een middel bij aanvang bekeerd te worden. Maar zijn doelwit moet met de natuur en met het doelwit van de sacramenten overeenkomen. Hij moet er naar streven dat hij door het gebruik van het sacrament, Jezus’ *dood* mag *verkondigen*, dat hij *in het geloof versterkt* mag worden, dat hij *nader aan God en de medegelovigen verbonden*, en in de ware *Godzaligheid* meer en meer *verlevendigd* wordt.

§ 61.

Hoe moet men het sacrament *gebruiken* om die einden daardoor te bereiken? Men moet niet begeren dat God bij het gebruik van de bondszegels ons deze vruchten onmiddellijk, of door het te binnen brengen van enige beloftenissen die op de sacramenten geen direct betrekking hebben, schenken zou. Want het zou een onbetamelijke verzoeking van God zijn, wanneer een hongerige aan tafel ging zitten met begeerte dat God hem daarom onmiddellijk zonder de spijs zou verzadigen. Maar men pleegt doorgaans te antwoorden dat men de sacramenten *sacramenteel* gebruiken moet. Maar deze uitdrukking is voor eenvoudigen wat donker. Men verstaat daardoor dat men de sacramenten *overeenkomstig zijn natuur en oogwit, als sacramenten gebruiken* moet, om daardoor, als door middelen, de begeerde einden te bereiken. Die dan de sacramenten recht en sacramenteel, zoals men het pleegt te noemen, gebruikt, die is innig begerig om een levendige inleiding in Jezus’ lijden, naar een meerdere versterking in het geloof, naar een nauwere verbintenis aan God en de gelovigen, en naar een voorspoedigere oefening van de Godzaligheid. Hij durft God niet te verzoeken dat Die hem deze dingen bij gelegenheid van de bondszegels onmiddellijk, of door het indachtig maken van enige Schriftuurplaatsen, schenkt. Maar hij merkt de sacramenten aan als gepaste middelen, waardoor de Heere dit middellijk gelieft te werken. Bevindt men dan dat zijn gemoed bij Jezus’ lijden en dood zo niet bepaald kan worden; dat het geloof verzwakt, de band van betrekking op God en de gelovigen te zeer verslapt, en de oefening van de Godzaligheid niet voorspoedig gaat, dan gebruikt hij het sacrament in hoop dat de levendige afbeelding van Jezus’ lijden, van de goederen daarvan, en van de gemeenschap van de gelovigen, een middel mag zijn waardoor hij in die zaken levendiger ingeleid mag worden. Hij vestigt zijn ogen en aandacht op die uitbeelding. Hij gebruikt het in hoop dat dit onderpand een middel mag zijn om zich op Gods zeggen vrijmoediger te verlaten. Hij zoekt als een redelijk mens zich te binnen te brengen wat Jezus hem daarbij en daardoor heeft toegezegd. Maar hij merkt zich tegelijk aan als een eenvoudige, die de natuur, de rechten en het gebruik van verzegelde brieven niet goed begrijpt, daarenboven door sluwe vijanden omgeven is, die hem willen misleiden, en die daarom een Advocaat bij

de hand heeft, opdat Die hem de zaken nader uitlegt en in het recht gebruik bestuurt. Hierom geeft hij zich voor, onder en na het gebruik, aan de getrouwe leiding van de Advocaat, Voorspraak en Trooster, de Heilige Geest over, dat Die hem bepaalt bij de bijzonderheden van die verzegeling van de Allerhoogste, en hem het rechte gebruik daarvan leert maken.

Een verstandige christen probeert niet alleen het genoemde gebruik van de sacramenten te maken, op die tijd wanneer ze hem toegediend worden, maar ook naderhand, vooral in tijden van duisternissen en aanvechtingen. Want het is hier ook met de sacramenten als met verzegelde brieven gelegen. Ze zijn niet alleen van kracht op dat uur, wanneer het zegel er wordt aangehangen. Ook behoeft men niet te denken dat ze maar nietswaardige prulbrieven zijn, omdat de wettige bezitter ze in dagen of weken niet inziet. Maar ze doen over jaren nog grote kracht, bijzonder wanneer onrechtvaardige mensen hen het wettig eigendom van het verzegelde goed betwisten willen. Roept men dan een getrouwe advocaat, die pleegt de verzegelde brief in gedachten te brengen, en hoewel men er in maanden niet aan gedacht had, weer voor de dag te doen komen, verschillende zaken daaruit voor te lezen, en de kracht van het wettige zegel te verklaren, met het gevolg dat de bezitter daarvan moed vat en het gewichtige pleit op dit enig blijk, in een rechtvaardig gericht met alle kosten voorspoedig wint. Zo kan men ook van de sacramenten, al had men in verscheidene maanden er niet aan gedacht, een zeer voordelig gebruik maken in de zwaarste duisternissen en aanvechtingen, wanneer de satan en het ongeloof ons het wettig aandeel aan Christus en Zijn goederen betwisten willen, en de vrijheid om ze voor ons te gebruiken, wanneer de Voorspraak, de Heilige Geest er dan bijkomt, bij de inhoud en de kracht van de sacramenten bepaalt, en daarop voor de troon doet pleiten, met het troostrijk gevolg dat hij als een heerlijke overwinnaar zeer gemoedigd uit zijn binnenkamer treedt, en van zijn goed een ongestoord, vrolijk gebruik maakt.

§ 62.

Wat is de *rechte vrucht* van de bondszegels? Wanneer men *door het gebruik* van de bondszegels die *doeleinden verkrijgt*, waartoe ze waren ingesteld en gebruikt moesten worden. Want men geniet de rechte vrucht van de spijs of een medicijn, wanneer men door het gebruik ervan de uitwerking, waartoe zij geschikt waren, ondervindt. Zo bestaat de vrucht van de sacramenten niet hierin dat men daardoor *andere goederen* dan men gehad heeft, ontvangen zou. Maar dat men de goederen, waaraan men een wettig aandeel heeft, *duidelijker inziet*, aangaande het aandeel meer *bevestigd* wordt, en men vervolgens de *bedoelde einden* ondervindt. Ook is de eigenlijke vrucht van de sacramenten geen gestaltelijke verruiming, die veroorzaakt is bij gelegenheid van het sacrament, of onmiddellijk of door een te binnen komende en voorgestelde opwekkende uitdrukking. Hoewel zulke dingen aangenaam en nuttig kunnen zijn, kunnen ze echter ook schadelijk zijn. Ze zijn immers geen eigenlijke vruchten van het bondszegel, omdat ze daaruit niet voortvloeien. Want het kon zeer schadelijk zijn wanneer iemand bij het maken van een verzegeling verkwikkend getraakteerd werd, met het gevolg dat hij, omdat hij zich met zijn verkwikkend onthaal vermaakt, minder acht had op de natuur, de kracht en het gebruik van de verzegeling. Want als hij die verkwikking snel verloren heeft, kon hij naderhand die bestendige nuttigheid van zijn verzegeling niet trekken, die hij gehad zou hebben als hij, wanneer hij minder verkwikt was, meer acht op de natuur, kracht

en het gebruik van de verzegeling gehad had. Immers, wanneer een hongerige aan een tafel door een wonderwerk, of door een heimelijk ander medicijn verzadigd of vervrolijkt werd, dan zou dat wel een aangename zaak kunnen zijn. Maar men kon het echter niet als een vrucht van de spijs en drank op tafel aanmerken, omdat het daaruit niet was voortgekomen. Ten laatste moet men de rechte vrucht van de sacrament niet stellen in de dingen die men, door de bondszegels bemoedigd, bij de Middelaar moet zoeken. Want het zou een zeer schadelijke dwaling zijn wanneer iemand zich verbeeldde dat hij door het sacrament zoveel kracht moest hebben, dat hij nu zonder Christus getroost en gemoedigd zou kunnen overwinnen en deugden betrachten. Want de sacramenten dienen maar als middelen om hen te verklaren en verzekeren dat hij dit alles van de Middelaar zoeken en verwachten moet. Maar die de rechte vrucht uit de sacramenten trekt, voor die zijn de bondszegels door de bewerking van de Heilige Geest middelen geweest, door het gebruik waarvan hij òf onder het ontvangen òf naderhand in tijden van aanvechting, is opgeleid om aan Jezus' lijden, dood en de vruchten daarvan bedaard, geestelijk en levendig te gedenken; om meer licht, vastigheid en vrijmoedigheid van het geloof in de toenadering tot Christus te ondervinden; en om een nauwere verbintenis aan God en Zijn volk, benevens een levendigere oefening van de Godzaligheid te ervaren, door het opgeklaarder inzicht in die geestelijke zaken, en door het vrijmoediger gebruik maken van de Middelaar.

§ 63. Wat zijn de meest gepast *woorden* die een dienaar bij de toediening van de sacramenten gebruiken moet? Die op het sacrament betrekking hebben, de natuur en het oogwit daarvan duidelijk verklaren, en die geschikt zijn, niet om de gebruiker van het sacrament tot andere nuttige dingen te leiden, maar om hem te besturen dat hij nu en naderhand met het sacrament overeenkomstig de aard daarvan mag werken. Immers, van zulke hebben Christus en de apostelen zich bediend, die door alle dienaren veilig gevolgd kunnen worden. Ik wil echter niet zeggen dat een dienaar van de sacramenten aan diezelfde woorden gebonden zou zijn. Maar, dat hij zulke gebruikt, die tot diezelfde einden bekwaam zijn. Ze zijn dan veel of weinig, ze zijn dan Schriftuurlijke uitdrukkingen of ook betamelijke woorden van de dienaar zelf, naar de vatbaarheid van de gebruikers ingericht.

§ 64. Wat is de beste *voorbereiding* voor het gebruik van de sacramenten? Een ernstige *beproeving* of men die drie wezenlijke merktekens bevindt, die een rechte gebruiker bezitten moet. Een ernstige *strijd* dat hij, die ze bevindt te missen, ze direct deelachtig mag worden om het sacrament ook op de rechte wijze te gebruiken. Een naarstige *waakzaamheid* om zich in geen arbeid of gestalten, welke van het bondszegel kunnen aftrekken of in verwarring brengen, onbedachtzaam in te wikkelen. Al was het ook dat ze op zichzelf beschouwd goed waren, en door anderen, die wat sterker zijn, zonder schade konden waargenomen worden. Een bedaarde en onderscheiden *overweging van de natuur en het oogwit van de sacramenten*. En eindelijk een *aanhoudend gebed* dat God ons Zijn Geest en genade geeft, opdat wij het sacrament overeenkomstig zijn aard mogen gebruiken.

§ 65. Wat zijn de beste gestalten *onder het gebruik* van de bondszegels? *Bedaardheid*. Een aandachtige *beschouwing van de uitwendige plechtigheid*. Een bedaard *luisteren*

naar de *verklaring* die ervan gedaan wordt. Een stille *overweging* onder het een en het ander, van *de natuur* en *het oogwit* van het bondszegel. Een geestelijke *opklimming* door deze middelen tot de geestelijke zaken. En een ootmoedige *opvolging* van de leiding van de Geest, waardoor men eenvoudig daarbij blijft staan waarbij Hij bepaalt; en waardoor men zich in een eenvoudige oprechtheid zodanig voor Gods aangezicht gedraagt als men zich bevindt; zonder zich in iets eigenzinnig te willen indringen.

§ 66.

Wat is een geschikte *nabetrachting* van de sacramenten? Sommigen antwoorden: een *verbondsmatige wandel*. En ze verstaan daardoor dat men nu door eigen licht, gerechtigheid en kracht, zonder als een blinde, schuldige en krachteloze weer tot Christus te moeten komen, de zonde bestrijdt, overwint en alle deugden betracht. Gewis een wettisch misbruik tegen de natuur van het genadeverbond en tegen het oogwit van de sacramenten. Maar de rechte nabetrachting is in de volgende zaken voornamelijk gelegen. Men *herinnert* zich, en probeert door de Geest in de zin van de gedachten van het hart te bewaren, wat God in het bondszegel *verklaard* heeft. Men wordt daardoor liefelijk aangespoord om voor die Heere welbehaaglijk in alles te *wandelen*. Men *nadert* op de verklaring van de Heere, die in en door de bondszegels gedaan is, met vrijmoedigheid tot Jezus' *volheid*, en zoekt daar alles wat men tot zaligheid en Godzaligheid nodig heeft. Wil de satan en het ongeloof ons in tijden van donkerheid en aanvechting influisteren dat wij na deze of gene zwakheid, met dit of dat gebrek, schuld en machteloosheid niet mogen terugkomen, of een gunstige aanneming mogen hopen, dan wordt men op de juiste tijd, dat is dikwijls wanneer de nood op het hoogste is, door de Advocaat, de Heilige Geest, bij het bondszegel bepaald. Men grijpt daarop moed. Men weerstaat de duivel, het ongeloof, of andere mensen die hen helpen willen. Men nadert weer op die verklaring tot God. Men pleit daarop. Men wordt geholpen. En men wint de pleit tegen onze vijanden.

§ 67.

Wie zijn de *wettige gebruikers* van de bondszegels? Ik vraag opnieuw: welke vrouw is de wettige houdster van het huwelijkscontract, en welke man is de wettige houder van een verzegelde koopbrief? Zou het ook naar uw gedachten, een vreemd, lichtvaardig vrouwspersoon, of een vijand zijn, die de aangeboden koop met voeten vertrapt had? U zegt: geheel niet. Want geen vrouw heeft een wettig recht op de verzegelde huwelijksbrief, dan zij die het daarin beschreven huwelijk, of enige tijd tevoren, of op die dag toen de brief gemaakt werd, gesloten heeft. En niemand komt de verzegelde koopbrief toe, dan die de koop die daarin vermeld is ook gesloten heeft. Breng dit tot de voorgestelde vraag over. Dan zult u zelf uw vraag beantwoorden. Iedere mens die in de kerk verkeert, is verplicht om de aangeboden zaligheid te omhelzen, alle ordeningen die door Christus in Zijn kerk gemaakt zijn, en daarom ook de verkondiging van Jezus' dood in de bondszegels, op de rechte wijze waar te nemen. Niemand mag voornemen dat hij zich daarvan onthouden wil. Niemand mag besluiten het op een huichelachtige wijze te doen. Die het nog niet recht doen kan, moet proberen daartoe in staat te raken, waartoe hem alles wat hij nodig heeft, in het Evangelie welmenend wordt aangeboden. Willigt hij het aanbod van het Evangelie, op het ogenblik dat de bondszegels worden uitgedeeld,

welmenend in, dan mag hij het op dat ogenblik ook gebruiken. Die het nog niet gedaan had, mocht ook wel aan die plaats gaan, en zien of het gedrag en het geluk van de bondgenoten een middel tot zijn opwekking mocht zijn, om de aangeboden genade mede oprecht in te willigen, en zo het zegel eveneens te ontvangen. Maar blijft iemand in zijn ongeloof, dan heeft hij in die staat geen recht om het bondszegel voor zich te nemen. Doet hij het, dan doet hij kwaad. Want hij neemt huichelachtig aan wat hem niet toekomt. Laat hij het, dan doet hij kwaad. Want hij weigert de aangeboden genade te omhelzen, en de ingestelde ordeningen van Christus op de rechte wijze waar te nemen. Men dient hier vooral een nauwkeurig onderscheid te maken tussen een *recht* en *geen recht*, een *gelovig* en *ongelovig* gebruik, alsmede tussen *kunnen* en *moeten* of *verplicht* zijn. Een begenadigde die de eigenschappen van de bondgenoten bezit, hoewel hij geen ruimte mocht hebben om van zichzelf te denken dat hij een bondgenoot zou zijn, is niet alleen *verplicht* de sacramenten te gebruiken, maar *kan* het ook op een betamelijke wijze doen. Een gedoopte onbekeerde zondaar is weliswaar niet *bekwaam* om de sacramenten op de rechte wijze te gebruiken. Toch is hij verplicht om het niet ongelovig, maar gelovig te doen. Dit kan men uit Matth. 28:19 ontegenzeggelijk bewijzen. Want daar verklaart de Heiland zeer duidelijk dat zij, die in de Naam van de Drieënige God gedoopt zijn, ook verplicht zijn om alle instellingen, welke God in de kerk gemaakt heeft, te onderhouden. Hij zegt: *leert hen onderhouden alles wat Ik u geboden heb*. Omdat Hij nu Zijn apostelen geboden had de sacramenten tot Zijn gedachtenis te gebruiken, daarom volgt immers dat zij dit aan de gedoopten ook leren te onderhouden, of, wat hetzelfde is, in Zijn Naam gebieden moesten. En dit moeten niet alleen de apostelen, maar ook alle evangeliedienaars die de doop bedienen, zeer zorgvuldig nakomen. Als een evangeliedenaar een mens die alleen gedoopt is, te verstaan gaf dat hij niet zondigde wanneer hij zich van de tafel van de Heere onthield, dan zou hij in zijn haasten een oorzaak zijn dat veel zondaars zorgelozer werden, en hij zou een voornaam gebod van Christus ontbinden. Want een gedoopte die niet onderhoudt wat hem te onderhouden geleerd of geboden wordt, moet voorzeker geacht worden zwaar te zondigen. Maar, mag men dan wel censuur over ergerlijke personen oefenen? Zeker. Maar men verklaart door de censuur op geen enkele manier dat die ergerlijke mensen niet verplicht zouden zijn om het sacrament gelovig te gebruiken. Maar alleen dat zij het niet mogen misbruiken. Heeft dan Christus het Heilig Avondmaal niet alleen voor Zijn gelovigen verordeneerd? Immers ja. Hoe kan men daarmee nu overeen brengen dat ongelovigen ook verplicht zouden zijn om het gelovig te gebruiken, en dat zij zondigen zouden wanneer zij het niet doen? Zeer gevoeglijk. Want hij heeft geordeneerd dat het sacrament tot Zijn gedachtenis *gelovig* gebruikt zal worden. Dit *kunnen* Zijn gelovigen alleen doen. Hij heeft het niet voor ongelovigen verordeneerd om het door ongeloof te misbruiken. Toch kan het gevoeglijk samengaan dat een gedoopt ongelovig mens verplicht is en blijft om het ook gelovig, op de rechte wijze, te gebruiken. Want de plicht van de mens hangt immers niet van zijn krachten, maar van de geboden van de Heere af. Vraagt men: “wat is het grootste kwaad? Het doen of het laten?” Ik oordeel dat zulke vragen niet nuttig, maar zeer schadelijk zijn. Want velen zoeken daardoor maar een bedeksel om het een of ander kwaad ongestoord te bedrijven. Het is beide kwaad. Niemand mag een minder zedelijk kwaad kiezen om een groter te ontwijken. Hij moet goed doen. Zegt men: “door zo'n handelwijze zou men de mensen zeer verlegen maken.” Even daartoe is het ook ingericht, opdat zorgeloze mensen mochten

ontwaken, en in ware verlegenheid over hun beklaaglijke toestand ernstig strijden om de bondszegels op de rechte wijze te gebruiken. Immers, de gerechtigde gebruikers, voor wie Christus de bondszegels heeft ingesteld, zijn naar de leer van de Heilige Schriften en van de Hervormde kerk, wedergeboren mensen, die het geestelijk leven en de wezenlijke eigenschappen daarvan bezitten. Het kan ook niet anders zijn omdat in de bondszegels niet de waarheid op zichzelf bezien, maar het aandeel van de bondgenoten aan Christus en Zijn goederen verzegeld wordt, zoals wij boven grondig genoeg bewezen hebben. Vraagt men: “moeten zij, voor wie de sacramenten zijn ingesteld dan denken en zeggen: ik ben wedergeboren?” Dan hoef ik maar te wijzen op wat boven, blz. 48, gezegd is. Meent men dat men door deze leer verschillende mensen de middelen tot bekering ontnemt, en maar gelegenheid geeft om zorgelozer te worden, dan antwoord ik dat de Heilige Schriften en de Hervormde kerk, die deze leer verkondigen, dat niet bedoeld hebben. Het doet ook niets minder dan dat. Het laat aan de onbekeerden alle gepaste genoegzame middelen die God tot hun bekering en opwekking verordend heeft, de ernstige verkondiging van het Evangelie, en het gebruik van de doop die hen in de kindsheid met vele gronden toegediend is, waarvan dadelijk nader. Verachten zij deze middelen, dan kan men zich weinig voordeel beloven, wanneer men een middel, dat God tot versterking van de bekeerden verordend heeft, zo probeerde te schikken dat men de versterkende kracht voor de bekeerden voor een groot gedeelte eruit wegnam, opdat het een nieuw middel voor onbekeerden zijn mocht, die de middelen niet achten die eigenlijk voor hen verordend zijn. Ook is er geen reden van vrees dat men iemand door deze leer omtrent het recht gebruik van de sacramenten zorgelozer zou maken. Want een ieder moet zich uit andere en zekerder gronden verplicht achten tot het rechtmatig gebruik. Nog minder grond heeft men om te vrezen dat men door genoemde leer vele donkere begenadigden, die niet weten dat zij genade hebben, in verwarring zou brengen, of tot het rechte gebruik van de bondszegels onvrijmoedig maken. Want de merktekens waaruit men weten kan of men een sacrament op de rechte wijze kan gebruiken, zijn zo eenvoudig, dat de donkerste begenadigde, wanneer hij maar bedaard is, als het verstandig voorgesteld is, gemakkelijk in zich vinden kan.

KINDERDOOP

D. § 68.

Wat ik van de natuur van de sacramenten in het algemeen herinnerd heb, oordeel ik deels dat het tot mijn tegenwoordig oogwit nodig is, en deels dat het bij deze gelegenheid tot nut van sommige donkere zielen genoemd mag worden. **Ik ga nu verder om nog iets van de *kinderdoop* in het bijzonder te spreken, waartoe het voorgaande voor het grootste gedeelte een voorbereiding geweest is.**

§ 69.

Men zou het op de volgende manier kunnen beschrijven. (1) Een plechtige, heilige en beknopte indompeling van jonge kinderen van de gemeente, aan wie de belofte toekomt, (2) waardoor het wettig aandeel aan de belofte, die God uit vrije goedheid gegeven heeft, dat Hij op grond van Jezus' dood en opstanding ook een God van het zaad van de gemeente wil zijn, en deze kinderen des toorns tot Zijn kinderen aannemen wil en van schuld en smet wil wassen, (3) eerst aan de gemeente en daarna aan het zaad als het tot jaren van onderscheid gekomen is, (4) wordt betekend en verzegeld, (5) teneinde (a) de *gemeente* deze gedoopte kinderen, als Gods verzegeld goed zou aanmerken, ze zorgvuldig voor de Heere bewaren en opvoeden, en met volle vrijmoedigheid benevens een betamelijke onderwerping aan Gods bijzondere bepalingen, het nodige voor hen te zoeken, (b) en teneinde deze *gedoopte kinderen*, als ze tot jaren van onderscheid gekomen zijn, van de hen toekomende belofte een vrijmoedig en spoedig gebruik zouden maken.

§ 70.

Zal iemand die in zijn kindsheid gedoopt is van zijn doop een recht gebruik maken, dan dient hij eerst verzekerd te zijn dat de doop van de kinderen door God ingesteld is. Hoewel velen die buiten ons zijn, en sommige donkere onder ons, zich inbeelden dat deze waarheid òf onmogelijk òf zeer bezwaarlijk bewezen kan worden, zo schijnt het mij echter toe dat wij, God zij dank! voor deze troostrijke waarheid zulke duidelijke en zekere bewijzen hebben, die bekwaam zijn om een ieder die goed kan oordelen, en die door geen ongegronde vooroordelen of twijfelzucht bedwelmt is, daarvan zodanig te overreden, dat er niet de minste twijfeling in zijn gemoed kan overblijven. Mij zijn een goed aantal van zulke bewijzen bekend.

Ik zal echter nu maar drie bijbrengen, die (1) van de *besnijdenis*, (2) van de *betrekking* van de kinderen, (3) en van het *gedrag van Christus* ontleend zijn.

Ik zeg, het eerste is van de *besnijdenis* ontleend. Ik vooronderstel de volgende waarheden. De kinderen zijn onder de tijd van de verwachting op Gods uitdrukkelijk bevel besneden. De besnijdenis is afgeschaft, en de doop daarvoor in de plaats gekomen. Dit behoef ik niet door lange redevoeringen te bewijzen, omdat het vanzelf duidelijk is. Want zijn er niet onder het Oude Testament twee gewone sacramenten geweest, de besnijdenis en het pascha? Zijn die niet afgeschaft? Hebben wij onder het Nieuwe Testament daarvoor niet twee andere, de doop en het avondmaal gekregen? Is dan niet het avondmaal in plaats van het pascha gekomen? In plaats van wat is dan de doop gekomen? Iedereen antwoordt: *in plaats van de besnijdenis*. Verder. De besnijdenis was zowel een sacrament van het genadeverbond als de doop.

Rom. 4:11. Besnijdenis en doop hebben daarom als sacramenten van het genadeverbond hetzelfde wezen. Op deze gronden besluit ik nu zeer eenvoudig, duidelijk en onweersprekelijk aldus:

Is het eerste bondszegel van het genadeverbond, de besnijdenis, op uitdrukkelijk bevel van God ook aan het zaad van de gemeente bediend, dan moet volgen dat het zegel dat daarvoor in de plaats gekomen is, ook op Gods bevel aan de kinderen van de gemeente bediend moeten worden, zolang er geen uitdrukkelijk tegenbevel of een gegronde reden, die niet tegen de besnijdenis gold, tegen de doop in Gods Woord te vinden is. Omdat nu de doop van de kinderen in Gods Woord nergens verboden is, en ook geen zwaarigheid, die tegen de besnijdenis niet zou gelden, tegen de doop gemaakt kan worden, daarom volgt dat de kinderen evengoed op Gods bevel gedoopt moeten worden, als zij daarop besneden zijn. Ik zal dit bewijs tot dienst van de eenvoudigen met een gelijkenis ophelderen. Stel eens, een rijke man had een arme weduwe met vele kleine kinderen een huis vergund, onder uitdrukkelijke verklaring dat zij en haar kinderen het voor niets mochten bewonen. Diezelfde heer vond het na verloop van tijd goed die weduwe in plaats van het eerste huis een andere ter bewoning te verlenen. Mocht dan die weduwe haar kinderen niet evengoed in dit laatste huis als in het eerste meenemen, zolang die heer de kinderen niet door een uitdrukkelijke verandering of bepaling had uitgesloten? En als nu zo'n bepaling of verandering niet gemaakt was, mocht men dan uit kracht van de nadere verklaring die omtrent het eerste huis gedaan was, niet volkomen zeker zijn dat nu, niet alleen de weduwe, maar ook haar kinderen naar het goedvinden van de eigenaar dit laatste huis bewoonden, hoewel de heer bij verwisseling van de huizen de kinderen niet uitdrukkelijk opnieuw genoemd had? Of denk u in, een welmenende dokter had aan een zieke vrouw, die verschillende zieke kinderen had, een medicijn beschikt, met uitdrukkelijke last dat niet alleen de moeder maar ook de kinderen daarvan zouden gebruiken. Hij zond de andere dag een ander medicijn om in plaats van het eerste te gebruiken, zonder iets aangaande de kinderen te laten weten. Volgde het dan niet uit de eerste bepaling dat ook de kinderen van het laatste, zowel als de moeder, gebruiken moesten? Wat zou u van een moeder denken die haar zieke kinderen nu niets van het medicijn wilde geven, maar het voor zich alleen wilde behouden, omdat de dokter bij het laatste medicijn de kinderen niet uitdrukkelijk genoemd had, zoals bij het eerste, voor welk het laatste in plaats gekomen was? U zou zeggen: die vrouw was al te eenvoudig, te vreesachtig of te bedwelmd, en zij deed zich en haar kinderen niet goed. Wat zegt u dan van hen die zwaarigheid omtrent de kinderdoop maken, omdat Christus bij de instelling van de doop de kinderen niet uitdrukkelijk genoemd heeft, zoals bij de besnijdenis gebeurd is, voor welke de doop in de plaats is gekomen? Het andere bewijs is van de *betrekking van de kinderen op de kerk en de beloften* genomen. Ik vooronderstel hier weer de volgende waarheden. De kerk bestaat uit Godzalige mensen. Hun kinderen hebben, als hun voornaamste goed, een nauwe betrekking op hen, en zo op de kerk. God heeft aan de gemeente niet alleen voor hun eigen personen, maar ook voor hun zaad beloften geschonken. De beloften komen daarom aan de kinderen mede toe. Gen. 17:7. Matth. 19:14. Hand. 2:39. Ik besluit nu hieruit, op de betamelijkheid van de kinderdoop, zo.

Mag dan het aandeel aan de belofte, dat de kerk voor zijn zaad heeft, niet evengoed betekend en verzegeld worden, als het aandeel van de beloften voor de eigen persoon van de ouden? Temeer daar dat in het genadeverbond, op Gods bevel,

eeuwenlang gebruikelijk is geweest, en de Heere daaromtrent nooit enige verandering heeft gemaakt. Ik zal de zaak weer met een gelijkenis ophelderen, opdat eenvoudigen het bewijs des te gemakkelijker bevatten mogen. Denk u in dat een rijk mens aan een ouder persoon en aan een onmondig kind een erfenis vermaakt had. Mocht nu de erfenis van het kind niet evengoed door een wettig zegel bevestigd worden als de erfenis van de oudere? Immers ja. Maar het onmondig kind begrijpt niets van het zegel, en ook niet hoe men daarmee moet omgaan. U zult antwoorden: toch is het zegel voor hem nodig en nuttig. Want zijn ouders of voorstanders zullen daarvan gebruik maken tegen boze mensen die dit erfgoed betwisten willen, en het kind als het tot jaren van onderscheid gekomen is, zal het zeer goed begrijpen en gebruiken kunnen. Maar zou het niet beter zijn dat de verzegeling van de erfenis van het onmondig kind uitgesteld werd tot de tijd dat het er zelf over oordelen kon? In het minste niet. Want wanneer de testamentmaker het erfgoed van de onmondige in die tere kindsheid al heeft laten bevestigen, dan blijkt het des te duidelijker dat hij geen voorwaarde om recht tot het erfgoed te hebben, die van het kind zou afhangen, verwacht heeft. En hoe ouder de verzegeling is, zoveel te nuttiger kan het in veel gevallen zijn. Ze begreep de spreker het immers, Ps. 22:10, 11, waar hij zegt: *Gij zijt het immers, die mij uit den buik hebt uitgetogen; die mij hebt DOEN VERTROUWEN, zijnde aan mijner moeders borsten. Op U ben ik geworpen van de baarmoeder af; van den buik mijner moeder aan zijt Gij mijn God.* Het derde bewijs doet het *gedrag van de Heiland* ons aan de hand, in Matth. 19:13-15, Mark. 10:13-16 aangetekend. Er waren mensen die òf hun òf andere kinderen tot de Heiland brachten. De apostelen schijnen toen in een ongestalte gestaan te hebben, die nu hen aankleeft die omtrent de kinderdoop onnodige zwarigheden maken. Ze probeerden dit te beletten, terwijl ze misschien dachten: “die kindertjes hebben nog geen verstand, en begrijpen niets van wat onze Meester omtrent hen doet of zegt. Waartoe dan het brengen van zulke kinderen? Het is beter dat men ouderen, die begrijpen kunnen wat Hij zegt en doet, tot Hem leidt.” Maar de Heiland Zelf bestond geheel anders. Hij nam het gedrag van de apostelen *zeer kwalijk*, zoals Hij buiten alle twijfel het gedrag van hen, die in dit stuk op de donkere apostelen lijken, nu ook nog zeer kwalijk neemt. Hij gebood dat de kinderkens tot Hem gebracht zouden worden, zonder te onderzoeken of de ouders, van wie ze onmiddellijk geboren waren, waarachtige genade bezeten hadden. Hij nam ze op Zijn armen. Hij drukte ze aan Zijn gezegende borst. Hij verklaarde dat *hen het koninkrijk der hemelen toekwam*. Hij bevestigde dit door een buitengewoon zegelteken van de oplegging van de handen. Uit dit gedrag van de Heiland besluit ik nu op de allerwettigste wijze aldus. Heeft de Heiland Zelf verklaard dat aan de kinderen het koninkrijk der hemelen toekomt, en heeft Hij hun aandeel aan deze belofte door de oplegging van de handen verzegeld, waarom zou men aangaande de verzegeling van diezelfde waarheid door het gewone bondszegel zwarigheid maken? Temeer daar dit op Gods uitdrukkelijk bevel eeuwenlang in de kerk gebruikelijk is geweest, en de Heere daaromtrent nooit enige verandering gemaakt heeft. Ik vertrouw dat een ieder, die enig vermogen heeft om de samenhang in te zien tussen zekere gronden en de besluiten die daaruit wettig afgeleid zijn, en die door geen vooroordelen of vreesachtige bedwelmingen verhinderd wordt om zijn vermogen te gebruiken, van de betamelijkheid en gegrondheid van de kinderdoop in zijn ziel verzekerd zal zijn, zo gauw hij de voorgestelde bewijzen met een bedaard en waarheidlievend gemoed heeft overgelezen en recht begrepen.

§ 71.

De zaak nu die in de kinderdoop wordt uitgebeeld en verzegeld, is *in geen geval* dat het kind dat gedoopt wordt, reeds *genade*, rechtvaardiging en heiliging zou *bezitten*, of in het toekomstige in een daadwerkelijke bezitting ontvangen. Want dat is in Gods Woord niet gegrond en wordt door de dagelijkse ondervinding tegengesproken. Maar de betekende zaken in de kinderdoop zijn de volgende.

- (1) Eerst wordt het lijden, dood, begraving en opstanding van Christus, met de daaruit voortvloeiende vruchten, de afwassing van de zonden, dat is de wegneming van de vuile schuld, smet en kracht van de zonde, in de rechtvaardiging en heiligmaking, daar zeer levendig uitgebeeld. Rom. 6:3-6. Hand. 22:16.
- (2) Daarna de *belofte* dat God op de betamelijke grond van Jezus' dood en opstanding, niet alleen van de gemeente maar ook van hun *zaad een God wil zijn*. Dat Hij zulke toornkinderen wil aannemen tot Zijn kinderen, en ze van schuld en zonde wassen. Want in de besnijdenis, die aan Abraham zelf werd gegeven, werd uitgebeeld dat de Heere een God van Abraham was. Maar in de besnijdenis die aan zijn zaad bediend werd, werd afgeschilderd dat de Heere een God van zijn zaad wilde zijn. Gen. 17:7. Intussen blijkt het uit de onbepaalde uitdrukkingen en uit andere nadere verklaringen dat God niet belooft ieder kind in het bijzonder tot de daadwerkelijke zaligheid te zullen brengen. Want God wil daaromtrent Zijn onafhankelijke vrijmacht behouden, waaraan de gemeente zich billijk onderwerpen moet.
- (3) Toch wordt deze belofte niet op zichzelf staand en onzeker hier voorgesteld. Maar hier wordt ook uitgebeeld het *daadwerkelijk aandeel* dat de gemeente, en ieder kind dat gedoopt wordt, voor zijn hoofd mede *aan de gedane belofte* aangaande het zaad van de gemeente heeft. Hoewel het kind de beloofde zaken nog niet in bezitting heeft of geniet; en hoewel de meeste kinderen het door schuld van hen en van hun ouders ook nooit genieten, toch *komt* zowel de *gemeente* als de gedoopte *kinderen*, een ieder in het bijzonder en hen allen in het algemeen, *de belofte toe*. Dat is, Jezus' dood en opstanding met alle vruchten daarvan wordt hen aangeboden. Hoewel ze van nature kinderen des toorns zijn, hebben toch de gemeente, en de kinderen als ze tot jaren van onderscheid gekomen zijn, *recht, vrijheid* en *verplichting* om van die belofte een rechtmatig gebruik te maken. En elk kind dat, wanneer het tot zijn jaren gekomen is, de belofte gelovig omhelst, kan verzekerd zijn dat het de beloofde zaken zelf daadwerkelijk deelachtig is, en eeuwig genieten zal. Deze zaak wordt, God zij dank! met zulke duidelijke woorden in de Heilige Schriften voorgesteld, dat men geen duidelijker bedenken kan. Gen. 17:7. Mark. 10:14. Hand. 2:39.

§ 72.

Op genoemde geestelijke dingen heeft de kinderdoop de *betrekking* van *een teken* en *een zegel*. Het is *een teken* op die wijze die wij boven van de sacramenten in het algemeen genoemd hebben. De kinderdoop is ook een *zegel*.

- (1) Een zegel van *onderscheiding*. Een *merkteken* dat God op de kinderen laat zetten, dat zij *Hem toekomen*, en Zijn wettig verzegeld goed zijn, dat Hij voor Zich zorgvuldig bewaard wil hebben.

- (2) Een zegel van *bevestiging*, waardoor God het aandeel aan de belofte, boven beschreven, bekrachtigt.

Het is zo'n teken en zegel (1) eerst *voor de gemeente en elke oudere* in het bijzonder, aan welke God zo'n belofte aangaande hun zaad gedaan heeft. Want de besnijdenis, die toegediend was aan de kinderen die in Abrahams huis waren, was voor *Abraham* een zegel dat de Heere een God van zijn zaad wilde zijn. Gen. 17:7-13.

(2) Daarna is de kinderdoop een teken en een zegel voor iedere *gedoopte* in het bijzonder, waarvan hij, als hij tot meerdere jaren gekomen is, een verstandig gebruik dient te maken.

§ 73.

Het *doeleinde* van de kinderdoop is in het algemeen hetzelfde dat wij boven, aangaande de sacramenten in het algemeen, hebben aangewezen. In het bijzonder bedoelt God door de doop van de kinderen:

- (1) Zijn *bijzonder recht* op hen openlijk te tonen en te bekrachtigen.
- (2) Daarna wil Hij daardoor de gemeente en de kinderen tot gelovige werkzaamheden *opwekken* en daarin *versterken* en *besturen*. Hij wil daarin duidelijker tonen en nadrukkelijker bekrachtigen, dat de gemeente met al zijn toornkinderen, maar ootmoedig en vrijmoedig, echter met een betamelijke onderwerping, mag naderen en voor hen gebruik van de belofte maken. En dat de gedoopte kinderen de gedane belofte voor zichzelf maar vrijmoedig gebruiken mogen. Hierom heeft de voorzienigheid het bestuurd dat de naam van de kinderen bij de doop plechtig genoemd moet worden, opdat die persoon die deze naam draagt, zou denken dat de belofte hem in het bijzonder eveneens toekwam, en opdat hij gelegenheid zou hebben om, zo vaak zijn naam genoemd of geschreven wordt, aan de verklaring waarbij die naam hem plechtig gegeven is, te gedenken.
- (3) En daardoor is de doop eindelijk ingericht om de gedoopte kinderen aan *de Heere* en Zijn *gemeente nader te verbinden*.

§ 74.

Uit de waarheden die ik van de kerk, van het verbond, van de sacramenten in het algemeen, en van de kinderdoop in het bijzonder, tot hier toe niet zonder gewichtige inzichten genoemd heb, kan men nu met grond en voldoende veiligheid en zekerheid, alle vragen die aangaande de kinderdoop gedaan worden, beantwoorden.

§ 75.

Wat is *de grond* waarop de doop aan de kinderen betamelijk bediend kan worden?

- (1) *Niet* een daadwerkelijke of vooronderstelde *wedergeboorte* van de kinderen die men zal dopen. Ook niet het waarachtige *geloof* van de ouders, uit wie de kinderen *onmiddellijk* geboren zijn. Want de Heilige Schriften geven ons nergens aanleiding om dat te denken, maar wel om van het tegendeel verzekerd te zijn. En als het waarachtige geloof van de ouders, waaruit de kinderen geboren zijn, de grond zou zijn waarop de kinderen gedoopt mogen worden, dan zouden de meeste begenadigden voorzeker ongedoopte mensen zijn, en van al de troost, die men door het middel van de doop genieten kan, beroofd zijn. Want zeer veel Godzaligen zijn geboren uit ouders, waarvan men niet kan denken dat zij het

ware geloof bij de doop van hun kinderen, of ooit, bezeten hebben. Daarom zou die doop zonder grond, onwettig, en geen doop zijn, als de genoemde stelling doorging. En omdat zij, die in hun kindsheid gedoopt zijn, niet opnieuw herdoopt worden, zo zouden deze dan zonder grond, kwalijke en ongedoopte mensen zijn. Hoe ongegrond en schadelijk is dan die stelling, welke sommigen met een goede ijver menen staande te moeten houden! Men kan ook het *uitwendig lidmaatschap* tot het avondmaal van de ouders van de kinderen, voor geen grond van de doop houden, omdat voor zo'n gevoelen zowel in de Heilige Schriften als in de natuur van de zaak, geen enkele grond te vinden is. Evenzo is het gelegen met het geloof van de voorouders, dat sommigen in Abraham of misschien veiliger in Noach zoeken.

- (2) Maar de enige grond waarop de kinderen gedoopt kunnen worden is dat hen naar Gods vrijmachtige en ongebonden bestelling, *de belofte toekomt*. Want zo gauw iemand een wettig eigendom aan een zeker goed heeft, kan het ook wettig verzegeld worden. Hand. 2:38, 39.

§ 76.

Wat moet men *bedoelen* wanneer men de kinderen laat dopen? Het doeleinde moet buiten alle twijfel naar het oogwit van de kinderdoop zelf ingericht zijn. Men moet voorzeker de kinderen *niet* laten dopen om aan een loutere *gewoonte* te voldoen; om de kinderen een *bekende naam* te geven; of dat ze bij verarming, bij erfenissen, of bij vergevingen van ambten een *geëist doopcedel* zouden kunnen tonen. Het moet ook niet gebeuren opdat door dat *uiterlijk waterbad zelf* hun zonden zouden weggenomen en zij gezaligd worden. *Maar* het moet gebeuren teneinde (1) de Heere *Zijn merk en teken* er op mocht zeggen, (2) en dat men voor de gemeente en de kinderen een middel *tot versterking* en nadere *verbintenis* aan de Heere en Zijn volk mag ontvangen.

§ 77.

Waarin bestaat *het rechte gebruik* van de kinderdoop? Dat men daardoor als een gepast middel de bedoelde einden onder de bewerking van de Heilige Geest probeert deelachtig te worden, zoals boven van de sacramenten getoond is.

§ 78.

Wat is de rechte *vrucht* van de kinderdoop? Niet een *nieuw recht* op een *nieuwe zaak*, dat men tevoren niet gehad heeft. *Maar meer licht, vastigheid, opgewektheid en bestendigheid* om van ons recht, in weerwil van al onze vijanden, een recht gebruik te maken.

§ 79.

Wat is de rechte *voorbereiding* tot de kinderdoop? Geen twist over namen. Geen zoek naar zogenaamde rijke, vermogende en aanzienlijke doopgetuigen, waarvan men rijke giften of aanzienlijke bevorderingen verwachten kan. Geen moeite om het kind, waarvoor, als zijn gewaad naar zijn natuur en de aard van de doop geschikt zou worden, een zak en bestrooiing met as zeer gevoeglijk passen zou, wild, prachtig en kostbaar op te sieren. Maar een naarstige *strijd* in een geschikt gebruik van middelen, en in het gebed, om de *natuur* en het oogwit van de kinderdoop goed te

verstaan en om zich overeenkomstig deze dingen *voor, onder en na* de doop *goed te gedragen*.

§ 80.

Wat zijn betamelijke *gestalten onder de kinderdoop*? Opnieuw *bedaar*. Een onderscheiden, levendig *inzicht* in, en vrijwillige *bekentenis* voor God en de gemeente van *de diepe ellendigheid* van het kind. Een *beschouwing* van de plechtigheid, en voorts dat boven, § 65, genoemd is.

§ 81.

Waarin bestaat de rechte *nabetrachting* van de kinderdoop?

(1) De *ouders* en de gehele gemeente dienen:

- (a) zich dagelijks *te herinneren* dat God Zijn *merk en zegel* op de gedoopte kinderen heeft gezet, en dat zij het verzegelde goed van God en van de kerk zijn. Die gedoopte kinderen in zijn huis, onder zijn opzicht en om zich heeft, die heeft allergewichtigste personen om zich. Hij behoort met de uiterste zorgvuldigheid *toe te zien* dat hij zich aan hen *niet vergrijpt*; dat hij ze *niet verwaarloost*; dat hij hen niets laat zien en horen wat hun zeden kan bederven; dat hij hun heil naar ziel en lichaam bevordert, en dat hij hen navolgbare voorbeelden in het goede geeft. Hoe kwalijk zou een vorst het nemen wanneer een onderdaan een kostbaar paard, waarop die vorst zijn wapen had laten branden, en dat hij hem tot voeding en bewaring had toevertrouwd, door wreedheid wilde mishandelen of door onoplettendheid wilde verzuimen! Hoe kwalijk neemt het dan de Koning van alle koningen, en de Heere van alle heren, wanneer mensen Zijn verzegeld goed, de gedoopte kinderen, onder welke Hij verschillende vaten van barmhartigheid heeft, en tonelen waarop Hij de gehele rijkdom van Zijn volmaaktheid vertonen wil, zou mishandelen, verzuimen, of door kwade voorbeelden bederven!
- (b) De gemeente en de ouders moeten verder op de verklaring die door God gedaan is, en op de grond van Jezus' dood en opstanding, voor de gedoopte kinderen met *vrijmoedigheid* en onderwerping *tot God gaan*; het nodige smeken, in vertrouwen dat God het niet kwalijk neemt wanneer zij met hun addereengebroedsels tot Zijn voeten komen aanslingeren. En zij behoren met de uiterste zorgvuldigheid hen alle middelen tot bekering toe te dienen.

(2) De *gedoopte kinderen*, wanneer ze tot het gebruik van de rede gekomen zijn,

- (a) moeten zich gedurig *herinneren* dat zij het *merk en zegel* van God dragen, en dat zij de allerverschrikkelijkste zonde zouden doen wanneer zij dit merkteken van de Allerhoogste van zich scheuren, en het merk van de satan, van de wereld en van de begeerlijkheden liever wilden dragen.
- (b) Ze dienden gedurig *te bedenken* dat ze niet alleen *recht en vrijheid* hebben, maar ook *verplicht* zijn om te geloven dat hen *de belofte toekomt*, in die zin die wij meermalen gezien hebben.
- (c) Ze behoren daarvan een spoedig, vrijmoedig en verstandig *gebruik te maken* tot overtuiging, geloof, bekering en Godzaligheid. Wanneer de satan, onverstandige mensen en het ongeloof hen in verwarring willen brengen, of zij ook tot de Heiland mogen komen, dan moeten zij *pleiten op de verklaring van*

God die in hun doop gedaan is, en zij zullen het geding in het Goddelijk gericht winnen.

- (d) Bevinden zij een oprechte inwilliging van het gehele verbond, dan mogen zij op de verklaring die in de doop gedaan is, *verzekerd zijn* dat God hen reeds daadwerkelijk van hun zonden, uit kracht van Jezus' dood en opstanding, gewassen heeft en gedurig wassen wil, zo vaak zij terwijl ze bemorst zijn, ootmoedig terugkomen.

§ 82.

Eindelijk, een gewichtige vraag, WELKE KINDEREN HEBBEN RECHT TOT DE DOOP?

Gewis, alle kinderen aan welke *de belofte toekomt*. Aan welke kinderen komt de belofte toe? Niet aan die buiten de gemeenschap van de kerk, onder heidenen, Joden en Turken zijn, en die tot de belofte niet geroepen zijn, maar aan *alle kinderen van de gemeente*. Welke is de gemeente? Het lichaam van alle ware begenadigden, die door de Geest en het geloof met Christus en elkaar op het allernauwste verenigd zijn. Zie boven § 41-44. Welke zijn de kinderen van de gemeente? Alle kinderen waarop de maatschappij van de *gemeente, als op zijn zaad, een nauwe betrekking heeft*. Maar welke zijn die kinderen? Niet alleen die uit gelovige ouders *onmiddellijk* geboren zijn, maar ook die *in zijn schoot* uit bijwoners *gesproten zijn*, en die de kerk naar alle billijke wetten *in zijn huis tot bezorging heeft opgenomen en aangenomen*, en voor welke de Heere de gemeente naar Zijn vrijmacht *eveneens de beloften geschonken heeft*. Laat men met onpartijdige *bedaarheid* herlezen wat boven, § 45, 50, 51, dienaangaande uit onwrikbare gronden duidelijk verklaard en wettig bewezen is. Dan zal het gemoed door de waarheid overgehaald worden; alle zwarigheden uit de kinderdoop weggenomen worden; de waarheden van de kinderdoop met zichzelf en andere waarheden lieflijk en grondig overeenstemmen; en de ware Godzaligheid nadrukkelijk bevorderd worden. § 83. Ik moet nu nog aantonen hoe de doop, waarvoor wat van de kerk, het verbond en de sacramenten in het algemeen gezegd is, maar gediend heeft tot verklaring en bewijs, een grote en krachtige *invloed* heeft op het *recht gebruik van het Evangelie*, waartoe dit gedeelte van deze voorrede is ingericht. Ik zal dit zeer kort kunnen doen. Want dit stuk heeft onder het lezen van het voorgaande, een opmerkende reeds vanzelf in de ogen geblonken. Want veel mensen steken in zorgeloosheid, zonder zich met het Evangelie te bemoeien. Anderen worden door allerlei behandelingen, redeneringen en verzoeken van het Evangelie afgeschrikt, en storten in een moedeloze werkeloosheid neer, omdat ze denken dat het Evangelie voor hen niet zal zijn omdat ze niet weten of ze uitverkoren zijn, Christus voor hen gestorven is, en ze genoeg verbrijzeld zijn, enz. In plaats van met dit Evangelie te werken, houden ze zich op met allerlei gissingen aangaande de verborgen dingen van Gods besluit, en de bijzondere bedoeling van Christus' voldoening. Wordt hen de lieflijke uitnodiging van het Evangelie voorgehouden, dan luisteren ze liever naar de trouweloze getrouwheid van hen die hen ongelukkig proberen te overreden dat de verkondiger van het Evangelie een algemene man is, die geen licht heeft, of door onbedachtzame goedaardigheid er los over heen loopt, en met loze kalk pleistert. Ze proberen zichzelf te verbreken zonder iets te vorderen. Ze hebben nergens een vaste grond, waarvan ze beginnen kunnen. Ze zijn voor het Evangelie meer bevreesd dan voor de ijselijkste leugen van de aartsleugenaar. Maar al deze zwarigheden zouden direct en ten enenmale vervallen, wanneer men maar een duidelijk begrip van de doop had, en naar behoren daarmee kon werken.

E. § 84.

Omdat God, Die met redelijke mensen op een redelijk wijze handelt, het Evangelie waardoor Hij zondaars tot de Zaligmaker wil leiden, niet alleen onfeilbaar heeft laten beschrijven, maar **ook door een plechtige verkondiging tot Zijn gezegende doeleinden wil laten toepassen, onder de verborgen bewerking van Zijn Geest**, daarom is het ook nodig dat hij, die een aan God behaaglijk gebruik van het Evangelie wenst te maken, van de *betrekking* die de *verkondiging* van het Evangelie *op de zaliging van de zielen* heeft, duidelijk, onderscheiden, grondig, en naar waarheid denkt.

Ik heb over deze zaak in de aanmerkingen over Zacharia 3:4, 5, § 8, 13, 37, V, //. zo gesproken dat een bedoord onbevooroordeeld mens, die de eerste beginsels van de waarheden kent en bij hetgeen hij langzaam leeft zijn gedachten pleegt te hebben, de rechte mening daarvan gemakkelijk zal kunnen vatten. Ik zal er hier maar een korte melding van maken, om de voornaamste stukken, die tot het recht gebruik van het Evangelie nodig en nuttig zijn, bij elkaar te hebben.

§ 85.

Ik versta door de *Evangelie-* of *-predikdienst* een werk dat door mensen die daartoe door God geroepen zijn, op het bevel van de Heere, in Zijn Naam en plaats, en naar Zijn voorschrift zorgvuldig en getrouw wordt waargenomen, om de inhoud van het Evangelie in het openbaar en bijzonder aan allerlei mensen overeenkomstig hun staat, of tot ontdekking of tot geloof, rechtvaardiging, heiliging, vertroosting en verruiming, als een middel duidelijk, onderscheiden, grondig en ernstig voor te dragen, te verklaren, te bewijzen, en tegen alle tegenstand van satan, van eigenwijze duistere mensen, van de verdorvenheid en het ongeloof van de spreker en van de hoorders, onbezweken en bestendig, moedig aan te dringen, met ootmoedige onderwerping aan de Geest, dat Hij, terwijl Hij naar Zijn vrijmacht daaronder werkt, de zielen voor de inhoud van het Evangelie vatbaar maakt, en al die vruchten waartoe Hij het verordend heeft, krachtdadig doe ondervinden.

§ 86.

Genoemde Evangelie- of predikdienst is dus een *middel* door God Zelf ingesteld, met een Goddelijke wijsheid en goedheid, om het *Evangelie* en de *vruchten* daarvan aan onsterfelijke zielen betamelijk *toe te dienen*, zodat alle zaligmakende genaden eveneens *als gevolgen* en *resultaten* van de Evangeliedienst, namelijk middelijkerwijs, aangemerkt moeten worden. Deze waarheid is zo duidelijk in Gods Woord en de natuur van de zaak geopenbaard, dat hij, die het niet heeft opgemerkt, òf Gods Woord niet heeft gelezen, òf wanneer hij aan zulke plaatsen kwam, zijn lichaams- en gemoedsogen beide sterk toegedaan moet hebben om toch niet te zien. Want Paulus getuigt uitdrukkelijk dat men zonder *gehoor en prediking niet geloven kan*. Rom. 10:14, 17. Hij belijdt zonder de nederigheid of Gods genade te benadelen, dat hij geestelijke mensen door het Evangelie *geteeld en gebaard heeft*. 1 Kor. 4:15. Filem. :10. Gal. 4:19. God Zelf getuigt dat de dienaars van het Evangelie *er vele rechtvaardigen, de zonden vergeven, de vuile kleren uitdoen*, en Zijn volk *vertroosten* of *verruimen*. Dan. 2:3. Joh. 20:23. Zach. 3:4. Jes. 40:1. Ik beken dat er vele vermetele en voortvarende mensen zijn. Maar wie zou zo vermetel durven zijn dat

hij al deze uitdrukkingen voor woorden zonder zin, of als verwarde wettische begrippen, zou uitmaken?

§ 87.

Maar hoewel de Evangeliedienst een noodzakelijk gepast *middel* is, en hoewel alle zaligmakende genaden waarachtige vruchten ervan zijn, is *dat alleen* echter niet voldoende om die vruchten voort te brengen, en ook is het niet de *voornaamste werkende* oorzaak daarvan. Want de Evangeliedienst doet niets anders dan de waarheden, en daardoor de zaken uit welke de vruchten voortvloeien, aan het verstand voor te stellen, te verklaren, te bewijzen, en door beweegredenen aan te dringen. Maar het kan het gemoed niet levend maken om die zaken te zien, daarmee te werken, en de kracht ervan te ondervinden. Dit is het onmiddellijk werk van *de Heilige Geest* daaronder. Echter doet de Heilige Geest dit niet *zonder* of *voor* die middelen, maar *er onder*. Daarom zijn de zaligmakende genaden een waarachtige vrucht, *en* van de *Evangeliedienst* als een *middel*, *en* van *de Heilige Geest* als de *werkende Oorzaak*. Dit kan zeer lieflijk samengaan. Om een geval te noemen. Tot wegneming van de schuld van een bedrukt geweten en tot verruiming van een benauwd gemoed, wordt vereist dat de vrijsprekende verklaring van het Evangelie aan zo'n beangste duidelijk en krachtig wordt voorgehouden, en dan de bewerking van de Geest om op die toegediende verklaring bedaarde acht te hebben, het goed te begrijpen, levendig te geloven, en de kracht daarvan te ondervinden. En op deze wijze is het wegnemen van de schuld van het geweten, en de verruiming van een benauwd gemoed een vrucht *en* van de Evangeliedienst als een middel, *en* van de Heilige Geest als de voorname werkende Oorzaak. Het zou daarom een schandelijke en schadelijke verdraaiing van de rechte wegen van de Heere zijn, wanneer iemand begeerde dat God zo'n benauwd gemoed zonder de toediening van het verruimend Evangelie eerst onmiddellijk verruimde, en dat men dan met het Evangelie aankwam. Hoewel ik niet ontken dat vele duistere zielen zo buitensporig handelen, en anderen trouweloos genoeg zijn om hen onder de schijn van bijzonder licht en getrouwheid, daarin te stijven en tegen de rechte wegen van de Heere zwaarigheden in te boezemen, tot een bewenenswaardig nadeel van een waarachtige Godzaligheid. Wat zou mijn beminde lezer toch denken van iemand die zwaarigheid maakte om de herstelling van de gezondheid ook als een middellijke vrucht van de geneesmiddelen aan te merken, omdat ons leven en gezondheid van de Heere afhangt. En van iemand die alle zieken, onder het voorgeven van een bijzondere wijsheid, heiligheid en getrouwheid vermaande, dat zij geen druppel van de toegediende geneesmiddelen gebruiken moesten, eer God Zelf hen door een aangename herstelling verkwikt had, opdat zij toch niet bedrogen mochten worden, en ook niet een door de dokter opgedrongen gezondheid voor een echte, van God Zelf geschonken, aanzien? Gewis, de allerbescheidenste en zachtste man zou zich niet kunnen weerhouden van te denken, als hij het niet zeggen wilde, dat zo één door zijn ingebeeld licht en verstand, duister en verstandeloos, en door zijn ingebeelde getrouwheid, trouweloos geworden was.

§ 88.

Die dan van het Evangelie een recht gebruik wenst te maken, en de kracht daarvan bij aanvang of voortgang in zijn ziel te ondervinden, dient duidelijk op te merken:

- (1) dat de Evangeliedienst een door God ingesteld middel is, zonder welke de Heere in Zijn gewone weg niet wil werken. Hij moet er grote prijs op stellen en God ernstig smeken dat Hij in Zijn krachtige voorzienigheid de geschiktste dienaars tot hem zendt, en hen in hun werk recht verlicht, opwekt, getrouw en onversaagd maakt. Hij behoort naar de zaken die ze hem voordragen zo bedaard en eerbiedig te luisteren, alsof God Zelf tot hem sprak. Want zij verkondigen het Evangelie in Gods Naam en plaats. Hij is niet verplicht wat zij zeggen op hun gezag, zonder onderzoek van de waarheid, aan te nemen. God behoeft alle zielen voor zo'n paapse lichtvaardigheid! De gewone dienaars zijn feilbare mensen. Maar een ieder is verplicht hen te horen, hun zeggen te onderzoeken, de gronden en bewijzen die zij bijbrengen te toetsen, en dan de waarheid te omhelzen en te gebruiken. Niet omdat de dienaar het zegt, maar omdat men met zijn eigen ogen inzielt dat de gronden die hij als een middel ons aanwees, en de waarheid die daaruit afgeleid werd, onbedrieglijk zijn.
- (2) Men is verder verbonden, in een levendige erkenning van eigen blindheid en krachteloosheid, en in een levendige overreding van het onvermogen van de dienaar om ons hart te verlichten of levend te maken, naar de verlichtende en levendmakende kracht van de Heilige Geest, Die op Jezus' uitgestane vloek aan vervloekte blinde heidenen geschonken zal worden, te zoeken, te zuchten en te wachten.
- (3) Men moet beide zaken in de rechte orde samenvoegen. Wenst een ongelovige het geloof deelachtig te worden, dan moet hij nooit in zijn hart laten opkomen dat de Heilige Geest het hem zonder of voor de Evangeliedienst inschept, en ook niet dat de Evangeliedienst het zelf zonder de Geest in hem voortbrengt. Maar hij moet de Evangeliedienst gebruiken, onder innige zuchtingen om de scheppende kracht van de Geest. Wenst een benauwd en geslinderd gemoed van zijn benauwdheden en slingeren ontdaan en verruimd te worden, dan moet het nimmer tot die verderfelijke dwaling vervallen dat de Heilige Geest hem zonder of voor de toediening van het Evangelie zou verruimen, en ook niet dat de Evangeliedienst het zonder de Geest zou doen. Maar men dient de toegediende verklaring van het Evangelie bedaard op te merken, en om de bewerking van de Geest in Jezus' Naam ootmoedig te smeken.
- (4) Die in het rechte gebruik van het Evangelie voorspoedig wenst te zijn, behoort tegen alle stellingen, besturingen en mensen, die hem aangaande genoemde zaken proberen in verwarring te brengen, uit wat voor beginsel het ook voortkomt en onder welke voorwendsels het ook mocht zijn, als tegen zeer schadelijke verzoekers te waken. Werden genoemde waarheden recht begrepen, geloofd en geoefend - gewis de vrucht van het Evangelie zou middelijkerwijs ruimer, aangener en krachtiger zijn.

F. § 89.

Eindelijk zou het zeer nuttig zijn om van het Evangelie een betamelijk gebruik te maken, dat men de waarheden van de *plicht, onmacht en macht* van de mens duidelijk en onderscheiden inzag. Want vele mensen verwarren zich ongelukkig door verwarde begrippen van deze zaken, en maken zich voor het recht gebruik van het Evangelie onvatbaar.

§ 90.

Plicht betekent eigenlijk een *zedelijke betrekking*, die op zekere gronden steunt, waardoor het recht en billijk is dat men iets doet of lijdt. Men neemt dit woord soms voor *de zaken* waartoe men verplicht is, soms voor *die betrekking* op de zaken zelf. Ik zal hier van de plicht in de *laatste zin* spreken. Er ligt op *alle mensen* die onder het Evangelie leven, niet alleen op *bekeerden* maar ook op *onbekeerden*, niet alleen op *onbekeerden* maar ook op *bekeerden*, een *plicht*, dat is betrekking, waardoor het recht en billijk is dat zij alles wat God hen bekend maakt voor waarheid houden, en alles wat Hij hen gebiedt gewillig opvolgen en tot uitvoer brengen. Daarom zijn ze ook verplicht het Evangelie dat hen verkondigd wordt aan te nemen. En het ongeloof omtrent het Evangelie is de zwaarste zonde, die dan ook tegen de grootste plicht moet strijden. Aangezien er geen zonde kan zijn waar geen plicht plaats heeft. De *grond* van deze verplichting is in geen geval gelegen in de *macht of onmacht* van de mens. Maar het ligt in de *betrekking* die de mensen als schepsels op God als hun *Schepper en Gebieder* hebben, en in *de wil* van God, die aan hen bekend gemaakt is. Zo uitgebreid, onveranderlijk en krachtig deze grond is, zo uitgebreid, onveranderlijk en krachtig moet ook de plicht zijn die daarop steunt. Ieder mens immers, die tegen zijn plicht handelt, hij mag dan machtig of onmachtig zijn, maakt zich aan een schrikkelijk kwaad schuldig, dat naar de onveranderlijke natuur van God òf in de mens òf in een borg gestraft moet worden. Omdat de plicht zijn grond niet heeft in de macht of onmacht van de mens, en *in wezen daarvan onderscheiden* is, daarom handelen zij zeer onvoorzichtig en gevaarlijk, die de plicht met de macht verwarren; en die van de macht van de mens tot zijn plicht, of ook van zijn plicht tot zijn macht, een lichtvaardig besluit willen maken. Want hoewel de gehele wereld door de zonde onmachtig is geworden om het Evangelie op een geestelijke manier uit zichzelf te gebruiken, blijft het echter daartoe verplicht, wanneer het hem bekend wordt gemaakt. En hoewel hij verplicht is, toch is hij ook van nature onmachtig.

§ 91.

Macht betekent soms een *recht* om iets *te mogen* doen, maar soms de *kracht* of een *hebbelijk vermogen* waardoor men in staat en bekwaam is om iets door de gewone voorzienigheid ook te *kunnen* doen. Ik spreek hier van de macht *in de laatste zin*. *Onmacht* is een beroving van die *macht*, of dat hebbelijk vermogen dat er *moest zijn*. Alle mensen zijn door de ongelukkige zondeval tot al het geestelijk goed volkomen onmachtig geworden. Ze bestaan omtrent geestelijke goede werken niet als een stok en blok. Want die zijn met geen verstand en wil begiftigd, en ook daartoe niet geschapen of verplicht. Ze hebben ook geen gelijkheid met *een sterk mens*, die in een kuil gebonden is, en vermogen genoeg in zich heeft, maar door de banden weerhouden wordt om dat vermogen te oefenen. Men kan de staat van een natuurlijk

mens ook niet vergelijken met *een oog* dat door blinddoeking, door vliezen erop, of door enige andere ziekte onmachtig is om de voorgestelde voorwerpen te zien. Maar hij heeft overeenkomst met een *dode mens* en een dood oog, die het hebbelijk leven en vermogen om te werken en te zien verloren hebben, terwijl ze in zware *ketens van de dood* gekluisterd liggen. In zekere zin is de staat van een natuurlijk mens erger dan van een stok en blok, van een dood mens en oog. Want het gemis van het gezicht is in een stok geen zonde, omdat hij daartoe niet geschapen was, of verplicht is. Hij kant zich ook niet tegen het gezicht. Een dood mens en oog maakt ook geen opstand tegen het leven en het gezicht. Maar een onmachtige zondaar mist niet alleen het vermogen om iets geestelijks te doen, maar hij heeft ook een boze macht en gedurig dringende drift om er zich tegen te kanten. De onmachtige mens heeft de wezenlijke vermogens, het verstand en de wil behouden, zoals in een dode mens de leden waarmee men werkt, en in een dood oog alle vliezen en vochten die voor het gezicht nodig zijn, nog over kunnen zijn. Een mens die tot al het geestelijke goed onmachtig is, blijft toch een redelijk schepsel, en wordt in geen redeloos beest veranderd. Hoewel hij zich door de drift van de zonde de rede bedwelmen laat, en redelozer dan beesten handelt, heeft hij echter het vermogen van de rede in meerdere of mindere trap. Immers, hoewel een mens gestorven is, heeft hij toch daarom alle menselijke eigenschappen niet verloren, en is ook niet in een steen veranderd, zoals het door een bovennatuurlijk oordeel aan Lots vrouw gebeurde. Maar een onmachtige zondaar heeft die eigenschap en dat *geestelijke leven*, of hebbelijk vermogen van verstand, wil en alle andere krachten verloren, die nodig zijn om uit een inwendig beginsel waarachtige geestelijke dingen te verrichten. Hij heeft andere boze neigingen daarvoor in de plaats gekregen, die rechtstreeks tegenover deze geestelijke macht staan.

§ 92.

Hoewel de natuurlijke mens tot alle geestelijk goed dood onmachtig is, is hij toch tot natuurlijke dingen niet onmachtig. Want hij heeft een natuurlijk leven en een ware natuurlijke rede overgehouden.

- (1) Hij is machtig *burgerlijke* bezigheden en deugden te doen.
- (2) Hij heeft ook macht om in de gewone voorzienigheid de middelen van de genade *als middelen* te gebruiken, wat sommigen een kerkelijk goed plegen te noemen. Immers kan een natuurlijk mens, die door een bovennatuurlijk oordeel aan *buitengewone* banden van de satan en van de zonde niet is overgegeven, zich door de krachten die hij heeft in een gewone voorzienigheid onthouden van zulke grote ongerechtigheden die het geweten verwoesten. Want men ontmoet in zoveel heidenen en onbekeerde mensen, die niet de minste stip van het geestelijke leven hebben, daarvan de levendigste voorbeelden. Hij heeft het vermogen om *de ware letterlijke zin* van het Evangelie te onderzoeken en te vatten, de verkondiging ervan *bij te wonen*, met Godzaligen van zijn toestand te spreken, en om in een eenzame plaats zijn knieën dagelijks te buigen, en daar te zeggen wat hij van zichzelf denkt. Hij kan dit niet op een geestelijke wijze verrichten, maar hij kan het *als gepaste middelen* gebruiken, die God onafhankelijk genadig pleegt te zegenen. Hiertoe heeft hij door de gewone voorzienigheid de kracht en het vermogen, zoals in zo velen die het geestelijk leven missen, blijktbaar is. Hij is *verplicht* die kracht naarstig en aanhoudend daartoe aan te wenden, zoals een huisman verbonden is zijn kracht tot de akkerbouw te besteden, hoewel hij het niet geestelijk kan

doen. Hij moet het niet doen om die arbeid streng te eisen, met God te twisten, of daarin zorgeloos te blijven hangen. Maar hij dient dit aan te merken als voorgeschreven betamelijke middelen, met een diepe verwondering over de Goddelijke goedertierenheid, die hem daartoe vrijheid en krachten verleent, en die dat ellendig werk zo lankmoedig verdraagt. Neemt hij deze middelen ernstig waar, dan behoort hij God te rechtvaardigen, wanneer Hij om de aanklevende boosheden alle zegen van die middelen onthouden wilde. En hij moet het als een onbegrijpelijke goedertierenheid aanmerken, wanneer de Heere een zegen daarop wilde schenken. Neemt hij die middelen niet waar, dan gebeurt dat niet *uit onmacht* maar uit een boze moedwilligheid, waardoor hij de krachten die hij in waarheid heeft niet gebruikt. Zoals een gezonde huisman die de akkerbouw verzuimt, het niet doet uit onmacht maar uit onwil. Zijn verdoemenis zal zwaarder zijn dan het zou zijn als hij de middelen gebruikt had. Want dat moedwillig verzuim van zijn krachten zal hem in de eindeloze eeuwigheid de allerpijnlijkste overdenking opleveren. Volhardt iemand lange tijd in zo'n moedwillige verachting van de middelen, dan kan God door een *buitengewoon oordeel* het zodanig toelaten dat hij zelf door de misselijkste redeneringen zich van deze kracht voor een groot gedeelte moedwillig berooft, en in een antichristelijke blindheid, verstoktheid en boosheid daarheen wandelt. Vergelijk hiermee de gelijkenis, het bestaan en de uitkomst van de boze en luie dienstknecht, Matth. 5:24-29.

§ 93.

Deze drie stukken van de plicht van de mens, van de onmacht tot elk geestelijk goed, en van de macht om de middelen te gebruiken, diende men zorgvuldig samen te voegen. Dan zou men voor vele misdragingen omtrent het Evangelie bewaard worden. Men zou het Evangelie ijveriger en betamelijker gebruiken, en door de gewone goedertierenheid meer zegen bespeuren.

§ 94.

Ik heb, bescheiden lezer! van de genoemde Evangeliegronden wat uitvoeriger en eenvoudiger gehandeld, omdat ze mij van het uiterste gewicht toeschenen te zijn, en door verschillende mensen niet recht opgemerkt, geloofd en gedaan worden, tot onuitsprekelijke schade van de waarachtige Godzaligheid. Sommigen hebben geen gelegenheid gehad over die zaken bedaard en onderscheiden na te denken. Andere zijn te stomp om het uit de Heilige Schriften bijeen te zoeken. Er zijn er ook die door hun voortvarend bestaan, door hun verkleefdheid aan hun vooroordelen en zelfgekozen leidingen van anderen, of door het duister en onvoorzichtig spreken, er bevreesd voor zijn. Men vindt ook die uit toeneiging tot de ene, en uit afkeer van de andere partij of personen, een ordentelijke strijd daartegen voeren, menend dat zij God een dienst doen wanneer zij anderen tegen het eeuwige Evangelie en de gegronde toediening daarvan, als tegen lichtvaardige en schadelijke dingen waarschuwen. Ik heb daarom in eenvoudigheid van mijn hart, en in aankleving aan Christus, uit liefde tot God, de waarheid en mijn naaste, met een innig medelijden omtrent hen die achter de waarheid niet zijn, of het eigengereid en meesterachtig bestrijden, geprobeerd naar mijn vermogen de rechte gronden eenvoudig te verklaren en grondig te bewijzen. En omdat sommige mensen voor de waarheid zo schichtig zijn, dat zij direct zouden

weglopen of in schadelijke ongestalten vervallen wanneer het zo opeens voor hun aangezicht kwam, daarom heb ik mij proberen te gedragen als iemand die ergens een onaangename tijding moet brengen, of een waardig persoon tot mensen die voor hem uit vooroordelen bevreesd zijn, met voorzichtigheid moet geleiden, en die daarom die tijding en die persoon, dan eens van ver, dan eens terzijde, dan eens in die betrekking, en dan eens in een andere, laat zien om de gemoederen op de gemakkelijkste voor te bereiden. Hierom heb ik op verschillende plaatsen van één en dezelfde zaken moeten spreken, maar altijd in een andere betrekking en met een ander doelwit, zonder een nodeloze langdradige herhaling, welke ik innig haat en vlied. En daaruit is het ook voortgevloeid dat ik hier en daar enige verschoning van de lezer gevraagd heb, dat niet gebeurd is uit lafhartigheid of begeerte naar mensengunst, maar alleen dat een lezer toch niets in zijn haasten verkeerd mocht opvatten, om van de waarheid afkerig te worden.

III. § 95.

Om deze redenen moet ik eindelijk, *op de wenk van de Goddelijke voorzienigheid, nog nader verslag doen van enige van mijn handelwijzen die ik in het vervaardigen van mijn vorige aanmerkingen, en van dit vervolg zelf gehouden heb.*

Ik doe dit opnieuw niet om mijn handelwijze aan enig mens aan te prijzen, of van iemand voor mijn persoon en gering werk enige gunst of voorspraak te verzoeken. Het behoorde mij genoeg te zijn wanneer ik voor mijn doen maar goede gronden had, waarop ik voor God en mijn geweten verzekerd kan zijn dat ik zo moest, en niet anders mocht doen; hoewel alle mensen anders dachten. Maar ik spreek van die dingen, en zal er een eenvoudig oprecht verslag van doen, opdat *de waarheid* die ik behandeld heb *omwille van mij niet verachtelijk wordt*, en opdat ik *mijn medemensen*, bijzonder jonge Nazireeërs, die aangaande de zaken waarvan ik spreken zal enige donkerheid kunnen hebben als dit geschrift in hun handen kwam, *bij deze gelegenheid tot nut mocht zijn.*

A. § 96.

Vooraf moet ik herinneren dat ik van geen zaken gehandeld heb dan waarvan ik *op duidelijke en onwankelbare gronden in mijn gemoed verzekerd was, dat ze in Gods onfeilbaar Woord gegrond, en door de zuivere Hervormde kerk altijd gekend, geloofd en beleden waren.* Ik heb de samenhang tussen die waarheden en hun gronden, eer ik ze voorstelde, ook zo duidelijk en onderscheiden ingezien, dat ik altijd in staat mocht zijn ze, met de gaven die mij genadig verleend mochten zijn, aan een ieder die er enige donkerheid omtrent hebben mocht, nader te verklaren, en tegen iedereen die lust had het te bestrijden, bedaard maar zeer gemoedigd te verdedigen. Hoewel ik omtrent mensen die uit onbedachtzaamheid, vooroordelen, verkleefdheid aan eigen begrippen en leidingen, uit factiezucht, twistzucht en heerszucht hun eigen bevattingen liever hebben dan de waarheid, een zucht gevoel die Paulus vermeldt, 2 Thess. 3:1, 2 en Rom. 15:30, 31. Want zulken, wanneer hen de mond al gestopt is, willen toch aan de waarheid geen hulde doen, maar zijn gewoon te schelden; wat nergens anders toe dient dan dat zij zichzelf meer verblinden, anderen tot verkeerdheid verzoeken, of op het beste dat zij anderen, die zij aanvallen, in geduld en medelijden omtrent hen oefenen. Ik ben immers daaromtrent zeer zorgvuldig geweest. Want ik ken maar mijn oordeel geen groter en schadelijker lichtvaardigheid en onbedachtzaamheid dan wanneer iemand, uit welk beginsel het ook mag zijn, aangaande de gewichtigste stukken die Gods Woord, volmaakheden, de weg van het leven, de zaligheid en de Godzaligheid raken, op de preekstoel of in geschrift iets wilde voordragen waarvoor hij geen zekere en goed begrepen gronden zou hebben. Want hoewel ik onze genadige en lankmoedige Heere in geen geval met die Zaleucus vergelijk, die naar het verhaal van Polybius een wet gegeven had dat de advocaten met koorden om hun halzen zijn wetten verklaren moesten, en dat hij die aan de wet een verkeerde draai gaf, in de vergadering op staande voet met die koorden gestraft zou worden, echter oordeel ik dat wij meerdere, gewichtigere en betere redenen hebben om voor een verkeerde uitleg van Gods dierbaar Woord meer te vrezen dan genoemde advocaten voor de verdraaiing van Zaleucus' wetten. Hoewel ik naar waarheid belijden kan dat ik geen zaken heb voorgedragen dan zulke, van de

waarheid waarvan ik op goede en duidelijk begrepen gronden in mijn gemoed verzekerd ben dat ze de zuivere waarheid zijn, in de natuur en openbaring gegrond, en door de Hervormde kerk beleden, durf ik echter niet te zeggen dat ik daarvan onder de beste uitdrukkingen en in de geschiktste orde gehandeld heb; veel minder dat ik het iedereen direct zou kunnen doen begrijpen. Want hoewel het eerste stuk met de waarachtige geestelijke armoede en nederigheid bestaanbaar is, en iedere dienaar van het Evangelie daartoe verbonden is, zou het toch een schandelijke verwaandheid zijn wanneer iemand voorgaf dat hij in woorden niet had gestruikeld. Want zo één moet naar de uitspraak van Jakobus volmaakt zijn. Ik heb wel al mijn krachten ingespannen om de betekenis en de gronden zo duidelijk aan te wijzen, dat ze ook door de eenvoudigsten, wanneer ze bedaard acht gaven, gemakkelijk begrepen mochten worden, en met overreding geloofd worden. Toch denk ik niet zonder reden dat niet alleen kwaadwillige vijanden van de waarheid, maar ook sommige echte en oprechte Godzaligen, aan wie mijn ziel in onze algemene Heere innig verbonden is, in de vorige aanmerkingen en in dit vervolg, vooral over 2 Kor. 4:6, wel enige stukken mochten ontmoeten, die hen uit verschillende beginselen in de eerste opslag duister, vreemd, ja zeer onaangenaam konden voorkomen. Hoewel het mij nu in mijn binnenste zeer zou doen, wanneer ik iets zou schrijven, spreken of doen, waaraan de minste van Gods echte kinderen zich met reden kon ergeren, niet alleen uit een tere liefde tot de stichting en troost van de allergeeringste, maar ook uit aanmerking van de ontzaglijke waarschuwing van hun medelijdende Heere, Matth. 18:6; toch heb ik aangaande dit bovengenoemde stuk goede moed. Want ik ben volstrekt verzekerd dat men Gods lieve kinderen van harte lief moet hebben, maar dat men ook de liefde jegens hen aan de liefde en de gehoorzaamheid jegens Christus en de waarheid ondergeschikt moet maken. Die Gods echte kinderen in oprechtheid lief heeft, moet zich niet uitleggen om hun donkerheden en ongestalten ongemoeid te laten of te strelen, wat in de grond gezien geen liefde maar haat zou zijn; maar dat zij in de kennis van de waarheid en de echte Godzaligheid naar onze enige regel meer en meer mogen toenemen. Bedoelt nu iemand hun wasdom, dan moet hij hen immers iets voorhouden waarvoor zij nog zo vatbaar niet zijn, als men wenst dat zij worden mochten. Ook is er met oprechte Godzaligen, wanneer zij niet al te ver van huis zijn, goed te doen te hebben, in ieder geval oneindig veel beter dan met anderen. Want ze zijn niet alleen redelijke mensen, maar ze hebben ook een geestelijk leven dat uit de waarheid is, de stem van Jezus hoort, kent en bemint, en bij de waarheid waaruit het geboren is, ook leven moet. Hoewel het door de verdorvenheid eens een tijdlang dwars gezeten mocht worden, heeft het echter ook zijn tijden wanneer het wat meer de overhand krijgt. Hieruit gebeurt het dan dat iedereen die de waarheid aan zijn zijde heeft, dit geestelijk leven ook voor zich heeft. En wanneer hij maar moedig en lankmoedig genoeg is, dan zal hij ook eindelijk met de waarheid en het geestelijk leven van Gods kinderen, over hun verdorvenheid zegepralen. Mocht het dan gebeuren dat iemand, zelfs van Gods levende kinderen, hier iets ontmoette dat hem in de eerste opslag donker, vreemd en stotend voorkwam, dan verzoek ik zeer vriendelijk dat men toch, als het mogelijk is, zich op de volgende manier gedraagt. Laat men proberen met zijn gedachten en oordeel niet haastig, maar langzaam voort te gaan. Laat men proberen elk begrip dat voorgesteld wordt, eerst op zichzelf *duidelijk* en *onderscheiden* te vatten. Laat men dan proberen de *grond* waaruit een begrip of stelling afgeleid wordt, eveneens onderscheiden op te merken en goed te begrijpen.

Laat men dan afzonderlijk de *samenhang* beschouwen tussen de waarheid en de grond waaruit het afgeleid is. Laat men geen stuk *uit zijn verband* rukken, maar laat men de zaken overwegen *in hun verbintenis* op elkaar en op andere waarheden die genoemd worden. Mocht het gebeuren dat men de eerste maal, wegens gebrek van tijd en geduld, of wegens ongewoonte van zo'n handelwijze, er nog niet recht achter kwam, laat men dan de waarheid en zichzelf de liefde bewijzen dat men bij de duistere en vreemde zaak een teken zet. Laat men ze wegleggen voor een andere tijd. Laat men ze dan op de genoemde manier weer proberen te overwegen. Ik ben verzekerd dat zo'n handelwijze niemand, niet in de tijd en niet in de eeuwigheid, berouwen zal, en dat menigeen bevinden zal dat vele zaken die hem eerst donker en vreemd voorkwamen, duidelijke en zekere waarheden zijn. Het kon gemakkelijk gebeuren dat iemand door zo'n handelwijze een of ander vooroordeel, een aangename gestalte die niet op voldoende grond steunde, of een gedachte dat hij verder gevorderd was dan hij nu bevindt, moet laten varen. Maar dit zou in werkelijkheid geen verlies, maar een grote winst zijn, wanneer men een gegronde waarheid voor een vooroordeel, een gegronde gestalte voor een ongegronde ongestalte en een ootmoedige poging om verder te komen, voor een verheven gedachte van reeds zover te zijn, door genoemde handelwijze in de plaats kreeg.

B. § 97.

Verschillenden hebben mij zeer dikwijls ernstig onderhouden waarom ik toch *mijn gevoelens* aangaande de zogenaamde *Oude of Nieuwe studie* niet duidelijker heb geuit, wanneer zich in het vervaardigen van mijn aanmerkingen goede gelegenheid daartoe scheen voor te doen, en wanneer men mij daartoe opzettelijk aanzocht. Sommigen hebben mij daarover met een broederlijke scherpte bestraft, omdat ze dachten dat ik door zo'n gedrag tot allerlei verdenkingen en misduidingen gelegenheid gegeven zou hebben, en de waarheid benevens mijn goede vrienden, anderen, en mijzelf in enige ellenden gebracht zou hebben. Hoewel ik geleerd heb zulke bestraffingen met een volkomen stilzwijgen en een bedaard gemoed te verdragen, wanneer ik maar gronden voor mijn doen mocht hebben die in de vierschaar van God en van mijn geweten niet veroordeeld werden. En hoewel ik van voornemen geweest ben om deze ontmoeting, zonder een woord daarvan te melden, in stilheid voorbij te gaan, heeft het mij echter uit een bedaarde vergelijking van de wegen van de voorzienigheid met elkaar toegeschenen dat de Voorzienigheid mij riep om mij bij deze gelegenheid daarover uit te laten. Om dan daaraan niet ongehoorzaam te zijn, zal ik alleen tot die einden, die ik boven in § 95 genoemd heb, van dit stuk een eenvoudig en oprecht verslag doen.

Er is in waarheid enig verschil tussen de godgeleerden in onze kerk, dat men de Oude en Nieuwe studie, of **Coccejanerij en Voetianerij** pleegt te noemen. Ik heb dit verschil ook geprobeerd naar mijn vermogen onpartijdig en grondig te onderzoeken. Het schijnt mij toe dat, wanneer men daarover naar waarheid wil oordelen, men niet zozeer zien moet welke begrippen, spelingen of uitdrukkingen van enige bijzondere stukken of plaatsen deze of gene, die zich tot een of andere partij rekent, in het bijzonder mocht hebben. Want men zou dan zoveel studies moeten maken als er bijzondere personen zijn geweest. Maar het schijnt mij toe dat men onderzoek moet doen naar die zaken die *tot het samenstel* behoren, dat de ene partij in onderscheiding van, en tegenstelling tegen de andere, heeft aangenomen, en

die daarom aan *allen* die zich voor deze of gene partij verklaren, in dat opzicht eigen zijn. Want onder beide partijen zijn altijd zeer geleerde, verstandig en Godzalige mannen geweest, die hun bevattingen en leidingen geprobeerd hebben in een samenstel te brengen.

Het gehele verschil bestaat dan in *twee stukken*, waarvan het *eerste*, dat de grond van het andere is, ziet op het *samenstel* van de godgeleerdheid, en het *andere*, dat daarop gebouwd is, op de *uitlegging* van het *profetische* Woord. *De uitlegging van het vierde gebod* is maar een bijzonder stuk, dat op het samenstel van de ene of andere studie *geen noodzakelijke* betrekking heeft. Want een ieder die de zaken in de grond doorziet, en om redenen maar zeggen wil wat hij denkt, zal het graag toestemmen dat iemand het gehele samenstel van de ene of andere studie op een zeer verstandige wijze staande kan houden, en toch het vierde gebod of op deze of ook op de tegengestelde manier verklaren. *De onrust* die over de verklaring van *de rustdag* in de wereld is gekomen, schijnt mij een nauwere en meer natuurlijker samenhang te hebben met de onrustige studie en het samenstel van de satan om door nodeloze driften uit de nuttigste zaken alle nuttigheid weg te roven, en met de verwarde begrippen van onrustige mensen, dan met het eigenlijke samenstel van de Oude of Nieuwe studie.

Het *voornamen* wezen van het eerste stuk, waaruit alle andere volgen, bestaat eigenlijk in een verschillende *schikking van de gedachten* aangaande de *testamenten*, en de daadwerkelijke uitvoering daarvan door de *verbonden*. De ene partij *onderscheidt de testamenten en verbonden*. Het meent dat een *testament* is de eeuwige, vrije en onveranderlijke wil van God om aan zekere bepaalde mensen zekere goederen te geven. Het denkt dat *een verbond* eigenlijk is de *daadwerkelijke uitvoering* van een testament, op een verbondsmatige wijze. Het onderscheidt verscheidene testamenten, niet alsof ook in God verscheidene daden van bepalingen plaats hadden, maar met opzicht op voorwerpen en goederen, door *één* eeuwige daad van God bepaald. Het spreekt van een testament van de Vader en van de Zoon. Het onderscheidt een *algemeen testament* der genade, en een *Oud en Nieuw testament*, die als aanhangsels of codicillen aan het testament der genade wel ondergeschikt zijn, maar toch in wezen daarvan verschillen. Want zij behelzen goederen die tot het wezen van de zaligheid, die uit het testament der genade vloeit, niet volstrekt noodzakelijk zijn. Naar deze bevattingswijze van de testamenten schikt het dan ook het begrip van de verbonden, het verbond der verlossing, het genadeverbond, het Oude en het Nieuwe verbond. Het meent dat deze schikking van de gedachten het meest overeenkomt met de natuur van de zaak, en met de duidelijkste uitdrukkingen van de Heilige Schriften, die men op deze wijze, naar zijn mening, zonder verwringing in zijn eigenlijk verband met het oogwit en de samenhang heeft kunnen verklaren. De andere partij oordeelt dat *testament en verbond* in de Heilige Schriften altijd hetzelfde betekenen, en daarom ook nooit als onderscheiden behandeld moeten worden. Het stelt één testament en verbond der genade. Wat de eerste partij het Oude verbond van Sinaï en het Nieuwe verbond als onderscheiden verbonden pleegt te noemen, begrijpt hij als onderscheiden bedelingen van het genadeverbond, waarvan de eerste plaats heeft gehad van het paradijs tot de komst van Christus. Hij oordeelt dat deze schikking van de gedachten de oudste, eenvoudigste en gemakkelijkste, en daarom ook de beste is. Wanneer ik dit geschil tussen beide partijen met bedaardheid beschouw, komt het mij zo voor. Ze geloven, belijden en leren *dezelfde zaken*. Maar ze *schikken* het in een

verschillende orde, onder *verschillende benamingen*, die meer of minder met de uitdrukkingen van de Heilige Schriften overeenkomen. Maar geen schikking of benaming is zodanig dat hij het wezen van de waarheid zou benadelen, of in enig gevaar brengen. Opdat een eenvoudige dit geschil gemakkelijk en duidelijk begripen mag, zal ik het door een gelijkenis proberen op te helderen. Stel het volgende geval. Een grote koning had door zijn staatsdienaars aan zekere knechten grote sommen geld laten toetellen, opdat ze het aan zijn behoeftige onderdanen tot bevordering van hun welzijn zouden uitdelen. Een ieder van die knechten had diezelfde som in drie geldsoorten ontvangen, zoals zijn mededienstknechten die ook gekregen hadden. Enige van deze knechten, die dachten dat de staatsdienaars die hen het geld hadden toegeteld, de geldsoorten met bijzondere namen afzonderlijk hadden opgenomen, vonden goed die penningen ook in drie rijen, elk bij zijn soort, onder verschillende benamingen uit te tellen. Maar andere knechten meenden dat het gemakkelijker was voor zich en voor de onderdanen, en dat het beter was omdat men die gewoonte allang gehad had, dat zij die geldsoorten onder elkaar in twee rijen telden met een algemene benaming. Maar enige van deze knechten die wat eigenwijs en driftig waren, en anderen die met een geest van blinde ijverige navolging bezielde waren, maakten met elkaar daarover twee groepen, naar de naam van een aanvoerder. De ene groep wilde volstrekt dat men het geld op de eerste manier zou tellen, omdat het hen zo was toegeteld, en omdat men zo de soorten die voor verschillende personen geschikt waren, gemakkelijker afzonderlijk bewaren kon. Dezen noemden de anderen, die met hen in het tellen niet overeenstemden, onverstandige, stijfhoofdige en verwarde mensen. Maar de andere groep eiste even zo volstrekt dat men het geld op die wijze als zij deden, uittellen zou, omdat men jarenlang die gewoonte gehad had, en de eenvoudige onderdanen het gemakkelijker konden natellen. Dezen noemde de voornoemden, die met hen in de manier en schikking van geld tellen niet wilden overeenkomen, nieuwelingen, die wat nieuws wilden invoeren om onder zoveel soorten en benamingen de arme onderdanen iets gevaarlijks in de hand te stoppen, of van het geld iets onder te drukken. Beide groepen kwamen daarover in de grootste onenigheden, behalve dat zij met elkaar overeenstemden om een derde soort van medeknechten, die liefst hun vrijheid in het tellen hielden en aan anderen wilden laten, zonder met die redeloze twist van doen te hebben, met vereende macht als twijfelaars, lafhartige, bedekte of bedrieglijke mensen verdacht te maken. Hoewel ze allen knechten van één koning waren, tot hetzelfde werk uitgezonden waren, probeerde echter de ene partij de andere te onderdrukken, en toonden in dat stuk meer ijver dan in het tegengaan van de vijanden van de koning. Ze brachten verder de arme onderdanen van de koning, die deze twist moesten aanschouwen, eveneens in verwarring. Enigen van hen dachten dat het een geschil over de wezenlijke belangen van het koninkrijk moest zijn, omdat die verstandige knechten er anders zo'n hevige twist niet over maken zouden. Anderen schreeuwden uit een blinde ijver dat ze voor die partij waren. Anderen weer dat zij het met de anderen hielden. Sommigen werden zo verbijsterd dat zij uit de hand van die knecht, die tot hen gezonden was, geen penning wilden ontvangen omdat hij hen het geld naar de gewoonte van de anderen niet wilde toetellen. Velen van hen werden door die driftigen twist zo vervoerd dat ze zich alleen met zulke krakelen ophielden, het toegetelde geld lieten liggen, en in armoede omkwamen. Wat moest nu een bedaard aanschouwer, en de koning zelf, van zo'n handel van zijn knechten en

onderdanen toch denken? Evenzo is het nu in waarheid met de twisten over de Oude en Nieuwe studie gelegen.

Het andere stuk, dat de verklaring van het profetische Woord betreft, moet weer niet naar een of andere verklaring van deze of gene bijzondere plaatsen, en ook niet naar de buitensporigheden van één of ander dartel of plomp mens die zich tot deze of gene partij rekende, beoordeeld worden, maar naar het samenstel van uitlegregels die deze of die partij aangenomen heeft, en door *allen* die niet door een onverstandige drift, maar met oordeel het zijn toegedaan, worden opgevolgd. Ik geef toe: dit geschil dat op het eerste steunt, scheen in de eerste opslag wat gewichtiger te zijn dan het eerste. Niet zozeer wegens het gemaakte samenstel van uitlegregels zelf, maar wegens het misbruik dat enige dartele of plompe verstanden daarvan maakten in het mishandelen van de Heilige Schriften, waarvoor een edel gemoed altijd met vrees en beven probeert aangedaan te zijn, tegen het bepaalde oogwit van de Geest op één of andere wijze rechtstreeks strijdig. Maar dit geschil is minder gewichtig geworden sinds de werkelijk grote, diep en grondig denkende VITRINGA daarover geschreven heeft. Hij heeft geschreven op zo'n wijze dat zij, die de duisternis van Grotius beminnen, en zij die, terwijl zij van Coccejus' geleerdheid en Godzaligheid niets hebben, zijn naam en handelwijze probeerden te misbruiken, en ook zij die, terwijl ze van Voetius' geleerdheid en godsvrucht niets bezitten, zijn naam en handelwijze probeerden te misbruiken, niet langer enig vijgenblad konden vinden om zich te bedekken, wanneer zij de profetische geschriften tegen het eigenlijk oogwit van de Geest of een of andere wijze lichtvaardig of plomp verdraaien willen. En sinds die tijd is dat geschil, God zij dank! zo verminderd dat sommige aangaande dat in verbijstering zijn geraakt, en nauwelijks langer weten wat in dit stuk of Coccejaans of Voetiaans zal zijn. Men mag ze in die nuttige verbijstering ook maar laten. Het is voorwaar veel beter dat iemand een ernstig gezetheid heeft uit hoogachting voor de Heilige Geest en Zijn schriften, om de eigenlijke mening van de Geest te vinden, en dat hij zich daartoe naar het voorbeeld van genoemde grote *man*, eenvoudig bedient van de uitlegregels die de Geest Zelf, sprekend door de profeten, en die Christus met Zijn apostelen ons aan de hand hebben gegeven. Het is beter, zeg ik, dat iemand dit doet, dan dat hij zou weten wat zuiver Coccejaans of Voetiaans is, om zich naar een of andere partij te voegen. Wat nu mijn bestaan omtrent dit geschil aangaat, dan moet ik daaromtrent het volgende eenvoudig en oprecht belijden. Ik heb daaromtrent ook mijn eigen oordeel, en denk dat de ene partij onderscheidener, nauwkeuriger en met de leiding van de Heilige Schriften meer overeenkomend denkt dan de andere. En met welke leiding de mijne het meest overeenkomt, zal een onpartijdige lezer uit mijn eenvoudige aanmerkingen gemakkelijk kunnen zien, als het hem behaagt, en hij ter zake kundig is.

Ik mag mij echter niet graag naar deze of gene partij noemen, ervoor uitkomen, of wanneer ik gelegenheid vind van die geschilstukken uitdrukkelijk handelen. En dit om de volgende redenen. Het gehele geschil schijnt mij niet wezenlijk te zijn, maar zoals ik boven herinnerd heb, in een verschillende leiding van de gedachten te bestaan, waarvan, hoe ze ook zijn mogen, wij nu geen merkbaar nadeel voor de waarheid te vrezen hebben. Ik oordeel dat ik verbonden ben om mijn korte tijd en kleine krachten tot de meest wezenlijke en nuttige zaken te besteden. De Heilige Geest heeft ons

door Paulus verboden ons naar menselijke namen te laten benoemen. Het geschil, dat op zichzelf van geen groot gewicht is, is ongelukkig in een groepering veranderd. Nu heb ik voor alle burgerlijke en kerkelijke groeppvorming een innige schrik in mijn binnenste. Want burgerlijke en kerkelijke groepen hebben mijn nooit genoeg beminde Heere, toen Hij op aarde wandelde, zoveel helse smarten aangedaan, en zijn voor Zijn waarheid en kerk in alle tijden zo nadelig geweest, dat hij die dit nog niet vergeten is, naar mijn gedachten, alles wat op groeppvorming lijkt, hetzij burgerlijk hetzij kerkelijk, met een oneindige afkeer haten moet. Ik denk ook dat de roem van een gemoedigd man, die in dit stuk partij durft te kiezen, en voor de verkozen partij hartig uitkomen, of een beschuldiging dat ik in dit stuk al te bedekt handel, mij in die dag wanneer ik rekenschap van mijn dienst zal geven, geheel niet baten en ook niet schaden zou. Daarom vind ik ook geen neiging om in dit leven òf het eerste te zoeken òf het laatste al te zeer te vlieden. Ik stel een voornaam deel van mijn zaligheid, die mij in die grote rekendag van pas zal komen, eveneens hierin dat Hij, Die mij als een vuurbrand uit het vuur heeft gerukt, mij door Zijn genade meer en meer toerust, dat ik een vat mag zijn, waarin Hij Zelf Zijn Naam en zaligmakende waarheid tot zaliging van arme zielen draagt, op zo'n wijze dat mijn eigen roem voor eeuwig uitgesloten blijft, en dat mijn nooit genoeg geprezen Heere en Koning de prijs, de eer en de heerlijkheid daarvan alleen ontvangt. Voor het overige ben ik naar mijn beste wetenschap een ongeveinsde liefhebber van de christelijke vrijheid, en de waarheid die uit onbeweeglijke gronden afgeleid is, welke beide naar mijn oordeel, door alles wat naar groeppvorming zweemt in groot gevaar gebracht worden.

Dat ik eindelijk op de zeer bescheiden, vriendelijke en ernstige uitnodiging van een heer, voor wiens geleerdheid en aankleving aan de zuivere rechtzinnigheid ik altijd een grote achting gevoeld heb, mijn gevoelens aangaande de zogenaamde Oude en Nieuwe studie niet heb kunnen verklaren, daarvan betuig ik dat het niet gebeurd is uit enige geringschatting of ongeezindheid jegens gemelde hooggeëerde heer, en ook niet uit enige bedekte inzichten, zoals het zonder alle grond en schijn in iemands gedachten schijnt opgekomen te zijn. Maar ik had daarvoor de allergewichtigste redenen. Want ik bevond mij toen zonder mijn toedoen, door de Goddelijke voorzienigheid in zulke omstandigheden gebracht, waar een onbedachtzame misstap mij de vrijmoedigheid en de vrede uit mijn dienst en uit mijn leven had kunnen benemen, tot de dag van mijn dood toe, en waarin ik geen stap te doen welke God Zelf mij niet had aangewezen. Want ik kan wegens mijn bekrompenheid de samenhang van de dingen niet voorzien of voorzien. De oneindig goedertieren Heere, Die ik, ellendige, dien, had mij ook van tevoren door een bijzondere leiding bij Zijn waarheid bepaald, en mij met veel overreding doen inzien dat Hij mij zou helpen wanneer het bekwame tijd zou zijn. Zoals Hij ook zeer zeldzaam en genadig gedaan heeft op zo'n wijze, waarvan ik nog dagelijks de alleraangenaamste vruchten voor mijn gemoed geniet. Ik wenste die vrede, die ik uit de hoop op de Goddelijke hulp ter bekwamer tijd genoot, door mijn vooruitlopen niet te storen, en mij ook niet in enige zaak in te wikkelen, zolang mijn Heere mij daartoe niet geliefde te roepen. Hierom oordeelde ik dat het voor mij noodzakelijk was dat ik op een nederige wijze verzocht van die begeerde verklaring in dit geval verschoond te mogen worden. Temeer omdat ik in mijn regel wel vond verplicht te zijn tot verantwoording van de hoop die in mij is, aan een ieder die het mij

met zachtmoedigheid afvordert, maar niet tot een verklaring van zulke stukken. Waren er smartelijke verwarringen in een gemeente zonder mij toedoen ontstaan, dan kon ik echter niet zien dat ik, geringe, mij onderwinden moest ze door mijn vooruitlopen weer in orde te brengen. Maar ik oordeelde dat ik dat het veiligst overliet aan de wijsheid en getrouwheid van de Opperste Herder der schapen, en aan hen die Hij daartoe had gelieven aan te stellen.

C. § 98.

Men heeft mij ook te verstaan gegeven dat sommigen graag gezien zouden hebben dat ik bij mijn *eenvoudige* aanmerkingen ook verschillende *letterkundige* aanmerkingen gemaakt had. Ik acht mij ook verplicht dienaangaande tot bovengenoemde doeleinden enig bericht te geven. Men verstaat door *letterkunde* (filologie) in een nauwere zin niet een enkele aanhaling van verschillende gevoelens. En ook niet een vermelding van een menigte schrijvers, die over de voorkomende zaak gehandeld hebben. En ook niet enige zinrijke spreukjes van een dichter, wijsgeer, kerkleraar of iemand anders, welke dingen iedereen die de bekwaamheid, tijd en boeken om uit te schrijven maar bezit, gemakkelijk bijeen kan brengen. Maar die edele en nuttige letterkunde bestaat naar het oordeel van deskundige mannen in een gegronde, aaneen-geschakelde, oordeelkundige kennis van nodige talen. Wil iemand onder het woord “letterkunde” ook begrijpen de *oordeelkunde* (critica) en, wat eigenlijk tot de geschiedenissen behoort, de oudheden en de geschiedenissen van de geleerde wereld, die zal echter toestaan dat de kennis van verschillende uitgaven van boeken maar het minste gedeelte van laatstgenoemde wetenschap is, waarbij sommige jongelingen zich al te onvoorzichtig ophouden, en de tijd die tot gewichtiger zaken nodig is, al te schadelijk en te onbedachtzaam verspillen.

Ik oordeel dat de letterkunde een nodige en bij uitnemendheid nuttige wetenschap is, en prijs de Goddelijke goedheid, Die in onze dagen enige voortreffelijke mannen verwekt, die het merkbaar opluisteren en op vaste voeten stellen. Ook is elke dienaar van het Evangelie naar mijn gedachten verplicht om zich daarin naarstig te oefenen, en een verstandig en Godzalig gebruik daarvan te maken. Dit gebruik bestaat eigenlijk daarin dat men het in het eenzame naarstig en verstandig gebruikt, in afhangende van de Geest van de Heere, om de juiste betekenis van de woorden die de Geest gebruikt heeft, en zo de rechte mening van Gods Woord te vinden, en het zo duidelijk te ontleden dat een eenvoudige, maar oplettende, ze gemakkelijk kan vatten, waardoor de eenvoudigste mensen van de letterkunde een gezegende nuttigheid voor hun zielen kunnen trekken. Ik sta toe dat iemand die voor geleerden schrijven moet, of voor mensen die hij in de letterkunde zal onderwijzen, met redenen aantekent uit welke gronden hij dienaangaande redeneert, of waar men daaromtrent nader bericht kan krijgen. Maar dat een leraar die tot stichting van eenvoudige zielen spreekt of schrijft, zich in brede letterkundige redeneringen of aantekeningen zou uitlaten, schijnt mij, zo niet ijdel roemzuchtig, tenminste zeer ongevoeglijk te zijn. Een eenvoudige heeft er geen nut van, en een verstandige verwacht het daar niet. Als een kunstenaar een kabinet tot een nuttig gebruik zou maken, en zich inbeelde maakte dat hij het moest beschilderen met de plaatsen vanwaar hij zijn hout gekregen had, en met het gereedschap dat hij in zijn winkel daartoe gebruikt had, met daarbij gevoegd verschillende m.m. tot een bewijs dat hij het zelf in handen gehad had, zou hij zich

wellicht sterk bedrogen vinden wanneer hij dacht dat verstandige mensen hem daarom meer handel zouden gunnen. Ik heb dan ook naar mijn gering vermogen de letterkunde in het eenzame als een werktuig om de rechte mening te vinden en duidelijk open te leggen, zeer zorgvuldig proberen te gebruiken. Ik heb ook uit nood één of twee aantekeningen daaromtrent moeten maken. Maar ik heb niet kunnen besluiten om mij in veelvoudige en breedvoerige aantekeningen daarover uit te laten, omdat ik voornamelijk tot stichting en onderwijs van eenvoudigen schreef, en omdat ik meer genoeg vind in een oprecht getuigenis van mijn geweten dat ik het wezenlijk heil van mijn naasten bedoel, in verloochening van mijzelf, dan in een roem dat ik op de verkeerde plaats letterkundige aantekeningen kan maken.

D. § 99.

Hoewel ik met grote tegenzin van mijn eigen handelwijze heb moeten spreken, word ik echter genoodzaakt het nog eens te doen. De bescheiden lezer zal het, hoop ik, niet kwalijk nemen, wanneer hij mijn oogwit, boven § 95 genoemd, maar in het oog houdt. Anders gelieve hij deze bladen ongelezen over te slaan. Men heeft mij ook te kennen gegeven dat sommigen het liefst zouden zien dat ik mijn aanmerkingen *in een verheven stijl, naar de tegenwoordige smaak* had voorgedragen. Hieromtrent heb ik het volgende te berichten. Hoewel ik zie dat men zich in allerlei zaken naar de *smaak* in onze dagen, meer dan in vorige tijden, probeert te schikken, heb ik niets echter voor mij niet raadzaam of geoorloofd gehouden. Want de *smaak* behoort eigenlijk tot de verwarde en ongemeen snel voorbijgaande denkbeelden. Een al te grote gezetheid op de smaak is geen prijselijke eigenschap van een verstandig man, die meer nuttigheid vindt in onderscheiden, grondige, nuttige en bestendige denkbeelden, dan in de verwarde, snel voorbijgaande en veranderlijke aandoeningen van de smaak. Ook is hij, die zich naar de smaak van anderen schikken wil, er zeer ellendig aan toe. Want de smaak is wonderlijk verschillend en wisselvallig. Wat de ene smaakt, daar zal de ander van walgen. Er zijn ook enige tijden waarin een algemene volksziekte de smaak van zeer vele mensen zonder onderscheid bederven kan. Wat nu de *verheven stijl* aangaat, waardoor sommigen nu de stijl van een heldendicht schijnen te verstaan, heb ik mij om verschillende redenen daarvan niet mogen bedienen. Hoewel ik ook mocht weten hoe die gemaakt moet worden. Want, zoals de kleren naar de verschillende personen, staten en doeleinden waartoe zij gegeven zijn, geschikt moeten zijn, zo moet ook de stijl ingericht worden naar de verschillende zaken en het oogwit waartoe men spreekt. Het zou even ongerijmd zijn wanneer een leraar eenvoudigen onderwijzen wilde in de stijl van een heldendicht, als wanneer hij in het gewaad van een toneelspeler in het midden van hen wilde wandelen. De stijl van de heilige dichters en profeten klinkt soms hoog, maar verschilt onbegrijpelijk van die, welke sommigen nu verheven noemen. Die heilige mannen waren oosterlingen, en schreven in de eerste plaats voor oosterse volken, naar de landaard van welke zij met een Goddelijke wijsheid hun stijl moesten schikken. Ze schreven niet zozeer om eenvoudigen in de eerste beginselen te onderwijzen, als wel om een regelmaat te beschikken, die naderhand verder tot nut van de kerk verklaard zou worden. Wanneer iemand zich nu verbeelden wilde dat hij eenvoudige westerse volken in de eerste gronden, met de stijl van de Psalmen of profeten, onderwijzen moest, dan zou hij door verstandigen geoordeeld worden eveneens te handelen als wanneer hij dacht dat hij zich naar de wijze van de profeten kleden, en zich van hun zinnebeelden

in het onderwijzen bedienen moest. Immers, de stijl die sommigen nu verheven noemen, strijdt niet alleen tegen het Evangelie, maar ook tegen alle gegronde regels van een gezonde welsprekendheid, zoals wij in de aanmerkingen over 2 Kor. 4:6 gezien hebben. Ik heb mij met voorbedachte rade op goede gronden van een *gemeenzame leerstijl* proberen te bedienen, omdat mijn voornaamste oogwit was om eenvoudigen aangaande de natuur en het rechte gebruik van het Evangelie, naar mijn gering vermogen, enig bericht te geven. Hierom heb ik mijn eerste zorg laten gaan dat ik zo *duidelijk* mocht schrijven, dat de eenvoudigste, wanneer hij aandachtig wilde zijn, mijn mening gemakkelijk kon vatten. Dit heeft mij genoodzaakt om de denkbeelden en uitdrukkingen soms weer te herhalen, opdat ik de aandacht van de eenvoudigen bij het rechte stuk houden mocht. Waaruit dan hier en daar enige lengte geboren is, die mij zelf niet aangenaam is. Het is wel waar dat een Laconieke stijl aan sommigen zo'n genoeg geeft, dat, wanneer zij een stijl prijzen willen, al is het ook een Aziatische winderigheid, daarvan uitroepen: het is Laconiek! Maar hij zou zeer verbijsterd zijn, die het in het onderwijs van eenvoudigen of op de preekstoel vorderen wilde. Want hoewel aan de hoven van de vorsten, waar *één* persoon *vele* staatszaken moet behandelen, die geen bovennatuurlijke verklaring van de eigenschappen nodig hebben, zo'n stijl zeer nodig en gepast is, zou het echter op een catechiseer- of preekstoel geheel niet passen. Want daar moet men onzichtbare geestelijke zaken behandelen, en de eigenschappen daarvan ontwikkelen, bewijzen, en een tijdlang voor de aandacht houden, dat een eenvoudige die aan het denken niet gewend is, daar achter komt en daarbij gehouden wordt. Dit vereist een stijl die wat langer is. Voor het overige heb ik geprobeerd het, wanneer ik hier of daar vermanen of waarschuwen moest, zo te schikken, dat het daartoe ook gepast mocht zijn. Wat de vloeiendheid, zuiverheid en sierlijkheid aangaat, heb ik daaromtrent alleen in het oog gehad het zodanig in te richten, dat de aandacht onder het lezen door mijn schuld niet al te zeer vermoeid mocht worden, en dat, wanneer mijn gering geschrift een kenner van de stijl in handen kwam, hij niets mocht tegenkomen dat hem zo stoten kon, dat hem de dierbare waarheden die ik behandel om de stijl onaangenaam zouden worden. Op de allernauwkeurigste spellingen, veranderingen van spreekwijzen, op de juiste verdelingen van de volzinnen, de evenredige vermenging daarvan, en op andere dergelijke zaken meer, heb ik geen acht geslagen omdat ik de aandacht en de tijd, die tot het bedenken en herhaald uitschrijven van deze dingen vereist worden, tot gewichtiger zaken nodig had.

E. § 100.

Eindelijk moet ik de bescheiden lezer nog kort berichten in welke *orde* en tot welk *doeleinde* ik de stoffen in het vervolg van aanmerkingen, *geschikt* heb.

- (1) De eerste stof, uit Ps. 119:75, is een *aanhangsel* van de laatste stof van de aanmerkingen over Gen. 32:24-30. Het is ingericht om aan te tonen dat de oefening en versterking van het geloof door zware kruiswegen en proefwegen, met de Goddelijke goedheid en het heil van de gunstgenoten van de Heere, zeer lieflijk overeenstemt.
- (2) De andere stoffen zijn ingericht om aan te tonen waartoe men het Evangelie *in het bijzonder gebruiken moet*.

- (a) Eerst om de luisterrijke en hartveranderende *heerlijkheid van alle geopenbaarde volmaaktheden van God, in het aangezicht van Jezus, geestelijk, verstandig, levendig en hartelijk* te aanschouwen en te ondervinden, 2 Kor. 4:6.
- (b) Daarna om zich *van zijn kwade wegen en gedachten* door de verzoende genade tot God *te laten bekeren*, Jes. 55:7.
- (c) Dan, om in en door de waarachtige bekering *over zijn zonden bedroefd te zijn, en alle gelegenheden tot zonde te vlieden*, Luk. 22:62.
- (d) En eindelijk om *goede werken* recht ernstig als zijn ambacht *voor te staan*, zelf te doen, en aan anderen met woorden en daden *aan te prijzen*, waardoor men het voor zichzelf en anderen *recht goed en nuttig heeft*, Tit. 3:8.

§ 101. Als de Heere, die mij, zeer ellendige, nu reeds meer dan drieëntwintig jaren in Zijn zachte, aangename en zalige dienst met een onnavolgbaar geduld en goedertierenheid zodanig verschoont en gedragen heeft, dat ik nooit aan Hem of Zijn wegen iets gevonden heb waarover ik enige klachten kan voeren, maar Zijn goedertierenheid altijd verplicht ben te roemen. Als, zeg ik, die Heere op diezelfde kosten van Zijn Zoon, mijn leven en gezondheid nog wat mocht verlengen, en mij in Zijn zalige dienst verdragen, dan kon misschien nog een *Slot van Aanmerkingen* over het recht gebruik en het verkeerd misbruik van het Evangelie volgen. Maar wanneer het Hem behaagde mij door een spoedige dood te gebieden dat ik voor een andere knecht plaats zou maken, of mijn gezondheid in Zijn dienst te laten verzwakken, of door andere wegen tot mij te zeggen dat Hij door mijn gebrekkig schrijven niet langer gediend wilde zijn, moge Hij mij dan toch genade schenken dat ik van harte gewillig zeg: “*zie, hier ben ik. Doe mij als het goed is in Uw ogen!*”

Moge Hij toch verhinderen door Zijn Geest dat het ooit in mijn hart zou opkomen om Hem mijn ellendige dienst, waarmee Hij nu al zolang geduld heeft gehad, langer op te dringen, of om een ogenblik langer leven, gezondheid of iets anders te begeren, dan Zijn wijze goedheid mij heeft toegelegd. Hij zegene op de grond van Jezus' voldoening en voorbidding, Die voor vervloekten een vloek geworden is, en Die Zich in alles volmaakt heilig gedragen heeft, mijn armelijke pogingen, en wat ik ooit in veel zwakheid geprobeerd heb te spreken of te schrijven tot eer van Zijn Naam en uitbreiding van Zijn rijk!

§ 102. Ik diende deze voorrede niet te sluiten eer ik een schuldige en openlijke dank betuigd heb aan de drie heren, welke het opzicht over de uitgave van deze en van de vorige aanmerkingen, wegens mijn afwezigheid van de pers, niet alleen vrijwillig en gunstig hebben gelieven op zich te nemen, maar ook die vermoeiende arbeid van toe te zien dat het gedrukte met het geschrevene in alles goed overeenkwam, met grote nauwkeurigheid hebben waargenomen. *De Heere, Die rijk is in barmhartigheden, moge hen deze arbeid der liefde rijk vergelden!*

4.

Aanmerkingen over Psalm 119:75

Ik weet, HEERE! dat Uw gerichten de gerechtigheid zijn, en dat Gij mij uit getrouwheid verdrukt hebt.

§ 1. Het *doelwit* dat de hoogverlichte dichter in het opstellen van de 119e psalm zich had voorgesteld, is zeer gemakkelijk uit de inhoud van dit lied na te speuren. Want daaruit ziet men duidelijk dat hij had voorgenomen:

- (1) de uitnemende *voortreffelijkheid* van de heilzame *genadeleer*, die in Gods onfeilbaar Woord begrepen is, naar het leven af te schilderen, tot dat doeleinde de veelvuldige *nuttigheden* die een Godvruchtig gemoed in allerlei ontmoetingen daaruit kan trekken bevindelijk aan te wijzen, en eindelijk de rechte *weg* te leren die een kind van God eenvoudig houden moet om van die zalige leer een *betamelijk gebruik te maken*, en om de dierbare nuttigheden daarvan te ondervinden.
- (2) En hierdoor wenste hij ieder die dit lied mocht lezen of horen, tot een evangelische Godzaligheid, naar deze zalige leer, krachtig *aan te sporen* en grondig te *besturen*.
- (3) En dit was weer ingericht: a om het waarachtige *zieleheil* van hem en van zijn naaste *te bevorderen*, (b) en om de heerlijke naam van God, Die het onwaardig mensdom met zo'n dierbare leer van de zaligheid heeft willen bevoorrechten, voor zo'n voortreffelijk geschenk met hartelijke dankzegging *groot te maken*.

§ 2. Zo verheven en gewichtig deze einden waren die de dichter bedoelde, zo ernstig was hij ook om al zijn vermogens, krachten en *kunst* aan de uitwerking van dit lied van hem te besteden, onder het veilig geleide van de onfeilbare Geest. Die heilige *kunst* ontdekt zich ook in die zonderlinge inrichting van deze psalm, *naar de letters van de Hebreeuwse taal*. Want de algemene hoofdzaak wordt *zo vaak* voorgedragen als er letters in de Hebreeuwse taal zijn, zonder de minste ijdele herhaling. Want in elk onderdeel worden de voortreffelijkheden, nuttigheden en gebruikmakingen van die dierbare leer van de zaligheid, in onderscheiden gevallen en bijzonderheden, op verschillende manieren met een hemelse wijsheid betoogd. Behalve deze zinrijke schikking verdient ook een bedaarde aanmerking dat onder elke letter altijd acht verzen zijn, die telkens met diezelfde letter beginnen. De heilige dichter bediende zich van deze kunst niet zozeer om het verstand door een blote letterspeling te vermaken, maar voornamelijk om de *zekerheid* en het *gewicht* van de zaken die hij voordroeg, daardoor aan te duiden. Want:

- (1) wordt de voortreffelijkheid en een veelvoudige nuttigheid van die hemelse genadeleer *zo menigmaal* en in *zo veel soorten gevallen* als er letters in de taal zijn, betooglijk aangewezen, wie moet dan van zijn heerlijkheid en nuttigheid niet ten volle verzekerd zijn?
- (2) Zo zeker deze dingen zijn, *zo gewichtig* zij ze ook. Want (a) wanneer men de dierbaarheid en nuttigheid van de genadeleer *zo vaak* en in *zoveel gevallen* als er letters in de taal zijn, beschouwt, heeft men die echter nog niet volkomen

doorzien. Staat men bij elke letter opnieuw stil, en vergelijkt men het gezegde met de eerste grond waaruit het afgeleid is, dan openbaren zich de heerlijkheden en nuttigheden van die genadeleer *aan alle kanten, hoe langer hoe meer*.¹ (b) Het is daarom waard onder elke letter zijn acht verzen, die telkens met *diezelfde letter* beginnen. In de *wiskunde* is 8 de eerste *kubus*, waar de eerste wortel, 2, met zichzelf vermenigvuldigd, het eerste *kwadraat*, 4, voortbrengt. En als dit met zijn wortel weer vermenigvuldigd is, brengt het noodzakelijk de eerste *kubus*, 8, voort. Zo'n *kubus* kan een bekwaam zinnebeeld van de volmaaktheid opleveren. Want hij heeft zijn wortel in zichzelf en wordt door zijn eigen wortel voortgebracht. Al zijn zijden zijn even groot, en al zijn hoeken recht. Dit kan men gevoeglijk op de voortreffelijke en heilzame genadeleer toepassen. Want die is *volmaakt en recht*, Ps. 19:8, 9. Het heeft de wortelen en grond van alle voortreffelijkheid en nuttigheid in zichzelf. Men behoeft het arme bedelwerk van eigen wijsheid, heidense zedelessen en andere bloemetjes niet te hulp te roepen om zijn heerlijkheid en nuttigheid te vermeerderen. Maar vergelijkt men de genadeleer weer met zijn wortel, dan wordt het aan alle kanten nog dierbaarder. En zijn volmaaktheid en voortreffelijkheid openbaart zich aan alle zijden en hoeken waar men het beschouwt. Men zie eens, tot een voorbeeld, de aangename nuttigheid van de genadeleer, die onder de letter □ (dalet) voorgesteld is. Daar kreeg de Godvruchtige ziel, die in de geestelijke strijd zodanig verslagen was dat hij aan het stof kleefde, en die zichzelf niet kon oprichten, uit die dierbare waarheid niet alleen een genoegzame grond om met vrijmoedigheid uit het stof te roepen om levendmaking, omdat God dat in Zijn Woord beloofd had; maar hij ontving ook een vaste hoop dat hij de weg van Gods geboden lopen zou. Want hij wist zeker dat God zijn hart zou verwijden, hoewel het nu zo gesloten dat men het de tere *jeugd* met de eerste *beginselen* van de taal en van de wetenschappen probeert in te boezemen, en met *herhaling* voor te dragen. (c) Men diende de gehele *letterkunde* voornamelijk dienstbaar te maken aan het voordragen, verklaren, betogen en *aanprijzen van deze verheven en nuttige leer*. (d) Het is eindelijk ook waard dat men alle middelen, die het geheugen versterken kunnen, te hulp roept, om het in de zin van de gedachten van ons hart te bewaren.

§ 3. Omdat de waarheden, als ze in bijzondere onderwerpen voorgesteld zijn, zich duidelijker, levendiger en krachtiger aan het verstand vertonen dan wanneer ze in op zichzelf staande stellingen was dat hij zich niet kon opbeuren uit het stof, vs. 25, 32. De grond en de wortel van die waarheid die zo'n versterking en hoop veroorzaakte, lag in de Goddelijke volmaakheden die verheerlijkt zijn in de gehoorzaamheid van Gods Zoon, Die alle geboden volmaakt gedaan heeft, en die zich in de banden van de hel heeft laten sluiten, en in het stof van de dood laten leggen, opdat een heilig, rechtvaardig en waarachtig God, verslagen en gebonden zielen uit het stof zou ophelpen, en in engten verruimen tot een vaardige betrachting van Gods geboden. Uit die grond en wortel waren die beloftenissen geboren, die het hart van de dichter in zijn verslagen toestand door een levendige hoop versterkten. Vergelijkt men nu deze toezeggingen en die aangename sterkte die de dichter daaruit ondervond, met zijn grond, dan openbaart zich zijn heerlijkheid, volmaaktheid en vastigheid op een verbazende manier. Want hoe heerlijk, volmaakt en zeker is die toezegging, die in

zo'n heerlijke gehoorzaamheid van Gods Zoon, en in al die verzoende volmaaktheden gegrond is! En hoe heerlijk, dierbaar en zeker is de hoop dat God zijn hart zou verwijden om de weg van Gods geboden te lopen, omdat Gods Zoon door het uitstaan van die helse angsten en door een volmaakte betrachting van de geboden, die ruimte en zaligheid verdienen zou, en nu reeds, God zij dank! verdiend heeft. Ik wil niet staande houden dat David in het gebruiken van dit getal 8, zijn oog op zo'n *wiskundige kubus* gehad heeft. Toch is dit buiten alle tegenspraak dat de dichter *bijzondere redenen* gehad heeft waarom hij onder elke letter juist altijd 8 verzen stelt, die met dezelfde letter beginnen. Ook is buiten alle tegenspraak dat de heilzame genadeleer ons hoe langer hoe volmaakter en vaster voorkomt, wanneer wij het met zijn wortel en grond vergelijken, en dat het een groot voorrecht zou zijn wanneer men door de afgetrokken bespiegelingen van wiskundige wetenschappen zich niet geheel liet aftrekken van de rechte werkzaamheden met zaken, en in het bijzonder met de verheven genadeleer, maar integendeel ook zulke wetenschappen daaraan dienstbaar maakte. worden voorgedragen, daarom geeft de dichter de voortreffelijkheid en nuttigheid van de genadeleer op, benevens het recht gebruik daarvan, uit zijn eigen bevindingen; opdat de eenvoudigste zielen het duidelijk zouden inzien en van de mogelijkheid en zekerheid ervan ten volle verzekerd zouden zijn.

§ 4. De meer genoemde hoofdzaak wordt ook recht grondig en heerlijk in dit tiende onderdeel uitgevoerd, waaruit de woorden genomen zijn die wij nu overwegen. Daar toont de dichter in het bijzonder de voortreffelijkheid en nuttigheid van de genadeleer, in gevallen van *tegenheden en verdrukkingen*. Want het schijnt uit de inhoud van dit gedeelte te blijven dat de Godvruchtige ziel onder zware *verdrukkingen* was geraakt, waarin *de hovaardigen* hem met leugens *neerstootten*, en *de Godvruchtigen* zich van hem *onttrokken*, wat hem met veel treurigheid en twijfelmoedigheid vervulde, en als een doodsteek in de beenderen was. In deze grote verdrukking nam hij opnieuw zijn toevlucht tot die troostrijke *genadeleer* en bevond dat die van zo'n voortreffelijke kracht was, dat hij uit het rechte begrip ervan niet alleen een gegronde en onderwerpende *hoop gevoelde*, maar ook met veel vrijmoedigheid de verlossing uit deze verdrukking durfde smeken." Want een levendige kennis van die voortreffelijke genadeleer was het veiligste en enigste middel om zich in die gevallen verstandig en betamelijk te gedragen, en eruit geholpen te worden. Hoewel die verdrukking een gepaste school voor hem was, waarin hem gelegenheid werd gegeven om verschillende stukken van die zalige leer nader te leren verstaan, en metterdaad te beoefenen, bevond hij echter dat die leer zo verheven, en zijn natuur voor het rechte begrip en de oefening ervan zo onvatbaar was, dat hij de *almachtige kracht* van zijn *Schepper* en *Herschepper* daartoe nodig had. En omdat die almachtige Vader der lichten Zijn almachtige handen aan hem in de schepping en herschepping ten koste had gelegd, daarom smeekt hij dat die getrouwe handen hem nu ook *verstandig* mochten *maken* om die heilzame leer te leren, vs. 73. \$. God, Die het werk van Zijn handen nooit kan laten varen, en die tot niemand van Jakobs zaad ooit gezegd heeft, "zoek Mij vergeefs", *schonk* deze ootmoedige en afhankelijke bidder een meer *opgeklaard verstand* in die waarheid. Direct ondervond hij daaruit deze voortreffelijke nuttigheid dat zijn ziel door een gegronde, zichtbare Aanmerkingen over Psalm 119:75 76 en onderwerpende hoop in deze verdrukking van hem gesterkt werd. a. Want nu kon hij een aangename *hoop* op

dat zalig woord oefenen, hoe beklaaglijk zijn omstandigheden ook anders mochten zijn. En hoewel sommige Godvruchtigen zich van hem onttrokken, wist hij echter dat zij, *die God vrezen*, en de rechte kennis van de rechte hoop hebben, hem nog eens zouden *aanzien* en zich verblijden, omdat hij op Gods Woord gehoopt had, vs. 74. b. Deze hoop werd *geboren* uit een duidelijk gezicht, dat door het nader begrip van de genadeleer verkregen was, *van de gerechtigheid van Gods gerichten, en van de getrouwheid van de verdrukkingen*, vs. 75.

§ 5. Zo ziet men dan uit deze schakel dat de dichter in de woorden die wij nu voor ons hebben, (1) voordraagt zijn openbare en vrijmoedige *belijdenis*, die onder indruk van Gods geduchte tegenwoordigheid gedaan is, van zijn *levend geloof* aangaande de gerechtigheid en getrouwheid van die verdrukkende beschikkingen die God over hem gemaakt had, (2) voorgesteld q als een natuurlijk *gevolg* van het rechte *begrip van de genadeleer*, (b) als een voorname *grond* en *beginsel* van de *hoop* van de dichter, (c) en als een allerduidelijkst *vertoog*, van de uitnemende *voortreffelijkheid* en nuttigheid van de *dierbare leer* van de waarheid die naar de Godzaligheid is, , , tot een ernstige *opwekking* en *besturing* van een ieder om er een recht gebruik van te maken.

§ 6. In de woorden zelf kan men onderscheiden (1) eerst, de eerbiedige en gelovige *aanspraak*, (2) dan de zekere waarheid van de *gerechtigheid* en *getrouwheid* van de gerichten en verdrukkingen van de Heere, (3) en eindelijk de openbare en vrijmoedige *belijdenis* van het geloof van de dichter daaromtrent.

§ 7. Het moeten zeer verheven, gewichtige en zekere dingen zijn die hier behandeld worden. Want (1) een *man* die door Gods onfeilbare Geest gedreven is, (2) stelt ze vrijmoedig voor onder een indrukwekkende *aanspraak* tot de Heere.

§ 8. Men kan niet voldoende redenen vinden om te bewijzen dat de *PERSOON* die hier sprekend voorkomt (1) een *ander* dan de *dichter* zelf zou zijn. (2) Het gehele beloop van deze Psalm schijnt te vereisen dat *hij*, die het *opgesteld* heeft, van zijn *eigen* bevindingen spreekt. (3) Maar wanneer hij van zijn eigen werkzaamheden handelt, draagt hij die van andere Godvruchtigen daardoor eveneens voor. Want zij hebben met hem, wat het wezen van de zaak betreft, één hart en weg. Hoewel men de *bijzondere naam* van de dichter en spreker in het opschrift van dit lied niet vindt aangetekend, zijn er echter waarschijnlijke redenen die onze gedachten tot de koning van de dichters, *David*, leiden. Want (1) het was hem meermalen eigen zijn psalmen naar de orde van de Hebreeuwse letters op te stellen. De 25e en 34e psalmen, waarin Davids naam uitdrukkelijk vermeld wordt, kunnen hiervan tot duidelijke voorbeelden verstrekken. (2) Bovendien komt de *stijl* en de *inhoud* van deze psalm met die liederen, die Davids naam in het opschrift dragen, volkomen overeen. (3) Verder schijnt men uit het 23e en 24e vers te mogen besluiten dat de dichter een man geweest is die *onder vorsten heeft verkeerd*, en door verscheidene raadslieden omringd is geweest. (4) Eindelijk past de inhoud van deze psalm zeer schoon op de *staat en ontmoetingen* van deze knecht van de Heere. Want (a) groot en vele zijn de *weldaden* geweest waarmee de Koning der koningen de ziel en het lichaam van deze koning heeft gelieven te bekronen. (b) Echter zijn de *verzoeken*, de verdrukkingen en de tegenheden, waarmee hij gedurig worstelen

moest, even groot en zwaar geweest. (c) Maar hij heeft die alle zeer heerlijk *overwonnen*. Want hoe groter de duisternis en de nood was die voor zijn aangezicht kwam, zoveel te groter en heerlijker werd telkens het licht van Gods verlossende genade, trouw en kracht, dat de Vader der lichten daaruit wonderbaarlijk liet schijnen.

§ 9. In alle ontmoetingen van voorspoed of tegenspoed was hem dit bijzonder eigen, dat ze zijn ziel al snel *tot God* leidden. Immers, hooggaande verdrukkingen brachten ook hier zijn gemoed tot God, Die hij met bijzondere aandoeningen aanspreekt: HEER! Hij richt zijn taal tot zijn enige en Drieënige verbonds-God, Die wegens Zijn hoogste volmaaktheid, noodzakelijk, onafhankelijk, algenoegzaam en onveranderlijk is. Die in al Zijn werken Dezelfde zal zijn die Hij is in Zijn beloften. Die alles wat Hij is, was, en zijn zal, voor Zijn ellendig en arm volk zal zijn. *Zie deze kracht van de Naam Jehovah breder aangewezen in de aanmerkingen over Zach. 3:2, § 6.* Als zo'n Jehovah *betoonde* zijn verbonds-God Zich in het bijzonder in die *gerichten en verdrukkingen* die hem nu zeer zwaar benauwden. Want uit al die duisternissen scheen de heerlijke glans van alle volmaaktheden, die in de Aanmerkingen over Psalm 119:75-77 Naam Jehovah opgesloten zijn, verwonderenswaardig door. Die glansrijke deugden glinsterden de dichter nu zo helder en krachtig in de ogen, dat hij met heilige *aandoening* van zijn ziel moest *uitroepen*: HEER! Want door deze uitroep verklaart hij:

- (1) zijn *levend geloof* dat zijn bonds-God in volle nadruk Jehovah was. Zoals Thomas deed toen hij uitroep: *mijn Heere en mijn God!* Hij wil zeggen: nu weet ik dat U de Heere bent, en mijn ziel kleeft U in geloof en liefde achteraan.
- (2) Dan geeft hij daardoor nog te kennen zijn onuitsprekelijke *verwondering en aanbidding*. Want hij zag met overreding in dat zijn verbonds-God ook in de weg van gerichten bestendig diezelfde onafhankelijke, algenoegzame en onveranderlijk getrouwe Jehovah bleef. Dat straalde uit die duisternis van verdrukkingen nu veel duidelijker door dan ooit te voren. Het natuurlijk vernuft en het ongeloof hadden dit nooit zo kunnen beredeneren of durven verwachten. Ze hadden het tegendeel gedacht. Maar nu zag hij in de onbedrieglijke spiegel van de eeuwige genadeleer, dat zijn verbonds-God ook in gerichten en verdrukkingen Jehovah was. Dit verbazende gezicht vervulde zijn ziel met de grootste verwondering en de diepste aanbidding. En dit dreef hem om zijn *aanspraak te richten tot God, Die grote dingen doet, die men niet doorzoeken kan; wonderen, die men niet tellen kan*, Job 5:8, 9. Hij wil zeggen: *O God! Uw weg is in het heiligdom; wie is een groot God, gelijk God? Gij zijt die God, Die wonder doet; Gij hebt Uw sterkte bekend gemaakt*, Ps. 77:14, 15. *Gij hebt wonderlijk bij mij gehandeld*, Joël 2:26.
- (3) Eindelijk is die aanspraak een verklaring van de *zekerheid* van de waarheid dat Gods gerichten gerechtigheid zijn, en van de *oprechtheid* van zijn betuiging dat hij dit zeker wist. Want hij bevond zich onder levendige indrukken van de Goddelijke volmaaktheden, in tegenwoordigheid van de Heere, toen hij betuigde: ik weet dat Uw gerichten de gerechtigheid zijn, enz. Hij riep God aan tot een Getuige en wilde zeggen: *Heere! Gij weet het*, Ps. 40:10. § 10. Deze betuiging was hier geenodeloos ijdel gebruiken van de geduchte Naam van de Heere, maar het was hier

zeer *nodig*. Want hij sprak hier van een waarheid die het ongelovige vlees niet begrijpen of geloven kan, maar gedurig hardnekkig tegenspreekt.

Want hij belijdt hier (1) in het algemeen dat *Gods gerichten de gerechtigheid zijn*, (2) en dan in het bijzonder *dat Hij hem uit getrouwheid verdrukt had*.

§ 11. Het eerste drukt hij op deze wijze rondborstig uit: ***ik weet DAT UW GERICHTEN DE GERECHTIGHEID ZIJN.***

§ 12. Het woord □□(mishpatiem), GERICHTEN,

- (1) heeft zijn *oorsprong* van een wortel die *eigenlijk* betekent *iets in zekere orde te schikken*.
- (2) De Heilige Schriften gebruiken dit woord (a) in het algemeen van die *schikkingen en bestellingen* die de onafhankelijke en alleenwijze God maakt omtrent Zijn van hem afhankelijke schepselen, de mensen, aangaande wat zij te doen, te laten, te verwachten of te vrezen hebben, en die hen of in Zijn onfeilbaar Woord geopenbaard worden of in Zijn hoge voorzienigheid toegeschikt worden. (b) In het bijzonder wordt het toegepast *op oordelen en tegenheden* die God de mensen toezendt, of als een rechtvaardige Rechter *tot straf* van de goddelozen, of als een verzoende Vader *tot kastijding* en verbetering van Zijn kinderen. Jes. 26:9. Zef. 3:15.
- (3) Hier geeft dit woord buiten alle tegenspraak te kennen die *vaderlijke tuchtigingen* die God aan Zijn geliefd kind David, tot zijn verbetering en zaligheid had toegezonden. Want de dichter voegt deze rechtvaardige *gerichten* samen met die getrouwe *vaderlijke verdrukkingen*. De gerichten dan waarvan hier gesproken wordt, bestonden in zonderlinge *toeschikkingen van vele en allerlei smartelijke en smadelijke ontmoetingen* die dit geliefde kind van God in zijn ziel en lichaam, tegen de zin van zijn natuur, gevoelen moest. Deze zijn zo groot, veel en van allerlei soorten geweest, dat het niet goed mogelijk is ze allen bij elkaar in orde te vertellen. We zullen dan maar enige onder zekere hoofdsoorten proberen te schikken, en met de vinger aan te roeren.

Ziet men op de *stof* van de dingen die hem dikwijls benauwden, dan moest hij (1) dan eens een nijpend *gebrek* ondergaan, (2) dan eens zeer hooggaande *schanden en smaadheden* verdragen, (3) en dan eens onverdraaglijke *pijnen* voelen.

Vestigt men zijn oog op de *onderwerpen* waarin hem al deze ellendigheden troffen, dan moest hij ze (1) niet alleen *in zijn eigen persoon* ondervinden, (2) maar ook in alle *anderen* op wie hij een nadere betrekking had. *Hij zelf* moest die gerichten (1) en in zijn *ziel*, (2) en in zijn *lichaam* ondergaan.

Zijn *ziel* werd dikwijls beangstigd (1) door het *gemis* van zulke dingen waarbij het leven moest, en die voor hem de allerdierbaarste op aarde waren.

- (a) Die Godvruchtige ziel telde met groot recht onder zijn grootste voorrechten, *het heengaan onder de schare, en het treden naar Gods huis, met een stem van vreugdegezing en lof, onder de feesthoudende menigte*, Ps. 42:5. Maar hoe vaak werd hij van dat voorrecht beroofd, wanneer hij op de vlucht voor gewelddrijvende vijanden als een gejaagde veldhoen moest omzwerven!

- (b) Zo dierbaar en verkwikkelijk voor hem de *gemeenschapsoefening met God* en de ondervinding van geestelijk *licht, kracht en troost* placht te zijn, zo smartelijk moest het hem ook zijn wanneer de Heere Zijn gunstrijk aangezicht voor hem zo verbergde, dat hij in zijn haasten zei: *ik ben afgesneden van voor Uw ogen*, Ps. 31:23.

(2) En deze dingen moesten hem zoveel te meer benauwen, hoe groter de *smaadheid* was die daarmee veelal gepaard placht te gaan. Men kan toch niets bedenken dat meer schande, *smaadheid* en verachting over de ziel kan brengen, dan dat onbetamelijke, schandelijke en vuile kwaad, *de zonde*. Echter woonde dit nog in die geheiligde ziel. Het woonde daar niet alleen, maar voerde ook zo'n verwoede strijd, dat het hem onder de wet van de zonde die in zijn leden was, gevangen nam; in gedachten, woorden en werken naar buiten uitbrak; en hem door het een en ander met schuld, schande en schaamte overdekte. En hoe heiliger, hemelsgezinder en edelmoediger het geestelijk leven was dat hij bezat, zoveel te grotere angst moest hij gevoelen, wanneer hij dat lichamelijke kwaad in zichzelf gewaar werd, en bij het licht van Gods heilig aangezicht beschouwde.

(3) Hierbij kwamen nog de *allerpijnlijkste steken* die hem doorgrieffden en verschrikten. Want een vloekende wet, een bestraffend geweten, ontelbare scherpstekende schulden, de vurige pijlen van de boze, en de scherpe pijlen van het ongenoegen van de Almachtige, doorstaken hem menigmaal zo gevoelig, dat hij klagen moest: *ik werd verschrikt*, Ps. 30:8. *Mijn beenderen werden verouderd, in mijn brullen den gansen dag. Want Uw hand was dag en nacht zwaar op mij; mijn sap werd veranderd in zomerdroogten*, Ps. 32:3.

Deze inwendige noden werden door vele *uitwendige*, die hij in zijn *lichaam* dragen moest, sterk verzaamd. (1) Want op zijn vlucht en in zijn ballingschappen moest hij ook de scherpste van een *lichamelijke* honger en *gebrek* ondervinden. (2) De *smadelijkste lasteringen* die zijn vijanden of in zijn aangezicht of achter zijn rug tegen hem uitbraakten, veroorzaakten menige doodsteek in zijn beenderen. (3) En wie kan bepalen wat een ondraaglijke *smarten* zijn lichaam heeft moeten uitstaan in al die vervolgingen, gevaren en ziekten die hem getroffen hebben? Hoe meer de *mensen* waren waarop hij een nauwe betrekking had, zoveel te meer werden ook de gerichten en oordelen die hij *daarin* moest ondergaan. Zijn eigen *kinderen*, verdere *bloedverwanten*, goede *vrienden*, zijn zielsvrienden de ware *begenadigden*, ja zijn gehele *koninkrijk* leverden allen samen zoveel onderwerpen uit, als zij zielen en lichaam hadden, waarin David wegens de betrekking die hij op hen had, vaak moest lijden. Want wat een ellenden moest hij al aan zijn kinderen, bloedvrienden, goede vrienden en hovelingen beleven! Wat een ijselijke zonden, verdeeldheden, beroeringen en bloedstortingen werden onder hen gepleegd! Hoe slecht zag het er vaak uit onder zijn boezemvrienden, de Godzaligen! Wat een vervaarlijke verwoestingen werden onder zijn onderdanen al aangericht door zware oorlogen, hongersnoden en pestziekten! Al deze rampen troffen de ziel van David ook, door verschillende nauwe betrekkingen die hij op die mensen had. Ja die smart die hem daardoor veroorzaakt werd, was zoveel te groter, hoe duidelijker het hem dikwijl door een profeet en zijn

eigen geweten aangekondigd werd, dat hij zichzelf voor de aanleidende en verdienende oorzaak van veel van deze oordelen moest houden.

Let men op de *oorzaak* van de gerichten die David overkwamen, dan ontdekt men weer nieuwe soorten met opzicht (1) of op de *werkende*, (2) of op de *bewegende* oorzaken. Deze gerichten (1) schikte *God Zelf* hem *onmiddellijk toe*. (2) Andere deed de *satan* hem aan. (3) Weer andere werden door zijn allerbeste *vrienden* verwekt. (4) Sommigen veroorzaakten zijn *zielsvrienden*, de begenadigden, hem. (5) Andere werden hem aangedaan door *de wereld* en zijn vijanden. (6) En weer andere haalde *hij zichzelf* onmiddellijk over het hoofd.

Dan moest hij eens lijden (1) om zijn *Godzaligheid* en om zijn ongeveinsde aankleving aan de Heere, Zijn volk en zaak. (2) Dan eens om zijn *getrouwe behandelingen* van de naaste. (3) En dan eens om zijn eigen dwaasheden, trouweloosheden en *struikelingen*. Kijkt men eindelijk naar de *tijd* wanneer hij leed, dan was zijn gehele leven een aaneenschakeling van tegenheden.

(1) Voorgaande oordelen werden vaak *herhaald* en (2) bij oude werden *nieuwe bijgevoegd*. (3) Ja, nooit is hij echt vrij geweest van gerichten. Altijd moest hij een of ander uitwendig of inwendig kruis dragen. Want hij was altijd aan enige ziekte onderhevig. Dan kwijnde hij nog aan enige overblijfsels van oude kwalen. En dan had hij weer nieuwe ongemakken onder de leden. Hierom kon hij nooit zonder bittere medicijnen zijn.

Hoe benauwend, zeldzaam en wonderlijk al deze oordelen ook wezen mochten, echter waren ze inderdaad □□□(mishpatiem), *wijze en goede beschikkingen*, over hem. Want:

- (1) al die ontmoetingen waren door Gods eeuwige, wijze en goede *raad* van te voren bepaald, om ze of te werken of toe te laten. Een hoge, heilige, wijze en vaderlijke voorzienigheid *bestuurde* het in de allerminste omstandigheden. *Wie zegt wat, hetwelk geschiedt, zo het de Heere niet beveelt? Gaat niet uit den mond des Allerhoogsten het kwade en het goede?* Klaagl. 3:37, 38.
- (2) Alle uitwendige en inwendige gerichten waren niets anders dan wijze schikkingen om daardoor, als allergepaste *middelen*, de hoogste, heiligste en zaligste *einden* te bereiken. Want de donkerste wegen waren de helderste spiegels waarin God de luister van Zijn heiligheid, gerechtigheid, goedheid, genade, barmhartigheid, macht, trouw, wijsheid, onafhankelijkheid en hoge majesteit aan David naar het leven wilde vertonen, en nadrukkelijk laten ondervinden. Ze zouden David de afgrond van ellendigheid, waarin hij van nature gelegen had, duidelijker onder het oog brengen. Opdat de genade die hem daaruit had opgetogen, en die nog steeds over hem heerste, zoveel te heerlijker en aangenamer aan zijn gemoed zou stralen. Elk gericht was een dierbare hand uit de hoge hemel tot hem neergelaten, die hem veiliger en spoediger zou leiden in dat zalig en nuttig dal van verootmoediging, en daardoor tot onder die aangename en veilige schaduw van de vergevende, verlossende, beschermende en vertroostende genade. Alle tegenheden gaven nieuwe gelegenheden om de ontvangen genaden tot Gods eer, zijn eigen zaligheid, en het welzijn van de naaste, ijveriger te *gebruiken*. Ze dienden om hem van ziekten te genezen; voor grotere gevaren te behoeden; en om hem tot die posten, waartoe hij geroepen was of nog geroepen zou worden, meer en meer

bekwaam te maken. Ze waren leerzame oefenscholen, waarin hij onderwezen werd om van Gods wegen die Hij in het zaligen van zondaars houdt, des te onderscheidener, duidelijker, levendiger en bevindelijker te spreken, te zingen, te profeteren en te schrijven. In die scholen werd hij getrouw en bekwaam gemaakt om met meer duidelijkheid, grond, ernst, ijver en medelijden de overtreders Gods wegen te leren, en Gods sukkelende en moedeloze kinderen te besturen en te troosten. Hoe veelvuldiger de gerichten waren waarin een verzoende vaderlijke voorzienigheid hem oefende, zoveel te meer werd hij ook tot zijn *eigen zaligheid toe bereid*. Want zijn zaligheid bestond in de genieting, dat is kennis en liefde van de Goddelijke deugden en volmaaktheden. Omdat nu in of door ieder gericht die heerlijke volmaaktheden in hun beminnelijkheid aan hem vroeger of later op een andere wijze ontdekt werden, daarom volgt dat al die tegenheden tot zijn nut en zaligheid moesten medewerken, Rom. 8:28. Met nog groter recht mogen dan de gerichten, die zulke dierbare einden ten doel hadden, de naam van □ (mishpatiem), wijze schikkingen en bestellingen, dragen. Temeer omdat deze middelen ook met een Goddelijke wijsheid, goedheid en getrouwheid *naar alle omstandigheden en krachten* van David waren ingericht en te pas gemaakt. Want ze waren geschikt naar alle verleden, tegenwoordige en toekomstige, geestelijke en lichamelijke, aangename en onaangename *ontmoetingen*. Ze stonden in de juiste evenredigheid met de *krachten* die God hem verleend had, of onder de gerichten telkens zou verlenen. God was getrouw. Hij liet hem nooit verzocht worden boven vermogen. Hij gaf met de verzoeking de uitkomst dat hij het kon verdragen, 1 Kor. 10:13. David spreekt hier niet van één of ander van deze gerichten, maar in het meervoud, van *gerichten*, zonder enige uit te zonderen. Hij aanbad Gods gerechtigheid in de *allerhardste* wegen, ook in die welke hem door zijn vijanden uit enkel boosheid werden aangedaan. Hij stemde volkomen in met Mozes die van God getuigd: *Hij is de Rotssteen, Wiens werk volkomen is; want AL Zijn wegen zijn gerichte. God is waarheid, en is geen onrecht; rechtvaardig en recht is Hij*, Deut. 32:4.

§ 13. Hoewel deze gerichten in de eerste opslag iemand als hard en verdervend mochten voorkomen, konden zij echter niets anders dan de billijkheid en goedheid zelf zijn. Want het zijn gerichten *van de Heere*. Immers, Hem eigent David ze door het woordje *UWE* toe.

Hij schreef zijn ontmoetingen (1) niet toe aan enig blind toeval of aan een enkel schepsel. Maar hij erkende in alles de wijze, goede en hoge bestelling van *Jehovah*, zijn algenoegzame, onafhankelijke en onveranderlijk getrouwe verbonds-God. (2) David zelf was wel de *verdienende oorzaak* van alle smartelijke tuchtigingen die de oneindige barmhartigheid hem toeschikte, opdat hij met de wereld niet veroordeeld mocht worden. En verschillende schepselen waren wel de *middeloorzaken* en roeden, waarmee de hemelse Vader deze zoon van Hem kastijdde. Toch was *Jehovah de opperste Regeerder*, Die alles wijs, heilig en veilig bestuurde. *Zal er een kwaad in de stad zijn, dat de HEERE niet doet? Amos 3:6. Wie zegt wat, hetwelk geschiedt, zo het de Heere niet beveelt? Gaat niet uit den mond des Allerhoogsten het kwade en het goede? Klaagl. 3:37, 38. Zelfs had de HEERE tot Simeï gezegd: Vloek David, 2 Sam. 16:10.*

Deze *betrekking* van de gerichtten op Jehovah, dat door het woord *Uw* aangewezen wordt, (1) doet ons aan veel heerlijke *eigenschappen* daarvan denken, (2) en het *onderscheidt* die gerichtten van, en *verheft* ze boven alle menselijke schikkingen en bevattingen.

Zijn het gerichtten van Jehovah (1) de *Algenoegzame*, dan mocht David denken dat het helderste licht uit de dikste duisternis, en het schoonste recht uit de grootste kromheid zeer gemakkelijk kon voortkomen. (2) Zijn het gerichtten van Jehovah, de *Onafhankelijke*, dan kon David verzekerd zijn dat alles tot zijn zaligheid kon meewerken, hoewel hij geen *waardigheid* bezat *waarom* het gebeuren zou, en ook niet enige *geschiktheid* in zich vond *waardoor* hij zich daaronder naar behoren gedragen kon. (3) Zijn het gerichtten van Jehovah, de *onveranderlijk getrouwe Vervuller* van Zijn beloften, dan mocht David er staat op maken dat de allerzwaarste proefwegen de vervulling van Zijn toezeggingen niet zouden verhinderen. *Indien zijn kinderen Mijn wet verlaten, en in Mijn rechten niet wandelen; indien zij Mijn inzettingen ontheiligen, en Mijn geboden niet houden; zo zal Ik hun overtreding met de roede bezoeken, en hun ongerechtigheid met plagen. Maar Mijn goedertierenheid zal Ik van hem niet wegnemen, en in Mijn getrouwheid niet feilen. Ik zal Mijn verbond niet ontheiligen, en hetgeen uit Mijn lippen gegaan is, zal Ik niet veranderen*, Ps. 89:31-35. Zo verheven Jehovah is, zo verheven moeten ook de gerichtten zijn, omdat ze *Zijne* zijn. Het is daarom geen wonder dat geen geschapen verstand het doorgronden kan. Ze kunnen wijs, goed en heilzaam zijn, hoewel wij het niet zien, of ook het tegendeel denken. *O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods, hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen, en onnaspeurlijk Zijn wegen! Want wie heeft den zin des Heeren gekend? Of wie is Zijn raadsman geweest?* Rom. 11:33, 34. *Want Mijn gedachten zijn niet ulieder gedachten, en uw wegen zijn niet Mijn wegen, spreekt de HEERE. Want gelijk de hemelen hoger zijn dan de aarde, alzo zijn Mijn wegen hoger dan uw wegen, en Mijn gedachten dan ulieder gedachten*, Jes. 55:8, 9. De gerichtten van de Heere zijn ook *alleen*, in volle nadruk, de gerechtigheid. Want de beste schikkingen die de wijste, heiligste, machtigste en goedigste mens over zich en zijn beste vrienden maakt, zijn altijd aan een groot gebrek van wijsheid, heiligheid en goedheid onderhevig. Ja ze zijn vaak dwaas, zondig en schadelijk. Het is wel waar dat vele gerichtten, ten opzichte van de middelloorzaken waardoor ze uitgevoerd worden, de ongerechtigheid zelf zijn. Maar beschouwt men diezelfde gerichtten met opzicht op de Heere, Die ze ons in Zijn voorzienigheid laat overkomen, dan worden ze direct de gerechtigheid zelf. Dit is zonneklaar te zien in het geval van Simeï en David, 2 Sam. 16:5-12. Want Simeï pleegde de allerverschrikkelijkste ongerechtigheid toen hij David vloekte, en een man des bloeds noemde. Maar beschouwde David dit met opzicht op de Heere, Die gezegd had: “vloek David”, dan was het een heilig, rechtvaardig en heilzaam gericht.

§ 14. Voorzeker, het is een eeuwige waarheid dat al de gerichtten van Jehovah DE GERECHTIGHEID ZIJN. GERECHTIGHEID (1) betekent een *overeenkomst met het recht*.

(2) Het zelfstandig naamwoord *gerechtigheid* wordt hier voor het bijvoeglijke naamwoord *rechtvaardigheid* gebruikt. Dit gebeurt in de Heilige Bladen meermalen. Men zie onder anderen 2 Kor. 5:21. In zulke manieren van spreken ligt

een bijzondere nadruk. Hier wordt daardoor aangeduid dat Gods gericht de gerechtigheid zelf zijn, en dat er niets onrechtvaardigs in te vinden is. Deut. 32:4.

Het begrip van gerechtigheid omvat *twee* zaken. (1) Eerst *het recht*, (2) en dan *de overeenkomst* met dat recht.

Het woord RECHT beduidt:

(1) in het algemeen (a) òf een zeker *recht richtsnoer* waarnaar iemand zijn werk moet richten, (b) òf een *zekere grond* waarop iemand *toekomt* iets te *doen*, te *ontvangen*, of te *lijden*.

(2) Dit recht is tweeeërlei. (a) òf het recht *van God*, Rom. 1:32, (b) òf het recht van een gelovige, Ps. 119:132.

(3) Hier op deze plaats moet men het recht in zijn *ruimste* nemen. Want Gods gericht komen met *alle* rechten volkomen overeen. *Gods recht* (1) in het algemeen beschouwd, is (a) dat *richtsnoer* waarnaar Hij Zich in al Zijn doen richt, (b) en *die grond* waarop hem billijk *toekomt* alles wat hij omtrent Zijn schepsels *doet*, van hen *eist*, of *ontvangt*.

(2) Dit recht van God, in het bijzonder aangemerkt, bestaat (a) in Zijn allervolmaaktste *natuur*, (b) en in Zijn onafhankelijke werken van *schepping*, *voorzienigheid* en *verlossing*. Jer. 10:6, 7.

Het recht *van de gelovigen* (1) is (a) òf die *regel* waarnaar zij zich in al hun doen en laten schikken moeten, (b) òf die *grond* waarop alles wat zij doen, begeren, ontvangen of lijden, hen billijk *toekomt*. Op dit laatste recht wordt hier voornamelijk gezien. (2) Zo'n recht kan men hebben òf *in zichzelf* òf *buiten zich* in iets anders.

(a) *In zichzelf* heeft de allerbeste Godzalige, *niet* de minste *grond* om enige *zaligheid* van God te begeren of te ontvangen. Integendeel is de *zonde* een grond waarop hem billijk toekomt alle straffen en verderf in tijd en eeuwigheid naar ziel en lichaam te lijden.

(b) Maar *buiten zich* heeft het allerslechtste kind van God een wettig *recht en grond* waarop het alle zaligheid naar ziel en lichaam vrijmoedig begeren en billijk verwachten mag. Dit recht is gelegen, in de *borgtocht* en voldoening van Christus; in alle *Goddelijke volmaakheden* die daardoor zijn verheerlijkt, en met zondaren verzoend zijn geworden; in de *verbonden* van de beloften, die in die verzoening gegrond zijn; en in die genadige weldaden van *rechtvaardiging* en aanneming tot een kind, enz.

Met dit recht van God en van de gelovige STEMMEN nu alle gericht, die God aan David toegeschikt had, VOLKOMEN OVEREEN.

Ze hadden een volmaakte overeenkomst met het *recht van God*. (1) Want God is een *onafhankelijk Opperheer*, Die naar Zijn welbehagen kan en mag doen met al Zijn schepselen. *God is meerder dan een mens. Waarom hebt gij tegen Hem getwist? Want Hij antwoordt niet van al Zijn daden*, Job 33:12, 13. *En al de inwoners der aarde zijn als niets geacht, en Hij doet naar Zijn wil met het heil des hemels en de inwoners der aarde, en er is niemand, die Zijn hand afslaan, of tot Hem zeggen kan: Wat doet Gij?* Dan. 4:35. *Maar toch, o mens, wie zijt gij, die tegen God antwoordt? Zal ook het maaksel tot degenen, die het gemaakt heeft, zeggen: Waarom hebt gij mij alsoo gemaakt? Of heeft de pottenbakker geen macht over het leem, om uit denzelfden klomp te maken, het ene vat ter ere, en het andere ter onere?* Rom. 9:20,

21. Zo'n onafhankelijk Opperheer had dan buiten alle twijfel een billijk recht en macht om aan David tegenheden toe te schikken. Hij had recht om over hem te bescheiden wat Hem behaagde, en het te volbrengen, Job 23:14. *Indien Hij wilde zeggen: Ik heb geen lust tot u.* David moest zich daaraan onderwerpen en zeggen: *zie, hier ben ik, Hij doe mij, zo als het in Zijn ogen goed is,* 2 Sam. 15:26.

(2) Streed het dus niet tegen Gods onafhankelijke oppermacht wanneer Hij gericht over David bracht, dan stemde het even zo volkomen met Zijn allerhoogste wijsheid overeen. Want Hij bedoelde in alle gerichten een heilig, goed en heilzaam doeleinde. Elk gericht was tot bereiding van dat doeleinde volkomen geschikt en bekwaam. Alles was naar alle verleden, tegenwoordige en toekomstige, uitwendige en inwendige ontmoetingen en krachten van David, wonderbaarlijk te pas gemaakt. Onder de tegenspoeden waren zoveel verborgen en openbare *voorspoeden* ingemengd, dat zij, samengenomen, het heil van David heilig en veilig moesten bevorderen. Men moest er over uitroepen: *O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods, hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen, en onnaspeurlijk Zijn wegen! Want wie heeft den zin des Heeren gekend? Of wie is Zijn raadsman geweest?* Rom. 11:33, 34.

(3) En hieruit blijkt ook dat de strengste gerichten tegen *de genade en tere barmhartigheid* van God in het allerminste niet konden strijden. Want ze waren niets anders dan heilzame geneesmiddelen, die de Goddelijke goedertierenheid met een ondoorgrondelijke wijsheid geordend had om David van allerlei schadelijke ziekten te genezen, en voor veel toekomstige kwalen te bewaren, en om hem tot zijn post, waartoe hij geroepen was, recht bekwaam te maken. Zo weinig het tegen de goedheid en barmhartigheid van een dokter strijdt dat hij een zieke bittere geneesmiddelen voorschrijft, of wanneer de nood het eist, pijnlijke Aanmerkingen over Psalm 119:75 82 insnijdingen laat maken, zo weinig streed het ook tegen de Goddelijke barmhartigheid wanneer Hij tot zulke zalige eindten smartelijke gerichten over David bracht. En zo bestaanbaar het is met de goedheid, barmhartigheid en liefde van een vader tot zijn zoon, dat hij hem streng kastijdt om hem deugdzaam op te voeden, zo bestaanbaar is het ook met de Goddelijke barmhartigheid en liefde, wanneer de *Heere kastijdt Die Hij liefheeft, en Hij geselt een iegelijken zoon, die Hij aanneemt,* Hebr. 12:6.

(4) Zo volmaakt Gods gerichten met Zijn natuur en volmaaktheden overeenstemden, zo volmaakt kwamen zij ook overeen met Gods *werken* in het algemeen, en de *verbonden van de belofenis* in het bijzonder. Want:

- (a) had de Heere met een eed gezworen dat Hij *al zijn zonden volkomen vergeven* had, en over geen één met hem toornen of hem schelden wilde, dan werd deze eed door de strengste gerichten in geen geval teniet gedaan. Want ze waren geen eigenlijk gezegde straffen die hem in Gods toorn overkwamen, maar enkel heilzame geneesmiddelen die hem door een verzoende Vader werden toegeschikt, om hem van vergeven zonden, volgens Gods toezegging te genezen.
- (b) God had in Zijn *verbond* aan David beloofd dat Hij hem louter zegen en *zaligheid schenken* wilde. Deze belofte werd door de gerichten niet teniet gedaan, maar integendeel getrouw vervuld. Want die gerichten waren niets anders dan wonderlijke wegen waardoor God David van allerlei ellendigheden zalig maakte, overeenkomstig de aard van het genadeverbond, waarin de Heere de Zijnen belooft dat Hij ze door wonderlijke en ongeziene wegen zaligen wil. *Ik zal de blinden leiden door den weg, dien zij niet geweten hebben, Ik zal ze doen treden*

door de paden, die zij niet geweten hebben; Ik zal de duisternis voor hun aangezicht ten licht maken, en het kromme tot recht; deze dingen zal Ik hun doen, en Ik zal hen niet verlaten, Jes. 42:16. Zo duidelijk het dan uit het genoemde blijkt dat Gods gerichten met het recht van God volmaakt overeenstemden, zo duidelijk is het verder dat zij ook tegen *het recht van David* niet streden. Want:

- (1) beschouwde David zich *in zichzelf*, dan kon hij niet zeggen dat hem door de allerzwaarste oordelen enig onrecht gedaan werd. Want hij had door zijn zonden het recht op alle zaligheid verloren en de eeuwige verdoemenis verdiend. Nu was het enkel onverdiende genade dat de Heere die gerichten zo matigde en tot zijn zaligheid inrichtte.
- (2) Zag hij op zijn recht dat hij *in de Heere Messias* uit kracht van het welgeordeneerde genadeverbond wettig verkregen had, dan stemden alle gerichten met dit recht volkomen overeen. Want ze waren de allerbeste wegen, naar Davids omstandigheden zeer wijs ingericht, waardoor hem al die zaligheden die in het verbond uit kracht van de borgtocht en voldoening van de Messias beloofd waren, getrouw werden toegepast. David had een wettig verbondsrecht om in te gaan, maar *door verdrukkingen*, Hand. 14:22.

§ 15. Streden daarom de gerichten niet met de gerechtigheid in het algemeen, dan was er ook niets in te vinden dat men met Gods *vaderlijke trouw* in het bijzonder, niet zou kunnen vereffen. Immers, David belijdt hier even zeker te weten dat God HEM UIT GETROUWHEID VERDRUKT HAD.

De overgebleven *verdorvenheid* die door allerlei schadelijke vchten van de zonde gedurig was opgezwollen, was wel het eigenlijke *onderwerp* dat door die scherpe verdrukkingen gescheurd werd om zijn kwade vchten te laten lopen. Toch kon David zeggen dat *hij zelf* verdrukt was. Want die oude mens van de verdorvenheid huisvestte in zijn ziel en lichaam, en behoorde tot zijn natuur. Sommige Godzaligen kunnen van verdrukkingen nogal rechtmatig oordelen, zolang ze het *in andere personen* beschouwen. Maar hun oordeel wordt direct verbijsterd zodra de gerichten tot henzelf naderen.

§ 16. Maar David had door de heilzame genadeleer zoveel licht ontvangen, dat hij niet alleen de verdrukkingen die anderen ondergingen, maar ook die welke *hij zelf* voelde, met Gods vaderlijke trouw wel kon overeenbrengen.

§ 17. Want de vaderlijk betrekking die God op David als op Zijn zieke zoon had, brengt het mee dat Hij hem VERDRUKTE. Het grondwoord □□(anah),

(1) betekent in zijn eerste oorsprong *door te vloeien*, zoals een *gescheurde leren zak*, die zijn vocht laat lopen en rimpelachtig ineenvalt. De toespeling op zo'n leren zak, waarin de oosterse volken hun natte zaken dragen, zoals wij in vaten, en die door allerlei toevallen gescheurd kunnen worden, is niet alleen bij de Arabieren zeer algemeen, maar ook in de Heilige Schriften duidelijk genoeg te ontdekken. Men zie maar Job 30:6; 32:19, 20; en Ps. 119:83.

(2) In de woordvorming, Piël genaamd, die hier voorkomt, betekent het (a) *eigenlijk te maken* dat iets *sterk doorvloeit*, zoals een leren zak die het vocht laat lopen en daardoor samen pleegt te vallen. (b) Hiervan wordt het dan overgebracht om *oneigenlijk* uit te drukken een daad waardoor men iemand *scheurt, drukt, verdrukt*,

ellendig Aanmerkingen over Psalm 119:75 83 en *arm maakt*, zodanig dat hij zijn levenssappen, krachten of goederen, als een gescheurde ineenvallende leren zak laat doorvloeien.

(3) Hier in deze plaats wordt het zeer zinrijk toegepast op de *tegenheden* die God Zijn kinderen toezendt, om in de oude mens enige scheuren te maken, dat hij zijn kwade vochten zou laten lopen, en als een gescheurde en lege leren zak in ware ootmoed en armoedigheid van de geest ineen zou vallen. Ps. 119:83. Zo zijn de *verdrukkingen* hetzelfde met de bovengenoemde *gerichten*. Want *gerichten* zijn de *tegenheden* van de Godvruchtigen, aangemerkt als *wijze en heilzame schikkingen* van God. En *verdrukkingen* zijn dezelfde *tegenheden*, beschouwd in hun bijzonder doeleinde en uitwerking, om in de oude mens *een scheur te maken*.

Ik geloof dat de volgende letterkundige aanmerkingen over het woord אָנָה (anah) zelfs voor eenvoudigen, die van alle taalkunde ontbloot zijn, in een zeker opzicht verstaanbaar en nuttig zal kunnen zijn. Want zoals alle wetenschappen zulke zaken aan de hand doen die tot nut van eenvoudige Godzaligen kunnen strekken, zo geeft de Hebreeuwse en Arabische letterkunde, hoe dor het in de eerste opslag voor sommigen ook schijnen mag, toch zulke gegronde dingen aan de hand, wanneer het met ootmoedige wijsheid recht gebruikt wordt, die tot gegronde opheldering van verschillende uitdrukkingen van de Heilige Schriften, en tot zeer eenvoudige opwekkingen, bemoedigingen en besturingen van Gods kinderen dienen kunnen. De woorden אָנָה (ana) en אָנִי (ani), die door *ellendig, zachtmoedig, nederig* en *arm* overgezet worden, zijn afgeleid van de wortel אָנָה (anah) waarvan wij boven spraken. Wanneer sommige Godvruchtigen opmerkten dat Gods gunstgenoten zo vaak in de Heilige Schriften de naam van *zachtmoedig* dragen, en wanneer zij dan dat begrip op zichzelf beschouwen, dan worden ze vaak geweldig geslingerd of ze zich onder Gods echte kinderen wel durven tellen. Want enige van hen, die aan een lichtbewogen zenuwgestel en wat scherpere vochten onderhevig zijn, en bovendien in hun jeugd opgevoed zijn met geen voldoende wijsheid die hen op de rechte tijd het hoofd probeerde te buigen, gevoelen wel eens na hun waarachtige bekering dat de overgebleven verdorvenheid in verschillende gelegenheden tot oplopendheid en verdrietelijkheid krachtig aanport, ja, soms door gelaat of door praat onbedachtzaam naar buiten uitbreekt. Dan vallen zulke zielen wel eens in diepe moedeloosheden. Ze denken: "Gods kinderen zijn zachtmoedigen. Maar hoe zou ik, die de oplopendheid zo dikwijls overvalt, mij onder die durven tellen?" Er zijn verschillende gronden waaruit men deze moedbenemende zwaarigheid grondig kan oplossen. Onder deze mag men, om een voorbeeld te geven, een Laten wij dit begrip van *verdrukken* wat nader en bijzonderder proberen te ontleden. Dit *verdrukken* *vooronderstelde* dat David aan verschillende kwade en *schadelijke vochten* van verdorvenheden onderhevig was. Deze begonnen vaak schrikkelijk te gisten, en zijn ziel als een leren zak op te blazen, door allerlei verkeerde gedachten, redeneringen en genegenheden, tegen God, de naaste en zichzelf. Dit is een ongestalte, waarover Asaf klaagde: *als mijn hart opgezwollen was, en ik in mijn nieren geprikkeld werd, toen was ik onvernuftig, en wist niets; ik was een groot beest bij U*, Ps. 73:21, 22. De Heere, de Hoge en Verhevene, Die in de eeuwigheid woont, en Wiens Naam heilig is, Die voorzichtige onderscheiding tussen vlees en geest in een begenadigde, met groot recht ook tellen. Want elke Godzalige bezit onder zijn overgebleven verdorvenheden een echt geestelijk leven. Dit heeft de beginselen van een waarachtige

zachtmoedigheid duidelijk in zich opgesloten. Het oefent de zachtmoedigheid in verschillende gevallen. Ja het maakt het duidelijk openbaar onder de overgebleven oplopendheid. Want dit vernieuwde beginsel merkt die korzeligheid, die tegen zijn natuur strijdt, spoedig op. Het erkent de onbetamelijkheid daarvan, zoals men uit genoemde moedeloosheid duidelijk kan vernemen. En het voert daar een welmenende strijd tegen. Zo kan een Godzalig mens van dit geestelijk levensbeginsel met recht een zachtmoedige genoemd worden, hoewel de oplopendheid hem in de geestelijke strijd dikwijls overmamt, tegen zijn ernstige wil. Maar een bedaarde overweging van de kracht van de grondwoorden kan zo'n neergebogen ziel tot een zonderlinge bemoediging strekken.

Want het woord □ (ana), *zachtmoedig*, betekent uit kracht van zijn oorsprong, zo één *die gelijk is aan een gescheurde leren zak, die zijn vchten heeft laten doervloeden, en terwijl hij ineen is gevallen, in de rook is opgehangen om gedroogd en hersteld te worden*, Ps. 119:83, *en die daarom geen grote figuur kan maken*. Dit is een levendige uitbeelding van een waarachtig Godzalig mens. Want de overtuigende genade van de Heilige Geest heeft door verschillende wegen zulke scheuren in zijn ziel gemaakt, dat hij de verbeelding van eigen gerechtigheid, waardigheid en kracht heeft moeten laten varen. Hij valt in verlegenheid over leegheid ootmoedig ineen, en wordt voor God en mensen zo zacht van gemoed dat hij zich waard oordeelt voor eeuwig weggeworpen te worden. En deze eigenschap vertoont zich dan vaak zeer levendig, wanneer een Godvruchtige onder zijn oplopendheid moedeloos geworden is. Want dan kan de verbeelding van eigen zachtmoedigheid, waar veel mensen zich mee vleien, zo weggelopen, dat hij voor God als een lege en schuldige ootmoedig ineen valt. woont in de hoogte en in het heilige, en bij hem die van een *nederige* en verbrijzelde geest is, kon zo'n opgeblazenheid in Zijn kind niet verdragen. Hierom schikte Hij het verschillende *tegenheden* toe, die door hun scherpte in die leren zak enige scheuren maakten, en die door hun zwaarte het samendrukten, opdat hij die kwade vchten zou laten doervloeden, en in ware ootmoedigheid ineenvallen. Hiertoe gebruikte de getrouwe Vader *scherpe en zware verdrukkingen* van meer dan één soort.

(1) Sommigen waren meer *inwendig*, die het gemoed onmiddellijk doorgrieffden. Dan eens liet Hij *Zijn* hand zwaar op hem neerdalen, en verdrukte hem door verbergingen van Zijn aangezicht zo, dat hij er verschrikt van werd, Ps. 32:3, 4; Ps. 30:8. Dan eens liet Hij *de satan, de wereld en de verdorvenheid los* die door allerlei verzoeking en verkrachten openbaar maakten hoe ellendig David in zichzelf was.

(2) Anderen waren meer *uitwendig*. Dan schikt God hem pijnlijke *ziekten* toe. Dan gaven zijn *vijanden* hem door lasteringen en vervolgingen zeer pijnlijke steken. En dan werd zijn ziel door zijn beste *vrienden*, ja door zijn eigen kinderen doorstoken. Het een en het ander maakte in Davids ziel verschillende *pijnlijke en zware scheuren*.

Dit had tot een gevolg (1) dat hij verschillende *vchten* als een gescheurde leren zak *lopen liet*.

(a) Hij werd daardoor ontlast van veel zondige, gistende *verdorvenheden*. De walgelijkheid en schadelijkheid daarvan werd hem door die uitwendige en inwendige verdrukkingen zo duidelijk voor ogen gesteld, dat hij ze niet alleen vrijwillig lopen liet, maar ook met een ernstige poging als het ware probeerde uit te braken. (b) Ja,

soms was de scheur zo groot dat hij *zijn hoop en betrekking op God* bijna had laten doorvloeien. Want hij zei eens *in zijn haasten: ik ben afgesneden van voor Uw ogen*, Ps. 31:23.

(2) Die scheuren dienden verder daartoe dat hij als een gescheurde leren zak, die zijn vochten heeft laten doorvloeien, in waarachtige ootmoedigheid en in een levendige erkenning van zijn ledigheid, dwaasheid, schuld en onmacht, samen zou vallen. En deze uitwerking hebben ze naar Davids eigen belijdenis vaak gehad. Dan zingt hij: *ik ben geworden als een lederen zak in den rook*, Ps. 119:83. Dan verklaart hij ootmoedig: *indien Hij also zal zeggen: Ik heb geen lust tot u; zie, hier ben ik, Hij doe mij, zo als het in Zijn ogen goed is*, 2 Sam. 15:26. *Zie ik, ik heb gezondigd, en ik, ik heb onrecht gehandeld, maar wat hebben deze schapen gedaan? Uw hand zij toch tegen mij en tegen mijns vaders huis*, 2 Sam. 24:17. § 18. Hoewel zulke verdrukkingen en scheuren zeer pijnlijk zijn voor de natuur, zijn ze echter geen bewijzen van zelfbedrog of Gods rechterlijke toorn, zoals sommige donkere zielen onder de verdrukkingen zeer spoedig plegen te denken.

Want David wist dat God hem UIT GETROUWHEID verdrukt had.

§ 19. Het woord אָמָן (emoenah) GETROUWHEID, (1) wordt afgeleid van אָמָן (aman), dat eigenlijk betekent, in zijn gangen *vast en bestendig* te zijn. Het wordt in het bijzonder toegepast op een getrouwe *pleegvader*, die voor de opvoeding van de aan hem toevertrouwde *voedsterling* een *bestendige en trouw zorg* draagt. Num. 11:12; Jes. 60:4; Spr. 8:30. (2) Daarom moet men hier door *de getrouwheid* verstaan *die volmaaktheid van God, waardoor Hij in Zijn vaderlijke gezindheid jegens David en in de vervulling van Zijn toezeggingen, die aan hem gedaan zijn, bestendig voortging. Zoals een getrouwe voedster-vader, die zijn voedsterling van alles gedurig voorziet, wat tot onderhouding van zijn lichaam en tot bevordering van goede zeden dienen kan.* Uit kracht van deze toespelings vooronderstelt deze getrouwheid dat David, in zichzelf aangemerkt, bij de Heere niet hoger dan een *jonge onmondige voedsterling* te boek stond. Hij was als een onmondig kind niet in staat zichzelf te verzorgen, en te regeren. Hij was onverstandig en wist niet eens recht wat tot zijn eigen welzijn dienstig kon zijn. Ja, hij bracht zichzelf door zijn onbedachtzaamheid en dartelheid vaak in grote gevaren. Maar de Heere had hem onder Zijn *vaderlijk opzicht en voorzorg* aangenomen. Ps. 27:10.

(1) Hij *beminde* hem zoals een vader zijn zoon. Hij was met de allerteerste zorg omtrent hem aangedaan. Hij *waakte* nauwkeurig over hem om alles af te wenden wat hem naar ziel of lichaam enigszins ongelukkig kon maken. Integendeel bezorgde hij hem alles wat tot zijn wezenlijk nut en voordeel dienen kon.

(2) In dit alles wat de Heere *bestendig* en *getrouw*. De aanhoudende zwakheden van David konden die vaste treden van vaderlijke barmhartigheden nooit aan het wankelen brengen.

§ 20. Deze vaderlijke trouw was het waarachtig *beginsel* en *richtsnoer* van die verdrukkingen. Want David zegt: *gij hebt mij UIT getrouwheid verdrukt*. Het komt met de aard van de taal en met de schikking van de woorden het eenvoudigst overeen dat men in de grondtaal de letter אָ (bet), die *uit, in* en *met* te kennen geeft,

aanvult. En zo belijdt de gelovige dichter (1) dat die verdrukkingen uit die vaderlijke trouw waren *voortgevloeid*, (2) en daardoor altijd *vergezelschap* en *bestuurd* waren. Die vaderlijke trouw was de *springbron* waaruit die verdrukkingen voortvloeiden. De scherpste insnijdingen in de leren zak van David gemaakt, waren natuurlijke gevolgen en blijken van Gods vaderlijke trouw omtrent hem. Omdat de Heere hem liefhad en zijn heil vaderlijk behartigde, daarom verdrukte Hij deze geliefde zoon van Hem. Want wanneer God Zijn liefde op iemand niet gevestigd heeft, dan geeft Hij hem aan zichzelf over. Vele goddelozen zijn zeer opgeblazen en trots. Maar God laat ze daarin zonder verdrukkingen heen wandelen, in Zijn toorn, opdat zij daaraan barsten zouden, en voor eeuwig verdorven worden. Zo liet de Heere de zonen van Eli zonder bestraffingen heen wandelen: omdat *Hij ze doden wilde*, 1 Sam. 2:25. Zo zag Asaf *der goddelozen vrede*. *Want er zijn geen banden tot hun dood toe, en hun kracht is fris. Zij zijn niet in de moeite als andere mensen, en worden met andere mensen niet geplaagd. Daarom omringt hen de hovaardij als een keten; het geweld bedekt hen als een gewaad. Hun ogen puilen uit van vet; zij gaan de inbeeldingen des harten te boven. Zij mergelen de lieden uit, en spreken boselijk van verdrukking; zij spreken uit de hoogte. Ziet, dezen zijn goddeloos; nochtans hebben zij rust in de wereld; zij vermenigvuldigen het vermogen*, Ps. 73:3-8, 12. Maar heeft de Heere Zijn vaderlijke liefde en trouw tot iemand gewend, dan kan Hij die schadelijke en gevaarlijke opgeblazenheden in hem niet verdragen. Zijn vaderlijke trouw eist dat Hij ze daarvan door verdrukkingen geneest. *Ze worden den gansen dag geplaagd, en hun bestraffing is er alle morgens*, Ps. 73:14. Want *dien de Heere liefheeft, kastijdt Hij, en Hij geselt een iegelijken zoon, die Hij aanneemt*, Hebr. 12:6. De natuur zelf leert dit aardse vaders, die boos zijn. Deze zullen vele dingen in hun knechten, waarop zij geen vaderlijke betrekking hebben, met stilzwijgen overzien, dat ze echter in hun kinderen met grote ernst bestraffen. Een onverstandig kind kan zich wel eens verbeelden dat die knecht het veel beter heeft dan hij. Maar een verstandige merkt wel dat dit gedrag van de vader omtrent zijn kind een vrucht is van zijn vaderlijke getrouwe liefde en voorzorg.

Immers, de vaderlijke getrouwheid van God eiste dat Hij David verdrukte, (1) om hem van tegenwoordige en toekomstige *ellendigheden te verlossen*.

- (a) In Davids verdorven natuur vergaderen zich gedurig verdorven vchten van eigenzin, verkleefdheden aan de wereld en wereldse gelijkvormigheden, kwade sappen van allerlei kwade begeerlijkheden van de ogen, van het vlees en van de grootsheid van dit leven. Deze maakten dikwijls een grote gisting en gevaarlijke opgeblazenheid. Dan eiste de vaderlijke liefde en getrouwheid van God dat Hij in die leren zak enige scheuren maakte om niet geheel te barsten en verdorven te worden.
- (b) Was David aan zichzelf overgelaten, dan zou hij met de wereld verloren zijn gegaan. De Goddelijke liefde en getrouwheid vorderde daarom om hem door verdrukkingen voor die ondergang te bewaren.

(2) Eiste de vaderlijke trouw zorg te dragen dat Zijn kind in alles wat zijn wezenlijk heil van ziel en lichaam bevorderen kon, getrouw onderwezen en geoefend werd, dan moest Hij er noodzakelijk verdrukking over laten komen. Want dit zijn de nuttigste en heilzaamste *oefenscholen* en tuchtmeesters.

- (a) Die verdrukkingen dienden om David de duidelijkste *bevattingen* en de nadrukkelijkste *bevindingen* te geven van de ondoorgrondelijke *wijsheid, macht, genade, barmhartigheid* en *getrouwheid* van God.
- (b) Ze waren recht geschikt om hem zijn *verdorvenheid, schuld* en *onmacht* onderscheidenlijker te doen opmerken. (
- (c) Ze waren bekwaam onder de krachtige medewerking van de Heilige Geest, om hem nadrukkelijker te overtuigen van de *noodzakelijkheid van de Messias*, Zijn genoegzaamheid en gepastheid voor hem in het bijzonder.
- (d) Ze waren leerscholen waarin hij geoefend werd in *de betrachtting* van vele heerlijke *deugden*, van geloof, hoop, liefde, lijdzaamheid, zelfverloochening, enz.
- (e) De rechte *betekenis*, kracht en troost van vele dierbare *beloftenissen* werd hem daarin zeer duidelijk onder het oog gebracht en nadrukkelijk toegepast.
- (f) Ze waren scholen waarin hij in deze dingen werd gesterkt en bevestigd. Hij belijdt zelf: *eer ik verdrukt werd, dwaalde ik, maar nu onderhoud ik Uw woord*, Ps. 119:67. En, *het is mij goed, dat ik verdrukt ben geweest, opdat ik Uw inzettingen leerde*, vers 71. Dit hebben Paulus en zijn medegelovigen ook ondervonden. Ze roemden in *de verdrukkingen, wetende, dat de verdrukking lijdzaamheid werkt; en de lijdzaamheid bevinding, en de bevinding hoop*, Rom. 5:3, 4. Deze, zegt Paulus van God, *kastijdt ons tot ons nut, opdat wij Zijner heiligheid zouden deelachtig worden. En alle kastijding als die tegenwoordig is, schijnt geen zaak van vreugde, maar van droefheid te zijn; doch daarna geeft zij van zich een vreedzame vrucht der gerechtigheid dengenen, die door dezelve geoefend zijn*, Hebr. 12:10, 11.

Gelijk de getrouwheid de springbron van de verdrukkingen was, zo ging het er ook altijd mee *vergezelschap*. Het matigde en *bestuurde* de verdrukkingen.

(1) Het schikte de verdrukkingen dan toe, wanneer ze *het meest nodig* waren. Hoewel Davids vlees vaak liever gezien zou hebben dat hij naar eigen zin mocht leven, zoals het de kinderen doorgaans eigen is, echter keerde de Heere zich niet aan die kindse zwakheid, maar Hij liet hem verdrukkingen overkomen wanneer ze nodig waren. Zondige vaders kunnen hun kinderen met *onverstand, wreedheid* en *onmatigheid* kastijden. Maar de Heere tuchtigde David met vaderlijke getrouwheid. Hij verdrukte hem *zo dikwijls* als nodig was, en niet vaker; *zo zwaar* als hij het dragen kon, en niet zwaarder; *zo lang* als zijn omstandigheden het vereisten, en ook niet langer. Hij tuchtigde met ernst, zonder wreedheid; met verschoning zonder dwaze toegevendheid. Vaak bestrafte Hij hem scherp in het verborgen, om hem niet altijd openlijk ten toon te stellen. Moest Hij wegens openbare misslagen ook openbare gerichtten oefenen, dan droeg Hij echter telkens voldoende zorg dat hij niet geheel te schande werd. Hij mengde de zwaarste bestraffingen met zulke duidelijke tekens van liefde, dat iedereen voldoende bespeuren kon dat David, niettegenstaande zijn zware misstappen en de daardoor welverdiende harde kastijdingen, toch boven anderen bij God in bijzondere gunst stond. *God is getrouw. Hij laat niemand verzocht worden boven hetgeen men vermag. Maar Hij geeft met de verzoeking ook de uitkomst, opdat men ze kan verdragen*, 1 Kor. 10:13.

§ 21. Bemoedigende waarheid! Het is des te aangenamezamer omdat men van zijn volstrekte zekerheid volkomen overtuigd kan zijn. Immers, David betuigt hier: IK WEET het.

Het woord *ידע* (jada), *weten*, beduidt (1) *eigenlijk* een zaak ergens *in te sluiten* om het te *bewaren*. (2) Het betekent in een *oneigenlijke* zin, een gewichtige waarheid met zijn *verstand* goed te *vatten* en nauwkeurig in de zin van de gedachten van zijn hart te *bewaren*. (3) Hier drukt het in het bijzonder uit *een levendig werkzame geloofskennis* van de boven verklaarde waarheden, dat Gods gerichten de gerechtigheid waren en dat Hij hem uit getrouwheid verdrukt had.

Dit zijn *allerkostbaarste* waarheden, boven alle schatten van de gehele wereld te waarden, waarvan de allergewichtigste dingen afhangen.

- (1) Ze zijn volstrekt noodzakelijk om van de *wegen* van de Heere, en van de *staat van Zijn kinderen* te oordelen. Die deze waarheid in twijfel trekt, twijfelt ook aan Gods alwetendheid, genade en waarheid, en wordt trouweloos aan het geslacht van Zijn kinderen, Ps. 73:10, 11, 15. Want omdat de Heere Zijn liefste kinderen wateren eens vollen bekert pleegt uit te drukken, daarom kan men niet staande houden dat Hij aan hen in genade denkt en hen trouw houdt, en dat de rechtvaardige onder de tuchtigende hand van God veel voortreffelijker is dan zijn naaste, als men niet overreed is dat de gerichten van de Heere de gerechtigheid zijn, en dat Hij hen uit getrouwheid verdrukt.
- (2) Het recht verstand van deze waarheden neemt niet alleen de *bitterheden* uit de gerichten en verdrukkingen weg, maar het maakt die zelfs *aangenaam* voor het gemoed. Een Godzalig gemoed kan daardoor aangespoord worden om te zeggen: *ik dank U, HEERE! dat Gij toornig op mij geweest zijt*, Jes. 12:1. *Het is mij goed, dat ik verdrukt ben geweest, opdat ik Uw inzettingen leerde*, Ps. 119:71. En, *acht het voor grote vreugde, mijn broeders, wanneer gij in velerlei verzoekingenv valt*, Jak. 1:2.
- (3) Die waarheden buigen het hart tot een gewillige onderwerping aan de Heere in de zwaarste tegenheden. Klaagl. 3:26-29.
- (4) Ze onderschragen het gemoed om vele bitterheden zonder roepen, schreeuwen en klagen geduldig te gedragen.
- (5) En eindelijk vervullen zij de ziel met een tere liefde tot, en met een aangename hoop op de Heere. Die kostbare schat had David in zijn hart zorgvuldig opgesloten.

(1) Hij had die waarheid met zijn verlicht verstand *duidelijk ingezien* en goed gevat.
 (2) Zijn verlicht oordeel *begreep de zekerheid ervan*, en was daarvan door een levend geloof ten volle overreed. Want:

(a) hij had daarvan de allerduidelijkste *getuigenissen* in het onfeilbare Woord der waarheid. Gen. 18:25; Deut. 32:4; Job 34:10. (b) Al deze getuigenissen waren door veelvuldige *ondervindingen* bekrachtigd, vs. 67, 71.

(3) Door dit gegrond geloof werd hij ook aangespoord om deze waarheid als een kostbare, nuttige schat te *bewaren* in de zin van de gedachten van zijn hart. Hij was wijs en nam deze dingen waar. Hij lette verstandig op de goedertierenheden des Heeren, Ps. 107:43.

(4) En eindelijk bezat hij een *werkzame* kennis waardoor hij deze schat van waarheden niet vruchteloos liet liggen, maar daarvan in verschillende gevallen een heilzaam

gebruik maakte om de Heere in een lijdzame onderwerping en hoop aan te kleven, Klaagl. 3:21-24. Deze werkzame kennis van die troostrijke waarheden was in de dichter zo levendig dat hij het vrijmoedig voor God *belijden* durfde, zeggend: *Heere! ik weet het*. En deze belijdenis was een duidelijke openbaring van een hartelijke *blijdschap* en *dankzegging*. Hij wil zeggen: gedankt zijt Gij, o Heere! dat ik deze heuglijke waarheid, dat Uw gerichten de gerechtigheid zijn, en dat Gij mij uit getrouwheid verdrukt hebt, met zoveel duidelijkheid en zekerheid tegenwoordig geloven kan.

§ 22. Met groot recht mocht hij zich over deze kennis zozeer verheugen. Want het was een aangename fontein, waaruit vele verkwikkelijke en troostrijke gestalten in zijn ziel voortvloeiden. Immers, die levende *hoop*, waarvan hij in het voorgaande vers gesproken had, was *uit deze kennis geboren*. Want zo gauw hij met overreding levendig inzag dat die wijze bestellingen van God over hem de gerechtigheid zelf waren, en dat de Heere hem uit getrouwheid verdrukt had, was het hem ook volkomen duidelijk dat zijn tegenheden, waaronder hij zuchten moest, tegen Gods beloften die aan hem gedaan waren, in het allerminste niet streden, maar er zeer liefelijk mee gepaard konden gaan. Ja, in plaats dat de verdrukkingen zijn hoop zouden doen wankelen, bevestigden zij veeleer die lijdzame verwachting, dat de Heere Zijn woord vervullen zou. Want, waren alle gerichten niets anders dan loutere gerechtigheid -; waren de verdrukkingen een enkele oefening van vaderlijke getrouwheid -; en waren daarom die smartelijke wegen niets anders dan wijze schikkingen en vaderlijke voorzorgen om hem toe te passen wat de Heere Messias voor hem verwerven zou, en dat een rechtvaardige Rechter hem had toegewezen, dan had hij immers de allergewichtigste redenen om met lijdzaamheid te verwachten dat alle toezeggingen aan hem vervuld zouden worden. En hoe kon hij anders dan hopen dat het met hem goed zou uitkomen, omdat zo'n wijs, rechtvaardig en getrouw God over hem de heerschappij voerde. Wilden zijn vijanden, het ongeloof, de wereld en de satan hem van zijn hoop stoten, door hem toe te roepen: “al die tegenheden die u treffen zijn van de Heere. Het zijn duidelijke bewijzen van Zijn toorn en van uw boosheid, waarom God en alle mensen, zelfs de lieve kinderen van de Heere u verlaten moeten. Zou u dan nog verder op de Heere uw hoop vestigen?” Hij wendde zich onder dit alles tot zijn bonds-God, en zei: Heere! ik weet toch dat Uw gerichten niets anders dan wijze, rechtvaardige en vaderlijke schikkingen zijn om mijn heil te bevorderen. Mag en moet ik dan niet, ook in dit alles, op u hopen? Mijn hoop zal immers niet beschaamd worden. Gij zult mij er toch door helpen.

§ 23. Zo werd zijn levende hoop dan gesterkt door die levendige kennis van die troostrijke waarheid dat Gods gerichten de gerechtigheid waren, en dat Hij hem uit getrouwheid verdrukt had. Maar deze kennis werd opnieuw *geboren uit het rechte begrip van de heilzame genadeleer*. Want zodra hij nader begrip van die geboden kreeg, zoals hij in vs. 73 gebeden had, werd zijn hoop levendiger. Want hij wist nu zeker dat de gerichten van de Heere de gerechtigheid waren, enz. Immers, zonder onderscheiden licht in die waarheid van het Evangelie kan men meergenoemde waarheid niet recht verstaan en ook niet standvastig geloven. Tegenheden en verdrukkingen schijnen tegen Gods gunst, en tegen het welzijn van Gods kinderen rechtstreeks aan te lopen. Maar ontvangt men meer licht in de evangelische

genadeleer, dan kan men duidelijk zien en met grond geloven dat die dingen met elkaar lieflijk overeen stemmen. Asaf probeerde wel te verstaan hoe het mogelijk was dat God Zijn kinderen zo zwaar verdrukte, terwijl de goddelozen zo voorspoedig waren; maar het was moeite in zijn ogen. Maar zo gauw zijn ogen door het licht van het heiligdom bestraald werden, kon hij het gemakkelijk verstaan. Ps. 73:16, 17. Want die hemelse leer van de zaligheid beschrijft ons zeer duidelijk in wat een groot verderf de mens door de zonde vervallen is, en aan hoeveel verdorvenheden en gevaren hij onderhevig is. Het onderwijst ons dat onze zaligheid gelegen is in een bevindelijke kennis van Gods heerlijke volmaaktheden, heiligheid, gerechtigheid, genade, macht, trouw en wijsheid. Het verzekert ons dat God in de Heere Messias met ellendige zondaren verzoend is. Het verklaart ons dat de zwaarste gerichten en verdrukkingen middelen zijn in Gods verzoende handen, om ons het verderf en gevaar, waarin wij steken, duidelijk aan te tonen en daarvan te genezen, en om ons het licht van die heerlijke volmaaktheden, uit die duisternissen van de verdrukkingen, helderder te doen zien en ondervinden. Wanneer men nu deze inhoud van de genadeleer maar geestelijk inziet, dan kan men ook gemakkelijk begrijpen en volkomen verzekerd zijn, dat de gerichten en verdrukkingen niets anders dan gerechtigheid en vaderlijke getrouwheid zijn.

§ 24. Heeft een geestelijk verstand van de leer van de waarheid die naar de Godzaligheid is, zulke dierbare gevolgen en vruchten, dan volgt dat het recht *dierbaar en voortreffelijk* moet zijn. Want wat kan er aangenamer zijn dan een volkomen gegronde verzekering, dat die smartelijkste ontmoetingen en verdrukkingen louter vaderlijke behandelingen zijn, die onze zaligheid ten doel hebben? Wat kan het gemoed in de ellendigheden van dit leven meer verkwikken dan een gegronde hoop dat al die tegenheden niets anders dan verheven wegen zijn, waardoor de Goddelijke wijsheid en getrouwheid ons de beloftenissen heilig en veilig toepast? Zo dierbaar deze dingen zijn, zo dierbaar en voortreffelijk moet dan die genadeleer ook zijn, omdat zij daaruit noodzakelijk voortvloeien.

§ 25. Zo voortreffelijk deze genadeleer is, zozeer moet een ieder zich dan ook *verplicht* achten om het met alle ernst te *onderzoeken* en verstandig te gebruiken. Want zo nadrukkelijk men verbonden is om van de gerichten van de Heere rechte gedachten te maken, en om alle naarstigheid te bewijzen tot de volle verzekerdheid der hoop, zo krachtig is men ook verplicht om die heilzame genadeleer te onderzoeken. Want dat is het enige middel waardoor men die zalige doeleinden bereiken kan.

§ 26. Eindelijk vindt men hier in Davids werkzaamheden een *aangename* besturing, hoe men zich moet gedragen wanneer men van de leer van de Godzaligheid een recht gebruik wenst te maken. Namelijk, dan moet men zich onder andere ook erdoor daartoe laten leiden, dat men *goede gedachten* van de gerichten van de Heere, en van Zijn *verdrukkingen* maakt, en dat men in de zwaarste tegenheden een *gegronde hoop op God levend houdt*. Want zij die de verdrukkingen en gerichten direct aanzien als tekens van Gods toorn, en van een bedrogen staat van toorn, en die direct hun hoop laten varen, hebben die heilzame genadeleer niet duidelijk of levendig ingezien, en bevinden zich dan buiten staat om het recht gebruik daarvan te maken.

§ 27. Die het gezegde met een bedaard gemoed overweegt, zal, denk ik, gretig toestemmen dat deze gewichtige zaken dubbel waard zijn dat wij met onze aandacht er nog wat bij stil blijven staan, om het een of ander in een meer bijzonder opzicht op onszelf AAN TE MERKEN.

I. *Toen David van zijn bevindingen spreken wilde, richtte hij zijn aanspraak tot de Heere. Hij zei: HEERE! ik weet, enz.*

- Zijn ziel was vervuld met indruk van de heerlijke volmaakheden van de Heere, en van Zijn geduchte tegenwoordigheid. Hij geloofde met verwondering en aanbidding dat zijn bonds-God de Heere was. Hij riep Hem aan tot Getuige.
- Hierin moest een ieder, die van geestelijke en bevindelijke dingen, vooral aangaande de gerichte van de Heere, over anderen of zichzelf spreken wil, David proberen na te volgen. Men diende zichzelf bedaard te vragen: “heb ik nu ook indruk van de volmaakheden van de Heere? Spreek ik dit onder indruk van Zijn tegenwoordigheid? Geloof ik ook dat Hij de Heere in volle nadruk is? Durf ik Hem tot een Getuige aan te roepen, dat ik de waarheid spreek?”
- Dit zou ongemeen nuttig kunnen zijn voor vele reukeloze en onbedachtzame *mondchristenen*, die het christendom in praten stellen. Ze spreken dikwijls van Goddelijke en geestelijke dingen. Ze proberen anderen een indruk te geven dat zij van hun rampzaligheid overtuigd zijn, in de Zaligmaker geloven, en de werkzaamheden van Gods kinderen bij bevinding kennen, en dat zij hun tegenheden als vaderlijke tuchtelingen aanmerken. Maar velen maken door hun oneerbiedigheid, of ook door hun misselijke gemaakheden, duidelijk openbaar dat zij van alle levendige indrukken van de volmaakheden van de Heere, en van Zijn tegenwoordigheid, geheel ontbloot zijn. Indien dezen zich met Davids gemoedsgestalte vergeleken, en als zij hun zielen de bovengenoemde vragen voorstelden, dan zouden ze recht beschaamd moeten worden en direct verstommen.
- En ach! Hoe zalig zou het voor vele van *Gods echte kinderen* zijn, wanneer deze gemoedsgestalte van David hen meer eigen was! Sommigen van hen spreken wel eens van Goddelijke zaken en van zaken van het gemoed, met veel minder bedachtzaamheid en eerbied dan zulke gewichtig en hemelse dingen vereisen. In het bijzonder zijn zeer velen zeer onbedachtzaam en haastend, wanneer zij van de gerichten en verdrukkingen van de Heere melding maken. Ontmoeten zij eens bijzondere gerichten of verdrukkingen die niet algemeen zijn, hoe gereed zijn dan deze klachten: “daaruit blijkt het immers dat Gods toorn tegen mij ontstoken is, dat ik mij bedrogen heb, dat ik nog eens een einde zal nemen met verschrikking!” Ja, hoe vaak klaagt en weent men over een kleinigheid, als over een zaak die men nooit te boven kan komen, of die een onvermijdelijk verderf na zich zal slepen. Indien dezen zich eens afvroegen: “heb ik nu ook een duidelijk begrip van de Heere, en van die volmaakheden die deze heerlijke Naam te kennen geeft? Durf ik de Heere tot een Getuige aan te roepen, dat ik nu naar waarheid spreek?” Dan zouden hun gedachten in het hart, en hun woorden in de mond geheel spoedig van gedaante veranderen, en zij zouden veel gezegden direct moeten herroepen.

II. *David noemde de tegenheden die hem troffen, de GERICHTEN van de Heere.*

- Alle tegenheden van Gods kinderen zijn wijze schikkingen en bestellingen, door een oneindige Wijsheid en Goedheid verordend, neergezet en bestuurd tot zalige

doeleinden, naar ieders verleden, tegenwoordige en toekomstige omstandigheden en krachten.

- Hier ontdekt zich een ondoorgroondelijke afgrond van een oneindige wijsheid. Hoe groot is die schare van uitverkorenen die niemand tellen kan! Hoewel die allen overeenkomen in ellendigheid, geloof, hart en weg, zover het wezen aangaat, verschillen ze echter in ontelbare omstandigheden zozeer van elkaar, dat er zolang de wereld gestaan heeft en nog staan zal, geen twee gevonden worden die in alle omstandigheden aan elkaar volkomen gelijk zijn. Een ieder heeft zijn eigen ziel en lichaam, die door bijzondere bepalingen van andere onderscheiden zijn. Een ieder heeft zijn bijzondere afkomst, geboorte, woning, beroep, omgang, ontmoeting en tijden, die door ontelbare omstandigheden van andere onderscheiden zijn. Hierdoor worden de gedachten, woorden, werken, verdorvenheden, genaden en zegeningen van een ieder zo bepaald, dat zij van anderen die met hen in wezen dezelfde weg hebben, in veel opzichten verschillend zijn. Ieder stuk in het bijzonder, en alle met elkaar, hebben de nauwste betrekking op dat grote doeleinde, de verheerlijking van God en de zaligheid van de uitverkoren zondaar. Alle bestellingen van voorspoed of tegenspoed, die God over een mens maakt, zijn naar al die verleden, tegenwoordige en toekomstige bijzonderheden, ieder in het bijzonder en alle met elkaar, zeer wijs ingericht. Het allerscherpste verstand van engelen of mensen is niet bekwaam al die bijzonderheden, en de betrekkingen daarvan, van ook maar één begenadigde, zich slechts oppervlakkig voor te stellen. Hier moet men billijk uitroepen: *O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods, hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen, en onnaspeurlijk Zijn wegen! Want wie heeft den zin des Heeren gekend? Of wie is Zijn raadsman geweest?* Rom. 11:33, 34.
- Uit het gezegde volgt nu onweersprekelijk dat het de allerbuitensporigste dwaasheid en reukloosheid is, wanneer sommige goddeloze zondaars, die in al hun doen en laten een verdorven en dwaas verstand openbaren, zich onderwinden die wijze bestellingen van de Allerhoogste, de gerichten van de Heere, te berispen of zelfs te verloochenen, omdat ze met hun eindig en verdorven verstand en met hun boze genegenheden niet overeenkomen.
- Werden genoemde dingen door Gods dierbare kinderen onderscheiden opgemerkt, dan zouden ze ook over vele dwaze redeneringen aangaande de gerichten van de Heere, met gevoelige schaamte overdekt worden.

(1) Menigeen twijfelt aan de goedertierenheid van de Heere over hem, en aan de echtheid van zijn genadestaat, omdat hij in de bestellingen die God over hem gemaakt heeft, verschillende bijzonderheden tegenkomt die hij in de wegen die God met anderen houdt, zo niet ontdekken kan. Maar, hoe dwaas en ongegrond is deze twijfeling! Want hoewel alle begenadigden met elkaar gemeen hebben dat zij door verdrukkingen en tegenheden moeten ingaan, moet echter ook een ieder in zijn weg iets bijzonders hebben, omdat zijn ziel, lichaam, verdorvenheden, genaden en ontmoetingen door ontelbare bijzondere omstandigheden van alle andere noodzakelijk onderscheiden zijn.

(2) Menigeen laat zich door zijn ingebeelde wijsheid, onbedachtzaamheid en eigen zin, in zijn ongeloof haasten tot die bespottelijke dwaasheid vervoeren dat hij over

zijn tegenwoordige of toekomstige ontmoetingen zeer wonderlijke bestellingen en schikkingen maakt.

- (a) Dan eens stelt hij zich voor dat hij zulke voorspoedige voortgangen in geestelijk licht, geloof, heiligmaking en troost moest maken, als die en die van Gods kinderen, indien zijn bekering echt en recht zou zijn. Dan verbeeldt hij zich dat hij wonderbaarlijk bezig zou zijn in de verheerlijking van God, de stichting van de naaste, en in de bevordering van zijn eigen zaligheid, als hij dit goed, deze eer en dat vermaak in de wereld Aanmerkingen over Psalm 119:75 90 deelachtig mocht worden, en als hij in die staat en betrekking mocht komen. Hij raakt in allerlei piekeringen en verrukkingen buiten zichzelf over die wonderlijke schikkingen. Hij kietelt zich ongemeen met die zoete dromen. Ze overvallen hem menigmaal in de gezelschappen van Godzaligen, en onder de verkondiging van Gods Woord zozeer, dat hij niet eens naar wezenlijke zaken met bedaardheid kan luisteren. Hij begeert zo vurig dat dit bestek van hem tot uitvoer wordt gebracht, alsof het een volmaakt besluit van de alleenwijze God was. Hij bedenkt middelen, die vaak zeer dwaas, schandelijk en verderfelijk zijn, om zijn schikkingen ten uitvoer te brengen. Ontmoet hij een tegenstand, dan wordt hij wel eens verdrietiger, dan wanneer iemand zich tegen Gods wijze raad had aangekant. Dikwijls wil hij aan zijn vleselijke schikkingen een geestelijke gedaante geven. Hij bidt dat God toch Zijn macht en regering aan de uitvoering van zijn bestek dienstbaar maakt. Hij verdraait enige beloften die hem onder zijn onverloochend bidden in de zin vallen, en begint lichtvaardig te hopen dat het zo komen zal als hij besteld heeft. Hij wordt daarover ongemeen verblijd. Maar valt het tegen zijn verwachting uit, dan wordt hij bedroefd, ontsteld en beroerd, alsof de keten van Gods wijze en goede raad geheel gebroken was.
- (b) Dan onderwindt hij zich over zijn verdrukkingen eigenwijze bestellingen te maken. Soms verbeeldt hij zich dat zijn staat veiliger en voorspoediger zou zijn als hij meer kruisen in deze wereld moest dragen. Maar soms heeft hij naar zijn gedachten teveel tegenspoeden. Dan meent hij duidelijk te zien dat dit of dat gericht onmogelijk tot zijn heil kan dienen, maar het noodzakelijk het allergrootste verderf moet veroorzaken. Nu duurt hem het gericht al te lang, en hij wil het of door onverloochende gebeden wegbidden of ook door slinkse wegen verdrijven. Maar hoe dwaas en reukeloos is dit bestaan! Kunt u, die zulke eigenwijze bestellingen over uw voor- of tegenspoed maakt, bewijzen dat uw schikkingen wijzer en beter zijn dan die de Heere over u gemaakt heeft? Kent u al uw verleden, tegenwoordige en toekomstige ontmoetingen en de bijzondere natuur en betrekkingen daarvan? Kunt u alle gevolgen van voor- of tegenspoeden, en de uitwerkingen daarvan op uw geestelijke ziekten en genaden onderscheiden begrijpen? Denkt u dat u of wijzer of goediger dan God bent? Wat zou u toch denken van een zieke, die van zijn kwalen en van de geneesmiddelen geen enkel begrip had, als hij een recept waarop verschillende medicamenten met een ongemene wijsheid waren samengesteld, onbesuisd in handen nam, en als hij het een of ander daaruit schrapte en wat anders daarvoor in plaats wilde stellen? Zou zo'n dwaze zijn leven niet in gevaar brengen? Is uw bestaan niet veel reuklozer? Ach! Hoe ongelukkig zou u in tijd en eeuwigheid zijn, als God zich naar uw schikkingen schikte. Hoe gelukkig bent u dat God Zich aan uw dwaasheid niet keert? Probeer toch wijs te worden. Al uw ontmoetingen zijn wijze

en onverbeterlijke schikkingen van de Heere. Erken aan de ene kant uw onkunde en boosheid, en aan de andere kant de wijsheid en goedheid van de gerichten van de Heere. Gebruik alles wat Israëls Geneesmeester u voorschrijft, hetzij zoet of bitter, eenvoudig naar het gegeven voorschrift, zonder meer of minder te willen hebben. Probeer het eenvoudig in te nemen met nodige zelfverloochening, verootmoediging en een levend geloof, onder die ernstige zuchting dat God het zegenen mag, tot dat doeleinde waartoe Hij het geschikt heeft. *Zie de aanmerkingen over Ps. 130:7, 8, § 32, II, (b, //.*

III. *De tegenheden die David troffen waren gerichten VAN DE HEERE.*

Hoewel verschillende schepsels middelloorzaken van zijn verdrukkingen waren, echter was Jehovah de onafhankelijke, algenoegzame en onveranderlijk getrouw verbonds-God, de opperste Regeerder, Die alles met oneindige wijsheid en goedheid bestuurde. Uit deze waarheid vloeien verschillende allergewichtigste leringen, die een grote invloed op een lijdzame oefening van de Godzaligheid hebben. Want:

(1) zijn onze tegenheden gerichten van de Heere, dan moet men nooit bij de schepselen, die middelloorzaken zijn, blijven staan, maar in alle gerichten tot de Heere als opperste Regeerder van alles, opklimmen, en Zijn hand daarin erkennen. Dit, als het goed overwogen is, zou ons terug houden van die redeloze razende drift, waardoor men met de hond in de steen bijt, zonder te zien op de hand die het op ons werpt.

(2) Zijn alle smartelijke ontmoetingen gerichten van Jehovah, de onafhankelijke, getrouwe en onbegrijpelijke God, dan diende men vooral omzichtig te zijn dat men toch niet onbedachtzaam daarvan oordeelde, of daaronder verdrietig werd. Dan is het ook geen wonder dat wij ze niet volkomen kunnen begrijpen, Rom. 11:33, 34. Ja, dan diende men zich daaraan met stilheid, zonder morren en klagen, gehoorzaam te onderwerpen. Want hoewel mensen en de satan ons het grootste ongelijk mochten aandoen, zouden wij echter direct stil worden, wanneer wij maar met indruk geloofden dat ze allen door de Heere geregeerd worden, en dat de alleenwijze, heilige, rechtvaardige, onafhankelijke, algenoegzame en onveranderlijk getrouwe Heere de opperste Bestuurder van alles is. 2 Sam. 16:10, 11; Ps. 39:10; Klaagl. 3:28, 37, 38.

IV. *De gerichten van de Heere ZIJN DE GERECHTIGHEID.*

Hoewel veel dingen die een kind van God in deze wereld wedervaren, met opzicht op de mensen die ze hem aandoen, de ongerechtigheid zelf zijn, en een begenadigde in dit opzicht geheel onschuldig lijden kan, zijn echter diezelfde dingen, met opzicht op de Heere, de gerechtigheid zelf. Ze stemmen met het recht van God en van de gelovigen volkomen overeen.

1. Zo gaat dan het besluit niet door dat sommigen uit Gods oordelen trekken. Wanneer sommige vijanden van Gods kinderen zien dat de gunstgenoten van de Heere boven andere mensen in deze wereld met gerichten bezocht worden, besluiten zij spoedig dat zij geveinsden moeten zijn, waarop Gods ongenoegen rust. Ze redekavelen als de barbaren, die van Paulus, toen een adder hem aan de hand vatte, zeiden: *gewisselijk, deze mens is een doodslager, welken de wraak niet laat leven, daar hij uit de zee ontkomen is*, Hand. 28:4. Ja, de donkere kinderen van de Heere maken dikwijls uit hun bezoeken zo'n barbaars besluit aangaande hun eigen staat. Ze roepen wel eens onbedachtzaam uit: nu wordt het openbaar dat Gods vreselijke toorn tegen mij

ontstoken is, en dat ik zonder aandeel aan de gerechtigheid van Christus, buiten het genadeverbond omzwerf. Want als ik gunst in Gods ogen gevonden had, en als de gerechtigheid van Christus op mijn rekening stond, dan zouden zulke zware en zeldzame gerichten mij niet treffen. Maar deze gehele redenering heeft zijn oorsprong uit een schandelijke onkunde en ongeloof van deze waarheid, dat ook de strenge gerichten van de Heere de gerechtigheid zijn. Deze verloochening van die eeuwige waarheid is des te schandelijker, hoe menigvuldiger dit gewichtige stuk in Gods Woord bekrachtigd wordt, en door de merkwaardigste voorbeelden bevestigd wordt. Wat zou u denken als u de volgende gevallen gebeurden? Er kwam een bode met deze tijding: een bende rovers deed een inval, en nadat ze al uw paarden en koeien weggevoerd hadden, sloegen zij uw dienstboden met de scherpste van het zwaard, en ik ben maar alleen ontkomen om het u aan te zeggen. Terwijl deze nog sprak kwam een ander en zei: Gods vuur viel onmiddellijk uit de hemel en verteerde uw schapen en de hoeders daarvan. En ik ben maar alleen ontkomen om het u aan te zeggen. Terwijl deze nog sprak kwam een ander, en zei: een bende vreemde Huzaren viel op uw ossen aan, en nadat ze die weggenomen hadden, sloegen ze uw knechten, de drijvers daarvan, met de scherpste van het zwaard, en ik ben maar alleen ontkomen om het u aan te zeggen. Terwijl deze nog sprak kwam een ander, en zei: terwijl uw zonen en dochters een vriendenmaal hielden, schikte God een buitengewone stormwind, die aan de vier hoeken van het huis tegelijk stootte, zodat het op uw kinderen viel en die doodde. En ik ben maar alleen ontkomen om het u aan te zeggen. Terwijl u bezig was om u over deze ontmoetingen te vernederen, werd de satan eens losgelaten om uw lichaam met een bovennatuurlijke ziekte, door de duivel onmiddellijk veroorzaakt, te slaan. Wanneer u hieronder in de uiterste angst neerzat, zo rustten zich eens de verschrikkingen van God tegen uw ziel. En de beste Godzaligen van het land overlegden samen dat ze tot u kwamen om u te overtuigen dat u aan bijzondere misdaden schuldig moest zijn, en dat u tot hiertoe een bedrogen huichelaar geweest was. Wat zou u, als u zulke ontmoetingen had, van uw staat wel denken? U zult misschien zeggen: ik zou niet anders denken kunnen dan dat God op mij verschrikkelijk vertoornd was, en dat ik nooit genade in Zijn ogen gevonden had. Maar weet dat u dan ook een schrikkelijke zonde begaan zou door dat verschrikkelijke oordeel. Want dan zou u ontkennen dat zulke gerichten met het recht van God en van de gelovigen bestaan konden, en dat Job, die dit alle meegemaakt heeft, een echt en oprecht kind van een verzoende God geweest was. Behelp u niet met deze losse uitvlucht, die de onbedachtzaamheid en de zucht om God en mensen tegen te spreken, in de mond legt, zeggend: Job was een ander man dan ik. Want op deze wijze zult u alles wat in de Heilige Schriften tot uw besturing, bemoediging of bestraffing geschreven is, lichtvaardig kunnen ontzenuwen. Want alle bijzondere personen, die de Heilige Geest tot voorbeelden voorstelt, zijn andere mensen dan u geweest. Hoewel Job een ander mens dan u geweest is, en hoewel hij u in genade onbegrijpelijk overtrof, volgt echter uit zijn geschiedenis dat u uit genoemde bezoeken uw genadestaat niet mocht veroordelen, als u geen Aanmerkingen over Psalm 119:75 92 andere redenen had. Immers, de zwaarste gerichten strijden niet met Gods genade, en ook niet met een wettig aandeel aan Jezus' gerechtigheid, en ook niet met het genadeverbond. Maar het zijn in Gods kinderen echte vruchten van het een en ander. Want als Gods genade, de gerechtigheid van de Middelaar en het welgeordeneerde verbond eisen dat God Zijn kinderen van hun geestelijke ziekten

geneest, hun genaden oefent en vermeerdert, en dat Hij hen de levendigste ondervinding van Zijn volmaaktheden schenkt; en als nu gericht en bezoeken de allergepaste middelen zijn tot verkrijging van deze zalige doeleinden, dan volgt immers, dat zij veeleer bewijzen zijn van Gods gunst dan van Zijn toorn. Trouwens, op deze grond steunt de redenering van Paulus, Hebr. 12:6, 10, 11.

2. Als Gods gericht de gerechtigheid zijn, aan wat een schrikkelijke ongerechtigheid maakt men zich dan schuldig, wanneer men daaronder zo ongeduldig murmureert en klaagt! U, verdrietige klager over uw staat en over uw bezoeken, bedenk toch eens wat u door uw zonden al verdiend hebt. Hebt u in uzelf wel recht overgehouden op enig goed? Hoe gering zijn uw tegenheden, bij wat u verdiend hebt! Wat klaagt dan een mens, die de dood verdiend heeft, zolang hij leeft? Een zondaar die nog leeft, Gods aardbodem betreedt, Zijn lucht inademt, Zijn voedsel geniet, Zijn kleren draagt, onder het aanbod van eeuwige zaligheid leeft, en veelvuldige andere weldaden meer geniet, daar hij de eeuwige verdoemenis van zijn kindsheid af al waard was, heeft immers meer redenen om de Goddelijke lankmoedigheid en goedheid te prijzen, dan onder tegenheden, al waren ze nog zo groot, verdrietig te zijn. Maar heeft de Vader der barmhartigheid iemand zaligmakende genade geschonken, en hem voldoende gronden van zekerheid gegeven dat alle dingen tot zijn zaligheid zullen medewerken, hoe dwaas en onbetamelijk zou die dan handelen, wanneer hij verdrietig klaagde over die heilzame middelen, die de getrouw verbonds-God gebruikte uit kracht van Zijn eeuwige wijsheid, van Zijn vaderlijke goedheid, van Jezus' verdiensten, en van het welgeordeneerde verbond, om hem van verderfelijke kwalen te genezen, om hem voor de eeuwige dood te bewaren, en om zijn zaligheid voorspoedig te bevorderen.

V. De gericht en oordelen die God Zijn gunstgenoten toeschikt, zijn zeer nuttige VERDRUKKINGEN.

Ze zijn scherpe middelen die enige scheuren in de ziel maken, opdat men van allerlei zondige gemoedsgestalten, in het bijzonder van een gistende opgeblazenheid, zou genezen worden, en in ware ootmoedigheid als een gescheurde leren zak die het vocht heeft laten lopen, ineens zou vallen. Laten we dit stuk met enige voorbeelden ophelderen.

Als een kind van God door de overvloed van aardse goederen enige schadelijke en gevaarlijke vchten van gierigheid of andere begeerlijkheden heeft vergaderd, dan zendt God hem enige rampen in zijn goed, opdat zijn ziel, als het daardoor gescheurd is, die gistende vchten zou laten doorvloeien, en in ootmoedige beschaamdheid over zijn zonde samen zou vallen. Als een ander enige vchten van hovaardigheid, en neiging tot wereldse grootsheid heeft vergaderd, dan laat God hem enige stekende verachtingen overkomen, opdat hij van dat schadelijke vcht ontdaan wordt, en in de laagte daalt. Als de verbeelding van ons licht, kracht, deugd en genade al te sterk begint te gisten, dan laat de Heere in Zijn heilige voorzienigheid de verdorvenheid of de satan los, die door zware aanvechtingen, verzoeken en struikelingen in leer of leven, zulke scheuren maken, dat men die verbeelding laat vloeien. Toen Paulus maar enkel stond voor een verheffing op zijn uitnemende genade, gaf God hem een scherpe doorn in het vlees, een engel van de satan, die hem met vuisten sloeg. Toen Petrus al te grote verbeelding van zijn aankleving aan Christus en van zijn krachten had, kreeg hij in de zaal van Kajafas zo'n scheur, dat hij die verbeelding onder vele tranen liet

vloeien. God heeft verschillende inwendige en uitwendige middelen, waardoor Hij zulke scheuren maken kan, zoals in de verklaring gezien is.

Uit het gezegde blijkt dan dat de oordelen die God over Zijn kinderen laat komen, doorgaans schadelijke en gevaarlijke ongestalten in hen onderstellen, en hun genezing en verootmoediging ten doel hebben.

Zo diende dan een Godvruchtig mens zorgvuldig over zijn ziel te waken, en toe te zien of zich ook enige kwade vochten van wereldse begeerlijkheden vergaderden. Bespeurt hij dat de aardsgezindheid, de begeerlijkheid van het vlees, de grootsheid van dit leven, en de verbeelding van wat bijzonders te zijn, aan het gisten raken, of dat de taaie sappen van onverschilligheid een bederf willen veroorzaken, laat hij zich dan verzekerd houden dat God zo iets in hem niet verdragen kan. Als een evangelische waarschuwing, of de vertoning van Jezus' bitter lijden voor zulke zonden, hem niet kan bewegen om die vochten op zo'n zachte wijze te laten vloeien, dan mag hij staat maken dat er al scherpere middelen gereed worden gemaakt, om zeer pijnlijke scheuren in zijn vlees te maken. Vooral mag hij, die de hovaardigheid en opgeblazenheid bespeurt, denken dat misschien een engel van de satan zijn vuist reeds heeft uitgestrekt om hem te slaan. Want deze verdorvenheid is voor de ziel zo schadelijk, dat het beter is door de satan met vuisten geslagen te worden, dan in dat oordeel van de duivel te vallen. Er is een groot onderscheid tussen de oordelen die God in Zijn toorn over de vaten van de toorn, die tot het verderf toebereid zijn, laat komen, en de verdrukkingen die Hij uit vaderlijke trouw aan de vaten van de barmhartigheid toeschikt. Want onder de oordelen die in Gods toorn tot het verderf toegezonden worden, blijven de zondaars ongevoelig verstokt, Jer. 5:5. *Ze twisten met Hem Die hen slaat, en zeggen: de weg des HEEREN is niet recht*, Ezech. 18:29. Of, met Joram, *zie, dat kwaad is van den HEERE; wat zou ik verder op den HEERE wachten?* 2 Kon. 6:33. Zij komen immers nooit tot een waarachtige verootmoediging. Maar, onder de tuchtigingen die in Gods gunst toegezonden zijn, worden Gods kinderen waarachtig verootmoedigd. Mag het gebeuren dat zij zo snel als zij wel wensen daartoe niet konden komen, eindelijk echter vallen ze als een leren zak in ootmoedigheid ineen. Want de tuchtigingen van Gods kinderen zijn verdrukkingen. Bevindt men dat men van die ware verootmoediging geheel vervreemd is, dan heeft men niet voldoende grond om te denken dat onze oordelen vaderlijke tuchtigingen zijn. Maar hebben de gerichtten de uitwerking gehad dat men voor God als een leren zak in de rook ineen is gevallen, dan heeft men redenen om te denken dat het vaderlijke tuchtigingen zijn, en dat een verzoende God de gemaakte scheuren op Zijn tijd wel weer herstellen zal en helen.

VI. *God had David UIT GETROUWHEID verdrukt.*

De vaderlijke trouw van God beschikte en bestuurdte die verdrukkingen. Ze waren voortbrengsels en bewijzen van die vaderlijke getrouwheid.

Hieruit kan men opnieuw met grond opmaken hoe groot de duisternis is, die uit de verdrukkingen besluit *dat men zich onder Gods vreselijke toorn bevindt*. Want verdrukkingen zijn voortbrengsels en bewijzen van vaderlijke getrouwheid. Als iemand aan kwade begeerlijkheden en opgeblazenheid onderhevig is, en als de Heere hem daarin laat heenwandelen, zonder hem verdrukkingen toe te zenden, dan mag men dat als een allergevaarlijkst teken aanmerken. 1 Sam. 2:25; Ps. 73:4-7, 12, 17-19. Maar

moet men direct gevoelige verdrukkingen ondergaan, zodra zich enige kwade vchten van de verdorvenheid vergaderen, dan is dit een aangenaam teken van een vaderlijke getrouwheid. Hebr. 12:6, 10, 11.

Zijn de verdrukkingen enkel vaderlijke getrouwheid, dan vindt men hier weer een nieuwe grond waaruit men de onbetamelijkheid van de *murmuringen* onder de verdrukkingen duidelijk kan zien. Immers, zij dienden zich over die ongestalten te schamen, die op een ongewoon *zachte* wijze verdrukt worden. Hoe scherp waren toch die middelen, waardoor de vrijmachtige Vader Job, David, Paulus en anderen verdrukte! Hoe zacht en gemakkelijk pleegt de Heere uw leren zak te scheuren, als u uw wegen vergelijkt met die welke Hij met genoemde heiligen hield? Als de Heere al uw goed wegnam, - als Hij uw lichaam met een ziekte aantastte die de satan onmiddellijk veroorzaakte -, en als Hij u een engel van de satan toeschikte die u met vuisten sloeg, dan zou het zaligheid voor u zijn wanneer u daardoor van uw kwalen en gevaren verlost werd. Maar hoe zacht behandelt de Heere u! Hij bestraft u door verborgen overtuigingen van de Heilige Geest, Die uw ziel door een duidelijke ontdekking van uw gebrek doorgrievet. Hij scherpt de pijlen van Zijn Woord, en laat die in uw hart dringen. Hij laat toe dat een mens u met de tong slaat, of dat een bloedverwant u wat hard behandelt. De meeste verdrukkingen doet u zichzelf aan. Als u zo onbedachtzaam, onlijdzaam, onvriendelijk en eigenzinnig niet was -, als u meer in uw betrekking bleef en u niet mengde in dingen waartoe u niet geroepen bent -, en als u gehoorzaamheid bewees aan hen, aan wie u het schuldig bent, zou u dan wel die verdrukkingen hebben waarover u nu zo klaagt en weent? Of zouden die dan wel zo hard en zwaar zijn? Durft u, wanneer u deze dingen bedaard overweegt, uw mond wel open te doen om te murmureren en klagen?

Verdrukt God Zijn volk uit en met getrouwheid, dan moet Hij ook met verdrukken *aanhouden* zolang ze schadelijke vchten bij zich hebben, en totdat ze in ware ootmoed neerdalen.

- (1) Is men eens in de verdrukking van enige kwade gesteldheid en opgeblazenheid genezen, Aanmerkingen over Psalm 119:75 94 dan zijn er echter nog enige overblijfsels van die kwade vchten achtergebleven, die als de waterzucht weer aanwassen. Dan eist de vaderlijke getrouwheid dat weer nieuwe scheuren door oude of nieuwe verdrukkingen gemaakt worden.
- (2) Is men onder verdrukkingen, laat men dan toch zoeken, hoe eerder hoe liever, zijn ellendigheid te erkennen en voor de Heere in de schuld te vallen. Want de Goddelijke getrouwheid zal met verdrukken aanhouden, ja, de scherpe doornen vermeerderen, totdat u daartoe gebracht bent. Hoe spoediger u in de laagte daalt, zoveel te spoediger en gemakkelijker zult u genezen worden. Lev. 26:41; Hos. 5:15. VII. *David WIST HET dat de gerichtten van de Heere de gerechtigheid waren, en dat Hij hem uit getrouwheid verdrukt had.* /. Hij omhelsde die waarheid door een levend geloof. Hij hield het voor een kostbare schat. Hij probeerde het met zijn verstand wel te vatten, met zijn oordeel zeker te geloven, en in zijn geheugen goed te bewaren, en in alle gevallen er een recht gebruik van te maken.

Geloven is dan niets anders dan de waarheid van het Evangelie zeker, levendig en werkzaam te weten. Het zou zeer nuttig zijn dat sommige mensen, die hun eigen taal

niet onderscheiden verstaan en onbedreven zijn in de rechte begrippen aan de woorden te hechten, dit stuk bedaard opmerkten. Daardoor zouden zij uit vele angstvalligheden gered kunnen worden. Ze klagen: deze of die waarheden *weet* ik alleen. Wat kan mij *het weten* helpen, wanneer ik ze niet *geloof*? Maar geloven is niets anders dan de waarheden zo zeker en levendig te weten, dat men zich overeenkomstig die gedraagt. Als iemand alleen de woorden weet, zonder de zaak zelf in zijn gewicht en betrekking op zichzelf in te zien, zonder overreding dat het waarheid is, en zonder zich overeenkomstig die te gedragen, dan is dat een loutere dode woordenkennis. Maar als iemand het getuigenis van het Evangelie zodanig weet dat hij door middel van de woorden bij de zaak zelf bepaald wordt, het gewicht daarvan en de betrekking op zichzelf inziend, van zijn zekerheid min of meer overreed is, met die uitwerking dat hij zich overeenkomstig die gedraagt: zo'n weten is het zaligmakend geloof zelf, dat men niet veroordelen, maar als een gave van God hoog waarderen moet.

Ach! Dat Gods kinderen die zekere waarheid, dat Gods gerichten de gerechtigheid zijn, en dat Hij Zijn volk uit getrouwheid verdrukt, ook *zeker wisten*! De waarheid zelf is zeker genoeg. Want God Zelf betuigt dat Hij het licht uit de duisternis, en het recht uit het kromme voortbrengt, Jes. 42:16. De Heiland belooft Zijn liefste leerlingen dat zij in de wereld verdrukkingen zullen hebben, Joh. 16:33. Paulus en Barnabas versterken de zielen van de gelovigen met deze vermaning, dat wij door vele verdrukkingen moeten ingaan, Hand. 14:22. Jona had zo'n overreding van de Goddelijke goedertierenheid omtrent zondaars, dat hij weigerde de inwoners van Nineve de tijding van hun ondergang te brengen, omdat hij dacht dat er toch niets van komen zou, aangezien hij de barmhartigheid van God goed kende. Want toen God het woord dat Hij gesproken had, niet deed, zei hij: *och HEERE! was dit mijn woord niet, als ik nog in mijn land was? Daarom kwam ik het voor, vluchtende naar Tarsis; want ik wist, dat Gij een genadig en barmhartig God zijt, lankmoedig en groot van goedertierenheid, en berouw hebbende over het kwaad*, Jona 4:2.

Maar vele van Gods kinderen schijnen dit zo duidelijk en zeker niet te weten, dat de gerichten van de Heere de gerechtigheid, en Zijn verdrukkingen de getrouwheid zijn.

- (1) Sommige van hen menen dat een betoog en aanprijzing van Gods getrouwheid in de verdrukkingen, een zoet praatje is, van mensen die zelf geen verdrukkingen ondervonden hebben, die wel van taal veranderen zouden wanneer ze zelf de verdrukkingen eens gevoelden. Maar zo'n scherpe beschuldiging kan men met geen zweem van waarschijnlijkheid tegen David inbrengen. Want hij spreekt van verdrukkingen die hij zelf zeer nadrukkelijk gevoeld had.
- (2) Sommigen weten wel dat God andere Godzaligen uit getrouwheid verdrukt, maar zij menen dat het niet goed mogelijk is dit van de verdrukkingen die men zelf ondervindt, zeker te weten.
- (3) Sommigen weten het wel eens voor een tijd, maar zij vergeten het zo snel. Is de verdrukking aanhoudend, en moeten zij nieuwe en ongewone ondergaan, dan raken zij al snel weer aan het twijfelen.
- (4) Andere durven die wetenschap niet lang te bewaren, uit een kille vrees dat het ongevoeligheid en verharding van het hart tegen Gods oordelen mocht zijn. Het een en ander is voorzeker een schandelijke onkunde. Wenst u God en Zijn waarheid de schuldige eer te geven, probeer dan die waarheid toch zeker te

weten, en in de zin van de gedachten van uw hart als een kostbare schat zorgvuldig te bewaren.

Weet u het dat God u uit getrouwheid verdrukt, zie dan toe dat u het niet weer vergeet. Aanmerkingen over Psalm 119:75 95 Want het is Job, David en anderen, die het zeker wisten, in sommige gevallen uit de zin gegaan. Wat zou u dan wel niet kunnen gebeuren?

VIII. *Die zekere kennis was HET MIDDEL waardoor Davids HOOP verlevendigd en gesterkt werd.*

- Toen hij inzag dat de gerichten van de Heere de gerechtigheid waren, en dat Hij hem uit getrouwheid verdrukt had, toen verwachtte hij met vrijmoedigheid dat hij door alles behouden zou doorkomen.
- Hier komen wij tot de ware bron, waaruit zeer veel hopeloosheden en moedeloosheden van Gods kinderen ontstaan. Velen onderschrijven de aangename beginselen van hoop en moed. Maar het duurt niet lang. Wat is de reden? Deze. Enige gerichten treffen hen, en uitwendige of inwendige verdrukkingen, waaruit zij besluiten dat God op hen vertoornd is. Direct zakken zij in moedeloosheid weg. Zo blijkt het zo klaar als de middag dat onkunde in genoemde waarheid de springbron van hun moedeloosheid is.
- Die dan in de hoop voorspoedig wil zijn, moet vooral naar een duidelijke en zekere kennis van die waarheid streven. Want de hoop moet geoefend worden omtrent dingen die men niet ziet, die vele zwaarigheden ontmoeten, onder vele gerichten en verdrukkingen, en die door duistere en kromme wegen geschonken worden. Heeft men nu geen kennis van bovengenoemde waarheid, dan zal men de hoop onmogelijk lang kunnen behouden. Hierom voegt Paulus deze beide zaken bijeen: *verblijdt u in de hoop; zijt geduldig in de verdrukking*, Rom. 12:12.

IX. *Die rechtmatige gedachten van Gods gerichten en verdrukkingen, benevens de daardoor versterkte hoop, WERDEN UIT HET RECHTE VERSTAND VAN DE GENADELEER GEBOREN.*

- Zodra David met een opgeklaard verstand de leer van de waarheid, die naar de Godzaligheid is, beschouwde, werd zijn hoop onder zware verdrukkingen levend, uit een zekere kennis dat de gerichten van de Heere de gerechtigheid waren.
- Alle verkeerde gedachten van de verdrukkingen, en van de daaruit ontstane hopeloosheden, veronderstelden duisternis en ongeloof aangaande het Evangelie. Want op die tijd dat Gods kinderen moedeloos zijn, geloven zij het Evangelie niet. Ze letten er niet op, of slaan tenminste een of ander gewichtig stuk over. Ze verdraaien sommige stukken, of zien ze niet duidelijk genoeg met overreding in. Want zodra zij weer duidelijker licht en geloof in de evangelische waarheden ontvangen, moet hun moedeloosheid direct wegzakken. Dit weet de vorst der duisternis zeer goed. Daarom probeert hij moedeloze zielen zo'n schrik voor het Evangelie in te boezemen. Hij werpt hen gedurig in: "luister toch niet naar dat voorstel. U mocht wat aangrijpen dat u niet toekwam, en het is beter dat men voorzichtig toeziet, enz.", om hen door zo'n onvoorzichtig ongelovig toezien, van het Evangelie te doen afzien, goed wetend dat hun hoop en Godzaligheid zolang zeer krachteloos zullen blijven. Wensen dan moedeloze, verdrukte en door onweer voortgedreven zielen verstandig te

handelen, dan dienden ze zich van een korte schets van de voornaamste evangeliewaarheden te voorzien, die bedaard onder inroeping van de verlichting van de Heilige Geest over te lezen, en bij elk stuk zichzelf af te vragen: “heb ik deze waarheid ook overgeslagen? Heb ik het wel onderscheiden genoeg begrepen? Ben ik ook voldoende overreed dat het waarheid is? Gedraag ik mij nu ook overeenkomstig die waarheid?” Als een moedeloze Godzalige zo handelen kon, dan zou hij spoediger geholpen worden. En die hopeloze zielen recht besturen wil, moet hen niet zozeer toeroepen: “u moet hopen; het zal wel gaan; deze en die zijn ook moedeloos”, enz. Want die dingen alleen zijn niet in staat om hem op te beuren. Maar het zou nuttiger kunnen zijn wanneer men zulke zielen onderzocht in welk stuk van de evangelische waarheid zij donker mochten zijn, en wat de voornaamste oorzaak van hun moedeloosheid is. Wanneer men dat gevonden heeft, diende men hen die evangelische waarheid te verklaren en te bewijzen. En het is vaak raadzaam dat men dat ongemerkt, en van terzijde doet, omdat ze doorgaans bevreesd worden en tegenspreken wanneer men rechtstreeks en openlijk met hen daarvan wil handelen. Kan men hen onder de krachtige medewerking van de Heilige Geest tot het recht begrip en geloof van de evangelische waarheid leiden, dan zijn ze direct genezen, en zullen uit een klemmende benauwdheid in een aangename ruimte komen.

4. Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6

Want God, Die gezegd heeft, dat het licht uit de duisternis zou schijnen, is Degene, Die in onze harten geschenen heeft, om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus.

§ 1. Onder de voornaamste dingen die de apostel tot het schrijven van deze brief *aanleiding* gaven, moet men vooral meetellen het grote *geschil*, dat Paulus gekregen had met de valse apostelen die deze bloeiende gemeente in het uiterste gevaar brachten.

- (1) Die vleselijke mensen bedoelden in al hun doen niets anders dan *vleselijke dingen*. Ze stonden naar een onbetamelijke *heerschappijvoering* over de gemeente van de Heere, om hun begeerlijkheden, hun geldzucht en eerezucht de ruime teugel te vieren. Hen stond niets meer tegen dan Christus het kruis omwille van de waarheid na te dragen. Om hun vleselijke doeleinden te bereiken, probeerden zij *het Evangelie* en de verkondiging daarvan *naar hun gruwelijke oogmerken te schikken*, te verdraaien en te vervalsen. Ze probeerden de heidense wijsheid en de afgeschafte Joodse schaduwen met het eenvoudige en vrije Evangelie te vermengen, om zich door zo'n misselijke mengelmoes bij de wijzen en aanzienlijken van deze wereld, en bij de vleselijke Joden en bij de Christenen tegelijk smakelijk te maken.
- (2) Rechtstreeks tegenover zulke vleselijke bedoelingen en handelwijzen stond de bedoeling en handelwijze van Paulus en zijn medewerkers. Hij bedoelde in zijn dienst eenvoudig dat Gods vrije en zuivere genade, die in Christus geopenbaard is, in deze wereld gekend, ondervonden en verheerlijkt, en de zaligheid van de mensen recht grondig bevorderd mocht worden. Tot zo'n wettig doeleinde predikte hij het Evangelie en de vrijheid van het Nieuwe Testament, eenvoudig, duidelijk en zuiver, zonder inmenging van zulke vleselijke dingen waardoor het Evangelie vervalst en het vlees gevoed kon worden.
- (3) Uit dit zeer verschillend bestaan en handelwijze ontstond dan dat grote en gewichtige geschil tussen die valse vleselijke apostelen en Paulus.
 - (a) Die vijanden van de waarheid probeerden Paulus en zijn handelwijze bij de gemeente veracht en verdacht te maken. Ze probeerden hen in te boezemen, dat Paulus een trouweloze en ongestadige man was. Zij wilden hun een indruk geven dat de eenvoudige dienst van het Nieuwe Testament, zoals Paulus en de zijnen die waarnamen, in het geheel niet te achten was tegen die heerlijke dienst van Mozes, die Paulus geheel scheen te willen afschaffen. Ze verachtten de predikwijze van Paulus als al te eenvoudig, te gering, en zelfs voor de gemeente zeer gevaarlijk, om aan de vervolgingen van heidenen en Joden blootgesteld te worden.
 - (b) Hoewel het Paulus te min was door zulke mensen geoordeeld te worden, en hoewel hij zulke lasteringen op zichzelf aangemerkt met stilzwijgen had kunnen verachten, echter moest hij zich daartegen verzetten, opdat de eenvoudige

zielen door zulke verleiders niet mochten afgetrokken worden van de eenvoudigheid die in Christus is.

§ 2. Hierom *bedoelde* dan Paulus in het schrijven van deze brief ook om *de eenvoudige en zuivere prediking van het Evangelie en van de vrijheid van het Nieuwe Testament tegen die vleselijke en heerszuchtige lasteraars te verdedigen*.

§ 3. Om dit op een gegrond wijze uit te voeren: Daarom legt hij eerst tot een grond een betoging van de *uitmuntende heerlijkheid van de bediening van het Nieuwe Testament* boven de bediening van het Oude Testament in een nauwere zin genomen. Hoofdstuk 3:7-11. Uit deze voortreffelijkheid van de dienst van het Nieuwe Testament volgt vanzelf dat de evangeliedienaars dat heerlijk Evangelie zonder dat deksel van het Oude Testament en zonder die schandelijke bedekselen en vervalsingen, die de valse apostelen met het Evangelie wilden vermengen, vrijmoedig, eenvoudig en naakt verkondigden. Want het kan zich door zijn eigen heerlijkheid aangenaam maken bij de gewetens van de mensen, en het zou voor niemand bedekt blijven dan voor hen die verloren gaan, en van wie de god van deze eeuw de zinnen verblind heeft. Dit natuurlijke gevolg, dat uit genoemde heerlijkheid van het Nieuwe Testament afgeleid is, stelt de apostel eerst voor, vers 12 - hoofst. 4:4. Dan dringt hij het wat nader aan.

- a. Want omdat de evangeliedienaars niet hun vleselijk oordeel en eer in het prediken bedoelen, maar Jezus Christus als de enige Heere probeerden aan te prijzen, en zichzelf als dienaars van de gemeente tot bevordering van hun zaligheid aan te bieden, daarom volgde dat zij die schandelijke bedeksels, die arglistig uitgedacht waren tot verdonkering van Jezus' heerlijkheid en tot bevordering van eigen voordeel en heerszucht, verwerpen, en het Evangelie van Jezus' heerlijkheid maar naakt verkondigen moesten, vs. 5.
- b. Ze konden ook niet anders, omdat God door Zijn onweerstaanbare kracht niet op hun aangezicht, zoals op het aangezicht van Mozes, maar in hun hart zo nadrukkelijk geschenen had, dat zij een levendige erkenning van Zijn gehele heerlijkheid, niet in het aangezicht van Mozes, maar in het aangezicht van Christus ontvangen hadden, vs. 6.

§ 4. Zo geeft de apostel in de woorden die wij overwegen (1) een beschrijving van de krachtadige verlichting van de harten van de getrouwe evangeliedienaren, tot een levendige erkenning van al Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus, (2) strekkende (a) tot een duidelijk bewijs dat Paulus niet anders kon dan het Evangelie van Gods heerlijkheid vrijmoedig en naakt verkondigen, met verwerping van al die schandelijke bedeksels die de valse apostelen, om zichzelf te prediken, arglistig hadden uitgedacht. qq En tot een betoog van de voortreffelijkheid van de bediening van het Nieuwe Testament boven die van het Oude Testament. (c) En dus ook tot stopping van de mond van die vleselijke lasteraars.

§ 5. Wenst men die nadenkelijke woorden onderscheiden te overwegen, laat men dan zijn aandacht vestigen (1) eerst op de verheven *beschrijving* van de Vader der lichten, de *almachtige Schepper van al het licht*. (2) En dan op de *voortbrenging van het heerlijke genadelicht* in de harten van de evangeliedienaars.

§ 6. Het eerste drukt de apostel zo uit: GOD, DIE GEZEGD HEEFT, DAT HET LICHT UIT DE DUISTERNIS ZOU SCHIJNEN.

§ 7. De verlichtende genade die Paulus en zijn mededienaars ontvangen hadden, moest groot en heerlijk zijn omdat het de grote GOD tot een Oorsprong had. (1) Het was afgekomen van *God*, dat enig, noodzakelijk, onafhankelijk, almachtig, eeuwig en onveranderlijk Opperwezen. De eerste en opperste Oorsprong van alles wat wezen heeft. De almachtige, getrouwe en alleenwijze Schepper, Onderhouder en Regeerder van alles. Dat hoogste Goed, in Wiens gemeenschap, gehoorzaamheid, dienst en vertrouwen de volkomen gelukzaligheid van het redelijk schepsel te vinden is. (2) In het bijzonder heeft Paulus hier het oog op de eerste Persoon van de Godheid, *de Vader* van onze Heere Jezus Christus, aan Wie in de Goddelijke huishouding op een bijzondere manier wordt toegeëigend de vertoning en handhaving van de majesteit en de luister van de Godheid, door de heerlijke werken van de natuur en Zijn wonderbare genade in Christus Jezus, in Wie Hij met verloren zondaren volkomen verzoend is. Van Hem smeekte Paulus de verlichting van de Efeziërs, zeggend: *opdat de God van onzen Heere Jezus Christus, de Vader der heerlijkheid, u geve den Geest der wijsheid en der openbaring in Zijn kennis. Namelijk verlichte ogen uws verstands, opdat gij moogt weten, welke zij de hoop van Zijn roeping, en welke de rijkdom zij der heerlijkheid van Zijn erfenis in de heiligen*, Ef. 1:17, 18.

§ 8. Met recht wordt al het licht aan deze Vader der lichten toegeëigend. Want daarvan heeft Hij reeds in de eerste schepping een helderschijnende blijk gegeven. Hierop heeft ook Paulus zijn oog, wanneer Hij hem zo nader beschrijft: DIE GEZEGD HEEFT, DAT HET LICHT UIT DE DUISTERNIS ZOU SCHIJNEN.

§ 9. Onder de heerlijkste proeven van Gods ondoorgrondelijke mogendheid en goedheid, mag men met goed recht de voortbrenging van HET LICHT ook tellen. Men kan geen steekhoudende redenen bijbrengen om te bewijzen dat Paulus hier zou zien op *het licht* of de *glans* die zich in *Mozes' aangezicht* openbaarde, en waarvan in Exod. 34:29-35 melding wordt gemaakt. Want dat was geen schijnend licht door Gods almacht uit de duisternis voortgebracht, maar het was een overblijfsel en weerschijn van Gods heerlijkheid, die Mozes was voorbijgegaan. Het spreekt vanzelf dat de apostel hier spreekt van het eerste licht, op de eerste dag van de schepping voortgebracht, wanneer de duisternis op de afgrond was, toen *God zeide: Daar zij licht! En daar werd licht*, Gen. 1:2, 3.

Dit licht (1) was een *lichaam* dat men met grote waarschijnlijkheid houden mag voor het eerste grondbeginsel van al het licht en warmte in de wereld, waaruit alle andere lichamen die licht en warmte geven, naderhand zijn voortgebracht. (2) Het was niet alleen geschikt om de tijd direct af te meten, en om de juiste voortgang van Gods werken in de schepping bepaald aan te wijzen, maar het had ook al die nuttigheden reeds in zich opgesloten, die het mensdom naderhand trekken zou van alle lichtende en verwarmende lichamen.

§ 10. De wezenlijke werking en natuur van dit licht bestond in *schijnen*. Want wanneer Paulus de voortbrenging van dit licht uit de duisternis beschrijven wil, zegt hij dat God gezegd heeft, dat het licht uit de duisternis SCHIJNEN zou. Wat eigenlijk *schijnen* of

lichten van een lichaam *is*, is een zaak waarin het meest verlicht verstand van de nauwkeurigste onderzoekers van de natuur, nog grote en vele duisternissen tegenkomt. Want zou Hij die Job over het licht ondervroeg, Job 38:19, 20, 24, een nauwkeurig onderzoek over de natuur van dat schijnen en lichten aanstellen, dan zouden de schranderste hoogleraars van de natuurkunde gewis bevinden dat hun natuurkundige en wiskundige beginselen, waarvan velen onbegrijpelijk grote gedachten hebben, niet toereikten om die vragen naar behoren en tot voldoening te beantwoorden. Het bovennatuurlijk genadelicht niet alleen, maar ook het lichamelijk natuurlijk licht mag met recht de bijnaam van *wonderbaar* dragen. Toch schijnt men dit met zekerheid te kunnen zeggen, dat een lichtend lichaam *eigenlijk schijnt* wanneer het door zijn wonderlijke beweging zekere vloeibare stof voortstuwt, en daardoor de lichtstralen veroorzaakt, die, wanneer ze op zekere voorwerpen vallen, door wonderlijke terugkaatsingen, brekingen en verdelingen, die voorwerpen in de ogen uitbeelden, waardoor de ziel die opmerkt, ondervindt en zich overeenkomstig de aard van die dingen gedragen kan. Hoewel er bij het eerste schijnen van dit licht nog geen schepsels waren die daarvan licht en nuttigheid konden hebben, was het echter niet overtollig, zoals sommige spotters zichzelf en anderen wijs proberen te maken. Want het diende, zoals reeds gezegd is, om de tijd af te meten en om de juiste voortgang van Gods werken daardoor te kunnen aantonen. Ja, de schepselen zouden in het vervolg de nuttigheden daarvan ondervinden, omdat de andere lichtende lichamen daaruit waarschijnlijk voortgebracht zijn.

§ 11. Zo wonderlijk dit licht was, zo helder scheen de almacht, die het deed schijnen, daarin door. Maar de heerlijke glans daarvan moet ons nog helderder in de ogen stralen, wanneer wij opmerken dat Hij het uit de DUISTERNIS deed schijnen. Men zou hier door *de duisternis* niet ongevoeglijk verstaan kunnen die *duistere stof* van de eerste woeste en ledige aarde, die niet alleen van de eigenschappen, kracht en werking van het licht ontbloot was, maar ook tegenover het licht stond, en de werking daarvan beletten kon, waarvan in Gen. 1:2 gesproken wordt. Want zoals het een lichaam dat licht geeft, betekent, zo kan ook de duisternis een lichaam dat het licht ontbeert en belet, te kennen geven¹.

§ 12. Hoe groot het verschil en de tegenstand tussen licht en duisternis ook is, echter kon de Heere die wegnemen, en het licht UIT de duisternis doen schijnen. Het woordje *uit* betekent hier een zekere *betrekking* die de schepping van het licht op de duisternis had, òf als op *een onderwerp* òf als op *een stof*. (1) Men kan de duisternis aanmerken als een *onderwerp* of *plaats* waarin het licht uit niet geschapen werd, en gesteld werd om daaruit te schijnen, zoals men een licht in een duistere kamer brengt om daaruit schijnsel te geven. (2) Men kan ook de duisternis, dat is, die duistere stof, aanmerken als *de stof waaruit* God het licht geschapen heeft. En zo zou God aan een duistere stof, waarvan de natuur de werking van het licht ontbeerde en daartegen strijdig was, de eigenschappen van het licht gegeven hebben, de duisternis in het licht veranderd, of om de spreekwijze van de Heere uit Jes 42:16 te gebruiken, *de duisternis tot licht gemaakt*.

1. Misschien kan de volgende aanmerking dienen om mijn bedoeling duidelijker te vatten. (1) *Duisternis* in het algemeen en op zichzelf beschouwd, staat tegenover het

licht, en is niets anders dan *een ontbering van het licht*. (2) Deze duisternis veronderstelt noodzakelijk een onderwerp dat het licht ontbeert, en een voldoende grond waaruit die ontbering daar plaats heeft. (3) Omdat het licht een lichaam is dat door zijn beweging de lichtstralen veroorzaakt, daarom kan de eigenlijke duisternis ook nergens anders plaats hebben dan in lichamen, die van die eigenschappen, kracht en werking, die aan het licht eigen zijn, ontbloot zijn. (4) De grond van deze ontbering is in de natuur van die duistere lichamen en de eigenschappen daarvan te zoeken. Want zijn aard is zodanig dat de kracht en werking om de lichtstralen te veroorzaken, maar de loop van de natuur er niet in vallen kan, maar dat het integendeel de werking van het licht beletten kan, zoals iedereen ondervindt wanneer nevels, wolken en andere duistere lichamen zich tussen zijn gezicht en de helderste zonnestralen plaatsen. (5) Zoals nu het licht, waarvan Paulus spreekt, niet het lichtend vermogen op zichzelf, maar het lichaam met zijn lichtende kracht betekent, daarom kan hier ook de duisternis niet de beroving van het licht op zichzelf, die zonder een onderwerp nergens is, maar die duistere *stof met de ontbering van en strijd tegen het licht*, te kennen geven *hebben*.

2. Dit laatste schijnt mij de waarschijnlijkste te zijn. Want het eerste licht was een lichamelijke stof, die zoals de andere lichamen uit de eerste grondstof waarschijnlijk is voortgebracht. En het woordje *uit* heeft in het werk van de schepping meermalen die betekenis, zoals Gen. 2:7 en elders. En zo ontmoet men hier een heerlijk wonderwerk, dat niet alleen boven, maar ook tegen alle krachten en wetten van de natuur gewerkt werd.

§ 13. Dit wonder wordt nog wonderlijker, omdat het licht uit die duisternis door een enkel ZEGGEN is voortgebracht. De apostel heeft hier zijn oog op Gen. 1:3. *God zeide: Daar zij licht! en daar werd licht*. Men moet door dit zeggen niet een spreken met een hoorbare stem verstaan, maar het bevel van Gods almachtige wil. Ps. 33:9; Hebr. 1:3; Openb. 4:11. Dat nu de Heere het licht uit de duisternis *door een enkel zeggen* tevoorschijn bracht, levert ons een allerheerlijkst teken op van de onbegrijpelijke almacht, waarover de duistere heidenen zich hebben moeten verwonderen.

§ 14. Wanneer nu de apostel deze beschrijving van God vooraf laat gaan aan dat geestelijke genadegoed dat zij van God ontvangen hadden, dan wil hij ons daardoor vooraf een indruk geven. (1) Deels van Gods heerlijkheid, die hen zo'n goed geschonken had. (2) Deels van de mogelijkheid en hoedanigheid van het heerlijke genadegoed, dat zij ontvangen hadden. Want God, Die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis zou schijnen, is *de waarachtige God*, de Schepper van alle dingen, de Almachtige Die wonderen doet, Die de dingen roept die niet zijn alsof ze waren, van Wie men moet uitroepen: *wie is een groot God, gelijk God?* Ps. 77:14. Had God het licht door het woord van Zijn kracht uit de duisternis kunnen voortbrengen, dan was Hij ook *machtig* in duistere zielen licht te scheppen. In de eerste schepping *was geen licht maar duisternis* op de afgrond. Zo was het in de voortbrenging van dat zalig genadelicht in de zielen *ook gesteld geweest*. Was de schepping in dat eerste licht een groot wonderwerk; de geestelijke verlichting van de zielen was een *nog groter wonder*. Want de duisternis die op de afgrond van de eerste wereld was, streed

wel tegen het licht, maar niet tegen de Goddelijke volmaakheden. Maar de duisternis die de grond van de zielen bedekte, streed niet alleen tegen dat genadelicht, maar ook tegen de Goddelijke heiligheid en rechtvaardigheid. En dat zodanig dat de verlichting van zulke duistere zielen onmogelijk kon gebeuren, als al die wonderwerken van de borgtocht, menswording en voldoening van Gods Zoon, niet tussenbeide waren gekomen.

§ 15. Is die weldaad zo groot en wonderlijk, dan is het wel dubbel waard dat wij het een weinig nader overwegen. Laten we daarom de aandacht vestigen (1) eerst op de *weldaad zelf*, (2) en dan op zijn bijzondere *uitwerking* in de zielen.

§ 16. De weldaad zelf is in deze woorden vervat: GOD IS HET, DIE IN ONZE HARTEN GESCHENEN HEEFT.

§ 17. Het onderwerp waarin de Heere dat wonderbaarlijke licht had laten schijnen, noemt de apostel ONZE HARTEN.

§ 18. Het HART beduidt *eigenlijk* dat voornaamste deel van onze ingewanden, dat als een gedurig vloeiende fontein alle vochten van het lichaam ontvangt en weer uitgeeft, en de eerste oorzaak en het beginsel is van alle bewegingen van de vochten in het lichaam, en in het binnenste van de mens, in het midden van de borst geplaatst is. Dit pronkstuk van de Goddelijke wijsheid, goedheid en macht, is in de Heilige Schriften een *zinnebeeld*

(1) van de *redelijke ziel* van de mens, die redelijke ziel die God in zijn binnenste formeert, de eerste oorzaak van alle redelijke werkingen, waaruit de uitgangen van het leven zijn, Spr. 4:23. Want een gebroken *geest* is hetzelfde als een gebroken en verslagen *hart*, Ps. 51:19. En het geloof wordt aan het *hart*, dat is de *ziel*, toegeëigend, Rom. 10:10.

(2) Hiervandaan betekent het hart vaak de *redelijke vermogens* van de ziel in het bijzonder. In die zin gebruikte David het: *o HEERE, Gij, God onzer vaderen, Abraham, Izak en Israël, bewaar dit in der eeuwigheid in den zin der gedachten van het hart Uws volks, en richt hun hart tot U*, 2 Kron. 29:18.

(a) Het *hart* dat de weg *overdenkt*, Spr. 16:9; dat kwaad *denkt*, Matth. 9:4; waar de *wijsheid* de zetel heeft, is buiten alle tegenspraak het *verstand*. (b) Het *hart*, dat de zaken *weet* en *hervat*, Deut. 4:39; dat het *vergeet*, Ps. 31:13; of ook *bewaart*, Luk. 2:51, is buiten twijfel het *geheugen*. (c) Het *hart* van de bruidegom, dat de bruid genomen had, Hoogl. 4:9, kan niets anders te kennen geven dan *zijn wil* en *genegenheden*. Het gehele *hart* waarvan de Heiland in Matth. 22:37 spreekt, in onderscheiding van het verstand en van de ziel die daar de gevoelige zinnelijke genegenheden, zoals in Gen. 34:3, betekent, kan niets anders dan de redelijke *wil* uitdrukken.

(3) Soms betekent ook het hart *het binnenste* van die redelijke vermogens, hun *eerste, innigste grondbeginselen* van redelijke werkingen, in onderscheiding van die zinnelijke en gevoelige aandoeningen en bewegingen, die niet zozeer in inwendige redelijke beginselen van de ziel, als wel in de uiterlijke lichaamsgesteldheden en in

de oppervlakkige, haastige verbeeldingskracht gegrond zijn. Zo komt het voor in die troostrijke belofte: *Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven, en zal die in hun hart schrijven*, Jer. 31:33; en in die welmenende verklaring: *ik zal U hartelijk*, dat is, *innerlijk, grondig, bestendig liefhebben*, Ps. 18:2. Het is buiten alle tegenspraak dat de apostel hier door het hart

(1) in de eerste plaats verstaat het *redelijk verstand*, het eerste beginsel van alle redelijke werkingen. Want de apostel zelf brengt de verlichting, die hier aan het hart toegeëigend is, uitdrukkelijk tot het *verstand*, Ef. 1:17, 18. (2) Echter kan men de *wil* hier niet uitsluiten. Want alle zaligmakende verlichting die in het binnenste van het verstand schijnt, doet door zijn glans en warmte ook de wil aan, en ontsteekt daar een vuur van oprechte liefde. Dit volgt ook uit het enkelvoudige wezen van de ziel, en wordt door de ondervinding van alle kinderen van God gedurig bevestigd. (3) Vooral moet men hier aan de *binnenste grond* van die vermogens van de ziel denken, Jer. 31:33. De apostel had zeer gewichtige redenen waarom hij, terwijl hij van de redelijke ziel sprak, de oneigenlijke benaming *het hart* gebruikte. Want

- (a) hij had hier zijn oog op *de ziel*, aangemerkt als *de springbron* van alle redelijke werkingen, Spr. 4:23. Waaruit volgde dat, omdat het hart door de glans van Gods heerlijkheid geraakt was, de *mond* dan ook daarvan spreken en prediken moest, Matth. 12:34, 35.
- (b) Hij schijnt hier een tegenstelling tegen Mozes, op wie de valse apostelen zozeer roemden, te maken. Die voortreffelijke dienaar van het Oude Testament had de heerlijkheid van God *op het aangezicht*, maar de dienaren van het Nieuwe Testament had God *in het hart* geschenen.
- (c) De valse apostelen en tijdgelovigen bezaten maar een algemene verlichting, die in *oppervlakkige* bevattingen bestond. Maar de ware begenadigden hadden een verlichting ontvangen die *in het hart*, in het binnenste was doorgedrongen.

§ 19. Dit voorrecht was hen *allen*, en ook hen *alleen* te beurt gevallen. Want Paulus zegt: Hij heeft in ONZE harten geschenen.

(1) Hij spreekt hier van *zijn hart*, en die van zijn *mede-apostelen*. (2) Maar de harten van *andere gewone* gelovigen worden hier niet uitgesloten. Want de apostel zondert *niemand* uit, dan die verloren gaan, van welke de god van deze eeuw de zinnen verblind heeft, 2 Kor. 4:3, 4. Immers, de verlichting van de harten is een voorrecht *van alle gelovigen*, 2 Kor. 3:18; Ef. 1:17, 18. § 20. Hun harten hadden dat licht niet uit en van zichzelf. Want zij waren van nature evengoed duisternis als alle anderen. Maar God had het veroorzaakt door ZELF TE SCHIJNEN in hun harten. De *toespeling* is hier op het werk van de *schepping*, wanneer God zei dat het licht uit de duisternis zou schijnen, waarvan boven gesproken is. Hier geeft dit woord te kennen die grote genadedaad van de almachtige God, waardoor *Hij* in die duistere zielen een *geestelijk licht*, waarbij zij geestelijke dingen kennen en ondervinden konden, *veroorzaakte*. Laten we deze allerge wichtigste zaak wat *onderscheidenlijker* overwegen. De apostel *veronderstelt* door deze uitdrukking dat hun zielen voor dat schijnen zeer gelijk waren aan de aarde, waarvan Mozes zegt: *de aarde nu was woest en ledig, en duisternis was op den afgrond*, Gen. 1:2.

1. Want van nature waren hun harten, zoals die van alle mensen, *van al het geestelijk licht beroofd*, en enkel duisternis. Ef. 4:18; 1 Kor. 2:14.

2. Deze aangeboren duisternis hadden zij, geholpen door de god van deze eeuw en zijn dienaren, daarenboven dagelijks *dikker en zwaarder gemaakt*, door de dikke dampen van opstijgende *begeerlijkheden*, door de zware uitwasemingen van dingen waarmee de begeerlijkheden zich vermaken, en door een ongelukkige gewoonte van zondigen. En hier waren nog bijgekomen veelvuldige zware deksels van *Joodse of heidense misvattingen*, die op hun hart lagen. 2 Kor. 3:15.
3. Door deze blindheid, duisternissen en deksels waren zij niet alleen van al het geestelijke licht *berooft*, maar *streden* daar ook krachtiger *tegen*, dan de duisternis die op de afgrond lag, tegen het eerste licht. Ze begrepen niet alleen geen geestelijke dingen, maar die waren hen ook een dwaasheid, 1 Kor. 2:14. Ze waren vijanden door het verstand, Kol. 1:21.
4. Die duisternis was bovendien *een nare gevangenis*, waarin zij om hun schuld naar Gods rechtvaardig oordeel waren opgesloten om met de boze geesten tot de eeuwige en buitenste duisternis bewaard te worden, als ze voor hun schuld aan de Goddelijke gerechtigheid, òf door zichzelf òf door een ander, niet betaalden. Hoe akeliger en schrikachtiger deze duisternis van hun hart was, zoveel te groter was de weldaad dat GOD *Zelf* daarin GESCHENEN had. In de eerste schepping werd een *lichtend lichaam*, dat het schijnsel gaf, uit de duisternis voortgebracht. Want God zei dat het *licht* zou schijnen.

Maar hier zegt de apostel dat GOD *Zelf* geschenen heeft.

- (1) Hier wordt dan geen *lichtend schepsel* voortgebracht dat in de zielen schijnsel zou geven. Het *geestelijk leven* is het schijnend licht zelf niet. Want het geestelijk leven heeft geen vermogen om licht te geven, maar alleen om licht te ontvangen. Zoals de scherpste ogen niet in staat zijn om schijnsel in de duisternis te geven. *Het Woord* is wel een middel om de voorwerpen, die het licht ontdekt, aan het geestelijke leven voor te houden. Maar het is het licht, dat schijnsel moet geven, zelf niet. Zegt David: *Uw woord is een lamp voor mijn voet, en een licht voor mijn pad*, Ps. 119:105, dan wil hij daardoor niet te kennen geven dat het woord op zichzelf beschouwd, een vermogen zou hebben om die oneindige afstand tussen licht en duisternis weg te nemen. Het woord is daarom een licht en lamp voorzover het als een middel die waarheden voorstelt, die ons onderwijzen in de weg die wij moeten gaan. Maar zal het geestelijk leven die waarheden zien en opmerken, dan moet er nog een ander schijnsel bijkomen. Zoals de natuur van de zaak en de ondervinding niet alleen Gods kinderen leert, maar ook door David zelf erkend werd, wanneer hij zuchtte: *zend Uw licht en Uw waarheid, dat die mij leiden*, Ps. 43:5.
- (2) Maar *het licht* dat die geestelijke voorwerpen *zichtbaar maakt* en een gestalte in het hart geeft, is *God Zelf*. Hij is het Licht, waarbij men ziet, Ps. 36:10; Jes. 60:19; Joh. 1:9; Openb. 21:23; 22:5. Hij Zelf schijnt door de onmiddellijke bewerking van Zijn Geest, 2 Kor. 3:18; Ef. 1:18, 17; 1 Joh. 2:21, 27; Jer. 31:34.

Is God Zelf het licht, hoe wonderlijk, heerlijk, krachtig en zalig moet dan het *SCHIJNEN* zijn, dat Hij in het hart oefent. Laten we dit allergewichtigste stuk wat onderscheidenlijker beschouwen.

Een licht schijnt *eigenlijk*, wanneer het door zijn wonderlijke beweging zekere vloeibare stof voortstuwt, en de lichtstralen veroorzaakt, die door het vallen op de

voorwerpen, door hun terugkaatsing, breking en verdeling, een beeld van de zaken op de grond van het oog maken, waardoor de ziel de voorwerpen opmerken, ondervinden en zich overeenkomstig die gedragen kan. God schijnt nu *oneigenlijk* in het hart, wanneer Hij door Zijn almacht krachtadig werkt, dat een ziel de geestelijke zaken, die in het Woord en andere spiegels voorgesteld zijn, opmerkt, ondervindt en er geestelijk mee werkzaam wordt. Laten wij dit nog wat onderscheidenlijker overwegen.

(1) God neemt door Zijn almachtige kracht die aangeboren verdorvenheid van blindheid en vijandschap weg, en Hij schept daarvoor in de plaats *een nieuwe hebbelijkheid*, waardoor de ziel vatbaar wordt voor de kennis en omhelzing van die geestelijke zaken. (2) Hij *bepaalt* die vernieuwde vermogens door Zijn verborgen, krachtadige inwerking bij die geestelijke voorwerpen, die door het middel van het Woord en van andere spiegels, voor de vernieuwde gemoedsogen gelegd zijn. Hand. 16:14. (3) Hij *bewerkt* op een voor ons onbegrijpelijke manier die vernieuwde ziel en wekt als opperste Oorzaak zijn krachten op om die geestelijke dingen onderscheiden in te zien, op te merken, te ondervinden en er verder mee te werken. Ef. 1:17, 18. (4) Door deze werkingen van de bovennatuurlijke voorzienigheid van de genade, worden die geestelijke zaken in de ziel als het ware *uitgebeeld*.

- (a) Die Goddelijke verlichting *vertegenwoordigt* die geestelijke dingen levendig aan *en in het verstand*, zoals wij straks nader zullen zien, wanneer wij van de verlichting van de kennis spreken.
- (b) Door een duidelijke vertoning van het gewicht en van de beminnelijkheid van de geestelijke dingen, dringt dit hemels schijnen ook door tot *in de wil* en veroorzaakt daar tegelijk *een geestelijke warmte* of kracht, die de genegenheden gaande maakt om overeenkomstig de aard van die dingen te werken. Want zoals die lichamen, die de vloeibare stof waaruit de lichtstralen ontstaan, gaande maken, tegelijk ook een andere stof, die de warmte veroorzaakt, in beweging brengen, waardoor licht en warmte doorgaans met elkaar gepaard gaan, evenzo wordt ook door dit schijnen niet alleen een duidelijk begrip in het verstand, maar ook een krachtige neiging in de wil voortgebracht. De Heere is niet alleen *het Licht*, maar ook *de Levenskracht* van de ziel, Ps. 27:1.
- (c) Door het een en ander *ondervindt* de ziel niet alleen die geestelijke dingen, maar zij *komen* ook door die uitbeelding daarvan in het verstand, en door die aandrang op de wil, *daadwerkelijk in de ziel*, en krijgen daar een geestelijke *wezenlijkheid*, Hebr. 11:1, en *gestalte*, Gal. 4:19. Ja het gemoed wordt daardoor naar die zaken in gedaante veranderd, en als het ware uitgebeeld, Ef. 5:8; 2 Kor. 3:18.

(5) Door dit schijnen worden de zielen *bekwaam gemaakt*, opgewekt en bestuurd om met aangenaamheid in de wegen van geestelijke ootmoed, droefheid, liefde, blijdschap, enz., *te wandelen en te werken*.

(6) En eindelijk maakt dit schijnen dat grote onderscheid tussen de aangename dag van de genade, en de nare nacht van de natuur.

(7) *Heeft het licht uitnemendheid boven de duisternis*, Pred. 11:7, dit schijnen van de genade in de harten overtreft in heerlijkheid en zoetheid alle glans en schijnsel, dat alle lichten van de wereld veroorzaken kunnen.

Dit schijnen is nog aangenamer omdat God *uit, van en door Zichzelf* in hun harten geschenen had. Hoewel dat eerste licht door God geschapen was, echter scheen het, terwijl het door God onderhouden werd, door zijn eigen wonderlijke beweging zonder dat enig *schepsel* het in beweging bracht, of er voedsel aan te geven nodig had. Maar het schijnen van God in de harten is nog veel uitnemender. Het is een schijnen van *een eeuwig ongeschapen licht*, dat onafhankelijk *uit, van en door Zichzelf* schijnt. Geen schepsel hoeft het op te wekken of in beweging te brengen. Niemand hoeft er enig voedsel aan te bezorgen. Die naar enig gebed, aandoening of gestalte streeft, met dit God onderende oogmerk om God daardoor in *beweging* te brengen, dat Hij in het hart schijnt, die handelt veel zinlozer dan iemand doen zou, wanneer hij voor zich vleugels wilde maken om met een druppel brandstof in zijn hand naar de zon te vliegen, opdat hij door die druppel de zon mocht doen schijnen of hem voedsel mocht bezorgen om krachtiger en bestendiger door te schijnen. Ik beken dat iemand die in de duisternis zit, verplicht is om te smeken dat God in zijn hart schijnt. Maar hij moet dat bidden niet aanmerken als een middel om dat eeuwige onafhankelijke licht *in beweging* te brengen, maar als een middel dat God verordend heeft teneinde de mens zich aan dat onafhankelijk schijnen zou blootstellen, en het met meerdere bewustheid opmerken. Zoals iemand die bij het opgaan van de zon zijn aangezicht naar het oosten keert, niet met dat dwaze oogmerk dat hij de zon daardoor in beweging zou brengen, maar met die bedoeling dat dit licht, dat vanzelf opgaat, hem bestralen mocht. Bescheen dat eerste licht de *ongevormde afgrond*, dat onafhankelijke genadelicht schijnt in *de duisternis* en *verwardste afgrond van de allerellendigste harten*. Dat natuurlijke licht kon door duistere lichamen in het doorschijnen belet worden. Maar dit almachtige genadelicht kan door geen tegenstand in zijn schijnen verhinderd worden. Het kan door de allerdikste en duisterste dingen doorstralen. Zijn de dikke duistere zonden, die dikke dampen van de begeerlijkheden oorzaken waarom het in de harten duister wordt of blijft, dan gebeurt dit niet omdat dit licht door die dikke duisternissen niet zou kunnen heendringen. Want Gods Woord en de ondervinding leren dat dit licht zo krachtig kan doorschijnen dat het de dikste duisternis zelf niet alleen voor het aangezicht, maar ook in de ellendigste harten, tot licht kan maken. Maar die duistere zonden, wolken en dampen, maken een scheiding tussen het licht en die zielen, omdat God eigenlijk Zijn schijnen, vrijwillig, heilig en rechtvaardig inhoudt, òf voor een tijd om Zijn kinderen te onderwijzen aangaande hun onwaardigheid en onmacht, en aangaande de onafhankelijkheid en vrije erbarming van de Heere. Òf voor altijd in de vaten van het verderf, die verloren gaan, om hen over hun zonden door het inhouden van Zijn krachtig schijnen rechtvaardig te straffen. Om genoemde redenen heeft dan dit schijnen in de harten van de kinderen des lichts *verschillende trappen* van helderheid en kracht, en wordt vaak door tussenkomst van verschillende donkere wolken, van zonde, en aarde verdonkerd, waarvan het komt dat de ene begenadigde duidelijker en levendiger ziet dan de ander, en dat dezelfde Godzalige op de ene tijd meer licht en warmte ondervindt, dan op de andere. Maar nooit kan een verlicht weer geheel en volstrekt duisternis worden. Hierom gebruikt de apostel de *onbepaalde tijd*, □(elampen), die men op de *verleden, tegenwoordige en toekomstige* tijd gevoeglijk kan toepassen. Want God had niet alleen *in de verleden tijd* in hun harten geschenen, maar Hij scheen *ook nog* en zou *ook altijd* bestendig voortschijnen. Het kan wel zo duister in het hart worden, dat een begenadigde met geestelijke zaken naar behoren niet kan werken,

dat hij de aangename kracht van dat licht zo niet ondervindt, dat hij het daar voor houden durft. Maar nooit kan hij het ontvangen licht geheel verliezen, dat het weer een volstreckte duisternis worden zou. Want hoe duister het ook mag zijn, echter behoudt hij aangaande het wezen van geestelijke dingen dat verlichte oordeel, en die geestelijke gezindheid, die zich in de grootste duisternissen en Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6 103 onverschilligheden door die onvergenoegdheden, verlegenheden en zuchtingen over zijn ellendigheden openbaren, en die hem van volstrekt duistere en dode mensen onderscheiden. Want de zalving die zij van de Heere hebben, *blijft in hen*, 1 Joh. 2:21, 27.

§ 21. Zo heerlijk en krachtig dit schijnen was, zo heerlijk en krachtig was ook de *uitwerking* geweest. Want God had in hun harten geschenen TOT VERLICHTING DER KENNIS DER HEERLIJKHEID VAN GOD IN HET AANGEZICHT VAN JEZUS CHRISTUS. Laat men hier overwegen:

(1) eerst het heerlijke *voorwerp*, (2) dan de duidelijke, levendige en bevindelijke *kennis* daarvan, en (3) eindelijk hoe die verlichting der kennis een *gevolg* was van dat schijnen.

§ 22. Een ziel die door Gods krachtdadig genadelijk beschonen is, wordt bij vele en verschillende zaken bepaald. Maar het heerlijkste, allergewichtigste en zaligste dat het dan opmerkt is GODS HEERLIJKHEID IN HET AANGEZICHT VAN JEZUS CHRISTUS.

§ 23. Wanneer de apostel van GODS HEERLIJKHEID spreekt, schijnt hij te zinspelen op die *heerlijke glans* die zich op Mozes' *aangezicht* vertoonde, nadat hij enige heerlijke tekens van Gods majesteit gezien had. 2 Kor. 3:17, vergeleken met Exod. 34:29-35. Hij verstaat daardoor de ontzaglijke *openbaring van Gods majesteit*, Joh. 1:14, Hebr. 1:3, en van al Zijn heerlijke *volmaaktheden*, bijzonder van die welke *uitgeroepen werden* toen Zijn heerlijkheid Mozes voorbij ging, Exod. 33:22. Namelijk de *goedheid en onafhankelijkheid* van de Heere, waardoor Hij genadig is die Hij genadig is, en Zich ontfermt over wie Hij Zich ontfermt, Exod. 33:19; Zijn *barmhartigheid, genade, lankmoedigheid, goedertierenheid, weldadigheid, waarheid en vergevende genade*, gepaard met een onkreukbare *rechtvaardigheid*, die de schuldige geenszins onschuldig houdt, Exod. 34:5-7.

§ 24. Er zijn verschillende spiegels waarin de Heere Zijn heerlijkheid openbaart. Hij vertoont ze zeer duidelijk in Zijn Woord, en in de heerlijke werken van Zijn voorzienigheid. Maar nergens wordt Gods heerlijkheid zo luisterrijk, beminnelijk en krachtig openbaar gemaakt, als IN HET AANGEZICHT VAN JEZUS CHRISTUS.

§ 25. Wenst men van Gods heerlijkheid, die in Zijn Zoon geopenbaard is, een rechte bevassing te maken, dan moet men hem als JEZUS CHRISTUS beschouwen, Die (1) niet alleen waarachtig God en een waarachtig, volmaakt, heilig *Mens* is in eenheid van de Persoon, (2) maar Die ook door God *gezalfd* is tot Middelaar, om de zaligheid voor rampzaligen te *verwerven* door Zijn doende en lijdende gehoorzaamheid, en het door zeldzame, heilige en veilige wegen aan hen *toe te passen*.

§ 26. In deze betrekking heeft Hij EEN AANGEZICHT geopenbaard, waarin zich Gods heerlijkheid op het allerheerlijkst en beminlijkst openbaart. Iemands *aangezicht* betekent *eigenlijk* iemands uiterlijk *zichtbaar gelaat*, wat door zijn eigen trekken iemand van anderen onderscheidt, en veelal de verborgen gesteldheid van het gemoed naar buiten openbaart. Dikwijls wordt het aangezicht van iemand gebruikt om daardoor *de persoon* zelf aan te duiden, Gen. 32:20; 2 Sam. 17:11; 1 Kon. 10:24. In het bijzonder schijnt die apostel op *het aangezicht van Mozes* te zinspelen, van wie het vel wegens Gods heerlijkheid glinsterde, 2 Kor. 3:7; Exod. 34:29-35. Hier moet men door het aangezicht van Jezus Christus, *Jezus Christus Zelf* verstaan, voorzover Hij Zich door Zijn woorden en werken openbaarde, als die eeuwige Zoon van God, die waarachtige volmaakt heilige Mens, en die algenoegzame Middelaar van God en van de mensen, Die de zaligheid voor verlorenen verworven heeft, en aan hen krachtdadig toepast.

§ 27. Dit is het wonderlijkste, heerlijkste en allerbeminlijkste aangezicht dat ooit in hemel of op aarde gezien is. Want de gehele heerlijkheid van God openbaart er zich zeer lieflijk IN, tot zaligheid van verloren zondaren. De apostel leert hier dat het aangezicht van Jezus Christus het *onderwerp* en het *middel* was geweest *waarin* en *waardoor* die heerlijkheid van God zich aan hem openbaar gemaakt had, en als in de allerduidelijkste spiegel vertoond had. Want:

(1) beschouwt men Hem als *Gods eniggeboren Zoon* Die door Zijn woorden en werken Zijn Goddelijke wijsheid, macht en goedheid openbaarde, dan kan men aan Hem, Die het uitgedrukte beeld van des Vaders zelfstandigheid was, op het allerduidelijkst zien hoe wijs, machtig, goed en heerlijk de Vader moest zijn. Joh. 1:14; Hebr. 1:3; Joh. 14:7-10. (2) Beschouwt men Hem als een *volmaakt heilig Mens* Die met Gods beeld veel uitnemender dan enig ander schepsel begaafd was, dan kan men in Hem ook zeer duidelijk en levendig zien hoe heerlijk, wijs en heilig God was, Die Hem geschapen had. (3) Maar beschouwt men Hem als *Middelaar* Die naar Gods eeuwig voornemen tot Zaligmaker van zondaren was gegeven, Die uit liefde tot Zijn Vader en tot Zijn uitverkoren volk Borg was geworden, in het vlees gekomen, onder de wet en een vloek geworden was, om aan de Goddelijke gerechtigheid te voldoen, en Die de verworven zaligheid met zoveel wijsheid, goedertierenheid en getrouwheid aan tollenaars en zondaren toepast, dan zag men in Hem de gehele heerlijkheid van God zo heerlijk schijnen, dat de hemelse heirscharen het uitgalmen moesten. Luk. 2:13, 14. *Zie dit bij de stukken nader aangewezen in de Aanspraak voor de Aanmerkingen, deel 1, blz. 13, en in de Aanmerkingen over 1 Tim. 1:15, blz. 50, 51.*

In dit aangezicht van Jezus Christus openbaart zich Gods heerlijkheid ook *veel duidelijker* en heerlijker dan *ergens anders*. Gods *Woord* en *wet* zijn wel heldere spiegels die ons Gods heerlijkheid vertonen. Maar zij kunnen geenszins met de spiegel van het aangezicht van Jezus Christus vergeleken worden. Want alle uitdrukkingen die in Gods *Woord* en *wet* gebruikt worden, zijn woorden aan een menselijke taal ontleend, die maar tekens van eindige begrippen zijn, en die daarom de oneindige heerlijkheid van God niet kunnen uitdrukken zoals die eigenlijk in God is. Alle woorden zijn tekens van op zichzelf staande begrippen, die de zaken nooit zo levendig openbaren, als wanneer men ze in de onderwerpen in het bijzonder tegenkomt. Maar omdat Jezus Christus een oneindige Persoon is, in Wie zich

de heerlijkheid van God in het bijzonder levendig vertoont, daarom volgt dat Zijn aangezicht een veel helderder en levendiger spiegel van Gods heerlijkheid moet zijn, dan de wet en het Woord van God. De *werken van de schepping en voorzienigheid* zijn eveneens heldere spiegels van Gods heerlijke volmaakheden. Maar men kan die ook met de spiegel van Jezus' aangezicht in geen vergelijking brengen. Want omdat alle schepsels maar eindig zijn, daarom kan in hun eigenschappen en ontmoetingen de oneindige heerlijkheid van God, zoals het eigenlijk in God plaats heeft, niet openbaar gemaakt worden. Bovendien wordt in sommige werken Gods heiligheid en rechtvaardigheid geopenbaard, zonder Zijn genade en barmhartigheid even duidelijk te vertonen. Integendeel ontdekken sommige werken de grote goedertierenheid en lankmoedigheid van God, zonder dat men Zijn heiligheid en rechtvaardig even duidelijk daarin bemerken kan. Ja, er is geen één werk van de natuur te vinden, waarin de lieflijkste overeenstemming van alle heerlijke volmaakheden tegelijk gezien kan worden, tot zaligheid van zondaren. Maar dit alles vertoont zich in het aangezicht van Jezus Christus tegelijk, zo oneindig, heerlijk en beminnelijk voor een zondaar, dat een dergelijke openbaring buiten het aangezicht van Jezus Christus volstrekt onmogelijk is. *Zie dit onweersprekelijk betoogd in de Aanmerkingen (deel 1) over 1 Tim. 1:15, blz. 51.*

Ik beken, die *glinstering van Mozes aangezicht*, die door de weerschijn van die lichamelijke tekens van Gods heerlijkheid veroorzaakt waren, kan ook voor een zonderlinge openbaring van Gods heerlijkheid gehouden worden. Maar het kan in geen deel in aanmerking komen bij de vertoning van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus Christus. Want de vertoning van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Mozes bestond maar in enige lichamelijke glinsteringen, die onverdraaglijk waren om aan te zien, en daarom bedekt en teniet gedaan moesten worden, 2 Kor. 3:7. Maar de vertoning van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus Christus bestaat in een daadwerkelijke openbaring van alle Goddelijke volmaakheden, die voor de allerellendigste zondaar lieflijk, aangenaam en zalig is om te aanschouwen, die het benauwdste gemoed uitlokt, troost, verbetert, heiligt en verootmoedigt, en die daarom bestendig en eeuwigdurend is. § 28. Werd Gods heerlijkheid, dat straalde in het aangezicht van Mozes, voor de Joden bedekt - de heerlijkheid van God in het aangezicht van Jezus Christus werd dan integendeel zo naakt vertoond dat de uitverkoren vaten der barmhartigheid het niet alleen met ongedekt aangezicht aanschouwden, maar ook DE VERLICHTING van de KENNIS daarvan deelachtig werden.

Ze hadden (1) niet alleen *kennis*, (2) maar ook *verlichting* van die kennis ontvangen.

§ 29. KENNIS betekent in het algemeen een werkzaamheid van het verstand, waardoor men zich van voorkomende dingen een duidelijk en onderscheiden denkbeeld maakt. Iedereen zal, denk ik, graag toestaan dat de apostel hier niet van een enkele letterlijke, algemene, dode, natuurlijke, maar van een *zakelijke, bevindelijke, levende en geestelijke kennis* van Gods heerlijkheid spreekt. Deze kennis bestond in de volgende bijzonderheden. (1) Ze hadden een duidelijk en onderscheiden begrip van de betekenis van de woorden van het Evangelie, waardoor hen Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus verkondigd werd. (2) Ze waren in die woorden niet blijven hangen, maar de verlichtende genade had hen door het middel van die woorden

bij de zaak zelf bepaald om het onderscheidenlijker op te merken. (3) Ze zagen Gods heerlijkheid niet alleen in het algemeen, maar *bevindelijk*, met betrekking op zichzelf, en ze werden de krachtige uitwerking ervan in zichzelf gewaar. (4) En zo was het geen dode, maar een *levende* kennis, waardoor hun gemoed overeenkomstig Gods heerlijkheid werkzaam was. (5) Het was geen natuurlijke kennis, door het inspannen van de natuurlijke redeneringskracht verkregen, met het enkele gevolg van enige natuurlijke beroeringen, maar het was een *geestelijke* kennis, door de bovennatuurlijke *verlichting van de Heilige Geest* gewerkt, gevolgd door zaligmakende uitwerkingen in de zielen. Want *zij, met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest, 2 Kor. 3:181.*

1. Veel mensen spreken veel van een *letterlijke, geestelijke, bevindelijke en levendige* kennis, zonder dat zij van de kennis waarvan zij spreken, een *onderscheiden kennis* hebben. Het kon misschien nuttig zijn dat ik deze begrippen, ten dienste van de eenvoudigen, wat eenvoudiger verklaarde. *Kennen* is wanneer men van zaken die ons voorkomen, *ware* en *onderscheiden denkbeelden* maakt. Een *denkbeeld*, bevattend of begrip is niets anders dan een redelijke *opmerking* en *bewustheid* van die zaak, die zich aan het verstand opdoet. Een *waar* denkbeeld of begrip is, wanneer het begrip met de zaak zelf overeenstemt, en het in de zaak ook *daadwerkelijk* plaats heeft, dat men zich daar van voorstelt. Een *onderscheiden* denkbeeld of begrip noemt men, wanneer men de *bijzondere stukken* die tot een zaak behoren, van elkaar kan *onderscheiden*, optellen en duidelijk opmerken. Bv. men heeft een onderscheiden denkbeeld van een mens, wanneer men in hem onderscheiden kan een ziel en lichaam, en de bijzondere stukken die tot de ziel en het lichaam behoren weer kan onderscheiden, optellen en bevatten. Wanneer men, als men de ziel beschrijft als een enkelvoudige zelfstandigheid die werkzaam is door de redelijke vermogens van verstand en wil, onderscheiden beschouwt, wat een *zelfstandigheid*, een *enkelvoudige* zelfstandigheid, *redelijke vermogens, verstand, wil, enz.* zijn.

De kennis van de mensen kan zeer *verschillend* zijn. (1) Met opzicht op de *voorwerpen* is het (a) een *woordelijke* of *zakelijke*, (a) een *algemene* of *bevindelijke* kennis. (2) Met opzicht op zijn *uitwerking* is het *dood* of *levend*. (3) Met opzicht op zijn *beginsel* is het *natuurlijk* of *geestelijk*. Een *woordelijke kennis* die men anders *letterlijk* noemt, is eigenlijk wanneer men de woorden op zichzelf beschouwt, hun juiste betekenis bepalen, oplossen en bewijzen kan. Men kan zo'n onderscheiden woordelijke kennis bezitten, en toch van de zakelijke ontbloot zijn. Dit leert de natuur van de zaak, en de dagelijkse ondervinding. Want men vindt vele mensen, voornamelijk onder leraars en anderen, die zich in de waarheden geoefend hebben, die bv. van de overtuiging, het geloof, de bekering, en andere werkzaamheden van Gods kinderen, een ware en onderscheiden woordelijke kennis bezitten, welke de woorden die de Heilige Schrift daarvan gebruikt, nauwkeurig beschouwen, hun rechte betekenis bepalen, verklaren, geloven en verdedigen; en die echter bij de zaken zelf, die door de woorden uitgedrukt worden, nooit bepaald zijn geworden, maar in die woorden zijn blijven hangen. Daardoor gebeurt het dat sommigen diezelfde zaken, die zij in de woorden toestemden en verdedigden, direct ontkennen, veroordelen en bestrijden, wanneer zij ze buiten de woorden in de onderwerpen zelf tegenkomen. Hoewel zo'n

woordelijke kennis niet voldoende is tot zaligheid, is het toch zeer te waarderen, en is voor iedere Christen zeer noodzakelijk. Want omdat het woord het voornaamste middel is waardoor God Zijn volk wil onderwijzen, daarom kan niemand tot de rechte kennis van de zaken die Gods Woord voordraagt komen, als hij van de betekenis van de woorden geen behoorlijke kennis heeft. Dit was de reden waarom Filippus de kamerling tot de rechte woordelijke kennis probeerde te brengen, toen hij hen Christus verkondigen wilde. Hand. 8:30. Door een *zakelijke* kennis verstaat men wanneer men in de woorden en zijn op zichzelf staande eigenschappen niet blijft hangen, maar door het middel van die woorden bij de zaken zelf bepaald wordt. Zo heeft men bv. van Gods heiligheid en rechtvaardigheid, en van de ellendigheid van de mens, een enkele letterlijke woordelijke kennis, wanneer men die woorden en zijn eigenschappen op zichzelf, alleen beschouwt. Maar men is met een zakelijke kennis van die dingen begaafd, wanneer men ze *zelf*, zoals ze in God en in de mensen zijn, opmerkt en kent. Het is een *algemene* kennis die de zaken *buiten ons* of *zonder betrekking op ons* beschouwt. Zo heeft menig mens een ware kennis van Gods rechtvaardigheid op zichzelf gezien. Maar hij ziet de betrekking van die ontzaglijke eigenschap op zijn eigen persoon niet recht in. Vele mensen hebben een rechtmatige bevattin g van de overtuiging, het geloof, de bekering, enz. Maar zij kennen deze dingen niet in zichzelf, in hun eigen bevindingen, maar in het algemeen, buiten zich, in de woorden of in de bevindingen van anderen. Hoewel zo'n kennis wel waar kan zijn, is het echter nooit zo nauwkeurig en onderscheiden als de bevindelijke, en het kan, wanneer het tot bijzonderheden komt, vaak jammerlijk aanstoten. De kennis wordt *bevindelijk* genoemd, niet met opzicht op de daad van kennen, want in dat opzicht is alle kennis bevindelijk, maar met *opzicht op de zaken* waaromtrent de kennis werkzaam is. Deze kent de zaken niet alleen in het algemeen, maar ook in de rechte betrekking op onszelf, en in onze eigen bevinding. Zo kent men Gods rechtvaardigheid bevindelijk, wanneer men niet alleen ziet dat God recht moet doen, maar ook erkent dat men zelf aan het Goddelijke recht vervallen is, en zich daarom vrijwillig veroordeelt. Men heeft van de waarachtige overtuiging, van het zaligmakend geloof, en van de waarachtige bekering een bevindelijke kennis, wanneer men deze genadewerkingen niet alleen buiten zich in de stelling of in de bevinding van anderen beschouwt, maar ook in zijn eigen bevinding, in zichzelf gewaar wordt en opmerkt. Deze bevindelijke kennis is veel nauwkeuriger dan de voorgaande. Want iemand die uit zijn eigen ondervinding van een ziekte of van de liefde van een vader tot zijn kind spreekt, en met de nodige bekwaamheid om onderscheiden te denken, en zich uit te drukken, begaafd is, kan van die zaken veel nauwkeuriger denken en spreken, dan wanneer hij ze alleen buiten zichzelf in de ondervinding van anderen opmerkte. Men noemt een *dode kennis*, die de zaken beschouwt zonder de rechte uitwerkingen, overeenkomstig de natuur van de zaken en onze betrekking daarop, in het gemoed te veroorzaken. Zo'n dode kennis hebben vele mensen die wel weten en belijden dat er zondaars zijn, en dat God een rechtvaardige Rechter is, en die ondertussen in hun zonden zonder vrees en bekommernis gerust voortgaan. Dit kan gebeuren òf omdat men van die dingen niet een enkele woordelijke kennis heeft, òf omdat men de zaken oppervlakkig, terloops en onbedaard overweegt, òf omdat men ze niet grondig gelooft maar bij veronderstelling aanneemt, òf omdat men ze door er wat bij of af te doen verdraait, òf omdat tegengestelde en strijdige begeerlijkheden en vooroordelen de rechte denkbeelden verstikken, en in de geboorte smoren, òf omdat men geestelijk dood is in zonden en

misdaden. Een *levendige kennis* noemt men die de rechte uitwerkingen, overeenkomstig de natuur van de zaak, en onze betrekking daarop, in het gemoed veroorzaakt. De eigenaardige uitwerking van een levendige kennis, bestaat niet zozeer in zinnelijke, redeloze aandoeningen of beroeringen. Want die kunnen ook uit verschillende oorzaken vergezelschap gaan met een oppervlakkige, verwarde en dode kennis. En integendeel kan een kennis recht levendig zijn, hoewel zij zulke zinnelijke, redeloze, beroerende aandoeningen niet bij zich heeft. Maar de rechte uitwerking van een levendige kennis bestaat eigenlijk daarin dat de wil en het gedrag naar de § 30.

Zo'n kennis te hebben was buiten alle twijfel een grote zaligheid. Maar die werd nog groter door de VERLICHTING van die kennis. *Verlichting*, □(fotismos), betekent eigenlijk de *lichtwording*, het licht, schijnsel en natuur van de zaak en onze betrekking daarop, bedaard, redelijk en gegrond gevormd wordt. Laten we dit met enige voorbeelden ophelderen. Een *levendige kennis* van de *zonde* veroorzaakt een bedaarde, redelijke, gegronde droefheid, schaamte, begeerte naar verlossing, en ernstige strijd om ze te verlaten. Een *levendige kennis* van *Gods rechterlijke gerechtigheid* brengt in het gemoed voort bedaarde, redelijke, gegronde bekommelingen, zelfveroordelingen, onvrijmoedigheid om zonder een voldoende rechtvaardigheid ervoor te verschijnen, enz. Een *levendige kennis* van de *gerechtigheid en sterkte* van de *Middelaar* maakt in het hart gaande een bedaarde, redelijke, gegronde begeerte naar het aandeel daaraan, en een ernstige aansporing om het rusteloos te zoeken, te omhelzen, en zich daaraan over te geven. Men verstaat door een *natuurlijke kennis* zo één, die door de inspanning van onze natuurlijke krachten, door studeren en mediteren, verkregen kan worden. Maar deze strekt zich niet verder uit dan tot een woordelijke kennis, tot een algemene, dode kennis van deze of gene zaken. Nooit kan men door natuurlijke krachten, hoe schrander ze ook mogen zijn, en hoe sterk ze ook ingespannen worden, geraken tot een *bevindelijke* en *levendige kennis* van Gods vlekkeloze heiligheid en onkrenkbare rechtvaardigheid, van onze totale verloren toestand, en volstreckte armoede, van de algenoegzaamheid, noodzakelijkheid en gepastheid van de *Middelaar*, en van de noodzakelijkheid en beminnelijkheid van de Godzaligheid. Die zo'n kennis bezit kan verzekerd zijn dat het niet natuurlijk maar bovennatuurlijk of geestelijk is. Maar een enkele natuurlijke kennis is die dode woordelijke kennis, die vele onbegenadigde mensen van geestelijke zaken bezitten. Een *geestelijke kennis* is die men zonder de werkingen van de Heilige Geest niet verkrijgen kan.

Deze is of *algemeen*, of *zaligmakend*. (1) De *algemene* is niets anders dan het tijdgeloof, of de algemene verlichting, die wel enige oppervlakkige droefheid, blijdschap en verandering veroorzaakt, maar de mens niet geheel ontbloot of arm maakt, die hem in zijn oude grond van eigen gerechtigheid, kracht, zin en eigen deugd, buiten Christus en de kracht van de Godzaligheid laat staan. (2) De *zaligmakende geestelijke kennis* is hetzelfde als het zaligmakende geloof, waardoor men Gods hoogheid, heiligheid en gerechtigheid, zijn eigen zonde, schuld, smet en onmacht, benevens Jezus' gerechtigheid, sterkte en gewilligheid, zo bevindelijk en levendig inziet dat men uit zichzelf uitgaat, en tot Jezus en door Hem in Gods gemeenschap en zalige dienst overkomt. Die zo'n kennis bezit, kan verzekerd zijn dat hij geen algemeen tijdgeloof, maar een geestelijke zaligmakende kennis ontvangen heeft. glans,

die een lichtend licht door zijn schijnen veroorzaakt. Het schijnt hier gesteld te worden tegen de *blindheid* van de zinnen, waarvan in vs. 3, 4 gesproken was, en tegen de *donkerheid* die het deksel op Mozes' aangezicht veroorzaakte, 2 Kor. 3:13.

Men kan er hier niet goed iets anders door verstaan dan (1) het *geestelijke licht* in het hart van de evangeliedienaren, door de verlichtende genade van God veroorzaakt, anders genoemd het *geestelijke leven*, ik bedoel die *bovennatuurlijke hebbelijkheid van de ziel*, waardoor het vatbaar is voor die geestelijke, levendige kennis van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus Jezus, waarvan wij boven gesproken hebben. (2) In het bijzonder kan die verlichting hier te kennen geven die *uitmuntende trap van licht, duidelijkheid en levendigheid* van het geestelijke genadelicht, die er plaats heeft in de harten van de gelovigen van het Nieuwe Testament, nadat Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus daadwerkelijk en naakt in de vervulling is geopenbaard, en nadat de genadewerking van Gods Geest *in een ruimere mate* in de harten schijnt. (3) Maar hoe groot deze trap ook mag zijn, hij is echter in dit leven niet volmaakt. Want in vergelijking met de volmaaktheid in de staat van de heerlijkheid, zegt Paulus, ook van hen die het meest verlicht waren: *wij zien nu door een spiegel in een duistere rede, ... nu ken ik ten dele*, 1 Kor. 13:12. Van deze onvolmaaktheid komt het dat een verlichte Godzalige op de ene tijd meer licht kan hebben dan op de andere tijd, en dat de verlichting in de ene groter kan zijn dan in de andere. Toch mag dit geestelijk licht worden aangemerkt als een helder, heerlijk, glansrijk schijnsel, van het eeuwig licht afgestraald, waarbij de schranderste onherboren ziel maar enkel duisternis, en de prachtigste glans van de oude huishouding een grote donkerheid was.

§ 31. Deze heerlijke verlichting komt hier voor in een zekere *betrekking* op de kennis van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus Jezus. Het is de *verlichting DER kennis*. Men kan de verlichting hier aanmerken (1) of als een *eigenschap*, (2) of als een *beginsel* van die kennis, wat in het wezen van de zaak op het één en hetzelfde uitkomt. Want in de eerste zin zou het betekenen *een verlichte kennis*, die met dat geestelijk bovennatuurlijk licht, en wel die bijzondere mate en glans, begaafd is. Het is die *geestelijke kennis*, van de dode woordelijke kennis van de natuurlijke mensen onderscheiden. Het is die verlichte kennis, die boven de waarachtige geestelijke kennis van de gelovigen van het Oude Testament nog, in een bijzondere trap verlicht en duidelijk was. In de laatste zin zou deze uitdrukking te kennen geven dat dit genadelicht, door Gods krachtadig schijnen in het hart veroorzaakt, het beginsel was waaruit die geestelijke daadwerkelijke kennis, bovengenoemd, was voortgekomen. Immers, zo onmogelijk het is dat een oog, dat het hebbelijk gezicht verloren heeft, daadwerkelijk zien kan, zo onmogelijk is het ook dat een ziel zonder deze verlichting een geestelijke kennis daadwerkelijk zou kunnen oefenen. Naarmate dat geestelijke licht door het schijnen van God in de ziel vermeerderd en opgewekt wordt, naar die mate is ook de geestelijke kennis in die ziel meerder en levendiger. En integendeel, naar mate dat licht door de intrekking van het Goddelijk schijnen vermindert, is ook de geestelijke kennis minder en krachtelozer.

§ 32. De verlichting van de kennis waarvan de apostel hier spreekt, was des te *heerlijker, veiliger en onweerstaanbaarder*, omdat het een onmiddellijk *gevolg* was

van Gods krachtadig *schijnen* in het hart. Dit geeft de apostel te kennen, wanneer hij zegt, dat God in de harten geschenen heeft *om te geven*, of eigenlijk □(pros), TOT verlichting der kennis.

§ 33. Had deze verlichting zo'n heerlijke, veilige en krachtige oorsprong, dan mocht en moest de apostel het door een openbare BELIJDENIS voor de mensen laten schijnen, en vrijmoedig ZEGGEN: *God heeft in onze harten geschenen*, enz. Hij *kon* dit van *zichzelf* en zijn mededienaren met een voldoende *zekerheid* verklaren.

(1) Want van *zichzelf* kon hij volkomen verzekerd zijn dat God in zijn hart tot verlichting der kennis geschenen had. Hij wist immers, hoe duister hij tevoren, toe hij Christus en Zijn zaak vervolgde, geweest was, en wat een Goddelijke heerlijkheid hij nu in het aangezicht van Christus ontdekte. Hij kon ook uit de natuur van de zaak zelf volstrekt verzekerd zijn dat deze verlichting door niemand anders dan door de Vader der lichten, en Zijn onweerstaanbaar schijnen, in het hart veroorzaakt was. (2) Aangaande zijn mededienaren, kon hij ook een zedelijke zekerheid hebben. Want hij was verzekerd dat zij van nature, zoals alle mensen, enkel duisternis waren. Echter zag hij de verlichting der kennis van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus, uit hun woorden en werken, helder doorschijnen. Uit dit voortbrengsel nu kon hij veilig op de oorzaak besluiten, en voldoende zeker zijn dat God ook in hun harten geschenen had. Gelijk hij het dan belijden kon, zo *mocht* en *moest* hij het ook doen. Hij *mocht* openlijk zeggen: *God heeft in onze harten geschenen*, zonder dat iemand hem met enige schijn van zelfverheffingen verdenken kon. Want integendeel vernedert hij zichzelf en zijn mededienaars door die belijdenis, als mensen die in zichzelf aangemerkt niets dan duisternis waren, en hij geeft God, Die door Zijn onafhankelijk schijnen die verlichting veroorzaakt had, alleen de eer. En dit *moest* hij ook doen, omdat God, Die alles omwille van Zichzelf werkt, hem deze weldaad tot dat doeleinde geschonken had. Jes. 43:21; Matth. 5:16; 1 Petr. 2:9.

§ 34. Ja, het was *hier* noodzakelijk opdat de gemeente de rechte OORZAAK *waarom* de evangeliédienaars niet zichzelf maar Christus predikten, mocht weten. Want (1) ze hadden zo'n indruk van Gods heerlijkheid in Jezus' aangezicht, dat zij zichzelf, de gehele wereld en hun eigen belang uit het hart en het oog waren kwijt geraakt, en dat hun gehele ziel aan Jezus alleen vastkleefde. Het mocht dan met henzelf in de wereld gaan zoals het God beliefd te beschikken; als Jezus, in Wiens aangezicht Gods heerlijkheid zo zielsverrukkend straalde, maar gepredikt, gekend, omhelsd, beleden en geprezen werd. Wanneer deze zon maar opging, mochten alle sterren hun glans maar vrij verliezen. (2) Bovendien was dat schijnen en de verlichting die daardoor veroorzaakt was, zo doordringend dat ze het onmogelijk weerstaan konden. Zij, die daardoor geraakt waren, stonden in zo'n gloed van liefde tot Christus en de heerlijkheid van God die in Zijn aangezicht geopenbaard was, dat zij niets anders konden of wilden prediken. *De liefde van Christus drong hen*, 2 Kor. 5:14. *De liefde was sterk als de dood; de ijver was hard als het graf; haar kolen zijn vurige kolen, vlammen des HEEREN. Vele wateren konden deze liefde niet uitblussen; ja, de rivieren konden ze niet verdrinken. Al had iemand al het goed van zijn huis voor deze liefde willen geven, ze zouden hem te enenmale hebben veracht*, Hoogl. 8:6, 7. § 35.

Door deze rondborstige belijdenis van die ondervinding van de krachtadig verlichtende genade, geeft de apostel ook REDENEN, waarom ze *het Evangelie door innenging van heidense wijsheid en van afgodische Joodse schaduwen niet mochten en niet wilden vervalsen*, zoals de valse apostelen de gewoonte hadden, om zich bij heidenen, Joden en Christenen tegelijk te veraangenen. Want (1) Gods heerlijkheid dat in het aangezicht van Jezus geopenbaard is, was van zo'n natuur en luister dat al die zaken, waardoor de valse apostelen het Evangelie meenden te veraangenen, daarbij als nietig, dwaas en schadelijk verdwijnen moesten, en hen, die daarmee voor de dag kwamen, als dwaze vervalsers bij elke waarachtig verlichte, recht walgelijk maken. Zou hij zich niet bij uitstek bespottelijk aanstellen, die enige uitgebluste nachtkaaersjes voor de dag haalde om daardoor de luister van de zon te vermeerderen, en hem bij de inwoners van de wereld aangenamer te maken? Zou een staatsdienaar die aan de rijksmantel van de koning enige blinkende lappen van de gescheurde rok van zijn voorloper hechten wilde, om zijn koninklijke luister daardoor te vermeerderen en bij de onderdanen aangenamer te maken, niet met recht door het gehele rijk als krankzinnig worden uitgejouwd? Of welk loon zou hij te verwachten hebben die een deftige en wegens haar eigenschappen beminnelijke koningin bij verstandigen beminnelijker wilde maken, door op haar koninklijk praalgewaad stoutmoedig enige versleten strikken te hechten, die hij van de lichtvaardigste personen geleend of gestolen had, met verberging van haar beminnelijke deugden? Oneindig dwazer handelden dan de valse apostelen die zich verbeeldden dat zij het Evangelie recht aangenaam maakten wanneer zij enige lappen van Aärons gescheurde rok en van de heidense wijsheid daar inlaptten, met verdonkering van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus Christus. Die een deftige koningin bij verstandigen wil veraangenen, moet haar beminnelijke eigenschappen maar eenvoudig en helder openbaar maken.

Wenst men het Evangelie recht te verkondigen, dan moet men met achterlating van die vervalsende innengsels, Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus maar helder en duidelijk voordragen. (2) En als de verlichting der kennis van Gods krachtadig schijnen in het hart afhangt, dan moest men die vervalsende innengsels niet alleen als onnodig, maar ook als schadelijk laten varen. Immers zouden alle verstandigen het als een onverstandige daad veroordelen, indien iemand de glazen in een kerk, die gesteld waren om het zonlicht en daglicht daardoor te ontvangen, met enige onbekende, vreemde geschiedenissen, die alleen maar dienden om de dwaze verbeeldingskracht van enige ijdele mensen te kietelen, met zinbetoverende verven zo zwaar beschilderen en donker wilde maken, dat er op de heldere middag geen lichtstralen door konden schijnen, en de mensen die er binnen waren geen letter konden lezen en bovendien door die ongewone verven en beelden van het gehoor werden afgetrokken. En het zou zeker een daad van een krankzinnige zijn, wanneer iemand die een kamer wilde verlichten, alle lichtgaten door geschilderde planken dicht maakte. Oneindig veel dwazer en schadelijker was het wanneer de valse apostelen door hun schandelijke bedeksels en innengsels de zielen voor de verlichtende genade onvatbaar probeerden te maken.

§ 36. De openhartige belijdenis van de genade, die de Vader der lichten aan Zijn dienaren bewezen had, was ook recht bekwaam om de uitnemende VOORTREFFELIJKHEID van *het Nieuwe Testament boven het Oude Testament*,

waarvan de apostel in het voorgaande gesproken had, levendig aan te tonen. Want het Oude Testament, in een bepaaldere zin, op zichzelf genomen, had ook zijn heerlijkheden. Maar die konden met de heerlijkheid van het Nieuwe Testament in geen vergelijking gebracht worden. Want die gehele heerlijkheid van het Oude Testament bestond maar in uitwendige, lichamelijke dingen, die als ondraaglijk, bedekt, ja teniet gedaan moesten worden, 2 Kor. 3:13. En hoewel zij, als ze recht gebruikt werden, aan het Nieuwe Testament dienstbaar waren, echter waren ze van die natuur dat men er gemakkelijk in kon blijven hangen, en er zich dan een onuitsprekelijk nadeel mee aandoen. Oneindig voortreffelijker was, integendeel, het Nieuwe Testament. Want daar scheen God onmiddellijk in de harten, en gaf de verlichting van de kennis van Zijn gehele heerlijkheid, in het heerlijke aangezicht van Jezus daadwerkelijk openbaar gemaakt.

§ 37. Eindelijk was dit eveneens recht geschikt tot STOPPING VAN DE MOND van die valse apostelen, die de heldere evangeliedienst lasterden. Ze roemden op de heerlijke bediening van Mozes, en hen die op zijn stoel zaten. Ze prezen zichzelf als mensen die deze heerlijkheid, en de wijsheid van de wijzen wijs wisten te gebruiken, tot voordeel van het Evangelie. Ze smaadden de ware evangeliedienaars als onverstandige, trouweloze mensen, die door hun eenvoudige preekwijze het Evangelie verachtelijk maakten, en groot nadeel deden. Maar men vergelijkt maar eenvoudig de dienst van deze mensen met de dienst van de echte apostelen. Dan zal de ongegrondheid van hun roemtaal en lastertaal zich direct vanzelf openbaren. Want zij meenden het Evangelie heerlijkheid bij te zetten door het invlechten van enige lichamelijke glinsterende dingen, uit Mozes' bedekt aangezicht gehaald, en door enige verduisterende stukken uit de mestputten van de wereldse wijsheid met grote verwaandheid opgevist, die in volgende tijden aan het Evangelie zo nadelig is geweest. Maar de echte evangeliedienaren had God Zelf in het hart geschenen, en zij verkondigden eenvoudig die gehele heerlijkheid van God, zoals het zich levendig openbaarde in het aangezicht van Christus, Die het Afschijnsel is van des Vaders heerlijkheid, en het uitgedrukte Beeld Zijner zelfstandigheid. Die nu niet willens blind is, moet met volkomen overreding toestemmen dat men die dwaze roemtaal en lastertaal van die valse apostelen als ongegrond met groot recht moet veroordelen.

§ 38. Ik vertrouw op goede gronden dat een hart, waarin God tot verlichting der kennis van Zijn heerlijkheid, in het aangezicht van Christus, enigszins geschenen heeft, bij deze stof nog een weinig met aangenaamheid zal kunnen stilstaan, om daaruit nog enige bijzonderheden nader AAN TE MERKEN

I. De evangeliedienaars erkennen dat zij die heerlijke verlichting van GOD ontvangen hadden.

De onafhankelijke, algenoegzame en verzoende God en Vader van onze Heere Jezus Christus, is de enige Oorsprong van al het zalmakende genade.

Hoe verkeerd is dan het gedrag van hen, die God voorbijgaan, en de genade van het schepsel zoeken en verwachten. Ze bespeuren dat hun verduisterd en verdorven hart verlicht en veranderd moet worden. Dit proberen zij nu zonder God, of bij zichzelf of bij andere mensen. Ze spannen hun krachten in om zich andere begrippen,

aandoeningen en gemoedsgestalten te veroorzaken. Wil dit niet voorspoedig gaan, dan wenden ze zich tot andere mensen. Ze hopen dat getrouwe leraars of doorziende Godzaligen, het hen zo helder en krachtig zullen zeggen, dat zij het eindelijk toch verstaan kunnen, en een ander hart ontvangen mogen. Onder dit alles zien zij God voorbij, en blijven in het schepsel hangen. Maar zulken dienden wel aan te merken dat men wel verplicht is alle gepaste middelen, die God verordend heeft, hoog te achten en naarstig te gebruiken, maar dat men ze niet hoger dan middelen moet aanzien, en dat men alle zaligmakende kracht daaronder van God alleen moet zoeken en verwachten. Want het is God Die al het zaligmakende licht en genade in het hart geeft.

Is het de onafhankelijke, algenoegzame en verzoende God Die alle genade in het hart van een zondaar werkt, dan mag men immers nooit onbepaald denken of zeggen: “het is onmogelijk dat ik, of die mens, de zaligmakende genade deelachtig word. Want door zulk denken en spreken verloochent men die waarheid dat God de genade in het hart werkt, of men bepaalt de onafhankelijke algenoegzaamheid en genade van God.

II. *Wanneer de apostel Gods geestelijke genadewerking in de harten naar het leven wil beschrijven, dan beschrijft hij God, van het werk van de schepping, zo: DIE GEZEGD HEEFT, DAT HET LICHT UIT DE DUISTERNIS ZOU SCHIJNEN.*

Men mag hieruit dan veilig besluiten dat het grote werk van de *schepping* op dat van de *herscheping* een aangename en nuttige betrekking heeft.

- Het zou buiten het oogwit lopen dat ik mij in het schrijven van deze aanmerkingen voorgesteld heb, wanneer ik hier wilde onderzoeken of de schepping een eigenlijk voorbeeld is, dat door God in die volgorde was voortgebracht met dat oogmerk, opdat Hij daardoor zou afschilderen in welke volgorde Hij de genadewerkingen of in Zijn kerk in het algemeen, of in iedere ziel in het bijzonder, wilde voortbrengen. Eveneens als ik mij zou inlaten in een oordeel over de vergelijkingen die hier gemaakt zijn of gemaakt konden worden.
- Maar dat de schepping en herschepping een allernauwste en aangenaamste betrekking op elkaar hebben, is buiten alle tegenspraak. Want wanneer de Heilige Geest van het allergrootste werk, de herschepping, spreekt, dan wijst Hij vaak, zoals hier en elders, op de eerste schepping. Jes. 65:17; Openb. 21:1; Jes. 43:7; 2 Kor. 5:17; Hebr. 4:10.

Immers, (1) de schepping is in een zeker opzicht een grond van de herschepping, voorzover God daardoor de schepselen, waarin Hij Zijn genadewerken verheerlijken wilde, heeft voortgebracht. (2) In de eerste schepping is een duidelijke openbaring van Gods oneindige wijsheid, macht en goedheid, waardoor Hij dingen die niet zijn kan roepen alsof ze waren, en het allervervaardste in de allergeschiktste orde brengen. Hierom wordt God tot bemoediging van Zijn volk zo vaak genoemd, de Schepper, de Heere Die hemel en aarde gemaakt heeft, enz. (3) Hoewel iemand niet wilde toestaan dat de schepping een voorbeeld is van de volgorde van Gods genadewerken in Zijn kerk of de uitverkoren zielen, zal hij toch geen zwaarigheid maken te zeggen dat het een overheerlijk zinnebeeld is, dat God, Die alle dingen met bewustheid naar de raad van Zijn wil werkt, ook met dat oogwit zodanig heeft voortgebracht en geschikt, dat Zijn genadewerkingen in de kerk of bijzondere zielen daardoor levendig zouden worden uitgebeeld. Want wat is toch bekwamer om de verlichting van een duister hart

levendiger uit te beelden, dan de voortbrenging van het eerste licht uit de duisternis? Hier moet men voorzeker de afgrond van Gods wijsheid en goedheid aanbidden, wanneer men aanschouwt dat onder zo veelvuldige dingen in de wereld geen twee te vinden zijn die volkomen in alles gelijk zijn, zodat in de grootste gelijkheid nog een grote ongelijkheid te vinden is, maar dat ook integendeel in zeer ongelijke dingen zo'n gelijkheid is, dat het ene, als het eerste en het meest bekend, tot opheldering en betoging van het andere, dat minder bekend is, dienen kan.

1. Men kan ook uit de bovengenoemde leerwijze van Paulus nog een gegrond besluit maken op de *natuur, betamelijkheid en mogelijkheid* van de *geestelijke verlichting* van de uitverkoren zielen. a. Want, bracht God het eerste licht uit de duisternis voort: het geestelijk genadelicht wordt in geen andere dan duistere harten aangestoken. En zij die dit voorrecht deelachtig worden, krijgen ook die duisternis eerst voor hun aangezicht, opdat ik de spreekwijze van de Heere uit Jes. 42:16 gebruik. /. Dan mag u, die van geen bevindelijke duisternissen in uw hart weet, uw licht dat u meent te hebben, wel verdenken. Het kan geen geestelijk licht zijn, door God geschapen. Want Die doet het licht uit de duisternis schijnen. Het is buiten alle twijfel een gevaarlijk dwaallicht, dat u jammerlijk misleiden kan.

a. Integendeel behoeven Gods kinderen hun geestelijk genadelicht niet te verdenken, omdat zij voor, onder en na hun verlichting zoveel duisternissen bevinden. Want God heeft gezegd dat het licht *uit de duisternis* zou schijnen.

b. Strekte de voortbrenging van het licht uit de duisternis tot een zonderlinge *verheerlijking* van Gods mogendheid - de schepping van het geestelijk genadelicht in duistere harten is ook een *allerbetamelijkste ophuistering van de Goddelijke wijsheid, macht, goedheid en heiligheid*.

Deze waarheid is zeer gepast tot ontdekking van de nietigheid van veel schijnredenen, waarmee vele kinderen van de duisternis hun haat van het geestelijk genadelicht in de kinderen van het licht bedekken of verschonen. (1) Men haat hun licht, dat zij in hun woorden en werken laten schijnen, omdat zij van nature duistere, onkundige en verdorven mensen waren, en na hun verlichting nog veel duisternissen in zich hebben en vertonen. Maar zal men dan daarom, als een nachtuil, het lichamelijk licht ook haten, omdat God het eerst uit de duisternis heeft doen schijnen, en nog dagelijks uit de duisternis laat opgaan? Is het om die reden integendeel niet veel wonderbaarlijker en aangenamer? (2) Sommigen spotten met het geestelijk genadelicht van Gods kinderen, omdat zij het onder één of ander middel zo *snel* ontvangen hebben. Men zegt: "men weet niet hoe wonderlijk die mensen het toch hebben. Zij roepen van een licht dat de één hier, en de ander daar zo snel gekregen heeft." Maar zult u dan ook met het licht, dat God in de wereld geschapen heeft, de spot drijven, omdat God het *door een enkel zeggen* uit de duisternis zo snel voortbracht? (3) Men kan het niet verdragen dat Gods kinderen hun licht in woorden en werken laten *uitschijnen*. Men meent dat men het licht in het hart verborgen moest houden. Maar, zult u dan ook als een nachtuil tegen het licht schreeuwen, omdat het naar Gods bevel uit de duisternis *geschenen* moest? Of zult u ook onverstandig roepen dat men het licht in de wereld onder een korenmaat bedekt, opdat het niemand in de ogen straalt? (4) Er zijn ook dwazen in de wereld, die met verachting en afkeer van het geestelijke genadelicht zijn aangedaan, omdat zij het *niet begrijpen*, en ook niet natuurkundig

kunnen beredeneren hoe het toegaat, wanneer het in duistere harten wordt voortgebracht. Maar kan men het ook begrijpen of met voldoende zekerheid betooglijk beredeneren, hoe het toeging toen God het eerste licht uit de duisternis deed schijnen? Zal men dan daarom het licht in de wereld loochenen, of als een dweperij haten?

2. Zo dwaas genoemde ergernissen van de kinderen van de duisternis zijn, zo *ongeground* zijn ook veel *zwarigheden van het gemoed* van verschillende kinderen des lichts. Want wanneer sommigen hun geestelijke duisternissen voor het aangezicht krijgen, kan het hen als zeer onbetamelijk voorkomen dat God, in Wie gans geen duisternis is, in zulke duistere harten zou willen werken. Maar is het dan in uw ogen ook onbetamelijk dat God in de duisternis die op de afgrond was, werken wilde, en het licht daaruit doen schijnen? U zult misschien denken: “er is een groot onderscheid tussen de duisternis die op de afgrond van de wereld was, en de duisternis die de afgrond van mijn hart bedekt. Want die was enkel natuurlijk en volkomen vrij van alle strijdigheid met Gods wet, natuur, heiligheid en onkreukbare rechtvaardigheid. Maar deze is een zedelijk kwaad dat tegen Gods wet, natuur, heiligheid en rechtvaardigheid zo strijdig is, dat God, Die een licht is, en in Wie gans geen duisternis kan zijn, daarvan een oneindige afkeer hebben en openbaren moet.” Deze dingen zijn een volstreckte waarheid. Maar het besluit dat u daaruit afleidt, alsof het dan onbetamelijk zou zijn dat God in uw duister hart werkte, gaat geheel niet door. Want God heeft een onbegrijpelijk wonderwerk tussenbeide laten komen, waardoor het nu even betamelijk is dat Hij in een zedelijke duisternis werkt, als dat Hij het eerste licht uit de duisternis liet schijnen; ja, waardoor het integendeel de hoogste onbetamelijkheid zou zijn wanneer Hij het niet wilde doen. Want het eeuwig ongeschapen licht van de wereld is op Golgotha in Zijn aangenomen menselijke ziel en lichaam in de buitenste duisternis gesteld, opdat daardoor Gods afkeer van alle geestelijke duisternissen en zonden zodanig geopenbaard en verheerlijkt zouden worden, dat Hij zonder krenking van Zijn wet en volmaaktheden in duistere harten kon en zou werken. Door die wonderweg kan God Zich nu luisterrijker verheerlijken in het scheppen van geestelijk licht in duistere zielen, dan in het scheppen van het eerste licht uit de duisternis. Ja, het zou nu de hoogste onbetamelijkheid zijn, strijdend tegen alle Goddelijke volmaaktheden, wanneer God een ziel die om geestelijke verlichting in Jezus’ Naam tot Hem kwam, wegens zijn duisternis verstoten wilde. Want daardoor zou Hij de voldoening van Jezus, Die Gods toorn gedragen heeft die tegen de duisternis ontstoken was, moeten verloochenen. En hoe afkeriger de heilige natuur van God van de geestelijke duisternis is, zoveel te betamelijker is het, en zoveel te meer genegen moet die natuur ook zijn om die uitverkoren zielen, die door die zware duisternissen van Gods Zoon met Hem verzoend zijn, van hun geestelijke duisternissen te verlossen. Word dan maar niet mismoedig, wanneer u in uw hart zware duisternissen tegenkomt. Kom daar maar ootmoedig en vrijmoedig mee voor Gods aangezicht. Begeer, smee en verwacht op de grond van de duisternis die Jezus aan het kruis gehangen heeft, dat Hij, Die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis zou schijnen, ook in uw duister hart schijnt, tot verlichting der kennis van Zijn heerlijkheid, in het aangezicht van Jezus Christus. God kan Zich daarin nu meer verheerlijken dan in het scheppen van het eerste licht. Hij kan u om uw duisternissen niet wegstoten, of Hij zou de duisternissen die Zijn Zoon geleden heeft vergeten en verloochenen, dat toch, zoals u zelf wel weet, onmogelijk is.

Hoe schandelijker, walgelijker en onbetamelijker uw duisternissen zijn; hoe groter Gods afkeer ervan moet zijn, zoveel te betamelijker is het nu in Christus, dat God u daarvan verlost. Ja, zoveel te bereidvaardiger moet Hij buiten alle twijfel nu daartoe zijn. Laat Hij de duisternissen wat voor uw aangezicht blijven - het is geen bewijs van Zijn ongezindheid om u te helpen; maar moet tot uw nut wonderbaarlijk meewerken. Misschien hebt u het nog niet duidelijk genoeg opgemerkt, hoe groot uw duisternis en uw onvermogen is om uzelf te verlichten. Misschien hebt u nog een verborgen neiging of hoop om zonder de Heere enig licht te verkrijgen. In zo'n gesteldheid zou u de zuiverheid en de grootheid van de genade niet kunnen erkennen, wanneer God u direct verlichtte. Misschien bent u nog niet levendig en onderscheiden genoeg bij de duisternissen, die Jezus geleden heeft, door het geloof bepaald en er werkzaam mee geworden. In zo'n staat zou u de betamelijkheid van de verlichtende genade niet behoorlijk erkennen kunnen, of voldoende vastigheid van troost hebben, wanneer de Heere u direct verlichten wilde. Daarom laat Hij de duisternis nog wat voor uw aangezicht, opdat u het duidelijker zou opmerken hoe groot uw duisternis en uw onmacht om u te verlichten zijn. Opdat u recht nederig zou worden, en het vrijwillig voor God bekennen; opdat u van eigen woelen en hopen geheel zou afzien; opdat u daardoor een des te levendiger begrip van de zuiverheid en grootheid van de genade, wanneer het u verlicht, ontvangen zou; opdat u in de benauwingen die de duisternis veroorzaakt, zou gedreven worden tot de duisternis van Christus, als een aan God betamelijke grond van uw verlichting; en opdat u zo een meer aangename en vaste troost genieten zou, wanneer God u op Zijn tijd verlichten zal. Benaarstig u dan maar om de grootheid van uw duisternis en uw onmacht recht levendig, in diepe nederigheid op te merken, en voor God met schaamte te belijden. Om het bij u en bij het schepsel op te geven, zeggend met innige overreding en gewilligheid van het hart: "Heere! Ik zie nu van mijzelf en het schepsel af". Zoek naar duidelijker geloofslicht en overreding in die zalige waarheid van Jezus' voldoening, om u, zo duister en schuldig u bent, daarop neer te zetten, en ook onder stormen van aanvechtingen daarop te blijven. Dan zal uw licht spoedig voortbreken als de dageraad, en uw genezing zal snel uitspruiten.

Kon God door Zijn *almacht* het licht uit de duisternis doen schijnen, hoewel de duisternis lijnrecht tegenover het licht stond, en hoewel de manier daarvan alle eindige krachten en bevattingen oneindig te boven gingen, dan is God ook *machtig* in een hart het geestelijke genadelicht te scheppen; hoe groot de duisternis die zich daartegen kant ook zijn mag, en hoewel het de krachten en het begrip van alle schepselen oneindig te boven gaat. Dit schijnt u niet recht te begrijpen of te geloven, die aan de verlichting van uw ziel, of die van een ander, wanhoopt, omdat de duisternis zo groot is, omdat er geheel geen licht maar enkel tegenkanting plaats heeft, en omdat het de kracht en het begrip van alle schepselen te boven gaat hoe zo'n ziel verlicht zou worden. Maar kunt u het ook begrijpen hoe het eerste licht uit de duisternis kon voortkomen? Echter heeft God het zonder uw begrip, raad en kracht uit de duisternis laten schijnen. Diezelfde God zal dan ook boven en tegen uw begrip en kracht in uw hart of dat van een ander het licht wel kunnen voortbrengen.

III. *De apostel belijdt hier dat God de zaligmakende verlichting IN HUN HARTEN geschonken had.*

A. Zo is dan *het hart de eigenlijke zetel van al de zaligmakende genade*. Maar uit het hart, waaruit de uitgangen van het leven zijn, openbaart het zich ook naar buiten in woorden en werken. Rom. 10:9, 10. Ach! Dat dit recht bedacht en geloofd werd door hen die zich vergenoegen kunnen met zulke *oppervlakkige schijndingen* die alleen plaats hebben in de verbeeldingskracht, de mond, of in enige uiterlijke gemaakte vertoningen. Of die zich integendeel verbeelden dat zij de genade in het hart hebben, hoewel zij in woorden en werken niet het minste teken ervan, maar wel het tegendeel openbaren. Het is wel een grote huichelaar die zich naar buiten gedraagt alsof hij in zijn hart genade bezat, maar inwendig daarvan ontbloot is.

Maar een veel onverschoonlijker huichelaar zou hij zijn, die in zijn hart genade ondervond, en zich naar buiten met opzet als een onbegenadigde gedragen wilde. Zo'n geveinsdheid is echter zo onnatuurlijk dat dit in een mens onmogelijk vallen kan. Want waar waarachtige genade in het hart is, zal het zich ook nu en dan met meer of minder helderheid naar buiten openbaren.

B. *Echte Christenen* zijn van mond- en schijnchristenen ook hierin onderscheiden, dat zij het *meeste belang* stellen in dingen *die het hart aangaan*, waar *deze* zich met enige *uitwendige* en zinnelijke omstandigheden vergenoegen kunnen.

- Men ziet dit onderscheid zeer duidelijk in onze stof. Want *Paulus* en zijn echte medechristenen stelden de voornaamste zaligheid in die grote weldaad dat God *in hun harten* geschonken had, tot verlichting der kennis van Zijn heerlijkheid in het aangezicht van Christus. Maar de *valse apostelen* stelden hun voornaamste roem en heerlijkheid in de *uitwendige* heerlijkheid, die op Mozes' aangezicht eertijds geweest was, in enige lichamelijke plechtigheden, en in een heidense wijsheid, die alleen de uiterlijke zinnen en verbeelding streelden.
- Tot welke soort zult u, die dit leest, toch wel behoren? Stelt u uw grootste belang ook in die dingen die uw hart aangaan? Hebt u over uw hart de meeste bekommelingen? Bent u ook voornamelijk daarop uit, dat uw hart toch recht gesteld, veranderd, verlicht en gereinigd mag zijn? Of slaat u deze dingen over? Is het u ongewoon en al te lastig dat u aan het hart zou denken, dat onderzoeken en daarover bekommerd zijn? U neemt het niet kwalijk wanneer men u naar de welstand van uw lichaam vraagt. Dan behoorde het u immers niet vreemd of onaangenaam voor te komen dat men ook naar de toestand van uw hart onderzoek doet. Want de welstand van uw hart is van groter belang dan de gezondheid van uw lichaam. Is u dan een nauwkeurig onderzoek naar de gesteldheid van uw hart ook recht aangenaam? Of sluit uw hart zich daar direct voor toe? Mag u van de gesteldheid van het hart graag spreken en horen spreken? Veel mensen zijn direct gereed om, zelfs in grote gezelschappen, van de zondige gesteldheid van hun hart te spreken, en te horen, bv. hoe toornig zij op hun naaste of op een redeloos schepsel werden; hoe afkerig zij van de Godzaligen zijn; hoe geneigd hun hart is tot de trotsheid en alles wat super is, om hun eigenaardige en zeer geliefde uitdrukking eens te gebruiken; en hoe zeer hun hart zich in allerlei ijdelheid kan vermaken. Zou dan een Christen van de verandering, verlichting, reiniging en geestelijke werkzaamheden van zijn hart niet mogen spreken en horen? Doet u dat ook? Hebt u ook vrienden met wie u van de

gesteldheid van het hart openhartig handelt? Of veracht u die dingen als fijmelarijen die voor een mannelijke Christen niet passen? Welke zaken in de godsdienst zijn voor uw ziel de allerbelangrijkste? Zijn het die welke het hart raken? Of zijn het alleen die welke het uiterlijke gelaat op zijn best, de verbeelding, of enige zinnelijke beroeringen betreffen? Welke leerredenen zijn u de aangenaamste? Zijn het die welke van het hart, en hoe God daarin schijnt, en van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus handelen? Of zijn het die welke ongeleerden geleerd noemen, die van een afgeschafte schaduw, of van een vreemde geschiedenis, enkel letterlijk of met nieuwe en nooit gehoorde dorre spelingen handelen, die enige nieuwe vreemde gevoelens, enige zinrijke spreukjes van een rabbijn, wereldwijze, kerkleraar, heidens of christendichter voor de dag brengen, die niet tot verklaring en ook niet tot bevestiging van de waarheid, maar tot sieraad dienen, die opgesteld zijn met een stijl welke naar de oude roomse redenaars of liever naar een heldendicht zweemt, en die met zo'n stem en gebaren uitgesproken worden die de hartstochten beroeren, maar die onder dit alles van de binnenste gesteldheid, verlichting en werkzaamheden van het hart, van Gods heerlijkheid, zoals die zich aan een verlicht gemoed in het aangezicht van Jezus vertoont, niets vermelden, maar dit alles zorgvuldig toegedeekt laten en voorbij gaan? Noemt u de eerste soort van leerredenen al te eenvoudig, tot ontluistering van het Evangelie bij verstandige lieden? En roept u van de laatste soort uit: die is super gepredikt! Door zulk prediken kan een verstandig mens hoogachting voor de godsdienst behouden! Hebt u, geliefde lezer! de bovengenoemde vragen bedaard overwogen en uw eigen gemoed daarmee vergeleken? Dan bid ik u nu hartelijk dat u zich dan ook eens vergelijkt met de stellingen, waaruit die vragen geboren zijn, en dat u eens nauwkeurig toeziet of u niet meer overeenkomst hebt met de valse apostelen dan met de echte evangeliëdienaren. Of u niet het meeste belang stelt in enige uitwendige zaken, en de dingen die het hart aangaan onbedachtzaam overslaat, en of u niet bijgevolg geen echte, maar een schijn- en mondchristen bevonden wordt.

C. Is *het hart* de eigenlijke *zetel* van al de zaligmakende genade -; stelt een Christen in hartelijke dingen het grootste belang -; en zijn alle hartelijke dingen van echte Christenen zozeer onderscheiden van alle uitwendige schijndingen van de valse christenen, dan diende iedereen, die in het Christendom voorspoedig wenst te zijn, *onderscheiden* en *grondig* te weten waarin eigenlijk het *hart* van een Christen bestaat, en wat hartelijke bevindingen en bevindingen, werkzaamheden en gestalten van het gemoed zijn, opdat hij op goede gronden zeker kan zijn of zijn bevindingen en werkzaamheden ook voor zulke gehouden mogen worden. Maar hoewel er niets is waar meer van gesproken wordt, is er echter bijkans niets waar de mensen donkerder en verwarder begripen van hebben, dan hun eigen hart en hartelijke werkingen. En deze donkerheid verspreidt zich over allerlei soorten van mensen, over vromen en onvromen. Het kan ook niet worden uitgedrukt hoe schadelijk de gevolgen zijn die uit deze donkerheid voortvloeien. Want ontelbare mensen bedriegen zich op de allerjammerlijkste wijze zodanig, dat zij voor alle ontdekkingen onvatbaar worden, en gerust in het eeuwige verderf storten, alleen daardoor dat zij niet weten wat hun hart is en dat zij iets voor hartelijke bevindingen en werkzaamheden houden, waar toch het allerminste van iets hartelijks in te vinden is. Vele echte hartelijke kinderen

van God, aan de andere kant, kunnen nooit tot vastigheid van hun genadestaat komen, en anderen verachten merkbaar in de hartelijke oefeningen van de Godzaligheid, alleen daarom dat ze een verkeerde bevatting van het hart, en van hartelijk werken hebben. Groot is ook de schade die deze donkerheid in de behandelingen en besturingen van onsterfelijke zielen veroorzaakt. Want sommigen behandelen iets als een enkele zwaarmoedigheid, of als een zoete inbeelding, dat toch in waarheid recht hartelijk werk is. Anderen zien verschillende dingen als hartelijke aandoeningen van overtuiging, blijdschap, enz., aan, die toch niets anders dan lichamelijke gesteldheden zijn, die bekwaam door een medicijn uit de apotheek, dan door redelijke besturingen genezen konden worden. Geen tong is in staat om uit te spreken, en geen oog om naar behoren te bewenen dat onbeschrijfelijk nadeel, dat deze donkerheid uiteindelijk de gehele godsdienst en Godzaligheid in deze wereld aandoet. Een bedaarde overweging van het gewicht van deze dingen spoort mij krachtig aan om hier over het hart en hartelijk werken, een uitstap te doen, of de Vader der barmhartigheid het aan een of ander hart tot een of ander doeleinde geliefde te zegenen. Echter denk ik dat deze uitstap geheel buiten het oogwit van de apostel zal treden. Want hij spreekt hier van het hart van de begenadigden, in tegenstelling met die uitwendige en oppervlakkige dingen, waarmee de valse christenen zich vergenoegden.

Om dit belangrijke stuk dan grondig en zo duidelijk als mij mogelijk is te behandelen, zal ik

1. eerst *enige zaken* vooraf laten gaan die *tot gronden en tot helderder begrip* van het volgende kunnen strekken, en die tot een beter begrip van vele spreekwijzen in de dagelijkse samenspraken in het algemeen dienstig zijn.
2. Dan zal ik nader onderzoeken wat men door *het hart, de hartstochten, het gemoed, de gemoedsgestalten, gevoel, bevinding*, en dus wat men verstaan moet onder *hartelijk, hartstochtelijk, gemoedelijk, gestaltelijk* en *gevoelig* werken.
3. En eindelijk zal ik in het bijzonder enige *schadelijke gevolgen* tonen, die uit het misverstand van deze dingen geboren worden. □. Die van genoemde dingen onderscheiden en recht grondig wenst te oordelen, moet vooraf naar een onderscheiden en duidelijk begrip van *de mens en zijn werkingen* streven. ". Een mens is een redelijk schepsel, die bestaat uit een redelijke ziel en werktuiglijke ziel, die op het allernauwste tot één persoon verenigd zijn.

1. In het wezen van een mens moet men daarom onderscheiden beschouwen, (1) *twee wezenlijke delen*, de ziel en het lichaam, die twee wezens zijn van een geheel verschillende natuur, die beide hun bijzondere en eigen werkingen hebben. (2) En dan de wonderbaarlijke *vereniging* van deze delen, waardoor zij niet alleen *met*, maar ook *op elkaar werken* kunnen.

De wezenlijke hoofddelen dan, waaruit een mens bestaat, zijn *ziel* en *lichaam*.

A. DE ZIEL. De ziel is een enkelvoudige zelfstandigheid, werkzaam door verstand en wil.

Tot het *wezen* van de ziel (1) behoren twee *hoofdvermogens*, verstand en wil. (1) Deze zijn geen *delen* of *toevalligheden* van de ziel, omdat het een enkelvoudige zelfstandigheid is. Maar ze zijn het *enkelvoudige wezen* van de ziel zelf, die op een verschillende manier werken. (2) *Alles* wat in de ziel is, kan tot deze beide vermogens

gebracht worden, zodat men er niets anders in vinden of denken kan dat tot zijn wezen zou behoren.

aa. *Het verstand* (1) is het wezen van de ziel, voorzover het de beelden van de dingen, die door uitwendige en inwendige zinnen aan hem worden voorgesteld, met bewustheid onderscheiden kan opmerken. (2) Dit verstand draagt verschillende namen, naar de verschillende voorwerpen waar het mee werkzaam is. Want *het begrip, oordeel, reden, geweten* en *geheugen* zijn niets anders dan *verschillende benamingen* van het verstand. *Het begrip*, aangemerkt als een vermogen van de ziel, is het verstand, voorzover het *een zaak* in het afgetrokkene, *op zichzelf* aangemerkt, zonder opzicht op een andere, en zonder daarover te oordelen, onderscheiden opmerkt. *Het oordeel* is datzelfde verstand, voorzover het de *samenhang* tussen twee zaken inzielt, bv. of het begrip van waarheid, goedheid en ontelbare andere, met de zaak die men voor ogen heeft samenhangt of niet. *De reden* is het verstand, voorzover het de *samenhang* tussen een *zeker beginsel* en de natuurlijke gevolgen daarvan inzielt, en de ene waarheid uit de andere kan besluiten. *Het geweten*, of *de consciëntie*, is het verstand, voorzover het onze *verplichting*, onze *gelijkvormigheid of ongelijkvormigheid* daarmee, en onze betrekking op *het loon* of *de straf* die daaruit voortvloeit, met bewustheid inzielt. *Het geheugen* is ons verstand voorzover het *verleden begrippen* zich *weer* met bewustheid kan *vertegenwoordigen*.

bb. *De wil* is het wezen van onze ziel, voorzover het zich *neigt* tot een zaak die hem als goed voorkomt, en zich *afkeert* van iets dat hij als kwaad aanmerkt. De ziel oefent door deze vermogens verschillende *werkingen*, die *hem bijzonder eigen zijn*, en van hem als de werkende oorzaak voortkomen.

- (1) Men noemt het *redelijke* werkingen, om ze te onderscheiden van enkel lichamelijke en zinnelijke aandoeningen en driften.
- (2) Omdat de ziel een enkelvoudige zelfstandigheid is, en omdat verstand en wil geen twee delen van de ziel, maar zijn enkelvoudig wezen zelf zijn, die op een verschillende manier werken, daarom moet noodzakelijk volgen dat verstand en wil altijd samen werken. Maar zo dat het verstand het eerste beginsel van alle redelijke werkingen is.
- (3) Toch kan men de werkingen van de ziel gevoeglijk onderscheiden, dat ten aanzien van *het voornaamste*, waarvan de daden *benoemd* worden, sommige *meer opzicht* hebben op *het verstand*, andere *meer op de wil*.

aa. Tot de *eerste soort* kan men brengen bv. *geloven, vertrouwen, hopen, twijfelen, zich verwonderen*, enz. *Geloven* is eigenlijk een werking van het verstand, waardoor men iemands getuigenis verstaat, en op de grond van zijn geloofwaardigheid oordeelt dat het de waarheid is, met zulke uitwerkingen op de wil als de natuur van die zaak en onze betrekking daarop vereisen. *Vertrouwen* is een daad van het verstand, waardoor men met *zekerheid oordeelt* dat iemand zijn belofte of verbintenis zal volbrengen. *Hopen* is een werking van het verstand, waardoor men met zekerheid op goede gronden overreed is, dat een bepaald toekomend begeerlijk goed gewis komen zal, en dat in de wil een hartelijk begeren en lijdzaam uitzien veroorzaakt. *Twijfelen* is een werking van het verstand, waardoor men verzekerd is dat een bepaald begeerlijk goed voor altijd zal achterblijven. *Zich verwonderen* is een werking van het verstand,

waardoor men de rechte oorzaken van bepaalde zaken of gebeurtenissen zoekt, en niet vinden of niet onderscheiden begrijpen kan.

bb. Tot de tweede soort van werkingen van onze ziel, kan men de *redelijke neigingen van de wil* brengen. (1) Sommigen plegen die *redelijke gemoedsbewegingen* te noemen, om ze van enkel lichamelijke en zinnelijke aandoeningen te onderscheiden, die in de lichamelijke zinnen en verbeeldingskracht gegrond zijn. (2) Hoewel een ziel die in het lichaam woont, zulke zuivere redelijke wilsneigingen zonder inmenging van zinnelijke aandoeningen nooit oefenen kan, omdat de ziel die in het lichaam woont, de zinnen en verbeeldingskracht nodig heeft, kan men het echter door een gegronde aftrekking op zichzelf beschouwen. Want het kan plaats hebben in de afgescheiden zielen van de volmaakt rechtvaardigen in de hemel, die een enkele redelijke liefde, blijdschap, enz. oefenen, zo zuiver, zonder inmenging van lichamelijke en zinnelijke aandoeningen. En zo'n afgetrokken beschouwing van die redelijke wilsneigingen, kan zeer nuttig zijn om des te onderscheidener van de natuurlijke en geestelijke werkingen van de mens, en van zijn bevindingen te denken en te spreken. (3) Intussen moet men zorgvuldig in het oog houden, dat men die zuivere redelijke werkingen, die men door aftrekking op zichzelf beschouwt, ook zo afgetrokken in de onderwerpen niet zoekt. Want anders zou men even dwaas handelen als iemand die de lengte in de meetkunde afgetrokken en op zichzelf beschouwt, en zich verbeelden wilde dat hij het ook in een lichaam zonder dikte of breedte vinden moest. En deze dwaasheid zou veel allerschadelijkste gevolgen in de behandeling van onze en andere zielen met zich slepen. (4) De zuivere redelijke wilsneigingen dan, waarvan ik tegenwoordig spreek, zijn, om er enige van op te noemen, *liefde, blijdschap, haat, treurigheid, schrik, vrees, berouw, schaamte, barmhartigheid, nijd, toorn*, enz. *Liefde* is een redelijke *toeneiging* van de wil tot iets dat het verstand *als goed* beschouwt. *Blijdschap* is een redelijke *toeneiging* van de wil tot een *goed* dat wij of anderen *genieten*. *Haat* is een redelijke, bestendige *afkeer* van iets dat het verstand *als kwaad* beschouwt. *Droefheid* of *treurigheid* is een redelijke *afkeer* van de wil van een *kwaad* dat wij of anderen *ondervinden*. *Schrik* is een sterke *afkeer* van een groot en *onverwacht kwaad*. *Berouw* is een redelijke *afkeer* van een *kwaad* dat *wij begaan* hebben. *Schaamte* is een redelijke *afkeer* van een *kwaad* dat ons bij anderen *verachtelijk maakt*. *Barmhartigheid* is een redelijke *afkeer* van iemands *ellendigheid*, dat met een redelijke *toeneiging* tot zijn welzijn gepaard gaat. *Nijd* is een *afkeer* van iemands *welzijn*, dat gepaard gaat met een *toeneiging* tot zijn *ongeluk*. *Toorn* is een sterke *afkeer* van de wil, van een *ongelijk* dat ons aangedaan is, dat gepaard gaat met een *neiging tot wraak*.

B. Het andere deel van de mens is het LICHAAM. Dit is een verbazend stoffelijk werktuig, uit vele en allerlei vaste en vloeibare delen, door een ondoorgrondelijke wijsheid, macht en goedheid verwonderenswaardig samengesteld. Dit lichaam heeft ook zijn *werkingen*, die er *bijzonder eigen* aan zijn, en die van de werkingen van de ziel in wezen onderscheiden zijn. (1) Men kan de werkingen, die *enkel lichamenlijk zijn*, tot twee soorten brengen, tot *natuurlijke* en *dierlijke*. *Natuurlijke* noemt men zulke waarover de ziel geheel geen bevel voeren kan, zoals het lichamenlijk leven, de voeding, enz. *Dierlijke* zijn die zich naar het bevel van de ziel kunnen schikken. Deze zijn, opnieuw, òf *vrijwillige* bewegingen, zoals er in het spreken, gaan, werken, enz., plaats hebben, òf *gevoelige, zinnelijke, hartstochtelijke*,

lichamelijke aandoeningen en *bewegingen*. (2) Ons oogwit vereist dat ik alleen van de *laatste soort* een weinig nader en onderscheidener spreek. *Gevoelen* in een eigenlijke zin genomen, betekent een *werkzaamheid van de ziel*, waardoor het een zekere *beweging* die in de algemene *gevoelsplaats* in de hersenen op verschillende manieren veroorzaakt is, met bewustheid *opmerkt*.

Gevoelige werkingen van het lichaam

(1) zijn eigenlijk zulke werkingen van het lichaam, die in de algemene gevoelsplaats zulke aandoeningen en bewegingen veroorzaken, en die door de ziel daar worden opgemerkt.

(2) De eigenlijke *natuur* van zulke *gevoelige* werkingen bestaat in zekere *spanningen* van de lichamelijke zenuwen, en in zekere *bewegingen* van de *levensgeesten* daarvan, die in de algemene gevoelsplaats in de hersenen, genoemde aandoeningen en bewegingen veroorzaken.

(3) Deze werkingen van het lichaam zijn veel en allerlei, zoals men gemakkelijk ondervinden kan, wanneer men ziet, hoort, ruikt, smaakt, gevoelt, zich verheugt, bedroeft of ontstelt. Men kan ze echter gevoeglijk tot *twee hoofdsoorten* brengen, namelijk tot *aangename* of *onaangename*.

(4) *Zeer verschillende oorzaken* kunnen deze gevoelige bewegingen gaande maken.

(a) Soms worden ze door de *redelijke werkingen van de ziel* opgewekt, zoals wij dadelijk nader zullen zien.

(b) Soms ontstaan ze uit enkel lichamelijke oorzaken. , Alle dingen die *van buiten in de zinnen vallen* kunnen verschillende gevoelige bewegingen aan de gang brengen, zoals ieder ondervinden kan wanneer hij bepaalde aangename of onaangename klanken in de lucht hoort, en wanneer hij iets ziet, ruikt, smaakt of gevoelt. De *vernieuwing van voorgaande denkbeelden* in de lichamelijke verbeeldingskracht, kan ook van zulke gevoelige bewegingen een levendige oorzaak zijn.

(c) Eindelijk. Het is een verbazende blijk van de onnaspeurlijke wijsheid en goedheid van de grote Schepper, en men moet het aanmerken als een onnaspeurlijke verborgenheid van de natuur, dat, hoewel de zaak die de ziel in het gevoel opmerkt eigenlijk een bepaalde aandoening van de hersenen is, de ziel echter bepaald wordt bij de eerste oorzaak en plaats waar die aandoening zijn oorsprong heeft. Want wanneer onze ziel bv. pijn in de hand of de ingewanden voelt, dan is de eerste beweging die het opmerkt wel in de hersenen, maar het wordt bepaald bij de hand of de ingewanden waar die beweging eerst veroorzaakt wordt. hangen zulke gevoelige bewegingen veelal alleen af van bepaalde *scherpte* of *zachtheid van onze vochten*, van de *omloop van het bloed* en van de *levensgeesten*, van *verstoppingen* van de ingewanden en van vele *veranderingen* van het lichaam, die zich naar spijs, drank en de gesteldheid van de lucht schikken. Het gezegde is overtuigend blijkbaar uit die mensen die aan het hypochonder, de zogenaamde moederkwaal, en ontstelde zenuwen ziek zijn. Want deze kunnen allerlei gevoelige aandoeningen ondervinden, die naar droefheid, blijdschap, vrees, hoop, toorn, enz. zwemen, die men door enkel lichamelijke geneesmiddelen veranderen en genezen kan.

(5) Ten laatste moet men nog aanmerken dat genoemde lichamelijke gevoelige bewegingen *tot de natuur van de mens*, die uit ziel en lichaam beide bestaat, gerekend moeten worden. Want hij, die deze gevoelige aandoeningen uit de mens

wilde proberen weg te nemen, zou zich onderwinden de mens te ontmensen, en te strijden tegen zijn Schepper, Die hem gemaakt heeft. b. Hoewel deze beide delen van de mens, en hun werkingen, van elkaar wezenlijk onderscheiden zijn, hebben zij echter de allernauwste *betrekking op elkaar*, en het ene *werkt* niet alleen *met* maar ook *op* het andere. □□. Die zozeer verschillende wezens van ziel en lichaam zijn door een onbegrijpelijke wonderknoop zodanig *samengevoegd*, dat zij samen één persoon, de mens, uitmaken, aan wie de werkingen van die beide delen toekomen. □. Uit kracht van deze allernauwste vereniging *werken* die beide delen ook *met* en *op* elkaar. ""'. De eigenlijke *manier*, *hoe* dit gebeurt, kan geen mens onderscheidenlijk begrijpen of verklaren. Want geen mens kan zich een onderscheiden begrip van de eerste wezensbeginselen van een lichamelijke stof maken. Dit is echter uit de ondervinding voldoende zeker, dat door *het middel van de zenuwen* en de levensgeesten daarvan, *de ziel op het lichaam*, en *het lichaam weer op de ziel* verschillende werkingen verricht.

aa. Van die werkingen, die de ziel op het lichaam oefenen kan, beschouw ik hier alleen die, welke de *gevoelige bewegingen* van het lichaam, waarvan wij boven gesproken hebben, gaande maken.

(1) De ondervinding zal een ieder voldoende leren dat de redelijke werking van zijn ziel, verschillende gevoelige bewegingen in zijn lichaam gaande maken. Want om enige voorbeelden te noemen, wanneer de redelijke ziel enige zaken beschouwt waarover het zich verheugt, bedroeft, schaamt, enz., dan zullen daardoor verschillende gevoelige aandoeningen veroorzaakt worden. De redelijke blijdschap zal een aangename streling van de zenuwen en een verruiming van de ingewanden voortbrengen, die aan het gehele lichaam een vaardigheid bijzet, en zich in bijzondere trekkingen en bewegingen van het aangezicht openbaart. De redelijke droefheid zal een onaangename spanning van de zenuwen, en een benauwing van de ingewanden veroorzaken, zodanig dat de spieren en klieren van het aangezicht verschillende bewegingen en tranen voortbrengen. De schaamte kan eveneens allerlei bewegingen in de zenuwen en de overige vochten verwekken, dat de aangezichten daarvan rood of bleek worden. En het is bewonderenswaardig dat iedere bijzondere wilsneiging zijn bijzondere eigen gevoelige bewegingen heeft.

(2) In deze werking van de ziel op de gevoelig bewegingen van het lichaam, moet men als een zaak van groot belang aanmerken, dat de ziel in deze werkingen van hem door *allerlei omstandigheden bepaald* kan worden, waardoor de gevoelige bewegingen die het veroorzaakt, of *groter* of *kleiner* zijn.

- (a) Het schikt zich in sommige, maar niet in alle gevallen, zoals wij direct zullen vernemen, *naar het belang* van de zaken waaromtrent het werkzaam is. Want de droefheid over de dood van een geliefde echtgenoot brengt grotere en gevoeligere aandoeningen voort, dan de droefheid over de dood van een beminde neef.
- (b) Het wordt dikwijls bepaald door een *bijzondere gesteldheid van de zenuwen*, door zijn zwakheid of sterkte, en door zijn gezondheid of ziekte. Want een verstandige en sterke man kan zeer sterke wilsneigingen van liefde, blijdschap, droefheid, enz. ondervinden, en toch zo'n trap van gevoelige aandoeningen niet gevoelen, dan een zwakke vrouw ondervindt, of jonge dochter die een teer en licht beweeglijk zenuwgestel heeft, in een geval dat haar redelijke wilsneigingen bij

lange na zo sterk niet zijn. En zo kan diezelfde mens van één en dezelfde redelijke wilsneiging op de ene tijd minder of meer gevoelige aandoeningen hebben, dan op de andere tijd, naar dat zijn zenuwen of goed of kwaad gesteld zijn.

- (c) Die werking van de ziel op de gevoelige bewegingen van het lichaam, wordt ook ongemeen bepaald door de *onmiddellijke invloed*, die de zaak waarmee het werkzaam is, *op de uiterlijke zinnen* heeft of niet heeft. Want wanneer de ziel bedroefd of verblijd is over een lichamelijke zaak die tegelijk de uiterlijke zintuigen aandoet, dan zal die droefheid of blijdschap grotere gevoelige aandoeningen veroorzaken, dan een andere die in de zinnen niet valt; hoewel de redelijke blijdschap en droefheid in het wezen van de zaak groter mocht zijn. Dit moet noodzakelijk en natuurkundig volgen uit de onveranderlijke natuurwet. Dit veronderstelt de apostel Johannes ook, wanneer hij zegt: *die zijn broeder niet liefheeft, dien hij gezien heeft, hoe kan hij God liefhebben, Dien hij niet gezien heeft?* 1 Joh. 4:20. Het wordt eindelijk door de zekerste ondervinding bevestigd. Want wanneer een vrouw hoort dat haar geliefde echtgenoot van een verre en gevaarlijke reis thuis gekomen is, dan zal zij zich zeer verblijden. Maar wanneer zij hem met de ogen ziet, en omhelst, dan zal zij grotere gevoelige aandoeningen ondervinden. Niet omdat zij hem nu liever heeft, maar omdat het geliefde voorwerp nu haar zinnen onmiddellijk aandoet. Een Godzalige vrouw heeft buiten alle twijfel een oneindig grotere liefde tot haar Zaligmaker dan tot haar Godvruchtige man. Want zij ziet door de verlichting van de Heilige Geest onderscheiden, duidelijk en levendig in, de oneindige voortreffelijkheid, schoonheid en noodzakelijkheid van Jezus boven haar man en alle schepselen. Ze ondervindt een bedaarde, grondige en bestendige toeneiging tot haar Zaligmaker, boven haar man en alle schepselen. En deze liefde is zo levendig en krachtig, dat zij haar geliefde man vaak bedaarde aan Christus onderwerpt, en hartelijk bekommerd is dat zij toch aan haar geliefde man niet mag kleven boven haar Zaligmaker. Ze ondervindt vaak zeer levendig dat, wanneer Jezus en haar man tegenover elkaar werden gesteld, zodat zij er maar één alleen hebben moest, zij dan haar Zaligmaker hartelijk kiest, die haar beter is dan duizend mannen. Ze spreekt en roemt ook meer van Christus dan van haar man. Wanneer het genoeg van Christus en van haar man tegenover elkaar stonden, dan zal zij, als ze bedaarde is, duidelijk vinden dat zij liever wenste het genoeg van Christus dan van haar man te hebben, en dat zij liever het ongenoegen van haar man dan van Christus wenste te dragen. Uit alles blijkt het zonneklaar dat die vrouw haar Zaligmaker meer bemint dan haar man. Toch, ondanks dit alles zal het vaak gebeuren dat zij van de liefde tot haar man veel grotere gevoelige aandoeningen gewaar wordt, dan van de bedaarde grotere liefde tot haar Zaligmaker. De reden is omdat haar man haar uiterlijke zinnen eveneens onmiddellijk aandoet, daar de liefde tot haar Zaligmaker een onzichtbaar geestelijk Voorwerp heeft.
- (d) De werking van de ziel op de gevoelige lichaamsbewegingen, schikt zich verder naar de *haastigheid* en *onverwachtheid* van de voorwerpen waarmee het werkzaam is. Want een plotselinge en onverwachte tijding van het overlijden of thuis komen van een geliefde man, zal grotere bewegingen van droefheid of blijdschap veroorzaken in een vrouw, dan wanneer haar die tijding langzamerhand gebracht was, of zij het een geruime tijd tegemoet had gezien. En

die aandoeningen zullen met de tijd minder worden, hoewel de redelijke droefheid en blijdschap niet vermindert maar vermeerderen. Een donkere onbestendige Christen, die door de Heilige Geest meermalen plotseling bij zijn ellendigheid of een troostrijke waarheid bepaald wordt, zal veel meer gevoelige aandoeningen onder zijn werkzaamheden vinden, dan een gevorderde en bedaarde Christen, die bestendiger wandelt in de erkenning van zijn ellendigheid en van zijn genade; hoewel de geestelijke werkzaamheden van de laatste groter en levendiger zijn dan van de eerste. En dit is een van de voornaamste redenen waarom oude en ervaren Christenen doorgaans zo gevoelig niet geleid worden dan jongere, en zij in hun eerste tijd.

- (e) Eindelijk dient men nog aan te merken dat de werking van de zielen op de gevoelige aandoeningen, zich ook nog richt *naar de duidelijkheid of verwardheid* van de begrippen. Want een verward groot rumoer, waarvan de ziel zich geen onderscheiden begrip maakt, kan veel grotere en gevoeligere aandoeningen teweeg brengen, dan een onderscheiden en bedaarde overweging van de allerverschrikkelijkste rampen van een verderfelijke oorlog. Menig Christen die in zijn eerste tijd meer donkere en verwarde begrippen bezit van zijn ellendigheid en van de verlossing die in Christus is, zal grote gevoelige aandoeningen ondervinden. Komt hij verder op de levensweg, en wordt hij in geestelijke dingen onderscheidelijker ingeleid, dan zal hij bespeuren dat die gevoelige aandoeningen minder worden. Menigeen besluit hieruit dat hij nu geestelozier is dan in zijn eerste tijd. Maar dit besluit gaat niet altijd door. Het kan wel gebeuren dat iemand donker en verward blijft, en dat het verliezen van die aandoeningen ontstaat uit een verslappen in geestelijke werkzaamheden. Dan is het een bewijs dat hij geestelozier wordt. Maar het kan ook gebeuren dat iemands gevoelige aandoeningen verminderen, terwijl hij niet geestelozier, maar veel geestelijker werkt dan tevoren. Dit is ontegenzeggelijk zeker wanneer iemand onderscheidener licht heeft in geestelijke dingen, zijn genegenheden daar bedaarder en bestendiger op gevestigd zijn, en die bedaarde geestelijke werkingen zich nu meer en uitgebreider in een bedaarde Godzalige wandel vertonen.

bb. Zoals de ziel op het lichaam, kan ook het *lichaam* weer *op de ziel* zijn werkingen doen. Om dit goed te verstaan, moet men de volgende zaken opmerken.

- (1) Hoewel het lichaam in wezen van de natuur van de ziel verschilt, echter heeft de ziel, zolang het in dit lichaam woont, het lichaam en in het bijzonder de verbeeldingskracht, de hersenen en zenuwen tot zijn werkingen nodig om te denken, redeneren en willen. Dat blijkt ontegenzeggelijk uit de staat van de ziel in de lichamelijke slaap, beroerte en ontstelde hersens en zenuwen. Dit hangt af van die wonderband, die de grote, wijze Schepper tussen ziel en lichaam gelegd heeft in dit leven. Dat de ziel, als het van het lichaam gescheiden is, ook zal denken, redeneren, willen, beminnen, zich verheugen en herinneren, is een waarheid van een volstrekte zekerheid, die zijn vaste grond heeft in de natuur en openbaring beide. Maar de bijzondere manier waarop het dat zonder zijn lichaam zal doen, en wat God tot dat einde in die afgescheiden staat aan hem zal geven of doen, is een verborgenheid die aan ons in deze staat niet geopenbaard is, en onnodig is om geweten te worden.
- (2) Het lichaam en de *verbeeldingskracht* is als het ware een *spiegel* waardoor vele beelden van de zaken die de ziel opmerkt, aan hem tot opmerking

worden voorgehouden, en waarin het ze zodanig als ze daar vertoond worden, moeten opmerken. Hoe vaardiger en duidelijker die spiegels de beelden van de dingen vertoont, zoveel te vaardiger en duidelijker kan de ziel ze ook opmerken en daarmee werken. Wanneer die spiegel ontsteld is en de zaken verkeerd voordraagt, dan kan de ziel ook niet anders dan het zodanig opmerken. Want als iemand een onaangenaam schilderij van een verzonnen zaak wordt voorgehouden, dan moet hij het toch zoals dat is beschouwen; hoewel dat schilderij met het origineel niet overeen mocht komen. Het zou dwaasheid zijn wanneer men hem overreden wilde dat hij dat niet zag. Als dan ook de verbeeldingskracht ontsteld is, en aan de ziel verkeerde beelden voorhoudt, dan kan het niet anders dan dat opmerken wat hem voorgehouden wordt. Het is een grote dwaasheid en goddeloosheid wanneer men mensen, van wie de verbeeldingskracht door het hypochonder of andere ziekten bedorven is, bespot, omdat zij over zeldzame dingen klagen. Want die recht ellendige mensen zien en gevoelen het in waarheid zoals zij zeggen, en kunnen ook niet anders zolang hun lichaamsgestel zo blijft. Hun redelijke geest kan, volgens de natuurwet die tussen ziel en lichaam ligt, niet anders denken en redeneren. En die onverstandige mensen die zulke ongelukkigsten bespotten, handelen veel onredelijker dan die meedogenwaardige lieden.

(3) De zinnelijke en gevoelige aandoeningen en bewegingen van het lichaam kunnen op die manier aan de redelijke ziel grote *aangenaamheid* of onaangenaamheid veroorzaken, en hem het redelijk werken of zeer gemakkelijk of zeer bezwaarlijk maken, ja daarin sterk verhinderen en verwarren.

c. Uit het gezegde volgt dan

1. dat beide werkingen, zowel de redelijke werkingen van de ziel als de gevoelige bewegingen van het lichaam, tot de natuur van de mens behoren.
2. En dat de redelijke werkingen van de ziel voortreffelijker zijn dan de lichamelijke aandoeningen, zoals de redelijke geest uitnemender is dan het lichaam.
3. En dat in alle werkingen van de mens, beide samenwerken, zodat men nooit een enkel redelijk werk van de ziel zonder lichamen aandoeningen, en ook nooit enkel lichamelijke aandoeningen zonder bijkomende redelijke werken van de ziel in dit leven vinden kan.
4. De zondige verdorvenheid strekt zich over ziel en lichaam beide uit.
5. Wanneer de Heilige Geest een mens wederbaart, regeert en leidt, dan legt Hij Zijn zaligmakende kracht aan ziel en lichaam beide ten koste□. Hoewel sommigen, die gewend zijn wat haastig en oppervlakkig te denken, zich mochten verbeelden dat deze uitstap over de natuur en werking van de mens, nodeloos en al te wijdlopig is, ben ik toch op goede gronden verzekerd dat het om vele allerge wichtigste redenen nodig en nuttig kan zijn. Immers, wanneer men genoemde zaken onderscheiden gevat heeft en nauwkeurig in het oog houdt, zal men met grond kunnen oordelen waarin eigenlijk de natuur van het *hart* van de mens, zijn *hartstochten*, *gemoed*, *gemoedsgestalte*, *gevoel*, *bevinding*, en dus van *hartelijk*, *gemoedelijk*, *gevoelig* en *gestaltelijk werken* gelegen is, en wat het *eigenlijk belang* van deze zaken is.

Het *hart* van de mens (1) betekent in de Heilige Bladen de *redelijke* ziel van de mens, de Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6 120 eerste oorsprong van alle redelijke

werkingen, het verstand en de wil, en wel in het bijzonder het *verstand*, dat men met recht als het *binnenste* van de mens en de ziel kan aanmerken. Want daar zijn de allereerste *beginselen* van alle redelijke werkingen te zoeken en te vinden. Zie het bewijs hiervan boven, blz. 99-100. (2) De *gevoelige bewegingen van het lichaam* zijn het hart van de mens zelf niet, maar òf enige mindere *uitwerkingen* van het hart die zich naar verschillende toevallige omstandigheden schikken (zie hierboven, blz. 117-119), òf enige voortbrengsels van enkel lichamelijke oorzaken en ziekten. Zie boven, blz. 117.

Hartstochten (1) betekenen eigenlijk tochten van het hart. Het is daarom een *oneigenlijke* uitdrukking. (2) Men pleegt daardoor in het algemeen te verstaan de *ernstige werkingen van het hart*, dat is, van de redelijke ziel. (3) In het bijzonder neemt men dit woord q dan eens voor de *redelijke ernstige neigingen van de wil* zelf, gelijk men zo spreekt van de hartstocht van de liefde, droefheid, enz. (b) Dan eens neemt men het voor enige *gevoelige bewegingen* die doorgaans op de sterkere neigingen van de wil volgen, maar die ook uit andere beginselen kunnen ontstaan. Gelijk men zo spreekt van *tochtelijke* mensen, en het werken op de hartstochten. (4) Op deze grond onderscheidt men de hartstochten in *redelijke en zinnelijke*.

Redelijke hartstochten (1) zijn *ernstige werkingen* van de *redelijke ziel*, waardoor het zich *neigt* tot iets dat hem als goed voorkomt, en *afkeert* van iets dat hem als kwaad voorkomt. (2) Tot het wezen van deze hartstochten moet men de volgende zaken brengen. (a) Het verstand ziet duidelijk, onderscheiden en grondig in of een zaak goed of kwaad is. (b) De wil richt zich naar het verstand, en heeft een bedaarde, bestendige en ernstig toeneiging of afkeer tot of van de goede of kwade zaken. (c) De voornaamste en wezenlijke gevolgen daarvan zijn, dat gedachten, woorden, werken en wandel zich naar deze gemoedsgestalte richten. (3) Hoe duidelijker, onderscheidener en grondiger het verstand de goedheid of kwaadheid van een zaak inziet, hoe bedaarder, ernstiger en bestendiger de wil zich daartoe neigt of zich daar van afkeert; en hoe bedaarder en bestendiger de gedachten, woorden, werken en wandel zich naar de gesteldheid van het gemoed richten, om het goede te verkrijgen, te behouden, of recht te gebruiken, en om het kwade te ontvluchten; zoveel te sterker en hartelijker is die hartstocht. (4) Zo is het gelegen met al die gemoedsneigingen waarvan wij boven, blz. 116, spraken, hetzij dat ze omtrent natuurlijke, of hetzij dat ze omtrent geestelijke dingen werken.

Door *zinnelijke tochten* (1) verstaat men die *gevoelige bewegingen* en aandoeningen van het lichaam, waarvan we boven, blz. 116-117, spraken. (2) Deze ontstaan (a) òf uit de invloed die de redelijke werkingen van de ziel op het lichaam hebben, (b) òf uit redeloze lichamelijke aandoeningen, die in het lichaam, de verbeeldingskracht, ziekte, spijze, drank, lucht, verschillend geluid, enz. gegrond zijn, zoals ook op die plaats reeds genoemd is. (3) De gevoelige tochten die door de redelijke werkingen van de ziel gaande gemaakt worden, (a) schikken zich naar vele en allerlei bijkomende omstandigheden, zoals boven, blz. 117-119, gezien is. (b) Hieruit volgt dat men uit de slapheid of heftigheid daarvan geen besluit kan maken op de dodigheid of levendigheid van ons hart en de redelijke hartstochten. Want iemand kan zeer

hartelijke hartstochten van liefde, blijdschap, droefheid, enz., bezitten, en toch zoveel gevoelige aandoeningen niet voelen als een ander, die veel minder hartelijkheid deelachtig is. Want de omstandigheden waarnaar die gevoelige bewegingen zich richten zijn in hem anders. (c) Ze zijn ook het wezen van de hartelijkheid of de hartstochten zelf niet, maar moeten alleen voor enige *mindere* en *wisselvallige* gevolgen ervan gehouden worden. De gevoelige aangenaamheid of benauwdheid, die iemand in blijdschap of droefheid ondervindt, is de blijdschap of droefheid zelf niet, maar een *minder*, *onbestendig* gevolg daarvan. Want het voornaamste en wezenlijke gevolg van hartelijkheid en redelijke hartstochten bestaat daarin dat de gedachten, woorden, werken en wandel zich naar de aard van de zaken, waaromtrent men werkzaam is, schikken. (d) Toch zijn zij een ongemeen *aangenaam* en *nuttig* voorrecht, wanneer men ze goed weet te onderscheiden, en het juiste gebruik daarvan weet te maken. De schade die vele mensen daarmee doen is in geen geval de schuld van de gevoelige aandoeningen zelf, maar van hun donkerheid en vleselijkheid, waardoor ze die aangename nuttige dingen misbruiken. Hij die deze gevoelige bewegingen onbepaald wilde veroordelen en wegnemen, zou veel dwazer handelen dan iemand die zekere aangename en nuttige dranken uit de wereld wilde nemen omdat velen er een schadelijk misbruik van maken. Ze zijn een *aangenaam* voorrecht. Want wij, die geen engelen maar mensen zijn, die bestaan uit ziel en lichaam die zo nauw met elkaar verenigd zijn, moeten het zeker als een aangenaam voorrecht aanmerken, wanneer de redelijke werkingen van onze ziel ons lichaam zodanig aandoen, dat wij van aangename zaken ook een aangenaam gevoel in ons lichaam mogen hebben. En het kan een dierbaar gezicht opleveren, wanneer men een Godzalig mens ontmoet die naast zijn redelijke geestelijke hartstochten, die zich in een bedaarde Godzalige wandel vertonen, nog met zo'n lichaamsgestel begaafd is dat zijn geestelijke werkingen zijn lichaam zo gevoelig aandoet, dat men zijn blijdschap uit vanzelf vloeiende tranen, uit de trekken van zijn aangezicht, en uit de bedaard vrolijke houdingen van zijn lichaam, met de ogen kan zien. Die gevoelige bewegingen zijn eindelijk ook een *nuttig* voorrecht. Want omdat de mens in dit leven door ziel en lichaam beide werken moet, daarom kan hij, van wie het lichaam een hebbelijkheid heeft om van de werkingen van de ziel spoedige en levendige indrukken te ontvangen, veel gemakkelijker en ijveriger werken, en voor anderen nuttig zijn, wanneer hij de bekwaamheid heeft om die aandoeningen met wijsheid te besturen en te gebruiken. Want de ondervinding leert dat bidden, mediteren en spreken van geestelijke zaken gemakkelijker geoefend wordt, wanneer de redelijke werkingen van de ziel ook de gevoelige bewegingen van het lichaam aan de gang kunnen brengen. Men moet zich daarom tegen zulke aandoeningen als genoemd zijn, in zich of in anderen niet verzetten. Het zou dan zijn alsof ze boven de redelijke werkingen wilden klimmen, en aan het bestuur daarvan niet langer onderworpen zijn. Want men vindt mensen van wie de zenuwen zo licht beweeglijk zijn, dat zij, als ze door de redelijke werkzaamheden wat ernstig gemaakt zijn, de maat niet houden, maar in wanorde raken en het verstand in de bedaarde overweging van de dingen verhinderen, ja de mens in zwijm doen vallen. Sommigen, die van de werkingen van de mens geen onderscheiden begrip hebben, kunnen dat als iets bijzonders en zeer hemelse ontdekkingen aanzien, daar het uit de natuur van de zaak en uit de gevolgen voldoende zeker is dat het maar natuurlijke gevolgen van zwakheden van het lichaam waren, die aan ziel en lichaam nadeel toebrachten. Men moet daarom zulke zaken niet

onvoorzichtig in zichzelf of anderen bevorderen, maar ze door gepaste middelen, door het gebruik van de rede, tijdige afleidingen, en geneesmiddelen met een geestelijke wijsheid beteugelen, en in de rechte maat en orde proberen te houden.

(4) *Zinnelijke*, aangename of onaangename aandoeningen, die niet van de redelijke werkingen van de ziel, maar van enkel redeloze *lichamelijke oorzaken*, boven op blz. 116 genoemd, afhangen,

- moet men helemaal niet voor het hart of hartstochten houden, maar ze daarvan met de uiterste omzichtigheid zorgvuldig onderscheiden. Want als deze zaken onbedachtzaam onder elkaar verward worden, kunnen zij de allerbeklaaglijkste gevolgen hebben, zoals wij in het vervolg nader zullen zien.
- Men kan ze duidelijk en zeker genoeg aan het volgende merkteken van de redelijke en geestelijke werkingen onderscheiden. Alle redelijke en geestelijke werkingen hangen van verstand en wil en van verstandige redenen af, en schikken zich daarnaar. Maar deze aandoeningen waarvan ik nu spreek, zijn *redeloos*. Om dit belangrijke stuk met een voorbeeld op te helderen, laat men zich dan voorstellen een mens die redelijke droefheid heeft, en daardoor benauwd en beklemd is. Zo een ziet met zijn verstand de zaak in waarover hij bedroefd is, en hij heeft redenen waarom hij zich daarover benauwt. Worden die redenen weggenomen, dan verandert ook zijn gevoelige benauwdheid. Wordt hem een andere zaak voorgehouden, waarin die droevige redenen plaats vinden, dan zal die benauwdheid daardoor niet veroorzaakt worden. Laat men hier tegenover stellen een mens, die aan enkel lichamelijke benauwdheden onderhevig is. Zo een vindt juist geen redenen die hij met zijn verstand inziet, waaruit die benauwdheid geboren wordt. Hij kan wel aan iets droevigs denken, maar wanneer die droevige zaak van hem wordt weggenomen, dan blijft toch zijn benauwdheid. En die benauwing is en blijft eveneens onder alles wat hem tegenkomt. Onder natuurlijke en geestelijke, heuglijke en droevige dingen, is hij eveneens droevig en benauwd gesteld. Men kan daaruit duidelijk zien dat het een redeloze lichamelijke ongestalte van het lichaam is, als het geen verzoeking van de boze is, die echter zo vaak niet gevonden wordt als wel die lichamelijke ongestalten, en die veelal zulke lichamelijke dingen veronderstellen waarop de satan pleegt te werken, gelijk in de ongelukkige Saul gebleken is.
- Men moet dan die aangename of onaangename aandoeningen, waarvan ik hier spreek, of als een gezondheid, of als een ziekte van het lichaam aanmerken.
- En hieruit kan men het eigenlijk *belang* van deze zaken beoordelen. Want zoals de ware geestelijkheid niet afhangt van lichamelijke gezondheid of ziekte in het algemeen, zo ook niet van deze bijzondere dingen. Mag een mens die fris en gezond van lichaam is, niet denken dat hij daarom een bijzonder Godzalig mens zou zijn, zo mag ook niemand zich verbeelden een bijzondere Godzaligheid te bezitten, wanneer hij zulke redeloze gevoelige levendigheid bezit. Aan de andere kant mag iemand die de koorts heeft, zodat hij met geen aangenaamheid horen of spreken kan, daaruit niet besluiten dat hij nu bijzonder geesteloos, ja dood en onbekeerd is. Zo mag ook een mens uit die redeloze benauwingen niet denken dat hij genadeloos en van God verlaten is, of Zijn toorn gevoelt. Moet men voor een aangename gezondheid dankbaar zijn, dan moet men ook zulke aangename

lichamelijke aandoeningen dankbaar erkennen, als een stuk van de gezondheid dat ons het leven aangenaam maakt, en dat wij tot Gods eer en welzijn van de naaste gebruiken moeten. Mag men een ziekte als schadelijk op zichzelf aanmerken, die afbidden en daartegen geneesmiddelen gebruiken, of zuchten dat God het laat meewerken tot onze nuttigheid, dan is het ook toegestaan die onaangename lichamelijke aandoeningen als ziekten af te bidden, gepaste geneesmiddelen daartegen in te nemen, en te smeken dat de Heere het laat meewerken tot onze zaligheid.

- Want zoals alle lichamelijke zaken, zo kunnen ook deze louter lichamelijke aandoeningen een zekere invloed hebben op redelijke en geestelijke werkingen.
- Tochtelijke aandoeningen, die door een beweeglijke stem van een redenaar veroorzaakt zijn, kunnen wel eens middelen zijn dat een onbedachtzaam mens, van wie de gedachten verstrooid waren, aan het luisteren geraakt, en dat hij zulke woorden opmerkt die middelen tot een redelijke overtuiging zijn. Ze kunnen van buiten aankomende sporen zijn om met goed begrepen zaken ijveriger te werken. Hierom kan een voorzichtige leraar, die de kunst verstaat om zulke tochten gaande te maken, wel eens met een heilige wijsheid zijn stem en stijl tot dat einde schikken. Hij zal zich niet verbeelden dat in zulke aandoeningen het wezen gelegen is, maar ze alleen aanmerken als middelen om aan het luisteren te komen. Maar omdat een ieder die onsterfelijke zielen met oplettendheid behandelt, gemakkelijk kan bespeuren dat de meesten zich met zulke aandoeningen meer schade dan voordeel doen, daarom zal hij daarin recht spaarzaam en zeer voorzichtig proberen te zijn, en zijn hoorders duidelijk te verstaan geven dat zij in die dingen zelf geen heil moeten zoeken. De ondervinding heeft het ook geleerd dat enkel redeloze benauwingen die uit lichamelijke oorzaken ontstaan zijn, in de machtige genadehand van de Heere gezegende middelen zijn geweest, waardoor reukeloze zondaars tot bedaren zijn gekomen, om te luisteren naar waarheden die tot een redelijke overtuiging en bekering dienden. Wanneer een kind van God bij de redelijke en geestelijke werkzaamheden van zijn ziel ook zulke aangename lichamelijke zinnelijke verruimingen en vlugheden gevoelt, dan zal hij met meer vaardigheid zijn burgerlijke en geestelijke bezigheden kunnen verrichten. Mag een Godvruchtige koopman, die in zijn ambt waartoe hij van God geroepen is, een reis moet doen, de Heere geen plechtige dankzegging offeren, wanneer Hij hem een gemakkelijke wagen en goed weer beschikt, om zijn reis met vermaak en spoedig af te doen? Zo mag dan ook een Christen zulke verruimingen met blijdschap aannemen, maar moet ook toezien dat hij ze niet misbruikt door al te luchtig te worden, dat zeker zo schadelijk zou zijn, als wanneer de genoemde koopman zijn gemakkelijke wagen, zoals woeste lieden, tot aanstoot van anderen misbruiken wilde. Men dient ook vooral zorg te dragen dat men deze dingen voor geen bijzondere geestelijkheid, die in andere zaken bestaat, uitvent. Integendeel kunnen enkel zinnelijke benauwingen, vooral in donkere begenadigden, aan wie de geest des onderscheids ontbreekt, tot grote hinder in het goede zijn. Menig oprecht Godzalig mens is met rechte geestelijke werkzaamheden vervuld, en begeeft zich in het eenzame of onder de openbare genademiddelen of in een Godvruchtig gezelschap, met het oprechte voornemen van zijn hart om zijn ziel voor Gods aangezicht uit te storten,

aandachtig toe te luisteren, of tot stichting van de naaste te spreken. Maar hij wordt daarin verhinderd door een enkel lichamelijke redeloze benauwing, die zijn borst zodanig sluit en zijn verstand bedwelmt, dat hij niet horen of spreken kan. Is hij dan bovendien nog onbedreven in het onderscheiden van geestelijke en lichamelijke dingen, dat hij zo'n toeval als een blijk van geesteloosheid of van Gods ongenoegen aanmerkt, dan zal hij zich daardoor een onuitsprekelijk nadeel kunnen toevoegen. Het hart en de hartstochten worden ook anders *het gemoed* genoemd. Daarom moet men door het gemoed niets anders dan de ziel en zijn redelijke werkingen verstaan. Rom. 7:23, 26; Rom. 12:2. En al wat van het hart en de hartstochten gezegd is, moet men dan ook op het gemoed toepassen. Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6 123 Het woord *gestalte* en *gemoedsgestalte* is veel algemener dan een onderscheiden duidelijk begrip van de rechte betekenis van deze uitdrukkingen. Het verward begrip van dit woord *gestalte* schijnt een voorname oorzaak te zijn van de verschillende gemoedsgestalten die velen omtrent dat gevoelen. Sommigen zijn met zo'n vooroordeel ertegen ingenomen, dat bijkans geen woord in hun oren wanstaltiger klinkt, en dat zij wel wensen zouden dat het uit de Nederlandse taal werd weggedaan. Maar anderen schijnen zo'n aangenaamheid in het woord *gestalte* te vinden, dat het schijnt alsof het een uitnemendheid boven het alle aangename woorden oneindig overklimmende woord *Jezus* bezat. Want hun ziel schijnt meer gestreeld te worden wanneer zij het woord *gestalte* dan wanneer zij het woord *Jezus* horen of vermelden.

In deze verwarring zal een onderscheiden overweging van het woord *gestalte* misschien nuttig kunnen zijn om naar waarheid daarvan te oordelen. (1) *Gestalte* dan, in het Grieks $\sigma\kappa\alpha\lambda\omicron\upsilon\varsigma$ (morfè), $\sigma\kappa\alpha\lambda\omicron\upsilon\varsigma\iota\varsigma$ (morfosis), betekent (a) in het algemeen een *gesteldheid*, *gedaante* of *hoedanigheid* van iets. (b) In het bijzonder schijnt het aan te duiden een *uitbeelding* waardoor iets de gedaante of vorm van een andere zaak, waarnaar het gebeeld is, bezit. (2) Daarom is een *gemoedsgestalte* eigenlijk (a) in het algemeen een zekere *gesteldheid* van het gemoed, (b) in het bijzonder een *beelding* van het gemoed, waardoor het van die dingen waarmee het werkt, zo'n indruk ontvangt, dat het in zijn bestaan en werkingen eraan gelijkvormig is. 2 Kor. 3:18; Gal. 4:19. (3) Omdat nu het gemoed niets anders is dan de redelijke ziel zelf, daarom behoren dan tot het wezen van een *gestalte* de volgende zaken. (a) Het *verstand* heeft een duidelijk, onderscheiden en levendig *begrip* van die zaak welke het beschouwt, waardoor het daarin als het ware wordt uitgebeeld. (b) Hierdoor ontvangt de *wil* zo'n *levendige indruk*, dat die naar de aard van die zaak zich vanzelf daar *toe neigt* of *afkeert*. (c) De wezenlijke en voornaamste gevolgen daarvan zijn dat men

- vaak en levendig aan die zaak denkt,
- dat men het, naar zijn aard, bestendig en bedaard of bemint en zich daarin verblijdt, of haat en zich daarover bedroeft, en dat de woorden, werken en wandel daarnaar gericht worden.

(d) Maar die gevoelige lichamelijke aandoeningen die daarmee gepaard gaan, zijn, of mindere en veranderlijke wisselvallige gevolgen van die wezenlijke eigenschappen van de *gestalte*, of zijn enkel toevallige omstandigheden.

(4) Zo ziet men dan dat het wezen van gestalten eigenlijk niet bestaat in gevoelige zinnelijke aandoeningen die snel voorbijgaan, maar in redelijke

bijblijvende gesteldheden en werkingen van de ziel. Toch schijnen sommigen dit woord zo oneigenlijk te nemen, en als het ware te misbruiken, dat zij door gestalten geen redelijke werkingen van de ziel, maar alleen de gevoelige levendige tochtelijke aandoeningen van het lichaam, bovengenoemd, verstaan willen hebben.

(5) Uit het gezegde zal nu vanzelf blijken wat men van de eigenlijke waarde van dit woord, en van de zaken die daardoor uitgedrukt zijn, oordelen moet. (a) Het is mij altijd als een duidelijke blijk van een grote dienstbaarheid aan onbedachtzaamheid en schadelijke vooroordelen voorgekomen, wanneer men van het woord *gestalten* zo'n onbepaalde afkeer heeft dat men het niet horen kan, en ook niet noemen kan zonder het als wanstaltig af te keuren. Want het woord is toch in de Nederlandse taal en in de Heilige Schriften gebruikelijk. Het is ook zeer bekwaam om de bevindelijke werkzaamheden van de Christenen naar het leven uit te drukken. Misbruiken sommigen het woord al te oneigenlijk, dan zal men door een onbepaalde afkeuring en wanstaltige bespotting van dat woord hen op het rechte spoor niet kunnen brengen. Men zou immers beter doen dat men met bedaardheid en zachtmoedigheid hen de rechte betekenis onderscheiden verklaarde. (b) De zaken die dit woord naar zijn natuurlijke betekenis uitdrukt, zijn van het alleruiterste belang. Want het wezen van Gods beeld en de zaligmakende genade in het hart van een uitverkoren zondaar, bestaat daarin dat het gemoed naar God en de zalige waarheden gevormd wordt. Alle wezenlijke bevindingen en geestelijke werkingen van een oprechte Christen zijn gestalten, in de rechte zin genomen. 2 Kor. 3:18; Gal. 4:19; Ef. 3:17. (c) Verstaat iemand door gemoedsgestalten enige zinnelijke gevoelige aandoeningen, laat die weten dat in die dingen het wezen van de geestelijke gestalten niet gelegen is, en dat hij het woord in een al te oneigenlijke zin neemt, en niet nauwkeurig spreekt. Wil hij echter uit eigenzinnigheid of uit verkleefdheid aan zijn gewoonte, het woord in die oneigenlijke betekenis houden, dan moet hij weten dat wanneer verstandigen van gestalten spreken, zij iets anders dan hij verstaan, en dat in de gestalten, in die zin genomen, geen wezenlijk heil of Godzaligheid gelegen is. Hoewel zij als minder voorname gevolgen van de gestalten of omstandigheden zekere nuttigheden hebben kunnen, zoals boven, blz. 120-122, genoemd is. Immers, wanneer een geestelijke zaak zo'n bedaarde indruk op verstand en wil veroorzaakt, dat het gedrag en wandel daarnaar gevormd wordt, dan moet men dat voor een veel levendigere en aangename gestalte gehouden dan wanneer het alleen een voorbijgaande aandoeningen in een licht beweeglijk zenuwgestel gaande maakt. (d) Eindelijk, in welke zin iemand het woord *gestalte* ook nemen mag, hij moet toch aanmerken dat onze gezegende Heere, Jezus Christus, ons oneindig dierbaarder moet blijven dan alle gestalten van alle mensen. Want de Schepper moet boven het allergeestelijkste schepsel bemind worden. En ieder diende naar die gestalte te streven dat, hoe aangenaam hem het spreken en horen van gestalten ook is, zijn ziel echter nog meer aangenaamheid gevoelt wanneer van de allerbeminlijkste Jezus Zelf gesproken en gehoord wordt. Hoewel een verstandige uit het tevoren gezegde gemakkelijk zal kunnen opmaken wat men door *gevoel* verstaan moet, zal ik echter omwille van de eenvoudigen dit begrip hier ook op zichzelf overwegen.

Het woord *gevoel* heeft een *eigenlijke* en *oneigenlijke* betekenis. (1) Eigenlijk betekent het een daad van de ziel, waardoor het zekere bewegingen en aandoeningen in het

lichaam, door verschillende dingen veroorzaakt, opmerkt, waarvan boven, blz. 116, 117, gesproken is. (2) Oneigenlijk geeft het te kennen allerlei *ondervindingen* waarin de ziel met bewustheid opmerkt allerlei veranderingen en werkzaamheden, die of in het lichaam of in de ziel door lichamelijke of geestelijke zaken veroorzaakt worden. In die zin verstaat men door een gevoelen het redelijke begrip dat het verstand zich van onvoelbare dingen maakt. Filip. 1:9; 2:2, 5. Zo zegt men ook: *ik voel*, dat is, *ondervind* dat een ander licht of gedachte in mijn ziel ontstaat. Men kan daarom het *gevoel* in een *redelijk* en *zinnelijk* of *lichamelijk* onderscheiden.

Het redelijke gevoel (1) is niets anders dan een redelijke *ondervinding*, waardoor men de redelijke veranderingen en werkzaamheden, die in de redelijke ziel door onzichtbare dingen veroorzaakt worden, met bewustheid opmerkt. Wil men dit redelijke gevoel onderscheidenlijker beschouwen, dan moet men de volgende stukken daarin opmerken. (a) De redelijke ziel ontvangt zekere indrukken van onzichtbare en onvoelbare dingen, en is daarmee redelijk werkzaam. (b) Het merkt deze indrukken en werkzaamheden, en daardoor die zaken zelf, met bewustheid op. Op deze manier gevoelen Gods kinderen hun zonden, wanneer die indruk op hun ziel veroorzaken, zodat zij ze in hun walgelijkheid erkennen, en zich met innige droefheid daarvan afkeren. Ze gevoelen Gods genade, wanneer de genade, die door het Evangelie en de wegen van de voorzienigheid aan de redelijke ziel voorgesteld is, op hen zo'n indruk maakt, dat zij ze onderscheidenlijk kennen, geloven, beminnen, en zich daarover verblijden, en deze dingen met bewustheid opmerken.

(2) Zo'n redelijk gevoel is tot het wezen van het geestelijke leven volstrekt noodzakelijk. Want volstrekt ongevoelig te zijn onder geestelijke dingen, is niets anders dan dood te zijn. Jer. 5:3; Zef. 2:1; Ef. 4:19. Een *zinnelijk lichamelijk gevoel* (a) is niets anders dan een lichamelijke *ondervinding*, waardoor men zekere lichamelijke aandoeningen en bewegingen, hetzij door de redelijke werkingen van de ziel, het zij door andere oorzaken gaande gemaakt, met bewustheid opmerkt, zoals op de laatst aangehaalde plaats reeds nader verklaard is. (b) Wat de eigenlijke waarde van zo'n zinnelijk gevoel is, is boven, blz. 120-122, reeds duidelijk genoeg gezegd, en niet nodig hier te herhalen. .. Hetzelfde dat men door *gevoel* verstaat, pleegt men ook door het woord *bevinding* of *ondervinding* uit te drukken, waarvan ik bij deze gelegenheid iets met een woord, omwille van de eenvoudigen die daaromtrent veelal donker zijn, zal melden. *Bevinding*, of *ondervinding* is niets anders dan een *redelijke opmerking* van zekere verandering, aandoening of werkzaamheid, die of *in de redelijke ziel* of *in het lichaam* door geestelijke of lichamelijke dingen veroorzaakt is. De bevindingen zijn daarom ook *redelijk* of *zinnelijk* op diezelfde wijze als zo-even van het gevoel gemeld is. De bevindingen van Gods kinderen zijn of *natuurlijke* of *bovennatuurlijke* en geestelijke. De beste bevindingen van de aller Godzaligsten zijn gebrekkig. En in de bevindingen, vooral de zinnelijke, van Gods kinderen, kunnen zich vele verkeerdheden innemen. Men moet daarom allerzorgvuldigst toezien dat men nooit van enige bevinding denkt of spreekt, als van een onbedrieglijk beginsel of van een regelmaat in geloof of wandel voor ons of anderen. Want hoe noodzakelijk en dierbaar de rechte bevindingen zijn, echter moeten zij aan de vaste beginselen en de regel die God ons in de natuur en de openbaring gegeven heeft, zorgvuldig getoetst worden, omdat zij aan vele gebreken onderhevig zijn.

Dit is een stuk van het allergrootste belang. Want wanneer iemand zijn bevindingen, of die van iemand anders, wilde aanmerken als een onbedrieglijk beginsel en regel van geloof en leven, en dat aan zichzelf of anderen als zodanig voorschrijven, die zou buiten twijfel in de allergevaarlijkste dwalingen en rampen kunnen storten. 0. Hoewel een verstandige uit wat tot hiertoe gemeld is, gemakkelijk kan opmaken wat *hartelijk, hartstochtelijk, gemoedelijk, gestaltelijk, gevoelig, bevindelijk werken* is, echter zal ik het hier kort uittrekken, opdat de eenvoudigen het met één opslag van het oog kunnen zien. Zulk werken bestaat in werkzaamheden die uit het *hart*, de hartstochten, het gemoed, de gestalten, het gevoel, en uit de bevindingen voortvloeien, en daarmee gepaard gaan. Omdat nu het hart, de hartstochten, enz., bestaan in de redelijke ziel en de redelijke werkingen en gesteldheden daarvan, zoals boven gezien is, daarom volgt (1) dat het *wezenlijke* van zulke werken in de volgende bijzonderheden gelegen is.

a In al die werken heeft het redelijk *verstand* een *waarachtig levendig begrip* van die dingen, waarmee men werkzaam is. Want hoe hartelijker, hartstochtelijker, gemoedelijker en gestaltelijker een werk is, zoveel te verstandiger en redelijker moet het ook zijn. En hoe minder het verlichte verstand en oorzaak werkzaam is, zoveel te minder hartelijkheid, gestalte of bevinding moet ook in een werk zijn. Dit moet natuurkundige volgen uit wat van het eigenlijke wezen van deze dingen boven gezegd is. Gods onfeilbaar Woord en de echte ondervindingen van alle waarachtig begenadigden van alle tijden, bevestigen het ook.

b Ten tweede behoort tot het wezen van die werkingen dat de *wil* uit die redelijke beginselen *bedaald wordt overgebogen* om zich *tot* die zaken *te neigen*, of *af te keren* overeenkomstig de aard van de zaken, en onze betrekking erop of in redelijke liefde en blijdschap, of in een redelijke haat, droefheid, enz. Hoe groter en bestendiger toeneigings of afkeer tot of van een zaak zich in een werk voordoet, zoveel te hartelijker, hartstochtelijker, gemoedelijker, gestaltelijker en bevindelijker het ook geacht moet worden.

c. Ten derde moet men tot het wezen van genoemde werken nog brengen dat *verstand* en *wil* zoveel *kracht doen*, dat ze de *gedachten, woorden, werken* en *wandel* naar de zaken bedaald en bestendig vormen.

(2) Tot de *mindere gevolgen* en omstandigheden van het genoemde werken, moet men brengen het zinnelijk, lichamelijk gevoel dat daaruit voortvloeit, of door andere oorzaken daarmee gepaard gaat. Want wanneer iemand geestelijke dingen bedaald en met zijn verstand inziet, zijn wil naar de aard van de dingen gebogen wordt, en zijn gedachten, woorden en wandel in bedaartheit daarnaar gericht worden, dan werkt hij ontegenzeggelijk recht hartelijk. Hoewel hij wegens verschillende omstandigheden in zijn zinnelijk gevoel geen zonderlinge bewegingen en aandoeningen gewaar kon worden. Om maar een voorbeeld bij te brengen. Een mens die door de verlichting van de Heilige Geest de verlossing die in Christus is, met zijn verstand zo helder inziet, dat zijn gehele wil uit dat geestelijk gezicht gebogen wordt, om het voor zich geheel te kiezen en met bedaartheit aan te nemen, met dat gevolg dat hij graag daaraan denkt, daarvan spreekt, om die weg aan anderen aan te prijzen, en dat hij zijn wandel bedaald daarnaar probeert te richten; zo'n mens werkt recht hartelijk, hartstochtelijk, gemoedelijk, gestaltelijk, gevoelig, bevindelijk. Hoewel hij wegens verschillende omstandigheden geen zinnelijk gevoel van ruimte en aangenaamheid gewaar werd, maar integendeel onder beklemmingen en angsten zuchten moest. Integendeel kan

menig mens grote aandoeningen en beroeringen in zijn lichamelijke tochten hebben, en toch weinig of geheel geen hartelijkheid enz. bezitten□. De dingen die tot hiertoe van de mens, zijn werkingen, hart, enz. genoemd zijn, kunnen eindelijk daartoe dienen om des te duidelijker en grondiger op te merken hoe onbeschrijfelijk groot en schadelijk en gevaarlijk de dwalingen en miswerkingen zijn, die door een misverstand van boven verklaarde zaken, in de wereld en de godsdienst gekomen zijn, en tot allerlei soorten van mensen doorgedrongen zijn.

Die misvatting is de voornaamste oorzaak waarom de bedorven geestdrijvers, mystieken, Hernhutters en dergelijke vleselijke mensen meer, zich verbeelden een verheven geestelijkheid en hartelijkheid te bezitten, die in de grond niets anders is dan een dierlijke aandoening van de verbeeldingskracht, en het dierlijk zinnelijk gevoel, en waarom zij voor alle middelen tot herstel zo onvatbaar zijn.

(1) Want alles wat die mensen hartelijk, gemoedelijk en geestelijk noemen, bestaat eigenlijk in de volgende vleselijke dingen. (a) Ze arbeiden op hun lichamelijke verbeeldingskracht, en maken zich daar enige zeldzame wonderlijke verbeeldingen, die sommigen van hen naar zekere kleuren van licht, donker, groen, geel, enz. onderscheiden, zoals men uit de misselijke uitdrukkingen van sommigen duidelijk vernemen kan. Dit noemen ze hartelijke, gemoedelijke, geestelijke, verheven beschouwingen. (b) Door dat werken op een verdorven verbeeldingskracht, maken ze enige aandoeningen en bewegingen in het zinnelijke en dierlijke gevoel van het lichaam gaande. Deze dingen noemen zij dan eens vernedering, verootmoediging, kleinheid, buiging, zelfverloochening, en dan eens verhemelingen, verheffingen tot God, enz.

(2) Ondertussen is het uit al het spreken en doen van die mensen onbetwistbaar helder, dat in al deze dingen niet het allermiste van enige waarachtige hartelijkheid of geestelijkheid te vinden is. Want zij missen de waarachtige *kennis* van alle geestelijke dingen. Ze zijn ontbloot van alle werkingen van de *redelijke wil* omtrent geestelijke dingen. Ja, ze zien al het hartelijk en geestelijk werk maar aan als dood natuurlijk werk van mensen die de Geest niet hebben.

(3) En omdat zij in zo'n misvatting aangaande het hart, hartelijk en geestelijk werken steken, daarom is er geen raad voor dat men hen enig middel tot hun ontdekking en behoudenis bijbrengt.

En ach! Dat dit verderf, die uit die misvatting gesproten is, onder die grove dwaalgeesten gebleven was! Helaas! Het is ook doorgebroken tot mensen die in de ware kerk verkeren, tot een allerbeklaaglijkst nadeel van de godsdienst, de Godzaligheid en eeuwige zaligheid van onsterfelijke zielen.

a. Vele *onbegenadigden* dwalen hier op twee wijzen. Sommigen die gehoord hebben dat hartelijk, gemoedelijk werken niet gelegen is in een redeloos zinnelijk gevoel, maar in redelijke, bedaarde werkingen met verstand en wil,

(1) maken daarvan dit ongelukkige misbruik dat zij de uitdrukking van hartelijk werken alleen toepassen op hun *dode bespiegelingen*, van de woorden van de waarheid, gepaard met een lippenbelijdenis van enige rechtzinnige stellingen, en met een heidense eerbaarheid, terwijl ze alle echte hartelijke werkingen van Gods kinderen als dweperijen bespotten. Laten we dit stuk, of het een middel tot ontdekking mocht zijn, een weinig onderscheidener overwegen. (a) Ze hebben enige woorden van

de waarheid in het geheugen gebracht. Ze bespiegelen die en redeneren daarover. Ze gelovigen dat die begrippen samenhangen en waarheden zijn. Ze vinden in de bespiegeling van deze woorden aangenaamheid. Ze belijden ze in het openbaar. Ontmoeten ze een leraar of een verstandig Godzalig mens, dan willen zij van die woorden wel eens spreken, vooral wanneer ze zich inbeelden dat ze de naam van verstandig kunnen wegdragen. Ze zijn in hun uiterlijk gedrag eerbaar en godsdienstig, niet uit de kracht die de waarheid doet, maar uit kracht van het natuurlicht, de natuurlijke gematigdheid of de opvoeding, zoals beschaafde heidenen, Joden en ketters ook doen kunnen. Ze denken dat ze door deze dingen zo hartelijk, gemoedelijk en Christelijk zijn, als enig mens behoeft te zijn. (b) Ontmoeten zij een echte Christen, die waarachtig hartelijk, gemoedelijk en bevindelijk werkt, vooral wanneer de redelijke werkingen van de ziel ook zinnelijke aandoeningen, zuchtingen, tranen, enz., gaande maken, dan oordelen dat die dingen maar enige bijzonderheden zijn van mensen die wat bijzonders willen zijn, en houden ze voor misselijke dweperijen, of op zijn best voor bewijzen van een laag en zwak gemoed.

(2) Maar zulke mensen maken duidelijk openbaar dat ze van echt hartelijk werken een verkeerd begrip maken, en dat ze er geheel vreemd en afkerig van zijn. Want hartelijk, gemoedelijk werken bestaat niet in een loutere bespiegeling en beredenering van de woorden, maar daarin dat ons verstand door het middel van de woorden bij de zaken zelf bepaald wordt, en ze zo duidelijk, onderscheiden en levendig kent, dat de wil ook overeenkomstig die levendig werkt, zodat die redelijke werkingen van de ziel de gedachten, woorden, werken en wandel, uit en door die zaken vormt of een gestalte geeft, zoals boven gezien is. Hoewel de gevoelige aandoeningen van het lichaam het wezen van hartelijk werken in geen geval uitmaken, toch is het ook zeker dat ze in een mens, die geen engel is maar een werktuiglijk lichaam heeft dat met de ziel allernauwst verenigd is, niet alleen plaats hebben, maar ook in vele gevallen noodzakelijk moeten volgen in meerdere of mindere mate. Om deze redenen zien wij dat niet alleen de grootste helden, maar ook de grote Zaligmaker Zelf aan zulke aandoeningen, beroeringen en tranen onderhevig is geweest. En hoewel een hartelijke Christen zulke aandoeningen voor het wezen zelf niet houdt, echter kent hij ze en mag ze in zichzelf en anderen met aangenaamheid zien en ondervinden.

Een ander soort van onbegenadigde mensen hebben aangaande het hartelijk, gemoedelijk, gestaltelijk werken een misvatting, die lijnrecht tegenover deze eerste staat, en met die, welke bedorven geestdrijvers voeden, een grote overeenkomst heeft.

(1) Ze verbeelden zich dat hartelijk, gemoedelijk, gestaltelijk, bevindelijk werken gelegen is in enige *redeloze bewegingen*.

(2) Laten we hun bestaan eens in enige bijzonderheden nagaan. (a) Ze hebben enige woorden van de waarheid van Gods kinderen overgenomen, en ze maken zich enige natuurlijke bevattingen van God, hemel en hel, die zij echter naar hun vleselijke neigingen schoeien. (b) Ze werken op de lichamelijke verbeeldingskracht, bv. door verdraaiingen van de ogen, persen, zuchten en enige beweeglijke tonen en klanken, die ze zich onder het spreken en bidden aanwennen. Ja, sommigen zijn zo grof dat ze zich in die verbeeldingskracht een troon, een lichamenlijk kruis, en iemand die daaraan hangt, een lichamenlijk licht of duisternis, of iets dergelijks verbeelden kunnen. (c) Hierdoor maken ze enige stelingen of beroeringen in hun zenuwen gaande. (d) Hier

komt bij dat een ziekte van hypochonder of moederkwaal, enige benauwende spanningen veroorzaakt. Wanneer die benauwende trekkingen door natuurlijke oorzaken loslaten, en een aangename streling in de zenuwen komt, worden zij licht, ruim, gemakkelijk, aangenaam. (e) Onder die vleeselijke arbeid om hun verbeeldingskracht te vormen, en onder die redeloze aandoeningen, komen hen enige woorden van de waarheid, hun bevassing, van God, hemel en hel in de zin. (f) Ze spreken van overtuiging, geloof, bekering, van licht en duister, ook wel eens met aandoeningen en tranen. Ze vermanen en besturen anderen. Ze kunnen vaak zeer welsprekend met tranen bidden, zodat zij zelf en anderen zich verwonderen waar al die woorden en vloeiendheid vandaan komt. Ze horen vele geestelijke redevoeringen met bijzondere opgetogenheid of onder vloeiden van tranen, vooral wanneer de leraar een beweeglijke stemleiding heeft. (g) Onder dit alles, echter, blijven velen, wanneer die gemaakte aandoeningen over zijn, vrij los, luchtig, ongebonden en slordig in de wandel. Ze horen niet het liefst van Gods wet en onze plicht, van een bedaard geloof dat door de liefde werkt, dat een gezette Godzaligheid tot gevolg heeft, dat ijverig is in het verloochen van zichzelf en de wereldse begeerlijkheden, in het jagen om Gods geboden te doen. Sommigen durven zo vermetel te worden om een teer kind van God, dat hen met die dingen aankomt, met een stekende beschuldiging van een geesteloze, wettische, werkheilige letterknecht, die niet weet hoe het arme volk gemoed is, zeer opgeblazen aan te vallen, en zich dan bij hun makkers te beroemen dat men voor de zaak zo vrijmoedig uitgekomen is. (h) Ondertussen verbeelden ze zich dat ze echt hartelijk, gemoedelijk, gestaltelijk en bevindelijk werken. Alles wat Gods kinderen van hun waarachtig hartelijk werken zeggen, passen zij op die redeloze oppervlakkige aandoeningen toe. Ja, sommige eenvoudige oprechten, die niet veel geestelijk inzicht hebben, kunnen zulke ook wel eens aanzien als mensen die boven hen onbegrijpelijk gevorderd zijn. (i) Het gevolg van dit allerellendigst bestaan is zeer rampzalig.

- Want vooreerst zijn deze ongelukkige mensen voor geen middelen tot hun ontdekking, overtuiging en bekering vatbaar. Want alle uitdrukkingen van hartelijke overtuiging, geloof en bekering, passen zij op die redeloze beroeringen toe, en verbeelden zich dat ze daar ver in gevorderd zijn.
- Daarna werken deze mensen om de gehele godsdienst en Godzaligheid in een oppervlakkig spelwerk van zulke redeloze aandoeningen te veranderen.
- En eindelijk omdat vele van deze mensen de naam van vromen en Godzaligen in de wereld verkrijgen, daarom gebeurt het helaas! dikwijls, dat, wanneer zij hun onveranderd hart door een goddeloos en ongebonden leven openbaren, vele mensen ongebonden en onbekeerlijk worden, en dat vele vijanden een ongelukkig besluit van hen op alle ware begenadigden maken, alsof die ook zo waren.

(3) Wanneer sommige van zulke mensen dit mochten lezen, dan zullen zij misschien denken: “komt u door dit te schrijven de ware Godzaligheid niet te na?” Ik antwoord: nee. Want ik schrijf dit uit een volle overreding van mijn ziel, dat een waarachtig Godzalig mens geheel anders bestaat is. Ze zullen misschien vragen: “wat ontbreekt toch wel in die voorgenoemde werkingen?” Ik antwoord: *het gehele hart en alle hartelijke gestalten*. (a) Hier ontbreekt een *verstand*, dat, omdat het door Gods Geest verlicht is, Gods heiligheid, gerechtigheid, majesteit en andere volmaaktheden; de heilige, rechtvaardige en geestelijke inhoud van de wet benevens onze volstrekte

verplichting om die te onderhouden; de erf- en dadelijke zonden, smet, schuld, onmacht en volkomen armoede; de weg van rechtvaardiging en heiliging in en door Christus; de beminnelijkheid van een tere bekommering om alle zonden te mijden, en naar alle geboden van God te wandelen, levendig en bevindelijk inziet en erkent. Ze hebben wel de woorden van deze zaken leren kennen, maar ze zijn nooit door die woorden bij de zaken Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6 128 zelf bepaald geworden. (b) Dit blijft omdat in al die oppervlakkige dingen, bovengenoemd, niets te vinden is van een veranderde en geheiligde *wil*, die zich uit die redelijke beginselen, die met een verlicht verstand ingezien zijn, van alle zonden bedaard *afkeert*, en tot God en al Zijn geboden toekeert. Want al die dingen, bovengenoemd, zijn maar oppervlakkige beroeringen van de verbeeldingskracht en lichamelijke tochten. (c) Eindelijk zijn ze ook geheel vreemd van al die hartelijke uitwerkingen die het verlicht verstand en de geheiligde wil in gedachten, woorden, werken en wandel veroorzaken. Dat bedaard denken aan Gods zuivere heiligheid en onkrenkbare rechtvaardigheid, met die innige goedkeuring dat God zo'n God is; die bedaarde inleiding in onze totale armoede, bij de stukken met schaamte, veroordeling en verlegenheid daarover; dat bedaarde aanschouwen van Christus, Zijn Persoon, staten, ambten, gerechtigheid en sterkte, met die oprechte omhelzing van Hem, met die tere gezetheid om Hem, Zijn gerechtigheid en sterkte waarachtig deelachtig te zijn, en te ondervinden; die oprechte droefheid over alle zonden en zwakheden, zonder ze te verschonen of onbestreden aan de hand te houden; die aanhoudende, dagelijkse grondige bekering; dat zuchten, jagen, strijden om Gods geboden niet alleen te weten maar ook met hart, mond, gebaren en daden te doen, om zichzelf, alle wereldse begeerlijkheden en de drekkoning van eigen zin te verloochenen, om onder Gods regering geduldig en onderworpen te zijn, om zijn vijanden lief te hebben en hen goed te doen, om het lichaam en het zieleheil van de naaste naar vermogen te bevorderen; al deze dingen, zeg ik, zijn hen in de oefening en de bevinding onbekend. Ze kennen wel de woorden waardoor Gods kinderen deze zaken uitdrukken, die zij lichtvaardig op hun oppervlakkige beroeringen toepassen -. Ze zien deze dingen wel in de bevindingen van anderen en kunnen er daarom van spreken en ze anderen aanprijzen; maar zichzelf ondervinden en oefenen ze niet.

(4) Al deze dingen die hen ontbreken, zijn in de minste van Gods echte kinderen, ook dan wanneer zij het allerslechtst gesteld zijn, ongerechte dingen over hen de overhand hebben, en het vlees tegen de geest begeert, waarachtig te vinden. Hoewel ze menigmaal in de hebbelijkheden onderliggen, en zich wegens geestelijke ziekten en vijanden zo niet in levendige daden naar buiten openbaren, toch zijn ze er waarachtig, openbaren zich in een rechtmatig verlicht oordeel, bestendige gezindheid en zuchtingen. En ze breken ook gedurig weer in levendige werkzaamheden uit. Omdat nu in die zaken het wezen van het hart, gestalten en hartelijk werken van Gods kinderen bestaat; en omdat die lieden waarvan wij hier spreken dit alles missen; daarom volgt dat zij met dat alles, wat wij van hen hebben opgegeven, van de echte Godzaligheid en hartelijkheid ontbloot zijn; en dat wij door zoiets te schrijven de ware Godzaligheid geen nadeel maar voordeel doen. Want uit het geschrevene blijkt op het allerduidelijkst wat een groot en wezenlijk onderscheid tussen de hartelijke werkzaamheden van de Godzaligen en die oppervlakkige aandoeningen te vinden is. b. Hoewel alle *echte Godzaligen* het recht hartelijk werken uit eigen ervaring

levendig kennen, toch kunnen hen verschillende *misvattingen* daaromtrent aankleven, en een bewenenswaardig nadeel toevoegen. Het kan gebeuren dat iemand die duidelijk inziet dat het wezen van hartelijk werken in de lichamelijke gevoelige aandoeningen eigenlijk niet gelegen is, in dit uiterste vervalt, dat hij van die gevoelige aandoeningen al te laag denkt en afkerig wordt. Maar deze misvatting is onder ware begenadigden niet zeer algemeen. Want een ieder die hartelijk werkt, ondervindt ook dat zijn zinnelijk gevoel op deze en gene tijden in mindere of meerdere mate door dat hartelijk werken geraakt wordt, dat hem, die een mens en geen engel is, ook bijzonder aangenaam moet zijn. En als een echt kind van God in die misvatting vervalt, dan gebeurt dat doorgaans tegen zijn eigen ondervinding en gezindheid aan, of in een twistzaak om een onvoorzichtige stelling eigenzinnig vast te houden, of in een zwaar verval om zijn geesteloosheid, om deze en gene redenen voor anderen geen woord te hebben, maar met deze misvatting te bedekken. Mocht echter iemand in zo'n misvatting gevallen zijn, laat die weten dat die zinnelijke aandoeningen natuurlijke gevolgen van hartelijk werken kunnen zijn, hoewel zij het wezen zelf niet uitmaken. En wanneer men er geen misbruik van maakt, zijn ze zeer aangenaam en zeer nuttig, zoals boven reeds is aangemerkt. Het misbruik mag men in geen geval aan de zaak zelf ten laste leggen. Een Christen die met geen vooroordelen in dit bezet is, kan zulke tochtelijke aandoeningen die uit hartelijk werken zonder gemaaktheid voortvloeien, met een bijzonder aangenaamheid in Gods kinderen beschouwen; hoewel hij zelf zo niet geleid werd, en hoewel hij er ook enige onzuiverheden in bemerkte. Want met welk recht kan hij die zich dagelijks over de onzuiverheden in zijn verrichtingen beklagen en voor God veroordelen moet, wel onbarmhartig eisen dat alle werkzaamheden van zijn medechristenen volkomen zuiver zouden zijn?

Maar een andere misvatting die lijnrecht tegenover genoemde staat, is onder Gods kinderen veel algemener, en brengt nog veel schadelijkere gevolgen voort. aa. Het is eigenlijk in deze bijzonderheid gelegen. (1) Men maakt geen onderscheid tussen de redelijke werken van de ziel, en de gevoelige aandoeningen van het lichaam, die uit die redelijke werken voortvloeien, of uit andere oorzaken daarmee gepaard gaan. Want de mensen zijn doorgaans van niets in de wereld onkundiger, dan van hun eigen wezen, bestaan en werken. (2) Men heeft zeer donkere en verwarde begrippen van de ziel, het hart, het gemoed, de gestalten en bevindingen. En men steekt in die diepgewortelde gedachte dat het voornaamste wezen van het hart en die gestalten in een levendig, zinnelijk gevoel, en verschillende aandoeningen van het lichaam gelegen is. (3) Men bezit in waarheid die geestelijke werkingen, waardoor alle begenadigden van natuurlijke mensen, die zich met enkel lichamelijke beroeringen vergenoegen en misleiden, onderscheiden zijn, zoals wij boven, blz. 127-128, gezien hebben.

aa. Maar men oordeelt dat die dingen eerst hartelijk en gestaltelijk worden, wanneer dat zinnelijk gevoel daarbij komt. Integendeel verbeeldt men zich dat het hart en de recht gestalte er uit weg is, wanneer dat zinnelijk gevoel daaraan, in een zekere mate die men gewend is, of denkt dat er zijn moest, ontbreekt. Al is het verlicht verstand en de redelijke wil nog zo levendig werkzaam, dat overdenkingen, woorden, werken en wandel daardoor naar de regel van Gods Woord geschikt worden; men denkt toch: “’t is maar een door, dodig verstandswerk, ‘t hart ontbreekt”, als men meergenoemde aandoeningen niet bevindt.

bb. Hoe schadelijk deze misvatting is, zal ons uit de *allernaarste gevolgen* die daaruit voortvloeien, allerduidelijkst openbaar worden. Die zijn van twee soorten, naar de verschillende gematigdheid en leiding van hen, in wie dat misverstand de overhand heeft. /. De eerste soort ontdekt zich voornamelijk *in hen, die aan zulke zinnelijk aandoeningen boven anderen onderhevig zijn*. En deze gesteldheid is het meest eigen aan de kleinste, donkerste en zwakste van Gods kinderen, die eerst op de weg gekomen zijn; of die geen geoefende zinnen in het Woord der gerechtigheid hebben; of die het aan onderscheiden geloofslicht en aan doorzicht in geestelijke dingen ontbreekt; of die boven anderen aan zekere verdorvenheden onderhevig zijn, waardoor ze dikwijls en onverwacht zwaar struikelen, en door de onbegrijpelijke genade weer dikwijls en onverwacht geholpen worden; of die zoals zwakke kinderen in hun gangen ongestadig zijn; of die een licht beweeglijk en vlug lichaams- en zenuwgestel hebben; of die in hun werkzaamheden haastig zijn en zich aan geen grondig nadenken gewennen. Hoe meer van genoemde eigenschappen in iemand samen lopen, zoveel te vatbaarder zal hij ook zijn voor zo'n zinnelijk lichamelijk gevoel en tochten.

Wanneer nu zulke personen in die misvatting vervallen, dat het voornaamste wezen van de hartelijkheid en geestelijke gestalten en levendigheid in die zinnelijke aandoeningen gelegen is, dan vloeien daaruit de navolgende allerschadelijkste gevolgen voort.

(1) Men kan zich daardoor laten verleiden om zich in een schandelijke onbedachtzaamheid schuldig te maken aan een schrikkelijke verachting van de Heere Jezus, van de bijzonderste genadewerkingen van de Heilig Geest, van de echte oefeningen van het geloof, en van een bedaarde oefening van de Godzaligheid. Want (a) men heeft dikwijls meer gezetheid op dat zinnelijke gevoel, dan op de dierbare Zaligmaker, en de verder genoemde zaligste voorrechten. (b) Men kan ook met meer aangenaamheid van dat zinnelijke gevoel en de afwisselingen daarvan spreken en horen, dan van Jezus' Persoon, staten en ambten, van de Heilige Geest en Zijn werkingen, van het wezen van het geloof, en van een bedaarde betrachting van de Christelijke deugden, en een evangelische Godzaligheid, die in een bedaard doen van de geboden bestaat, welke hartstrelende zaken zulke donkere zielen in vergelijking met hun zinnelijk gevoel al te letterlijk voorkomen. (c) Ja, men verbijstert nog verder, en wordt nog meer vermetel, om de allerverhevenste dingen als niets bijzonders; en het eigen wezen van de zaligmakende genade als een natuurlijk dor, dodig verstandswerk in zijn haasten onbedachtzaam te verachten. Want sommigen van hen ondervinden vaak dat zij of onder de verkondiging van Gods Woord, of in het gebed, of in een samenspraak met Godvruchtigen, bedaard werkzaam zijn met geestelijke dingen. Ze hebben een verlicht oordeel, een geheiligde gezindheid van het hart, en vereniging van het gemoed met Christus, Zijn volk en zaak. Ze worden bij hun armoede, bij Jezus' gerechtigheid en sterkte bepaald, en zij moeten zich daarop aanbieden, en die door een bedaard opzien tot Hem aangrijpen. God geeft genade om Zich voor overtredingen te wachten, en om bedaard te doen waartoe men geroepen is. Maar onder dit alles mist men dat gewone aangename zinnelijke gevoel, en men wordt integendeel enige lichamelijke sufheden en beklemdheden gewaar. Vraagt men zo één, hoe hij op de weg naar zijn gemoed nogal vaart, dan zal hij zeggen: "ik heb niets bijzonders". Vraagt men of hij dan de genoemde geestelijke werkzaamheden

niet ondervindt, dan zal hij zeggen: “dat heb ik wel, maar wat zouden die dingen. Mijn ziel kan daarbij niet leven. Ik moet wat anders hebben. Dit is maar een dor, droog verstandswerk, dat natuurlijke mensen door hun redeneringen zich ook kunnen opdringen. Ik kan mij met zulke dorre zaken niet vergenoegen. Ik heb het door Gods genade op wezenlijk hartelijk werk gezet.” Maar welk mens, die enige achting voor God en Zijn genadewerkingen in zijn ziel gevoelt, en die de zaken bedaard beschouwt, zal toch niet ontsteld worden wanneer hij zo'n taal moet horen. U die zo denkt of spreekt, bedenk u eens in bedaarheid voor het aangezicht van de Heere. Durft u een zaak die Jezus door Zijn bitter lijden zo zuur en duur verdiend heeft, en die het wezen van de bijzonderste genadewerkingen van de Geest is, uit te maken als niets bijzonders, als een dor, droog, natuurlijk verstandswerk, en durft u enige mindere onbestendige gevolgen of omstandigheden in de plaats daarvan lichtvaardig te verheffen als het wezen, waarbij uw ziel het leven moet ophouden? Vreest u niet dat uw hemelse Vader over zo'n schrikkelijke ondankbaarheid en zonde u zeer zwaar zal moeten kastijden?

(2) Geen mens is in staat die *shade*, die deze zielen door genoemde misvatting *zichzelf aandoen* naar behoren te beseffen. Want (a) daardoor berooft men zichzelf van vele allernuttigste voorrechten, en men vermaakt zich met iets, dat op zichzelf aangemerkt geen wezenlijk heil kan aanbrengen. Want door dat starogen en hijgen naar dat zinnelijk gevoel, laat men zich aftrekken van een naarstige oefening van de zinnen in het Woord der gerechtigheid, als van een minder nodige of zelfs gevaarlijke zaak; van een bedaarde oefening van het geloof als van een letterlijke, dorre bespiegeling; en van een naarstige strijd om in de liefde, de hoop, de zelfverloochening, in de lijdzaamheid en een tere Godzalige wandel toe te nemen. (b) Ja, sommigen vervallen daardoor in een beklaaglijke slordigheid. Want terwijl men nu en dan zo'n hartelijkheid voelt, daarvan als iets bijzonders roemt, en zich daarmee verblijdt, dan laat men zich heimelijk door wereldse gelijkvormigheid, toorn, driftigheid, praatzucht, hooggevoelendheid, nijdigheid, meesterachtigheid en dergelijke werken van het vlees bekruipen; terwijl een verbeelding dat men bijzonder hartelijk en gemoedelijk is geweest, de schadelijkheid en het gevaar dat in die dingen is verbergt, en hen verhindert dat ze daarmee tot Christus om verzoening en vrijmaking door een levend geloof de toevlucht niet nemen. Alsof die ingebeelde hartelijkheid, die grovere struikelingen in maar kleinere zwakheden veranderen kon. (c) Aan een andere kant berooft men zich van een aangename troost. Men kan tot geen vastigheid van zijn staat, die men op zulke veranderlijke aandoeningen als op wezenlijke dingen bouwen wil, geraken. Dan staat men eens op een gevaarlijke hoogte, en dan stort men in één ogenblik in de diepste moedeloosheid, en maakt een vertoning alsof er in de wereld niets onzekerder en onbestendiger was, dan de staat en de troost van een Christen. Wordt men eens door een redeloze lichamelijke beklemdheid en angst overvallen, dan merkt men het aan alsof men de vreselijkste toorn van God en de hel reeds gevoelde. Men maakt op dat gevoel meer staat dan op de allerduidelijkste beëdigde verklaringen en beloftenissen van God, dat Hij in der eeuwigheid niet zal toornen noch schelden.

(3) Dit zijn de rampen, die uit die bron van misvatting aangaande het wezen van het hart natuurlijk voortvloeien, nog niet alle. Men wordt daardoor ook recht *schadelijk en*

lastig voor anderen. Want (a) menig zwak kind in de genade komt op die gedachte dat het in hartelijke, geestelijke werkingen boven anderen zeer ver uitmunt en verheven is. Het laat zich vervoeren om andere vergevorderde Godzaligen, die het in echte hartelijkheid, gemoedelijkheid en levendigheid onbegrijpelijk overtreffen, als letterlijke, werkheilige, dorre mensen, die niet veel geest en leven hebben, uit de hoogte te verachten en zeer vermetel te bejegenen. (b) Vinden enige evangeliedienaars of bijzondere Godzaligen zich door ambt of liefde tot God en deze zielen gedrongen, om hen aangaande de rechte paden nader te onderrichten, en hen te beduiden dat zij met dat alles maar zeer zwak en vleselijk zijn, en dat in die mindere gevolgen en omstandigheden het voornaamste wezen niet gelegen is, dan kunnen zij hun beste vrienden recht moeilijk vallen. Ze kunnen, zodra ze bemerken waar men heen wil, volgens hun eigen gematigdheid, zo beweeglijk van gestel en allerlei zinnelijke aandoeningen worden, dat men hen geen bedaarde reden kan bijbrengen. Ze verbeelden zich, en zouden het anderen graag wijs willen maken, dat men de hartelijkheid uit het Christendom wilde wegnemen en een dood Christendom in plaats van een levende invoeren, ja dat men een tegenstander van de werkingen van de Geest is. (c) Worden zulke lieden wat meesterachtig, dan zullen ze zich niet vergenoegen dat ze zichzelf het bovengenoemde nadeel doen. Maar ze zullen hun leiding ook aan anderen willen opdringen, met dit ellendige gevolg dat vele zielen in een maalstroom van verwarring raken, en nooit tot genade of tot vastigheid en troost kunnen komen, ja, dat sommigen tot hun eeuwige schade op die ellendige gedachten vallen dat het wezen van het Christendom maar een oppervlakkig spelwerk van zinnelijke aandoeningen is.

De andere soort van nadelige gevolgen die uit meergenoemde misvatting vloeien, vindt men het meest *in hen die aan zo'n mate van zinnelijke aandoeningen als anderen niet onderhevig zijn.*

(1) Zulken kunnen zich ook verbeelden dat het wezen van de hartelijkheid en levendigheid in zulke gevoelige, zinnelijke aandoeningen gelegen is. Ontmoeten zulken enige Godvruchtigen, die van hun zinnelijk gevoel levendig en zeer verheven spreken, dan denken ze al spoedig: “dat zijn geestelijke, levendige, hartelijke en gemoedelijke mensen! Zo moest het met mij ook zijn, als het recht was. Ach! Wat ben ik een dorre dode boom!”

(2) Vraagt men hen naar de wezenlijkste oefeningen van het geestelijke leven en van de Godzaligheid, dan durven ze het wel niet te ontkennen, dat zij die zaken bezitten. (a) Maar ze antwoorden: “wat zouden die dingen? Het is maar een dor, dodig, natuurlijk verstandswerk, dat ik mij door het veelvuldig horen en een enkel weten maar heb opgedrongen, waaraan het hart, de gemoedelijkheid en levendigheid ontbreekt.” (b) En dit is een van de voornaamste redenen waarom velen van Gods dierbaarste kinderen, in wie Gods genade zo krachtig en levendig is, dat het zich in een tere Godzalige wandel allerlevendigst openbaart, al de dagen van hun leven aangaande hun staat zonder vastigheid in gedurige slingeren moedeloos heen gaan. c. Eindelijk moet men nog aanmerken dat meergenoemde misvatting niet alleen in het eigen bestaan en werken, van onbegenadigden en begenadigden beiden, maar ook *in de besturingen van anderen* onuitsprekelijk schadelijk is.

Aan de andere kant kunnen zij, die wel hebben opgemerkt dat het wezen van de hartelijkheid in geen zinnelijke aandoeningen gelegen is, maar die daarbij niet

onderscheiden genoeg hebben ingezien, dat echter die aandoeningen in allerlei opzichten ook zeer nuttig kunnen zijn, hier van het rechte spoor verbijsteren, en niet alleen het misbruik, maar ook het rechte gebruik in hun haasten tegengaan.

(1) Komen zij mensen tegen die door enige redeloze beroeringen en benauwdheden, die alleen uit het lichaamsgestel de oorsprong hebben, aan het stilstaan, bedaren en nadenken gekomen zijn, maar niets van een redelijke kennis van hun ellendigheid enz. weten, dan kunnen ze zulken onbarmhartig en onvoorzichtig voor het hoofd stoten en schichtig maken. Dit is voorzeker een alleronvoorzichtigst overzakken van het ene uiterste in het andere. Want zulke redeloze aandoeningen zijn wel geen wezenlijke stukken van waarachtige overtuiging en bekering, maar toch kunnen zij in Gods onbegrijpelijke wonderhand bekwame middelen zijn, waardoor sommige woeste mensen tot bedaren en toelisteren komen, en daardoor voor de rechte middelen tot zaligmakende overtuiging en bekering vatbaar worden. Dit dan wijs wil zijn, moet deze gelegenheden aangrijpen en er een verstandig gebruik van maken. Men moet hen met bedaardheid, medelijden, liefde en voorzichtigheid bij proberen te brengen dan in hun aandoeningen geen wezen van de rechte overtuigingen is, maar dat zij die mogen aanmerken als bijzondere schikkingen van de voorzienigheid, die hen tot bedaren roepen, om te bedenken wat tot hun eeuwige vrede dient. En men moet hen, terwijl ze luisteren en bedaard zijn, de rechte middelen tot een geestelijke overtuiging bijbrengen, of de Heilige Geest daaronder in hun hart een waarachtig geestelijke en hartelijk werk geliefde te beginnen. De ondervinding heeft het menigmaal geleerd dat deze handelwijze aan vele zielen door God gezegend is geworden.

(2) De zojuist genoemde misvatting kan ook aanleiding geven om zich aan schadelijke *besturingen van Gods kinderen* schuldig te maken. Want ontmoet men Godvruchtigen, die wegens hun gesteldheid zo zinnelijk geleid worden, dan kan men zich op verschillende manieren aan hen vergrijpen. Sommigen besluiten direct dat die allen zonder onderscheid maar pas beginnende en ongestadige kinderen zijn. Maar dit is een zeer lichtvaardig besluit. Want hoewel men die gevoeligheden het meest in pas beginnende en ongestadige kinderen tegenkomt, toch vindt men ook ver gevorderde Godzaligen die wegens de natuurlijke gesteldheid van hun lichaam in hun geestelijke werkzaamheden doorgaans zulke zinnelijke, levendige, gevoelige, geheiligde aandoeningen genieten, die zij van het wezen goed weten te onderscheiden en geestelijk te gebruiken. Zulken moet men voor de gelukkigste mensen houden. Want zij genieten niet alleen het aangenaamste leven voor zichzelf, maar kunnen ook voor hun naasten alleraangenaamst en nuttigst zijn. Zie boven, blz. 120, 122. (b) Men kan ook sommige zwakke kinderen onverstandig overdrijven, en hen zo onvoorzichtig behandelen, alsof hun gevoelige aandoeningen op zichzelf kwaad waren, en onderdrukt moesten worden, daar ze integendeel vaak uit het geestelijke leven onmiddellijk voortvloeien, en zoals boven meermalen gezien is, natuurlijk, aangenaam en nuttig zijn. Men diende daarom alleen het misbruik op een voorzichtige en verstandige manier tegen te gaan.

Maar zij die de zinnelijke aandoeningen van het wezen, van hartelijk en gemoedelijk werken *niet voldoende onderscheiden*, plegen doorgaans *in het besturen* van onsterfelijke zielen nog *veel gevaarlijker* te handelen. (1) Men maakt zijn

voornaam werk van het arbeiden op de zinnelijke hartstochten, om de mensen maar beangst en redeloos benauwd te maken, alsof het dan gewonnen was. Men gebruikt ook wonderlijke middelen om zo'n wonderlijk doeleinde te bereiken. Men bedient zich van de zeldzaamste uitdrukkingen, redeneringen en gelijkenissen, waarvoor bij geen apostel of profeet enige grond te vinden is, en men spreekt die in het openbaar of bijzonder met een stem, gelaat en gebaren uit, die op toornigheid, schelden, razen of op iets anders lijkt, om de mensen maar redeloos beangst en benauwd te maken. Men is zeer zorgvuldig om alle redelijke middelen, die tot een redelijke overtuiging en bekering kunnen dienen, voor hen te verbergen. Wordt iemand door Gods Geest opgewekt om zijn naaste bescheiden uit te leggen hoe het toegaat wanneer God een zondaar overtuigt en bekeert, of de Heere daaronder tot hun ontdekking en bekering geliefde te werken, dan kan men zich zeer dwaas verbeelden, alsof dat een trouweloze onvoorzichtige handel was, waardoor men de mensen wilde leren wat na te praten. En dat hun allergevaarlijkste handelwijze, die tegen het voorbeeld van Christus, van alle profeten en apostelen, en tegen de redelijke natuur van de mens rechtstreeks strijdig is, een bijzondere verheven wijsheid en getrouwheid was. Het gevolg van zulke behandelingen kan niet anders dan zeer ellendig zijn. Want sommigen worden door zo'n buitensporig gedrag van de weg van het leven voor eeuwig afgeschrikt. Men doet anderen in een nare zee van redeloze angst en wanhoop verzinken. Op zijn best brengt men velen in zo'n verwarring, dat ze nooit terecht kunnen komen.

(2) Een ander schadelijk misbruik van deze misvatting in de besturing van de mensen bestaat hierin. Men maakt van die zinnelijke aandoeningen een wezenlijk merkteken van de zaligmakende genadewerkingen van de Heilige Geest. (a) Ontmoet men dan bekommerde of begenadigde mensen, dan let men niet zozeer op het wezen van bedaarde redelijke werkzaamheden, die door de Heilige Geest in het hart van de mensen gewerkt is, maar op enige soort of trap van aandoeningen in het zinnelijk lichaamsgestel, zonder de oorzaken en omstandigheden te onderscheiden. (b) Vindt men mensen die de Heilige Geest bedaarde, redelijk en recht grondig overtuigt of bekeert, maar die ten aanzien van die soort of trap van zinnelijke aandoeningen aan de begeerte en het begrip van die onbedachtzame bestuurder niet voldoen, dan laat men zich misleiden om de bijzonderste genadewerkingen van Gods Geest in het hart van de uitverkorenen te verdenken, te veroordelen, en hen zeer plomp voor het hoofd te stoten, en zoals men het noemt, te ontdekken. (c) Maar gebeurt het dat hen enige lieden, die aan enige zinnelijke aandoeningen onderhevig zijn, in de hand vallen, dan springen zij met zulke zielen zo onbedachtzaam om, dat iemand die het in bedaarde overweging neemt, daarover met een kille schrik moet bevangen worden. , Want sommigen, die geen greintje van geestelijke kennis, en daaruit voortvloeiende geestelijke werkzaamheden omtrent God, hun eigen rampzaligheid, de weg van de verlossing, en de Godzaligheid, bezitten, maar die alleen enige redeloze benauwdheden gevoelen, die uit een ontstelde verbeeldingskracht of zieke ingewanden ontstaan zijn, roept men onbedachtzaam en lichtvaardig toe: “dat is overtuiging. U moet maar zo aanhouden,” enz. Ja, men begint soms zo te pleisteren en te troosten, dat zulke zielen voor alle zaligmakende overtuiging onvatbaar worden. Komt men eens bij mensen, die na een redeloze benauwdheid een zinnelijke redeloze verruiming gekregen hebben, waarbij hen enige beloften, hoe ongepast ook op hun

staat, in de zin kwam, dan probeert men die arme mensen ongelukkig op te dringen dat zoiets een aangename vertroosting en verruiming van de Heilige Geest geweest is.

Is er een Godvruchtig mens die aan redeloze benauwingen onderhevig is, die door lichamelijke geneesmiddelen dienden verholpen te worden, dan benauwd men hem nog meer, door hem te behandelen alsof het geestelijke verlatingen enz. waren, die men door troostredenen probeert weg te nemen, en men handelt even buitensporig als men doen zou, wanneer men bij een Godvruchtige kwam, die de koorts heeft, en hem beduiden wilde dat zijn koorts een geestelijke verlating was, die men door troostredenen uit de Schriften wilde genezen. Bejegt men eens een Godzalige, die wegens verschillende omstandigheden vele zinnelijke verruimingen en opgetogenheden heeft, maar die ondertussen in het wezen van de genade, van het geloof, en van de Godzaligheid, een klein, zwak, onbestendig kind is, dan dringt men hem toch op dat hij boven anderen wat bijzonders is, en men wordt daardoor een ongelukkige oorzaak dat zo'n kind van God voor de rechte middelen tot verdere voortgang en vastigheid onvatbaar wordt, en dan eens op een gevaarlijke hoogte klimt, dan weer in een beklaaglijke laagte tuimelt. d. De geliefde en bedaarde lezer gelieve al die ongelukkige gevolgen, die van blz. 125 tot 133 genoemd zijn, eens kort samen te vatten. Bedenk eens die allernaarste uitwerkingen die meergenoemde misvatting heeft in de geestdrijvers, in onbegenadigden, in Godzaligen, en in de besturing van onsterfelijke zielen. Overweeg eens dat die allen eenvoudig en natuurlijk uit die misvatting voortvloeien. Wat dunkt u dan. Is het niet een zaak van het alleruiterste belang dat men duidelijk en onderscheiden inziet waarin eigenlijk het wezen van het hart, gemoed, gestalte, en dus van hartelijk, gemoedelijk, gestaltelijk werken gelegen is, en dat men het wezen van mindere gevolgen en omstandigheden onderscheidt? Zou men wel al te veel tijd, arbeid, moeite en zorg kunnen besteden om deze dingen uit de eerste gronden op te halen, en zo helder en duidelijk als het mogelijk is voor te dragen en te onderzoeken? Ik beken dat de vorst der duisternis graag zou zien dat een onderscheiden bevattning van deze dingen in de duisternis bedolven bleef. Want het rijk der duisternis trekt zo'n onuitsprekelijk voordeel daaruit, tot een bewenenswaardig nadeel van het koninkrijk der hemelen.

Ook kan ik wel begrijpen dat onbegenadigde lieden, die zich verbeeld hebben dat ze zeer levendige Christenen waren, zeer vervolgen kunnen worden, wanneer men hen grondig betoogt dat ze met al hun oppervlakkige aandoeningen, maar dode zondaars, zonder geest en leven zijn. Het zou mij ook geheel niet vreemd voorkomen, dat het overgebleven vlees in Gods zwakke kinderen, die zich zonder grond verbeelden dat ze boven anderen geestelijk en hartelijk zijn, zeer ontevreden en verdrietig werd, wanneer men hen die zoete verbeelding wilde ontnemen, en hen duidelijk aantonen aan welke zwakheden en miswerkingen zij onderhevig zijn. Maar voor de toorn van de satan en van de onbegenadigden behoeft men niet vervaard te worden, wanneer men onder de genadige vleugels van Jezus schuilt, en met de waarheid als met een rondas en beukelaar omgeven is. De verdrietelijkheid, het klagen, kermen en misbaar, dat het overgebleven vlees in Gods donkere en zwakke kinderen verwekt, wanneer men hen hun gebrek verstaanbaar te kennen geeft, kan iemand die Gods zwakke kinderen in oprechtheid van het hart bemint, veel pijnlijker vallen dan al het gebrul en gebrom van de satan en van de wereld. Maar de liefde die men hen toedraagt, diende zo groot en bestendig te zijn, dat men ook dit met lijdzaamheid vrijwillig verdraagt, wanneer men maar een middel mag zijn dat zij met

de tijd, als ze van vele schadelijke, benauwende misvattingen genezen zijn, hartelijker, levendiger en getrooster mochten wandelen. Het zou immers voor vele Godzaligen geen merkbare schade zijn, wanneer ze die ongegronde misvatting, dat ze een bijzondere hartelijkheid bezaten, lieten varen, en in het wezen van de ware hartelijkheid, levendigheid en Godzaligheid meer en meer toenamen. Wat zou u toch van een dokter denken, die, om de gunst van een ziek kind te bewaren, een gezwel dat tot herstelling van de gezondheid noodzakelijk geopend moest worden, met een zachte pleister bedekte, en zo liet vervuilen dat het kind altijd kreupel in het lopen moest blijven? Zou het niet een grotere wijsheid, getrouwheid en liefde zijn, wanneer hij het ongenoegen, schreien en stoten van het kind met lijdzaamheid verdroeg, en ondertussen doorging om het gezwel met medelijden en voorzichtigheid zo diep te openen, dat de schadelijke stof er uitvloeide, tot volkomen herstelling van de gezondheid? De Heere, Die goed is, doe verzoening over mijn gebrekkige pogingen, die alleen zijn voortgevloeid uit een innige tere zucht, dat ik zelf en mijn medechristenen in een echt, waarachtig, hartelijk, levendig en Godzalig Christendom mogen toenemen en voorspoedig wandelen, en dat Jezus Christus, Die enige Springbron van alle zaligheid, licht, kracht, troost en leven, en een levendige, gelovige en ootmoedige betrachting van Zijn zalige geboden, boven alle omstandigheden en toevallen, mag gekend, bemind, geprezen, gezocht en ondervonden worden, opdat ons Christendom meer en meer gelijkvormig is aan het volmaakte voorbeeld dat onze gezegende Heere ons daarvan heeft gegeven, en de evangelisten en apostelen ons zeer nauwkeurig beschreven hebben.

IV. *Toen God Zijn zaligmakende genade aan het hart van de evangeliedienaren ten koste legde, en hen bij het aangezicht van Jezus bepaalde, werden zij de verlichting van de kennis van GODS HEERLIJKHEID deelachtig.*

Zij ontdekten daar (1) *de gehele heerlijkheid* van God. Niet alleen Zijn onafhankelijk gezag, heiligheid en gerechtigheid, maar ook Zijn barmhartigheid, weldadigheid en waarheid. En niet alleen Zijn barmhartigheid, weldadigheid en waarheid, maar ook Zijn gerechtigheid, heiligheid en onafhankelijk gezag. (2) Zij beschouwden die als een heerlijkheid, die eerbied, ontzag, vrees en onderdanigheid in hun harten gaande maakte. // Dit is een stuk, waaraan men de rechte geestelijke kennis van God in Christus, die God door Zijn genade in het hart werkt, van de gewone natuurlijke kennis veilig onderscheiden kan. Want alle geestelijke kennis van God in Christus erkent alle volmaaktheden die tot Gods heerlijkheid behoren, en merkt die aan als een heerlijkheid, die in het hart van de aanschouwer een diepe kinderlijke eerbiedigheid, ontzag, vrees en onderdanigheid veroorzaakt. Maar een gewone, natuurlijke en dode kennis slaat een of ander van Gods volmaaktheden, die tot Zijn heerlijkheid behoren, over, en merkt ze niet aan als een heerlijkheid die meergenoemde uitwerkingen in het hart verwekt. Soms slaat het Gods heerlijke *opperheerschappij* en gebiedende macht niet gade, of wil het naar de begeerlijkheden of de krachten van de zondaar beperken. Soms roemt het Gods *genade* en *barmhartigheid*, maar *verdraait* het tegelijk, naar de zondige aandoeningen van verderfelijke mensen, en neemt Gods *heiligheid* en *gerechtigheid* geheel niet in enige aanmerking. Dan eens schijnt het de heiligheid en gestrengte rechtvaardigheid van de Heere te erkennen, maar laat de heerlijke barmhartigheid en genade in geen overweging komen. En wat het ook van Gods volmaaktheden beschouwen mag, het gaat daarin alle heerlijkheid, die het hart

met kinderlijke eerbiedigheid, vrees, ontzag, en gehoorzaamheid vervult, geheel ongemerkt voorbij. Want het kan van de heerlijkste volmaaktheid horen, denken en spreken, zonder het allerminste van die gemoedsgestalten te ondervinden. Dit blijkt het allerduidelijkste, wanneer het van Gods heerlijke goedheid, genade en barmhartigheid denkt, spreekt en roemt. Want daaronder kan het hart zo oneerbiedig, zonder vrees, en wild bestaan, dat men uit alle spreekmanieren, gebaren en gedragingen duidelijk vernemen kan, hoe vreemd het hart van de Goddelijke heerlijkheid van de barmhartigheid is. Dit kan men nog duidelijker ontdekken uit dat allerschadelijkste misbruik, dat het van Gods heerlijke genade en barmhartigheid maken durft. Want het wordt zo vermetel om op Gods barmhartigheid zorgeloos te worden, de ongerechtigheid gieriger te bedrijven, en Gods wetgevende macht, heiligheid, rechtvaardigheid, wet, beeld en volk onboetvaardig te bestrijden. En zo blijkt het dat het die heerlijke volmaaktheid beschouwt, alsof het van alle heiligheid, rechtvaardigheid en heerlijkheid was afgescheiden, en de alleronedelste spreker van alle wildheid en ongerechtigheid geacht moest worden. Wellicht kon iemand denken dat die natuurlijke kennis toch Gods heerlijkheid aanschouwt, wanneer het Gods geduchte heiligheid en rechtvaardigheid met een knechtelijke schrik zo ziet, dat het daarvan ontsteld, vluchtend, ja wanhopig wordt. Maar wanneer men deze kennis wat grondiger onderzoekt, dan blijkt het dat het in die heerlijke volmaakheden geheel geen heerlijkheid ontdekt. Maar het maakt zich er alleronedelste bevattingen van. Want het ziet ze aan als de onedelste gestalten van de allergruwelijkste tiran, of hardste heer. Het beschouwt Gods heerlijk oppergezag, heiligheid en rechtvaardigheid als eigenschappen, die vermaak hebben in het voorschrijven van zware, lastige en ondoenlijke geboden, die alle krachten van het arme schepsel te boven gaan en de hoogste onbillijkheid zijn. Die uit onbarmhartigheid en hooggevoelendheid, met afkeer van het arme en ellendige schepsel, dat niet anders kan dan zo zijn als het is, zijn aangedaan. Die zich bloeddorstig verkwikken in de pijnen, rampen en ellenden van het jammerlijke schepsel. Die van alle genade en barmhartigheid zijn afgescheiden. Die men door ondraaglijke dingen en door de onaangenaamste bezigheden moet proberen te veranderen, te bedaren, te verzachten, en te vermurwen. Of waar geen veranderen en verzoenen door enig middel plaatsvindt, zodat men het in wanhoop moet opgeven. Hiervandaan veroorzaakt die kennis ook niet de minste eerbiedige buiging. Maar het vervult het hart met allerlei opstand en vijandschap, die de arme mens met een ongebroken hart voor God, als voor een gewelddrijvende onverzoenbare vijand en dwingeland, doet vluchten. Zo blijkt het immers dat ook deze kennis in de heerlijke volmaakheden van God geen heerlijkheid ontdekken kan.

Leg u, beminde lezer! bij de genoemde zaken eens met bedaardheid neer. Onderzoek uzelf of u ook die rechte kennis van Gods heerlijkheid ontvangen hebt, dan of uw kennis niet een louter algemene natuurlijke is, zoals we zojuist beschreven hebben. Bevindt u zich in de laatste staat, hoe gevaarlijk is het dan! Alle redelijke schepselen zullen toch eens een levendige indruk van Gods heerlijkheid moeten ondervinden. Want God kan Zijn heerlijkheid niet verloochenen, en daarom gedooft Hij het ook niet dat Zijn redelijke schepselen die altijd verloochenen zouden. Leren ze hier in dit leven Gods heerlijkheid niet recht kennen, tot hun bekering en eeuwige zaligheid, dan zullen ze die in het eeuwig verderf, zoals het in God is, tot hun

eeuwige verschrikking eindeloos moeten overwegen. Daar zullen ze het opmerken, hoe heerlijk die heiligheid en gerechtigheid is, waarvan zij zo laag gedacht hebben, en die zich nu uitlaat op de allerheerlijkste wijze, om hen rechtmatig en billijk te straffen. Daar zullen ze de levendigste beseffen hebben van de heerlijkheid van de Goddelijke goedheid, genade en barmhartigheid. En hoe heerlijker hen die daar voorkomt, zoveel te groter angst, benauwdheid en vertwijfeling zullen zij gevoelen. Want ze hebben het in dit leven niet gekend, gezocht of omhelsd, en daarom moeten ze van de genieting ervan voor eeuwig verstoken blijven.

Zo groot de rampzaligheid van deze ongelukkig schepselen is, (1) zo groot is, integendeel, de zaligheid van Gods heerlijke kinderen. Want zij *allen hebben, met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwd, en worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest*, 2 Kor. 3:18. Toen hen het aangezicht van Jezus Christus geopenbaard werd, ontdekten zij daar *Gods heiligheid en rechtvaardigheid* als een Goddelijke heerlijkheid, die hun ziel met ontzag, eerbied, vrees en liefde vervulde. Ze bogen zich met een vrijwillig hart voor deze heerlijkheid, en rechtvaardigden het, wanneer het hen verstoten wilde. Ze verheugden zich dat God zo'n heilige en rechtvaardige Rechter is, en wensten niet dat er van die geduchte heerlijkheid een enige stip minder in God mocht zijn. Ze ondervonden een tere bekommering om dat heerlijk Opperwezen toch niet te beledigen. Zo heerlijk schenen deze Goddelijke eigenschappen hen in het hart, omdat ze ook gelovig opmerkten hoe de *heerlijke goedheid, genade en barmhartigheid*, op het allernauwste er mee verbonden was. Hoe zacht, verschonend en aanhalend hen deze eigenschap ook voorkwam, echter kenden zij het als een heerlijkheid, die hem met eerbied, ontzag en kinderlijke vrees vervulde. Want het gaat met de Goddelijke heiligheid, gerechtigheid en majesteit vergezelschap. Hun ziel verheugde zich over deze heerlijkheid. Maar het gebeurde met beving, om die goedheid toch niet door oneerbiedigheid of enige zonde te beledigen. Want hoe levendiger zij die Goddelijke genade en barmhartigheid erkenden, die Gods eniggeboren Zoon niet gespaard, maar voor hen overgegeven had, zoveel te groter was die kinderlijke smart en schaamte, dat ze die goedertierenheid zo slecht behandeld hadden. Sommigen lieten zich in hun eerste kinderlijke, maar oprechte eenvoudigheid, deze strelende taal voor Gods aangezicht ontvallen: “ach! Mijn Heere Jezus! Had ik Uw liefde en lijden, dat U mijn zonden zo zwaar gevallen zijn, recht gekend, dan zou ik zo tegen U niet hebben kunnen zondigen. Ik hoop het nu nooit meer te doen.” En wanneer zij naderhand bespeuren dat hun krachten aan hun oprechte wens niet beantwoordden, dan veroorzaakt hen dit de grootste smart, veroordeling en verdenking, dat ze zich tegen zo'n goedertierenheid zo slecht misdragen hebben. Even zo grote heerlijkheid ontdekten zij ook in de *opperheerschappij en wetgevende macht* van God. Ze achtten het ten hoogste billijk, dat zij en alle mensen alle beelden van die hoge en heerlijke Wetgever, in alles volmaakt gehoorzamen. De minste zonde scheen hen verschrikkelijk, omdat het tegen zo'n grote heerlijkheid streed. Hun onmacht werd hen allerschandelijkst, verdoemelijk en ondraaglijk. Want het stelde hen buiten staat om die heerlijke opperheerschappij naar behoren onderdanig te zijn. Ze wilden zichzelf liever duizendmaal veroordelen en vervloeken, dan die heerlijke opperheerschappij beschuldigen, beperken of verloochenen. Ze stelden hun voornaamste zaligheid daarin,

dat ze door Christus er toe zouden teruggebracht worden. Ze gaven zich met de uiterste gewilligheid er onbepaald aan over. Ze gevoelden de teerste bekommring om er toch niet tegen te zondigen. Één gedachte of neiging, die tegen enig gebod in het hart was opgekomen, maakte hen zo beklemd en verlegen, dat ze zonder belijdenis, vergeving en bekering, nergens enige echte rust konden vinden.

(2) Hoewel Gods echte kinderen deze indruk van Gods heerlijkheid nooit geheel kunnen verliezen, worden ze toch dikwijls door de overgebleven verdorvenheid zodanig dwars gezeten, dat ze op sommige tijden en in sommige gevallen bij Gods heerlijkheid zo onderscheiden en levendig als wel op andere tijden, niet bepaald kunnen worden.

a Want het kan wel eens gebeuren dat een Godzalig mens, die aan het verbijsteren geraakt is, omtrent *zijn plicht* wat onopmerkzamer en ongezonder wordt. Hij kan zo ver aan het dwalen raken, dat hij in de woorden, wet, gebod, plicht, gehoorzaamheid, het doen van Gods geboden, geen heerlijkheid of zonderlinge aangenaamheid ontdekken kan. Die woorden en zaken komen hem wel eens benauwend voor. Ja, ze schijnen hem in zijn haasten wel eens verdachte, wettische werkheilige dingen te zijn. Iemand die hem over plichtsverzuim vermaant, en tot bijzondere plichten in de geestelijke strijd, getrouw en evangelisch probeert aan te sporen, is soms niet echt welkom. Hij kan, dat zeer hoog gaat, de onmacht van hem en van de vermaner, ja Gods genade misbruiken, om een vriendelijke vermaner de mond te stoppen. Hij grauwt hem deze bitse woorden toe: “kunt u dat alles doen? Wat bent u groot! Gods arme kinderen zijn onmachtig!” Hij maakt zich deze uitdrukking zeer eigen: “zal ik dat doen, dan moet Gods genade mij te machtig worden, ik kan van mijzelf niets goeds doen”. Hij zegt dit niet uit een beschamende erkenning van zijn onmacht, en ook niet uit een ootmoedig inzicht in de noodzakelijkheid van de genade, die hij verbeurd heeft, en die hem, op zichzelf beschouwd, billijk geweigerd mocht worden. Maar zijn haastig, onverbroken, verdrietig gelaat en stem, doen met reden vrezen dat er een adder onder dat schone gras verborgen is, en dat hij het maar zonder indruk zegt, om zijn vriend die hem vermanen wil, de mond toe te stoppen. Men kan nu volkomen zeker zijn dat een Christen, die zo bestaat en spreekt als genoemd is, bij de *heerlijkheid van Gods wetgevende opperheerschappij* op die tijd niet recht levendig bepaald is. òf omdat men die opperheerschappij en de levendmakende genade te ver vaneen scheidt, òf omdat de verdorvenheid, die geen zin in de Godzaligheid heeft, te sterk is geworden. Want als iemand levendige indrukken van die heerlijkheid heeft, dan zal hij er zijn zaligheid in stellen dat God hem zo'n heilige wet gegeven heeft, die alleen het schadelijkste verbiedt en het zalige gebiedt, en dat hij aan die Wetgever verbonden en verplicht is. Hij zal zeer beschaamd worden wanneer hij overweegt dat hij tot die zalige plicht zo onmachtig is geworden, dat hij zo'n grote genade tot de betrachtiging ervan nodig heeft, en die overvloedige genade door zijn eigen schuld niet meer gebruikt. Hij zal eerder roepen: “God mocht Zijn genade rechtvaardig van mij nemen”, dan onbedachtzaam heen zeggen: “God moet mij genade geven”. Hij zal erkennen dat God en alle mensen hem over zijn schandelijk plichtsverzuim op het allerstrengste mogen bestraffen, en de volbrenging van zijn plicht met volkomen recht van hem vorderen. De woorden *plicht* en *wet* en het doen van Gods geboden, zijn voor hem die bij Gods heerlijke opperheerschappij recht levendig bepaald is, geen lage, maar recht heerlijke zaken.

b. Op diezelfde wijze kan de *heerlijkheid van Gods heiligheid en gerechtigheid*, wat al te ver uit het oog van een Christen raken. Dit is buiten alle twijfel gebeurd, wanneer hij zich in sommige zonden en wereldsgelijkvormigheden wat al te veel toegeeft. Want als hij op die tijd zulke levendige indrukken van die heerlijkheid als op andere tijden gevoelde, dan zou hij onder die dingen niet zo onverschillig kunnen zijn. Men vindt van deze ongestalte ook nog andere bewijzen. Wanneer een Christen van Gods heiligheid en gerechtigheid zulke gedachten maakt, die hem er zonder ootmoedige buiging voor doen schrikken en wegvluchten, dan kan hij volkomen zeker zijn dat hij van de heerlijkheid ervan geen levendige indrukken bezit. Want hij beschouwde het dan niet in die heerlijkheid, die het in het aangezicht van Jezus liet stralen, en hij berooft het van de heerlijkheid van de genade, die in Christus er onafscheidelijk mee vergezelschap is. Immers, de rechte heiligheid en gerechtigheid van God, die in Christus geopenbaard is, is een heerlijkheid die, wanneer het recht ingezien wordt, de mens niet doet vluchten, maar hem ootmoedig en beschaamd doet naderen, om zich ervoor te buigen, en zichzelf met innige onderwerping te veroordelen, in hoop dat het, omdat het in Christus verzoend is, zijn onafhankelijke en koninklijke heersende heerlijkheid openbaren zal, in het rechtvaardig uitdelgen van de schulden, om de volkomen voldoening van Christus.

c. Eindelijk gebeurt het ook wel dat een waarachtig Godzalig mens de heerlijkheid van Gods aanbiddelijke *genade* niet voldoende ter harte neemt. Deze eigenschap is wel zeer zacht, vriendelijk, strelend en uitlokkend. Maar het bezit ook tegelijk een ontzaglijke heerlijkheid, die de diepste neerbuiging, eerbied en kinderlijke vrees in het hart van hem, die het recht aanschouwt, moet verwekken. Want het is de heerlijke God Zelf, voor Wie de serafijnen hun aangezichten en voeten uit eerbied bedekken. Daarom is het ook hoog, heilig, rechtvaardig, almachtig en onafhankelijk, zoals men op het allerduidelijkst ontdekken kan, wanneer men het in het aangezicht van Jezus beschouwt. Maar deze heerlijkheid van de genade wordt door Gods kinderen niet altijd naar behoren opgemerkt. En deze ongestalte openbaart zich in verschillende onbetamelijke misdragingen. Daarom moet men het als een teken aanmerken, dat men die heerlijkheid van de genade niet behoorlijk inzielt, wanneer men van de genade en zijn zalmakende werking in ons of anderen, onbedachtzaam, oneerbiedig, met schertsende uitdrukkingen spreken kan. Een levendige ondervinding van de genade vervult het gemoed met blijdschap, en zo'n vrolijkheid, die zich ook in een vriendelijk lachend wezen, gebaren en spreekmanieren naar buiten openbaart. Maar het gaat eveneens, wanneer men de heerlijkheid van de genade levendig beseft, met zulke tekens van eerbied en ontzag gepaard, dat de blijdschap over de genade, van een natuurlijke, oneerbiedige, schertsende luchtigheid, in woorden en gebaren goed is te onderscheiden. Want een gemoed dat de heerlijkheid van de genade opmerkt, verheugt zich met een eerbiedige beving. Een ander blijkt dat de heerlijkheid van de genade niet levendig genoeg wordt ingezien, is ook dit, wanneer men onder de schijn van vrijmoedigheid in de gebeden en toenaderingen tot God, zich gedraagt alsof de heerlijke genade aan ons gelijk was. Dit doet men, wanneer men een genadige God oneerbiediger dan een heerlijk mens durft aan te spreken, of in een plechtig gebed geen gebaren van eerbied kan maken. Ik bekén dat een levendige indruk van de genade het gemoed veel vrijmoediger jegens God, dan de allergemeenzaamste medemens kan

maken. Maar hoe groter die vrijmoedigheid is, zoveel te groter is ook de eerbied en het ontzag, dat er mee gepaard moet gaan. Want zou u van een geringe bedelaar, die door een vriendelijke genadige, maar tegelijk een heerlijke koning was uitgenodigd, om zonder schroom en schrik zich in het gebrek tot hem te wenden, toch wel denken, wanneer hij op die nodiging die vriendelijke koning zonder enig teken van eerbied op het lijf wilde lopen, en hem zo aanspreken: “*nu, werk aan, geef op*, u kunt er niet buiten toe, u moet mij geven, u bent niet beter dan uw woord, u hebt het mij beloofd” Laat die eindige heerlijkheid van een aardse koning het niet toe zich zo omtrent hem te gedragen, zou men zich dan wel durven onderwinden de Koning van alle koningen zodanig te behandelen? Wanneer de heiligen van de heerlijkheid van de genade levendige indrukken gevoelen, dan naderen ze met deze taal: *zie toch; ik heb mij onderwonden te spreken tot den Heere, hoewel ik stof en as ben!* Gen. 18:27. Men mag verder met zekerheid geloven dat men de heerlijkheid van de genade uit het oog verloren heeft, wanneer men van de genade roemt, en ondertussen omtrent verdorvenheden onverschilliger en zorgelozer wordt. Want hoe levendiger de indruk van de heerlijkheid van de genade in het hart is, zoveel te groter is de bekommernis om die genade, die ook heilig is, toch in het allermindste niet te beledigen. *Wat dan? Zullen wij zondigen, omdat wij niet zijn onder de wet, maar onder de genade? Dat zij verre!* Rom. 6:15. Het is eindelijk nog een duidelijk bewijs dat men door de heerlijkheid van de genade niet krachtig genoeg geraakt is, wanneer men er niet toe durft naderen, omdat men geen waardigheid of geschiktheid in zich vindt, of bevreesd is dat men tot de volheid ervan al te vaak komen mocht. Want hoewel dit in de eerste oogopslag uit een besef van de heerlijkheid van de genade schijnt voort te vloeien, echter is het een levendig teken dat men de onafhankelijkheid, algenoezaamheid, onveranderlijkheid, ja het eigen wezen van de genade, en daarom zijn gehele heerlijkheid, niet levendig genoeg heeft ingezien.

(3) Die dan in een echte en levendige Godzaligheid voorspoedig wenst te wandelen en toe te nemen, dient zich vooral te benaastigen dat hij Gods heerlijkheid, zoals het zich in het aangezicht van Jezus openbaart, bestendig in het oog houdt, en zich in kinderlijke onderwerping, eerbied, vrees en gehoorzaamheid, er voor neer buigt. Hij moet zorgvuldig zijn dat hij deze volmaaktheid van Gods heerlijkheid niet verloochent, en ook niet vergeet, wanneer hij die andere in aanmerking neemt. Beschouwt men Gods heerlijke goedheid, waardoor Hij in onmachtigen het willen en werken naar Zijn welbehagen werken wil, dan moet men ook Zijn heerlijke opperheerschappij en gebiedende macht, waaraan wij ondanks onze onmacht verbonden en verplicht zijn, zeer nauwkeurig opmerken. Want zonder dit kan men de heerlijkheid van die goedheid niet levendig erkennen. Vestigt men zijn oog op Gods hoog en heerlijk recht en oppermacht om ons, Zijn van Hem afhankelijke schepselen, te gebieden, en om de onmachtigste tot volkomen gehoorzaamheid te verplichten, dan moet men Zijn heerlijke goedheid, die in onmachtigen alles wat Hij gebiedt Zelf werken wil, tegelijk in aanmerking nemen. Want anders zouden wij die gebiedende oppermacht beroven van zijn heerlijkheid, die het gemoed er in kinderlijke eerbiedigheid aan onderwerpt. Erkent men de hoge heiligheid en rechtvaardigheid van God, dan moet men deze volmaakheden ook als verzoend beschouwen, en de heerlijke genade en barmhartigheid niet vergeten. Want ze zouden ons zonder dit niet glansrijk, heerlijk en onderwerpend, maar duister, verdervend en

verdrijvend voorkomen. Neemt men de Goddelijke goedheid, genade en barmhartigheid ter harte, dan moet men zich tegelijk herinneren dat deze eigenschappen met de hoogheid, heiligheid en rechtvaardigheid van God vergezelschap gaan, opdat wij ons jegens hen niet oneerbiedig, maar zeer eerbiedig en onderwerpend gedragen mogen. Men moet de genade van de heerlijkheid van de onafhankelijkheid, algenoegzaamheid en onveranderlijkheid niet beroven, opdat men in plaats van eerbiedig en bestendig tot die te naderen, niet vreesachtig ervan wegloopt.

V. *God schonk de evangeliedienaren de kennis van Zijn heerlijkheid, IN HET AANGEZICHT VAN JEZUS CHRISTUS.* Jezus Christus, Die Zich in Zijn woorden en werken als God en mens, de Middelaar van God en van de mens, en die gezalfde Zaligmaker van rampzalige zondaren, openbaarde, was het voornaamste *Onderwerp* waarin, en het enige *Middel* waardoor zij Gods heerlijkheid aanschouwden.

Hieruit volgt:

- (1) dat zij, die Jezus Christus niet recht kennen, ook geen *waarachtige* kennis van Gods heerlijkheid tot zaligheid hebben kunnen. De wet en de heerlijke werken van de natuur, van de schepping en van de voorzienigheid, ontdekken ons ook wel iets van Gods heerlijkheid. Maar men kan daar de gehele heerlijkheid van God, zo als het tot zaligheid van een zondaar strekt, en zo als dat het gemoed van een zondaar in kinderlijke onderwerping, eerbied en gehoorzaamheid ervoor neerbuigt, niet ontdekken. Zoals in de verklaring en de daar aangehaalde plaatsen reeds is aangemerkt.
- (2) Men kan hieruit ook besluiten dat zij die Gods *heerlijkheid* niet *bevindelijk* en *levendig* kennen, ook geen rechte kennis van Jezus hebben, hoewel zij een historische kennis en geloof van Jezus' Messiasschap mochten bezitten, en daarvan veel spreken en preken konden. Want die het aangezicht van Jezus recht aanschouwt, moet daar ook Gods heerlijkheid, die daar zeer helder schijnt, noodzakelijk gewaar worden.
- (3) Men ziet hier verder dat de rechte weg om Gods heerlijkheid levendig te aanschouwen, deze is, dat men het aangezicht van Jezus bedaard bezielt en kent.
- (4) Eindelijk ontmoet men hier het voornaamste en wezenlijkste stuk, waardoor de heidense zedenleer, en de ware Godzaligheid van een Christen, alsook de algemene werkzaamheden van schijnchristenen, en de echte bevindingen van een echte Christen, van elkaar wezenlijk verschillen, en de laatste boven de eerste zo uitnemend verheven zijn. Want de zedenleer van de heidenen en alle natuurlijke mensen, beschouwt God alleen zo, als Hij Zich door de werken van de natuur openbaart. Hierom is aan hen het wezenlijke van Gods heerlijkheid, dat tot zaligheid van een zondaar dient, en dat zijn gemoed in een kinderlijke gehoorzaamheid, eerbied en vrees aan God onderwerpen moet, geheel onbekend. Hoewel de natuurleer, als het door het licht van Jezus' aangezicht verlicht is, voor een Christen in allerlei opzichten zeer nuttig kan zijn, echter kan het zonder het licht van Jezus' aangezicht, als het alleen staat, geen mens tot een ware betrachting van de deugd leiden. Het kan God niet openbaren als het hoogste goed voor een zondaar. Toch is dat volstrekt noodzakelijk, wanneer men God recht zal kennen, beminnen, gehoorzamen, en uit die beginselen zijn gedachten, woorden en werken tot Gods heerlijkheid richten, waarin de ware deugd gelegen

is. Want het vertoont ons wel enige volmaakheden en heerlijkheden van God; maar het laat zoveel donkerheden over, dat een zondaar de eigenlijke glans, zoals die in God tot zaligheid van zondaren plaats heeft, niet recht kan opmerken. Het ontdekt vele volmaakheden van God, die in de eerste oogopslag tegen elkaar en tegen de zaligheid van een zondaar rechtstreeks schijnen te strijden. De gehele natuur weet geen raad om deze zwaarigheid grondig op te lossen. Het laat hier een arme zondaar alleen staan. Het laat het toe dat hij in zijn duisternissen en boosheden, of sommige van Gods heerlijkheden tegen het natuurlicht zelf geheel verloochent, of er lichtvaardig overheen stapt, en ze alle naar zijn dwaasheid en vleselijkheid verdraait, of dat hij aan geen een recht bedaard, met innige liefde en gerustheid van het gemoed denken kan. Het laat hem of in een onverschoonlijke lichtvaardigheid, of in een onverdraaglijke onrust, en daaruit voortvloeiende slaafse vrees, vijandschap en huichelachtigheid, rampzalig neerzitten. En daarom blijft een gemoed, dat niets anders dan het natuurlicht heeft, ontbloot van de echte en rechte kennis van de heerlijkheid van God. Het merkt wel dat er zulke eigenschappen in God zijn. Maar het maakt zich er geheel slechte en onedele bevattingen van. Het dringt zichzelf op dat de wetgevende heerlijkheid en macht, zich allen tot het uitwendige, en niet zozeer tot het binnenste van het gemoed, de beginselen en oogmerken, uitstrekt; en dat ze zichzelf verloochenen, en in zeer vele dingen van hun heerlijkheid wat toegeven kunnen. Het verbeeldt zich dat de vlekkeloze heiligheid zich met vele zonden verenigen kan. Het vleit zich dat Gods onkrenkbare gerechtigheid geen recht behoeft te doen, of zich door enige schijndingen laat verblinden. Van de goedheid en barmhartigheid maakt het zich de allerslechtste, onreinste en schandelijkste bevattingen. Zo'n gemoed kan Gods heerlijkheid ook onmogelijk beminnen. Het is wel zeer verliefd op die zondige denkbeelden, die het zich van God maakt. Maar die zij immers een afgod, die het zichzelf in zijn verduisterd hart heeft gesmeed. De ware heerlijkheid van God kan het niet beminnen omdat het die niet kent. Ja, het bemint niet eens de donkere stralen, die het natuurlicht van Gods heerlijkheid aanwijst. Want het verdraait die, of bant ze met een slaafse schrik uit de gedachten. En hoe zou zo'n mens zich aan God, in kinderlijke eerbied, vrees en gehoorzaamheid, vrijwillig kunnen onderwerpen? Sommigen spreken wel zeer verheven van een onderwerping aan God. Maar het zijn enkel trotse klanken, die ze zelf niet eens verstaan of beoefenen, of ze verstaan daardoor een onnatuurlijke ongevoeligheid, of een gedwongen onderwerping aan een blind toeval en noodlot, dat ze niet kunnen veranderen.

Uit het een en het ander moet dan volgen dat al hun schoonschijnende en hooggeroemde deugden niets anders zijn dan blinkende zonden. Want al wat ze deugd noemen, bestaat maar in enige weinige uitwendige waarnemingen, waartoe zij door de natuurlijke gematigdheid, de opvoeding, de burgerwetten, de liefde tot roem, de ambitie van hen genaamd, geleid worden. Onder welke dingen zij van alle wezenlijke gronddeugden, en de rechte kennis, liefde, vrees van, en onderwerping aan God, ten enenmale ontbloot zijn. Hoe kan het wat anders dan zonde zijn, dat uit een schrikkelijke onkunde en misvatting van Gods heerlijkheid voortvloeit? Het moet immers zonde zijn, dat de mensen alleen doen om zichzelf, eigen eer, eigen belang, eigen volmaaktheid, of op zijn best, het algemeen welzijn, zonder enig opzicht op de ware God, te bevorderen. Want

daardoor stelt men zichzelf, eigen eer, eigen of algemeen welzijn, duidelijk tot zijn god. Is het niet een allerschrikkelijkste zonde, dat men een schepsel als een god zoekt, en alleen dient? Om kort te gaan, al die heidense natuurlijke deugden zijn zonden, die *God verboden heeft*. Het stoffelijke van sommige dingen is hen wel geboden, maar het vormelijke, dat het wezen uitmaakt, het gemoedsgestel, de beginselen, de einden en oogmerken die daaronder plaats hebben, maken het tot zonden die God verboden heeft. Want hoewel God bv. de aalmoezen heeft voorgeschreven, is het toch een verboden misdaad, wanneer iemand zonder geloof en liefde iets geeft, om van mensen gezien te worden, of het God als een voldoening voor de zonde toe te tellen. Vergelijkt men nu met deze heidense natuurlijke deugden de echte Godzaligheid van een Christen, dan ziet men hoe groot en wezenlijk onderscheid tussen beiden is, en hoezeer de laatste de eerste overtreft.

Want de Christelijke Godzaligheid aanschouwt Gods glansrijke heerlijkheid in het aangezicht van Jezus Christus, in zijn echte en zuivere luister, zoals het tot zaligheid van een zondaar verstrekt. Het kent de Goddelijke heerlijkheden, zoals ze met elkaar en met de zaligheid van de ellendigste zondaar lieflijk overeenstemmen. Die kennis maakt in het hart de teerste liefde, eerbied, vrees en onderwerping gaande. En hieruit ontstaat een oprechte gezetheid, om zich in alle uitwendige en inwendige plichten bestendig te oefenen, met verloochening van zichzelf, tot verheerlijking van God, Die men alleen wenst te dienen. Laten we nu ook eens kort uit diezelfde grond bezien, hoezeer de schijndeugden en schijnstroost van een naamchristen, van de geestelijke werkzaamheden en de echte troost van een echte Christen verschillen. Een tijdgelovige naamchristen kan ook vele blinkende schijnwerken verrichten, en zichzelf troosten. Maar in al zijn doen is hij van het aanschouwen van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus ontbloot. Hij kan zich met zijn aandoeningen, bevindingen, de kentekens van de genade die hij zich lichtvaardig toeëigent, en de beloften van het Evangelie die hij zonder grond op zichzelf toepast, vertroosten, zonder dat hij ooit bij Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus levendig is bepaald, en met betrekking op zichzelf werkzaam geworden.

Een echte Christen is geheel anders. Hij heeft Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus, onderscheiden, levendig, bevindelijk, met opzicht op zichzelf leren kennen. Zijn geestelijke werkzaamheden van evangelische verootmoediging, geloof, hoop, liefde, bekering en Godzaligheid, zijn geboren uit dat aanschouwen van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus. Want toen hij enige stralen van Gods heerlijkheid in de wet, en de strenge wegen van de voorzienigheid ontdekte, werd hij wel beangst, maar tegelijk verhard, en afkeriger van God. Maar toen hij Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus opmerkte, werd zijn gehele gemoed in vrijwillige verootmoediging voor God gebogen. Toen kreeg hij eerst vrijmoedigheid om in het gezicht van zijn walgelikheden, schulden en verdoemelijke krachteloosheden, tot een heilige en rechtvaardige Rechter te naderen. Toen werd hij de eerste beginselen van een gegronde en levendige hoop gewaar. Toen gevoelde hij de eerste vonken van een ongeveinsde liefde tot God, Zijn volmaaktheden, wet, beeld en volk. Toen scheidde zich eerst zijn ziel van alle zonden af, en begon zich tot alle Godzaligheid en deugd, in oprechtheid en kracht te bekeren. Ik beken, geestelijke bevindingen en de kentekens van de genade zijn

voor een echte Christen bijzonder aangenaam. Hij kan geen troost genieten, als hij ze in zichzelf niet kan ontdekken. Maar deze dingen zijn geen gronden of beginselen, waaruit zijn troost voortvloeit, maar alleen bewijzen dat hij aan de enige troostgrond een wettig aandeel heeft. De enige grond en beginsel van zijn leven, troost en rust, is Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus. De weg om die te genieten is een levendig gelovig aanschouwen van die heerlijkheid, met betrekking op zichzelf. De echte vruchten die daaruit geboren worden, zijn de bevindelijke werkzaamheden. En de bewijzen van echtheid zijn de kentekens van de genade.

Vervoege u eens bij een echte Christen, die onder zijn geestelijke ellendigheden bedrukt en treurig neerzit. Stel hem al zijn echte bevindingen, en de duidelijkste merktekens van de genade zo levendig voor ogen, dat hij ze zonder zich te ontmensen niet kan ontkennen. Als hem onder dit alles, wat vaak gebeuren kan, Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus, donker blijft, dan zullen al die bevindingen en merktekens hem geen troost kunnen bijzetten. Want hij ontdekt in die dingen geen wijsheid, gerechtigheid en sterkte, die hem uit zijn blindheid, schuld en krachteloosheid, waaronder hij treurig zucht, redden kunnen. Maar als de overweging van deze dingen een middel mocht zijn waardoor hij bij Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus bepaald werd, dan zou hij troost in zijn ziel gevoelen. Niet uit die bevindingen, maar uit Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus. Op diezelfde wijze bestaat hij omtrent de beloften. Als troostelijke beloften en bemoedigende uitdrukkingen middelen zijn, waardoor hij bij Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus bepaald wordt, dan zullen ze hem ongemeen vertroosten en bemoedigen. Maar blijft hem die heerlijkheid daaronder verborgen, dat helaas! vaak gebeurt, dan zal hij zich met de allerderbaarste beloften niet grondig troosten kunnen. Zie! zo groot en wezenlijk is het onderscheid tussen de grootste schijnchristen en de geringste van Gods echte kinderen. De eerste staat, leeft, werkt, en vertroost zich buiten God en Christus, in zichzelf. Maar de andere heeft Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus tot een zuivere grond van zijn staat, leven, werken en vertroosting.

Het is niet zonder belangrijke redenen gebeurd, dat ik in deze aanmerkingen weer zo lang heb stil gestaan bij het wezenlijke onderscheid tussen de heidense zedenleer en de Christelijke Godzaligheid. Het is gebeurd omdat het heidendom de allergevaarlijkste vijand is, met wie het Christendom in onze dagen te strijden heeft. Een heiden is eigenlijk een mens, die met verwerping van de openbaring, de godsdienst alleen naar het natuurlicht, door een verdorven verstand, op een grovere of beschaafdere wijze probeert in te richten. Nu is het aantal van zulke heidense mensen, die de Christelijke zedenleer in een heidense natuurleer met alle list en macht proberen te veranderen, ongelooflijk groot en neemt dagelijks onbegrijpelijk toe. En velen, die de geopenbaarde godsdienst nog belijden, werken toch heimelijk, hetzij bewust, hetzij onbewust, om dat heidendom voor te staan, en nog verder uit te breiden, door het hoog opvijzelen van de heidense deugden, en het verdedigen van die dwaling, dat de beschaafde, deugdzame heidenen, zoals zij ze tegen alle recht en reden noemen, wel zalig geworden konden zijn. Als de gemeente van de Heere niet op een Rotssteen gebouwd was, dan zou men gedurig moeten vrezen dat het gehele Christendom nog eindelijk tot het blinde heidendom terug zou keren. Men ontmoet zulke blinde

heidene onder alle rangen van de genaamde Christenen, onder *de groten* van de aarde, onder de *geleerden*, en onder de *gewone man*. Zeer velen schuilen onder de aanzienlijke lieden van deze wereld. Hoewel de Heere onder deze ook nog de Zijnen heeft. Want omdat vele van hen de ware grootheid niet kennen, en ook niet bezitten, maar het in een verstandeloze en lage grootsheid zoeken, daarom wordt voor hen alles wat gewoon is verachtelijk. Hierdoor vervallen ze, onder ander zeer lage dwaasheden, ook aangaande de godsdienst, in de allerverderfelijkste dwalingen. Sommigen, die de naam van een grote en sterke geest beminnen, storten in de allergrootste laagheid en zwakheid van gemoed, die op de wereld plaats kan vinden. Ze laten de alleronedelste verstandelooste dwaling, die tegen de allereerste en zekerste beginselen strijdt, over zich heersen, en ze worden zo klein, laag en zwak van gemoed, dat ze de allereenvoudigste en helderste beginselen van de menselijke rede niet eens kunnen inzien, en ook niet redelijk gebruiken. Maar ze laten zich door de laagste misvattingen en gemoedsdriften in een zee van volslagen onzekerheid, als redeloze ontmenste, versteende wanschepsels, omvoeren. Ze worden, om het kort te zeggen, Ongodisten, of zoals zij die goddeloosheid verkeerd noemen, Deïsten, en sterke geesten. Anderen, die de naam van een fatsoenlijk man beminnen, en vernemen dat in sommige rijken de natuurlijke religie, of het heidendom, de religie van zogenaamde fatsoenlijke lieden geworden is, gaan tot de Naturalisten of bescheidenste Vrijgeesten over. Hoewel ze de uiterlijke plechtigheden van de geopenbaarde godsdienst, als onverschillige omstandigheden, uit aardse inzichten ook waarnemen, zijn ze het echter in de gronden van de godsdienst met de beschaafde heidenen volkomen eens. In enige opzichten echter, zijn ze erger dan de heidenen. Want de heidenen staken in hun blindheid, omdat ze de openbaring misten. Maar deze verwerpen de openbaring die ze hebben, en ze omhelzen de dwaling, uit een verstandeloze drift om wat groots en bijzonder boven het gemeen te zijn. Sommige heidenen erkenden nog uit de natuur, de ongenoegzaamheid van de natuur om een betamelijke weg van zaligheid aan te wijzen. En ze toonden zich zeer begerig naar een Goddelijke openbaring. Maar deze misbruiken enige stralen die ze van de openbaring geleend hebben, bij welke ze enige zaken in de natuur ontdekken, die hen zonder de openbaring verborgen zouden gebleven zijn, om de natuur op te vijzelen en de openbaring heftig te bestrijden. Vele van de hedendaagse heidenen houden zich ook op onder de zogenaamde geleerde naamchristenen, bijzonder die zich in de filosofie geoefend hebben. Sommigen maken van deze edele wetenschap, die, als het recht gebruikt is, aan de godsdienst een onwaardeerbare dienst kan doen, een allerschadelijkst misbruik, om een louter heidendom bedekt in te voeren.

Ze nemen deze stelling, *een wijsgeer weet van geen openbaring*, in een onbepaalde zin onbedachtzaam aan. Want, hoewel men van die uitdrukking in een zeer bepaalde zin, een gezonde verklaring kan geven, is het echter, in een volstreckte zin genomen, een allerverderfelijkste misvatting, die lijnrecht tegen de beschrijving van een wijsgeer zelf strijdig is. Immers hij, die deze naam naar waarheid draagt, onderzoekt op een onderscheiden en gegronde manier, zonder onderscheid, alle dingen die zijn of mogelijk zijn, in hun wezen, mogelijkheid, einden en betrekkingen. Een christenfilosoof kan nu niet onkundig zijn van de mogelijkheid en het daadwerkelijk bestaan van een openbaring in de wereld. Wil hij nu aan zijn naam voldoen, dan moet hij natuur en openbaring beide, in de rechte betrekking die ze op elkaar hebben, nauwkeurig onderzoeken; of hij beschouwt de zaken niet volledig of filosofisch. Maar

sommigen schijnen deze stelling in een allervolstrekste zin te nemen. Ze stellen de openbaring terzijde. Ze maken een naarstig gebruik van de schriften van de oude heidense wijsgeren. Ze onderzoeken de gronden die het natuurlicht ontdekt, en bezien die soms door een verrekijker, die men zonder dat men het weten wil, van de openbaring heeft geleend. Men timmert daar een gebouw van een natuurlijke zedenleer en godsdienst, en men schildert daar een filosofische deugdzaamheid, waar alle gronden die de openbaring aan de hand geeft, zorgvuldig vermeden zijn. Men heeft aan geen betrekking, die de natuur op de openbaring heeft, gedacht. Om kort te gaan, men vervaardigt een schets van een heidense zedenleer en deugd. Men verwondert zich over zijn eigen werk. Men vergeet of veracht de christelijke zedekunde als al te eenvoudig.

Het allerbeklaaglijkste en wonderbaarlijkste is, dat sommigen, die zich tot dienaars van de geopenbaarde godsdienst hebben laten huren, hun predikaties, bestraffingen, vermaningen, vertroosting en besturingen naar die filosofische zedenleer inrichten. Zo werkt men om het heidendom in het Christendom bedekt in te voeren. Het grootste gedeelte van de gewone lieden bestaat omtrent de godsdienst ook als de heidenen. Want ze hebben Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus nooit aanschouwd. Ze kennen van God niets anders, dan wat uit de natuur van hen kennelijk is, dat zij door hun boosheid nog erger dan de heidenen verderven. Want de heidenen geloofden nog dat er voldoening voor de zonde moest zijn. Maar zij maken zich van God zo'n onheilige en onrechtvaardige bevatting, alsof Hij zonder voldoening met een zondaar gemeenschap kon hebben. Ze verdrukken het natuurlicht zodanig, dat ze van beschuldigende gedachten minder weten dan de heidenen. Toch verbeelden ze zich dat ze, wanneer ze enige stukken van een natuurlijke burgerlijke heidense eerbaarheid, rechtvaardigheid, matigheid en goedaardigheid betrachten, zeer deugdzaam mens zijn, die de zaligheid veilig mogen hopen. Zo ziet men hoezeer de wereld vervuld is geworden met mensen, die van geen andere godsdienst en zedenleer dan de heidenen weten. Als nu deze mensen dat grote onderscheid tussen de natuurlijke zedenleer en de Christelijke Godzaligheid, boven, blz. 138-139 genoemd, in een bedaarde overweging namen, dan zouden ze zich verplicht vinden met schaamte te erkennen, dat ze zich aan de grootste dwaasheid en goddeloosheid schuldig hebben gemaakt, wanneer ze met voorbijgaan of verachten van de Christelijke godsdienst, zo'n allerellendigste heidense religie hebben aangenomen. Wanneer zij, die belijden dat ze de geopenbaarde Christelijke religie kennen en geloven, maar toch staande houden dat sommige heidenen echte deugden geoefend hebben en ook wel zalig geworden konden zijn, de eigenlijke natuur van de natuurlijke religie, zedenleer en deugdsbetrachting, met de natuur van de Christelijke godsdienst, die Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus beschouwt, zonder vooroordeel vergeleken, dan zouden ze zich misschien over zichzelf verwonderen, hoe ze tot zo'n allergevaarlijkste stelling gekomen waren, en onbestaanbare dingen samen hadden willen voegen. Want het is waarlijk *onbestaanbaar* dat iemand de geopenbaarde Christelijke godsdienst grondig kent en gelooft, en de genoemde stelling met enige overreding staande houdt. Die onbestaanbare dingen kunnen niet anders dan door de band van donkere begrippen, vooroordelen en verkeerde neigingen verbonden worden.

Het is ook een *allergevaarlijkste* stelling, waaruit de allergevaarlijkste gevolgen natuurlijk moeten voortvloeien. Want als een heiden, zonder kennis van

Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus, door het enkele natuurlicht waarachtige dingen kan doen, en zalig worden, dan volgt immers noodzakelijk dat de beschaafde heidense en Christelijke religie, die beide tot wezenlijke deugden en zaligheid leiden, niet in wezen verschillen. Dat de kennis van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus, voor alle mensen tot zaligheid niet noodzakelijk is. Dat die Naturalisten, Socinianen en Vrijgeesten, die staande houden dat de openbaring niets anders doet dan de natuurlijke religie nader op te helderen, de zaak goed begrepen hebben. En dat men in een religie van staat, in de Vrijgeesterij, in een heidendom, ook waarachtige deugden kan doen en zalig worden. En zo is men dan heimelijk bezig om het eigen wezen van deugd in een heidense schijndeugd te veranderen, en de eigenlijke heerlijkheid van God, in het heerlijk aangezicht van Jezus, als minder noodzakelijk tot deugd en zaligheid te verdonkeren. En welke redenen of voorwendsels heeft men toch, om de geopenbaarde religie die men belijdt, zo bedekt en onbedachtzaam te grieven? Is het enige teerheid van gemoed, om geen deugden in enig mens te veroordelen? Hoe verbijsterd is dan die teerheid! Want, men laat zich daardoor misleiden om de schijndeugd, tot wezenlijk nadeel van de ware deugd, voor te staan. Is het een mensenzelfliefde, die ook de heidenen niet onbarmhartig kan veroordelen? Hoe verbijsterd, nutteloos en schadelijk is deze verkeerde mensenzelfliefde en barmhartigheid! Want men draagt de heidenen een liefde toe waar ze geen nuttigheid van kunnen hebben, maar die de mensen die met of na ons leven, een onbeschrijflijke schade veroorzaken kan, waardoor ze in een verderfelijke dwaling aangaande de ware deugd, en de weg van de zaligheid vervallen moeten. Is het een indruk van de Goddelijke goedheid, die men niet verkleinen wil door te stellen dat het de deugdzame heidenen gestraft zou hebben? Hoe slecht is die indruk! Want, die stelt een Goddelijke goedheid, die een schijndeugd voor een ware deugd zou aanzien, en die tot verdonkering van de heiligheid en rechtvaardigheid met de eeuwige zaligheid bekronen. Wat een indruk is dat, die zo teer voor zo'n ingebeelde goedheid zorgt, maar geen zwaarigheid maakt, zo iets te stellen waardoor de wezenlijke goedheid, heiligheid, rechtvaardigheid en heerlijkheid, die in het geven van Jezus Christus geopenbaard is, als minder noodzakelijk verdonkerd moet worden? Of is het een nederigheid, die zwaarigheid maakt om aangaande de deugden en zaligheid van de heidenen een bepaling te maken?

Maar, wat moet men van die nederigheid toch denken, die zwaarigheid maakt te geloven wat Gods Woord zo duidelijk leert? Wat voor nederigheid is het, die zich onderwindt die waarheid, dat de zaligheid in geen ander is dan in Christus Jezus, en dat alle heidenen in deze wereld zonder God hebben heen gewandeld, te verloochenen of ellendig te verdraaien? Meent men dat Christus die zaligheid voor hen had kunnen verdienen, en hen, zonder kennis, geloof en liefde van God en Christus, mededelen, dan meent men dat Christus verdiend heeft dat mensen, die tot ontluistering van Gods heerlijkheid op deze aarde hebben geleefd, in de hemel zouden komen. Zou men dan ook niet kunnen stellen, dat de meeste mensen, die zonder kennis, geloof en bekering sterven, door Christus Die zij niet kennen, toch zalig worden, en dat men die uitdrukkingen, die van de noodzakelijkheid van kennis, geloof en bekering spreken, maar verklaart van een natuurlijke kennis en geloof, of het alleen toepast op die mensen, aan wie de evangelisten en de apostelen, toen zij op de aarde waren, in de eerste plaats geschreven hebben? Waar wil dit heen? Heeft misschien een oude

godgeleerde in zijn haasten iets geschreven, en hebben sommigen, die verstandig en deugdzaam zijn, enig gevoelen dat daarheen helt alsof men sommige heidenen de deugd en zaligheid niet mag afpraten; toch zou het een onbetamelijk vooroordeel zijn, gesproten uit verkleefdheid aan menselijk gezag, wanneer men het liever met die mensen, dan met de klare waarheid en de Heilige Schriften wilde houden. Vreest men dat men zelf, met vele andere mensen die de roem van deugdzaam hebben, en gewend zijn de deugd liever uit enige heidense zedenlessen af te leiden dan uit Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus, die roem van deugdzaam verliezen zou, als men beleed dat de deugden van de heidenen maar blinkende zonden waren, laat men dan toch eens bedenken of het niet een grote winst zou zijn, wanneer men die ongegronde roem en de daarop gebouwde hoop, in dit leven nog verliezen mocht, opdat men een meer gegronde deugd en hoop in Christus mocht terugvinden. Laat men zich toch niet ergeren aan deze aanmerking. Want het vloeit natuurlijk voort uit de uitdrukking en het oogwit van de apostel, en het kan in onze dagen niet genoeg ingescherpt worden.

Dat de beminde lezer nu ook een weinig nader tot zichzelf geliefde te keren, om zich te onderzoeken hoe hij zelf omtrent de godsdienst toch mag bestaan. Herinner eens dat grote onderscheid tussen de natuurlijke zedenleer en de Christelijke Godzaligheid. Tussen de algemene werkzaamheden van natuurlijke mensen, en de echte bevindingen van oprechte Christenen, waarvan wij boven spraken. Hoe staat het met uzelf? Bent u ook slechter dan beschaafde heidenen, die zich door het natuurlicht lieten bewegen om zich in natuurlijke betrachtingen van de deugd te oefenen? Bent u ook zo onnatuurlijk geworden, dat u zich aan grovere ondeugden, van ongodsdienstigheid, onrechtvaardigheid, onmatigheid, onlijdzaamheid en leugens, tegen de openbaring en het natuurlicht beide, hebt overgegeven? Dan zou uw rampzaligheid immers zwaarder zijn dan die van de heidenen. Want, hoewel hun beste deugden blinkende zonden waren, echter zijn de uwe in trappen onbeschrijfelijk veel groter. Immers, zij namen nog de zweem van de deugden aan, maar u vertrapt alle schijnt van deugd, en geeft u openlijk aan de grofste ondeugden over. Zij zondigden tegen het natuurlicht, maar u tegen natuur en openbaring beide. Hoe onverdraaglijk zou dat verwijt toch zijn, dat u van de beschaafde heidenen zou moeten lijden, wanneer u met hen in de eeuwige verdoemenis zou liggen! Of denkt u dat u een godsdienstig en deugdzaam mens bent, zie dan toch eens met bedaardheid toe of uw godsdienstigheid en deugd wel beter is dan die van beschaafde heidenen, of tijdgelovige naamchristenen. Bezit u ook die verheven Godzaligheid van echte Christenen? Kent u Gods heerlijkheid zoals het zich in het aangezicht van Jezus vertoont? Kent u het aangezicht van Jezus zodanig, dat u Gods heerlijkheid er levendig en bevindelijk in hebt aanschouwd? Is het levendig en bevindelijk aanschouwen van Gods heerlijkheid, in het aangezicht van Jezus, het voornaamste beginsel en beweegreden van uw geloof, hoop, liefde, bekering, Godzaligheid en deugd geworden? Is het niet? Bent u van het aanschouwen van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus vervreemd? Ach! Dan bent u nog geen echte Christen of deugdzaam mens! U hebt Gods heerlijkheid nog nooit recht gekend, zoals het tot zaligheid nodig is. Al uw gestalten, aandoeningen en deugden, hoe levendig, hartelijk en heerlijk ze ook zijn mogen, zijn in de grond niets anders dan ellendige, natuurlijke, zondige schijndingen, waarmee u zichzelf misleidt. Want het wezen van het Christendom, het aanschouwen van Gods heerlijkheid in het

aangezicht van Christus, is in al die dingen niet te vinden. Hoe gevaarlijk is uw staat! Want God kan Zijn heerlijkheid niet verloochenen. Elk mens, die Hij geschapen heeft om Zijn heerlijkheid te kennen en te erkennen, zal het moeten opmerken en ondervinden. Leert men het hier, in de zachte spiegel van Jezus' aangezicht, tot zaligheid niet bevindelijk en levendig kennen, dan zal men het in het eeuwig verderf tot zijn eeuwige verschrikking moeten opmerken, zoals boven reeds breder is aangemerkt. *V.* Wenst iemand dan een echte Christen, een Godzalig en deugdzaam mens te zijn; wenst hij God recht te kennen en bij aanvang of voortgang in een levendig geloof, hoop, liefde, vrees, en teer leven, voorspoedig te wandelen, dan dient hij voor en boven alles ernaar te streven, dat hij Gods heerlijkheid *in het aangezicht van Jezus* recht onderscheiden en levendig kent. Want alle moedbenemende angsten, alle onverschilligheden, dodigheden, werkeloosheden en afzwerpingen, zijn levendige bewijzen dat men bij het aangezicht van Jezus niet levendig genoeg bepaald is.

Laat men dan proberen die heerlijke, zachte, zalige en levendige spiegel van Jezus' aangezicht gedurig voor ogen te houden. Laat men Zijn leven overdenken, Zijn lijden, staten en ambten, zoals ons die in het Evangelie en in de wegen van de voorzienigheid van de genade worden voorgesteld. Laat men alle middelen gebruiken die daartoe dienen kunnen. Laat men lezen, horen, spreken en vragen van, en naar dat aangezicht. Maar laat men niet vergeten dat God onder dit alles in onze harten schijnen moet, als we er recht bij bepaald en ingeleid zullen worden, zoals wij direct nader hopen te vernemen.

VI. Toen God in het hart van de heiligen scheen, werden zij eerst **DE KENNIS van Gods heerlijkheid, in het aangezicht van Jezus Christus, deelachtig.**

1. Zij

- (1) verkregen een letterlijke, zakelijke, bevindelijke, levende en geestelijke kennis, waardoor ze bij Gods heerlijkheid bedaard werden bepaald, en het verstandig, redelijk, onderscheiden, met overreding opmerkten, zodat hun gemoed en gedrag daarnaar gevormd werd.
- (2) Deze kennis was *het eerste en voornaamste voortbrengsel* van Gods zaligmakende werking in hun harten. Want alle andere genaden en gestalten lagen er in opgesloten, en moesten er ook onmiddellijk uit voortvloeien.
- (3) Het was de enige weg en deur, waardoor Gods heerlijkheid in de ziel kon komen. Het was volstrekt onmogelijk zonder dat van Gods heerlijkheid enige redelijke bevinding of zaligheid te ontvangen. Jes. 53:11; Joh. 17:3.

2. Daarom volgt dan, (1) dat zij, die een *waarachtige kennis* van geestelijke dingen deelachtig zijn, ook zaligmakende genade bezitten. En dat zij, die van *deze kennis* ontbloot zijn, ook alle zaligmakende genade missen. (2) Men moet verder besluiten dat zij, die naar zaligmakende genade, naar echte bevindingen van geestelijke dingen streven, zich eerst en meest moeten bemoeien om een waarachtige kennis ervan deelachtig te worden.

3. Hoe gevaarlijk zijn zij dan aan het dwalen, en hoe verschrikkelijk bestrijden zij God, Zijn genade en hun eigen zaligheid, die de waarachtige kennis *verachten, verdenken en overslaan!*

- (1) Toch maken allerlei mensen zich aan zo'n *verachting* schuldig.
- (a) Men kan gemakkelijk begrijpen hoe de bedorven geestdrijvers daartoe vervallen. Want omdat hun redeloze en geesteloze verbeeldingen en aandoeningen, die van alle waarachtige kennis ontbloot zijn, geen bedaard onderzoek kunnen verdragen, daarom veroordelen zij alle kennis, als natuurlijk en vleselijk.
- (b) Het is ook wel na te gaan hoe geruste zondaars van de rechte kennis zo laag denken, spreken, en uitroepen: *men weet genoeg als men er maar naar doet; of, die niet veel weet zal ook niet veel verantwoorden*. Want die ongelukkige mensen menen daardoor hun onkunde, traagheid en zorgeloosheid te verschonen. Maar zij bedenken niet dat ze noodzakelijk kwaad doen, als ze naar hun weten doen, omdat hun begrippen van God, van zichzelf, en van alle geestelijke dingen verkeerd en kwaad zijn. Ze hebben het niet opgemerkt dat het volk dat zonder kennis is, verloren gaat, en dat God met vlammend vuur wraak zal doen over hen, die God niet kennen. 2 Thess. 1:8.
- (c) Maar hoe komt het toch dat sommige van Gods echte kinderen, die de beginselen van de waarachtige kennis deelachtig zijn, vaak zo spreken, alsof de kennis, zonder onderscheid, niet nodig, ja schadelijk was? Zou het ook zijn, dat hun geweten hen aanzegde, dat ze ongemeen klein, donker en verward in de rechte kennis waren, en daarenboven onderhevig zijn aan een schandelijke schaamte en traagheid in het zoeken ernaar? Zou het ook zijn dat ze dit gebrek op deze wijze probeerden te bedekken, om de roem van bijzondere geestelijkheid, die ze bij zichzelf hebben opgevat, of van anderen onbedachtzaam ontvangen, des te beter te bewaren? Misschien hebben sommigen zich, door een blinde achting voor anderen die zo onbedachtzaam spraken, laten misleiden om hen zonder bedaard onderzoek daarin blindelings na te volgen. Maar de meesten komen daartoe door een kwalijk bestuurde goede bedoeling. Ze merken dat vele mensen zich met een dode woordenkennis van geestelijke zaken vergenoegen, en er een ongelukkig misbruik van maken. Dit willen zij met alle ernst tegengaan. Ze zijn daarin zeer te prijzen. Maar ze voeren die goede bedoeling niet verstandig uit. Ze onderscheiden die dode woordenkennis niet duidelijk genoeg van een levende, en ook niet het onbetamelijk misbruik van de kennis zelf. Ze spreken van de kennis, zonder onderscheid, zo laag en onvoorzichtig, dat menig eenvoudig mens op die gedachten kon komen, dat alle kennis onnodig was, en opgeblazen maakte. En zo maakt men dat vele mensen ook jegens de waarachtige kennis, dat eerste en voornaamste genadegoed, met verachting worden aangedaan. Hoe vermetel is dit gedrag in een zaak van zo'n gewicht, waardoor men in de verbeelding van nut te doen, meer schade dan voordeel doet! Wat voor nut zou hij toch doen, die de geveinsden wilde ontdekken, en intussen daarvan zo onvoorzichtig handelen, dat de meeste mensen daardoor op die gedachten kwamen, dat de ware Godzaligheid zelf, en de openbaring ervan naar buiten, onnodig, ja gevaarlijk was? Men moet dan de ongenoegzaamheid van de letterlijke kennis, en de schadelijkheid van het misbruik ervan, duidelijk aanwijzen; maar zo voorzichtig en onderscheiden daarvan handelen, dat men de letterlijke en geestelijke kennis zelf in geen verdenking brengt. Zegt Paulus, 1 Kor. 8:1, *de kennis maakt opgeblazen*, dan spreekt hij daar, zoals onze overzetters hebben aangemerkt, van een kennis die sommigen voorwendden, van een verbeelding, en niet van het wezen van een

waarachtige kennis, zoals uit het 2e vers duidelijk te zien is. Want de ware kennis is het rechte middel om zich recht ootmoedig te gedragen. Joh. 17:3.

(2) Hoewel een ongegronde *verdenking* van de kennis zo'n grote zonde niet is als de verachting en de veroordeling ervan, toch moet het voor een zeer schadelijke dwaling en ondankbaarheid gehouden worden. En hieraan maken vele van Gods kinderen zich in hun haasten schuldig, door een kwade besturing van hun zucht naar oprechtheid. Want ze zijn dikwijls bevreesd dat ze zichzelf bedrogen hebben, of nog misschien bedriegen zullen, omdat ze van geestelijke dingen een letterlijke en zakelijke kennis hebben. Men hoort vaak deze klacht: "ik ben in die dingen onderwezen, en heb ze duidelijk onder mijn bevatting; ik weet en versta het, hoe Gods kinderen werken; en ik werk ook zo, omdat ik het weet. Ach! Ik vrees dat al mijn werk verstandswerk zal zijn, en dat mijn kennis mij nog buiten Christus zal houden, en tot verzwaring van mijn oordeel verstrekken! Had ik wat minder kennis, en kon ik dan zo hartelijk werken als deze en die van Gods tere kinderen, dan zou ik eerder denken dat mijn bevindingen echt en recht waren." Als men deze klacht van nabij beschouwt, dan blijkt het dat deze zielen, die zich verbeelden dat ze teveel kennis bezitten, nog veel te weinig hebben, en dat ze zich door gebrek aan kennis, niet alleen tot onnodige kwellingen van zichzelf, maar ook tot grote zonden en ondankbaarheden laten vervoeren. Ze dienden veeleer te klagen: ach! Dat ik zo weinig kennis bezit! Want als ze wat meer kennis bezaten, dan zouden ze zien dat de letterlijke kennis een noodzakelijk middel is om tot de zaligmakende kennis te komen. Want de Heilige Schriften, die buiten alle tegenspraak het middel tot geestelijke verlichting zijn, zijn niets anders dan woorden waarmee men onmogelijk werken kan, als men de rechte letterlijke mening niet verstaat. Hoe groot is dan het gebrek van kennis, wanneer men zich verbeeldt, dat een onderscheiden bevatting van het rechte middel tot ware genade, een middel zal zijn dat wij daarvan verstoken blijven. Vergenoegen sommigen zich met een enkele woordenkennis: ook dat gebeurt door gebrek van kennis, waardoor ze de eigenlijke natuur en het rechte doeleinde van de woordenkennis niet recht kennen. Hadden zij onderscheidener kennis, dan zou het een middel zijn waardoor hen dit misbruik spoediger ontdekt kon worden. Immers mag men het misbruik aan de kennis zelf allerm minst wijten. Bezaten deze achterdochtige zielen meer kennis, dan zouden ze zien dat alle geestelijke werkingen van Gods kinderen een waarachtig verstandswerk zijn. Want het eerste werk, dat de Heilige Geest in de harten van de uitverkorenen verricht, bestaat daarin dat Hij hun verstand verlicht, opdat ze door het middel van de woordenkennis bij de zaken zelf bepaald mogen worden, om die onderscheiden, bevindelijk en levendig te kennen en te weten. Het zaligmakende geloof bestaat ook in geestelijk kennen en weten. Jes. 53:11; Ef. 1:17, 18. Alle overige werkzaamheden van de Godzaligheid moeten uit dit kennen en weten voortvloeien, als ze recht zullen zijn. Alle ongestalten, afzwerpingen en werkeloosheden van Gods kinderen ontstaan daaruit, dat hun kennis niet recht opgewekt en levendig is. Want zo gauw ze maar bij de zaken bepaald worden, en die zoals ze zijn, levendig beginnen te kennen en te weten, dan nemen hun gestalten en werkzaamheden een andere keer. Aan welke zonden en ondankbaarheden maken deze geslengerde zielen zich dan in hun haasten schuldig! Ze denken en spreken alsof alle echte bevindingen en werkzaamheden van de Godzaligen niets anders dan verstandeloze driften waren. Ze verachten het eerste en voornaamste voortbrengsel van

Gods zaligmakende genade, de kennis, die God door Zijn schijnen in het hart heeft gelieven voort te brengen. Zegt men: “er is toch ook een algemene, dode en natuurlijke kennis, waarmee de mensen verloren gaan”. Het is de waarheid. Maar dat neemt niet weg dat het zaligmakende geloof ook in een kennen en weten, hoewel van en geheel andere natuur, gelegen is, en dat hij die dit veracht, zich zeer ondankebaar gedraagt. Het onderscheid tussen een algemene, dode en natuurlijke kennis aan de ene kant, en een bevindelijke, levende en geestelijke kennis aan de andere kant, is ten dienste van eenvoudigen naar vermogen duidelijk aangewezen, in een uitgebreide aantekening, boven, blz. 105-106, te vinden. Men zie ook de *Aanmerkingen over Zach. 3:9, § 28, II, //*, en de *Aanmerkingen over Ps. 119:75, boven, blz. 94.*

(3) Het is ook eindelijk een zeer schadelijke dwaling, wanneer men de waarachtige kennis onbedachtzaam *overslaat*. Vele bekommerde mensen zijn naar een zaligmakende overtuiging, geloof en bekering zeer begerig. Ze arbeiden en woelen om zich die dingen op te dringen. Ze bidden en smeken dat God hen die dingen schenken mag! Maar ze vorderen niets. Wat is de reden? Deze. Ze hopen dit alles zonder een waarachtige kennis te verkrijgen. Sommige van Gods kinderen wensen van harte in geloof, liefde, ootmoed en Godzaligheid toe te nemen. Maar ze vorderen niet. Waarom? Ze zien het toenemen in de ware kennis van deze dingen voorbij. En zo werkt men zichzelf vruchteloos af, zoals men zich eveneens aan een verachting van het eerste voortbrengsel van de genade, de waarachtige kennis, schuldig maakt.

Wenst men dan de zaligmakende genade bij aanvang of voortgang te ondervinden; wenst men de ware Godzaligheid recht te betrachten, en daarin voorspoedig toe te nemen, dan moet men voor en boven alle dingen naar een letterlijke, zakelijke, bevindelijke, levendige en geestelijke kennis streven. Men moet alle middelen die God daartoe verordend heeft, vlijtig gebruiken, Gods Woord naarstig onderzoeken, overdenken, horen, en daarover met anderen spreken. Maar onder dit alles moet men niet vergeten dat wij daarenboven Gods onmiddellijk schijnen in het hart nodig hebben, wanneer deze middelen gezegend zullen zijn.

VII. *Wanneer God in de harten van de heiligen geschenen had, waren zij DE VERLICHTING der kennis deelachtig geworden.*

1.

God schonk hen (1) geestelijk licht, dat is, een bovennatuurlijke hebbelijkheid, waaruit die geestelijke kennis geboren werd. (2) Hij verlichtte hun kennis, en begiftigde ze met een grotere trap van onderscheiden klaarheid en levendigheid.

2.

Hieruit kan men de volgende waarheden veilig afleiden.

(1) Alle geestelijke kennis wordt uit geestelijk licht geboren. Waar geen geestelijk licht is, daar kan ook geen geestelijke kennis zijn. Waar integendeel geestelijk licht is, daar moet ook geestelijke kennis komen. Want geestelijk licht en geestelijke kennis hebben op elkaar een betrekking, als een hebbelijkheid op zijn daadwerkelijke oefening, en als de redelijkheid op zijn redelijke daden. Is het nu onmogelijk dat een redeloos schepsel, dat van de hebbelijkheid van de redelijkheid ontbloomt is, redelijke daden zou oefenen, zo kan het ook niet gebeuren dat een mens zonder

geestelijk licht geestelijke kennis zou bezitten. En zoals een mens die de hebbelijkheid van de rede deelachtig is, met de tijd redelijke daden doet, zo openbaart zich ook het geestelijk licht in het voortbrengen van geestelijke kennis. Verder, zoals men uit redelijke daden tot het aanwezen van de redelijke hebbelijkheid veilig besluiten mag, zo kan men ook uit de geestelijke kennis van het bestaan van het geestelijke licht volkomen verzekerd zijn.

(2) Men moet ook in de geestelijke kennis zeer verschillende *trappen* van licht, duidelijkheid en levendigheid, zorgvuldig aanmerken. Soms kan de geestelijke kennis zo *donker en flauw* zijn, dat men met de zaken die men kent, niet naar behoren kan werken. Dit leert de dagelijkse ondervinding alle kinderen van God. Ze zijn een waarachtige geestelijke kennis van hun rampzaligheid, en van de verlossing die in Christus is, deelachtig geworden, en zullen het ook eeuwig behouden. Maar die kennis kan vaak zo donker en flauw zijn, dat die waarheden, die ze kennen en daadwerkelijk beschouwen, geen grote kracht op het gemoed en de wandel doen. Soms kan de trap van licht, duidelijkheid en kracht zeer groot zijn. Hoewel niemand, die een waarachtige geestelijke kennis bezit, in een volstrekte onkunde weer kan vervallen, zijn echter de trappen van de verlichting van de kennis zeer *veranderlijk*. Die vandaag een donkere kennis heeft, kan binnenkort een grote verlichting daarvan ontvangen. En die vandaag een zeer opgeklearde kennis heeft, kan morgen door verschillende oorzaken zeer donker zijn.

(3) Als dan iemand begerig is dat hij bij aanvang een waarachtige geestelijke kennis mag ontvangen, of dat het bij voortgang meer verlicht mag worden, dan moet hij zich aan de verlichtende genade aanbieden, dat die hem bij aanvang of voorgang de *verlichting* schenken mag. Want het is onmogelijk dat iemand zonder dat geestelijk licht een geestelijke kennis oefenen zou. Als een blinde, of iemand die een duister gezicht heeft, begerig is om onderscheiden en duidelijk te zien, dan dient hij naar een middel om te zien, waardoor de hebbelijkheid van het gezicht herstelt of versterkt kan worden. Wat zou u toch wel denken van iemand die een blinde wilde overreden dat hij het vermogen had om te zien, en dat hij niet nodig had de geneesmiddelen van een ervaren dokter tot herstelling van het gezicht te gebruiken, maar die de blinde man gedurig vermaande om nauwkeurig toe te zien? Hetzelfde handelen zij met geestelijk blinde zondaren, die hen tot de oefening van een geestelijke kennis vermanen, en hen de rechte weg tot geestelijke verlichting verbergen of afraden. En zo buitensporig een blinde handelen zou, wanneer hij verschillende boeken en spiegels kocht om te lezen en zich te beschouwen, maar de raad van een ervaren dokter, om van hem ogenzalf tot een onfeilbare herstelling van het gezicht, vergeefs te ontvangen, in de wind sloeg; zo uitzinnig handelt ook een blinde zondaar, wanneer hij zich vermoeit om geestelijke dingen geestelijk te kennen, maar weigert als een blinde tot Christus tot verlichting de toevlucht te nemen.

3.

Die in dit stuk, waarvan de zaligheid in tijd en eeuwigheid afhangt, verstandig en getrouw met zichzelf en anderen wil handelen, moet vooral toezien dat hij de *zaligmakende verlichting* van het gemoed door gewisse en *onbedrieglijke merktekens* nauwkeurig onderscheiden mag van een natuurlijk *levendigheid*, een

geestdrijvende *verbeelding* en een *algemene verlichting* van de tijdgelovigen. Dit is zoveel te nodiger, omdat vele mensen hier op allerlei manieren zeer gevaarlijk dwalen. Want sommigen zijn zo lichtvaardig, dat ze genoemde schijndingen, tot hun eeuwig onherstelbaar verderf, voor de waarachtige verlichting houden. Anderen zijn zo vreesachtig, dat ze de bovennatuurlijke verlichting van de Heilige Geest als een natuurlijk algemeen werk aanmerken. Nog anderen laten zich uit verschillende beginselen bewegen om zo te denken, te spreken, en zich te gedragen, alsof men in dit gewichtige stuk, aangaande zichzelf of een andere, altijd in een volstreckte onzekerheid moest blijven, en nooit tot een gegronde en onbedrieglijke zekerheid kon komen. Hoewel deze laatste dwaling dikwijls de schijn van de voorzichtigheid, van de getrouwheid, en van een bijzonder doorzicht in geestelijke dingen probeert aan te nemen, echter moet men het als een schadelijke onvoorzichtigheid, trouweloosheid en donkerheid veroordelen, die tegen vele waarheden van de Heilige Schriften en van de Hervormde leer strijdig is, en die voortvloeit uit verschillende beginselen van eigen wijsheid, zelfgekozen leiding, donkerheid aangaande het wezen van de genade, of een redeloze vreesachtigheid. Temeer omdat het recht geschikt is Gods kinderen van hun troost, en God van Zijn eer te beroven. Men kan, God zij dank! in deze belangrijke zaak tot een zedelijke zekerheid geraken, en grondig genoeg onderscheiden wat zaligmakend, en wat natuurlijk algemeen licht is. Maar hier moet men de uiterste omzichtigheid gebruiken, om *bedrieglijke* merktekens van onbedrieglijke duidelijk te onderkennen. Sommigen nemen tot een zeker merkteken aan, *dat ze het licht dat ze ondervinden, in hun macht niet hebben, om het naar hun welgevallen zelf te veroorzaken*. Hoewel deze misvatting zeer algemeen is, is het echter de bedrieglijkheid zelf. Want daardoor zou men ook bewijzen kunnen dat men natuurlijke ziekten, loomheden, en de daar tegenoverstaande gezondheid en natuurlijke levendigheid, als geestelijke zaken moest aanmerken, omdat men die dingen ook niet in zijn macht heeft om ze naar welgevallen te veroorzaken of te verdrijven. Hoe verstandeloos dit besluit ook is, echter vindt men vele menen die, tot hun eeuwig onherstelbaar verderf, dit allerongelukkigst besluit maken. Want ze hebben een natuurlijke redeloze vlugheid en levendigheid, die van hun lichaamsgestel, het fatsoen, of andere lichamelijke dingen afhangen. Ze ondervinden gelijksoortige verwardheden en beklemdheden. Ze worden aangename en onaangename verbeeldingen gewaar. Ze zien dit aan als geestelijk licht en duister. Welk bewijs hebben ze, dat ze het daarvoor houden mogen? Dit. Ze kunnen zich deze dingen naar hun welgevallen niet geven, en ook niet afnemen. Dit is naar hun gedachten bewijs genoeg, om zonder verder onderzoek te besluiten, dat dit licht door Gods zaligmakende genade in hen gewerkt is. Gewis, de ogen van hen, die het heil van hun naasten beminnen, moeten wel van droefheid overlopen, wanneer ze horen dat sommigen dit als een veilig merkteken van iemands genadestaat lichtvaardig misbruiken. En ach! Dat Gods echte kinderen in dit stuk verstandiger handelden! Maar ook zij, die de waarachtige bovennatuurlijke verlichting van de zaligmakende genade deelachtig zijn geworden, laten zich door deze bedrieglijke stelling menigmaal misleiden, om zich ten aanzien van de omstandigheden grote schade toe te brengen. Want, zoals menigeen enkel lichamelijke verwardheden en benauwdheden als verberging van Gods aangezicht, of als tekens van Gods vreselijk ongenoegen aanziet, tot zijn beangstiging en moedbeneming, zo kan hij ook een lichamelijke en natuurlijke levendigheid, opgewektheid, en vrolijkheid voor een

bijzondere verlichting houden, zich daar zonderling mee vermaken, en omtrent het zoeken naar de wasdom en beoefening van het waarachtige geestelijke licht onverschilliger worden. Daar hij toch in die levendigheid minder verlichting ondervindt dan op een andere tijd, toen hij zich verbeeldde veel duisterder en van God verlaten te zijn. En welke reden heeft hij voor die misvatting? Deze. Ik heb dat licht en duister niet in mijn macht. Ik kan het mij naar mijn welgevallen niet geven en ook niet afnemen. Daarom moet het een licht zijn, dat Gods genade in mij gewerkt heeft.

Er zijn er ook die *een zinnelijke gevoelige verruiming en blijdschap*, tot een veilig merkteken van de waarachtige verlichting stellen. Maar dit is van diezelfde natuur en waarde als het zojuist genoemde. Want zulke zinnelijke verruimingen kunnen ook uit enkel natuurlijke oorzaken voortkomen. En integendeel kunnen Gods kinderen waarachtige verlichting van God ontvangen, en toch wegens een ontsteld lichaam, of andere omstandigheden, die zinnelijke verruiming missen. De onheilen, die deze misvatting in de wereld brengt, zijn diezelfde die uit het eerstgenoemde bedrieglijke merkteken voortvloeiden. Anderen stellen het merkteken van geestelijk licht *in zekere trappen van Godzaligheid*, die naar hun gedachten daaruit geboren moeten worden. Maar ook dit is een zeer schadelijke misvatting. Want hoewel men de boom aan zijn vruchten veilig kennen kan, echter zou hij zeer dwalen, die niet het wezen, maar zekere trap van schoonheid en volmaaktheid van de vruchten tot een merkteken van de natuur en het leven van de boom wilde stellen. Immers, alle merktekens van de natuur van dingen moeten niet gesteld worden in de omstandigheden en trappen, die in alle wezens en in die alleen niet te vinden zijn, maar in wezenlijke eigenschappen, die alle wezens en die alleen bezitten. De schade die genoemde misvatting veroorzaakt is wel zo groot en verderfelijk niet, als die welke de beide eerste stellingen aanbrengen, omdat onboetvaardige zondaars die van het wezen van de Godzaligheid ontbloomd zijn, zich daarmee zo gemakkelijk niet kunnen bedriegen. Toch is die groot genoeg om daarvoor te schrikken. Want die bedroefde misvatting is de voornaamste oorzaak waarom vele van Gods verlichte kinderen aangaande hun genadestaat, troost en vrolijke oefening van de Godzaligheid, in een treurige donkerheid blijven zitten. Immers, een goed aantal van hen kan nooit tot vastigheid van hun staat komen. Heeft men eens uit het aanschouwen van Jezus' aangezicht enige troost genoten, dan bestrijdt men het als een schadelijk zelfbedrog. Men verhindert zichzelf in een bestendige en vrolijke betrachting van de Godzaligheid, door gestadige verdenkingen van zichzelf. Wat is de oorzaak? Deze. Men denkt: "als ik waarachtig geestelijk licht bezat, dan moest ik zo'n trap van geloof, liefde, lijdzaamheid en sterkte in de geestelijke strijd bezitten. Die trap bevind ik niet. Daarom zal mijn licht naar alle waarschijnlijkheid maar een dwaallicht zijn." Zie! Zo verderfelijk is het, wanneer men in het stellen van de merktekens van de waarachtige verlichting mistast en lichtvaardig handelt. Ach! Dat God een ieder, die van de zielestaat en van Gods zalmakende werkingen in het hart van zichzelf en van een ander, denken en spreken wil, de teerheid en het oneindig belang van deze dingen toch op het gemoed drukte! Gewis, die stukken zijn Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6 149 zo teer en belangrijk, dat geen mens zich diende te onderwinden van zulke zaken een merkteken te stellen of toe te passen, behalve dan als hij voldoende tijd, vlijt, gebeden en arbeid besteed had om het met de uiterste zorgvuldigheid

te onderzoeken, opdat hij van de gegrondheid ervan uit zekere gronden recht grondig overreed was.

Laten we dan, onder indruk van de teerheid van de zaak, in afhangende van de leiding van de Geest in de waarheid, ook eens bezien welke de eigenlijke, wezenlijke en onbedrieglijke merktekens zijn, waaraan men de waarachtige verlichting van alle natuurlijke levendigheid, verbeeldingen, algemene verlichtingen en alle dwaallichten, veilig onderscheiden kan. Hier moet men vooraf aanmerken dat een merkteken van waarachtig genadelicht en leven, de volgende eigenschappen aan zich moet hebben.

(1) Het moet in geen omstandigheid, toevalligheid, of trap bestaan, maar in een wezenlijke eigenschap of vrucht, die van het wezen zelf niet gescheiden kan worden.

(2) Hieruit volgt

- (a) dat het in waarachtige begenadigden *alleen*, en in geen natuurlijke mensen, hoe nabij zij ook mogen komen, of hoe hoog ze in tijdgelovige verrukkingen gestegen mogen zijn, plaats moet hebben.
- (b) Het moet in *alle* begenadigden, niet alleen de gevorderde en levendige, maar ook in de allerzwakste, donkerste en dodigste, gevonden worden. Want de kleinste van Gods kinderen bezit zowel het wezen van geestelijk leven en licht, als de allergrootste. Zoals het kleinste kind en de zwakste mens het wezen van de mensheid zo wel deelachtig is, als de grootste en sterkste held.
- (c) Het moet, wat het wezen en het beginsel aangaat, in alle begenadigden *op alle tijden* zijn, niet alleen wanneer ze opgewekt en levendig werken, maar ook wanneer ze zich alledodigst en ellendig bevinden. Want een waarachtig verlichte kan het geestelijk leven nooit geheel verliezen. De zalving die hij van de Heilige Geest ontvangen heeft, blijft in hem wat het wezen aangaat, en onderscheidt hem wezenlijk van de beste tijdgelovige. 1 Joh. 2:27. Een redelijk mens behoudt, in wat voor staat hij ook mag zijn, de redelijkheid en de beginselen van redelijke werkingen, die zich telkens wanneer hij werkt, openbaren, al was het ook in een verbijstering van zinnen. Een levende vruchtboom heeft zijn leven, vruchtbaarheid, en de beginselen van de vruchten altijd, ook midden in de winter, in zich, zodanig, dat een verstandige onderzoeker van de natuur ze duidelijk genoeg kan ontdekken, en dat ze, wanneer het seizoen de vochten aan de gang brengt, ook altijd in knoppen, bladeren, bloemen en vruchten, in mindere of meerdere mate uitbreken. Het is met een waarachtig verlichte even zo gelegen. Hij heeft de beginselen van de wezenlijke merktekenen ook altijd, in de grootste ongestalten, in zich. Ze openbaren zich altijd vanzelf, zo gauw hij omtrent geestelijke dingen werkt, in mindere of meerdere mate. Hoewel hij zelf, of een donkere Godzalige, ze niet kan vinden, zo zal toch een geoefende Christen, wanneer hij ze gezet en bedaard onderzoekt, die ook in de naaste geestelijke winter vaak kunnen ontdekken.

(3) Eindelijk mag men niets als een onbedrieglijk merkteken van het geestelijke licht en leven aannemen, dat de Heilige Schrift, die, zoals in alle zo ook in deze stukken onze enige regel en toetssteen blijven moet, niet als zodanig aan de hand geeft. Zo'n onbedrieglijk merkteken, dat al deze eigenschappen heeft, is dan, om tot de zaak zelf te komen, de wezenlijke, natuurlijke *uitwerking* die aan het geestelijk licht en leven alleen, in allen, altijd, en noodzakelijk eigen is. Matth. 12:33; 1 Joh. 3:14. Tot deze

uitwerking behoren drie stukken, waarin onze catechismus met recht het wezen van de Godzaligheid stelt, namelijk, geestelijke *armoede*, een levend *geloof* in Christus, en de echte *liefde*, alle drie samengenomen.

- (1) Het eerste stuk dan, dat tot de wezenlijke uitwerking van het geestelijk licht en leven behoort, is de *geestelijke armoede*, waardoor men zijn geheel verdorven aard, zonde, smet, schuld, en zijn volstrekt gebrek van alle deugd, gerechtigheid en kracht, waarin men van nature steekt, zo onderscheiden, bevindelijk en levendig inziet, dat men zich als een arme voor God gedraagt. Matth. 5:3.
- (2) Het andere is een *levend geloof* in Christus, waardoor men Hem, met verloochening van zichzelf en alle schepselen, geheel in Zijn Persoon, ambten en goederen, zonder enige uitzondering, vrijwillig kiest en omhelst. Joh. 1:12; 3:36.
- (3) Het derde is de *liefde*, dat uit dit geloof geboren is, waardoor men een innige oprechte *toeneiging* of gezindheid tot God, als verzoend in Christus, tot Jezus, tot de wet, het beeld, en volk van God, in zijn binnenste gevoelt, met die uitwerking, dat men een innige afkeer en droefheid over alle zonden ondervindt, en dat men naar alle geboden met een naarstig voornemen begint te leven. Gal. 5:6; 1 Joh. 3:14; Matth. 7:21.

Maar hier dient men weer aan te merken,

- (1) dat men deze drie stukken moet samenvoegen. Want de echtheid van het ene moet uit het andere openbaar worden.
- (2) Men moet hier ook in geen geval op de *trappen* van volmaaktheid of onderscheidenheid, maar op het *wezen* van deze vruchten zien. Want men kan ook uit een vrucht, die door verschillende toevallen tot zijn volkomenheid niet is gekomen maar door wormen beschadigd is, van de levendigheid van een vruchtboom veilig oordelen. Het geestelijk licht en leven bevindt zich midden in de duisternis en de dood die in het vlees is overgebleven. Hierom ontmoet men tussen armoede, geloof en liefde, ook nog de tegenovergestelde vruchten van het vlees, die tegen de vruchten van de geest strijden en ze onvolkomen doen blijven. Gal. 5:17.
- (3) Eindelijk dient men hier ook nog de *tijden* te onderscheiden. Want hoewel deze vruchten aan het geestelijk licht altijd eigen zijn, echter zijn ze er op de ene tijd anders, dan op de andere. Immers, zoals een vruchtboom de vruchtbaarheid altijd in zich heeft, maar het anders in de winter en weer anders in de zomer en herfst openbaart, zo heeft het geestelijk leven ook deze vruchten altijd in zich, maar anders in een geestelijke winter, en weer anders in een geestelijke zomer.

Onder genoemde bepalingen mag men deze drie stukken voor veilige en onbedrieglijke kenmerken van geestelijk licht en leven houden. Want

- (1) ze zijn aan het geestelijk licht en leven *alleen* eigen. Ze kunnen van geen natuurlijke levendigheid of algemene verlichting, hoe verheven ze ook zijn, voortkomen. De levendigste en hoogste natuurlijke tijdgelovige aandoeningen, verbrekingen, verrukkingen, verruiming en ijverigste werkingen van spreken, bidden en andere bezigheden, zijn van deze wezenlijke vruchten geheel ontbloomd. Al hun verbrekingen zijn maar oppervlakkige aandoeningen van redeloze beroeringen of wettische benauwingen over deze of gene grovere zonde en straf, zonder dat bedaarde, redelijke, bevindelijke, levendige en ootmoedige inzicht in

zijn geheel ontblote toestand, dat in de allerzwakste van Gods oprechte kinderen, ook dan wanneer zij het slechtst gesteld zijn, zeer goed te ontdekken is. Al hun ingebeelde geloofsoefeningen zijn maar ongegronde, lichtvaardige en oppervlakkige toeëigeningen van enige beloften en goederen, zonder daadwerkelijke, bedaarde, armoedige, bevindelijke, levendige werkzaamheden en omhelzingen van Christus Zelf, zoals Hij in het Evangelie wordt aangeboden, welke in de allerzwakste gelovige duidelijk te vinden zijn. Al hun blijdschappen, bevindingen, en werkingen zijn maar oppervlakkige vertoningen, waar niet het minste van liefde tot God, van bedaarde tegenstand tegen alle zonden, en van een tere zucht en strijd tot een nauwgezette Godzaligheid te bespeuren is. Ze slaan deze dingen over, en geven zich vaak aan het tegengestelde des te onbedachtzamer over.

- (2) Bovengenoemde vruchten zijn verder aan het geestelijk licht en leven zo natuurlijk en noodzakelijk eigen, dat ze *in alle* begenadigden, niet alleen de meest gevorderde, maar ook de allerzwakste, zo veel het wezen aangaat, duidelijk genoeg gevonden worden.
- (3) Ze zijn ook *altijd* in hen. Het kan gebeuren dat ze in het begin, in geestelijke wintertijden en in uren van verzoeking, zo ingewikkeld verborgen liggen, dat een begenadigde zelf, of een andere ze zo direct niet kan opmerken of daarvoor houden. Maar op een andere tijd ontwikkelen ze zich, en maken zich onderscheiden openbaar. Ja, wanneer iemand, die in geestelijke dingen enig doorzicht heeft, ze met voldoende bedaarheid en wijsheid onderzoekt, dan kan hij ze ook in de zwaarste winter in hun beginselen zo duidelijk tegenkomen en aantonen, dat ook een kind van God in de allerslechtste toestand ze in zich kan vinden. Hoewel hij ze veelal voor geen echte vruchten houden durft.
- (4) Eindelijk worden deze vruchten ook in Gods Woord zelf als echte merktekens van waarachtig geestelijk licht en leven opgegeven. Matth. 13:33; 5:3; Joh. 1:12; 3:36; Gal. 5:6; 1 Joh. 3:13; Matth. 7:21. Daarom kan men dan volkomen veilig zijn dat allen die deze drie vruchten bezitten, het geestelijk leven deelachtig zijn, en integendeel dat allen die daarvan ontbloot zijn, het ook nog missen. Men mag zich verzekerd houden dat tot het wezen van het geestelijk leven niet meer, maar ook niet minder vereist wordt. Het zou misschien zeer nuttig zijn wanneer men zich in het onderzoeken van zijn eigen staat, of die van een ander, of in het besturen van onsterfelijke zielen, aan deze weinige en veilige merktekens alleen hield, en al de bijzondere stukken tot deze weinige hoofden bracht. Want een voorname reden waarom vele zielen in gedurige slingeren zonder vastigheid heengaan, is ook deze dat men de merktekens al te zeer vermenigvuldigt en al te verscheiden voordraagt. Immers, vele zielen komen daardoor in verwarring. Ze zien dikwijls iets aan, dat maar op een andere manier voorgedragen wordt, alsof het iets vreemds was, waarvan zij geen bevinding hebben; wat zij levendig in zich gewaar worden wanneer het maar op een gewone manier, kort en duidelijk wordt voorgesteld.

Ik beken, in elk van de drie genoemde merktekens zijn verschillende bijzonder stukken, die men onderscheiden en duidelijk moet aanwijzen en verklaren, opdat men van het geheel een waar en grondig begrip mag hebben. Men kan elk bijzonder stuk ook zeer gevoeglijk in een samenspraak, oefening of leerrede gebruiken, en toepassen

tot ontdekking of bevestiging van de mensen, en aantonen dat de andere stukken in het geheel niet kunnen zijn, waar dit wezenlijke gedeelte ontbreekt. Of dat zij, die een wezenlijk gedeelte hebben, ook de andere stukken, die daarvan niet gescheiden kunnen worden, deelachtig zijn, zoals Johannes, 1 Joh. 3:14, handelt. Ook kan het zeer nuttig zijn dat men aantoont hoe in allerlei werkzaamheden van Godzaligen, al deze stukken samenlopen. Zo kan men in een echte honger en dorst naar Gods gerechtigheid, of in een geestelijke waarachtige begeerte naar Christus, alle wezenlijke eigenschappen en vruchten van het geestelijk licht en leven helder genoeg ontdekken, en aan geslingerde zielen tot bemoediging aantonen. Maar het zou voor eenvoudige zielen zeer nuttig kunnen zijn, wanneer men die zaken, zoveel mogelijk is, naar die bekende, verklaarde en bewezen hoofdstukken schikte, om hen voor verwarring zoveel mogelijk is te bewaren. Sommigen konden misschien vrezen dat men op deze wijze vervallen zou om telkens hetzelfde te zeggen. Maar dit is gewis een nodeloze vrees. Want stel eens dat iemand voorgenomen had verscheiden zinnebeeldige Namen van de Heere Messias, of het zaligmakend geloof te verklaren. Zou u ook denken dat die man telkens op een onverstandige wijze hetzelfde zei, wanneer hij met eigenlijke uitdrukkingen aantoonde dat elk zinnebeeld ons de Heere Messias, of het geloof van de uitverkorenen aanwees? Anderen konden wel eens vrezen dat zij, die het alleen voor een geleerde en verstandige handelwijze houden wanneer men in de toepassing diezelfde zinnebeeldige uitdrukkingen, die in de tekst gevonden worden, zonder daarvan enigszins af te wijken, stipt gebruikt, deze manier van handelen als onverstandig en algemeen mogen aanzien en uitroepen. Maar welke zwaarigheid? Men kan zeker genoeg bewijzen dat mensen die dit doen, ongeleerd en onverstandig zijn, of dat zij door vooroordelen misleid zijn en in dit stuk niet grondig of verstandig redeneren. Een dienaar van het Evangelie diende zoveel verstand te hebben, dat hij zich aan zulk onverstandig doen niet keerde, en dat hij liever het wezenlijk nut van eenvoudige zielen, dan de ijdele roem van zulke mensen bedoelde. Zou een welmenende knecht van Christus zich niet voor het aangezicht van zijn Heere moeten wegschamen, wanneer hem daar te binnen kwam: “ik heb in de toepassing, die ik niet alleen naar de uitdrukkingen maar ook naar de verklaarde zaken moest schikken, mij stipt aan enige zinnebeeldige uitdrukkingen gehouden, die voor eenvoudigen donker waren, opdat enige mensen die zo'n handelwijze beminnen, het geleerd en verstandig mochten noemen; met dit gevolg dat ik die roem verkregen heb, maar dat Uw eenvoudige arme kinderen daardoor onzeker gebleven, of nog verwarder geworden zijn”!

VIII. *De daad. waardoor God de verlichting der kennis in de harten van de heiligen veroorzaakte, bestond hierin dat **Hij ZELF** in hun harten SCHEEN TOT verlichting.*

/ . God Zelf werkte dan door Zijn almachtige kracht *onmiddellijk* in hun harten, om die bovennatuurlijke hebbelijkheid van verlichting uit de duisternis daar voort te brengen. En die verlichting waaruit de kennis van Gods heerlijkheid geboren werd, was een onmiddellijk gevolg en voortbrengsel van dat krachtdadig schijnen.

// . Zo ziet men hier

- (1) dat tot verlichting van een ziel, behalve en boven alle middelen die de geestelijke voorwerpen aan het verstand tot beschouwing voorstellen, nog een bijzondere daad van Gods scheppende almacht, die een bovennatuurlijke hebbelijkheid in de

ziel schept, noodzakelijk vereist wordt. Want de heiligen waren met het heerlijk aangezicht van Jezus, waarin zich Gods heerlijkheid zeer duidelijk en levendig vertoonde, en met de overige genademiddelen bevoorrecht. Maar zouden zij, die van nature blinde en duistere mensen waren, die heerlijkheid in die spiegel ook aanschouwen, dan was het nodig dat hen nog een nieuwe weldaad geschonken werd. God Zelf moest nog daarenboven in hun harten schijnen, om daar een verlichting, of een bovennatuurlijke hebbelijkheid van geestelijk licht te voorschijn te brengen.

- (2) Het is ook niet genoeg dat God eenmaal in een hart geschenen heeft. Hij moet daar ook aanhoudend voortschijnen om dat geestelijk licht te onderhouden, op te wekken en te regeren, als men geestelijke zaken recht geestelijk en levendig kennen zal.
- (3) Naarmate dan de onafhankelijke Heere Zijn schijnen in het hart geheel of ten dele inhoudt, naar die mate blijft een ziel ook duister. Integendeel wordt het in een hart bij aanvang of bij voortgang licht, naarmate het de vrijmachtige God behaagt door Zijn scheppend alvermogen daarin te schijnen. Hier ontmoet men een vaste grond, waaruit men de verschillende gesteldheid van de mensen onder de genademiddelen zeer grondig verklaren kan. Er zijn verschillende mensen onder een heldere en krachtige verkondiging van het Evangelie. Deze en gene worden in verschillende geestelijke zaken bij aanvang of bij voortgang helder en krachtig ingeleid. Maar de meesten blijven duister en werkeloos zitten. Op de ene tijd ondervinden Gods kinderen onder het horen of lezen ongewoon licht in de zaken. Maar op een andere tijd bevinden ze zich zo donker en verward, dat diezelfde dingen hen nu zeer duister zijn. Hoe komt dit? U zult misschien denken: men kan verschillende oorzaken daarvan aanwijzen. Sommigen die het Evangelie lezen of horen, sluiten hun hart voor het licht van de waarheid, door schadelijke vooroordelen. Anderen benevelen hun verstand door een dikke damp van schadelijke begeerlijkheden, die hen zodanig kunnen aftrekken, dat ze niet eens bedaard luisteren. En Gods kinderen benemen zich vaak het licht door ongelovige moedeloosheden, of door een eigenzinnig woelen in eigen krachten. Het is zo. Deze dingen zijn vaak middelloorzaken, waardoor de mensen zichzelf voor de waarheid en zijn kracht onvatbaar maken. Maar het gebeurt ook dat verschillende lieden, die met geen vooroordelen boven anderen bezet waren, maar een algemene overreding van de waarheid bezaten, duister en onbekeerd blijven zitten. Daar anderen, die met vooroordelen en vijandschap vervuld waren, zelfs onder hun tegenwerken licht in de waarheid ontvangen en bekeerd worden. Menigeen die zich verbeeldde met een zucht om bekering naar de kerk te gaan, blijft onbekeerd zitten. Daar een ander, die enkel door begeerlijkheden gedreven naar de kerk ging, daar licht in de waarheid ontvangt. Sommige van Gods kinderen komen met moed en onderwerping onder het gehoor, of aan het lezen. Maar onder die bezigheden worden zij zo donker en verward, dat ze nergens bij komen. Terwijl anderen moedeloos en verward heengingen, en onder datzelfde voorstel buitengewoon licht ontvangen. Hoe komen deze dingen? De enige grond waaruit men deze vraag grondig kan beantwoorden, is alleen in Gods vrijmachtig schijnen te vinden. Deze worden onder het voorstel verlicht, en met de waarheid geestelijk werkzaam, omdat God naar Zijn onafhankelijke genade in hun harten schijnt. Maar gene blijven onder het krachtigste voorstel duister en onbekeerlijk zitten, omdat een

vrijmachtige God Zijn schijnen in het hart naar Zijn rechtvaardig oordeel inhoudt. Deze van Gods donkere kinderen ondervinden een meerdere verlichting van hun kennis, omdat hun goedertieren Vader nu, om goede en wijze redenen, helderder en krachtiger in het hart schijnt. Maar gene van Gods levendige kinderen worden onder het levendigste voorstel donkerder, omdat hun vrijmachtige en getrouwe bonds-God tot hun vernedering en onderwijzing Zijn schijnen wat meer gelieft in te houden.

Ach! Dat alle *leraars* en *toehoorders* dit stuk recht begrepen, en in de zin van de gedachten van hun harten bewaarden. Ze zouden onder het spreken en horen geheel anders zijn dan helaas! veelal gebeurt.

(1) De *leraars* zouden zich wel verplicht achten om uit gehoorzaamheid aan hun Heere, de waarheden zo duidelijk, onderscheiden en krachtig als hen ooit mogelijk is, voor te dragen.

- a. Maar zij zouden zich nooit verbeelden dat zij daardoor enige toehoorder zouden kunnen of moeten verlichten.
- b. Ze zouden voor, onder en na hun spreken tot de onafhankelijke verlichtende genade met ootmoedige onderwerping opzien, en de verlichting van de harten er ootmoedig van smeken, en zonder bepaling met lijdzaamheid verwachten.
- c. Als ze bemerkten dat een of meerdere zielen onder hun voorstel bij aanvang of voortgang tot licht waren gekomen, dan zouden ze daarvan geen melding durven maken met een oogmerk dat zij zelf daarvan enige roem of achting ontvangen mochten. Het zou hen zeer walgelijk zijn, wanneer een onverstandige vleier dat voortbrengsel van Gods schijnen vermelden wilde, om hen daarover in het aangezicht te prijzen. Ze zouden wel in diepe neerbuiging, met aangenaamheid en dankzegging erkennen dat een vrijmachtige God Zijn heilig en heerlijk schijnen met hun lage spreken en gebrekkige pogingen had gelieven te paren, maar ze zouden ook tegelijk hartelijk wensen, dat een ieder allerlevendigst geloofde, dat zij er niets toe gedaan hadden dan alleen door de kracht van de Heere de voorwerpen voor te stellen, en dat God alleen door Zijn krachtdadig schijnen dat licht veroorzaakt had, opdat dus, niet zij, maar de Heere daarvoor geprezen werd.
- d. Als de hoorders duister en werkeloos bleven, dan zouden ze niet moedeloos worden, en ook niet op de toehoorders toornig worden, maar met onderwerping erkennen dat God de verlichting van de zielen van hun handen nooit vordert, en Zich ook niet verplicht heeft om Zijn schijnen met hun spreken, naar hun welgevallen altijd te vergezelschappen. Ze zouden met de onbekeerlijke zondaren een innig medelijden hebben, aangezien de Heere Zijn schijnen van hun harten vrijmachtig inhield.

(2) Een onderscheiden begrip en een levend geloof van bovengemelde waarheid zou ook buitengewoon nuttig voor de *toehoorders* kunnen zijn.

- (a) Het zou hen aansporen om in afhanging van het vrijmachtig schijnen van de Heere, de middelen te gebruiken.
- (b) Wanneer zij duister bleven, zouden ze de schuld daarvan op de leraar niet durven werpen, maar ootmoedig erkennen dat God Zijn schijnen in het hart van

hen, die zich alle verlichting onwaardig hebben gemaakt, rechtvaardig had ingehouden.

- (c) Als zij onder de genademiddelen geestelijk licht ontvingen, zouden ze het aan de arme leraar ook niet toeschrijven, maar aan God, Die in hun harten geschenen had, de eer daarvan ootmoedig laten toekomen. Want als een ziel met geestelijke dingen werken zal, dan worden daartoe twee zaken vereist. Eerst is het nodig dat de weldaden hem helder, onderscheiden en betooglijk worden voorgedragen. Want wanneer een voorstel duister en verward is, kan een verlicht gemoed de zaken, die verward voor hem zijn, niet als onderscheiden beschouwen. Hierom is het een onwaardeerbaar voorrecht, wanneer men onder middelen verkeert waar de waarheden helder, onderscheiden en betooglijk worden voorgesteld. God, Die door gepaste middelen werkt, pleegt dit ook zodanig te beschikken, wanneer het Zijn welbehagen is mensen in de waarheid te heiligen en verder op te bouwen. Maar behalve dat voorstel is het ook nodig dat God eronder in het hart schijnt. Het is hier in het geestelijke als het in het natuurlijke zou zijn, wanneer een blindgeborene uit een geschrift belangrijke zaken gemakkelijk lezen en onderscheiden zou leren. Hiertoe zou buiten twijfel eerst vereist worden, dat een leesbaar geschrift, waarin die belangrijke zaken onderscheiden waren voorgesteld, voor zijn aangezicht gelegd werd. Want als er geen geschrift te vinden is, of als het onleesbaar is geschreven, of als de zaken onverstaanbaar voorgesteld waren, dan zou hij, als had hij zijn gezicht ontvangen, toch niet verstaanbaar kunnen lezen. Maar al had een blindgeborene het leesbaarste geschrift voor zijn aangezicht liggen, dan zou hij toch niets lezen kunnen, als hem het gezicht door een wonderwerk niet geschonken werd. Als dan iemand, die deze dingen recht begrijpt en levendig gelooft, onder enig middel verlicht mocht worden, dan zal hij God daarvan de eer moeten toebrengen. Hij zal de gaven en het werk van de dienaar wel erkennen en zeer waarderen, 1 Thess. 5:12, maar hij zal de roem daarvan laten toekomen aan God, Die deze bekwaamheden in hem gelegd heeft, en door Zijn voorzienigheid dat middel genadig beschikt heeft. Hij zal eindelijk ook vrijwillig erkennen dat de hebbelijkheid van geestelijk licht in zijn ziel, van Gods onmiddellijk schijnen in zijn hart is voortgekomen, zonder dat de arme leraar daar iets heeft kunnen toebrengen.

IX. De apostel BELIJDT hier eenvoudig en openlijk: God HEEFT in ONZE harten geschenen.

/. Hij (1) was op goede gronden verzekerd dat de verlichting, die hij en zijn mededienaars ontvangen hadden, een echt voortbrengsel van de zaligmakende genade was. (2) Hij sprak daarvan vrijmoedig, niet alleen tot ware begenadigden, maar ook tot de valse apostelen. (3) En dit was zeer nuttig tot weerlegging van de valse apostelen, tot versterking van de gemeente, en tot verheerlijking van de Goddelijke genade.

//. Zo (1) kan dan een Christen van de verlichting van hem en van een ander, voldoende zeker zijn. (2) Hij kan en mag het voor allerlei mensen belijden, zonder daarbij te voegen die herinnering, *als ik mij niet bedrieg*, die zeer velen uit een lelijke gewoonte zich zo eigen gemaakt hebben. Hij moet zich niet verbeelden dat dit de enige weg is om tot stichting van zijn naasten te spreken, zoals sommige eenvoudigen denken dat zij of anderen niet stichtelijk gesproken hebben als ze van

zichzelf en van hun vorige of tegenwoordige bevindingen niet iets genoemd hebben. Dit is een groot misverstand. Het spreken van zijn bevindingen is in sommige gepaste gevallen, maar niet alleen, ook niet altijd nodig en nuttig. Men kan soms meer stichten wanneer men van stellige bevindelijke waarheden spreekt. Immers, de apostelen hebben niet alleen, en altijd, maar bij sommige gelegenheden van hun bevindingen gesproken.

///. Het is dan een gevaarlijk teken van een verduisterd gemoed, wanneer men niet verdragen kan dat kinderen van het licht tot verheerlijking van God en tot stichting van de naaste, bij gelegenheden vrijmoedig verhalen hoe God bij aanvang of bij voortgang in hun hart of in dat van een ander, tot verlichting der kennis geschenen heeft. Een mens die zo'n verhaal veracht, of met woorden, gebaren en werken tegengaat, gedraagt zich als een ongelukkig kind der duisternis, dat als een onedele nachtuil de weerschijn van Gods schijnend licht niet verdragen kan, en wiens zinnen de god van deze eeuw allerongelukkigst verblind heeft door vijandschap, nijd, hovaardij, of andere begeerlijkheden. De uitvluchten waardoor men die blindheid en afkerigheid probeert te verschonen, zijn niets anders dan nieuwe bewijzen van een beklaaglijke verblindings. Men geeft voor dat men zulke verhalen van die verlichting niet goed verdragen kan, omdat gewone, onverstandig en soms jonge mensen zich daarop verheffen, en verstandige oudere lieden verachten. Maar welk bewijs heeft men toch voor die verdenking? Ze doen een ootmoedige belijdenis van hun eigen duisternis, en roemen de vrijmachtige ontferming die in hun hart, dat boven anderen verduisterd was, onafhankelijk geschenen heeft. Die zo spreekt, verhoogt immers de genade, en vernedert zichzelf. Men maakt dan openbaar dat men in geestelijke dingen geheel niet zien kan, wanneer men een betamelijke zelfvernederings als een onbetamelijke zelfverheffing aanziet. Misschien oordelen sommigen het spreken van de geestelijke verlichting ongeoorloofd, omdat zij, die deze zalige verlichting nog missen, er niet van mee kunnen spreken. Maar hoe vergiftig is de grond, waar dit oordeel uit voortspruit! Want men begeert dat geen mens van Gods genadewerkingen melding maakt, wanneer men zelf buiten staat is daarvan te spreken. En men beschuldigt Gods kinderen van zelfverheffingen boven anderen, wanneer ze zich vernederen en de genade verheffen, en men bewijst met sprekende daden dat men zichzelf boven God verheffen wil! Is men zelf buiten staat Gods onafhankelijke genade te roemen, dan diende men immers des te ernstiger te begeren, dat anderen die daartoe bekwaam zijn dat doen mochten, als men zich niet als een opzettelijke bestrijder van Gods heerlijkheid gedragen wil. Heeft men lust om in zulke gezelschappen mee te spreken, dan zou men het op een stichtelijke wijze ook kunnen doen, wanneer men zijn gemis van die verlichting maar eenvoudig te kennen gaf, onderzoek deed naar de rechte weg waardoor men ook tot licht kon komen, en anderen opwekte om daarvan wat nader met ons te handelen. En wat een schade of schande is het toch, wanneer iemand die van zijn eigen verlichting niet kan spreken, met een toegenegen gemoed onder verzuchtingen tot God, anderen van hun verlichting hoort spreken?

////. Het is zeer te bejammeren dat iets van die donkere vooroordelen ook sommige verlichte kinderen van het licht nog aankleeft. Men maakt soms zwaarigheid om een vrijmoedige belijdenis te doen van de verlichting die God gegeven heeft. En kan men

het niet geheel ontwijken, dan kan men niet laten, of men moet dat licht verdonkeren door vele onnodige bijvoegsels, bv., als ik mij niet bedrieg, als het maar waar is, u moet niet denken dat ik wat bijzonders heb, en dergelijke meer. Maar hebben de apostelen, de eerste Christenen, en de eerste Hervormde belijders dan ook zo gehandeld? Of zijn die misschien zo voorzichtig niet geweest als zij, waarvan ik nu spreek? Nee, zal men zeggen. Men moet onze woorden zo niet uitleggen. Wij spreken dit uit nederigheid. Want de apostelen en eerste Christenen waren bijzondere heiligen, waarmee wij ons niet durven vergelijken. Maar deze oplossing zweemt wat naar de redenering van de roomsgezinden, die op onze bewijzen voor de zekerheid van het geloof, deze uitvlucht maken, dat de apostelen en bijzondere heiligen die bezeten hebben, maar dat men van hen geen besluit op gewone Godzaligen maken kan. Men moet zeker met eerstbeginnenden en vreesachtigen, die uit donkerheid en zwakheid, gepaard met een zucht naar oprechtheid, zo redeneren, een innig medelijden hebben, en hen met vele lankmoedigheid Gods wegen en werken bescheiden uitleggen. Maar men zou iemand, die zich zo'n handelwijze eigen had gemaakt uit gewoonte of uit verbeelding van nederigheid, voorzichtigheid en armoedigheid, met een heilige voorzichtigheid wel mogen bestraffen. Immers, de verlichting van de harten wordt door Gods onafhankelijk schijnen veroorzaakt, zonder dat de grootheid of kleinheid van de mensen daarbij in enige aanmerking komt. Wanneer God in het hart van de gewoonste man gelieft te schijnen, ziet hij even zo waarachtig als de grootste heilige. In dit geval is er geen onderscheid tussen beide. Wanneer een doorgeleerde natuurkundige, en een gewone eenvoudige man een welbekende vriend ontmoeten, en de zon op de heldere middag de ogen van hen beiden verlicht, dan kan de laatste die vriend even goed zien als de eerste.

Stel eens dat die gewone man, als hem gevraagd was of de zon hem ook had verlicht, en of hij die welbekende vriend bij dat zonlicht ook gezien had, wilde antwoorden: "als ik mij niet bedrieg, als het maar waar is, dan heb ik hem ook gezien, maar u moet van mij niets bijzonders denken". Stel eens dat hij, als hem verder gevraagd was waarom hij zulke bedenkingen toch gebruikte, waarvan de geleerde man niets meldde, dan antwoordde: "dat is een geleerde man, maar ik een gewone persoon; ik spreek zo uit nederigheid; ik durf mij immers met die grote man niet in één rang te plaatsen". Wat zou u toch van zo'n nederigheid denken? Pas dit nu eens toe op hen, die uit een enkele gewoonte ook zo van hun geestelijke verlichting spreken. Maar donkere en vreesachtige zielen, die zulke bepalingen, als ik mij niet bedrieg, daarbij voegen, omdat ze de zaligmakende verlichting van de algemene niet voldoende kunnen onderscheiden, moet men, zoals boven reeds herinnerd is, van de zojuist genoemde zorgvuldig onderscheiden.

X. Die grote weldaad dat God in het hart van de evangeliedienaren geschenen had, tot verlichting van de kennis van Zijn heerlijkheid in het aangezicht van Christus, was DE OORZAAK waarom zij NIET ZICHZELF, MAAR CHRISTUS PREDIKTEN.

/.. Toen zij Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus aanschouwden (1) verloor alle heerlijkheid van de schepselen zijn luister in hun ogen. (2) Ze vonden daarin zo'n zaligheid, dat zij geen aardse achting, roem, goed of vermaak, naast, zonder en tegen dat, mochten of wilden begeren, (3) en de liefde van Christus drong hen zodanig, dat zij in hun prediken geen eigen achting, voordeel of vermaak, maar de openbaring van die heerlijkheid bedoelden.

//. Zo ziet men hier zeer duidelijk

- (1) dat een waarachtige verloochening van alle wereldse begeerlijkheden, een noodzakelijk gevolg en teken van de waarachtige zaligmakende verlichting is. Al het licht dat de mensen aanzet om eigen eer, voordeel en gemak in de wereld na te jagen, kan van de echte soort niet zijn. Hoe meer geestelijk licht iemand deelachtig is geworden, zoveel te minder gezetheid op eigen roem en voordeel zal hij ook hebben. En zoveel te meer zal hij beschaamd en verlegen worden, wanneer hij merkt dat de oude mens enige aardse bedoelingen, of met list, of met geweld, daar tussen wil mengen.
- (2) Dit heeft in het bijzonder in rechtgeaarde dienaren van het Evangelie plaats. En hoe levendiger zij Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus aanschouwen, zoveel te meer worden zij aangespoord om niet zichzelf, maar Christus, hun gezegende Heere, te prediken. Ze stemmen het hartelijk met Johannes de Doper in, toen hij betuigde: *Hij, namelijk Christus, moet wassen, maar ik minder worden.* Joh. 3:301.

///. Het zou zeer nuttig kunnen zijn dat zij, die enig licht menen te hebben, en die van geestelijke dingen tot anderen spreken, oefenen of prediken, zichzelf vaak zorgvuldig onderzochten of men Christus, dan of men zichzelf bedoelde en predikte. Wenst men dit recht grondig te doen, dan moet men zich onderscheiden voorstellen waarin het prediken van zichzelf, en het prediken van Christus eigenlijk gelegen is; en zichzelf dan daarmee nauwkeurig vergelijken. Men predikt zichzelf, wanneer men bedoelt door het prediken zijn eigen bekwaamheid bekend te maken, en daardoor achting, liefde en voordeel in de wereld te verkrijgen. Laten we zo'n ongelukkige spreker, oefenaar of prediker eens wat nader en onderscheidener beschouwen. Die man verbeeldt zich dat hij met licht, wijsheid, geleerdheid, welsprekendheid, gaven en bekwaamheden begiftigd is. Hij richt zijn spreken, oefenen en preken zo in, dat de mensen die hem horen, zijn genadegaven en bekwaamheden mogen opmerken, achten, bewonderen, vertellen, roemen en prijzen. Hij hoop daardoor achting, eer, roem, toegenegenheid, voordeel of andere aardse dingen in de wereld te verkrijgen. Hij is zeer begerig te weten wat de mensen van hem oordelen, en of hij ook genoeg gegeven heeft. Soms wenst hij ook wel te weten of Godzalige mensen door zijn spreken, oefenen of preken gesticht zijn geworden. Maar dit ontstaat zozeer niet uit een zucht tot het heil van de Godzaligen, als wel uit een hoop dat de Godvruchtigen, als ze het goed voor hun zielen.

Sommigen verklaren deze plaats alsof Johannes hier van zijn eigen werkzaamheden omtrent Christus, en van zichzelf sprak, zo: "Christus moet in mijn ogen, voor mij noodzakelijker en dierbaarder worden, omdat ik bij mijzelf hoe langer hoe minder word, dat is, mijn verdorvenheid, schuld, onmacht en onwaardigheid hoe langer hoe meer ondervinden en erkennen moet". Maar, hoewel dit een volstreekte waarheid op zichzelf was, echter werd die hier op deze plaats niet bedoeld. Het is uit de samenhang voldoende zeker dat de Doper hier niet spreekt van de achting die hij zelf, maar die andere mensen voor Christus en Johannes hebben moesten. Christus moest wassen in de achting en genegenheden van anderen, en meer aanhang krijgen. Hoe meer Christus wies, zoveel te meer moest Johannes in de achting van anderen verminderen. Ze moesten hun achting en genegenheden van Johannes aftrekken, aan Christus alleen

geven, en Johannes maar om Christus wil beminnen. Want Christus moest de Bruidegom geacht worden, maar Johannes alleen een vriend en dienaar van de Bruidegom gehad hebben, hem de eer daarvan mochten geven, en zich over zijn geestelijk en bevindelijk handelen verwonderen. Want het brengt hem weinig stichting aan, als iemand die onder zijn handelen gesticht was, alleen van de Heiland wilde roemen, en hem te verstaan geven dat hem de spreker daaronder uit het oog en het hart geraakt was. Ontmoet zo'n ellendige zelfbedoeler mensen die zich over zijn licht, inzicht, wijsheid en gaven verwonderen, en verklaren dat zij in tijden zulk spreken, oefenen of prediken niet gehoord hebben, dan wordt zijn ziel met een tintelend genoeg overgoten. Hij zet zich recht op om die lofrede met aandacht aan te horen. Het gelaat van zijn aangezicht wordt helder, aangenaam en vrolijk. Het vuur van eigenheid begint te branden. De gesloten mond gaat open. Hij spreekt met ongewone ijver en indruk. En dit vervoert hem zodanig, dat hij aan de geschiedenis van Herodes, in Hand. 12:21-24 aangetekend, niet eens kan denken. Gebeurt het dat hij met al zijn spreken, oefenen en preken geen acht of verwondering kan krijgen, dan verwondert hij zich over het onverstand, vooroordeel of de partijdigheid van de mensen. Hij klaagt over verachtingen en liefdeloosheden in de wereld. Hij wordt moedeloos en zou met spreken, oefenen of prediken wel willen stoppen; niet uit een bekommring of de Heere zijn ellendig, gebrekkig en walgelijk werk niet misschien rechtvaardig versmaadde, welke moedbenemende gedachte de oprechtste van de knechten van de Heere, die op rotsen ploegen, vaak bekruipen kan; maar uit een verdrietigheid dat hij zijn eigen eer en roem niet naar genoeg kan bereiken. Hij is daarenboven over de achtung van anderen zeer achterdochtig. Hij hoort niet het liefst dat van de genade, bekwaamheden en zegeningen, die God aan anderen verleend heeft, tot roem van de Gever enige melding gemaakt wordt. Hij weet in een ieder wat te berispen. Zo niet met woorden, dan tenminste in zijn gedachten. In gezelschappen is de zelfzoeker geheel niet stichtelijk. Of het moest zijn in een vergadering van eenvoudigen, waar hij de profeet kan spelen, en waar men zich, wanneer hij de mond opent, al verwondert over de zaken die hij nog zeggen zal. Want ontmoet hij lieden voor welke hij bevreesd is dat ze hem misschien zijn licht betimmeren konden, dan verandert hij graag de stichtelijke samenspraken in onstichtelijke twistingen en haarkloverijen, om zijn wijsheid te openbaren. Laten we nu ook eens een spreker, oefenaar of prediker, die Christus predikt, een weinig nader bezien. Zo'n gelukkig mens is van zijn eigen rampzaligheid recht grondig, levendig en onderscheiden overtuigd. God scheen daaronder in zijn hart om hem te geven de verlichting van de kennis van Zijn heerlijkheid in het aangezicht van Christus Jezus. Deze werd daardoor in zijn ogen het allerheerlijkst, schoonst, beminnelijkst, noodzakelijkst en zaligst Voorwerp op aarde. Hij gaf zijn ziel, lichaam, en alles wat hij had, met verloochening van zichzelf en alle schepselen, aan Hem en Zijn dienst vrijwillig en vastberaden over. Hij ondervond een heersende begeerte dat die Schoonste onder alle mensenkinderen gekend, omhelsd, genoten, gediend en geroemd mocht worden. Deze liefde dringt hem om de heerlijkheden van Christus naar vermogen voor te dragen, te verklaren en aan te prijzen. Van alle licht, wijsheid, geleerdheid, gaven en bekwaamheden, die God hem gegeven heeft, maakt hij een naarstig gebruik. Niet met een oogmerk dat de mensen die dingen zouden opmerken, bewonderen of hem daarom achten, beminnen en prijzen. Maar opdat zij met des te meer helderheid, overreding, aangenaamheid en toegenegenheid van Christus

mochten horen, Hem kennen, omhelzen, ondervinden, beminnen en alleen aanhangen. Verneemt hij dat anderen boven hem in licht en gaven uitmunten, en dat zij aan het rijk van Christus grotere diensten dan hij doen, dan kan hij zich daarover wel eens in zijn geest recht innerlijk verheugen. Want hij weet dat hij niet in staat is zijn Zaligmaker naar behoren te verkondigen, te roemen en aan te prijzen. Het zou hem aan het hart smarten, wanneer het niet heerlijker dan hij doen kan, verricht kon worden. Heeft een vrijmachtige God anderen, die voor meerdere gaven vatbaar waren, bekwaam gemaakt om zijn gebrek te vervullen, dan verblijdt hij zich dat Christus zo heerlijk verkondigd wordt. Zijn er gemeenten en geestelijke kinderen, die hem omwille van Christus en van het werk een betamelijke achting en liefde toedragen, dan neemt hij dat in nederigheid met dankzegging aan God bescheiden aan. Maar hij eindigt in die achting en liefde zelf niet. Hij merkt het aan als tekens dat die personen betrekking op Christus en Zijn werk gekregen hebben, en als middelen waardoor ze hem met des te meer aangenaamheid en vrucht van Christus kunnen horen spreken, oefenen of prediken. Mag hij eens uit de mond van zijn gestichte kinderen deze taal vernemen: “mijn ziel werd onder uw voorstel zodanig aan Christus verbonden, dat u uit mijn oog en hart raakte, en dat ik u gemakkelijk missen kon”, dan zegt zijn ziel met Johannes: *nu is mijn blijdschap vervuld geworden; want Hij moet wassen, maar ik minder worden*. Gebeurt het dat enige ongelukkige mensen zich, met voorbijgaan van Christus, tot de leraar bekeren, en de achting, liefde en roem die ze aan Christus schuldig zijn, aan de arme dienaar willen geven, dan maakt hem dat innerlijk verlegen. Hij wordt over zichzelf achterdochtig, of hij tot zo'n goddeloosheid ook aanleiding gegeven mocht hebben. Hij legt zich voor Gods alziende ogen open, om hem toch nauwkeurig te onderzoeken en te ontdekken. Hij protesteert daartegen. Hij zegt met Johannes: *gij zelf zijt mijn getuigen, dat ik gezegd heb: ik ben de Christus niet, maar dat ik voor Hem heen uitgezonden ben*.

Hij die verlichte ogen des verstands gekregen heeft, en zichzelf recht kent, en die het prediken van zichzelf en van Christus van elkaar weet te onderscheiden, ziet ook wel dat zijn overgebleven verdorvenheid het prediken van Christus probeert te bederven, door vervloekte zelf-zoeking, of met list, of met geweld daarin te mengen. Want het verdorven vlees zou Paulus zelf tot verheffingen over de openbaringen vervoerd hebben, als het niet door de vuistslagen van een engel van de satan ten onder was gehouden 2 Kor. 12:7. Maar wanneer hij zulke woelingen van het vlees in zich gewaar wordt, dan moet hij die als de allerschandelijkste, schadelijkste en gevaarlijkste vijand aanmerken. Hij wordt over zichzelf en zijn gehele werk achterdochtig. Hij onderzoekt zichzelf met een innerlijke bekommernis. Hij veroordeelt zichzelf voor God over het minste innemsel van die dode vlieg. Hij zoekt verzoening in het bloed en de heiligheid van Hem, Die gehoorzaam is geworden tot de dood van het kruis. Hij strijdt, waakt en bidt tegen die allerverderfelijkste vijand. Hoe meer die verdorvenheid heeft gewoeld, zoveel te ijveriger is hij bezig dat die toch aan het kruis van Christus gekruisigd mag worden, en zoveel te gewilliger kan hij een welgevallen aan de straf van zijn ongerechtigheid nemen, en erkennen dat hij om de minste innemsgesels van eigenheid en zelfzoekingen, door God en alle mensen veracht, versmaad en vervolgd mocht worden. Ach! Dat elke spreker, oefenaar en prediker zich nu eens met het bestaan van hem die zichzelf, en van hem die Christus predikt, nauwkeurig vergeleek, en toezag op wie hij toch in zijn spreken, oefenen en prediken

lijken mag! Als zo'n onderzoek naar behoren gebeurde, dan zouden sommigen moeten erkennen dat het rampzalig zelfprediken over hen nog een volstrekte heerschappij voert, en dat zij Christus nog nooit recht gepredikt hebben. Anderen zouden moeten belijden dat zij door Gods genade Christus oprecht prediken, maar ook dat de overgebleven verdorvenheid nog vaak werkt om die aangename zelf te bederven door het inwerpen van enige dode vliegen van de zelf-zoeking.

Die dan van zulke boosheden wenst, bij aanvang of voortgang, verlost of daarvoor bewaard te worden, diende zich de gruwelijkheid daarvan levendig voor ogen te stellen.

(1) Dat met recht vervloekte zelfprediken is een levendig bewijs van een ongelukkige blindheid aangaande Jezus' heerlijkheid, en de eigen ellendigheid van de spreker. Want het is onmogelijk dat iemand op een tijd wanneer zijn ziel door een levendig gezicht van Jezus' heerlijkheid en van zijn eigen laagheid en onwaardigheid geraakt is, zich door zijn eigenheid zodanig zou laten beheersen, dat hij zichzelf zou prediken en in de plaats van Christus aan de gemeenten aanprijzen. Die dat wil doen, moet eerst de indrukken van Jezus' heerlijkheid, en van zijn eigen laagheid uit zijn hart bannen. Immers, wanneer Paulus wil bewijzen dat hij niet zichzelf, maar Christus predikte, dan belijdt hij maar dat God in hun hart geschenen had, tot verlichting van de kennis Zijner heerlijkheid in het aangezicht van Christus Jezus. Hij veronderstelt daardoor dat een mens, van wie het hart door Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus geraakt is, zichzelf niet kon, maar Christus moet prediken.

(2) Een mens die zichzelf predikt, bedrijft de allerverschrikkelijkste afgoderij, en het allerafgrijselijkst geestelijk overspel dat op aarde bedreven kan worden. Hij probeert God en Christus te verbergen, zichzelf in hun plaats te stellen, en zich als God en Christus aan te merken en te prijzen. Hij probeert de harten en de genegenheden, die aan Christus alleen toekomen, aan zich te trekken, en onsterfelijke zielen te bekoren, dat ze in een ongeoorloofde liefde en achting met hem hoereren mogen.

Verbeeld u eens dat een machtige en beminnelijke vorst een staatsdienaar had uitgezonden om een geliefde prinses voor zijn heer tot echtgenoot te verzoeken. Maar die ongelukkige en trouweloze dienaar liet zich door zijn begeerlijkheid misleiden om de genegenheden van die prinses van zijn heer en meester af te trekken, en voor zichzelf te gewinnen. Hij wist eindelijk door bedekte kunstgrepen de zinnen van die persoon zodanig te betoveren, dat zij met verachting van zijn meester, in onkuise liefde met hem hoereerde. Hoe verschrikkelijk zou deze misdaad zijn, en hoe groot zou hun ontsteltenis worden, wanneer zij door die vorst zelf op die onkuise daad betrapt werden! Maar oneindig veel groter is de misdaad, wanneer een ellendige sterveling zich onderwindt in plaats van Christus zichzelf te prediken, en de genegenheden van de mensen, van Christus tot zichzelf af te trekken. Zijn ziel zou zonder twijfel van ontsteltenis moeten bezwijken, wanneer hij die goddeloosheid in zijn eigen aard beschouwde, en met overreding geloofde, dat de jaloerse ogen van de Koning van alle koningen hem op die overspelige trouweloosheid betrapt.

(3) God, Die Zichzelf onmogelijk verloothen kan, moet Zijn ijver tegen zo'n snoodheid ook noodzakelijk openbaren. Over de beginselen daarvan, die in het vlees

van Paulus waren overgebleven, deed Hij door de vuistslagen van een engel van de satan een smartelijke bezoeking om het ten onder te houden. Wat een toorn moet Hij dan in Zijn rechtvaardig oordeel brengen over hen, in wie die goddeloosheid een volslagen heerschappij voert?

- a. Soms geeft Hij de zelfzoeker aan zichzelf over. Dan misdraagt die ellendige zich als een verstandeloze. Hij roept het zelf uit, dat hij zichzelf zoekt. Hij wordt met blindheid geslagen. Hij meent zich behaaglijk te maken door redevoeringen, uitdrukkingen, gebaren en gedragingen, die hem bij alle mensen verachtelijk maken. God sluit alle genegenheden voor hem rechtvaardig toe, en stort gehele stromen van verachting over hem uit. Hij verteert zijn leven van verdriet. Hij sterft en zijn gedachtenis is vergaan van de aarde.
- b. Maar soms laat een rechtvaardige Rechter het toe, dat de zelfprediker ongelukkige mensen aantreft, die hem voor een kleine tijd aanbidden. Maar dan is zijn toestand nog gevaarlijker. Want hoe meer men hem aanbidt, zoveel te meer wordt hij voor het geloof onvatbaar gemaakt. Hij wordt bevestigd in die ongelukkige staat, waarvan de Heiland spreekt, Joh. 5:44, *hoe kunt gij geloven, gij, die eer van elkander neemt, en de eer, die van God alleen is, niet zoekt?* Hoe groter hij bij zulke overspelige mensen wordt, zoveel te gruwelijker wordt hij ook in Gods heilige ogen. *Want wat hoog is onder de mensen, is een gruwel voor God*, Luk. 16:15. Hoe meer mensen hij misleidt, en hoe meer hij zich laat aanbidden, zoveel te meer schuld en schatten van toorn hij voor zich ook vergadert. Soms maakt hij de maat in dit leven zo vol, dat hij tot een voorbeeld van anderen buitengewone straffen moet ondergaan. Men vindt daarvan in die ongelukkige Herodes een echt leerzaam voorbeeld. Want toen hij een redevoering deed, en het volk hem toeriep: een stem van God, en niet van een mens! - toen sloeg de engel des Heeren hem van stonde aan, daarom dat hij Gode de eer niet gaf; en werd van de wormen gegeten, en gaf de geest. Hand. 12:21-23. Geen wonder. Want zou de Heere over zulke heersende goddeloosheden geen bezoeking doen, omdat Hij de overgebleven zwakheden in Zijn liefste kinderen dikwijls met zeer zware en smartelijke vernederingen bezoekt? Zijn dan de beginselen, de natuur en de gevolgen van dat ongelukkige zelfprediken zo verschrikkelijk; de ziel van wie zou dan, wanneer hij dit overweegt, daarvoor niet vervaard moeten worden? Die onder de heersende kracht van deze zonde nog gevangen mochten zijn, dienden met de allergrootste ernst te zoeken dat zij daarvan grondig overtuigd, gerechtvaardigd, en bekeerd mogen worden. Gods getrouwe knechten dienden tegen de overblijfselen daarvan met de uiterste bekommring te waken, te strijden, en te bidden. Het veiligste middel om voor die verschrikkelijke boosheid bewaard te worden, is buiten alle twijfel een onderscheiden, levendig en gelovig inzicht in Jezus' heerlijkheid, en onze eigen laagheid en onwaardigheid.

XI. *De verlichting van de kennis van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus, die de apostelen van God ontvangen hadden, was DE OORZAAK waarom zij het Evangelie, door inmenging van JOODSE SCHADUWEN en van HEIDENSE WIJSHEID, niet mochten en niet wilden VERVALSEN.*

/. Ze wisten (1) dat Gods heerlijkheid, die in het aangezicht van Jezus geopenbaard is, het allerheerlijkste en beminlijkste was, dat in de hemel of op de aarde bedacht kon worden. (2) Ze erkenden dat alle afgeschafte Joodse schaduwen, in zichzelf

aangemerkt, geen wezen of heerlijkheid bezaten, en daarom ook aan het Evangelie niet konden bijzetten; en dat alle heidense wijsheid bij die heerlijkheid niets anders dan enkel duisternis en dwaasheid geacht moest worden. (3) Ze geloofden dat die inmengsels het Evangelie maar vervalsten. (4) Ze waren uit de natuur van de zaak en uit hun eigen ondervinding verzekerd, dat men het Evangelie het best kon aanprijzen wanneer men Gods heerlijkheid, die in het aangezicht van Jezus ontdekt is, naakt en helder verkondigde, met een gelovig zuchten dat God daaronder in de harten tot verlichting van de kennis schijnen mocht.

//. Hier vindt men dan een vaste grond waaruit men met volkomen zekerheid weten kan, welke wijze van prediken van het Evangelie men voor de beste, en welke men voor de slechtste houden moet.

(1) Die het Evangelie op de allerverstandigste, heerlijkste en beste wijze prediken, leven en handelen zo. God, Die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis zou schijnen, heeft in hun harten geschenen om hen te geven verlichting van de kennis Zijner heerlijkheid, in het aangezicht van Jezus. Ze geloven dat Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus het verhevenste, heerlijkste en zaligste voorwerp is, dat uit en van zichzelf genoegzaam is om het gehele hart aan zich te trekken, en met een onuitsprekelijke zaligheid te vervullen. Ze zijn daarom het eerst en het meest daar op uit, dat hun toehoorders bij die heerlijkheid bepaald mogen worden, en dat onderscheiden en levendig kennen. Om dit doeleinde te bereiken, gebruiken ze deze middelen. Ze proberen die heerlijkheid op een eenvoudige, heldere, verstaanbare manier en betooglijke wijze voor te stellen. En omdat ze goed weten dat een ziel, die van nature door duisternis verblind is, daartoe een bovennatuurlijke verlichting nodig heeft, daarom smeken ze dat God, Die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis zou schijnen, daaronder tot verlichting in de harten onafhankelijk mocht schijnen. Van dit krachtdadig schijnen verwachten zij met onderwerping en lijdzaamheid de verlichting van hun hoorders.

(2) Maar die het Evangelie op een zeer slechte manier, zoals de valse apostelen, verkondigen, handelen op deze wijze. Zijzelf missen de verlichting van de kennis van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus. Ze stellen de heerlijkheid in enige vleselijke onbekende gewoonten en spreekwijzen, die de vleselijke verbeeldingskracht en zinnen oppervlakkig strelen. Een naakte vertoning van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus komt hun verduisterd hart al te laag en eenvoudig voor. Ze verbeelden zich dat *zij* het Evangelie, of zichzelf, bij anderen heerlijk en aangenaam kunnen maken, door inmenging van die vleselijke zaken, die hun vleselijke verduisterd verstand heerlijk toeschijnen. Hierom richten zij hun gehele arbeid op de volgende wijze in. Ze hebben geen bekommering dat Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus, aan hen of aan hun toehoorders bekend mag worden. Ze maken geen werk van te smeken dat God, Die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis zou schijnen, in hun hart en dat van hun toehoorders, tot geestelijke verlichting schijnen mag. Maar men besteedt alle tijd en vlijt aan het verzamelen en wonderbaarlijk inmenigen van enige vleselijke dingen, die zij en andere vleselijke mensen heerlijk en magnifiek noemen. Men stelt meer roem in de verschillende gevoelens van geleerde mannen, dan in de eenvoudige mening van de Heilige Geest, door Wie het Evangelie is ingegeven. Men verbeeldt zich dat het wonderbaar heerlijk luidt, wanneer een verkondiger van het Evangelie in staat is

te verhalen wat een blinde Jood, Aben-Ezra, Kimchi, Maimonides of Abarbanel, wat de grote Hugo de Groot, de Apollos van de Schriften Coccejus, of de hooggeleerde Voetius over deze plaats gedacht en geschreven hebben. En eindelijk wat IK of WIJ, met een grootse verwerping van alle bijgebrachte meningen, gevoelen, oordelen en vaststellen. Een geestelijk dienaar van het Evangelie maakt ook zijn werk van wat anderen gedacht hebben in het eenzame te onderzoeken, en ook soms in donkere en twijfelachtige stukken het een of ander tot nadere opheldering in het openbaar zedig te noemen. Maar hij stelt in het noemen van die namen, en van hun verschillende gevoelens, dat de zaken dikwijls meer verduistert en eenvoudigen in verwarring brengt, geen bijzondere heerlijkheid, zoals deze vleeselijke mensen doen. Zo wonderlijk men in het aanwijzen van het rechte gevoelen handelt, zo misselijk gedraagt men zich ook in de uitbreiding ervan. Men ontdekt meer heerlijkheid in enige oude versleten gewoonten van Joden, Grieken, Romeinen, of andere volken, dan in de eeuwige onveranderlijke Raad des Vredes, in die oude beproefde wegen die de Drieënige God in het zaligen en regeren van Zijn uitverkoren bondsvolk gehouden heeft, en in de verborgen en openbare handelingen van de onderdanen van het oude rijk der genade. Men meent meer heerlijkheid, kracht en klem te vinden in een zinrijk spreukje van Cicero, Seneca, Epictetus, Antonius, Tertullianus, Chrysostomus, Augustinus en anderen, dan in de nadrukkelijkste uitdrukkingen die door de Heilige Geest Zelf ingegeven zijn. Men vergadert deze heerlijke gewoonten en spreukjes, als dingen die aan de verkondiging van het Evangelie een onbegrijpelijke luister bijzetten, met een ongelooflijke moeite bijeen. De verlichte evangeliedienaars bedienen zich ook wel eens, in navolging van Paulus, van enige oude gewoonten en van deze of gene getuigenissen van heidense schrijvers, om een zaak daardoor op te helderen of te bevestigen, of om een naamchristen, die blinder en trouwelozener dan en heiden handelt, te ontdekken of te beschamen. Maar allerm minst om daardoor het Evangelie heerlijker te maken, en naar de smaak van het vlees te vervalsen, zoals die mensen waarvan ik nu spreek, plegen te doen. Men maakt zich eindelijk wijs dat men die magnifieke zaken tot luister van het Evangelie, in een magnifieke stijl moet voordragen¹. Men denkt dat er een buitengewone heerlijkheid te vinden is in enige ongewone, oude of nieuw gemaakte woorden, spreekwijzen, leenspreuken en persoonsverbeeldingen, die men in een heldendicht, roman en treurspel gevonden heeft, of dat nog het fraaiste schijnt, die men zelf uitgedacht heeft. Een Grieks, Latijns of Duits versje schijnt hen in een redevoering als een kostbare parel zeer magnifiek te staan. Sommige oprecht Christelijke en geestelijke redenaars gebruiken wel eens een geestelijk versje, dat enige geestelijke zaak kort, helder, krachtig en aangenaam uitdrukt, om de aandacht op te wekken, en om te stichten. Hoewel men dat niemand tot navolging kan aanprijzen, omdat men daarvan bij de beste gewijde en ongewijde redenaars, om gewichtige redenen geen voorbeelden vindt. Echter zijn ze niet zeer te berispen, omdat ze dat niet doen om daardoor aan het Evangelie enige heerlijkheid bij te zetten, zoals deze mensen zich verbeelden dat door hun Griekse, Latijnse en Duitse versjes gebeurt. Men besteedt uren, dagen en weken om deze heerlijke dingen door een weg van vermoeiende arbeid echt wonderlijk samen te hechten. Men dwingt er een stijl uit, die op een heldendicht of toneelstuk lijken zal. En sommigen, die zoveel niet bijeen hebben kunnen vergaderen, dat zij het, zoals ze begonnen hadden, tot een einde kunnen brengen, maken er een walgelijke mengelmoes van, alsof er dan een toneelspeler, dan een redenaar, dan een leermeester, en dan eens een

losbollige straatslijper sprak. Evenwel probeert men zichzelf en anderen wijs te maken, dat dit magnifiek is. Ongelooflijk is de moeite die men doen moet om die ongegronde dingen in het geheugen te prenten. Eindelijk beklimt men de preekstoel met een onverdraaglijke verwaandheid, of met een knagende bekommering dat men van die fraaie dingen toch niets vergeet. Men pakt daar die rare kraam uit met gemaakte of nagebootste.

Verschoon mij, lezer, dat ik nu en dan dat vreemde woord *magnifiek* gebruik. Want het is bij vele van die mensen, waarvan wij nu handelen, zeer algemeen en zeer geliefd. En ik kan geen ander vinden dat hun bestaan, bedoeling en handelwijze eigenaardiger kon uitdrukken. stemleiding en gebaren. Herinnert men zich dat men een geleerde naam, een spreukje, of een uitdrukking vergeten heeft, dan heeft men er meer verdriet over dan of men in de gehele christelijke redevoering de dierbare Naam van Christus Jezus vergeten had. Is het werk naar wens afgelopen, dan kietelt men zich met een verbeelding dat men het Evangelie, of liever zichzelf, recht heerlijk heeft aanprezen. Men dankt God voor de ondersteuning in die gewichtige post. Men bidt om een zegen over de verkondiging van het Evangelie. Wie schrikt niet? Eindelijk ziet men om, en onderzoekt met een ongeduldige begeerte, of het volk niet in de handen klapt en zich over dat heerlijke prediken verwondert. Omdat nu enige eenvoudige zielen zich door zo'n handelwijze kunnen laten verblinden, daarom zou het niet ondienstig zijn dat men bij deze zeer gepaste gelegenheid bedaard overwoog, hoe *onchristelijk*, *verstandeloos* en geheel *vergeefs* die vermoeiende arbeid is. Met goed recht mag men deze arbeid *onchristelijk* noemen. Want die strijdt rechtstreeks tegen de predikwijze van Paulus, en stemt integendeel volkomen overeen met die van de valse apostelen, die hij met een heilige ijver, als een vervalsing van het Evangelie veroordeelde en bestreed. Immers, de apostel verkondigde Christus de Gekruisigde, en Gods heerlijkheid dat in Zijn aangezicht geopenbaard is, op een heldere, verstaanbare en deftige manier. Hij oordeelde dat een naakte vertoning van die heerlijkheid zichzelf aangenaam kon maken bij de gewetens van de mensen. Hij smeekte alleen dat God verlichte ogen van het verstand mocht schenken. Maar voor de valse apostelen scheen dit al te eenvoudig. Ze meenden dat zij het Evangelie door inmenging van Joodse gewoonten of van heidense wijsheid, heerlijker moesten voordragen, en naar de smaak van de wereld schikken.

Oordeel nu eens, bescheiden lezer! of die predikers, waarvan wij hier spreken, op Paulus dan of ze op de valse apostelen lijken. Komen ze niet met Paulus, maar met de valse apostelen volmaakt overeen, dan doet men hen geheel geen onrecht wanneer men hun handelwijze onchristelijk noemt. Want het gedrag van de valse apostelen werd door Paulus met recht als onchristelijk veroordeeld en bestreden. Zo zeker het dan is dat die lieden onchristelijk handelden, zo zeker is het ook dat zij zich *onverstandig* gedragen. Want zij jagen naar de roem van wijsheid en welsprekendheid, maar slaan een weg in die lijnrecht tegen alle gegronde regels van *wijsheid* en *welsprekendheid* strijdig is. Is dat niet onverstandig? Laten we dit wat nader bewijzen. De ware wijsheid bestaat buiten alle twijfel hierin, dat men zich in zijn doen het rechte doeleinde helder, levendig en bestendig voor ogen stelt, en dat men zulke middelen kiest, en ze zo schikt en gebruikt, als het tot de veiligste, gemakkelijkste en spoedigste bereiding van het voorgestelde doeleinde het meest dienstig is. Als nu iemand het Evangelie wenst te verkondigen en recht grondig aan te

prijzen, dan moet hij buiten alle twijfel tot zijn bestendig *doelwit* stellen, dat hij aantoonde welke grote heerlijkheid, dierbaarheid en nuttigheid het Evangelie *in zichzelf* bezit, boven alles wat heerlijk is op aarde; welke in niets anders dan in *Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus*, die het Evangelie openbaar maakt, te vinden is. Probeert hij dat doeleinde door gepaste middelen met wijsheid te bereiken, dan moet hij geen vreemde dingen, die tot die heerlijkheid niet behoren, in het Evangelie mengen, en het ook niet verdonkeren en verbergen door vreemde woorden en spreekwijzen, die de aandacht van het Evangelie tot zichzelf of tot de spreker trekt. Maar hij moet die heerlijkheid die zichzelf aanprijst, door heldere, verstaanbare, deftige woorden aanwijzen, verklaren en betogen, onder een aanhoudend, ootmoedig en afhankelijk zuchten dat God onder het voorstel in de harten van spreker en hoorders krachtadig mag schijnen. Wat doen nu onze beklaaglijke predikers? Ze hebben het gehele doelwit van de prediking van het Evangelie uit het oog verloren. Ze kunnen in Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus geen heerlijkheid ontdekken. Die schijnt hen al te laag en te eenvoudig. De naam van Abarbanel, Grotius en anderen schijnt hen heerlijker dan de heerlijke Naam van Christus Jezus te zijn. Een spreukje van Seneca, of een oude kerkleraar, een hoogdravende ongewone spreekwijs, of een ander bloemetje komt hen veel luisterrijker voor dan een klare vertoning van Gods luisterrijke heerlijkheid in het aangezicht van Jezus. Zoals zij het recht doeleinde van de verkondiging van het Evangelie niet kennen, zo bedienen ze zich ook van tegenstrijdige middelen. Ze besteden een vermoeiende arbeid om door het bijbrengen van verschillende gevoelens, oude gewoonten, hoogdravende, onverstaanbare spreekmanieren, de inhoud van het Evangelie te bedekken, te verdonkeren, onzeker en veracht te maken. En zo proberen zij, op zijn best genomen, door deze dingen de aandacht van Gods heerlijkheid, tot die vreemde dingen, of liever tot zichzelf, trouweloos af te trekken. Moet men nu iemand, die naar de roem van wijsheid streeft, en die inmiddels het rechte doelwit van zijn doen niet kent, en daarenboven de tegenstrijdigste middelen gebruikt, niet met groot recht onverstandig noemen? *Zie deze grote dwaasheid door enige levendige gelijkenissen nader opgehelderd, boven, blz. 108.*

Zo zeer die predikwijze tegen alle regels van de wijsheid strijdt, zo zeer loopt het ook tegen de rechte welsprekendheid aan, naar de roem waarvan deze ellendige mensen zeer verstandeloos streven. Want terwijl ze anderen een indruk willen geven dat zij welsprekend zijn en een verheven stijl gebruiken, doen ze niets anders dan luidkeels uit te roepen dat ze van een goede stijl niet de allermindste bevattings hebben. Immers, een ieder die de eerste gronden van de welsprekendheid en van een goede stijl maar terloops heeft overgezien, die heeft ook opgemerkt dat de wezenlijkste en voornaamste eigenschappen daarvan in de *duidelijkheid, zuiverheid, welgepastheid, natuurlijkheid* en *zedigheid* gelegen zijn.

(1) Omdat een verstandige spreker of schrijver eerst en meest bedoelt dat men de zaken die hij voordraagt, naar waarheid, gemakkelijk en met aangenaamheid verstaan mag, daarom moet men de eerste en voornaamste deugd van een goede stijl in de *duidelijkheid* en *helderheid* stellen. Die nu helder en duidelijk handelt, spreekt zo. Hij maakt zich van de zaken die hij voordraagt, heldere, onderscheiden en gegronde begrippen, en stelt die in een natuurlijke, navolgbare orde van stuk tot stuk voor ogen. Hij bedient zich van zulke woorden, spreekwijzen en woordschikkingen, die, zodra zij

gehoord of gelezen worden, in een aandachtige hoorder of lezer diezelfde denkbeelden, die de spreker had, zonder moeilijk nadenken moeten verwekken. Hij stelt de verhevenste zaken zodanig voor, dat de eenvoudigste zowel als de verstandigste hoorder ze met aangenaamheid hoort, gemakkelijk begrijpt, en zo levendig beschouwt, dat hij niet aan de spreker en zijn stijl, maar aan de zaken zelf denken moet.

(2) Aan de duidelijkheid is het allereerst, als een bijzonder hulpmiddel, ondergeschikt de *zuiverheid*, die men echter van de viezevazerijen van de eigenzinnige taalvitters nauwkeurig onderscheiden moet. Die zuiver spreekt, bedient zich van zulke woorden, buigingen, betekenissen en schikkingen, als de *natuur van de taal* waarin doenlijk is, alle verouderde, zonder noodzaak nieuw gemaakte, uit andere talen overgenomen, of uit verschillende talen samengelapte woorden, buigingen, samenvoegingen, schikkingen en betekenissen.

(3) Door de *welgepastheid* verstaat men dat de stijl naar de *verschillende soorten* van zaken en verhandelingen *geschikt* moet zijn. Het grootste onderscheid is tussen een gebonden en ongebonden redevoering. In een ongebonden rede verschillen de handelwijzen van den redenaar, van een geschiedschrijver, en van een leermeester, buitengewoon veel van elkaar. Een dichter heeft zijn eigen stijl, die hij weer naar zijn verschillende dichtstukken moet schikken. Een redenaar bedient zich van een andere, die hij eveneens naar de verschillende soorten van zijn redevoeringen moet inrichten. Een geschiedschrijver gebruikt een stijl die aan de geschiedenissen bijzonder eigen is. Een leraar, die zijn leerlingen in enige wetenschappen onderwijzen wil, moet zich ook van een bijzondere leerstijl, die van alle voorgaande onderscheiden is, bedienen. Het wordt in de welsprekendheid voor een van de misselijkste misslagen gehouden, wanneer men die verschillende schrijfwijzen onder elkaar verwart. Men merkt het als een doorslaande blijk van grove onkunde en eveneens van een schandelijke opgeblazenheid aan, wanneer een redenaar zijn redevoeringen in de stijl van een dichter, en een leermeester zijn onderwijzing in de stijl van een redenaar dwingen wil.

(4) Een goede stijl moet verder *natuurlijk* zijn, dat is, alle onnatuurlijke gemaaktheden en gedwongen nabootsingen zorgvuldig vermijden. Want zo gauw de kunst zijn gedaante van de natuur verliest, en laat zien dat het iets heeft gezocht, gemaakt, of gedwongen, om zichzelf aan te prijzen, dan verliest het al zijn aangenaamheid, en maakt zich bij alle verstandigen als een walgelijke grootsheid verachtelijk. Want het is de plicht van de kunst in het verborgen, zonder zich ooit te laten zien, ootmoedig te dienen.

(5) Eindelijk moet een goede stijl ook *zedig* zijn, dat is, men moet in al zijn spreken een oprechte liefde tot waarheid en deugd, een ongeveinsde toegenegenheid tot het welzijn van hoorders of lezers, benevens een betamelijke bedaardheid, bescheidenheid en ootmoedige nederigheid openbaren. Vergelijkt men nu de predikwijze van onze hoogdravende predikers met genoemde eigenschappen van een goede stijl, dan blijkt het dat zij zich door hun onkundige opgeblazenheid hebben laten vervoeren, om alle vermogens in te spannen dat ze hun stijl, zoveel ze ook maar konden, in de grond verderven mochten.

(1) Want door hun vreemde, hoogdravende uitdrukkingen, leenspreuken, persoonsverbeeldingen en schikkingen, verwarren en verdonkeren ze

de denkbeelden zodanig, dat men in een lange reeks van hun winderige woorden, geen één gezond en gegrond begrip kan vinden. En als er nog enige bevatting in mocht liggen; die is echter zo bedekt, dat men het met veel moeite en inspanning zoeken moet. *Ze geven winderige wetenschap voor antwoord, en vullen de buik met oostenwind*, Job 15:2. *Ze openen de mond in ijdelheid, en vermenigvuldigen de woorden zonder wetenschap*, Job 35:16. *Ze verduisteren de raad met woorden zonder wetenschap*, Job 38:2.

- (2) Als ze maar een verouderd of nieuw gemaakt woord, een spreekwijze tegenkomen, die in hun oren ongewoon en hoogdravend klinken, dan nemen ze die tot bemorsing van de taal gretig over.
- (3) Ze brengen de stijl van een heldendicht of roman in een zogenaamde geestelijke redevoering, zoals boven reeds gemeld is.
- (4) Men kan met handen tasten dat zij meer naar vreemde uitdrukkingen, dan naar wezenlijke zaken gezocht hebben, en dat ze een grote roem in onnatuurlijke, gemaakte nabootsingen stellen.
- (5) Men kan eindelijk in de gehele redevoering geen blijk van liefde tot waarheid en tot de stichting, en ook niet enig teken van een ootmoedige nederigheid vinden. Maar uit de gehele verhandeling wasemt een misselijke stank van een winderige opgeblazenheid. Wat dunkt u, lezer! Moet men zo'n doen van mensen, die de roem van welsprekendheid beminnen, dat tegen alle regels van de welsprekendheid zo lijnrecht strijdig is, niet met groot recht onverstandig noemen? Als Paulus deze mensen hoorde, dan zou hij met een heilige ijver tegen hen ontstoken worden, omdat zij het Evangelie zo verstandeloos mishandelen. Was Cicero en Muretus onder hun gehoor, dan zouden zij van walging over de misselijke stijl het in de gehoorplaats niet langer verduren kunnen. Maar wat het voornaamste is, met wat een toornige ogen moet de opperste Leraar der gerechtigheid deze mensen aanschouwen, omdat zij, die de naam van Zijn dienaren hebben aangenomen, van de predikwijze die Hij en Zijn apostelen gehouden hebben, zo wijd verbijsterd zijn! Zoals hun arbeid onchristelijk en onverstandig is, zo moet die ook noodzakelijk *onvruchtbaar* zijn. Want ze verspillen al hun krachten zonder het rechte doeleinde, dat zij bedoelen moesten, of ook het verkeerde dat zij zich voorgesteld hadden, daardoor te bereiken. Het rechte doelwit dat een verkondiger van het Evangelie in het oog moet houden, bestaat hierin dat de hoorders bij Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus bepaald mogen worden, en het tot hun overtuiging, bekering of vertroosting, onderscheiden kennen, geloven en ondervinden. Maar die onchristelijke predikwijze is tegen dit oogmerk strijdig. Want de hoorders worden daardoor van Gods heerlijkheid, tot zeldzame woorden en een wonderlijke prediker afgetrokken. En de voornaamste vrucht is, dat een ijdele verbeelding wat gekieteld, de zinnelijke aandoeningen redeloos beroerd, en de verwondering over ongehoorde spreekwijzen opgewekt wordt, terwijl de hoorder even onkundig en werkeloos thuis komt, en niets anders onthouden heeft dan dat hij wat ongewoons en onnavolgbaars gehoord heeft. Het verkeerde oogwit dat deze predikers zich voorstellen wordt door hun handelwijze ook niet bereikt. Ze bedoelen de roem van een geleerde, welsprekende en gemoedelijke man te verkrijgen, en groot genoeg te geven. Maar zij behalen het tegendeel. Een eenvoudig mens, in wiens hart God geschenen heeft, en die het om de waarheid

van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus te doen is, kan in die onverstaanbare hoogdravende dingen geheel geen genoegen vinden. Een verstandige man, die maar enig begrip van de welsprekendheid heeft, maakt zeer lage gedachten van zulke personen, die van de welsprekendheid niets verstaan, en toch door een bestudeerde overtreding van de regels ervan, naar die roem zeer onrechtvaardig, onverstandig en hovaardig streven. Misschien roemt een onverstandige zo'n prediker, door uit te roepen: "die man heeft zo geleerd gepredikt, dat men er niets van begrijpen of onthouden kon". Ook mag het gebeuren dat iemand, die in woorden zonder wetenschap behagen heeft, van die Aziatisch wonderigheid uitroept: "de man heeft Laconiek, magnifiek gepredikt!" Dit is al de vrucht die de prediker van zijn zozeer vermoeiende arbeid trekken kan. Het moet gewis een laag gemoed zijn, dat voor zo'n lage prijs zijn moeilijke arbeid, ja, het Evangelie zelf verkopen kan.

Die predikwijze doet niet alleen geen nut, maar integendeel onbedenkelijke schade.

- (1) Want menige jongeling van buitengewone vermogens en verwachting, wordt alleen door die predikwijze voor het koninkrijk van Christus ten enenmale onbruikbaar gemaakt. Hij laat zich wijsmaken dat die predikwijze de beste is. De krachten en de tijd, die hij aan het onderzoek van wezenlijke zaken besteden moest, verspilt hij in het bijeen vergaderen en samenstellen van zulke wonderlijke dingen. Omdat hij voor zijn handelwijze geen vaste gronden heeft, daarom mishaat hem morgen dat hem heden als iets moois wonderlijk behaagd had. Hij moet zijn werk ontelbare keren veranderen, en enige weken tijd hebben eer hij zo'n magnifieke predikatie vaardig kan krijgen, en in het geheugen kan zetten. En dan bespeurt hij nog dat de gemeenten daar geen groot genoegen in vinden. Hij ziet tegen die arbeid eindeloos aan, wordt moedeloos en traag, en verteert zijn krachten en zijn leven door verdriet.
- (2) Als eindelijk zo'n predikwijze de overhand kreeg, zou de wezenlijke inhoud van het Evangelie, en de ware Godzaligheid onder de mensen spoedig zoek raken.

Vervolg van
**Aanmerkingen over het recht gebruik van het Evangelie eenvoudig
afgeleid uit enige evangelische stoffen**

DEEL 2B

door Johannes Conradus Appelius
Dienaar des Woords te Zuidbroek en Muntendam

Opnieuw gezet in de huidige spelling, naar de uitgave van Weduwe Jurien Spandaw,
Groningen, 1762

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG 2005

Inhoud DEEL 2A

1. Op het boekwerk .. 5
2. Aanspraak 9
3. Voorrede 13
4. Aanmerkingen over Psalm 119:75 74
5. Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6 96

Inhoud DEEL 2B

6. Aanmerkingen over Jesaja 55:7 169
7. Aanmerkingen over Lukas 22:62 209
8. Aanmerkingen over Titus 3:8 230
9. Index 278

6. Aanmerkingen over Jesaja 55:7

De goddeloze verlate zijn weg, en de ongerechte man zijn gedachten; en hij bekere zich tot den HEERE, zo zal Hij Zich zijner ontfermen, en tot onzen God, want Hij vergeeft menigvuldiglijk. Of, meer woordelijk, naar de grondtekst: *De goddeloze ZAL zijn weg verlaten, en de man der ijdelheid zijn gedachten; en hij ZAL zich tot den HEERE bekeren, WANT Hij ZAL Zich zijner ontfermen; en tot onzen God, want Hij ZAL het vergeven GROOT EN MENIGVULDIG MAKEN.*

§ 1. In de direct voorafgaande hoofdstukken was voorzeggd (1) hoe de Heere Messias in een staat van diepe vernedering voor rampzalige zondaren de zaligheid door Zijn volmaakte gehoorzaamheid zou *verdienen*, (2) en het aan de uitverkorenen uit Joden en heidenen krachtdadig *toepassen*.

§ 2. Omdat nu (1) het vijandig en ongelovig vlees, bijzonder van de vleselijke Joden, tegen die waarheid allerlei misselijke *misvattingen, vooroordelen en zwarigheden* zou inbrengen, (2) daarom laat de Heere in dit en enige volgende hoofdstukken, *die toepassing* van de zaligheid, zoals het onder het Nieuwe Testament zou uitgevoerd worden, wat nader *verklaren en bevestigen*; (3) om (a) die vleselijke *misvattingen tegen te gaan*, (b) en alle ongegronde *zwarigheden weg te nemen*; (4) teneinde (a) een ieder, aan wie die verworven zaligheid werd aangeboden, het zonder prijs en geld vrijmoedig mocht *aannemen*, (b) en zij, die het reeds ontvangen hadden, zich in de genieting ervan op vaste gronden mochten *verblijden*.

§ 3. Daarom zou dan,

A. God Zelf, Die door de dood van de Messias volkomen verzoend is, na de volbrachte vernedering en verhoging van die Middelaar, *allerlei ellendige, ledige, onwaardige en krachteloze zondaars* en wel *eerst onder de Joden* tot het vrije en ruime genot van die heerlijke goederen van het Nieuwe Testament direct welmenend *uitnodigen*, vs. 1.

B. Hij zou die nodiging niet alleen voorstellen, maar ook door krachtige beweegredenen aandringen, om er een *ernstig, gelovig, ruim en spoedig* gebruik van te maken, vs. 2-6.

A. Die ellendigen moesten van die aanbieding een *ernstig* gebruik maken, omdat zij (1) in al die dingen, waarbij ze zich tot hiertoe hadden opgehouden, *geen wezen en zaligheid konden vinden*; (2) maar in die genadegoederen die de Heere hen aanbood, *een overvloedige zaligheid genieten* zouden, vs. 2.

B. Ze zouden er een *gelovig en vrijmoedig* gebruik van maken, door Gods verklaring aandachtig op te merken, en vrijmoedig tot Hem te komen. Want Hij

wilde hen uit kracht van een eeuwig verbond, waarin Hij ze wilde opnemen, de gewisse weldadigheden van David geven, vs. 3.

C. In dit gebruikmaken behoeften ze ook *niet bekrompen* te zijn. Want de Heere Messias, en alle genadegoederen die door Hem aangebracht zijn, zouden ook tot vreemde en heidense volken uitgebreid worden, vs. 4, 5.

D. En dit diende dan ook om hen, in het bijzonder de Joden, krachtig aan te sporen dat zij van die nodiging een *spoedig* gebruik maakten, terwijl de Heere nog te vinden is en nabij hen was, en eer zij, na de roeping van de heidenen, verworpen zouden worden, vs.6.

- C. Hier meent het ongeloof een onoplosbare moeilijkheid te vinden. Strijdt het niet tegen Gods heiligheid dat Hij die heerlijke goederen aan zulke goddeloze zondaren zou aanbieden, meedelen, en met hen gemeenschap hebben? Is het wel mogelijk dat de goddeloze verijdelde zondaars, gelijk onbekeerde Joden en bijzonder de ijdele woeste heidenen zijn, deelgenoten van zulke heilige, heerlijke en zalige goederen zouden worden? Hoe zal dit gebeuren? Zullen zij op hun wegen blijven, en toch zalig worden? Of hoe zullen zulke goddeloze en verijdelde mensen van hun wegen toch afkomen? Maar deze zwaarigheid wordt grondig weggenomen door een verklaring van de rechte en verheven weg, waarlangs de grootste zondaar een deelgenoot van deze goederen worden zou, op een Gode betamelijke wijze.

A. Want de goddelooste en ijdelste man zal zich door ontfermende en menigvuldig vergevende genade, van zijn uitwendige en inwendige zondewegen tot God bekeren, vs. 71.

B. Hoewel dit het begrip van alle mensen te boven gaat, echter mag men er zich op verlaten. Want Gods gedachten en wegen zijn hoger dan de onze, en de Heere kan en zal al Zijn woorden, in het bijzonder ook dit, vervullen, vs. 8-13.

§ 4. Dus ontmoeten wij in onze voorgenomen woorden: (1) een heerlijke, opwekkende en bemoedigende *belofte*, (a) dat de bekerende genade tot goddeloze en ijdele zondaars zou worden uitgebreid, (b) uit het beginsel van Gods ontfermende en menigvuldig vergevende genade, (2) strekkend (a) tot nadere *verklaring* van de rechte weg, waarlangs God de verworven heilsgoederen aan ellendigen wilde toepassen, (b) tot *oplossing* van een door het ongeloof geopperde zwaarigheid, (c) en tot een krachtige *aansporing* om van de voorgestelde nodiging een spoedig gebruik te maken.

§ 5. De woorden zelf stellen ons daarom *twee* gewichtige zaken voor. (1) Eerst een *belofte*, dat goddeloze en ijdele zondaars zich van hun zonden tot de Heere bekeren zullen. (2) Dan de *genoegzame grond*, waaruit dat gebeuren zal, namelijk de vrijmachtige oefening van Gods ontfermende en menigvuldig vergevende genade.

§ 6. De belofte verzekert ons dat er *twee* aanmerkelijke zaken gebeuren zouden. (1) De goddeloze en ijdele zondaar zou zich van zijn verderfelijke wegen afscheiden. (2) Hij zou zich tot de Heere onze God waarachtig bekeren.

§ 7. Het eerste wordt zo beloofd. **DE GODDELOZE ZAL ZIJN WEG VERLATEN, EN DE MAN DER IJDELHEID ZIJN GEDACHTEN.**

§ 8. Het komt ons waarschijnlijker en eenvoudiger voor dat de *profeet* zelf deze taal in Gods Naam en plaats spreekt, dan dat hij de evangeliedienaars van het Nieuwe Testament hier 1 Ik merk dit vers niet aan als een *vermaning*, maar als *een belofte*, tot nadere verklaring van de weg waarlangs God de genadegoederen wilde toepassen, en tot oplossing van een bedekte zwaarigheid, die het ongeloof hier kon maken, voorgesteld. Ik meen ook voldoende *gronden* voor deze opvatting te hebben. Want

- (1) alle werkwoorden staan in de grondtekst in de *toekomende* tijd. Men kan geen zweem van redenen uitdenken, waarom men bij deze *eerste* en *eenvoudigste* betekenissen niet blijven zou.
- (2) Het komt ook met de *samenhang* het allerbest en eenvoudigst overeen. Immers, de volgende verzen, die buiten alle twijfel een belofte en oplossing van de zwaarigheden behelzen, worden als een nadere opheldering en bevestiging met dit vers, door het woord *want* samengehecht. sprekend zou invoeren. Want die hier spreekt, schijnt in het 12e en 13e vers zijn aanspraak tot de evangelieboden, die met het evangeliewoord zouden uittrekken, als tot andere personen te richten.

§ 9.

Maar dit mag men met volstrekte zekerheid geloven, dat de spreker door Gods onfeilbare Geest gedreven, ons *in Gods Naam en plaats* deze verzekering geeft, dat Gods bekerende genade tot DE GODDELOZE, EN DE MAN DER IJDELHEID, zou worden uitgebreid.

§ 10.

Een GODDELOZE, ראשון(rasha), betekent:

- (1) eigenlijk een *oproermaker*.
- (2) De Heilige Schriften gebruiken dit woord van een *zondaar*, die door de *beroerende bewegingen* van zijn begeerlijkheden *voortgedreven*, tegen God, zichzelf en de naaste een schandelijk *oproer* verwekt, en allerlei schande *opschuimt*. *De goddelozen zijn als een voortgedreven zee, want die kan niet rusten, en haar wateren werpen slijk en modder op*. Jes. 57:20.
- (3) Het wordt in het bijzonder vaak aan zo'n zondaar toegeëigend, die om zijn ongerechtigheden *veroordeeld* is, en tegenover een *rechtvaardige* staat. Ezech. 3:18-20; 23:12; vergelijk met 1 Petrus 4:18. Men behoeft dit woord hier niet of tot *Joden* of tot *heidenen* alleen te bepalen, omdat het naar de *samenhang op beide* ziet. Want in vers 1 waren allerlei zondaars tot de heilsgoederen van het Nieuwe Testament genodigd. In het bijzonder waren de Joden opgewekt om dit aanbod spoedig aan te nemen, omdat de heidenen geroepen en zij verworpen zouden worden, vs. 6. Hier deed zich een zwaarigheid op, of goddeloze Joden en heidenen tot het zalige genot van die dierbare heilsgoederen wel ooit komen konden. En deze zwaarigheid wordt weggenomen door een belofte dat die goddeloze, hij mag een Jood of een heiden zijn, zich bekeren zal. Immers, elke *natuurlijke onbekeerde* zondaar, van welk geslacht en hoe bescheiden of gruwelijk hij ook mag zijn, kan met recht de naam van *goddeloos* dragen.
- (1) Want hij heeft een *verdorven natuur*, een zee van boze begeerlijkheden.
- (2) En zoals de zee, al schijnt hij stil te zijn, toch in een gedurige beweging is, zo is die vervloekte natuur, hoe bedaard en zedig het ook mag schijnen, in een gedurige *onrustige beweging* van allerlei snode begeerlijkheden, Gen. 8:21.

- (3) Het *beroert* alle vermogens van ziel en lichaam zodanig, dat ze bij geen geestelijke zaken naar behoren stilstaan, of zoals het betaamde daarmee werken kunnen.
- (4) Het *schuimt* van oproerige gedachten, woorden en werken, jegens God, de naaste en zichzelf. Matth. 15:19. Als de winden van de verzoeking van de satan en van de wereld daaronder waaien, kan het bovenmate *onstuimig* worden, en over alle dammen en dijken heen stromen.
- (5) Het woedt echter niet op één en dezelfde *manier*.
 - (a) In sommigen werkt het de slijk van *uitspattende* grove goddeloosheden op.
 - (b) In anderen schuimt het van *aardsgezindheid*, *zorgen* en verleidingen van de *rijkdom*.
 - (c) In de bescheidenste en zedigste lieden brengt het *overleggingen* van eigen deugdzaamheid en van eigen gerechtigheid, benevens ongelovige en vijandige bewegingen tegen Christus, Zijn weg en kinderen, onstuimig tevoorschijn.
 - (d) Ja, het kan in een onrustige beweging zijn, terwijl de mensen onder een zedige gedaante hun godsdienst verrichten. Daar beroert hij het gemoed door afleidende, ijdele, ongelovige, vijandige, ongehoorzame, en soms vuile overleggingen; zodat die gehele godsdienstoefening niets anders is dan enkel schuim van een huichelachtig sleurwerk en schijnwerk, waaraan alle geest en leven ontbreekt, en waar het vuilste slijk en modder onder verborgen is.
 - (e) En wat een gedachten zo'n goddeloze van zijn deugdzaamheid ook maken mag, toch is hij naar Gods rechtvaardig oordeel als een oproermaker veroordeeld. Gal. 3:10.

§ 11.

De bekerende genade zal niet alleen zegepralen over mensen die met hun goddeloosheid *openlijk* voor de dag komen, hun schande oproerig opschuimen, en op openlijke wegen van de goddeloosheid wandelen; maar ook over *bedektere* zondaren, die de gedachten der ijdelheid in het *binnenste* laten vernachten; over de MAN DER IJDELHEID.

§ 12.

Het woord □□□□(awèn), dat onze overzetters door ONGERECHTIGHEID vertaald hebben, (1) betekent eigenlijk *ledigheid*, *ijdelheid*, *nietigheid*. (2) Het betekent dan in het algemeen zo iets, dat van alle wezen, nuttigheid en heil ontbloot is. (3) Hierom wordt het in het bijzonder toegeëigend:

- (a) aan een *afgod*, die naar de taal van Paulus *niets is in de wereld*, 1 Kor. 8:4.
- (b) Het drukt ook allerlei *zondige dingen*, waarmee het verdorven vlees zich pleegt te vermaken, naar het leven uit. Immers, , ongegronde *dwalingen*; , , de *wereld* met zijn *begeerlijkheden* van de ogen, van het vlees, en van de grootsheid van dit leven; , , , zondige *lusten* en overleggingen; , , , om kort te gaan, alles dat in vs. 2 *geen brood, hetwelk niet verzadigen kan*, genoemd was, mag men hier zonder enige uitzondering onder de naam van ijdelheid verstaan. Al deze dingen kunnen ook die naam in volkomen nadruk dragen. Want ze zijn van alle *wezen*, dat enig waarachtig of bestendig nut aan ziel of lichaam toebrengt, volstrekt ontbloot. Het vermaak dat zij

opleveren, is niets dan een ijdele verbeelding, droom en bedrog, dat eindelijk op de grootste schade, schande en smart moet uitlopen. Die zich daaraan overgeven *weiden zich met wind, en jagen den oostenwind na*, Hos 12:1. *Ze zijn gelijk aan een hongerige die droomt, en ziet, hij eet; maar als hij ontwaakt, zo is zijn ziel ledig; of, aan een dorstige die droomt, en ziet, hij drinkt; maar als hij ontwaakt, ziet, zo is hij nog mat, en zijn ziel is begerig*, Jes. 29:8.

§ 13.

Hoe nietig en ijdel deze dingen zijn mogen, echter heeft de zonde het gemoed van de zondaar zo verijdel, dat het met verachting van alle raad en wezen, zich aan die ijdelheid geheel kan overgeven. Hij is EEN MAN DER *ijdelheid*. Het woord MAN □□□(iesh), betekent eigenlijk een *sterke dappere man*. Een *man* DER *ijdelheid* is, naar de aard van de taal, een mens (1) die zich aan de ijdelheid *overgeeft*, (2) en het met *alle macht aanhangt* en voorstaat; gelijk een man des bedrogs zich aan het bedriegen geheel heeft overgegeven. Men kan deze beschrijving hier gevoeglijk op *allerlei onbekeerde zondaars*, die door het Evangelie tot de genadegoederen genodigd zouden worden, zonder onderscheid toepassen.

Want (1) *iedere onherboren zondaar*, hoe bescheiden hij ook is, is toch zolang hij in zijn natuurstaat blijft, een ellendige man der ijdelheid. Hij maakt van allerlei schepselen *ijdele afgoden*, die hem geen wezenlijk heil kunnen aanbrengen. Hij is aan allerlei dwalingen en begeerlijkheden, die hem geen nut maar schade doen, dienstbaar. Tit. 3:3. (2) In het bijzonder mag men die naam ook aan onbekeerde *Joden* geven. Want die beide hebben zich met al hun vermogen gekoppeld aan de ijdelheden van enige afgeschafte schaduwen, en verschillende menselijke inzetten, die geen nut doen, behalve al de ijdelheden die aan alle onherborenen eigen zijn. *Wie een os slacht, slaat een man; wie een lam offert, breekt een hond den hals; wie spijsoffer offert, is als die zwijnenbloed offert; wie wierook brandt ten gedenkoffer, is als die een afgod zegent. Dezen verkiezen ook hun wegen, en hun ziel heeft lust aan hun verfoeiselen*, Jes. 66:3. (3) En wie twijfelt of de *heidenen*, die naast de ijdelheden die aan alle natuurlijke mensen eigen zijn, nog de afgoden en heidense gruwelen in een grovere zin aankleven, de naam van mannen der ijdelheid kunnen dragen? Immers, *zij zijn verijdel geworden in hun overleggingen en hun onverstandig hart is verduisterd geworden*, Rom. 1:21.

§ 14.

Hoe goddeloos en ijdel deze mensen ook mogen zijn, echter zullen zij veranderd worden. Niet alleen in enige omstandigheden, maar ook *in weg en gedachten*. ***De goddeloze zal ZIJN WEG, en de man der ijdelheid ZIJN GEDACHTEN verlaten***

§ 15. Een WEG is:

(1) eigenlijk een *plaats* waarop iemand staat en gaat, om daardoor als een *middel* van de ene plaats tot de andere over te komen.

(2) Deze weg is in de Heilige Bladen een *zinnebeeld* van verschillende zaken. (a) Dan betekent het een *staat* of *toestand*, waarin iemand zich bevindt. *Hun weg zij duister en gans slibberig*, Ps. 35:6. (b) Dan geeft het te kennen de *werken*, waarin iemand, om zekere doeleinden te bereiken, bezig is, en de *ontmoetingen* die hem overkomen. *Wentel uw weg op den HEERE*, Ps. 37:5, en, *wentel uw werken op den HEERE*, Spr.

16:3, betekent één en hetzelfde. Zo worden ook *wegen* en *handelingen* met elkaar verwisseld, Ezech. 36:31.

Daarom moet men hier door de *weg* die de goddeloze verlaten zal, verstaan:

(1) zijn ongelukkige *natuurstaat* waarin hij zich bevindt, en die ellendige *gronden* waarop hij staat, steunt, en bezig is om zijn doeleinden te bereiken. Dit is de *weg der goddelozen*, die *vergaan zal*, Ps. 1:6, en die *brede weg*, die *tot het verderf leidt*, Matth. 7:13.

(2) Hiertoe behoren verder die *goddeloze handelingen en bedrijven* waarin een goddeloze bezig is om zijn zondige doeleinden te bereiken. *De kwade weg*, Spr. 8:13. *De boze wegen en handelingen*, Ezech. 36:31. In het bijzonder alle grovere of fijnere werken van *goddeloosheid, onrechtvaardigheid en onmatigheid*.

(a) Van *goddeloosheid*, wanneer de goddeloze, God en Zijn dienst, , of *verloochent* en bestrijdt, zeggende met sprekende daden tot God: *wijk van ons, want aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust. Wat is de Almachtige, dat wij Hem zouden dienen? En wat baat zullen wij hebben, dat wij Hem aanlopen zouden?* Job 21:14, 14. , , Of, wanneer hij de godsdienst verderft. Dit doet hij c dan eens door een grovere *afgoderij*. Dit wordt genoemd *de weg Jerobeams*, 1 Kon. 13:13, *de weg der koningen van Israël*, 2 Kon. 8:18. cc Dan verandert hij de godsdienst in een enkel dood, ongelovig, liefdeloos en huichelachtig *sleurwerk*. *Hij nadert tot God met de mond, en doet zijn hart verre van Hem*, Jes. 29:13.

(b) Van *onrechtvaardigheid*: wanneer de goddeloze zijn naaste naar ziel of lichaam onrecht doet.

(c) Van *onmatigheid*, wanneer hij door wereldse begeerlijkheden, van gierigheid, wellustigheid of hovaardigheid, zijn ziel en lichaam bederft. De bovengenoemde staat en handelingen dragen de naam van een *weg*, (1) omdat de goddelozen erin *staat*, en zich met ziel en lichaam daaraan heeft *overgegeven*, gelijk iemand die zich op een *weg* bevindt. (2) Verder, omdat hij in die dingen uit een inwendig beginsel met genoeg *werkzaam* is, om zijn goddeloze *einden te bereiken*, gelijk iemand die een vermakelijke *weg* bewandelt. Omdat deze *weg* hier *onderscheiden* wordt van *de gedachten* die de man der ijdelheid in zijn binnenste laat vernachten, daarom zou men het hier kunnen aanmerken als een zinnebeeld van de staat en het bedrijf van een goddeloze, voorzover die *meer naar buiten vertoond worden*.

§ 16.

Hoe openbaar die *weg* ook is, en hoe zeker het ook mag zijn dat het einde daarvan de dood is, echter kan hij door geen natuurlijke krachten daarvan afgebracht worden, omdat het *ZIJN* *weg* is. Maar de overwinnende genade zal de goddeloze te machtig worden, dat hij niet alleen de *weg* van anderen, maar ook in het bijzonder *ZIJN* *weg* verlaten zal. Door dit woord wordt hier de allernauwste *betrekking* die de goddeloze op zijn *weg* heeft, aangewezen. Het is *zijn* *weg*,

(1) waarop hij zich *daadwerkelijk bevindt*. Hij is daarop geboren. Want zal iemand door de nauwe *weg* ingaan, dan moet hij die eerst zoeken *en vinden*. Maar door de brede *weg* kan men *ingaan*, *zonder* die eerst te *vinden*; omdat men er op ter wereld is gekomen. Matth. 7:13, 14.

(2) Die *weg* is *hem* ook *in het bijzonder* eigen. Hoewel alle goddeloze op dezelfde brede *weg* wandelen, heeft echter een ieder zijn *bijzonder pad*, naar zijn

bijzondere omstandigheden en zinnelijkheden ingericht. Deze wandelen meer in openbare *grote* ongerechtigheden. Andere in een uiterlijke *bescheidenheid* en beschaafde goddeloosheid. Deze zijn meer aan de *gierigheid*, die aan de *hovaardigheid*, en weer andere aan de vleselijke *wellustigheden* overgegeven.

- (3) Het is zijn weg, die hij zich, door dikwijls heen en weer te gaan, *zo eigen* heeft gemaakt, dat hij op geen andere komen kan.
- (4) Hij heeft die weg naar zijn eigen zinnelijkheid *zelf* voor zich uitgekozen. Het is *de weg zijns harten*, Pred. 11:9, die hij *naar het goeddunken van zijn boos hart* bewandelt, Jer. 16:12.
- (5) Het is zijn *geliefde* weg, die hem *goed schijnt*, en waarin hij een groot *behagen* heeft. Spr. 12:15; 13:12.

§ 17.

Omdat de uitgangen van het leven uit het hart zijn, daarom kan niemand zijn weg verlaten; of hij moet zich ook van **ZIJN GEDACHTEN** door een waarachtige bekering afscheiden.

§ 18.

De *gedachten* beduiden in de Heilige Bladen alle *inwendige gestalten* en *werkzaamheden*, die de mensen met hun *verstand* en *wil* oefenen. Gen. 6:5; 1 Kron. 28:9; Ps. 94:11. Hier zijn het de boze *gedachten van de ijdelheid*, die in het binnenste van de *man der ijdelheid* vernachten, Jer. 4:14, die dode, blinde, ongelovige, vijandige, boze *gemoedsgestalten*, overdenkingen, neigingen en begeerlijkheden, die in het hart van een onboetvaardige zondaar huisvesten. *Het gedichtsel van 's mensen hart, dat boos is van zijn jeugd aan*, Gen. 8:21. Het zijn in onderscheiding van de wegen en handelingen, die zich meer naar buiten vertonen, de *verborgen* en meer bedekte goddeloosheden. Hiertoe behoren nu in het bijzonder (1) de verdorven gemoedsgestalte en vleselijke *gezindheid*, Rom. 8:7; (2) de *dwalende begrippen* en *redeneringen* aangaande God, de mens en de godsdienst; die *gedachten der goddelozen dat er geen God is*, Ps. 10:4; die twee gedachten waarop de twijfelaars hinken, of de Heere, dan of Baäl God is, 1 Kon. 18:21; (3) de *vijandige neigingen* tegen God, tegen Zijn wet, beeld, volk, wegen; en tegen de naaste, Rom. 8:7; (4) eindelijk de zondige *begeerlijkheden*, lusten, raadslagen en overleggingen, die *ondeugdzame gedachten* die het gruwelijk harte van een ijdele zondaar *smeedt*, Spr. 6:18. Van zulke gedachten wordt hier *in het meervoudige getal, zonder bepaling* gesproken (1) omdat de man der ijdelheid aan *vele* en *allerlei* ijdele gedachten onderhevig is, (2) en die *alle*, zonder enige uit te zonderen, verlaten zal. Ps. 119:113, 128.

§ 19.

Hij zal ze verlaten, hoe nauw en sterk zijn betrekking erop, die hier door het woord **ZIJNE** wordt uitgedrukt, ook mag zijn. Want die ijdele gedachten hebben op de man der ijdelheid diezelfde betrekkingen, die de weg op de goddeloze had, welke wij boven, § 16, hebben aangewezen, en hier nu niet herhalen.

§ 20.

Ja, het zal *beide* gebeuren. De goddeloze zal zijn weg EN de man der ijdelheid zijn gedachten verlaten. Het ene kan ook van het andere niet gescheiden worden. Want niemand kan zijn weg recht verlaten, als hij niet eerst van zijn gedachten scheidt. En niemand kan van zijn gedachten recht afscheiden, als hij niet ook zijn weg verlaat. Want *uit het hart zijn de uitgangen des levens*, Spr. 4:23.

§ 21.

Hoewel nu de goddeloze aan zijn weg, en de man der ijdelheid aan zijn gedachten zodanig vast gebonden is, dat hij door geen eindige krachten daarvan *kan* en ook niet, naar het recht van de wet, daarvan *mag* afgebracht worden; toch zal de verzoende en onafhankelijk heersende genade hem door de gerechtigheid en sterkte van de Heere Messias overwinnen, en daartoe brengen **dat hij zijn weg en zijn gedachten VERLATEN ZAL.**

§ 22.

Dit VERLATEN behoort tot die dingen, die tot de zaligheid volstrekt noodzakelijk, maar ook allerbezwaarlijkst zijn, om ze recht te verstaan en in waarheid te doen. Wij moeten ons daarom verbonden achten om dit stuk met de uiterste zorg en omzichtigheid te behandelen, zo onderscheiden en grondig als ons ooit mogelijk is. Het woord □□□(azav), *verlaten*, (1) betekent in het algemeen *zich van iets af te scheiden, en ver weg te maken*. (2) In het bijzonder wordt het toegeëigend aan iemand die zich van enig *voedsel*, waarmee hij zich *overladen* had, afkeert. (a) Zo gebruiken de Arabieren het van beesten die, omdat ze al te gulzig gegeten hebben, niet eten of drinken willen. (b) In de Heilige Bladen wordt het toegepast op mensen die zich met *spijs overladen hebben, daarvan walgen, het uitspuwen, het zonder walgen niet zien of ruiken kunnen, en zich daarom er vanaf wenden, en met een bijblijvende tegenzin weggaan*. Men kan deze toespeling duidelijk ontdekken in de taal van Zofar, Job. 20:12, 13, waar het *kwaad te verlaten* gesteld wordt tegen het bestaan van de goddelozen, voor wie *het kwaad in zijn mond zoet is, die het verbergt onder zijn tong, die het spaart, en het niet verlaat, maar dat in het midden van zijn gehemelte inhoudt*. (c) Men kan verder uit deze plaats duidelijk bemerken dat dit woord in deze toespeling van zedelijke dingen, en van de werkzaamheden van de *bekering* gevoeglijke gebruikt wordt. Zo vindt men het zinnebeeld van een walging meermalen toegepast op de waarachtige bekering, Ezech. 6:9; 20:43; 36:31, *dan zult gij gedenken aan uw boze wegen en uw handelingen, die niet goed waren; en gij zult een walging van u zelf hebben over uw ongerechtigheden en over uw gruwelen*. Immers hier moet men door het *verlaten* van weg en gedachten, verstaan een *werkzaamheid van de waarachtige bekering*, waardoor men uit het beginsel van het *geestelijk leven* bezig is om zich van zijn boze wegen en ijdele gedachten met een innige walging af te scheiden.

Als wij van deze werkzaamheid een waarachtig, duidelijk, onderscheiden en gegrond begrip wensen te hebben, dan moeten wij (1) eerst het *beginsel*, (2) en dan de *werkzaamheid* die daaruit voortvloeit, *zelf* beschouwen. Wanneer men een daad grondig wil onderzoeken, dan dient men eerst zijn aandacht op het *beginsel* ervan te vestigen. Want daaruit zal men niet alleen van zijn mogelijkheid, maar ook van zijn natuur en wezenlijke eigenschappen, waardoor het van alle andere die hem gelijk schijnen wezenlijk onderscheiden is, een helderder begrip kunnen maken. Het *beginsel*

nu, waaruit een zondaar die zijn weg en gedachten verlaat, werkzaam wordt, is buiten alle twijfel het *geestelijke leven*. Want zoals het onmogelijk is dat een dode, zonder leven, het graf verlaat, zo is het ook niet mogelijk dat een zondaar, zonder het geestelijke leven, zou werkzaam zijn om zijn weg en gedachten te verlaten. Dit geestelijk leven is een *bovennatuurlijke hebbelijkheid*, door God, Die de doden levend maakt, in de ziel *geschapen*, waardoor die ziel en *nieuw vermogen* van licht en gezindheid ontvangt, om de waarheid van Gods volmaaktheden, van de plicht van de mens, zijn zonde, schuld en onmacht, en van de weg van de verlossing in Christus, bevindelijk en levendig *te kennen*, en zich overeenkomstig de natuur ervan *te gedragen*.

De eerste, wezenlijke en natuurlijke *oefeningen* van dit geestelijke leven zijn voornamelijk een bevindelijke en levendige *overtuiging* van volslagen ellendigheid, een *levend geloof* in Christus, en een ongeveinsde *liefde* tot God, Die in Christus, met een rampzalige zondaar verzoend is. Wenst men nu wat duidelijker te overwegen hoe dit geestelijk leven in de ziel van een zondaar, die zijn weg en gedachten verlaten zal, *komt* en *werkt*, dan moet men zich die zaak zo voorstellen. De onafhankelijk heersende genade *grijpt* de goddeloze op zijn weg, en de man der ijdelheid in het midden van zijn gedachten, en brengt hem door zeer verschillende wegen aan *het bedaren*, *stilstaan* en *toezien*. Jer. 6:16; Hand. 9:3, 4; Filip. 3:12. God, Die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis zou schijnen, *schept* in een ogenblik, dat geen mens op aarde nauwkeurig bepalen kan, in zijn ziel die bovennatuurlijke hebbelijkheid van het geestelijke leven. Dat *openbaart* zich hoe langer hoe helderder en onderscheidener, in een *levend geloof* en *liefde*. Hoewel deze uitvloeiingen van deze geestelijke specerijen, uit die boom van het geestelijke leven, in tijd *samen* kunnen *gaan*, echter gaat in orde van de natuur, en ook vaak ten aanzien van de tijd, de overtuiging van zonde vooraf, dan volgt de oefening van het geloof in Christus, en daaruit wordt de liefde geboren.

Eerst komt dan de zondaar tot een levendige *erkenntenis* van zijn *rampzaligheid*, wat het wezen van de zaak aangaat, op deze wijze.

(1) Hij wordt bij zijn *weg* en *gedachten* onderscheiden *bepaald*. Meestentijds wordt een zondaar eerst op zijn weg, en op deze of gene uiterlijke handelingen van woorden of werken, die niet goed waren, gewezen. Daarna leidt de Geest der overtuiging hem ook naar *binnen*, en brengt hem ook *de ijdele gedachten van het hart* onder het oog. Dan bemerkt hij dat zijn hart een grote overeenkomst heeft met dat vertrek, waarin Ezechiël geleid werd, waar hij *zag, en ziet, er was alle beeltenis van kruipende dieren en verfoeilijke beesten, en van alle drekgoden van het huis Israëls, geheel rondom aan den wand gemaald*, Ezech. 8:10. Terwijl hij bezig is het een of ander te verbeteren, en om te zien of hij niet iets dat goed is tot zijn vertroosting kan vinden, dan worden hem nog *meer bijzonderheden* van zijn weg en gedachten, die hij nooit had opgemerkt en die hij nooit van zichzelf gedacht zou hebben, zeer levendig voor de ogen afgeschilderd. Verschillende boosheden van zijn kindsheid en jeugd, waaraan hij in jaren niet gedacht had, worden hem zo levendig voor het aangezicht gelegd, alsof de Godheid hem in dit ogenblik er op betrapte. Terwijl hij zich inspant om het beter te maken, wordt het van tijd tot tijd in zijn ogen met hem erger. Want hij bemerkt duidelijk dat zijn weg en gedachten in het toekomstige niet beter zullen worden. Daar staat hij! Ziet hij terug op zijn weg die hij afgelegd heeft: het ziet er zeer ellendig

uit. Ziet hij op zijn weg daar hij nu staat: het is nog ellendiger. Ziet hij vooruit op de weg die nog voor hem is: het zal niet beter maar erger met hem worden. Om kort te gaan, hij ontdekt ontelbare goddeloosheden en ijdelheden in zijn weg en gedachten. Alles wat hij ziet van het verleden, tegenwoordige en toekomstige, is zeer ellendig. Hij roept in verlegenheid uit: *wie zou de afdwalingen verstaan?* Ps. 19:13.

(2) De *rampzaligheid* van zijn weg en gedachten wordt hem allengs nader en helderder opgelegd.

(a) De Geest der overtuiging leidt hem onderscheidener in, om de *zondigheid* ervan op te merken. Hij ziet nu de *plicht* om die onafhankelijke God, Die uit kracht van schepping en onderhouding het opperste recht over zijn ziel en lichaam heeft, in Zijn heilige, rechtvaardige en goede wet van hem vordert. Hij erkent dat God, Die een Geest is, en Die de ziel, een redelijke geest, geschapen heeft, niet alleen het lichaam maar ook het gehele gemoed met alle krachten voor Zich hebben wil. Hij wordt gewezen op de plichten die hij aan God, aan de naaste en zichzelf schuldig is. Hem wordt ontdekt dat alles uit een levend geloof en een ongeveinsde liefde, tot eer van God en tot nut van de naaste, wanneer het goed zal zijn, verricht moet worden. Hij gelooft dat hij tot dit alles zo volstrekt verbonden is, dat hij, zolang de Heere God blijft, en hij schepsel blijft, van die plicht niet kan ontslagen worden. Maar hij ziet nu ook dat zijn gehele weg en alle gedachten tegen alles, wat God van hem vordert, regelrecht strijdig zijn. Hij beschouwt zijn weg als een onrechtvaardige oproerigheid tegen zijn rechtmatige Opperheer. Hij zegt: *ik heb gezondigd, en onrecht gedaan, en goddelooslijk gehandeld, en gerebelleerd, met af te wijken van Uw geboden, en van Uw rechten!* Dan. 9:5. Hij ziet zijn gedachten, zelfs de godsdienstige en allerbeste, niet anders aan dan als de ijdelste gedachten der ijdelheid, die zich op niets dan op ijdelheid gevestigd hebben, en waarin niets van het wezen dat Gods wet vordert, te vinden is. *Zij weiden zich met wind, en jagen den oostenwind na*, Hos. 12:2.

(b) Hij gelooft dat hij zich door dit alles bij God en alle heiligen recht *walgelijk* gemaakt heeft. Hij heeft een walging van zichzelf, Ezech. 36:31. Hij denkt: hoe oneindig groot is dan de walging die een volmaakte heilige God van mij hebben moet. Hij oordeelt soms dat Gods kindsren te heilig zijn, dan dat hij met hen omgaan zou; dat Gods huis en hemel te rein zijn, dan dat hij ze met zijn onreine voeten zou betreden, en met zijn vuile ogen zou mogen aanschouwen. Hij staat met de tollenaar van verre, en durft zijn ogen niet op te heffen naar de hemel, Luk. 18:13.

(4) Hij merkt op dat een rechtvaardige Rechter over al zijn handelingen en gedachten *recht moet doen*. Hij kent zich schuldig en verbonden in ziel en lichaam, waarmee hij gezondigd heeft, tijdelijke en eeuwige straffen te ondergaan. De uitspraak van de wet, “vervloekt is een iegelijk die niet blijft in alles dat geschreven is”, dondert menigmaal vreselijk in zijn hart. Wanneer hij Gal. 3:10 eens leest, kan hij in zijn binnenste gesteld zijn als een misdadiger die zijn doodvonnis in handen en voor ogen heeft. Hij vreest dikwijls dat dit vonnis spoedig uitgevoerd zal worden. Sommigen zijn bevreesd dat ze de nacht niet zullen overleven. Ze beginnen zich sterk te verwonderen en verblijden, wanneer ze het daglicht, tegen verwachting, nog weer aanschouwen mogen. Een verlegen zondaar roept vaak in zijn binnenste uit: *tegen U, U alleen, heb ik gezondigd, en gedaan, dat kwaad is in Uw ogen; opdat Gij rechtvaardig zijt in Uw spreken, en rein zijt in Uw richten*, Ps. 51:6.

- (5) Eindelijk overtuigt de Heilige Geest hem van zijn volslagen *onmacht* om zichzelf te verlossen. Een bekommerde zondaar erkent dat tot zijn zaligheid twee stukken nodig zijn. Eerst moet God met hem *verzoend* worden. Dan moet hij ook zijn weg en gedachten *verlaten*. Hij probeert vaak dit eerst zelf te doen, en hij probeert tot dat doel op een geheel verkeerde wijze van het laatste een begin te maken, om daardoor het eerste te verkrijgen. Want hij denkt, als ik mijn weg en gedachten kon verlaten, en God om Zijn genade met een gebroken en verslagen hart, met tranen van boetvaardigheid en berouw, gelovig bidden kon, dan zou Hij Zich over mij misschien erbarmen. Maar terwijl hij bezig is om zich in deze dingen in te dringen, wordt hem gaandeweg onder het oog gebracht dat hij volstrekt onmacht is, om het een en ander uit en door zichzelf teweeg te brengen. Want,
- hij ondervindt nu levendig dat hij zich *niet veranderen kan*. Zo onmachtig als hij is om iets uit niets te scheppen, om bovennatuurlijke wonderwerken te verrichten en de loop van de natuur om te keren, zo onmachtig is hij ook om zijn weg en gedachten te verlaten. Want hij kan zijn hart niet herscheppen, en ook niet beletten dat een kwade boom ook kwade vruchten draagt. Dit bevestigt de dagelijkse ondervinding hem. Want onder al zijn woelen zakt hij, als een mens die op een holle grond staat, er nog dieper in. Wanneer de zondaar begint te ontwaken, spannen zijn vijanden, de duivel, de wereld, en de verdorvenheid, meer krachten in om hem gevangen te houden. Vele slapende begeerlijkheden worden wakker. Want wanneer het gebod komt, kan de zonde levend worden. En de zonde, oorzaak genomen hebbende door het gebod, kan hem verleiden door datzelfde gebod, en boven mate zondigen door het gebod, Rom. 7:9-13. Zijn hart wordt harder. Hij kan niet wenen, en ook niet geloven. Dit maakt hem nog ongelukkiger. Want het Evangelie veroordeelt hem door deze uitspraak: *die niet gelooft, is alrede veroordeeld*, Joh. 3:18. Bovendien merkt hij op dat hij naar Gods rechtvaardig oordeel van de zonde niet *mag* ontbonden worden. Hij heeft zich door de zonde laten overwinnen. Hij heeft het dikwijls zelf opgezocht, en ziel en lichaam er vrijwillig aan overgegeven. Hierdoor wordt hij naar alle rechten een dienstknecht van de zonde gesteld. Behalve dit is hij door Adams bondsbreuk, die hem wordt toegerekend, *een geboren slaaf* van de zonde, waarop de zonde en satan een wettig erfrecht hebben.
 - En al was het dat hij zich in enige dingen veranderde, vloeiden van tranen en gebeden stortte; ja dat hij zich nooit meer aan enige zonde opnieuw schuldig maakte, dan zou hij daardoor God toch niet kunnen verzoenen. Want God wil dat aan Zijn gerechtigheid genoeg geschiede. Die gerechtigheid vordert dat de zondaar zo'n straf, in ziel en lichaam, uitstaat en doorstaat, die met de zonden en het ongenoegen van God daartegen, een juiste evenredigheid heeft. Dat is, de straf moet zodanig zijn dat de schikkelijkheid van de zonde, waardoor een oneindige Majesteit beledigd en geschonden is, volkomen vertoond wordt, en Gods oneindig ongenoegen ertegen, zoals het in God is, volstrekt ten toon wordt gesteld; zodanig, dat geen schepsel Hem van enige onvolmaaktheid verdenken kan. Het eist ook een gehoorzaamheid, waardoor alles wat de zondaar verzuimd heeft, weer volkomen vergoed wordt. Want Gods onafhankelijke opperheerschappij is zo hoog en onveranderlijk, dat het van de gehoorzaamheid, die een schepsel er aan schuldig is, voor geen één ogenblik het allerminste kan nageven. Wanneer de verlegen zondaar deze eis van de gerechtigheid bedaard en onderscheiden

beschouwt, dan bevindt hij zich volstrekt onmachtig om een stuk daarvan te betalen. Het is hem *onmogelijk* de gevorderde *straf te doorstaan*. Want al was zijn hart nog zo verbroken, al verweende hij al zijn vuchten tot tranen, en al leed hij in zijn ziel en lichaam alle straffen die op de aarde en in de hel geoefend worden, miljoenen jaren achter elkaar, dan kon hij dit alles niet aanmerken als een voldoende straf, die de Goddelijke gerechtigheid van hem vordert. Want omdat hij een eindig schepsel is, daarom zou al dat lijden, al duurde het eeuwig, toch maar eindig zijn. Daarom zou het ook niet genoeg zijn om de schrikkelijkheid van de zonde, die tegen een oneindige Majesteit bedreven is, en het oneindige ongenoegen van God tegen de zonde, zoals het in God plaats heeft, genoegzaam, naar de onveranderlijke eis van Gods volmaakheden te openbaren. De *verschuldigde gehoorzaamheid kan hij ook niet betalen*. Want hij kan niets anders dan zonde doen. En kon hij in het toekomstige de gehele wet volmaakt onderhouden, dan zou hij daardoor niet kunnen vergoeden wat hij tevoren verzuimd heeft. Want hij is alles wat hij kan, aan God voor de tegenwoordige tijd schuldig. Immers, wanneer een mens, die een geheel jaar alle dagen in een winkel iets op borg gekocht heeft, betaalt wat hij voor tegenwoordig gekochte goederen schuldig is, dan kan hij daardoor de tevoren gemaakte schulden niet afdoen. Zo moet dan een verlegen zondaar opmerken dat hij Gods natuur niet kan veranderen; het gedane onrecht niet ongedaan maken; en ook niet iets van de eis van de gerechtigheid voldoen; en ook God niet op enige wijze verzoenen. Wanneer hij die volstrekte onmacht om God te verzoenen en zijn wet te verlaten, grondig begint te geloven, dan wordt hij eerst recht ziek, kan het leven zijner hand niet vinden, en zegt: het is buiten hoop, Jes. 57:10.

(3) Onder dit gezicht van zijn boze weg en gedachten, en onder die levendig erkenning van de zondigheid, walglijkheid, schuld en onmacht daarvan, wordt de bekommerde zondaar diep *verootmoedigd*. Zijn onbesneden hart wordt gebogen. Hij kent zichzelf schuldig. Hij wijst zijn Rechter gerechtigheid toe. Hij neemt een welgevallen aan de straf van zijn ongerechtigheid. Hoewel zijn boze natuur niet zou kunnen, echter acht hij het billijk en betamelijk dat hij de Heere billijkte, wanneer Hij hem de allerzwaarste oordelen wilde toezenden in deze wereld. Want hij heeft de helse verdoemenis zelf verdiend. Daarom oordeelt hij dat God hem nog genadig behandelt, en niet naar verdiensten doet, zolang Hij hem nog niet in de afgrond stoot; hoe zwaar Hij hem anders ook straffen mocht. Ja, hoewel hij wel ziet dat zijn vervloekte natuur zijn Rechter lasteren zou, echter acht hij zich ten hoogste verbonden, op het ogenblik dat hij in de afgrond zonk, God te danken omdat Hij hem zoveel jaren gespaard had, en hem met zoveel weldaden overladen had. Wilde God het gehele menselijke geslacht in genade aanzien, en hem uit alle mensen alleen verloren laten gaan, dan zou de ootmoedige zondaar Hem daarover niet kunnen beschuldigen. Want hij heeft het eeuwig verderf rechtvaardig verdiend. Lev. 26:41; Ps. 51:6; Hos. 5:15. En deze verootmoediging onderscheidt de overtuiging, die de Geest der genade en der bekering in het hart van een uitverkoren zondaar werkt, zeer duidelijk van alle *algemene* overtuigingen en wroegingen van het geweten, waaronder het gemoed zijn Rechter van hardheid beschuldigt, of wanhopige en wrevelige handen aan zichzelf probeert te slaan. Diezelfde Geest, Die de ingeschapen hebbelijkheid van het geestelijke leven

heeft opgewekt, en bestuurt om zijn ellendigheid zo levendig en ootmoedig te erkennen,

Die bewerkt het nu ook om het getuigenis van het Evangelie door een *levend geloof* te omhelzen.

(1) Het dierbaar Evangelie ontdekt een wonderbaarlijke en allergepaste *weg van behoudenis* voor de allerrampzaligste zondaar. Gods eniggeboren Zoon, Die hetzelfde oneindig allervolmaaktst Wezen met Vader en Geest bezit, is voor goddeloze mannen der ijdelheid in de eeuwige Vrederaad *Borg* geworden, en in hun plaats getreden. Hij heeft in de tijd een volmaakt heilige *menselijke natuur* tot eenheid van de Persoon aangenomen. Hij heeft in die aangenomen mensheid alle *straffen*, die de goddeloze door zijn weg, en de man der ijdelheid door zijn gedachten, verdiend hadden, in hun plaats volmaakt *doorstaan*. Een oneindige Persoon is daardoor in Zijn aangenomen mensheid bestreden, verbrijzeld en gedood. Hierdoor is de schikkelijkheid van de zonde, die tegen een oneindige Majesteit begaan is, in zijn eigenlijke natuur en volkomen grootheid volmaakt tentoongesteld. Het oneindig ongenoegen van God tegen de zonde is daardoor in zijn oneindige grootheid, zoals het in God is, openbaar gemaakt. Want Hij straft een oneindige Persoon voor de zonde. Gods Zoon heeft ook in die aangenomen mensheid alle gebiedende *eisen van de wet* in plaats van de zondaar *volmaakt onderhouden*. Hierdoor is alles vergoed wat alle uitverkorenen verzuimd of verdorven hadden, omdat een oneindige Persoon de wet volmaakt gehoorzaamde. Nu is de hoge Majesteit, de wetgevende Oppermacht, en het hoge recht van de wet in hun volkomen hoogte geopenbaard en verheerlijkt, aangezien een oneindige Persoon daaraan met vrezen en beven gehoorzaam werd. Door die lijdende en doende gehoorzaamheid *is Gods recht ten volle voldaan*. De gestrengste gerechtigheid kan geen andere of meerdere voldoening vorderen. Al de Goddelijke volmaaktheden zijn daardoor tegelijk op het allerhoogste verheerlijkt. Een zondaar die door het geloof in deze weg zalig wordt, kan geen volmaaktheid van God verdonkeren. Hij moet ze daar alle, in het aangezicht van Jezus, in hun grootste glans zien schitteren. God blijft nu rechtvaardig, wanneer Hij de zondaar, die door het geloof nu Jezus' eigendom is, om niet rechtvaardigt door deze verlossing die in Christus Jezus is. Rom. 3:26. Door deze weg is een onveranderlijk heilig een rechtvaardig Rechter met goddelozen, terwijl zij nog vijanden zijn, volkomen verzoend. Rom. 5:10; 2 Kor. 5:19-21. God kan en wil een goddeloze, een man der ijdelheid die tegen alle geboden van God zwaar gezondigd en geen één daarvan gehouden heeft en ook niet tegenwoordig houden kan, die nog steeds tot alle boosheid geneigd is, die daarom naar alle Goddelijke rechten tot de eeuwige verdoemenis veroordeeld is, en die als zo één door een levend geloof tot Christus komt, om geen ene zonde, hoe groot hij zijn mag, ooit meer straffen, maar in plaats van welverdiende vloeken, allerlei onverdiende, geestelijke en lichamelijke, tijdelijke en eeuwige zegeningen en zaligheid schenken. Niet om iets dat in de zondaar is, geweest is, of ooit zijn zal, maar zuiver en alleen uit Zijn genade, om de lijdende en doende gehoorzaamheid van Christus. Rom. 3:24. Die verzoende God kan en wil door de handen van de verhoogde Zaligmaker, en door de kracht van de verzoende Geest, dode, blinde, boze zondaars en bestrijder van de genade, al hadden zij zelf Gods Zoon gekruisigd, van hun boze wegen en gedachten afbrengen en bekeren, zonder dat zij enig licht, kracht, gezindheid of zucht daartoe uit zichzelf kunnen of behoeven bij

te brengen. Hand. 3:26; 5:31. Die van een hoge steilte in een diepe afgrond zo sterk en snel aflopen, dat het zien en horen reeds vergaan is, en die door geen middel tot stilstaan of bedaren kunnen komen, wil Hij nu door een vrije en krachtige roeping eerst aan het stilstaan brengen. Hen die de genade bestrijden, zal de overwinnende genade te machtig worden. Dit geen mens overtuigen kan, zal de Geest van Christus overtuigen van zonde. Zij, die geen geschapen kracht tot geloof kan brengen, zullen de Geest des geloofs, Die hen de hebbelijkheid van het geloof zal inscheppen, deelachtig worden. Die door geen zegeningen, oordelen of vermaningen tot God bekeerd kunnen worden, zal de Geest de hebbelijkheid van de bekering inscheppen. Deze gehele inhoud van het Evangelie wordt aan een ieder die onder het Evangelie leeft, welmenend aangeboden. Zo ontmoet een arme zondaar in het Evangelie alles wat tot zijn zaligheid nodig is, en dat hij niet in zichzelf en ook niet in enig schepsel vinden kan.

(2) De Heilige Geest laat dit Evangelie aan de bekommerde zondaar door min of meer gepaste middelen *verkondigen*, openleggen, verklaren en ernstig aandringen.

(3) Hij opent het hart om daarop acht te nemen. Hand. 16:14.

(4) Hij schenkt daaronder geopende ogen van het verstand, om de rechte betekenis, de dierbaarheid en gepastheid van die weg van het leven, gaandeweg helderder, onderscheidener en levendiger *in te zien*. Luk. 24:45.

(5) Hij *overreedt* de ziel van de waarheid, vastigheid en zekerheid van deze dingen, door hen in de vaste gronden van het Evangelie in te leiden, en ze door een verborgen werking aan het gemoed, uitdrukkelijk of erin opgesloten te verzegelen.

(6) Hieruit ontstaan verschillende *werkingen* in de ziel.

(a) Men ziet nu hoe *schrikkelijk* het is dat men dit Evangelie door *ongeloof* verloochend heeft. Men verwondert en schaamt zich over die blindheid, dat men zo'n duidelijke waarheid niet eerder heeft kunnen opmerken. Men kan nu zien dat het ongeloof de zwaarste zonde is. Want daardoor heeft men gezondigd tegen de hoogste openbaring van Gods heerlijkheid, en tegen de lieflijkste vertoning van Gods barmhartigheid. Men veroordeelt zich vrijwillig over die goddeloosheid, dat men de zaligheid in zichzelf of in het schepsel, tot verdonkering van al Gods volmaaktheden, heeft willen zoeken, die men door deze weg tot verheerlijking van al de Goddelijke deugden zo gemakkelijk had kunnen krijgen. Men wordt nu overtuigd van zonde, omdat men in Christus niet heeft willen geloven. Joh. 16:9.

(b) Men begint nu *van zich en van alle schepselen af te zien*. Men rekent eigen gerechtigheid en kracht, waarnaar men zo ijverig streefde, maar schade en drek. Filip. 3:7-10.

(c) Men neemt nu een innig *welgevallen* in die gehele weg van zaligheid, die het Evangelie openbaart en aanbiedt. Jes. 45:24.

(d) Na een bedaarde overrekening van al de kosten, *kies men* het, zoals die voorgesteld wordt, voor zichzelf.

(e) Men *komt daar werkelijk* tot de Zaligmaker, om zich als een goddeloze veroordeelde misdadiger, en als een blinde, ongelovige, vijandige, onmachtige slaaf van de zonde, door Zijn gerechtigheid en sterkte te laten rechtvaardigen, verlichten, heiligen en verlossen. Men stelt Hem vrij. Wilde hij de gehele wereld aannemen, en ons alleen laten zitten: het zou rechtvaardig

zijn. Wilde hij ons aanzien: het zou een onafhankelijke en wonderbaarlijke genade zijn. Maar omdat hij de einden van de aarde nodigt, niemand uitsluit, en Zich het meest verheerlijken kan wanneer Hij de allerellendigste redt, daarom krijgt de zondaar vrijmoedigheid om zich ook, zoals hij zich bevindt, aan Hem toe te vertrouwen, en het gehele gewicht van de zaligheid op Hem te laten neerzakken.

- (f) Men ziet nu met min of meer helderheid de *mogelijkheid en waarschijnlijkheid* om door die weg tot verheerlijking van God behouden te worden. (
- (g) Men ondervindt nu min of meer *rust en stilte* in het binnenste.
- (h) Het hart *raakt aan Jezus vast*. Wanneer sommigen in hun haasten om opnieuw en beter te beginnen, arbeiden dat ze alles kwijt mogen raken, dan worden ze gewaar dat in hun binnenste een betrekking op Christus, en op alles wat tot Hem behoort, plaats heeft, die zij met al hun krachten, God zij dank! niet kunnen uitroeien.
- (i) Men is aan Hem vast *gegroeid*, zoals *een ent* aan een stam. Men moet nu alle geestelijke levenssappen, alle gerechtigheid, licht, geloof en kracht uit Hem als uit de stam, door verborgen buisjes aan zich zuigen. Hoewel men onder nieuwe schuld en verdorvenheid wel eens wat omzwerft, echter moet men eindelijk, vroeger of later, weer zoals men begonnen is, uit Zijn volheid, genade voor genade nemen.

Door dit levend geloof maakt de Heilige Geest de ingeschapen hebbelijkheid van het geestelijke leven ook eindelijk werkzaam in *een oprechte liefde*. Rom. 5:5; Gal. 5:6.

(1) Men *beschouwt* nu de Goddelijke dingen in een geheel *ander licht*. Men ziet nu in het aangezicht van Christus, dat de volmaaktheden die ons het meest verschrikten, verzoend zijn en onze zaligheid bedoelen. De verzoende overalometgenwoordigheid, in het gezicht waarvan alle zonden begaan worden, is nu vaardig om zijn kinderen, die in het vuur en water liggen, eruit te rukken; hoewel zij er tegen waarschuwingen onbedachtzaam in waren gedarteld. De alwetendheid, heiligheid en rechtvaardigheid zijn en blijven, op de grond van Jezus' dood, ook met vijanden verzoend. Rom. 5:10. Wanneer die volmaaktheden ons zonden, schulden en krachteloosheden ontdekken, en de vloeken die men verdiend heeft voor ogen stellen, dan gebeurt dat niet in een onverzoende toorn, maar in een verzoende goedertierenheid, om ons maar aan te sporen dat wij de gerechtigheid en sterkte, die zij neer hebben gezet, zouden aannemen tot onze zaligheid. Hoe beminnelek is die Vader, Die Zijn Eigen Zoon niet heeft gespaard, maar Hem voor ons heeft overgegeven, opdat hij ons met Hem alle dingen schenken zou! Hoe dierbaar is die Zoon, Die voor Zijn doodsvijanden de dood heeft willen sterven, opdat zij het leven zouden hebben! Hoe beminnelewaardig is die Geest, Die in blinde, ongelovige, vijandige, vuile harten wil komen, wonen, en daar alles wat tot een veilige toepassing van de zaligheid nodig is, onafhankelijk en krachtadig werken! Hoe aangenaam is die wet die zijn volle eis gekregen heeft, ons niet meer vloekt, en niet door onze, maar door de kracht die God verleend, gedaan wil worden!

(2) Hieruit wordt nu een innig welgevallen, gezindheid en neiging tot de Drieënige God, Zijn wet, beeld en volk, geboren. Men verblijdt zich dat de Heere zo'n God is. Men wenst niet dat Hij een stip minder heiligheid of rechtvaardigheid bezat. Men is innerlijk verheugd dat Hij ons zo'n wet gegeven heeft. Men wenst Hem in alles te gehoorzamen en welbehaaglijk te zijn¹. Dit geestelijke leven, waarvan wij de

geestelijke werkingen in de verootmoediging, het geloof en de 1 De bescheiden lezer moet niet denken dat een zondaar die zijn weg verlaat, bij al die stukken *in die orde* en met die *onderscheiden helderheid*, waarin ik ze voorgesteld heb, bepaald en door de Geest geleid zou worden. Want soms zijn deze werkzaamheden onder elkaar vermengd. Hij wordt dan bij het ene, dan bij het andere bepaald. In sommigen zijn deze werkzaamheden donkerder en verwarde; in anderen helderder en onderscheidener. Sommigen komen spoediger, anderen langzamer, tot meerdere helderheid. Toch kan een evangeliedienaar, die de Geest van onderscheid ontvangen heeft, en die er zijn werk van maakt dat hij op het werk van de Heere in de aan hem toevertrouwde zielen zorgvuldig acht heeft, genoemde stukken van verootmoediging, geloof en liefde, of in hun eerste beginselen, of in hun daadwerkelijke werkingen, in donkere en verwarde gemoederen, die hun weg in waarheid verlaten, met een zonderlinge aangenaamheid gewaar worden. Ik heb er in de voorgestelde orde van gesproken, omdat men alles niet tegelijk, maar het ene na het andere voordragen kan. De natuur van de zaken hangt in die orde samen. En men ontmoet ook velen die naar deze orde onderscheidenlijker geleid worden. En hoewel misschien maar zeer weinige zielen met die onderscheiden helderheid bij verschillende stukken zo spoedig bepaald worden, heb ik er echter zo onderscheiden van willen spreken, opdat eenvoudigen die zaken, die ingewikkeld in hen zijn, onderscheidener leerden opmerken. Om die reden heb ik ook van deze stukken, waarin de rechte gronden van een evangelische bekering liggen, wat breder gesproken dan men in een verklaring doorgaans gewoon is. liefde, tot hiertoe beschouwd hebben, is het waarachtige beginsel waaruit de zondaar zijn weg en gedachten *verlaten* zal. In een zeker opzicht verlaat hij ook zijn wet en gedachten in de *vereniging* met Christus, in de *rechtvaardiging* en *wedergeboorte*, die met de meergenoemde oefeningen van het geestelijke leven onmiddellijk en direct vergezelschap gaan, op een *meer lijdelijke* wijze. Want wanneer hij door dat levend geloof met Christus verenigd wordt, dan wordt hij uit zijn vorige gronden, waarin hij van nature stond, uitgetrokken, en in Christus, als in een nieuwe Grond en waarachtige Weg waardoor men tot de Vader komt, overgezet. Wanneer hij door dat geloof *gerechtvaardigd* wordt, van de schuld en het recht van de zonden ontslagen wordt, en tot een erfgenaam en vriend van God daadwerkelijk aangenomen wordt, dan komt hij *uit de staat des toorns* in de staat van genade en kindschap over. En *hij verandert van weg*, voorzover die een zinnebeeld is van *staat*, waarop iemand zich bevindt. Wanneer eindelijk de Heilige Geest onder en door dat geloof in het hart van de zondaar *andere gemoedsgestalten*, gedachten en gezindheden omtrent God en de weg des levens verwekt, dan verlaat hij ook zijn weg en gedachten, en hij wordt op een andere weg en gedachten gebracht. Want hoewel de vereniging met Christus, de rechtvaardiging en de vernieuwing van het gemoed onderscheiden weldaden zijn, echter zijn zij *alle vruchten* van één en hetzelfde geloof, en worden in één en hetzelfde ogenblik aan de zondaar, met het geloof, geschonken. Maar hier schijnt het verlaten van de weg en de gedachten voornamelijk te betekenen *een werkzaamheid van de bekering*, die de gelovige, gerechtvaardigde en vernieuwde zondaar, uit het bovengenoemde beginsel *betracht*, om zich nu ook *van zijn kant*, van zijn weg en gedachten *daadwerkelijk af te scheiden*. Spr. 28:13; Jes. 1:16, 17. Dit pleegt wat het wezen van de zaak aangaat, zo te geschieden. Men heeft in de krachtdadige overtuiging de zondigheid, walgelijkheid en schuld van zijn weg en gedachten levendig en bevindelijk moeten *opmerken*. Men heeft in de oefening van het geloof

deze dingen in het smartelijk lijden van Christus nog helderder onder het oog gekregen. Men ontdekte daar wat een dure en zure prijs de getrouwe Borg voor de zonde heeft moeten betalen. Men aanschouwde daar in het aangezicht van Christus de heerlijkheid en beminnelijkheid van een verzoende God, en van Zijn dierbare wet. De liefde tot God en Zijn wet werd door de Geest in het hart van de zondaar uitgegoten. Nu *verfoeit, verwalgt, veroordeelt en beweent* hij die weg en die gedachten, niet zozeer omdat ze schande, schade en verdoemenis tot gevolgen hadden, maar voornamelijk omdat hij daardoor tegen zo'n heerlijke, beminnelijke, verzoende God en Zaligmaker, en tegen zo'n billijke wet en Evangelie beide gezondigd heeft. Het smart hem aan de ziel dat Jezus om zijn weg en gedachten, zo menige zure gang heeft moeten gaan, en zo vaak in het aangezicht is geslagen, ja als een vloek tot de doding is uitgeleid. Sommigen roepen in eenvoudigheid met tranen uit: “ach! Had ik het toch geweten dat de zonde U zo'n nood en dood heeft aangedaan. Ik zou zo ellendig niet hebben kunnen handelen. Ach! Vergeef het toch! Geef toch genade, dat ik U nooit met enige gedachte beledigen mag!” Zijn ziel gevoelt een onverzoenlijke haat tegen zijn weg en gedachten, en hij scheidt zich vrijwillig daarvan af, door een hartelijke, welberaden, werkzame wens om die weg toch nooit meer te betreden, en die gedachten nooit meer te denken. Hij *haat de kwade weg*, Spr. 8:13, *en staat af van ongerechtigheid*, 2 Tim. 2:19. Hij *spant nu alle krachten in* om van zijn weg en gedachten voor altijd *geheel af te komen*. Hij doet dat nu niet op zo'n wijze als tevoren, toen hij zich uit eigen kracht verbeteren wilde, om God te verzoenen. Want hij ziet dat God reeds verzoend is, en dat hij door eigen kracht ook niets verbeteren kan. Maar hij biedt zich aan Christus, Die in de wereld gekomen is, om zondaars zalig te maken, aan, dat Die door Zijn Geest hem van zijn boze weg en gedachten afbrengt. Ps. 143:10. Hij geeft zich aan Zijn kracht en leiding over. Hij vertrouwt op Hem en verwacht van Hem dat hij op de bekwame tijd naar Zijn Woord geholpen zal worden. Hij zuigt door dit ootmoedige geloof zijn kracht uit Jezus' volheid, gelijk een ent uit de stam zijn sappien trekt. Hij ondervindt ook dat de getrouwe Zaligmaker een verborgen kracht, door die verborgen buisjes van het geloof, op een onbegrijpelijke wijze in zijn ziel laat vloeien. Door deze kracht *stapt* hij ook *daadwerkelijk* van zijn weg en gedachten *af*. Hij *laat en verlaat* ze met *de daad*. Hij *doet de boosheid zijner handelingen van voor Gods ogen weg, en laat af van kwaad te doen*, Jes. 1:16. Men moet dit goed verstaan. Ik zeg niet dat hij niet weer zondigen, of zonde in zich vinden zou. Ach nee! Hij blijft in dit leven onvolmaakt. De zonde blijft hem bij. En omdat hij nu meer licht ontvangt, en oplettender omtrent zichzelf handelt, daarom ontdekt hij nu meer gebrek in zijn hart en allerbeste verrichtingen, dan ooit tevoren. Ja, hij kan op zijn nieuwe weg, helaas! in gedachten, genegenheden, woorden en werken, ook weer geweldig struikelen en vallen. Maar ik zeg: hij komt van zijn *weg en gedachten*, waarop hij *voor zijn bekering* dwaalde, nu *daadwerkelijk* af. Want iemand kan van een modderige en gevaarlijke weg, die hij bewandelde, in waarheid zijn afgegaan, hoewel hem nog veel van die oude modder aanhangt, en hoewel hij op zijn nieuwe weg zwaar en dikwijls struikelt.

- (1) Er zijn verschillende zaken, waarvan hij zodanig afkomt, dat hij er *nooit meer weer kan inraken*. (a) Hij komt nooit weer op de brede weg, *in de staat* van de natuur en van de toorn, en ook niet onder het heersende recht en de macht van de zonde. Rom. 6:14. (b) Nooit kan hij weer in dat *ongeloof* en die *vijandschap*, waarin hij

tevoren wandelde, vervallen. Hij houdt wel een verdorven vlees, waarin het ongeloof en de vijandschap zijn overgebleven, en dat hij verschillende gelegenheden allerlei ongelovige gedachten en vijandige neigingen, met grote kracht en onstuimigheid tevoorschijn brengt. Maar hij heeft daartegen ook een geestelijk levensbeginsel, dat eeuwig in hem blijft, en geheel andere gedachten en gezindheden oplevert. Gal. 5:17. Hoewel het vlees dit geestelijk leven zo heftig bestrijdt en overmant, dat het niet daadwerkelijk doen kan wat het denkt en wil, echter heeft het die uitwerking, dat een kind van God nooit meer in dat ongeloof en die vijandschap, waarin het voor de bekering lag, weer geraken kan. Want hoe duister, koel en afkerig een Godzalige zich ook bevinden mag, echter heeft hij nog een ander licht en gezondheid dan voor zijn bekering. Hij kan niet weer op die gedachten komen dat men door een algemene barmhartigheid zalig zou worden, dat men van nature een goed hart en goede bedoeling heeft, of dat men door zijn eigen gerechtigheid en kracht zou behouden worden. Hij kan er niet toekomen dat hij Gods weg, wet, beeld en volk met opzet en gerustheid zou kunnen haten en bestrijden, zoals voor de bekering. (c) Er zijn ook verschillende *grovere ongerechtigheden*, die men nu metterdaad varen laat. Sommigen waren voor hun bekering grove dwaalgeesten, afgodendienaars, vloekers, onrechtvaardigen, overspelers, hoereerders, dronkaards, pronkers, ongebondenen, enz. Maar in de bekering verlaten zij die dingen, zodat zij ze niet meer doen. Ze bestrijden nu die dwalingen en afgodendienst. Men hoort uit hun mond geen vloek meer. Ze doen niemand onrecht, maar keren het onrechtvaardig goed, met Zacheüs, weer uit. Ze leven kuis, matig, nederig en bedaard. Hoewel de satan, de wereld, en de bijliggende verdorvenheden hen dikwijls sterk aanporren, strijden zij echter door Gods genade daartegen, dat ze tot de daden niet weer vervallen. En hoewel iemand, die bv. voor zijn bekering de drank was toegedaan, na zijn bekering in een uur of plaats van verzoeking weer in een dronkenschap mocht instorten, toch kan hij het niet zo doen als tevoren, met die gewilligheid, dat vermaak, die rust, ongevoeligheid en verschoning. Hij is tegen zijn zin en zucht overrompeld of overmand. Hij voelt de innigste onrust, beschuldiging, veroordeling en beschaamdheid daarover in zijn binnenste. Er is geen vrede in zijn beenderen, zolang hij geen vergeving, met belijdenis en berouw, in Christus' ediksdrank en dorst, gezocht en gevonden heeft. Hij worstelt, zucht en smeekt, om toch nooit meer daartoe te komen, en om voor alle gelegenheden en verzoeken bewaard te worden.

(2) Er zijn verschillende zaken die een zondaar in waarheid verlaat, die hij echter daarna vaak tot zijn innige droefheid weer doet. Toch heeft hij ze waarachtig verlaten, omdat hij het nooit weer doet zoals voor zijn bekering. Om de zaak met enige voorbeelden op te helderen, laat men dan de aandacht op de volgende bijzonderheden vestigen. Een kind van God verliet, toen het zich bekeerde, in waarheid alle ongelovige harde gedachten van de Heere; alle afgunstige en liefdeloze aandoeningen omtrent de naaste; en al zijn toornige, driftige of onbedachtzame woorden. Zijn ziel scheidde zich van al die zonden af. Hij wenste ze nooit meer te doen. Hij werd ook geholpen, zodat hij ze niet levendig gevoelde, maar het tegendeel met aangenaamheid oefenen kon. Maar het duurt niet lang, of hij wordt door dergelijke dingen weer overvallen. De verdorvenheid begin weer harde gedachten van de zachte Heere op te schuimen. Hij wordt tot afgunst, driftig of onbedachtzaam spreken vervoerd. Toch heeft hij die dingen in waarheid verlaten, omdat hij ze zo niet meer doet, zoals

voor zijn bekering. Want hij heeft nu een geestelijk leven, dat die zonden snel opmerkt, als schandelijk veroordeelt, bestraft, betreurt, belijdt, bestrijdt, en gedurig verlaat. Wanneer iemand uit een huis dat hij jaren bewoond heeft, met al zijn huisraad uittrekt, dan heeft hij het in waarheid verlaten, hoewel hij naderhand door een baldadig mens daarin gestoten werd; en hij direct dacht: “ach! dat ik hier vandaan was!” en spoedig weer wegging. Men kan met waarheid van iemand zeggen dat hij een ijdel gezelschap verlaten heeft, wanneer hij met een innig ongenoegen daaruit weggaat; hoewel hem één van die ijdele lieden tegen zijn wil en worstelen naliep, inhaalde, en vasthield. Zo mag men ook denken dat die begenadigde genoemde zonden, waarin hij voor zijn bekering gerust en zorgeloos leefde, waarachtig verlaten heeft, wanneer hij in de waarachtige bekering zich van die afscheidt; hoewel hij naderhand door de kracht van de verdorvenheid, tegen zijn zin en zuchten, wordt achterhaald, vastgehouden en daarin gestoten; maar hij het direct opmerkt, en bij zichzelf denkt: “ach! Ik ellendige! Hoe kom ik hier! Ik hoor hier toch niet! Wie zal mij verlossen? enz.

Let men op *de bijzondere betekenis* van het grondwoord, boven aangewezen, dan kan men hier niet ongevoeglijk aanmerken dat de verklaarde werkzaamheden, waardoor men zijn weg en gedachten verlaat, een grote overeenkomst hebben met een *walging* en *uitspuwing* van iets, waarmee men zich overladen had. Immers, de zonde die men verlaten moet, wordt met recht *een walgelijkheid van de ziel* genoemd, Ezech. 16:5. De bekering wordt beschreven als *een walging* die men van zichzelf over zijn boze wegen en handelingen heeft. Ezech. 36:31. Die zijn weg niet verlaat, wordt vergeleken met iemand, voor wie het kwaad in zijn mond zoet is, en *het niet uitspuwt*, Job 20:12, 13. En die tot zijn wegen, die hij voorgaf verlaten te hebben, terugkeert, wordt gezegd met de hond tot zijn *eigen uitbraaksel* weder te keren, 2 Petrus 2:22. Op deze gronden kan men zich iemand, die zijn weg en gedachten verlaat, zo voorstellen.

- (1) Zijn weg en gedachten zijn zeer verdorven en stinkende dingen, die niet goed zijn. Job 15:16; Spr. 13:5; Jes. 5:4; Ezech. 36:31.
- (2) Toen hij nog dood was in zonden en misdaden, had hij deze verdorven zaken gulzig ingezwolgen. Job. 15:16.
- (3) Zolang hij dood bleef kon hij die gruwelijke dingen inhouden. Maar toen hem het geestelijke licht geschonken werd, kon hij zich met die dingen niet verenigen, en ze ook niet verduwen. Ze stonden hem tegen. Hij gevoelde een innige beweging van walgen, en een neiging om zich daarvan te ontlasten, gelijk iemand die zich met iets verdorvens overladen heeft.
- (4) Hij spuwt het uit en verlaat het, door een ootmoedige belijdenis, een levendige geloofsoefening, en waarachtige bekering.
- (5) Maar omdat hij altijd nog enige overblijfsels overhoudt, daarom voelt hij al de dagen van zijn leven een aanprikkeling tot walgen en uitspuwen, gelijk iemand, die zich met iets verdorvens zozeer overladen heeft, dat het in de vochten van zijn lichaam een verderf veroorzaakt heeft, na de sterkste braking nog een geruime tijd een aanhoudend walging gevoelen kan.
- (6) Immers, hij behoudt zijn leven lang een tegenzin tegen zijn vorige weg en gedachten; zoals iemand die zich met iets overladen heeft, daartegen een tegenzin behoudt, zolang nog het minste overblijfsel of een denkbeeld van de vorige misselijkheid in hem over is. Hij zegt met Petrus: *het is ons genoeg*, dat wij

den voorgaande tijd des levens der heidenen wil volbracht hebben, 1 Petrus 4:3. Deze werkzaamheden bestaan in geen geval in enige dode bespiegelingen, maar in waarachtige en levendige *dadens*. De goddeloze man der ijdelheid zal zijn weg en gedachten met de daad *verlaten*. Het is wel God Die dit willen en werken, naar Zijn welbehagen in hem werkt, maar de zondaar, wanneer hij door Gods Geest bewerkt en werkend gemaakt is, is ook *zelf* uit een inwendig beginsel *werkzaam*, om dit verlaten daadwerkelijk te oefenen. Filip. 2:12, 13.

§ 23.

Hoewel men op deze grond het verlaten van weg en gedachten ook als een *betamelijke plicht*, zonder betrachting waarvan geen mens behouden zal worden, gevoeglijk kan aanmerken, echter komt het hier als een *belofte* voor. **Hij ZAL zijn weg en zijn gedachten verlaten**, □□(ja-azoov).

Hoewel de goddeloze en de man der ijdelheid zo onbekwaam is om zijn weg en gedachten te verlaten, als een dode om te gaan, toch *zal hij er zeker* toe komen. God zal hem de krachten, die daartoe nodig zijn, verlenen, opwekken en besturen. De satan, de wereld en de goddeloze zelf zal met al zijn goddeloosheid en ijdelheid dat niet kunnen verhinderen. Het is aan de Heere Messias als een loon op de arbeid van Zijn ziel beloofd, dat Hij die zou zien, en verzadigd worden. Jes. 53:10. Zo zeker het dan is dat de Heere Messias Zijn duur verdiende loon zal ontvangen, zo *zeker* is het dan ook dat de goddeloze zijn weg, en de man der ijdelheid zijn gedachten verlaten *zal*.

§ 24. Gelijk men de ene weg niet verlaten kan, als men niet op de andere overstapt, zo kan ook een goddeloze man der ijdelheid zijn weg en gedachten niet verlaten, of hij moet ZICH tegelijk **TOT DE HEERE ONZE GOD BEKEREN**.

§ 25. Het enige *Voorwerp* dat alleen bekwaam en genoegzaam is om een goddeloze man der ijdelheid in het genot van de zielzaligende heilsgoederen over te brengen, en waartoe hij daarom zich bekeren moet, is niemand anders dan **DE HEERE ONZE GOD**.

§ 26.

Het is de HEERE, JEHOVAH,

- (1) dat noodzakelijk, allervolmaaktst, onafhankelijk, algenoegzaam en onveranderlijk getrouw Opperwezen, Dat al Zijn beloftenissen aan onwaardigen zal vervullen, en alles wat Het is, in de Heere Messias, voor ellendigen zal zijn.
- (2) Dat Zich onder deze Naam als de enige waarachtige God aan Israël heeft bekend gemaakt. *Zie de Aanmerkingen over Zach. 3, § 6.*
- (3) Die Heere is, volgens de kracht van Zijn Naam, een *allergepast* Voorwerp, waarheen de goddeloze en de man der ijdelheid zich keren mag, om in plaats van de verdiende vloeken, de aangebracht heilsgoederen deelachtig te worden. Want, bezit een goddeloze geen waardigheid waarom hij enige zegen ontvangen zou, maar nodigt, integendeel, alles wat in en aan hem is, de Goddelijke gerechtigheid uit om hem te straffen: Jehovah is de *Onafhankelijke*, Die alle zaligmakende genade aan de allerellendigste en onwaardigste, *uit, om en door Zichzelf* bewijzen wil. Jes. 43:25; Ezech. 36:22; Rom. 9:15. Is de zondaar in een oneindig verderf gezonken, en ligt hij in een blindheid, schuld en onmacht, waaruit hij door de

kracht van alle schepselen niet verlost kan worden: Jehovah is de *Algenoegzame*, Die de dingen welke niet zijn roept alsof ze waren, Rom. 4:17; Die het licht uit de duisternis laat schijnen, 2 Kor. 4:6; van Wie de genade meer overvloedig is, daar de zonde meerder is geworden, en Die Zijn genade laat heersen tot het eeuwige leven, daar de zonde geheerst heeft tot de dood, Rom. 5:20, 21; en die God, Die de doden levend maakt, Rom. 4:17. Kan men het niet begrijpen hoe een hardnekkige goddeloze, en een ongestadige man der ijdelheid tot zo'n zaligheid geraken zou: Jehovah is de *onveranderlijk Getrouwe*, Die boven en tegen ons begrip, niettegenstaande alle hardnekkigheid, trouweloosheid en ongestadigheid van de zondaar, alles wat Hij beloofd heeft, vervullen zal.

§ 27.

Zo mag dan een goddeloze man der ijdelheid met *vrijmoedigheid* tot Hem komen. Men behoeft ondertussen niet te vrezen dat een man der ijdelheid door die vrijmoedigheid *oneerbiedig* zou worden. Want Jehovah is ook GOD, □□□□□(Elohiem).

- (1) Hij is dat heerlijke Opperwezen, waaromtrent een ieder *met een diep ontzag, vrees en eerbied* moet aangedaan zijn. (a) Zijn deugden en volmaaktheden, voornamelijk die Hij in het genadeverbond openbaar maakt, zijn zo heerlijk, zalig en verwonderenswaardig, dat zij in een gemoed, dat ze bedaard beschouwt, een gelovige *verbaasdheid, ontzag, vrees*, en daaruit voortvloeiende *onderwerping* verwekken moeten. (b) Zijn *algenoegzaamheid, genade* en *macht*, die in het Evangelie geopenbaard zijn, moet in het binnenste zo'n ontzag, vrees en eerbied gaande maken, dat men met verloochening van zichzelf en alle schepselen, tot Hem *als een God van volkomen zaligheid* nadert, om van Hem alleen alle zaligheid, naar ziel en lichaam, in tijd en eeuwigheid, te zoeken, en gelovig te verwachten, onder een *innige bekommering* dat men de heerlijkheid *van Zijn algenoegzaamheid* en waarheid, door ongeloof toch *niet beledigt*. (c) Zijn wetgevende *opperheerschappij* moet het hart met zo'n ontzag, vrees en eerbied vervullen, dat men zich aan al Zijn geboden vrijwillig en gehoorzaam *onderwerpt*.
- (2) Hij is een Opperwezen, Dat in meer, en bepaald in *drie Personen* bestaat.
- (3) En zo is Hij een *allergepast Voorwerp*, tot Welk een goddeloze en een man der ijdelheid zich bekeert om zalig te worden. Hij hoort het gebed. Tot Hem zal alle vlees komen; ook zij over welke ongerechte dingen de overhand hebben, welker overtredingen Hij verzoenen wil. Ps. 65:3, 4.

§ 28.

Immers, als zo'n God had Hij Zich aan Zijn ellendig bondsvolk zeer heerlijk openbaar gemaakt. Ze noemen Hem daarom **ONZE God**. De *personen* die in Jehovah als hun God, op goede gronden roemen konden, zijn hier de *profeet, zijn medegelovigen, de ware kerk en het ellendig zaad daarvan*. Deze waren ook, gelijk alle andere mensen, van nature ellendige goddelozen, ijdele Adamskinderen. Ef. 2:3. Toch hadden zij op de Heere als op *hun* God, een allernauwste *betrekking* gekregen. Want (1) Hij had Zich als dat heerlijk, onafhankelijk, algenoegzaam, gelovens-, vrezens- en dienenswaardig Opperwezen, Waarin zij hun zaligheid moesten zoeken, en Waarvan zij in gehoorzame onderwerping moesten afhangen, aan hen zeer duidelijk

bekend gemaakt, onberouwelijk verbonden, en in al Zijn werken bestendig bewezen. (2) Ze hadden Hem als God *erkend, aangenomen, en openlijk beleden.* Ze zochten en vonden in Hem hun zaligheid. Ps. 68:20, 21; Ps. 48:15. Ze *onderwierpen* zich aan Hem en werden door Hem onderhouden, geregeerd, bewaard, geholpen en gered.

Deze beschrijving heeft hier een bijzondere *nadruk*. (1) Het dient vooreerst om de Heere van alle *schepselen en afgoden te onderscheiden*. De goddeloze zal zich niet bekeren tot een schepsel of een afgod, gelijk de goden van andere volkeren zijn. Maar *tot onze God, Die Zich als de ware God aan ons, ellendigen, zo overvloedig heeft openbaar gemaakt.* (2) Daarna behelst het ook genoegzame *gronden*, waarop men verzekerd kan zijn dat de goddeloze en de man der ijdelheid zich tot Hem *mag en zal* bekeren. Hij, Die een God van ellendigen heeft willen zijn, Die zo algenoezaam, genadig en barmhartig is, gelijk wij ondervinden, en Die ons beloofd heeft dat Hij ons zaad, en alle volkeren van het aardrijk zegenen wilde, is gewis een God, bij Wie voor de goddeloze en voor de man der ijdelheid ook raad is te vinden.

§ 29.

Op die gronden mag men het dan veilig verwachten, dat de goddeloze, en de man der ijdelheid zich tot de Heere onze God **BEKEREN** zal. Het woord *bekeren* betekent *eigenlijk* tot een plaats of staat, waarvan men was afgeweken, *terug te keren*. *Oneigenlijk* geeft het te kennen dat bekende genadegoed, waardoor een zondaar van de zonde tot Gods gemeenschap en dienst, of bij aanvang of bij voortgang, overkomt. Soms wordt het in een *ruimere* zin genomen, en sluit het afwijken van de zonde ook in. Maar hier, waar het van het verlaten van de weg en gedachten onderscheiden wordt, betekent het in het bijzonder het *overkomen* tot Gods gemeenschap en zalige dienst. Dit wordt dan eens beschouwd met opzicht op de daad van God, die de mens verandert en doet terugkeren. Maar hier ziet het in het bijzonder op de bekering, aangemerkt als een *werkzaamheid van de mens*, door de bekerende genade in hem gewerkt. Dus bestaat dan de bekering van een zondaar tot de Heere onze God, in een *werkzaamheid van het geestelijke leven, om in Gods zalige gemeenschap en dienst daadwerkelijk terug te keren en over te komen*. Het *beginsel* waaruit deze werkzaamheid geoefend wordt, is hier weer *het geestelijke leven*, dat zich openbaart in *armoedigheid, geloof en liefde*, waarvan wij boven breder hebben gesproken. De goddeloze wordt hier eerst in de vallei van *waarachtige verootmoediging* geleid.

1. Hij *ziet* daar met *overreding* bij de stukken in,

- (a) dat hij van God, dat hoogste Goed, zijn wettige Heere, trouweloos is *afgevalen*. Dat hij met alles wat aan hem is, niets anders gedaan heeft dan God, of rechtstreeks of van terzijde, boosaardig te bestrijden.
- (b) Dat hij dus *zonder God* in de wereld is.
- (c) Dat hij als een oproermaker tot een eeuwige gevangenis en dood *veroordeeld* is.
- (d) En dat hij dus *geen recht of macht* heeft overgehouden om in die zalige gemeenschap en dienst van God terug te keren, maar dat hij naar alle rechten verbonden is om van Gods gemeenschap en dienst afgescheiden te zijn, en een dienstknecht van de zonde, waaraan hij zich heeft overgegeven, en waarvan hij de banden niet verbreken kan, eeuwig te blijven.

2. Na allerlei tegenworstelingen en woelingen om zich te verbergen of te redden, moet hij eindelijk *buigen*, als een oproermaker voor God verschijnen, zichzelf

aanklagen, zijn Rechter gerechtigheid toewijzen, aan de straf van zijn ongerechtigheid een welgevallen nemen, en het ootmoedig bij zichzelf en het gehele scheepsel opgeven. Hieronder begint nu ook het *levend geloof* in het Evangelie, met min of meer helderheid aan de gang te komen.

(1) Hij wordt in *het getuigenis van het Evangelie ingeleid*.

- (a) Daar ziet hij dat Gods Zoon door God verlaten is, door Zijn vijanden als een oproermaker gevangen, beschuldigd, veroordeeld en gedood is, en dat Hij alle gehoorzaamheid in plaats van de zondaars vervuld heeft.
- (b) Hierin is God nu met zondaren verzoend, terwijl zij nog vijanden zijn, voor hen genaakbaar, en gezind om ze in Zijn gemeenschap en dienst weer op en aan te nemen. Hij nodigt ze dat ze zullen terugkeren. Jes. 27:4, 5; Jer. 3:22; 2 Kor. 5:19-21.
- (c) Hij heeft Zijn Zoon verordend en opgewekt om goddelozen, die zelf niet kunnen terugkeren, op te zoeken en hen de bekering te geven. 1 Petrus 3:18; Hand. 3:26; 5:31. Hij heeft de gaven van de Geest, die hiertoe nodig zijn, in Zijn hand gegeven, om die mee te delen aan wederhorigen. Ps. 68:19.

(2) Dit Evangelie wordt hem *dierbaar*. Hij omhelst het geheel vrijwillig. Hij *kies*t die Zaligmaker voor zichzelf, en stap zo vastberaden over op Hem, Die de Weg, de Waarheid en het Leven is, door Wie men tot God komt. Uit dit geloof wordt een waarachtige *liefde*, welgevallen en toeneiging tot God, Zijn gemeenschap en dienst geboren. Zo gauw deze beginselen in het hart levend worden, begint een zondaar ook *daadwerkelijk werkzaam* te worden, om in Gods gemeenschap en dienst dadelijk *over te komen*.

- (a) Hij *nadert* tragsgewijze tot de genadetroon. Dat is, hij merkt het gaandeweg helderder op, dat de verzoende God gezeten is op een troon, gevestigd op gerecht en gericht, terwijl goedertierenheid en waarheid voor Zijn aanschijn heengaan. Het gemoed wordt bij deze waarheid nader bepaald, en het bevindt zich onder indruk van de hoge tegenwoordigheid van die verzoende God.
- (b) Hier *belijdt* nu de arme zondaar met een *evangelische* droefheid en schaamte, zijn oproerigheid, ijdelheid, schuld en onmacht. Hij buigt zich nu een weinig dieper, aangenamer en vrijwilliger, dan in de eerste overtuiging, toen hem het Evangelie nog donker was.
- (c) Hij *verklaart* daar zijn *welgevallen* in die weg van zaligheid in Christus, en smeekt op die grond om vergeving en aanneming.
- (d) Hij *zegt* daar aan zijn oude heren, de duivel, de wereld, en de zonde, *de dienst op*, en zweert hun vriendschap en dienstbaarheid op een plechtige wijze geheel vrijwillig af. Hij durft zich niet onderwinden om, zoals sommige onbedachtzame mensen doen, te beloven dat hij uit eigen krachten, hun dienst verlaten zal. Want het is hem in de waarachtige overtuiging anders gebleken, en het blijkt nog dagelijks helderder. Maar hij verklaart daar dat hij hun dienst moe is, en dat hij van harte begeert, naar Gods gunstig aanbod, door de overwinnende genade van hun dienstbaarheid voor eeuwig ontslagen te worden.
- (e) Hij *stapt* nu zeer vrijwillig in Gods gemeenschap en dienst *over*.
 - Hij *kies*t en omhelst dat aanbod, dat *de Heere alleen zijn God*, zijn hoogste Goed, de enige Grond van zijn vertrouwen, hoop en zaligheid, en zijn Heere, Koning en Wetgever zal zijn.

- Hij kiest en omhelst dat aanbod dat hij met ziel en lichaam voor eeuwig *het eigendom en de onderdaan van de Heere* zal zijn, om door de kracht van de Heere Zijn geboden en rechten, zonder enige uitzondering, van harte te doen. Hij voegt zich tot de Heere, om Hem tot een knecht te zijn, en Zijn Naam lief te hebben. Jes. 44:5; 56:6.
- (f) Hij ondervindt een allernauwste *betrekking en aankleving* aan de Heere, Zijn gemeenschapsoefening, dienst, geboden, volk en beeld. Gods volk wordt ook zijn volk. Hoewel een zondaar die eenmaal in waarheid tot God bekeerd is, uit Gods gemeenschap en dienst nooit meer geheel kan uitvallen, echter gebeurt het vaak dat hij in gestalten en daden struikelt, en weer afzwerft.

Hierom moet de bekering, zoals het eenmaal begonnen is, dagelijks *herhaald* worden.

(1) Hij wordt op zijn *tekortkomingen gewezen*. Hij doet daarvan met berouw en schaamte belijdenis. Hij smeekt om een genadige vergeving en vrijmaking. Hij probeert nu nauwer aan de Heere te kleven, en teerder voor Hem te wandelen.

(2) En deze herhaalde bekering is, of een *gewone*, of een *buitengewone*. De *gewone* is, wanneer hij met zijn gebreken, die hem altijd bijliggen, tot de Heere om vergeving en vrijmaking terugkeert. Want een begenadigde is dagelijks, ook in zijn allerbeste gestalten en verrichtingen, aan vele gebreken, onoplettendheden, donkerheden, ongelovigheden, ongevoeligheden, kwade neigingen en afzwerpingen onderhevig. Die nu eenmaal waarachtig tot God bekeerd is, merkt die ellendigheden dagelijks met min of meer levendigheid op, en keert daarmee tot de Heere onze God. De *buitengewone* bekering is, wanneer een kind van God uit buitengewone verzoeken en struikelingen, die hem niet dagelijks eigen zijn, zich tot de Heere bekeert. Zo was de bekering van Petrus, Luk. 22:32.

(3) De herhaalde gewone en buitengewone bekering is met de eerste *onafscheidelijk verbonden*, en een echte *proef* of de eerste in waarheid is gebeurd. Want als iemand meende dat hij eenmaal bekeerd was, en ondertussen van geen bekering bij voortgang wist, die mocht even zo zeker zijn dat hij nog volstrekt onbekeerd was, als men van iemand zijn kan dat hij nog dood is, wanneer hij nooit enige beweging in zijn bloed of adem had; hoewel men zich verbeeld had dat hij voor enige dagen geademd had. Immers, zo onmogelijk het is dat iemand zonder beweging in zijn bloed en zijn adem leven zou, zo onmogelijk is het ook dat iemand zonder bekering het geestelijk leven bezitten zou. Al licht hij enige tijd in een flauwte, hij zal toch eindelijk weer bijkomen.

(4) Om deze reden wordt hier ook van de bekering *onbepaald* gezegd, *hij zal zich bekeren*, namelijk gedurig aan, zolang hij leeft. Genoemde werkzaamheden van de bekering kunnen verder, of *in iets begrepen*, of *uitdrukkelijk* geoefend worden.

- (a) Het kan op een wijze *in iets begrepen* gebeuren, wanneer het gemoed zich door verborgen overdenkingen, neigingen en zuchtingen, tot de Heere keert en wendt, zelfs onder de bezigheden van het beroep, in gezelschappen en samenspraken, ja soms in het midden van verzoeken en afzwerpingen.
- (b) Het gebeurt ook op een meer *uitdrukkelijke* en *plechtige* wijze, wanneer men zich plechtig afzondert, voor God verootmoedigt, en tot Zijn nadere gemeenschap en dienst terugkeert, dat soms een bijzondere mate van aankleving, sterkte en teerheid, voor een korte of langere tijd tot gevolg kan hebben.
- (c) Deze dingen zijn zo aan elkaar vastgehecht, dat waar het ene is, het andere op zijn tijd ook pleegt plaats te hebben. Want die zich in iets begrepen tot de Heere

bekeert, zal het nu en dan ook uitdrukkelijk en plechtig doen moeten. En die zich ooit plechtig tot God bekeerd heeft, zal zich ook gedurig in iets begrepen tot Hem bekeren. Hoewel God deze werkzaamheden van de bekering in een zondaar krachtadig werkt, Klaagl. 5:21; Hand. 3:26; 5:31, toch zijn het *dadēn* die de zondaars als een waarachtige oorzaak uit een inwendig beginsel vrijwillig oefent. Want God bewerkt hem niet als een stok en blok, maar maakt hem als een redelijk en levendig schepsel werkend. De goddeloze *zelf bekeert* zich tot de Heere onze God.

§ 30. Om deze reden kan men de bekering ook aanmerken als een noodzakelijke *plicht*, zonder de betrachting waarvan geen zondaar zalig kan worden. Maar omdat het een plicht is, die door de kracht van de Heere geoefend wordt, daarom kan men het tegelijk als een *belofte* beschouwen. En zo komt het hier voor. De Heere belooft het: de goddeloze □(jashov), **ZAL *zich bekeren***. Het zal zeker gebeuren. God zal hem daartoe krachtadig opwekken. Want Christus heeft eens voor de zonde geleden, opdat Hij dit verwerken zou, 1 Petrus 3:18; en Hij is verhoogd opdat Hij het zou toepassen. Zo zeker het dan is dat Christus' vernedering en verhoging hun voorgestelde doeleinde bereiken moeten, zo zeker is het ook dat de zondaar zich bekeren *zal*.

§ 31.

Het zal ook met het verlaten van de weg onafscheidelijk vergezelschap gaan. Hierom worden deze beide stukken door het woordje *en* samengevoegd. *De goddeloze zal zijn weg verlaten, en de man der ijdelheid zijn gedachten; EN hij zal zich tot den Heere bekeren*. Het is onmogelijk het vaneen te scheiden. Niemand kan zijn weg verlaten, als hij zich niet op dat ogenblik tot God bekeert. Niemand kan zich tot God bekeren, als hij niet op dat ogenblik zijn weg verlaat; zoals niemand de duisternis verlaten kan dan door het overgaan tot het licht.

§ 32.

Maar is het wel *mogelijk* dat een goddeloze zijn weg, en een man der ijdelheid zijn gedachten verlaat, en zich tot de Heere onze God bekeert? Hoe zal een zondaar, die op zijn weg en in zijn gedachten dood en gebonden ligt, die naar Gods rechtvaardig oordeel daartoe verwezen is, en die onder heftige bestrijdingen van de Heere onze God aan zijn weg en gedachten vasthoudt - hoe zal die, zeg ik, daartoe komen dat hij zijn weg verlaat, en zich tot de Heere onze God bekeert? Hoe zal een heilige en rechtvaardige God zo'n goddeloze en man der ijdelheid in Zijn gemeenschap en dienst toelaten, en Zelf overbrengen? Het kan en zal op een allerbetamelijkste wijze gebeuren. De grond daarvan is niet in de zondaar zelf, maar in de ONTFERMENDE en VERGEVENDE GENADE te vinden. Laten we hier

- (1) eerst de vrije *ontferming*,
- (2) daarna de veelvuldige *vergeving*,
- (3) en dan de *betrekking* die beide op de bekering hebben, een weinig nader beschouwen.

§ 33. Het woord **ONTFERMEN**, □□□(racham), (1) betekent uit kracht van zijn oorsprong, iets *in de baarmoeder omvangen en koesteren*. (2) Hiervandaan wordt het overgebracht tot de innerlijke beweging van de ingewanden, door een tere liefde en

medelijden veroorzaakt, bijzonder op de tere bewegingen en liefde die een rechtgeaarde moeder gevoelt, wanneer zij het kind dat zij in haar baarmoeder gedragen heeft, in gevaar en ellendigheid tegenkomt. 1 Kon. 3:26; Jes. 49:15; Jer. 31:20. (3) Dan eens beduidt het (a) de gemoedsbeweging van medelijden zelf, (b) dan eens de daadwerkelijk oefening daarvan, door medelijden en hulp. (4) Het heeft diezelfde betekenis met het woord (*splankchnidzomai*), met innerlijke ontferming bewogen te worden. Hier drukt het uit de *oefening van Gods eeuwige goedheid, waardoor Hij uit een eeuwige en vrijwillige beweging, de goddeloze en de man der ijdelheid uit zijn goddeloosheid en ijdelheid medelijdend uittrekt*. Laten we in deze Goddelijke en teer bewogen ingewanden een weinig nader proberen in te zien. God heeft de goddeloze zondaar van eeuwigheid liefgehad, uitverkoren, aan Zijn Zoon ter verlossing gegeven, en Hem zo *in zijn ingewanden*, in Zijn hart en eeuwige liefde, in Zijn eniggeboren Schootzoon *gedragen en gekoesterd*, Jes. 49:15; Jer. 31:3.

De goddeloosheid, de kwade weg en de gedachten der ijdelheid, waarin de arme zondaar gevangen ligt, zijn de allerzwaarste *ellenden* die men bedenken kan.

- (1) Hij is geheel verdorven en verijdel. Hij bestrijdt, verkracht en verwoest zijn ziel en lichaam door de oproerige arbeid van zijn goddeloosheid en door die ijdele gedachten, zonder enig wezenlijk nut of genoegen in de gehele wereld te vinden.
- (2) Hij vergadert zich toorn als een schat.
- (3) Hij dompelt zich in de grondeloze kuil van de heersende kracht van de zonde, hoe langer hoe dieper in. Hij maakt de grendels en sloten van zijn gevangenis zwaarder.
- (4) Hij denkt aan zijn ellendigheid niet eens. De gestadig voortdrijvende ongerechtigheid laat hem niet eens tot stilstand komen.
- (5) Geen oog heeft met hem medelijden. Hij zelf kan het niet eens met zichzelf hebben, omdat hij niet weet dat hij ellendig is. De goddelozen, die zich voor zijn beste vrienden uitgeven, helpen hem maar om nog ongelukkiger te worden. Vele begenadigden sluiten hun hart voor hem toe. De afkeer die zij van zijn goddeloosheden, met alle recht en reden hebben, brengen zij wel eens zonder medelijden tot de persoon zelf over. Ze behandelen hem ongenadig. Door een onmedelijdig verhaal van zijn goddeloosheden, kunnen zij ook anderen tot toorn en onbarmhartigheid jegens hem opwekken. Zijn er Godzaligen die met medelijden omtrent hem zijn aangedaan, die ontbreekt het evenwel aan kracht om hem daadwerkelijk te helpen. God, Die dit allerellendigst schepsel in de eeuwige ingewanden van Zijn liefde gedragen heeft, *ontfermt* Zich over hem, wanneer Hij met de *daad* openbaart, dat Hij hem heeft liefgehad met een eeuwige liefde, en wanneer Hij hem uit zijn ellendigheid *daadwerkelijk uithelpt*. Dit doet Hij door hem *die genade van de bekering*, bovengenoemd, *daadwerkelijk mee te delen*. Hij schept in hem een nieuw hart. Hij overtuigt hem van zonde. Hij schenkt hem het zaligmakende geloof. Hij rechtvaardigt hem van schuld. Hij geeft hem licht, gezindheid en kracht om zijn weg te verlaten, en zich tot de Heere onze God te bekeren.

Dit alles doet God (1) *vrijwillig*, uit Eigen beweging van Zijn eeuwige liefde, waardoor Hij hem van eeuwigheid in Zijn Goddelijke ingewanden gedragen heeft. (2) Hij doet dit met zoveel *ernst en teerheid*, alsof Hij de ellenden van dit ellendige

schepsel Zelf gevoelde. Gelijk een tere moeder, van wie de ingewanden door de ellenden van haar kind gevoelig geraakt en bewogen zijn. Jes. 49:15; Jer. 31:20.

§ 35.

Hoewel dit het begrip van alle schepselen te boven gaat, echter zal het *zeker* gebeuren. Hij ZAL *Zich zijner ontfermen*, □□□□(jerachameehoe). God heeft het van eeuwigheid voorgenomen, in de tijd beloofd, en zal het ook onberouwelijk uitvoeren.

§ 36.

Maar hoe? Is Gods ontferming niet heilig en rechtvaardig? Hoe is het dan mogelijk dat die zich zou uitbreiden tot zo'n onreine, doodschuldige, goddeloze man der ijdelheid, die om zulke grote en veelvuldige goddeloosheden tot de eeuwige dood veroordeeld is? Het is mogelijk omdat God hem op een rechtvaardige wijze van alle schuld ontslaan zal. HIJ ZAL HET VERGEVEN GROOT EN MENIGVULDIG MAKEN. □jarbè liesloach).

§ 37.

Is de zondaar schuldig: God zal **VERGEVEN**. Dit is de daad van God als een rechtvaardige en verzoende Rechter, waardoor Hij een zondaar, om de voldoening van de Heere Messias door het geloof aangenomen, *daadwerkelijk ontslaat van de verbintenis tot de voldoening aan Gods gerechtigheid voor zijn goddeloosheid*. De *zaak* die God hier wegneemt is

1. *niet (a)* de *zonde* zelf. Want die wordt niet door de vergeving, maar door de heiligmaking teniet gedaan. (b) Het is ook niet de *natuur* en *verdoemelijkheid* van de zonde, op zichzelf beschouwd. Want de zonde blijft altijd zonde, en in zijn natuur verdoemelijk.

2. *Maar* het is de *schuld*, of de verbintenis tot voldoening, die de zonde op de zondaar naar Gods rechtvaardig oordeel gebracht had. Matth. 6:12.

De *daad* van vergeven bestaat:

- (1) *niet (a)* in het eeuwig *voornemen* om te vergeven. Want Gods eeuwige werken zijn van Zijn werken in de tijd waarachtig onderscheiden. (b) Het is daarom ook niet gebeurd in de *aanstelling* van Christus als Borg. (c) Men moet ook niet denken dat God omtrent de zondaar een *andere gezindheid* zou aannemen, of oordelen dat de zonde zo kwaad niet was. Want de onveranderlijke God heeft van eeuwigheid een goede gezindheid tot de zondaar in Christus gehad, en Hij haat de zonde tot in eeuwigheid.
- (2) *Maar* het is een daad van God *in de tijd*, waardoor Hij de zondaar de vrucht van Jezus' borgtocht, voldoening en opstanding *daadwerkelijk toepast*, door de verbintenis tot voldoening voor de zonde *daadwerkelijk van hem weg te nemen*.
- (3) Dit gebeurt door een rechterlijke *uitspraak* en verklaring van *het Evangelie*, die aan de zondaar in het bijzonder daadwerkelijk wordt toegeëigend, in datzelfde ogenblik waarin God hem de hebbelijkheid van het geloof schenkt, en daadwerkelijk in Christus inlijft. Want God verklaart in het Evangelie, wat de stem en uitspraak van de Rechter is, dat er voor hem, die in Christus zijn, geen verdoemenis meer te vinden is. Rom. 8:1. Omdat nu in deze verklaring de bijzondere namen van de personen niet genoemd worden, maar ze alleen van de eigenschap, dat ze in Christus zijn en in Hem geloven, beschreven worden,

daarom volgt dat die algemene uitspraak aan de zondaar in het bijzonder wordt toegeëigend, wanneer God hem het geloof schenkt en Zijn Zoon daadwerkelijk inlijft. Zo wordt een zondaar *door* en *uit* het geloof gerechtvaardigd, en van zijn schuld daadwerkelijk ontslagen, voorzover het geloof een middel en weg is waardoor hij niet alleen de gerechtigheid van Christus, die de grond van de vergeving is, deelachtig wordt, maar ook de uitspraak van het Evangelie, die de stem van de vergevende God is, hem daadwerkelijk wordt toegepast als tot hem mede in het bijzonder gedaan.

- (4) Kan het nu niet zonder kracht en gevolg zijn, wanneer een schuldenaar, die enige duizenden schuldig was, een gerechtelijke verzegelde verklaring thuis werd gezonden en in handen gegeven, dat zijn schuldeheer hem van al die schuld, die een ander voor hem betaald had, volmaakt ontsloeg, maar moet hij daardoor volkomen vrij zijn van alle verplichting en wettige aanspraak tot betaling, hoeveel te meer moet het dan van kracht en gevolg zijn, wanneer God die verklaring van het Evangelie, dat door zoveel wonderwerken verzegeld is, aan hem door het geloof te schenken, in het bijzonder daadwerkelijk toeëigent, thuis zendt, in handen geeft, ja in het hart legt. Immers, *die in de Zoon gelooft heeft het getuigenis* en de verklaring dat God hem de zonden vergeeft en het leven schenkt, *in zichzelf*, 1 Joh. 5:10. De *grond* waarop en *waarom* God hem, door de genoemde weg, van de schuld daadwerkelijk ontslaat, is in geen geval enige verleden, tegenwoordige of toekomstige hebbelijkheid, gestalte, aandoening, geloof of werk van de zondaar, maar alleen de volmaakte *voldoening* van de Middelaar, door Zijn lijdende en doende gehoorzaamheid gebeurd, waardoor God met zondaren en vijanden volkomen verzoend is, aan de zondaar naar Gods eeuwig voornemen door het Evangelie bekend is gemaakt, aangeboden en geschonken, en door een oprecht geloof daadwerkelijk toegepast is, en in bezit is gegeven Rom. 3:24-26.

§ 38.

Op die grond kan God niet alleen een goddeloze de zonden op een betamelijke wijze, maar ook **MENIGVULDIG** vergeven. Het woord □□(jarbè) dat men in de grondtaal tegenkomt, betekent eigenlijk, **HIJ ZAL HET GROOT EN MENIGVULDIG MAKEN**. Onze God maakt het vergeven GROOT wanneer Hij aan grote zondaren grote schulden door een grote genade vergeeft. *Al waren de zonden als scharlaken, Hij doet ze wit worden als sneeuw, al waren zij rood als karmozijn, Hij doet ze wit worden als witte wol*, Jes. 1:18. *Hij is goed, en gaarne vergevende, en van grote goedertierenheid allen, die Hem aanroepen*, Ps. 86:5. *Hij hoort het gebed; tot Hem zal alle vlees komen, ook verzoent Hij de overtreding van hen, over welke ongerechtige dingen de overhand hadden*, Ps. 65:3, 4. *Daar de zonde geheerst heeft tot den dood, daar zal Zijn genade heersen, tot het eeuwige leven*, Rom. 5:21. Zijn vergevende goedertierenheid is zo groot, dat men er over in verwondering moet uitroepen: *Wie is een God gelijk Gij, Die de ongerechtigheid vergeeft, en de overtreding van het overblijfsel Zijner erfenis voorbij gaat? Hij houdt Zijn toorn niet in eeuwigheid; want Hij heeft lust aan goedertierenheid. Hij zal Zich onzer weder ontfemen; Hij zal onze ongerechtigheden dempen; ja, Gij zult al hun zonden in de diepten der zee werpen*, Micha 7:18, 19. Ja, het wordt wel eens zo groot dat een verlichte en geheiligde profeet het niet verdragen kan. *Dit verdroot Jona met groot verdriet, en zijn toorn ontstak, en hij zeide: och HEERE! was dit mijn woord niet, als*

ik nog in mijn land was? Daarom kwam ik het voor, vluchtende naar Tarsis; want ik wist, dat Gij een genadig en barmhartig God zijt, lankmoedig en groot van goedertierenheid, en berouw hebbende over het kwaad. Nu dan, HEERE! neem toch mijn ziel van mij; want het is mij beter te sterven dan te leven, Jona 4:1-3.

Hij maakt het vergeven VEELVULDIG. Want (1) Hij vergeeft aan *vele zondaren*. Hij stoot niemand uit die maar tot Hem komt. (2) Hij vergeeft *vele zonden*. Hoewel de zonden zo veelvuldig waren als de haren van het hoofd, als de sterren van de hemel, en als het zand aan alle oevers van de zeeën, toch wil onze God die alle vergeven. Ps. 130:7, 8. (3) Hij vergeeft *veel malen*. Hoewel de rechtvaardiging ten opzichte van de persoon en staat, waaruit een gelovige nooit meer vallen kan, slechts eenmaal omtrent een persoon geoefend wordt, echter wordt de vergeving ten opzichte van bijzondere zonden, die uit hun natuur altijd nieuwe schuld meebrengen, zo menigvuldige malen herhaald en weer toegepast, zo vaak ze met gedachten, woorden of werken zondigen. Hij is een God van *vergevingen*, Neh. 9:17. Zijn nu de overtredingen van Gods kinderen zo veelvoudig, dat niemand ze tellen kan, dan moeten dan ook de vergevingen van die alle ontelbaar zijn. Wanneer men Luk. 17:4 met Matth. 18:21-28 vergelijkt, dan kan men wiskundig uitrekenen dat God een zondaar dagelijks zo veelmalen vergeven wil, dat er niet de minste schuld overblijft. Mocht het misschien iemand ongelooflijk schijnen dat de vergeving zo groot en veelvuldig zou zijn, die moet bedenken dat onze God die zo MAKEN zal. Hij *maakt* dat het vergeven groot en menigvuldig wordt, *uit* en *door Zichzelf*, naar de kracht van de woordvorming □□(jarbè), in Hifil. Is het dan bij de mensen onmogelijk, en zijn er in minste vrees plaats behoeft te hebben, of een zondaar de vergevende genade door de veelheid van zijn zonden zou komen overwinnen. De Heere gebiedt Zijn apostelen, Luk. 17:4, dat, als hun broeder *zevenmaal per dag* tegen hen zondigde, zij het hem telkens vergeven zouden. Wanneer Petrus dit in een bepaalde zin, voor enkele zevenmalen begreep, dan verklaart de Heere dit nader, dat Hij het *onbepaald* genomen had, zeggend: niet zevenmalen, maar *zeventig maal zevenmalen*, (490 malen) Matth. 18:21, 22. In de gelijkenis die Hij tot opheldering, vs. 23-28, daarbij voegt, vergelijkt Hij de schuld die wij vergeven moeten met 100 penningen. Hieruit volgt dat God dagelijks zo veelmalen 490 malen, vergeven wil, als men 100 penningen in 10.000 talentponden vinden kan. Want naar het gevoelen van vele ervaren oudheidkenners, begreep ieder talent 12.000 penningen, *denarii* genaamd. Daarom maken 10.000 talenten, honderd en twintig miljoen (120.000.000) penningen. Deze, door 100 gedeeld, brengen een som van miljoen en tweehonderdduizend (1.200.000) maal honderd penningen voort. Omdat nu elke honderd penningen 490 malen betekent, dan moet laatstgenoemde som met deze 490 weer vermenigvuldigd worden, zodat men een som van vijfhonderd achtentachtig miljoen (588.000.000) krijgt. Dit wijst ons aan hoe veelmalen God dagelijks een zondaar vergeven wil, in vergelijking met de 490 malen of honderd penningen, die wij de naaste dagelijks te vergeven schuldig zijn.

Merkt men nu verder aan dat de getallen van 70 maal 7 malen, van 100 penningen, en van 10.000 penningen, staan voor een *onbepaalde* hoeveelheid van de zonden, die de naasten tegen ons, en die wij tegen God begaan hebben, dan volgt niet alleen dat wij de naaste, hoe veelmalen hij ook tegen ons mocht misdoen, dagelijks vergeven moeten; maar ook dat God ons dagelijks zonder bepaling vergeven wil, hoe veelmalen

wij ook tegen Hem gezondigd hebben. Het slot van deze rekening is dit, dat geen zondaar zo veelmalen zondigen kan, of God wil het onbepaald vergeven. Zodat hij nooit hoeft te vrezen dat hij door de veelheid van zijn zonden de vergevende genade eindelijk zou doen afmatten, en kunnen overwinnen. Die de grootheid van deze vergevende genade geestelijk inziет, en met zijn hart gelooft, zal het tot zorgeloosheid niet kunnen misbruiken, maar integendeel aangespoord worden om alle zonden met de uiterste bekommering te vlieden. Want hoe groter de vergeving is, zoveel te groter zal de liefde en de kinderlijke vrees voor God ook moeten worden. Ps. 130:4. Al is het dat in de schepselen geen gronden waaruit of waarom het geschieden kan, toch is het bij onze God zeer wel mogelijk. En in Zijn oneindige algenoegzaamheid en genade, die in de oneindige gerechtigheid van de Messias gegrond is, zijn voldoende gronden waaruit en waarom het Gode betamelijk gebeuren kan. Hij *kan* het niet alleen, maar **ZAL** het ook *gewis* doen. Het is een *belofte*, die op de onveranderlijke voldoening van de Heere Messias, en op de onwankelbare trouw van God gegrondvest is, die Hij zeker ten uitvoer zal brengen, zonder dat enig schepsel of voorval Hem daarin zal kunnen verhinderen.

§ 39.

Gelooft men nu dat God Zich over de goddeloze zal ontfermen, en de vergeving groot en menigvuldig maken zal, dan kan men ook geloven dat een goddeloze en een man der ijdelheid zijn weg en gedachten zal kunnen verlaten, en zich tot de Heere onze God zal kunnen bekeren. Want deze zaken worden in de grondtaal *dor het voorzetsel* □□(we), en het *woordje* □□□(ki) SAMENGEVOEGD. Onze overzetters hebben het eerste door ZO en het andere door WANT vertaald. Maar het schijnt veel gevoeglijker te zijn dat men het eerste ook door *want* overzet, omdat het die betekenis op vele plaatsen, hier en daar, naar het schijnt ook hebben moet. Dit schijnt duidelijk te blijken omdat het hier in diezelfde betrekking met het volgende woordje □□□(ki), *want*, voorkomt. De gehele schikking van dit vers in de grondtaal, de samenhang en de natuur van de zaak zelf, schijnen dit ook te vereisen. Immers, de betekenis kan hier *in geen geval* zijn, dat een zondaar *eerst* zijn weg en gedachten verlaten moet, en *daarna* ontferming en vergeving ontvangen zou. Alsof het eerste *een voorwaarde*, grond, verdienende oorzaak of beweegreden van het laatste zou zijn. Want hoewel vergeving en bekering onafscheidelijk vergezelschap gaan, zodat niemand, die niet bekeerd is, aan de vergeving aandeel kan hebben, toch is de bekering geen grond van de vergeving. Maar integendeel moet de ontfermende en de vergevende genade aangemerkt worden *als de grond van de wedergeboorte en bekering*. Tit. 3:5; Ps. 130:4. Zo is dan de ontferming, de grote en menigvuldige vergeving, het *bewijs*, de *werkende oorzaak*, het *beginsel* en *beweegreden* van de bekering, die de goddeloze en de man der ijdelheid oefenen zal. Daar was beloofd, de goddeloze zou zijn weg verlaten, enz. Maar kan men het wel *bewijzen*, dat zo'n wonderwerk *mogelijk* is en gebeuren *zal*? Ja. *Want* de Heere zal Zich zijner ontfermen, en onze God zal het vergeven groot en menigvuldig maken. Als het laatste waar is, moet het eerste ook zeker zijn. Maar hoe zal de goddeloze tot het verlaten van zijn weg wel komen? Zal hij dat *door zijn krachten* zelf moeten doen? Nee. Want dan zou hij op zijn weg eeuwig moeten vergaan. Wie zal het dan in hem *werken*? De Heere, onze God. *Want* Die zal Zich zijner ontfermen, en het vergeven groot en menigvuldig maken. En *daardoor* zal de ellendigste, onmachtigste en schuldigste zondaar van zijn weg en gedachten af, en

tot de Heere over kunnen komen. Hand. 3:26. Maar wanneer God een zondaar bekeert, dan wordt hij ook uit redelijke beginselen vrijwillig werkzaam, om zich tot God te bekeren. Is er nu wel enig *beginsel* of *beweegreden*, waardoor een goddeloze lust, vrijmoedigheid en kracht zou kunnen krijgen om zijn weg en gedachten te verlaten, en om zich tot de Heere onze God te bekeren? Ja gewis. *Want* de Heere zal Zich zijner ontfermen, en onze God zal het vergeven groot en menigvuldig maken.

En dit wordt door de ondervinding dagelijks bevestigd.

- (1) Want menigeen spant al zijn krachten in om zich bij aanvang of bij voortgang van deze of gene handelingen en gedachten, die niet goed zijn, te bekeren. Hij probeert zich aan te zetten door het overdenken van zijn verplichting, van de schrikkelijkheid van de zonde, van de dreigementen van de wet, en van de allernaarste straffen, terwijl Gods ontferming en vergevende genade voor hem donker blijft. Maar hij vordert met al deze inspanningen niet het minste. Maar zodra hij het bij zichzelf vrijwillig opgeeft, Gods ontfermende en vergevende genade, die God verheerlijkt wil hebben, onder het oog krijgt; en die eer dat hij van daarvan zijn bekering zoekt en verwacht daaraan laat toekomen, dan komt zijn hart aan de gang en hij voelt een andere lust, vrijmoedigheid en kracht om zijn weg te verlaten, en zich tot de Heere te bekeren. Zijn er nu zielen die daartoe niet besluiten kunnen, dat zij het bij zich zouden opgeven, en de bekering bij Gods ontferming en vergeving zoeken; voor zulken verbergt de Heere Zijn aangezicht, laat hen hun krachteloosheid en schuld meer bekend worden, totdat zij eindelijk in die laagte indalen, en de vrije ontferming ook die eer aandoen, dat ze de bekering daarvan zoeken en verwachten, wanneer ze op de bekwame tijd geholpen worden.
- (2) Immers, zodra iemand die over zijn weg en gedachten verlegen is, de ontfermende en vergevende genade levendig begint te geloven, dan ziet hij dat er raad voor hem is om bekeerd te worden, dat hem onbegrijpelijk aanzet. Hij gevoelt dat er een ongeveinsde liefde jegens zo'n ontfermende en vergevende God in zijn hart ontstoken wordt. En deze liefde dringt hem om over zijn weg en gedachten evangelisch te treuren, die te haten en te verlaten, en om zich tot God te bekeren. Ps. 130:4.

§ 40.

Is het dan zo duidelijk en zeker dat de goddeloze en de man der ijdelheid zijn weg en gedachten zal verlaten, en zich tot de Heere bekeren zal, omdat de Heere Zich zijner ontfermen zal, en onze God het vergeven groot en menigvuldig zal maken, dan kan men ook duidelijk zien dat de heerlijke *genadegoederen van het Nieuwe Testament* aan GODDELOZE en ijdele Joden en heidenen, betamelijk KONDEN, en ook zeker ZOUDEN TOEGEPAST worden.

- (1) Want onder de heerlijke *zegeningen* die de opgewekte Zaligmaker zou meedelen, behoort ook dit dat Hij hen, die Hem gedood hadden, zou *afkeren van hun boosheden*, Hand. 3:26. Hieruit blijkt immers dat goddeloze oproermakers deelgenoten van die dierbare zegeningen zouden zijn.
- (2) Dacht het ongeloof dat zoiets niet kon gebeuren, omdat die goddelozen op een weg waren die vergaan moet, en omdat de onzinnigen bij de Heere niet verkeren, en ook dat zij die hun ziel tot ijdelheid opheffen, in Zijn tent niet zullen wonen -

die zwaarigheid wordt weggenomen door een belofte, dat de goddeloze op zijn weg niet zal blijven, maar die verlaten en zich tot de Heere bekeren zal.

- (3) Meende het vlees dat de bekering van zulke onmachtige schuldige zondaren een onmogelijkheid is; die mening wordt weerlegd, en de mogelijkheid aangewezen door een herinnering, dat zij zich niet tot een eindig schepsel, maar tot de Heere onze God bekeren zullen, Die Zich hunner ontfermen zal, en de vergeving groot en menigvuldig zal maken.

§ 41.

En zo is deze dierbare belofte niet alleen zeer gepast om het ongeloof de mond te stoppen, maar ook om een ieder, aan wie de vriendelijke uitnodiging tot die zalige heilsgoederen was voorgesteld, tot een vaardige en vrijmoedige *omhelzing* krachtig AAN TE SPOREN. Want er is niets dat een zondaar tot de gehoorzaamheid van het geloof krachtiger kan opwekken, dan een verhoog dat God de heilsgoederen niet alleen welmenend aanbiedt, maar ze ook door Zijn ontfermende genade Zelf wil toepassen.

§ 42.

Hiertoe moesten zij, op wie de einden der eeuwen gekomen zijn, zich des te spoediger laten bewegen, omdat ze reeds zoveel voorbeelden voor zich hebben, waarin deze opwekkende belofte een volkomen VERVULLING gekregen heeft. Want hoeveel goddeloze en ijdele zondaars en zondaressen, uit Joden en heidenen, die hun weg en gedachten verlaten en zich tot de Heere onze God bekeerd hebben, aan wie God Zijn ontfermende en vergevende genade groot en menigvuldig heeft gemaakt, zijn in de evangelische geschiedenissen aangetekend! Hand. 2:41; 1 Tim. 1:5; 2 Kor. 6:10, 11; Ef. 2:1-9; Tit. 3:1-5. En zoveel Godzalige mensen men in onze tijd op aarde tegenkomt, zoveel levende getuigen heeft men ook dat God deze toezegging nog dagelijks vervult.

§ 43.

Wordt God niet moe om aan Zijn beloftenis, tot vervulling gedurig te gedenken, dan dienden wij ook door de korte overweging daarvan nog niet vermoeid te zijn. Maar integendeel dienden we ons vaardig te bevinden om nog het een en ander in een nadere betrekking tot onszelf AAN TE MERKEN. I. *Het is EEN GODDELOZE en EEN MAN DER IJDELHEID, die zijn weg en gedachten verlaten zal, en zich tot de Heere onze God zal bekeren, over wie de Heere onze God Zich zal ontfermen, en het vergeven groot en menigvuldig maken.*

/. Het is een *goddeloze oproermaker*, die, terwijl hij door zijn vijandschap en begeerlijkheden voortgedreven wordt, als een onrustige zee allerlei goddeloosheid en boosheid bestendig opschuimt. Het is een *allerijdelst mens*, die aan allerlei ijdelheden met alle macht is overgegeven.

//. Men kan hieruit met volkomen zekerheid *besluiten*:

(1) dat men aan de bekering van de *grootste* en *ijdelste* zondaar niet volstrekt mag *wanhopen*. Het zou een schandelijke verloochening van deze belofte zijn, als iemand van zichzelf of van een ander denken of zeggen wilde, dat er geen raad tot bekering zou zijn, omdat men zo goddeloos, oproerig, en aan de ijdelheid verslaafd

was. Want de profeet belooft hier in de Naam van de Heere: de *goddeloze* zal zijn weg, en de *man der ijdelheid* zijn gedachten verlaten.

(2) Men mag het ook als een zekere waarheid geloven, dat er voor *onbekeerde*, goddeloze, ijdele zondaren, zeer dierbare *beloften* in Gods Woord te vinden zijn.

(a) Men moet deze stelling goed verstaan. Ik wil niet zeggen dat God in Zijn Woord ergens beloven zou, dat Hij een goddeloze, die in zijn zonden blijft, in het eeuwige leven zou willen brengen. Want Hij dreigt het tegendeel, namelijk dat zo één het leven niet zal zien, maar Gods toorn op hem blijven zal, Joh. 3:36. Ook is mijn mening niet dat een onbekeerde zondaar enige beloofde zaligheid reeds daadwerkelijk zou bezitten, of voor zichzelf recht gebruiken zou. Want zolang een zondaar in zijn natuurstaat blijft, dan is en blijft hij een kind des toorns, die nog daadwerkelijk verbonden is om Gods toorn te dragen, zonder God, Christus en hoop in de wereld, dood door de zonden en misdaden. Maar men moet deze stelling zo verstaan. God belooft in Zijn Woord dat Hij onbekeerde, goddeloze, ijdele zondaars door ontfermende en vergevende genade wil bekeren, en door die weg zaligmaken. Wanneer nu God door de verkondiging in het Evangelie de zondaars uitwendig roept, dan laat Hij aan de allergoddelooste en ijdelste man, tot de oren van wie het Woord der zaligheid komt, deze belofte bekend maken. Hij betuigt dat die bekerende genade voor hem in het bijzonder noodzakelijk, genoegzaam en zeer gepast is. Hij geeft hem door die roeping vrijheid om van deze bekerende genade voor zich gebruik te maken. Hij gebiedt het, en maakt er zo zijn plicht van. Immers, gelijk een knecht, die door zijn heer geroepen wordt om een geschenk aan te nemen, zich daartoe uit kracht van het bevel van zijn heer verplicht moet achten, zo is ook een goddeloze uit kracht van die roeping verbonden om van die belofte voor zichzelf gebruik te maken, en zich door de ontferming van de Heere te laten bekeren. In deze zin dan is die belofte van bekerende genade ook voor een onbekeerde, goddeloze, ijdele zondaar. Door die roeping wordt het hem gegeven. Het komt hem toe, voorzover hij ook recht daarop heeft om er voor zich een betamelijk gebruik van te maken, door zich aan die bekerende genade over te geven. Gewis, die waarheid ligt in onze stof zo zichtbaar opgesloten, dat een ieder die door haastigheid, vooroordelen of eigen zin, zijn ogen niet heeft toegedaan, het zal zien en moeten erkennen. Want daar wordt beloofd dat de goddeloze en de man der ijdelheid zijn weg en gedachten verlaten zal, enz. Dit moet toch aan alle creaturen verkondigd worden. De goddelozen en zondaars mogen dit immers horen, opmerken, geloven en voor zichzelf gebruiken. Hierom maakt Petrus ook geen zwaarigheid om openlijk te betuigen dat de belofte toekomt aan allen die God daartoe roepen zal, Hand. 2:39. En zij, die dit woord versmaden, verwerpen Gods raad tegen zichzelf, Luk. 7:30.

(b) Het is daarom een al te grove schielijkheid, wanneer sommigen die aan het haasten zijn, zich zonder enige bepaling of verklaring deze taal onbedachtzaam laten ontvallen: *er is voor onbekeerden geen belofte in de Bijbel*. Hun bedoeling is wel goed, maar ze voeren het niet goed uit. Ze willen een onbekeerde door die taal tot het zoeken naar genadegoederen opwekken, maar sluiten door een heimelijke wanhoop zijn gemoed. Maar ze zouden hun doelwit veiliger bereiken, wanneer zij in navolging van de profeet, en van al de apostelen, naar het bevel van Christus, een zondaar door deze belofte, op een verstandige manier

voorgedragen, daartoe probeerden op te wekken. Daardoor zouden zij een vijandige zondaar al zijn uitvluchten benemen; hem recht in de engte drijven, en onder de bewerking van de Geest allerkrachtigst aansporen.

- (c) Ik maak daarom geen zwaarigheid, maar acht mij uit kracht van mijn ambt verbonden, om een goddeloze en man der ijdelheid, die dit mocht lezen, te herinneren dat deze belofte ook aan hem in het bijzonder wordt voorgesteld en aangeboden, teneinde hij zich aan de ontfermende en vergevende genade mag aanbieden, om daardoor zijn weg en gedachten te verlaten, en dat hij, als hij in ootmoedigheid daar toe komt, niet zal uitgestoten worden, hoe goddeloos en ijdel hij ook mag zijn. Maar zo groot dit voorrecht is, zoveel te groter zou ook zijn rampzaligheid worden, als hij deze raad van God tegen zich verwerpen wilde.

- (3) Verder worden hier al die waarheden, die in de *Aanmerkingen over 1 Tim. 1:15, § 26, IV*, zijn aangetekend, weer zeer nadrukkelijk bevestigd.

II. De goddeloze en de man der ijdelheid zal ZIJN WEG EN ZIJN GEDACHTEN verlaten.

I. Die zich in waarheid bekeert, scheidt zich af van *alle* zonden, van zijn *gehele* weg, van zijn *gedachten*, van *uit-* en *inwendige*, van *grote* en *kleine* ongerechtigheden. Ps. 119:128.

II. Men ziet hier dan dat zij, die nog *enige zonde*, die zij niet verlaten willen, aan de hand houden, zich niet met hun hart in waarheid tot God bekeren.

- (1) Men vindt mensen die wel enige gedachten verlaten, maar ondertussen op *hun* weg blijven. Ze hebben enige andere begrippen van stellige waarheden gekregen, bv. van de rampzaligheid van de mens, van de weg van de verlossing, van de overtuiging, van het geloof, en van de bekering, van Gods echte kinderen en hun bevindingen. Ze verstaan, belijden en verdedigen die waarheden. Maar zijzelf blijven op *hun* weg.
- (2) Er zijn er ook die wel enige grovere handelingen uiterlijk schijnen te verlaten, maar *andere* aan de hand houden, of *nieuwe* daarvoor in de plaats kiezen. Menigeen verlaat de *dronkenschap*, maar houdt het *liegen*, de *onoprechtheid*, de *gierigheid*, of de *onrechtvaardigheid* aan de hand. Deze verlaat de ongodsdienstigheid, het liegen, stelen, vloeken, vuil spreken en leven; maar wordt een *Farizeeër* en huichelaar, die in deze uiterlijke verandering zijn gerechtigheid zoekt. Hij handelt als iemand die op een brede weg, waarop vele paden zijn, van het ene pad op het andere treedt, en ondertussen op diezelfde weg nog blijft. Want de brede weg die tot het verderf leidt, heeft voor allerlei onbekeerde zondaren aan de linker- en aan de rechterzijde verschillende paden, waarop ze zeer verschillend dwalen kunnen. Er zijn paden waarop de mensen in *grove goddeloosheden* en dat weer naar hun bijzondere neigingen, kunnen wandelen. Er zijn ook weer andere, voor *burgerlijk rechtvaardigen*, voor uiterlijk *godsdienstigen*, voor *onkundigen*, voor *eigenwijzen*, voor *tijdgelovigen*, en voor *huichelaars*. Doch het zijn allemaal maar paden van diezelfde brede weg van het verderf.
- (3) Sommigen verlaten zo enige uitwendige zonden, maar zij behouden de *gedachten der ijdelheid* in hun binnenste. Ze blijven in hun staat, houden diezelfde grondbeginselen en bedoelingen. Ze kietelen zich met verborgen peinzingen op

allerlei ongerechtigheden. Ze verschonen en koesteren allerlei ijdele, wellustige, hovaardige, aardsgezinde gedachten en neigingen van het gemoed. En ze verbeelden zich dat het zeer goed met hen gesteld is, wanneer ze het maar zoveel inbinden, dat ze in geen grove woorden, gebaren of daden uitbreken. Maar deze zijn ook niet in waarheid bekeerd. Want het verlaten van *weg* en *gedachten* wordt hier samengevoegd. De ondervinding bevestigt dit ook in alle oprecht bekeerden. Ze kunnen zich niet vergenoegen, wanneer zij de verdorvenheid alleen inbinden, dat het naar buiten niet uitbreekt. Maar zij zuchten, strijden en worstelen ook tegen alle zondige opkomingen, peinzingen en neigingen van het hart, zonder dat zij enige wensen uit te zonderen.

///. U die dit mocht lezen, vraag uw ziel eens in Gods tegenwoordigheid hoe u omtrent genoemde dingen toch mocht zijn.

- (1) Scheidt u zich in waarheid af van alle zonden? Kunt u er geen vinden, die u onder het voorwendsel van de onvolmaaktheid van dit leven, van zwakheid en dergelijke, onbestreden aan de hand houdt? Alle zonden die u in waarheid verlaat, zullen u niet uit de hemel kunnen houden. Maar als u ze allen wilde verlaten, en maar een enige, al was het ook maar een ijdele gedachte, zonder u daarvan af te scheiden, aan de hand hield, dan zou die alleen u in een eeuwig verderf storten. Ja het zou een levend bewijs zijn dat u de andere ook niet recht verlaten had.
- (2) Hoewel Gods kinderen tot hun innige smart gevoelen, dat hen allerlei verdorvenheden tegen hun zuchten en bidden blijven bijliggen, hebben zij toch geen een zonde waarvan hun ziel zich niet in waarheid heeft afgescheiden, door die te veroordelen, te belijden en te bestrijden, hartelijk zuchtend dat God er hen volkomen van mag verlossen.

III. *De goddeloze zal zijn weg en de man der ijdelheid zijn gedachten* VERLATEN. Hij zal *uit het beginsel* van het geestelijk leven *werkzaam* zijn om zich van zijn weg en gedachten vrijwillig *af te scheiden*.

1. Het *beginsel* dan, waaruit het rechte verlaten van de zonde geoefend moet worden, is het *geestelijk leven*, de *ware verootmoediging*, *geloof* en *liefde*. Hier ontmoet men een vaste *grond*, waardoor men de natuurlijke *woelingen* van de onbekeerden, van de *geestelijke werkzaamheden* van de begenadigden, recht duidelijk en grondig *onderscheiden* kan.

(1) Een *onboetvaardige* kan ook onder en tegen de zonde krachtig *woelen*. Hij kan grote beroeringen van angst over zijn zonden in zijn binnenste gevoelen. Het gebeurt wel eens dat hij krachtig werkt om deze of gene zonden in te binden, dat ze toch niet maar buiten zouden uitbreken. Soms spant hij ook zijn krachteloze krachten in, om deze of gene zonden te laten, en nooit meer te doen. Maar al deze woelingen verschillen zodanig van de levendige werkzaamheden, waardoor een boetvaardige zondaar zijn weg en gedachten verlaat, gelijk de bewegingen die in een dode veroorzaakt worden door uitwendig voortslepen, aanstoten, of door de wormen, onderscheiden zijn van de levende werkingen van een levendgemaakte, die uit een inwendig levensbeginsel het graf verlaat. Want die onboetvaardige is en blijft onder al die beroeringen geestelijk dood. Hij mist dat geestelijk leven, waardoor een zondaar zijn geheel verdorven, walgelijke, schuldige en onmachtige toestand zo bevindelijk, onderscheiden en levendig inziet, dat hij het bij zichzelf geheel

opgeeft, en naar verlossing rusteloos uitzielt, en ernstig zoekt. Hij is vreemd van dat levende *geloof*, waardoor men de verlossing, die in Christus is, als voor ons noodzakelijk, gepast en genoegzaam inziet, erkent en omhelst. Daarom is hij ook ontbloot van die rechte *liefde* tot God en Zijn geboden, die uit het echte geloof onmiddellijk geboren wordt. Integendeel ontstaan al zijn woelingen uit enkel natuurlijke, en geestelijk dode beginselen, uit een vrees voor de verdoemenis of voor enige schade en schade in de wereld, uit een begeerte om de zaligheid te verdienen, of een goede naam te verkrijgen.

(2) Maar de werkzaamheden van de *begenadigden* zijn van een geheel andere natuur, en komen uit een geheel ander *beginsel* voort. Ze werden geheel ontbloot. Ze kregen licht in de verlossing die in Christus is. Toen maakten zij zich van God gehele andere gedachten dan tevoren. Ze zagen dat Hij in Christus met zondaren verzoend was. Ze voelden in hun binnenste een oprechte liefde tot God en Zijn inzettingen. Ze probeerden niet alleen deze of gene, maar alle zonden te verlaten. Niet uit een beginsel om God te verzoenen of te bewegen, want zij geloofden dat Hij in Christus reeds verzoend was. Maar omdat de zonde de Heiland zoveel lijden had veroorzaakt, en de ogen van een verzoende God verbittert. Al weten zij dat hen niet het minste kwaad om de zonde wedervaren zal, toch proberen ze het vrijwillig te verlaten. En hoe levendiger zij geloven dat hun zonden vergeven zijn, en zij niets behoeven te laten of te doen om de zaligheid te verdienen, zoveel te krachtiger spoort de liefde hen aan om de zonde te verlaten.

(3) Bevindt u dan, geliefde lezer! dat u enige werkzaamheden tegen zonden in uzelf gewaar wordt, vergenoeg u daarmee nog niet, maar onderzoek uit wat voor beginsel ze voortkomen, en of ze ook uit een geestelijke armoede, geloof en liefde geboren worden. Mist u deze dingen, dan hebt u de zonde nog nooit recht verlaten, en al uw werkzaamheden zijn maar een natuurlijk dood woelen geweest. Het kan gebeuren dat een zondaar, die eerst ontwaakt, en door een zalmakende overtuiging eerst begint te werken, ook bezig is het kwaad dat hem ontdekt wordt, te verlaten om zich aangenamer bij God te maken, of om de straf te ontwijken. Maar dit zijn verkeerde woelingen, die de verdorvenheid tussen de verlichting van de Heilige Geest innemgt. Hij blijft daar ook niet staan, maar komt verder tot geloof en liefde, wanneer het waarachtig verlaten van de zonde eerst begonnen wordt. Geef dan uw ziel geen rust, eer u dit ook ondervinden mag. (Die de zonden verlaat, is uit dat geestelijke beginsel *werkzaam om zich van de zonde daadwerkelijk af te scheiden*.

/ . Hij scheidt er zich van af, (1) met zijn *gehele hart*. Hoewel de overgebleven verdorvenheid de zonde bemint, begeert en vasthoudt, ja tegen de geest strijden kan, Gal. 5:17; echter heeft hij een geestelijk levensbeginsel dat de zonde haat, veroordeelt, betreurt, en bestrijdt, door het welberaden en welmenend aan Christus, Die machtige Zondendelger, tot volkomen doding aan te bieden, en over te geven. (2) Hij verlaat het ook met de *daad*, zoals in de verklaring breder is aangewezen.

// . Zo bestaat dan het verlaten van de zonde in geen geval (1) in een *inbinding* ervan, voor een kortere of langere tijd, terwijl men het ondertussen niet daadwerkelijk uitspuwt, maar als een lekkere beet onder de tong bewaart, Job 20:12, 13. (2) Het is ook niet gelegen in een onoprecht of onbedachtzaam tieren en *schelden* op de zonde, die men inmiddels koestert en aanhaalt. Dit schijnen verschillende mensen zich te

verbeelden, die de zonde behandelen zoals sommige moeders hun troetelkinderen. Ze geven hen de ijselijkste scheldnamen, en stoten ze met de ene hand van zich, maar halen ze met de andere hand des te ijveriger aan, en drukken ze onder die scheldnamen aan het hart. Dit is geen waarachtig verlaten van de zonde, maar een liefelijk spelen ermee.

///. Wat zegt nu mijn geliefde lezer van zichzelf? Hoe bestaat u omtrent uw weg en gedachten? Hebt u ze met uw *hart* en met de *daad* in waarheid verlaten? Of bent u nog op uw weg gebleven, en maar van het ene pad op het andere gelopen? Verlaat u de zonde, of *bindt u ze* maar voor een tijd wat in? Handelt u in ernst om het te verlaten, of speelt u er mee? Ach! Hoe beklaglijk en gevaarlijk zou uw toestand zijn, wanneer u van dat oprechte waarachtige verlaten, vervreemd was Al uw uitvluchten, die u van uw onmacht, van de zwakheden van Gods kinderen, van de armoede van dat arme volk, mag ontlenen, zullen u in de dag van Gods rechtvaardig oordeel niet kunnen bedekken. De schrikkelijkste scheldnamen, of een onstuimig onoprecht razen en tieren, zal hier de zaak niet goed kunnen maken. Als u alle zonden niet met uw hart en met de daad in waarheid en oprechtheid verlaat -; als u maar één als een zoete beet in uw mond behouden wilt, dan zult u op uw weg met eeuwige verschrikkingen moeten vergaan. Maar wanneer Gods zwakste kinderen hier met de strengste nauwkeurigheid getoetst worden, dan wordt het allerduidelijkst openbaar dat zij in waarheid en oprechtheid alle zonden, zonder enige uitzondering, verlaten hebben. Ik richt nu mijn taal tot u, mijn teergeliefde vrienden, van welke de Heere het hart verandert heeft, maar die wegens overgebleven zwakheden in de diepste moedeloosheid daar neerzit. Ik zal nu van uw bevindingen spreken.

Ei lieve, hoor toch toe! Probeer toch bedaard aan uzelf te denken. U bemint de gestrengste toetsing, en het allernauwkeurigste onderzoek, om in een zaak van zo'n eeuwig gewicht als de behoudenis van uw zielen is, toch niet bedrogen te worden. U hebt het grootste recht. Maar u moet ook zorgvuldig toezien dat u, door begeerte naar waarheid en oprechtheid gedreven, door de getrouwheid niet te driftig heen stapt, en trouweloos met God en uzelf handelt, door de bekerende genade van de Heere, die aan u bewezen is, zonder reden te verdenken, en uzelf in een dankbare voortgang te verhinderen. Wij schrikken even zo wel als u voor een lichtvaardige behandeling van een ziel. Wij beminnen uw zielen met ons gehele hart, maar zijn ook innerlijk bevreesd dat onze liefde kwalijk bestuurd mag worden, en in de grootste haat veranderen, door u lichtvaardig te behandelen. U bent ons dierbaar, maar de waarheid is ons nog dierbaarder. Wij zullen daarom het onderzoek zo nauwkeurig maken als ons altijd mogelijk is, en daarin zo streng handelen als het altijd geoorloofd is. Wij zullen u de zuivere waarheid voorstellen. Kunt u daarbij staan: sta dan. Maar moet u daarbij vallen: val dan. Het zal ons aangenaam zijn dat u en de waarheid beide blijft staan. Maar als één van beide vallen moet, dan zou ik liever zien dat ik en u, en alle schepselen daarheen vielen, en de waarheid bleef staan; dan dat ik de waarheid zou verkrachten om u staande te houden. Want als de waarheid verdraaid werd, dan zouden wij allen in ons verderf blijven liggen. Maar al moesten wij allen daarheen vallen, dan zou er toch een mogelijkheid zijn dat wij in de waarheid levend opstonden; als de waarheid maar staande bleef.

Ik oordeel het nodig om deze herinnering vooraf te zenden, omdat de satan het gemoed van de oprechten probeert te sluiten, door hen dit vooroordeel in te boezemen, dat de

dienaars van het Evangelie, door al te grote liefde gedreven, met hen al te lichtvaardig en toegevend zouden handelen. Immers, de Heere Zelf acht het nodig dat er opwekkingen tot aandacht vooraf gezonden worden, wanneer men van dergelijke zaken met oprechte zielen wenst te handelen. Want toen Hij de Godzaligen overreden wilde dat zij mensen van het wonder waren, liet Hij voorafgaan: ei lieve! Hoor toch toe, Josua, gij hogepriester, gij en uw vrienden, Zach. 3:8. Ik kom nu tot de strengste onderzoeking van uw zielen, of u uw weg en gedachten in waarheid verlaten hebt. Dat u omtrent die zaken *werkzaam* bent geworden, is buiten alle twijfel. Maar daar zijn allerlei werkzaamheden. Men vindt algemene *natuurlijke dode woelingen*, en echte levendige *werkzaamheden van de bekering*. Dit is nu de grote vraag, van welk soort de uwe zijn. Als ze van de eerste waren, dan zouden ik en u zeer ongelukkig handelen, wanneer wij ze voor een waarachtige bekering hielden. Maar de eenvoudigste zielen kunnen aangaande dat voldoende helderheid, zekerheid en veiligheid ontvangen, hoe hun werkzaamheden zijn. Onderzoek eens het *beginsel*, waaruit u werkzaam geworden bent. Als u het beginsel van het geestelijk leven, de geestelijke armoede, het geloof en de liefde nog geheel mist, dan zouden uw werkzaamheden niets anders dan een natuurlijke dode beroering zijn. Maar wat zegt nu uw geweten? Heeft God u niet bij uw weg en gedachten bepaald? Heeft Hij u niet in uw weg en het binnenste van uw gedachten ingeleid? Heeft Hij u niet bevindelijk, onderscheiden en levendig overreed, dat alles geheel verdorven, walgelijk, schuldig en verdoemelijk was? Heeft Hij u niet doen zien dat u en het gehele schepsel onmachtig waren, om u van de walgelijkheid, schuld en kracht van de zonde te verlossen, en u van uw weg en gedachten af te brengen? Bent u niet geheel arm geworden? Kunt u wel iets goeds, dat u uit uzelf hebt, in u vinden? Toon het dan eens? Wat zou het toch zijn? Hebt u het niet met bekommering bij uzelf en het schepsel moeten opgeven, en uw heil in verlegenheid buiten u moeten zoeken? Zijn deze dingen in u, dan bent u in waarheid arm en verootmoedigd geworden. Maar bent u daar blijven staan? Heeft de Heere ook niet enig licht in het Evangelie der zaligheid geschonken? Bent u niet in vele stukken, die niemand u aan het verstand kon brengen, levendig ingeleid? Heeft God u niet het hart geopend om acht te nemen op die eeuwige waarheid, dat Jezus Christus in de wereld was gekomen om zondaars van de erfschuld, de inklevende boosheid van het hart, van de dadelijke zonden, van alle smet, schuld en onmacht, zalig te maken? Zag u niet dat Zijn lijden en heilig leven, als het op de rekening van een ellendige gesteld is, genoegzaam was om de grootste zondaar, tot verheerlijking van alle Goddelijke volmaaktheden, zalig te maken? Werd u niet ontdekt dat God door die weg met zondaren verzoend was? Merkte u niet op dat Hij, die de einden der aarde nodigde, u niet uitsloot? Werd u van deze dingen niet zodanig overreed, dat u in die gehele weg voor uzelf een welberaden vrijwillig welgevallen nam, om u als goddelozen en krachtelozen door die gerechtigheid en sterkte te laten rechtvaardigen en heiligen? Moest u niet met uw schulden en zonden tot die dierbare Zaligmaker naderen, u aan Hem aanbieden, en het gehele aanbod van het Evangelie onbepaald en onberouwelijk inwilligen? Zocht u toen niet uw gerechtigheid en kracht uit Jezus' volheid, met een innerlijke schaamte over die boosheid, waardoor u het bij uzelf of het schepsel gezocht had? Kwam de gestalte van Paulus, Filip. 3:7-9, toen ook niet in uw gemoed? Zijn deze dingen in u, dan bezit u het waarachtige geloof van de uitverkorenen.

Verder. Ontving u onder dat geloofslicht ook niet andere gedachten van God, Zijn volmaaktheden en geboden? Werd u die verzoende God, Zijn alwetendheid, heiligheid en rechtvaardigheid, Zijn wet, beeld, en volk, niet recht beminneijk? Gevoelde u niet de innigste toeneiging in uw binnenste tot deze dingen? Zuchtte u niet: ach! Dat deze zaken altijd op mijn hart wogen! Ach! Dat ik aan zo'n God en Middelaar altijd behaaglijk was? Dit is de echte liefde, uit het levende geloof geboren. Dus bezit u dan het geestelijk levensbeginsel. Denk niet: het zal nog wel wat anders zijn. Wat zou het dan, naar uw gedachten, toch wezen? Zegt u: "wij weten het niet", dan is het immers een onverstandige lichtvaardigheid, als u wilde bepalen dat het wat anders zou zijn. Of meent u dat het in enige trap van een zinnelijk gevoel, dat u hartelijkheid noemt, bestaan zou; en dat u, omdat u zoiets mist, met alle genoemde geestelijke zaken nog dood zou zijn, lees dan eens met bedaardheid wat boven, blz. 114-134, van het eigenlijk hartelijk gevoelig werken is aangetekend. Is die armoede, dat geloof en die liefde niet het beginsel waaruit uw werkzaamheden zijn voortgevloeid? Misschien hebt u voor uw verandering ook verschillende woelingen van het geweten gevoeld. Maar hebt u die werkzaamheden, die u nu bevindt, wel kunnen oefenen, eer u tot die armoede, dat geloof en die liefde gebracht was? Maar zodra die dingen in uw zielen levend werden, begon u ook direct uw weg en gedachten te verlaten. Verliet u niet direct uw gronden van eigen gerechtigheid en kracht, waarin u tevoren gestaan had, en stapte u niet vrijwillig op Hem, Die de Weg, de Waarheid en het Leven is, over? U zegt: "hoe kunnen wij dat weten?" Daaruit, dat u weet dat u die weg *gekozen* hebt, en er *daadwerkelijk op wandelt*. Moet u niet soms tot God met uw noden en ellenden naderen? Op welke grond durft u dat te wagen? Is het niet op die grond, dat Jezus door Zijn doende en lijdende gehoorzaamheid, voor zondaren een eeuwige gerechtigheid heeft aangebracht, en hun Voorspraak bij de Vader wil zijn? Hebt u zich ook niet uit het bovengenoemd beginsel, van uw zonden waarachtig afgescheiden? Toen u het lijden en sterven van Christus om de zonden inzag, toen u Gods verzoend aangezicht aanschouwde, en toen u Gods deugden en volmaaktheden lief kreeg, werd u toen niet over uw zonden bedroefd? Moest u ze toen niet haten, veroordelen, belijden en ter doding welmenend overgeven? Hebt u ook iets van de oude weg, of enige gedachte, en begeerlijkheid uitbedongen, om ze aan de hand, onder de tong, en in het hart te behouden? Bedenk u eens: welke zou het toch zijn? Toen hebt u uw weg en gedachten ook meet de *daad* zodanig verlaten, dat u ze *nooit weer betreden hebt*. Want, hebt u na uw verandering wel ooit kunnen geloven, dat de weg waarop een mens van nature zich bevindt, goed zou zijn? Hebt u wel ooit weer kunnen denken, dat u door een algemene barmhartigheid zalig zou worden? Dat u van nature een goed hart en een goede mening had? En dat u door eigen gerechtigheid en kracht, als u maar deed zoveel u kon, behouden zou worden? Hebt u sinds die tijd Gods weg, wet, beeld en volk, met opzet zo gerust kunnen haten en bestrijden? Nee. U bent van die wegen zodanig afgestapt, dat deze dingen in u niet opnieuw opkomen. Hoe duister en ellendig het met u ook mag zijn: u hebt en behoudt aangaande God, uzelf, de weg van de verlossing, de Godzaligheid, en Gods kinderen, een geheel andere weg, gedachten en neigingen, dan de mensen van nature hebben. Bent u ook tot uw vorige ongodsdienstigheid, boze gezelschappen, pronkerijen en dergelijke werken van het vlees, teruggekeerd? Nee. U hebt ze door Gods genade tot deze dag toe verlaten. Zo blijkt het dan, wanneer men uw toestand met het wezen van de bekering vergelijkt, en op het allernauwkeurigste beproeft, dat u uw weg en gedachten in waarheid verlaten

hebt. Maar er zijn nog enige *zwarigheden* overgebleven, die bij sommige oprechte gemoederen van zo'n gewicht zijn, dat ze alleen daarom hun staat niet durven vast stellen, maar in gestadige slingeren daarheen wandelen. Omdat ze zeer algemeen zijn, en vele echte Godzaligen in een vrolijke dankbaarheid en beoefening van de Godzaligheid sterk verhinderen, daarom dient men alle moeite aan te wenden om ze recht grondig op te lossen. Daar is ook wel raad toe. Hoewel ze aan sommigen oplosbaar voorkomen, echter kan iemand die zich maar een weinig aan onderscheiden denken en spreken gewend heeft, de ongegrondheid daarvan zo helder en grondig betogen, dat men er met reden niet het minste tegenin kan brengen. Maar zal een geslingerd gemoed daardoor tot wezenlijke rust raken, dan dient de Heilige Geest daaromtrent licht en overreding te schenken. Anders kunnen grondig opgeloste *zwarigheden* donker blijven, en het gemoed nog meer bezwaren. Laten we dan, in afhangende van de invloed van de Geest, ook eens zien of de kracht van de Heere in onze zwakheid geliefte te werken, om iets tot een grondige oplossing daarvan voor te dragen.

De algemeenste en gewichtigste *zwarigheden* die een geslingerd kind van God, tot een bewijs dat het zijn weg en gedachten nooit recht verlaten heeft, pleegt in te brengen, zijn voornamelijk deze.

(1) Hoe zou ik, zegt een beangst gemoed, durven denken dat ik mijn weg en gedachten verlaten heb, daar ik tot mijn innige beroering zo vaak voel dat de *zonde*, die ik meende oprecht verlaten te hebben, *nog in mij woont*? Ik word, helaas! nog *andere* verdorvenheden gewaar, die ik voor mijn verandering nooit in mij ontdekt heb. Deze boosheden zijn niet alleen *in mij*, maar ze worden ook vaak, tegen mijn zuchten, bidden en hopen, *zo levendig*, dat ik nauwelijks vinden kan of er ook iets in mij is, dat daar wat tegen heeft. Ze *hijgen* en *begeren* naar de uitvoering. Ze *overmannen mij*, nemen de overhand, en beheersen mij zo geweldig, dat ik vaak met gedachten, woorden en werken zwaar struikel. Is dit niet een levend bewijs dat ik de oude weg en gedachten nog nooit recht verlaten heb, maar dat ik nog onder de heersende kracht van de zonde leef?

(2) Anderen, maar God zij dank! de weinigen, worden door deze *zwarigheid* geweldig terneergeslagen: hoe zou ik denken durven mijn weg verlaten te hebben, daar ik in *grovere zonden*, waarvan ik voor mijn verandering niets wist, bv. een helse *oplopendheid* met onzinnig *razen* en schelden, overdadige *drank* of dergelijke, niet alleen gevallen ben, maar helaas! zo vaak *weer instort*! Eer ik deze *zwarigheden* oplos, moet ik vooraf herinneren dat ik hier tot niemand anders spreek, dan tot hen die in een nauwkeurige beproeving de bovengenoemde wezenlijke werkzaamheden van geestelijke armoede, geloof, liefde en daaruit voortvloeiende verlating van de zonde, met min of meer helderheid in zich bevinden. Wat nu de *eerste* *zwarigheid* aangaat, dan beken ik graag dat u gewichtige redenen hebt om over die oude en nieuwe verdorvenheden, en hun overdwars zittende begeerten, verkrachtingen, en de daaruit voortvloeiende struikelingen, *te klagen*. Het zijn *uw* zonden en boosheden. Ze maken u voor God *schuldig* en verdoemelijk. Als u die schuld niet erkende, en ook niet met een verootmoedigd hart tot Christus om vergeving en vrijmaking door Zijn bloed en Geest, de toevlucht nam -; maar als u ze met een uitvlucht, "ik heb toch genade, het is een zwakheid", en dergelijke, verschonen wilde, zonder u bij voortgang

daarvan te bekeren -; waaraan toch een waarachtig bekeerde niet geheel zal worden overgegeven, - dan zou u gewis om die schuld verdoemd moeten worden. Het is daarom niet goed dat u, wanneer u die overgebleven boosheden en struikelingen gewaar wordt, u dan lang, gelijk sommigen doen, zou ophouden met te vragen: “kan dit met genade bestaan? Zou mijn vorig werk wel waarheid zijn?” Of, “heb ik mij niet bedrogen?” Want door zo iets te vragen wordt uw boosheid niet vergeven, en ook niet verbroken, maar vaak erger. Want of uw boosheid met genade bestaan, of niet bestaan kan: het maakt u verdoemelijk. En u moet zich daarvan in waarheid bekeren, als u behouden zult worden. Het zou dan het beste voor u zijn, dat u, zodra u oude of nieuwe verdorvenheden gewaar werd, zonder u met genoemde vragen op te houden, u direct daarover voor de Heere vernederde, de Heere Jezus de eer liet toekomen, dat Hij machtigen gewillig was om u ook deze boosheid te vergeven, en daarvan eindelijk vrij te maken, en dat u zich zoals u zich bevindt, aan Hem overgaf. En al was het dat u duizendmaal met uw boosheid gekomen was, zo diende u dan aanstonds dezelfde weg weer in te slaan, opnieuw vergeving te zoeken, en hartelijk te begeren dat de boosheid dan nu eens meer verbroken mocht worden. U zou direct een gegronde vergeving van uw boosheden deelachtig worden. Uw ziel zou nieuwe rust ondervinden. U zou ook nieuwe kracht tegen uw verdorvenheid ontvangen; in de heiligmaking vorderen; en uw begeerte om van alle overblijfselen van de zonde geheel vrij te zijn, in uw dood, buiten alle tegenspraak verkrijgen. Immers, geen inklevende genade en geen kentekens van de genade, maar de Zaligmaker Christus Jezus, kan u van de schuld en de kracht van uw verdorvenheid verlossen. En de weg om deze genade uit Zijn volheid deelachtig te worden, is geen weten of onze gebreken met genade bestaan kunnen, en ook niet enig kenteken van genade; maar het geloof, waardoor men onder een levendige erkenning van schuld en onmacht, de Heiland, Zijn gerechtigheid en sterkte levendig inziet, erkent, en tot vergeving en vrijmaking ootmoedig omhelst. Maar misschien zal iemand van u zeggen: “dit is ook de weg die ik door Gods genade vroeger of later moet inslaan, en zonder welke ik niet zou kunnen leven. Maar wanneer ik na die geloofsoefening mijn verdorvenheid weer gevoel, dan bekruipt mij direct die zwaarigheid, of dat verlaten van mijn zonde, en dat komen tot Christus, dat geen grotere kracht in mij nalaat, wel van de rechte soort is. Hierdoor wordt mij de troost, die ik uit het komen tot Christus genoten heb, direct betwist. Mij komt gedurig te binnen: zo'n komen tot de Heiland kan u niet helpen; u moet zo komen dat u meer kracht ondervond. En dit maakt mij onvrijmoedig om zo weer toe te naderen. Ach! Wist ik zeker dat mijn komen, en de troost en kracht die ik daaruit meende te ondervinden, echt en recht geweest waren, niettegenstaande de overgebleven verdorvenheden, en kon ik verzekerd zijn dat ik altijd aangenomen werd, en eindelijk mijn begeerte zou ontvangen, dan zou ik spoediger en vrijmoediger steeds terug durven komen.” Om deze redenen zal ik dan, in afhangende van het licht van de Heere, u een weinig nader proberen te tonen, dat u in waarheid uw weg verlaten hebt, en dat uw komen tot Christus het rechte is. Hoewel u, direct na uw komen tot Christus, oude en nieuwe verdorvenheden, die krachtig hijgen, begeren, woelen, en u doen struikelen, in u gevoelt. Dit kan u nu uit volgende onwrikbare gronden bewezen worden. Elke rechtzinnige belijder van onze kerk weet, gelooft en belijdt, dat er in de beste begenadigden tweeërlei beginsel, dat lijnrecht tegenover elkaar staat en strijdt, in dit leven nog plaats heeft. Er is een geestelijk leven, dat alle zonden haat, bestrijdt en verlaat. Maar er is ook een overgebleven dood en

vlees. Dit vlees is in een Godvruchtig mens door de bekerende genade niet beter geworden dan het vlees van een onbegenadigde. Er is wel een geestelijk leven in geschapen, dat beter is dan het vlees. Maar de verdorvenheid zelf is niet verbeterd, die is vlees en blijft ook vlees, omdat het anders geen verdorvenheid meer zou zijn. Wanneer iemand in de heiligmaking toeneemt, dan wordt zijn ziel en lichaam wel gebeterd, maar niet de verdorvenheid. Hem wordt een grotere maat van het geestelijk leven geschonken, en de verdorvenheid wordt meer teniet gedaan. Maar de verdorvenheid zelf wordt niet beter gemaakt. Dit verdorven overgebleven vlees in een begenadigde, is even boos als in een onbegenadigde. Het is blind, ongelovig, vijandig tegen God en al het goede. Het hijgt en reikhalst naar het kwade. Het oefent kracht en geweld. Het neemt een kind van God gevangen. Het slaat hem dikwijls neer. Deze twee beginsels zijn in een Godzalige onder elkaar vermengd. Het leven ligt midden in de dood. Ja het is, in vergelijking met de dood, maar een klein beginsel van de gehoorzaamheid. Ze strijden en *begeren* tegen elkaar. Gal. 5:17. Soms wordt het geestelijk leven meer opgewekt, en de verdorvenheid valt in zwijm, of verbergt zich. Soms krijgt de verdorvenheid meer voedsel, en het geestelijk leven valt in zwijm, zodat menigeen niet bemerken kan of het nog wel adem haalt en tegen de zonde zucht. Het onderscheid tussen een begenadigde en een onbegenadigde bestaat hier niet in, dat een begenadigde geen verdorvenheid meer zou hebben, of dat het wat beter gemaakt zou zijn. Ach nee! Want gelijk een leger, dat zonder tegenstand stil heeft gelegen, zo gauw het de vijand ontdekt, zich met grote kracht bewegen kan; en gelijk de zonde uit de heilige wet een oorzaak nemen kan om bozer te worden, zo kan het helaas! gebeuren dat verdorvenheden, die zich voor de bekering stil hadden gehouden, voor de dag komen en zich heftiger roeren, zodra het geestelijk leven hen bespiedt en ernstig bestrijden wil. Maar men moet het onderscheid tussen een kind van de duisternis, en van het licht, eigenlijk in het volgende stellen. Een onbegenadigde is geheel dood, en van een geestelijk leven, dat tegen de verdorvenheden strijden zou, volstrekt ontbloot. Er kan wel in het rijk van de verdorvenheid een oproer komen, dat de ene begeerlijkheid tegen de andere een opstand maakt. Maar er is geen geestelijk leven dat tegen enige verdorvenheid, uit een geestelijk beginsel, strijden zou. Maar hoewel een begenadigde allerlei verdorvenheden in zich heeft, zo heeft hij toch ook een geestelijk leven, waarvan de beste natuurlijke mens niets bezit, wat tegen de verdorvenheid op een geestelijke wijze waarachtig begeert, zucht en strijdt, zodat hij niet meer met volkomen gewilligheid naar het vlees kan wandelen; hoewel het zelf ook zodanig tegen de geest begeert, dat hij het goede zo niet doet als hij wel wilde. Gal. 5:17; Rom. 7:19-26. Als iemand deze waarheden niet wilde erkennen, zo zou hij Gods Woord lijnrecht tegenspreken; Gods genade, die aan Zijn kinderen bewezen is, verloochenen; en alle begenadigden, die met woorden en werken beleden hebben dat zij nog levendige zonden in zich hadden, veroordelen. Uit deze grond van dat tweërlei beginsel, kan men nu uw zwarigheden recht grondig en duidelijk oplossen. U bezit een geestelijk leven, zoals u boven in een zeer nauwkeurige beproeving bevonden hebt. Door dit leven hebt u uw weg en gedachten in waarheid gekend, veroordeeld, gehaat, bestreden en verlaten. En hierdoor bent u van alle onbegenadigden, die niets van dat beginsel in zich hebben, in waarheid onderscheiden. Maar u hebt een verdorvenheid overgehouden. Die begeert en strijdt tegen de geest, en neemt het vaak gevangen. Mag u nu niet besluiten dat Paulus en de Galaten hun weg en gedachten niet in waarheid verlaten hebben, omdat die een wet der zonde, die hen

gevangen nam, en deze een vlees, dat tegen de geest begeerde, in zich gevoelden, Rom. 7:23; Gal. 5:17; dan mag u ook van uzelf niet denken dat uw werkzaamheden de ware niet zouden zijn, omdat u nog zoveel verdorvenheden in u levendig gewaar wordt. Kan een mens een modderige weg verlaten, terwijl hem van die oude modder nog grote stukken aan de voeten en kleren hangen; kan hij van een woest gezelschap gescheiden zijn, niettegenstaande een van die boze lieden hem, tegen zijn zuchten, achterna liep, inhaalde en vasthield; en kan iemand in waarheid een kromme dwaalweg verlaten, en op een rechte weg overgekomen zijn, hoewel hij op die rechte paden uit zwakheid ook struikelde en neerviel: dan kunt u ook uw weg en gedachten in waarheid verlaten hebben, hoewel u van die oude verdorvenheid nog veel aankleeft; de verlaten boosheden u achterna lopen, inhalen en gevangen nemen; en hoewel u op uw nieuwe levensweg nog vaak en zwaar struikelt. U denkt misschien: “wordt de kracht van de zonde in de bekering niet verbroken? Hoe kan min bekering dan waarachtig zijn, omdat ik nu zulke verdorvenheden voel, die mij voor mijn verandering onbekend waren; en omdat ik sommige nu levendiger en krachtiger bevind dan ooit tevoren?” Ik antwoord: als u door de verbreking van de kracht van de zonde, verstaat de vernietiging van de zonde, dat het niet meer zou overblijven, of krachtig tegen de geest strijden, of de Godzaligen doen struiken, dan moet men uw stelling ronduit ontkennen. Want het strijdt lijnrecht tegen Rom. 7:23-26, en tegen Gal. 5:17. U zegt: “wat is dan toch het verbreken van de kracht van de zonde?” Dit. Er wordt een geestelijk leven in de ziel geschapen. Hierdoor wordt de kracht, die de zondaar in de dood geheel blind en ongevoelig gevangen hield, zodanig verbroken, dat het over hem nu alleen de meester niet meer kan spelen. Maar dat geestelijk leven bespiedt, veroordeelt en bestrijdt de zonde, en behaalt er een nadrukkelijke overwinning over. Is het niet goed mogelijk dat de verwoestende kracht van de vijand, door een hem tegentrekkend leger, zeer verbroken is; hoewel die vijand nu verschillende benden, die vroeger verborgen lagen, te velde laat trekken; en nu meer geweld tegen sommige plaatsen gebruikt, dan toen hij daar alleen te zeggen had? Zo kan het nu ook wel samengaan dat de kracht van uw verdorvenheid door het ingeschapen geestelijk leven merklijk gebroken is, terwijl het nu, omdat het opgezocht en bestreden is, in meer bijzonderheden openbaar wordt, en sterker woelt dan voorheen. U zult misschien aanhouden en tegenwerpen: “de zonde zal over hen, die onder de genade zijn, niet meer heersen, Rom. 6:14. Maar moet ik niet denken dat de zonde over mij heerst, wanneer het tegen al mijn zuchten, mij niet alleen blijft, maar ook overwint? En wordt men niet aan hem, door wie men overwonnen is, rechtvaardig tot een dienstknecht gesteld?” Tot antwoord kan het volgende dienen. Er is tweeërlei heerschappij. De eerste wordt geoefend door een wettige heer en koning, aan wie de dienstknechten en onderdanen zich vrijwillig onderworpen hebben. De andere bestaat in een onrechtvaardig geweld, waardoor een dwingeland de onderdanen van een andere heer, tegen hun wil te machtig wordt en gevangen neemt. Op de eerste wijze heerst de zonde over de onbegenadigden, die hem gewillig dienen. Op de laatste wijze kan het ook de begenadigden te machtig worden. Ps. 19:14; Rom. 7:23. Nu zult u niet kunnen zeggen dat de zonde in de eerste zin over u heerschappij voert, en u geheel overwonnen heeft. Hoewel uw verdorven natuur het met hem eens mocht zijn, echter is er ook iets anders, dat zich aan hem niet vrijwillig kan onderwerpen, maar tegen hem gedachten denkt, zucht, weent en roept. En zo is het ook aangaande u een waarheid dat de zonde over u niet

heerst; omdat u onder de genade bent en blijft. Maar overmant het u als een dwingeland, daardoor zal uw wettige Heere en Koning Zijn recht en macht over u niet verliezen. Heb maar goede moed; roep Hem aan; Hij zal u op Zijn tijd te hulp komen. Zo ziet u dan dat u, niettegenstaande genoemde zwaarigheden, veilig denken mag dat u uw weg en gedachten in waarheid verlaten hebt. Als u dit op de rechte wijze gelooft, dan zult u daarop niet zorgeloos kunnen worden; maar u over uw gebrek des te dieper moeten vernederen, en uw wettige Heere om gerechtigheid, sterkte en verlossing aanlopen.

Maar wat zal ik op de *laatste zwaarigheid* die sommigen, die *meermalen weer in grovere zonden storten*, met het grootste recht en reden zeer zwaar benauwt, toch antwoorden? Hier sta ik verlegen. Ik schrik aan de ene kant voor het gedrag van sommigen, die, wanneer iemand die de naam van vroom gekregen had, in ergerlijke zonden, bv. in dronkenschap, voortgaat, dat bij alle gelegenheden vermelden en breedvoerig bewijzen dat een begenadigde zover en nog verder komen kan. Want daardoor kan men op tweeërlei manier onbedenkelijke schade doen. Men kan sommige vijanden de mond openen, om de gehele Godzaligheid te lasteren, alsof alle ongerechtigheden er mee bestaanbaar waren. Men kan ook andere zondendienaars daardoor in hun heersende goddeloosheden stijven. Want zij zullen die stelling, dat het met een Godzalige zover komen kan, gretig aannemen en als een deksel van hun boosheid misbruiken. Immers is het, en blijft een eeuwige waarheid, dat zij die naar het vlees wandelen, sterven zullen, en dat geen dronkaard of dergelijke Gods koninkrijk beërven zal. Aan de andere kant schrik ik even sterk voor de lichtvaardigheid van anderen, die, wanneer zij iemand tegenkomen die in vorige tijden doorslaande blijken van genade gegeven heeft, maar die bv. in een tijd van verlating, van tergende verzoeken of zwakheden van het lichaam, tot dronkenschap vervallen was, en daar een geruime tijd weer in stortte, hem onbarmhartig veroordelen en al te hard wilden behandelen. Want daardoor zou men zich ook aan een allerellendigst kind van God, dat het grootste medelijden waard was, op een schrikkelijke wijze kunnen bezondigen, en de Heere verzoeken dat Hij ons, onbarmhartigen, ook verzocht liet worden, om door zo'n harde weg barmhartigheid te leren. Gal. 6:1. Immers, hoewel God doorgaans Zijn kinderen voor zulke grovere instortingen bewaart; en hoewel een begenadigde nooit in de volle heerschappij van zulke grove zonden kan komen; echter is het niet onmogelijk, zoals wij in het vervolg nader zullen zien, dat ook een echte Godzalige door een hoge toelating van de voorzienigheid, in zulke grovere zonden valt, en daarin voor een geruime tijd weer instort. Het zou daarom het beste zijn dat een ieder, die zulke personen tegenkwam, met een innerlijke bekommering over zichzelf werd aangedaan. Hij diende op zichzelf te zien, dat hij ook niet verzocht mocht worden, of dat hij zich aan zo'n ellendige op de ene of andere wijze toch niet vergreep. Het is beter dat men over zulke gevallen in het eenzame met de Heere, dan in het openbaar met andere mensen veel spreekt. Het is allerbezwaarlijkst over zulke mensen te oordelen. Vooral wanneer men met een voldoende zekerheid weten kan, hoe zij er eigenlijk onder zijn. Als men zulke mensen ontmoet, en met hen over hun toestand moet spreken, dan diende men met de uiterste voorzichtigheid en bekommering aangedaan te zijn. Men dient zorgvuldig toe te zien dat men zulke niet al te hard, en ook niet enigszins onbarmhartig behandelt. Want zijn ze

waarachtig begenadigden, dan zouden wij de barmhartige Heiland het grootste ongenoegen geven, wanneer wij omtrent deze ellendige van Hem onbarmhartig wilden zijn. Hij zou ons dat misschien door zeer zware wegen moeten afleren. Zijn het onbegenadigden die zich bedrogen hebben, dan zijn ze buiten alle tegenspraak nog ellendiger. En wij zijn hen daarom nog meer medelijden schuldig. Het zou ook niet nuttig zijn dat men direct en alleen met hen handelde, of hun vorig werk waarheid geweest was, en of hun ellendigheden met genade bestaan kunnen. Want als hun werk geen waarheid geweest was, dan zouden zij door deze weg, zoals boven al gemeld is, zeer ongelukkig kunnen worden; omdat sommige bedrogen zielen, die denken dat dit met genade kan bestaan, daardoor in hun zonden onbekeerlijk voortgaan, en sterven. Is hun werk in waarheid geweest, dan zal zo'n handel hen doorgaans niet veel kunnen baten. Want meestentijds is het voor oprechte zielen, die het gezet hebben op een levendig geloof, dat door de liefde werkt en zich door de werken openbaar maakt, onmogelijk in zo'n allerbeklaaglijkste toestand van hun genadestaat verzekerd te zijn; hoeveel men hen ook voorpraat wat al met genade bestaan kan. En al waren ze ook van hun grondstaat verzekerd, dan zouden ze toch daardoor niet geholpen zijn, maar dikwijls grotere angsten gevoelen. Want als ze gelukkig en zalig zullen worden, dan moet de vergeving van deze zonden hen weer nadrukkelijk worden toegepast, en zij moeten van die zonden weer bekeerd worden, ze verlaten, en de gegeven ergernis wegnemen. Dit kan men nu door het enkele weten dat men genade heeft, niet verkrijgen. Het zou dan het veiligst zijn, dat men op de volgende manier met zulke ellendige zielen handelde. Houd u niet op met te denken of te vragen wat uw vorige dingen geweest zijn. Laat die staan. Probeer zodanig werkzaam te worden, dat uw werk nu recht mocht worden, als het tevoren niet recht geweest was; of, als het waarheid was geweest, dat het dan nu als zodanig weer openbaar werd. Probeer u overeenkomstig uw tegenwoordige toestand te gedragen. Uw zonden zijn allerverschrikkelijkst. U zondigt vervaarlijk tegen God, uzelf en de naaste. Uw zonden brengen over u een voor alle schepselen onuitwisbare smet, onbetaalbare schuld, en onverbreekbare banden, die niet anders dan door een wonderwerk weggenomen kunnen worden. U moet daarom de oneindig vergevende en bekerende kracht van Jezus' bloed en Geest daadwerkelijk ondervinden. Of uw werk waarheid, of geen waarheid geweest is: u moet in beide gevallen dezelfde weg, of bij voortgang, of bij aanvang, op diezelfde wijze inslaan. U moet in een waarachtige verootmoediging uw zonden, smetten, schulden en banden levendig erkennen. U moet als een veroordeelde en krachteloze door een levendig geloof, de voldoening van de Middelaar als noodzakelijk en genoegzaam voor u, op het getuigenis van het Evangelie, erkennen en omhelzen tot vergeving van uw zonden. Door datzelfde geloof moet u Zijn sterkte zo levendig aangrijpen, dat u uit die volheid kracht ondervindt, om u van uw zonden in waarheid te bekeren, en ze te haten en te verlaten. U moet dit niet uitstellen. Want hoe langer u in die toestand blijft, zoveel te gevaarlijker moet het met u worden. Daar is ook raad voor u. Christus' bloed reinigt van alle zonden. Hij, nadat Hij opgewekt was, is eerst tot hen, die Hem uit vijandschap gekruisigd hadden, gezonden, opdat Hij ze zegenen zou, daarin dat Hij een iegelijk, wie hij ook zijn mocht, afkeerde van zijn boosheden. Hand. 3:26. Is uw vorige werk echt geweest, dan is het immers buiten alle twijfel dat u, als u terugkeert, aangenomen zult worden. Want de getrouwe Heere kan het werk van Zijn handen niet laten varen. Is uw werk geen waarheid geweest, dan hebt u tegen geen waarachtig licht in u gezondigd. U bent

dan goddelozen en mannen der ijdelheid. Maar over zulken wil God Zich ook ontfermen, en het vergeven groot en menigvuldig maken. Maar hier doet zich nu, bij sommigen, een zeer gewichtige zwaarigheid op. Ze denken: “ik heb gemeend dat ik in vorige tijden mij in oprechtheid tot God bekeerd, en mijn weg verlaten heb. Als nu zo'n toestand, waarin ik mij helaas! tegenwoordig bevind, in geen oprecht bekeerde vallen kan, dan zal er voor mij geen raad zijn dat ik ooit zalig zou worden. Want ik weet geen andere weg van bekering, dan die ik voorheen betreden heb. Is die toen niet recht geweest, wat zou het mij dan baten, dat ik diezelfde weer insloeg?

Moet ik dan diezelfde weg op diezelfde wijze weer gaan, om weer geholpen te worden; of moet ik een andere zoeken?” Ik antwoord: als u uit zo'n beginsel en op zo'n manier, wat het wezen aangaat, zoals boven, blz. 174-182, genoemd is, uw weg en gedachten verlaten hebt, dan moet u nu op diezelfde wijze weer werken om van uw zonde, smet, schuld en kracht van de verdorvenheid verlost te worden. U zegt misschien: “als een begenadigde in zulk opnieuw-instorten niet kan vervallen, dan is dit de rechte weg niet. En wat kan het mij baten die weer in te slaan?” Hier diende men dan met grote omzichtigheid in een heilig vrezen en beven, grondig te bewijzen dat ook zulke opnieuwinstortingen in waarachtig begenadigden plaats kunnen hebben. Men moet dat niet doen om die ellendige in zijn slordigheid te troosten, omdat hij een andere troost, uit Jezus' gerechtigheid en sterkte, en uit de ondervinding van de vergevende en bekerende genade zelf halen moet, maar opdat hij de rechte weg zelf, waardoor hij geholpen moet worden, toch niet verdenkt, of in het spoedig gebruikmaken ervan door genoemde zwaarigheid verhindert wordt. Zo'n worstelende ziel dient dan tot zijn aansporing te weten, dat een heilige en verzoende God het kan toelaten, dat een mens, die waarachtig bekeerd is, en in de genadestaat volhardt, na een waarachtige bekering, door eigen schuld in grove zonden valt, en er dikwijls (en wie zal bepalen hoe vaak?) weer instort -. God kan dit toelaten, zeg ik, òf om hem over onerkende zonden zwaar te kastijden en te vernederen, òf om andere, door hem in Gods rechterlijke toorn op allerlei manieren te straffen. Maar nooit zullen die zonden over hem volstrekt heersen. Hij zal er altijd anders onder zijn dan een onbekeerde onder zijn heersende zonden. Het geestelijke leven dat daaronder in hem is en blijft, zal daaronder zuchten, daartegen strijden, en zich gedurig, min of meer, impliciet of uitdrukkelijk, daarvan bekeren. Immers, men kan uit volstrekt zekere gronden bewijzen, dat een oprecht begenadigde in zo'n beklaglijke toestand kan vervallen. Want het is buiten alle twijfel dat een Godzalige een verdorvenheid in zich overhoudt. Deze is tot alle kwaad bekwaam en geneigd. Rom 7:23; Gal. 5:17. Er zijn beklaglijke voorbeelden van uitmuntende geloofshelden, die in grove zonden gestruikeld hebben, tot waarschuwing van een ieder aangetekend. Strijdt het niet tegen de natuur van de genadestaat, eenmaal in grovere zonden te vallen, dan is het ook niet onmogelijk dat het meermalen gebeurt. Is het mogelijk dat een echte bekeerde in meer dan een soort van grove zonden struikelt, dan kan het ook niet onmogelijk zijn, dat hij er meer dan eens opnieuw instort. Het voorbeeld van Petrus stelt dit buiten alle tegenspraak. Het is een volkomen zekere waarheid dat hij in zijn zwaarste vallen het geloof nog had, en daarom in de staat der genade nog volhardde. Want de Heiland Zelf betuigt dat Hij voor hem gebeden had, dat zijn geloof niet zou ophouden, wat zeker verhoord is. Toch zien wij dat deze begenadigde man in diezelfde zonde hoe langer hoe zwaarder weer is ingestort. En nadat hij op een nadrukkelijke wijze uit deze val was opgestaan, en door openbaar lijden om Jezus' Naam de ergernis had

weggenomen; echter viel hij naderhand weer in zo'n vreesachtigheid en veinzing, dat hij een openbare bestraffing verdiende. Gal. 2:11-14. Is dit in zo'n pilaar mogelijk geweest, waarom zou het dan in Godzaligen, die veel zwakker zijn, ook niet kunnen gebeuren! Er is toch geen reden of belofte, dat God de Godzaligen van onze tijd daarvoor bewaren wil. Hoewel Hij uit vrije erbarming de meeste van Zijn kinderen voor grovere struikelingen behoedt. Immers, dat tevoren geschreven is, dat is tot onze waarschuwing geschreven, opdat zij die menen te staan, zouden toezien dat ze niet vallen. Ik heb dit stuk hier willen bewijzen, alleen tot dit doeleinde, dat een worstelend gemoed door bovengenoemde zwaarigheid niet zou weerhouden worden dezelfde weg van de bekering opnieuw in te slaan. Ongelukkig zou hij zijn, die het tot zorgeloosheid misbruiken wilde, om de zonde, omdat die tegen ontvangen genade begaan kan worden, klein te achten, en daarin tot zijn eeuwig verderf onbekeerlijk te volharden.

IV. *De goddeloze die zijn weg verlaat, zal zich tot DE HEERE ONZE GOD bekeren.*

/ . Het *Voorwerp* van zijn bekering is geen afgod of schepsel, maar de Heere onze God, zoals Hij Zich in het Evangelie aan Zijn volk openbaart en te genieten geeft.

// . Men ziet hier dan dat het geen waarachtige bekering is, wanneer men zich tot een schepsel of een afgod bekeert. Dit gebeurt helaas! zeer dikwijls.

(1) Sommigen bekeren zich tot zichzelf. Want zij verlaten in schijn enige grovere of fijnere zonden. Hieronder bekeren ze zich tot eigen *gerechtigheid, kracht, zin, roem en voordeel*. Ze stellen in al die uiterlijke veranderingen hun *gerechtigheid*, waarop ze vertrouwen, en waarvan ze hun zaligheid verwachten. Omdat zij enige uiterlijke dingen verbeterd hebben, daarom verbeelden ze zich een voldoende *kracht* te hebben om zich goed te gedragen, en allerlei geestelijke plichten te doen. Ze zijn geheel vreemd van zich als krachtelozen tot God te bekeren. Omdat zij zich hebben opgedrongen dat die schijnverandering de ware bekering is, daarom willen zij dat een ieder het daarvoor zal houden, en worden toornig op hen die de bekering naar hun bevattingswijze en neiging niet willen begrijpen. Zo stellen zij hun *eigen zin* tot een god. Ze hebben zich wat veranderd om de *roem* van een waarachtige Christen, of enig *voordeel* in de wereld te verkrijgen.

(2) Anderen bekeren zich *tot mensen*, tot leraars, Godvruchtigen, of deze en gene bijzondere Godzaligen. Dezen dragen zij nu achting en liefde toe. Ze proberen zich naar hun zin en genoegen te schikken. Ze gaan met hen om. Ze maken hun werk van het spreken, prijzen en verdedigen van leraren en Godvruchtige mensen. Deze zijn hun goden, tot welke ze zich bekeerd hebben, en waarin zij eindigen. Want zij weten niets van die waarachtige bekering tot de Heere onze God; maar berusten in die bekering tot genoemde personen. En hieruit blijkt het onderscheid tussen dezen en waarachtig bekeerden. Want echte Godzaligen gevoelen ook een verkleefdheid aan getrouwe leraars en begenadigden, die nog veel teerder en bestendiger is dan de bekering van deze lieden. Maar die is geboren uit een bekering tot de Heere onze God; en zij kunnen in die mensen als hun goden niet eindigen. Hadden zij geen ander Voorwerp, waartoe zij bekeerd waren, dan zouden ze zich de allerongelukkigste mensen achten.

(3) Men vindt ook ongelukkigen, die zich tot enige uitwendige betrachtingen, waarvan sommige naar hun zinnelijkheid eigenwillig verkozen zijn, tot enige spreekwijzen die

zij van Godvruchtigen geleend hebben, en verdedigen, of tot enige bijzonderheden in gewaad, gelaat en praat, in plaats van de ware God bekeren.

(4) Er zijn er ook die zich verbeelden dat ze zich tot God bekeerd hebben. Maar het is niet de Heere onze God, zoals Hij Zich in zijn Woord aan Zijn volk openbaart; maar het is een afgod, een grover of fijner harsenbeeld. Want sommige zijn zo grof, dat ze zich een lichamelijk licht, een grote koning op een troon, of iets dergelijks in hun hersens uitbeelden, waarop zij hun gedachten, genegenheden en vertrouwen, vooral wanneer zij menen te bidden, met grote inspanning van de verbeeldingskracht vestigen. Anderen denken nog wel aan God Die hemel en aarde gemaakt heeft; maar zij proberen Hem met alle macht in een afgod te veranderen, door Hem Zijn heiligheid, gerechtigheid en onveranderlijkheid te ontroven, en Hem zulke verdorven veranderlijke hartstochten, van algemene barmhartigheid en bewegingen waaraan verdorven mensen onderhevig zijn, toe te eigenen. Omdat zij zich nu tot deze verzonnen eigenschappen bekeren, daarom bekeren ze zich niet tot de Heere onze God, maar op een fijnere wijze tot een door henzelf gesmede afgod.

///. Wanneer de oprechte kinderen van de Heere, die de waarheid in het binnenste beminnen, van zulke schijnbekeningen horen of lezen, worden sommigen zeer snel over zichzelf achterdochtig, of zij misschien zichzelf ook niet zo ellendig bedrogen hebben. Ze hebben die vraag gereed: "Heere! Ben ik het?", zoals de discipelen vroegen toen de Heere de ongelukkige verrader ontdekte. Maar wanneer men hen op het allernauwkeurigste beproeft, dan blijft het dat de donkerste en meest verwarde van het oprechte volk van de Heere, zich tot de Heere onze God waarachtig hebben bekeerd, en nog dagelijks bekeren. Want hoewel de verdorvenheid ook nog naar eigen gerechtigheid, kracht, zin, roem en voordeel wil hunkeren, echter bekeren zij zich niet tot deze dingen als hun God; maar zij zuchten en strijden daartegen als tegen hun ergste vijand. Hoewel zij in hun bekering een zeer nauwe betrekking in hun binnenste gevoelen op de leraars en andere Godvruchtigen, vooral op hen die middelen in de hand van de Heere tot hun bekering geweest waren; toch bekeerden zij zich niet tot hen als tot hun goden. Want zij ondervinden dagelijks dat ze hun zaligheid van hen niet kunnen, durven of willen verwachten; en dat zij de ellendigste mensen zouden zijn, als ze geen andere God kenden. Immers, hun betrekking op de Godzaligen is uit hun bekering tot God, en omwille van de Heere geboren. Ze hebben zich ook tot geen door henzelf gesmede afgod, maar tot de waarachtige God bekeerd. Want wat van de Heere onze God in het Evangelie geopenbaard wordt, hebben zij uit en naar het Woord van Hem leren kennen. Ze hebben het met hun gehele hart omhelsd. Ze hebben zich tot de Heere, zoals Hij de God van Zijn volk is, met een welberaden gemoed bekeerd.

V. De goddeloze die zijn weg verlaat, zal ZICH TOT de Heere onze God BEKEREN.

/. Hij zal uit het beginsel van het geestelijke leven *daadwerkelijk werkzaam* worden, om in de gemeenschap en *dienst* van God *daadwerkelijk* over te komen. Hij zal zich *aanhoudend*, zolang hij leeft, tot God bekeren.

//. Zo is het dan niet genoeg dat men van God en de bekering een rechtzinnige bevatting heeft; daarvan tot anderen spreekt en predikt; dat men enige beroeringen, overtuigingen en verruimingën ondervindt; of dat men enige zonden uitwendig nalaat,

enige plichten van godsdienstigheid, lezen of bidden doet; maar men moet ook door de weg van waarachtige verootmoediging, geloof en liefde, in Gods gemeenschap, verbond en dienst, met verlaten van de oude heren, *daadwerkelijk* overkomen, zoals in de verklaring nader beschreven is.

///. Herlees eens, waarheidlievende lezer! wat van het daadwerkelijk overkomen tot de Heere onze God, boven, blz. 183-185, is aangetekend. Leg er uzelf bij neer. En vraag uw ziel of u dat ook, zover het wezen betreft, zelf geoefend hebt, en na gewone of buitengewone afzwervingen, ook steeds weer doen moet? Gewis, u zou een ellendig mens zijn, en zich nog buiten Gods zalige gemeenschap bevinden, als u het wezen van genoemde werkzaamheden zelf niet geoefend had; of u door die stelling, *eenmaal bekeerd, altijd bekeerd*, zo had laten misleiden, dat u nu in zogenaamde zwakheden, zonder u er waarachtig van tot God te bekeren, onbekeerlijk heen wandelde.

VI. *De goddeloze ZAL zijn weg verlaten, en hij ZAL zich tot de Heere onze God bekeren.*

/. Het zal er *zeker* toe komen. De Heere onze God zal het er toe brengen. Een hel vol boze geesten, een wereld vol boze en loze mensen, een hart vol van oproerigheid en ijdelheid, zal de overwinnende genade daarin niet kunnen verhinderen. Al wat de Vader Zijn Zoon gegeven heeft, *zal* tot Hem komen. Joh. 6:37.

//. Zo is dan het werk van de bekering van een zondaar:

- (1) geen *onzekere* zaak, die van enige toevalligheden in de mens zou afhangen. Maar het *zal* op eeuwige en onwankelbare gronden, *volkomen zeker* gebeuren.
- (2) Men moet het ook niet als iets *onverschilligs*, dat men aan hen die er op gezet zijn, als een speelpopje, laten kan, maar ook niemand moet opdringen, lasterlijk doorschrappen. Want het is *zo belangrijk*, dat het gebeuren *moet* en *zal*, als men de eeuwige zaligheid wenst te genieten.
- (3) Men ziet hier verder hoe vruchteloos en ijdel die arbeid is, waardoor sommigen het werk van de bekering proberen te verhinderen. Sommigen roepen en schrijven tegen de bekering als tegen een dwaling en verderfelijke pest in kerk- en burgerstaat, om het, als het in hun macht was, uit land en kerk te verbannen. Anderen spannen alle krachten in om sommige bekenden of bloedvrienden daarvoor te bewaren, of daarvan af te brengen. Dan proberen ze hen op een bedekte wijze de gelegenheid daartoe te benemen., al zouden ze hun dienstboden en kinderen daartoe onnodig of zondig werk gebieden, tot ijdele gezelschappen verleiden, ja in eenzame plaatsen opsluiten. Dan nemen ze de toevlucht tot ijdelheden en woestheden, om zoals hun eigen taal is, te zien of ze hem, die fijn wil worden, niet recht grof konden maken. Dan ontraden ze het met vele schijnredenen. Dan proberen ze de mensen tot een heidense zedigheid, geloof en hoop te vermanen, om hen van de ware bekering tot God af te houden. Dan proberen sommige ouders hun kinderen door kijken, slaan en kloppen daarvan af te brengen. Enigen, die zien dat zij door die middelen niet vorderen, geven het aan de tijd over, in de hoop dat dit vuur met de tijd zal verdoven. Maar al deze mensen doen een geheel vergeefse arbeid. Ze kunnen het niet beletten. Ze arbeiden daardoor vaak tegen zichzelf, om het werk van de bekering meer aan te zetten. Ja, sommigen worden onder dat tegenworstelen zelf geraakt, en gaan hen die ze verhinderen wilden, in de bekering wel eens ernstig voor. Geen wonder. Want

het is een bevestigd voornemen van de Heere; de goddeloze *zal* zijn weg verlaten. *De HEERE der heirscharen heeft het in Zijn raad besloten, wie zal het dan verbreken? En Zijn hand is uitgestrekt, wie zal ze dan keren?* Jes. 14:27. *Ik zal werken, en wie zal het keren?* Jes. 43:13.

- (4) Het zijn ook geheel onnodige zorgen, wanneer sommigen bevreesd zijn of de vijanden het er niet eindelijk toe brengen zullen, dat het werk van de bekering in deze of gene geheel gestremd wordt, wat men dan door een angstige, driftige, neerslachtige of onvoorzichtige arbeid probeert te beletten. Maar men mocht met die zorgen en arbeid wel thuis blijven. Men is wel verplicht, uit liefde tot Gods eer en het heil van de naaste, over de boosheid van die vijanden en het gevaar van hen, die zij proberen te verhinderen of af te trekken, innerlijk bedroefd te zijn. Men moet alle betamelijke middelen gebruiken, om de aanslag van de vijanden, en het gevaar van hen die ze verzoeken, af te wenden met een heilige ernst, voorzichtigheid en gelovig vertrouwen, in afhangende van de kracht van de Heere. Men behoeft zich daarover niet angstig te kwellen, en in een toornige of vreesachtige arbeid ongelovig af te matten. Want als die liederen door de Vader aan de Zoon niet gegeven zijn, of de Heilige Geest Zijn werk in hen nog niet begonnen heeft, dan zullen wij met al ons angstig woelen hen niet kunnen bekeren. Maar zijn ze vrijgekochten van de Heere, en heeft de Heere Zijn hand aan hen geslagen, dan zijn onze ongelovige zorgen niet nodig. Want de goddeloze *zal* zijn weg verlaten, en hij *zal* zich tot de Heere onze God bekeren. De Heere zal het wel maken, dat alle vijanden, door de gehele macht van de duisternis gesterkt, hen daarin niet zullen verhinderen.
- (5) Deze belofte kon eindelijk nog dienen om hen, die *over zichzelf bekommerd* zijn, krachtig te *bemoedigen*. Ze denken wel eens, of ze niet eindelijk overwonnen zullen worden, omdat de satan, de wereld en allergemeenst het blinde, ongelovige, boze hart zo'n geweldige tegenstand doen. Men mag zijn gevaar en zijn onmacht om zichzelf daartegen te bewaren, wel met grote indruk ter harte nemen, opdat men des te zorgvuldiger waakt, en ernstiger om verlossing roept. Maar men moet de moed niet opgeven. Want God belooft het, dat de goddeloze en de man der ijdelheid zijn weg en gedachten verlaten, en zich tot de Heere bekeren *zal*, hoe groot de tegenstand ook mag zijn.

VII. *De Heere onze God zal Zich OVER EEN GODDELOZE MAN DER IJDELHEID ONTFERMEN.*

/. Hij ziet de goddeloosheid en ijdelheid aan als een beklaglijke ellendigheid van Zijn jammerlijk schepsel. Hoezeer Hij de goddeloosheid en ijdelheid zelf haat: toch heeft Hij uit Eigen bewegingen van Zijn eeuwige goedheid, een liefde van toegenegenheid tot dit deerniswaardig schepsel. Hij zal dit aan de uitverkoren vaten der barmhartigheid openbaren, door hen met een Goddelijke verschoning en teerheid daarvan te verlossen.

//. Men moet hieruit dan besluiten dat zij, die het beeld van de ontfermende God wensden te dragen, ook proberen moeten zich over goddeloze en ijdele mensen te ontfermen.

- (1) Het is geen betamelijke ontferming wanneer men hun kwaad goed noemt, verbloemt, en hen gerust laat wandelen. Dit is een schrikkelijke onbarmhartigheid.

(2) Maar de ware ontferming is in de volgende dingen gelegen. Men houdt hun goddeloosheid en ijdelheid voor de allergrootste ellendigheid. Hoe groter onze afkeer van die ellendigheid is, zoveel te groter toeneiging heeft men tot de persoon en zijn verlossing. Men probeert alle geoorloofde middelen, wel met ernst, maar ook met zachtmoedigheid en vriendelijkheid te gebruiken, dat hij van die goddeloosheid en ijdelheid verlost mag worden. Men probeert hem de snoodheid van de zonde, de grootheid van het gevaar, en de noodzakelijkheid van de bekering recht helder en nadrukkelijk aan te wijzen. Maar men gebruikt hier alle voorzichtigheid, bescheidenheid en vriendelijkheid, die met de getrouwheid maar bestaanbaar is. Is hij driftig van bestaan, dan probeert men hem langzaam en van terzijde te benaderen. Men probeert onvriendelijke bejegeningen met vriendelijkheid te verdragen, om zijn genegenheid te winnen, opdat men hem zijn ellendigheid levendiger voor ogen mag kunnen stellen. Men probeert zich als een medelijdende heelmeeester te gedragen, die een pijnlijk gezwel zal openen. Hij probeert wel zo diep te snijden als het nodig is, dat de schadelijke stof er behoorlijk uit kan vloeien. Maar hij doet het met vriendelijke woorden, en tast de lijder niet harder aan dan nodig is, om hem van alle onnodige pijnen, zoveel mogelijk is, te verschonen.

///. Tegen het gezegde kan men nu op tweeërlei manier zwaar zondigen.

- (1) Eerst wanneer men onder het voorwendsel van haat tegen de zonde en onder de schijn van een getrouwe behandeling, zeer hard en onbarmhartig met goddeloze ijdele mensen handelt. Men vertelt, en verbreidt hun goddeloosheid met bijtende en verwijtende uitdrukkingen. Men spreekt ze aan met stekende, toornige, verachtende gebaren en woorden, die hun hart kunnen sluiten voor alle nuttige waarschuwingen. Men maakt geen onderscheid tussen getrouwe bestraffingen, die in leer, door een bedaard vertoog van de schrikkelijkheid van de zonde, gebeuren moeten, en tussen een trouweloos driftig kijven en schelden. In zo'n handelwijze is immers geen zweem van een ongeveinsde ontferming.
- (2) Maar aan de andere kant zondigt men ook tegen bovengenoemde waarheid, wanneer men door een verkeerde barmhartigheid de goddeloze in zijn zonden ongemoeid laat heen wandelen, en zijn goddeloosheden wil verschonen. Of wanneer men hem de zonde niet voor ogen durft te stellen, uit vrees dat hij al te bedroefd of wanhopig mocht worden. Immers, dit is geen ontferming maar onbarmhartigheid. Want wanneer de Heere Zich over een goddeloze ontfermt, dan brengt Hij hem zijn goddeloosheid recht gevoelig onder het oog.

VIII. *God zal* HET VERGEVEN GROOT EN MENIGVULDIG MAKEN.

/. Hij zal (1) de goddeloze en de man der ijdelheid vergeven. Rom. 4:5. (2) Hij zal hem het zaligmakende geloof uit genade schenken, en hem daardoor, om de voldoening van de Heere Messias, van alle schuld ontslaan, en het recht tot het leven daarvoor in de plaats geven. (3) Hij zal aan *grote* zondaren *grote* zonden vergeven. Al waren zij ook aan zonden schuldig, waarvoor naar Mozes' wet geen offerande gedaan mocht worden, Hand. 13:38, 39; en al hadden zij de Heilige Geest de sterkste tegenstand geboden, en Gods eniggeboren Zoon met eigen handen vermoord. Ps. 68:19; Hand. 3:26. (4) Hij zal aan *vele* zondaren *vele*, ja alle zonden vergeven, en die vergeving veelvuldige malen toepassen. Zie de aantekening, boven, blz. 188. (5) Hij zal dit om, uit, en door Zichzelf doen.

//. Dus vervallen hier op eenmaal al die zwaarigheden, die het ongeloof aan de grootheid en veelheid van de zonden pleegt te ontlennen, om haastende zielen aan hun eigen bekering, of aan die van een ander, te doen wanhopen. Zie de Aanmerkingen over 1 Tim. 1:15, § 27, IV, /// en V, en over Ps. 130:7, 8, § 32, III, // en ///. ///. Wanneer men dit met een waarachtig hart bevindelijk en levendig gelooft, dan zal men zeker daardoor bewogen worden om hen, die tegen ons zwaar en vaak gezondigd hebben, al hun misdaden veel malen vrijwillig te vergeven. Matth. 6:12; 18:21-35.

IX. De goddeloze zal zijn weg verlaten, en zich tot de Heere bekeren, OMDAT de Heere onze God Zich zijner zal ontfermen, en het vergeven groot en menigvuldig maken.

/. Bekering en ontferming (1) gaan onafscheidelijk met elkaar vergezelschaft. (2) Maar het laatste is de werkende oorzaak, het beginsel en de krachtigste beweegreden van het eerste.

//. Gaat de bekering met de ontfermende en vergevende genade gepaard, en moet het noodzakelijk daaruit voortvloeien, dan volgt dat zij, die zonder bekering in hun zonden volharden, de ontferming en veelvuldige vergeving nog niet deelachtig zijn geworden, maar dat ze die op een verschrikkelijke wijze misbruiken, wanneer zij op Gods genade en barmhartigheid hopen, en de vergeving van hun zonden verwachten, zonder hun weg en gedachten te verlaten, en zonder zich tot de Heere onze God te bekeren. Ja, zij die zich verbeelden dat de bekering niet nodig zou zijn, omdat men uit de werken niet gerechtvaardigd kan worden, maar de zaligheid uit de ontfermende en vergevende genade moet ontvangen, misbruiken Gods barmhartigheid en vergevende genade op de allergruwelijkste manier, terwijl ze niet weten wat zaligheid of ontferming is. Want de zaligheid die Christus heeft verdiend, en die de ontfermende en vergevende genade toepast, bestaat hierin dat een zondaar zich van de zonde tot God bekeert. 1 Petrus 3:18. Immers hier wordt het duidelijk geleerd, dat de goddeloze zijn weg verlaten, en zich tot God bekeren zal, *omdat* de Heere onze God Zich zijner zal ontfermen.

///. Is de ontfermende en menigvuldig vergevende genade de werkende oorzaak, die een zondaar de bekering tot het leven en alles wat daartoe nodig is, schenken wil -; is dat het beginsel waaruit een goddeloze werkzaam wordt om zich te bekeren -; en is dat de krachtigste beweegreden om iemand tot het verlaten van zijn weg krachtig aan te sporen, dan volgt dat zij, die de bekering in anderen of zichzelf menen te bevorderen, zonder een levendige erkenning van die genade, een geheel verkeerde en vergeefse arbeid doen.

Toch is onze verdorven en eigenwijze natuur onbegrijpelijk geneigd om zich aan zo'n dwaasheid, onder de schijn van een verheven wijsheid en getrouwheid, op verschillende manieren schuldig te maken.

(1) *Er zijn enige donkere mensen, die al te groot vertrouwen en voortvarendheid omtrent hun eigen bevattingen hebben, en die zich niet zeer geoefend hebben om in een levendige erkenning van eigen blindheid en verkeerdheid, met wantrouwen aan zichzelf, ootmoedig na te speuren hoe Christus, de profeten en de apostelen gehandeld hebben, en om die hoogwijze, heilige en allergetrouwste voetstappen zeer nederig en afhankelijk na te kruipen. Deze worden, of door hun ambt, of door een soort van liefde, of door andere beweegredenen, gedrongen om hun medemensen tot een*

waarachtige bekering op te wekken en te besturen. Ze wensden hierin verstandig, voorzichtig en getrouw te handelen. Dit is ook ten hoogste billijk en betamelijk. Want de zaak is de allerbelangrijkste op aarde. Maar de uitvoering stemt met hun wens geheel niet overeen. Ze weten dat een zondaar ontdekt, overtuigd en verootmoedigd moet worden, als hij zich in waarheid tot de Heere onze God bekeren zal. Dit is een van de eerste grondstukken van de waarheid die naar de Godzaligheid is, duidelijk genoeg in Gods Woord en de natuur van de zaak gegrondvest. Maar wanneer zij een zondaar daartoe leiden willen, bedienen ze zich van een voorzichtigheid, die men om vele redenen voor een zeer grote onvoorzichtigheid en voortvarendheid houden moet. Ze hebben in hun haasten, naar hun bevattingen daaromtrent enige bepalingen gemaakt, waarvoor ze in Gods Woord en de allervoorzichtigste en getrouwste voorbeelden van Christus, van Zijn profeten en apostelen, de minste grond niet vinden kunnen.

Want sommigen maken een schikking tussen overtuiging van zonde, en het geloof in Christus, alsof deze dingen, die in natuur van elkaar onderscheiden zijn, ten aanzien van de tijd niet konden samen gaan. Hoewel men veelal ziet dat zondaars die God bekeert, een kortere of langere tijd bij hun zonden en schulden staan blijven, eer zij achter het Evangelie der zaligheid kunnen komen; zo heeft men toch geen vrijheid om aangaande dat een algemene bepaling te maken. Want waarom zou de vrijmachtige Geest een zondaar op dezelfde tijd, dat Hij hem van zonde overtuigt, ook niet van gerechtigheid overtuigen, en het geloof in Christus schenken kunnen? Is het niet een grote onvoorzichtigheid, wanneer men zich onderwindt de vrije Geest in bepaalde banden te leggen? Enigen gaan nog verder. Ze bepalen de tijd, hoelang iemand in de overtuiging van zonde staan moet. Ja, sommigen maken een meetlat van de verootmoediging, en bepalen daarnaar de trappen, waarlangs een zondaar van de ene op de andere komen moet, totdat hij daar staat waar zij hem hebben willen. Ze merken het aan als een teken van bijzonder inzicht, wanneer men bepalen kan op welke trap de zondaar nu staat, waar hij nu komen moet, en hoeveel graden hij nu nog van de rechte diepte is. Zo onvoorzichtig deze bepalingen zijn, zo onbedachtzaam is ook de handelwijze, waardoor zij onbekeerde zondaars tot de rechte overtuiging willen leiden. Ze proberen het Evangelie van Christus, de ontfermende en vergevende genade, voor een zondaar die nog niet recht verootmoedigd is, zorgvuldig te verbergen. Ze denken dat zij, die anders handelen, zich zeer onvoorzichtig en trouweloos gedragen; dat ze mensen die niet verwond zijn, genezen willen, en dat ze maar gelegenheid geven om wat na te praten, en zich ongelukkig te bedriegen. Ze verbeelden zich dat men onbekeerde zondaars eerst door een harde behandeling tot overtuiging moet brengen. Ze stellen een zondaar zijn verdorvenheid, boosheid en zonden, met stekende woorden, die soms op kijven, schelden en toornigheid lijken, voor ogen. Ze gebruiken de allervervaarlijkste uitdrukkingen, die wel eens zeer vreemd en ongegrond zijn, om hem de vloeken van Gods wet, en de verschrikkelijkheid van Gods gerechtigheid en ontzaglijke toorn, recht vreselijk af te schilderen; zonder enige bekommering dat men de hoge volmaaktheid van Gods heilige gerechtigheid en toorn, zorgvuldig onderscheidt van de onstuimigheid en wreedheid van een onverzoende en harde heer.

Wordt een of ander onder zo'n handelwijze beroerd, bekommerd, en vragend: "wat moet ik doen om zalig te worden?" dan antwoorden zij: u moet overtuigd, verootmoedigd en verbrijzeld worden.

Vraag hij, hoe hij daartoe komen zal, dan wachten zij zich zorgvuldig om hem enige medelijdende besturing te geven, uit vrees dat hij daardoor wat napraten mocht leren. Men antwoordt dan: u mag toezien; u bent blind; u kunt dat niet begrijpen; en u moet naar de rechte weg zoeken; om nu van geen harder antwoord te spreken. Ze handelen als iemand die een mens op een dwaalweg gewaarschuwd heeft, en die antwoorden wilde op de vraag hoe hij de rechte weg zou vinden: "die moet u zoeken", en zich dan nog verbeelden dat hij zijn naaste recht getrouw behandeld, en voor verder dwalen bewaard had.

Het gevolg van zo'n behandeling is doorgaans zeer ongelukkig, en voor het rijk van Christus ongewoon nadelig. Want sommige zielen worden door zulke behandeling verhard, verstokt, afkeriger en voor alle waarachtige overtuiging onvatbaar. Anderen vervallen daardoor in een openbare of heimelijke wanhoop. En velen komen op die gedachten, alsof men zichzelf overtuigen moet, zonder Christus en Zijn Geest; en ze verwarren zichzelf in ongelukkige zelfverbrekingen, zonder ooit tot de waarachtige overtuiging en bekering te komen.

Laten we nu de ongemene donkerheid van hen, die in zo'n handelwijze een bijzonder inzicht en getrouwheid stellen, een weinig onderscheidener overwegen.

Vooreerst is het een bewijs van grote donkerheid, onbedachtzaamheid en vertrouwen op eigen bevattingen, wanneer men de graden en trappen van de verootmoediging, en de leiding naar die graden en trappen, zodanig als gezegd is, durft te bepalen. Ik stem toe dat men de wezenlijke stukken, die tot een waarachtige verootmoediging behoren, naar Gods Woord, duidelijk, nauwkeurig en zorgvuldig kan, mag en moet voordragen tot ontdekking.

Ik beken ook dat de Heilige Geest de zielen doorgaans trapsgewijs, in een levendige erkenning van hun ellendigheid, hoe langer hoe dieper pleegt in te leiden. Die onsterfelijke zielen met geestelijke wijsheid behandelen, kunnen ook vaak gewaar worden voor welke zaken zij donker zijn, wat zij nu dienden op te merken om verder te komen, en proberen hen overeenkomstig die tegenwoordige toestand gepaste besturingen voorzichtig aan de hand te geven. Men kan ook soms op waarschijnlijke gronden hopen dat deze of gene ziel, van de ware verootmoediging, waardoor men het als een geheel verdorven, goddeloze, rechtmatig ter dood veroordeelde en krachteloze, bij zichzelf opgeeft, en voor de verlossing die in Christus is, recht vatbaar wordt, misschien niet ver meer af is en snel geholpen zal worden.

Maar de meergenoemde vrijmoedige bepalingen van de graden en trappen van de verootmoediging, en die bijzondere beperkingen, waar die, en die ziel nu staat, op welke trap hij nu komen moet, en hoeveel graden diep hij gedaald is, en nog dalen moet, zijn levende bewijzen van een grote duisternis in verschillende belangrijke geestelijke waarheden. Want die zulke bepalingen maken, hebben geen onderscheiden inzicht in de onafhankelijke, vrijmachtige en verscheiden leidingen van de Geest, Die de ingeschapen hebbelijkheid van een zaligmakende overtuiging in de ene met meer helderheid, in de andere met meer donkerheid, in deze langzamer, langs verschillende trappen, in die spoediger, tot de behoorlijke uitwerking van de ware overtuiging kan doen komen. Ze zijn ook ongewoon donker in het onderscheid dat tussen het wezen en tussen de omstandigheden en trappen van geestelijke werkzaamheden plaats kan hebben. Het ontbreekt hen aan een heldere kennis van de velerlei gesteldheid van het hart, waarin de Heilige Geest Zijn werk verricht. Want

sommigen kunnen uit gebrek van de eigenschappen van de woorden, uit vreesachtigheid, of uit andere oorzaken, zich niet duidelijk genoeg uitdrukken. En het blijkt soms van achteren, dat zij veel verder waren, dan zulke voortvarende mensen van hen dachten. Verder maakt men door genoemde handelwijze openbaar, dat men geen klaar begrip deelachtig is geworden van de hoogwijze en allergetrouwste voorbeelden, die Christus, Zijn profeten en apostelen, van de verkondiging van het Evangelie en van de ware behandeling van de zielen gegeven hebben. Men is eindelijk zeer duister in die eeuwige waarheid, dat men volstrekt verbonden is zich, niet naar onze afgetrokken, zelfgemaakte bevattingen, maar naar die heilige en veilige voorbeelden te gedragen. Even zo duidelijk blijkt ook hun grote donkerheid, uit die *manier* waardoor zij een zondaar tot de ware overtuiging willen leiden. Ik beken, men moet een zondaar zijn ellendigheid en gevaar duidelijk, verstaanbaar en ernstig proberen voor te stellen. Men moet de wet wettelijk gebruiken, om hem daaruit als een heldere spiegel, zijn plicht, zonde, straf en onmacht te ontdekken. Men moet ook proberen om sommigen door de schrik des Heeren tot bekering te bewegen. Het zou ook een zware zonde zijn, wanneer men iemand, die zijn rampzaligheid niet kende, het Evangelie wilde verkondigen om hem te troosten, te verblinden, en gerust te stellen. Maar het bewijs van genoemde duisternis bestaat hierin, dat men in de besturing tot overtuiging van zonde, wet en Evangelie zo wijd vaneen scheidt; zo bevreesd is om een zondaar, die nog niet recht verootmoedigd is, van Christus en de ontfermende genade wat voor te stellen; en dat men hem door zulke harde behandelingen, zonder vriendelijke en medelijdende besturingen, eerst overtuigen wil. Want het Evangelie is niet alleen nuttig om verwonde zielen te vertroosten, maar ook allergepast om onboetvaardige zielen recht grondig te overtuigen. Hoewel de weg Gods heiligheid en rechtvaardigheid, en de verdorvenheid, schuld en onmacht van de mensen, duidelijk openbaart, kan men deze dingen echter uit het lijden van Jezus, dat in het Evangelie geopenbaard is, nog levendiger ontdekken. De ontfermende en vergevende genade, die in het Evangelie aan een goddeloze man der ijdelheid aangeboden wordt, is bekwaam om een zondaar de grootheid van zijn goddeloosheid en vijandschap, zeer helder voor ogen te stellen. Want hij zondigt niet alleen tegen de wet, maar ook tegen het Evangelie. Het Evangelie dient ook om hem alle uitvluchten te benemen, en recht in de engte te drijven. Het wijst hem de rechte weg aan, waardoor hij tot de daadwerkelijke overtuiging komen kan. Want het maakt hem bekend dat de Geest der overtuiging verworven is voor wederhorigen, en dat een zondaar Die van Christus, door Wie de Vader en de Geest met vijanden verzoend zijn, zoeken mag. Een helder betoog, hoe de zielen in de waarachtige bekering werken, en medelijdende besturingen daaromtrent, zijn gepaste middelen in Gods hand, om onsterfelijke zielen aan het rechte werk te helpen, en voor zelfbedrog te bewaren. Zijn er die dit misbruiken om het napraten te leren, dat geeft niemand vrijheid om die gezegende middelen aan anderen te onthouden. Want anders zou men Christus en het Woord der waarheid ook niet tot heil van Gods kinderen mogen verkondigen, omdat er velen zijn die zich door hun eigen schuld daaraan stoten. Immers, in onze verklaarde stof wordt het tot bevordering van een waarachtige bekering openlijk geleerd, dat God Zich over een goddeloze zal ontfermen, en het vergeven groot en menigvuldig maken. Christus en de apostelen hebben ook geen zwaarigheid gemaakt het Evangelie aan onboetvaardigen, tot overtuiging en bekering, te verkondigen. Openb. 3:17, 18. Mark. 16:15; Hand. 3:26; 13:38, 39; 2 Kor. 5:19-21.

Overweegt men nu de grote nuttigheid, die de verkondiging van het Evangelie heeft om onboetvaardige zondaars te overtuigen; en hoe Christus, Zijn profeten en apostelen zich gedragen hebben; dan moet men immers ook toestemmen dat de bovengenoemde handelwijze uit een grote donkerheid in gewichtige waarheden voortvloeit, en met een schadelijke trouweloosheid vergezelschap is. Hoezeer men zich ook verbeeldt dat men in doorzicht en getrouwheid boven anderen uitmunt.

(2) Zo donker en verkeerd genoemde personen omtrent anderen handelen, zo trouweloos behandelen sommigen ook hun eigen zielen.

- (a) Er zijn er die de gevaarlijkheid van hun weg en gedachten onder het oog hebben gekregen. Ze zien de weg waarop zij, als ze behouden willen worden, moeten komen. Ze arbeiden om hun weg te verlaten, en de weg van de zaligheid te betreden. Maar ze vorderen niets, en woelen zich hoe langer hoe vaster. Wat is de oorzaak? Dit. Ze willen zelf hun weg verlaten, en de ontfermende en vergevende genade, als aan de werkende oorzaak, het beginsel en de bewegende oorzaak van de bekering, de eer niet geven. Maar zodra de nood hen dringt om het bij zichzelf op te geven, en de ontfermende en menigvuldig vergevende genade te erkennen, en zich daaraan over te geven, worden zij geholpen.
- (b) Zo gaat het ook bij voortgang. Sommigen struikelende en afgezakte kinderen wensen zich bij voortgang van oude of nieuwe zwakheden te bekeren. Zo proberen dit in eigen krachten te doen. Of ze hopen dat het door oordelen, zegeningen, of andere wegen gebeuren zou. Ze durven de ontfermende en vergevende genade in die toestand niet te erkennen, en het daarbij alleen niet te zoeken. De Heere verbergt Zijn aangezicht. Hij laat ze een weinig aan zichzelf over. Ze worden onder alle inspanningen van eigen krachten, onder oordelen en weldaden, nog ellendiger en krachtelozer. Ze beginnen te erkennen hoe dwaas het is dat zij het bij zichzelf gezocht hebben. Ze geloven dat zij het daar in eeuwigheid niet vinden zullen. Ze krijgen ontfermende en vergevende genade onder het oog. Dat geven ze de eer, om zich, zo ellendig en schuldig, daaraan toe te vertrouwen. Nu worden zij geholpen, en ondervinden dat dingen die bij hen en alle schepselen onmogelijk waren, bij de genade mogelijk zijn. Ps. 130:4.

7. Aanmerkingen over Lukas 22:62

En Petrus, naar buiten gaande, weende bitterlijk.

§ 1. De Evangelist wil bewijzen (1) dat Jezus de Christus, de gezalfde Zaligmaker van een rampzalige wereld is, (2) teneinde een verloren zondaar (a) in Hem gelooft, (b) en gelovende in Zijn Naam het eeuwige leven ontvangt.

§ 2. Tot dit doeleinde verhaalt hij ook de geschiedenis van Petrus' zware struikeling en nadrukkelijke herstelling.

§ 3.

Immers, hier verneemt men, dat één van Jezus' voornaamste en ijverigste leerlingen tegen een herhaalde trouwe waarschuwing, naar de voorzegging van zijn Meester, *zich aan een zeer zware en herhaalde verloochening schuldig maakte*, tot een allerduidelijkst bewijs, niet alleen van Jezus' alwetendheid en trouw, maar ook van die waarheid, dat het zeer ellendige en zwakke zondaars zijn, welke die barmhartige Hogepriester in Zijn gemeenschap aanneemt en zaligmaakt, vs. 54-60a. Men ziet hier ook de onafhankelijke, getrouwe, medelijdende, krachtdadige en zaligmakende wondergenade van die dierbare Zaligmaker van de ellendigen doorstralen, *in de nadrukkelijke bekering* van deze voorbarige, trouweloze en zeer ellendige leerling. a. Want hoewel hij twee nadrukkelijke middelen tot nadenken, die zijn Heere hem in een getrouwe waarschuwing aan de hand gegeven had, ongemerkt en zonder vrucht had laten voorbijgaan; en hoewel hij zich waardig had gemaakt dat de Heiland hem voor die gehele vergadering van boosdoeners openlijk ten toon had gesteld, en aan hun woede met een eeuwige versmading had overgegeven: toch beschikte die grote en getrouwe Herder van dwalende schapen, dat hij het meermalen verwaarloosde middel nog eens mocht horen; en paste het hem door een verborgen, medelijdend, ernstig en krachtig aanzien nader toe, vs. 60b, 61a. b. Hieronder oefende die God des aanzien een Goddelijke kracht tot bekering van die afgekeerde Petrus. Hij bracht dat beroerde gemoed in het midden van allerlei uit- en inwendige onstuimigheden, aan het bedaren. Hij bepaalde het bij het geringe maar zeer gepaste middel. En Hij deed het daardoor stilstaan bij het voorheen in de wind geslagen, en niet recht begrepen woord van de waarschuwing. Hij zeide dat het licht uit de duisternis zou schijnen. Toen zag die ellendige Petrus, niet alleen uit dat

woord van de waarschuwing, maar ook uit die struikeling, verschillende waarheden, die hij tevoren toen ze hem gezegd werden, zo niet had opgemerkt, zeer helder uitblinken. Bij dat licht ontdekte hij nu de diepe afgrond van zijn ellendigheid, waarin hij zich, zelfs toen hij meende het zo goed te hebben dat hij met zijn Meester sterven kon, bevonden had; en die door de daadwerkelijke en herhaalde verloochening nu veel groter was geworden. Tevens werd hij door de alwetendheid, waarheid, getrouwheid, genade en barmhartigheid van zijn Heere, zeer krachtig omschenen, wonderbaarlijk aangedaan, en nadrukkelijk bekeerd, vs. 61b. c. Deze verandering van gemoedsgesteldheid had ook tot een gevolg een verandering van plaats en gedrag. Want waar Petrus tevoren niet kon weggan, zo opende de Heere nu, nadat hij tot inkeer was gekomen, een deur waardoor hij ongemoeid naar buiten kon gaan, en in de eenzaamheid met een gebroken hart bitter wenen; daarover dat hij zijn hart had hard gemaakt, om de Heiland eerst tegen te spreken, en daarna te verloochenen, vs. 62.

§ 4. Zo verhaalt Lukas ons in de woorden die wij nu overwegen, (1) de *uitwendige verandering* van Petrus, (a) door zijn zondig *gezelschap en plaats te verlaten*, (b) en over zijn zonden *bitter te wenen*; (2) als (a) een onmiddellijk *gevolg* van de inwendige *verandering van zijn hart*, (b) en een duidelijk *bewijs* van Jezus' *Messiaschap*, opdat een ellendige zondaar *in Hem geloof*. § 5. In deze uitwendige verandering zelf, heeft men dan *twee zaken* aan te merken. (1) Eerst de *verlating* van die zondige en gevaarlijke plaats. (2) Dan het *bitter wenen* over zijn zonden.

§ 6. Het eerste heeft de Evangelist in deze woorden: PETRUS NAAR BUITEN GAANDE, aangetekend.

§ 7.

PETRUS is een persoon die onder allen, die de naam van Christenen dragen, zo bekend is geworden, dat het een geheel onnodig werk zou zijn, als ik hier iets van zijn naam, afkomst, bestaan, ambt en bedrijven wilde melden. Alleen moet ik enige van die bekende zaken maar weer te binnen brengen, om van deze geschiedenis een duidelijker en gegronder begrip te maken.

- (1) Hij was een *echte Godzalige man*, en een oprechte apostel van de Heere. Hij is ook uit die zalige staat en betrekking nooit voor één ogenblik uitgevallen. Want de Heiland Zelf verzekert ons dat Hij het zaligmakende geloof in de zwaarste verzoeking, door Zijn voorbedding behouden heeft. Luk. 22:32.
- (2) Toch had hij in een uur van zware verzoeking, door een verschrikkelijke verloochening van zijn Meester, ongewoon *zwaar gezondigd*.
- (3) Hoewel hij om deze misdaad, die door zijn genadestaat niet verlicht maar zeer verzwaard werd, als tegen zoveel licht en plicht begaan, waard was voor eeuwig verstoten te worden; toch had zijn getrouwe Zaligmaker Zich over hem, toen hij met zondigen, verloochenen, vloeken, en zweren bezig was, onafhankelijk erbarmd, en hem op een zeer barmhartige wijze tot een vernieuwde nadrukkelijke *bekering gebracht*.

§ 8.

Die inwendige verandering was zo krachtig, dat het zich in zijn gedrag naar buiten openbaarde. **HIJ GING NAAR BUITEN.** Hij

- (1) verliet zo (a) de *zaal van Kajafas*, die ongelukkige plaats waar hij zijn getrouwe en barmhartige Zaligmaker door zijn zonden zo trouweloos mishandeld had, en waar de vijanden Hem tot de dood veroordeeld hadden, en tegenwoordig nog een afgrijselijke smaadheid en smart aandeden. (b) Hij scheidde zich van dat goddeloos, baldadig en gevaarlijk *gezelschap*, dat daar vergaderd, en hem zo nadelig was geweest.
- (2) Hij gaat naar een *andere plaats*, die buiten die ongelukkige zaal gelegen was. Men kan niet zeggen waarheen. Het kan zijn dat hij eerst een *eenzame plaats* in de vrije lucht heeft opgezocht, om daar zijn benauwde geest luidkeels uit te wenen. Misschien is hij vandaar naar een ander *Godvruchtig gezelschap* gegaan, om daar door nare klachten zijn overstelpt gemoed te ontlasten; om zichzelf over zijn voorgaande verheffingen, de daarop gevolgde vermetelheid en trouweloze verloocheningen aan te klagen; om de getrouwheid, barmhartigheid en kracht van Christus, door dat krachtig aanzien openbaar gemaakt, te vertellen; om raad, bestuur en voorbeding van Godzalige vrienden te verzoeken; en om een ieder voor vertrouwen op goede gestalten, voor zelfverheffingen, tegenspreken, vermetel gaan op plaatsen waar men niet geroepen is, voor kwade gezelschappen, samenspraken, en de minste beginselen van de zonde te waarschuwen, en toe te roepen: *welgelukzalig is de man, die niet wandelt in den raad der goddelozen, noch staat op den weg der zondaren, noch zit in het gestoelte der spotters*, Ps. 1:1.
- (3) Hij ging uit naar buiten,
- a. *door verschillende scherpe prikkels aangedreven*.
 - *De plaats* waar hij zo gezondigd had, strekte hem tot een gedurig bijtend verwijt.
 - *Dat gezelschap* dat hem tot zulke zonden verzocht had, leverde zoveel hem op de vlucht drijvende schrikdieren op, als er mensen waren die daartoe behoorden. Hun ijdele, wrede, spotachtige woorden, gebaren en daden, waarmee zij zich vermaakten, Petrus verzochten, en de Heiland mishandelden, waren zoveel scherpe sporen die hem pijnlijk aanprikkelden om zich vandaar te begeven.
 - De overdenking van *zijn zwakheid*, en de *nieuwe verzoeken* waaraan hij bloot stond, stootte hem met een onbegrijpelijke kracht aan het hart om het gevaar zo snel mogelijk te ontvluchten.
 - De *liefde* die Christus aan hem door voorgaande waarschuwingen en tegenwoordige vriendelijke behandelingen bewezen had, drong hem om naar buiten te gaan, en openlijke bekentenis voor God en mensen te doen.
 - Zijn gemoed was zo vol dat hij *het niet langer kon inhouden*. Hij stond er bloot aan om het daar uit te schreeuwen. Maar omdat de Heere hem door een verborgen wenk met de ogen had aangewezen, dat hij maar stil zou weggaan; en omdat het uitroepen en herroepen van zijn zonden maar aanleiding tot groter goddeloosheid van die boosdoeners, en tot zwaarder lijden van Christus en Petrus, zonder enige nuttigheid, gegeven zou hebben; daarom werd hij door benauwdheid voortgestoten om een plaats te zoeken waar hij zich durfde ontlasten.
 - b. Hij ging dan, gelijk het woord □ (epibaloön), dat Markus hier gebruikt, schijnt aan te duiden, *haastig*, of om een algemeen spreekwoord te gebruiken, *hals over kop*, met een *hangend* en wegens schaamte *overdekt hoofd* naar buiten. *Hij was beschaamd, ja schaamrood. Hij bedekte zijn hoofd*, Jer. 14:3.

- c. Hij ging ook *gemakkelijk en ongestoord* naar buiten. Na de eerste verloochening ging hij ook naar de voorpoort, waarschijnlijk met een voornemen om van die gevaarlijke plaats weg te gaan. Maar de uitgang uit de verzoeking was toen zo gemakkelijk niet als de ingang; zoals het doorgaans pleegt te zijn. De deur was toen gesloten. En hij werd door verschillende knechten en dienstmaagden weer terug gedreven. Maar nu, toen hij zijn schuld door herhaalde verloocheningen groter had gemaakt, kon hij ongehinderd naar buiten komen. De poort was voor hem open gezet. Geen knecht of dienstmaagd heeft hem gemoeid; hoewel zij het uit zekere gronden wisten, dat hij ook één was van hen die Jezus waren toegedaan; en hoewel zij aan die jongeling, in Mark. 14:51, 52 genoemd, hun baldadige aard voldoende hadden openbaar gemaakt. Hoe kwam het dan dat Petrus er nu zo ongemoeid vandaan kwam? Om welke reden is dit gebeurd? In het algemeen kan men hierop antwoorden dat de gebonden Jezus hem dat voorrecht beschikte. Want hoewel de Heere in de macht van Zijn vijanden gebonden was, had Hij toch een macht om de ogen, monden en handen van Zijn vijanden te binden, om Zijn in de verzoeking gebonden kinderen te ontbinden; alsook om voor Zijn benauwde Petrus een gesloten deur te openen. De redding van Petrus was het heerlijkste teken van de heerlijke macht van de Heere, die Hij in die laatste en laagste vernedering gegeven heeft. Hierom wordt hem in deze geschiedenis de naam *Heere*, die anders in het verhaal van Zijn laatste lijden niet zeer gewoon is, nadrukkelijk toegeëigend, vs. 61. In het bijzonder kan ook het lijden van Jezus daartoe een uitwendig middel geweest zijn. Wanneer Petrus de eerste maal naar de voorpoort ging, was Jezus nog voor de Joodse raad. Toen vielen de ogen en de moedwil van de knechten die buiten in de zaal waren, op Petrus, die zich onder hen bevond, alleen neer. Maar toen Petrus nu naar buiten kwam, was Jezus reeds door de raad veroordeeld, en aan de baldadigheid van de knechten overgegeven. Toen werden alle ogen en gedachten van Petrus afgetrokken, en op Jezus alleen gevestigd, om Hem met vereende macht alle denkbare smaadheid en smart aan te doen. Toen schijnt de deur van de voorpoort ook opengezet te zijn, opdat de leden van de gescheiden raad daaruit zouden gaan. Terwijl dan de knechten en dienstmaagden alle aandacht op het verdriet, dat men Jezus aandeed, vestigden; en de heren zich over het uitgesproken vonnis verheugden; toen kon Petrus uit de geopende voorpoort met die heren, zonder dat iemand om hem dacht, gemakkelijk uitgaan. En zo was deze uitgang van Petrus een vrucht van Jezus' lijden, en een kracht gevolg van die band, die Jezus, toen Hij zich liet binden, op zijn vijanden gelegd had, zeggend: indien gij Mij zoekt, zo laat dezen heengaan. Petrus had zichzelf door hulp van een welmenende vriend in de verzoeking ingebracht. Maar Christus was de werkende en aanleidende Oorzaak, Die hem er weer uitbracht. Maar waarom maakte de Heere dan die eerste poging om uit te gaan, niet voorspoedig? Waarom gebeurde dit nu pas, nadat Petrus in nieuwe angsten en herhaalde zwaardere zonden was gevallen? Daarvoor had de Heere de gewichtigste redenen. Bij de eerste poging om uit te gaan, was Petrus wel benauwd, maar nog zo niet gesteld als het nodig was om van zijn zonde recht grondig genezen te worden. Hij had toen nog niet levendig opgemerkt dat hij zelf, en die vriend die hem in de verzoeking had ingeholpen, buiten staat waren om hem er weer uit te helpen. Hij was toen nog niet recht verootmoedigd. Want hij had nog niet gedacht aan het woord van de Heere, tot zijn waarschuwing gesproken, en hij

had zijn zwakheid nog niet opgemerkt zoals het voor hem nodig was. Hij had toen de onafhankelijke, medelijdende en krachtige getrouwheid van Christus nog niet zo levendig, als deze omstandigheden het vereisten, ondervonden. En daarom was zijn gemoed nog niet recht bereid om zich van zijn voorgaande verheffingen en tegenwoordige verloocheningen recht grondig te bekeren. Was hem dan de eerste poging om uit te gaan, gelukt: dat zou nog ongelukkiger voor hem geweest zijn, dan die herhaalde angsten en struikelingen. Want dan zou hij zijn ellendigheden overgeslagen hebben, en die verootmoediging, het geloof en de bekering zo grondig en onderscheiden als het nodig was, niet geoefend hebben. Die eerste benauwdheid zou zonder genoemde geestelijke werkzaamheden misschien al te spoedig overgegaan, en hij zelf in nieuwe en nog verderfelijker gevaren gestort zijn. Men ziet dit dagelijks door veelvuldige ongelukkige voorbeelden bevestigd. Want velen die zich in benauwende verzoeken onbedachtzaam gebracht hebben, worden door angst gedreven om het uitwendige gevaar te ontgaan, zonder de nodige verootmoediging, geloof en bekering van het hart. Wanneer hen dat gelukt, dan worden ze doorgaans naderhand nog veel ongelukkiger. Want die uitwendige benauwdheid slijt spoedig af en wordt vergeten. Dan kan men naderhand dikwijls in die oude, of in een nieuwe verzoeking die nog veel verderfelijker is, nog onbedachtzamer weer inlopen. De Heere liet het dan om heilige, wijze en goede redenen toe, dat de eerste onderneming om weg te gaan, vruchteloos afliep, en dat Petrus in nieuwe angsten en zwaardere struikelingen, door zijn eigen schuld verviel. Hierdoor moest hij nu nader leren dat het wel gemakkelijk is in de verzoeking in te komen, maar allerbezwaarlijkst om er weer uit te raken; en dat wij, of anderen, ons wel daarin kunnen brengen; maar zonder de Heere niet in staat zijn ons weer daaruit te helpen. Hij moest zijn verdorvenheid, zonde en krachteloosheid eerst helderder, bevindelijker en levendiger tot zijn diepe vernedering erkennen; alsook de onafhankelijke barmhartigheid en kracht van Christus ondervinden; opdat hij door een nadrukkelijke bekering uit deze verzoeking grondiger gered, en voor toekomstige des te beter bewaard mocht worden. Zodra hij nu in die gesteldheid kwam, werd hij ook direct uitgeholpen. Zodanig pleegt de getrouwe Voorzienigheid meermalen te regeren. Zolang de zondaar niet recht verootmoedigd is, het bij zichzelf en alle schepselen opgeeft, en de gerechtigheid, sterkte en genade van Christus niet door een levend geloof heeft ingezien, omhelsd en ondervonden; zolang pleegt de nood en de ellendigheid hoe langer hoe groter te worden. Maar zodra hij zijn ellendigheid ter harte neemt, en als een reddeloze en radeloze tot Christus komt, pleegt de Heere ook in het uitwendige een deur van ontkoming te openen, die de zondaar zelf tevoren niet had kunnen uitdenken.

- d. Eindelijk liet de Heere hem ook *stil* naar buiten gaan. Maar was dit betamelijk? Behoort het niet eveneens tot een waarachtige bekering, dat iemand die openlijk gezondigd heeft, ook van zijn zonde en bekering openlijk belijdenis doet, om de gegeven ergernis weg te nemen, en de ontstichte naaste weer te stichten? Gewis. Want *die zijn overtredingen bedekt, zal niet voorspoedig zijn; maar die ze bekend en laat, zal barmhartigheid verkrijgen*, Spr. 28:13. Hoe nu? Petrus had immers openlijk, in de tegenwoordigheid van anderen gezondigd, zijn Meester met vloeken en zweren verloochend, en Zijn zaak daardoor bij deze mensen verdacht gemaakt. Was hij dan niet verplicht om, eer hij vandaar ging, ook in hun

tegenwoordigheid belijdenis te doen, zijn Meester weer te eren, de ergernis weg te nemen, en die zondaars tot bekering te vermanen? Deze zwaarigheid zal vanzelf vervallen, wanneer men het oogwit en de eigenschappen van een waarachtige belijdenis wat nader in overweging neemt. De belijdenis van zonde en bekering moet gebeuren tot dat einde, dat God daardoor verheerlijkt, de naaste bekeerd, gesticht of getroost, en de belijder zelf door zijn gegeven ergernis in de lof van de Heere en de stichting van de naaste niet verhinderd wordt. Hierom moet het met wijsheid, op de rechte wijze, tijd en plaats gedaan worden. Want wanneer een kind van God in het verborgen gestruikeld had, dan zou het zijn zonde sterk verzwaren, wanneer het die nu openlijk uitsprak, en daardoor ook de mensen ergerde, nadat het de Heere en zijn eigen geweten geërgerd had. Maar heeft een Godzalige in de tegenwoordigheid van de naaste gezondigd, of is zijn zonde tot aanstoot van anderen naderhand openbaar geworden, dan al hij, die zich in waarheid bekeert, van harte gewillig zijn om daarvan, ook voor mensen, belijdenis te doen en zich wel over de zonde, maar niet over de belijdenis schamen. Maar hij moet die met wijsheid, op de rechte tijd en plaats doen, opdat het tot het rechte einde bekwaam is. Petrus dan, die openlijk gezondigd had, moest ook openlijke belijdenis doen, zoals hij ook zeer nadrukkelijk gedaan heeft. Zijn Meester had hem, zoals boven al is aangemerkt, een verborgen wenk gegeven, om zich stil vandaar te maken. Petrus was toen ook niet in staat om zo'n belijdenis te doen als er vereist werd. De beroering en aandoening van zijn gemoed was te groot, dan dat hij bekwaam geweest zou zijn, zijn zonde met de nodige bedaardheid, standvastigheid en voorzichtigheid te belijden. Want de bekering kan wel oprecht en waarachtig zijn, hoewel de bezadigdheid en vastigheid van geest, die tot een vrijmoedige openlijke belijdenis vereist wordt, nog niet volkomen tot stand gekomen is. Maar wat het voornaamste was, Petrus zou door een belijdenis in dit gezelschap, tijd en plaats, aan het rechte einde niet voldaan, maar daartegen lijnrecht gestreden. Hij zou daardoor God en Christus niet verheerlijkt hebben, de naaste niet gesticht, en ook zichzelf niet tot eer van God en nut van de naaste bekwaam gemaakt hebben. Integendeel zou hij maar aanleiding gegeven hebben dat die boosaardige mensen met vloeken, razen en tieren Gods Naam nog schrikkelijker gelasterd, de Heiland nog zwaarder mishandeld, zichzelf meer verdorven, en Petrus in nieuwe en zwaardere verzoeken gebracht hadden. Daarom moest die belijdenis, zoals de Heere Zelf had aangewezen, tot een nadere en meer bekwame gelegenheid worden uitgesteld. Die is ook spoedig gekomen. Toen heeft Petrus, door een openlijke en allerplechtigste belijdenis van Jezus, voor de raad en het volk, tot drie malen toe, zijn zonde veel plechtiger beleden, en zijn verloochening veel krachtiger herroepen, dan hij op die tijd, toen hij naar buiten ging, had kunnen doen. Hand. 4:8-12, 19, 20; 5:20, 29, 32. Hoewel hij om zijn bekering en belijdenis geselsd was, volhardde hij er toch zeer vrijmoedig in. Hand. 5:40-42. Ja, elke prediking van Christus, die hij naderhand met gevaar van eer, lijf en leden deed, was een aanhoudende belijdenis en herroeping van zijn zonde.

§ 9.

Dat Petrus dan direct geen openlijke belijdenis deed, maar stilzwijgend naar buiten ging, gebeurde niet uit een verkleining van zijn zonde, en ook niet uit enige hardheid

van zijn hart. Want het tegendeel blijkt allerduidelijkst daaruit, dat hij onder het gaan naar buiten **BITTERLIJK WEENDE**.

§ 10.

Wenen, (klai-ein), afkomstig van (kla-ein) *breken*, dat van (kelein) *bewegen* zijn oorsprong heeft, betekent een gesteldheid waarin de *aandoening* van het gemoed iemands zenuwen en spieren zodanig *beweegt* en *breekt*, dat zijn lichaam daardoor *beroerd* wordt, een *gebroken geluid* door zuchten, steunen of klagen van zich geeft, en de *tranen* zodanig in *beweging* brengt, dat ze uit de ogen vloeien. Het betekent hier de weemoedige aandoening van Petrus' ziel en lichaam, over zijn zonden, en over de genade van de Heere aan hem bewezen. Wenst men van dit wenen een helder en onderscheiden begrip te hebben, dan moet men:

(1) eerst de gesteldheid van zijn *gemoed*, (2) en dan van zijn *lichaam* onderscheiden overwegen. Het was geen redeloos misbaar dat Petrus hier maakte. Maar het voornaamste wezen, en de rechte grond van zijn zuchten, klagen en wenen, was in *redelijke aandoeningen van zijn ziel* gelegen. Zoals nu verscheiden aandoeningen van het gemoed de kracht van de zenuwen en spieren zodanig bewegen en breken kunnen, dat er zulke weemoedige bewegingen in het lichaam veroorzaakt worden, zo liepen in dit wenen van Petrus ook verschillende zulke redelijke aandoeningen van *droefheid*, *liefde* en *verlangen*, samen.

1. Wenen is een daad van *droefheid*, Jak. 4:9. Zijn ziel was dan ook met een *grote droefheid over zijn zonden* vervuld.

(a) Het waren *verschillende zonden* die hier zijn hart doorsneden. Hij was omtrent zijn eigen ellendigheid en gevaar *zeer onoplettend* en *duister* geweest. Hij had zich aan een schandelijke *ongelovigheid* omtrent de welmenende waarschuwingen van zijn getrouwe Heere schuldig gemaakt. Hij had op zijn donkere bevattingen en wankelbare aandoeningen meer staat gemaakt, dan op al het zeggen van zijn waarachtige Meester. Hij had zichzelf boven zichzelf en al zijn mede-apostelen zeer lichtvaardig *verheven*; zijn Heere onbeschaamd *tegengesproken*, en tot een leugenaar willen maken; en hij had de gehele schare van apostelen *verleid* om hun grote Leraar tegen te gaan. Hij had zich zonder roeping tegen de ernstigste waarschuwing, uit een ongelovige nieuwsgierigheid en zelfverheffing, in een allergevaarlijkste plaats en goddeloos gezelschap vervoegd, *en in een ongelukkige zeef van de satan begeven*. Daar was hij op de eerste aanval ongelovig ontsteld geworden, en had tot de leugen en een valse eed, als tot een god om hem te redden, de toevlucht genomen. Hij had zijn Zaligmaker *verloochend* en de zaligheid van zijn ziel *vervloekt*. Dit had hij tegen verschillende personen, en eindelijk in de onmiddellijke tegenwoordigheid van zijn Heere Zelf gedaan. Hij was *in diezelfde zonde, drie malen* achter elkaar, hoe langer hoe zwaarder, tegen waarschuwing, betuiging, plicht, licht en kloppingen van het geweten, *ingestort*. Hierdoor had hij al de Goddelijke volmaakheden ook verloochend, zijn dierbare, vriendelijke en getrouwe Zaligmaker, alsmede de Heilige Geest, Die door verborgen waarschuwingen aan zijn hart geklopt had, gesmaad en bedroefd. Hij had door dat vals vloeken en zweren, de onsterfelijkheid van zijn ziel, de eeuwige zaligheid en straf, de hemel en hel verloochend; en dat in een tijd en plaats waar de Heiland bezig was om zijn zaligheid door zulke grote smaadheden, smarten en angsten te kopen. Hij had zijn geweten verwoest, en zich in een toestand gebracht,

waarin hij zonder tussenkomst van een bovennatuurlijk wonderwerk, door wanhoop, verstoktheid en onvrijmoedigheid, tot de evangeliedienst voor altijd onbekwaam moest worden. Hij had door zijn verloochenen, vloeken en zweren die vijanden, die hem wel kenden, gelegenheid gegeven om van Jezus en Zijn leerlingen zeer slechte gedachten te maken, en voor geloof en bekering nog onvatbaarder te worden. Door het een en het ander had hij zich waardig gemaakt dat God alle verloochende volmaaktheden openbaarde door hem te verderven; dat Jezus hem voor Zijn Vader verloochende, en als een meinedige in dat verwoed gezelschap openlijk tentoonstelde en beschaamd maakte; dat de bedroefde Geest niets meer met hem te doen had; dat zijn mishandeld geweten hem door wanhoop verscheurde; dat die boosdoeners hem met vloeken en zweren ter dood pijnigden; en dat hij eindelijk uit de dienst, waartoe hij zich onbekwaam had gemaakt, en uit de zaligheid die hij verloochend en vervloekt had, in de eeuwige rampzaligheid gestort was.

(b) Het een of het ander van genoemde ellendigheden vervulde zijn ziel met een innerlijke *droefheid*. , Toen de Heere hem aanzag, werd hij bij het een of ander zeer nadrukkelijk *bepaald*.

- De *schandelijkheid* en *verdoemelijkheid* van die zonden stond hem nu zeer duidelijk, levendig en gedurig voor ogen.
- Hij ondervond de gestalte van David, toen hij klaagde: *ik ken mijn overtredingen, en mijn zonde is steeds voor mij. Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd, en gedaan, dat kwaad is in Uw ogen; opdat Gij rechtvaardig zijt in Uw spreken, en rein zijt in Uw richten*, Ps. 51:5, 6.
- Hij gevoelde de innigste *afkeer* van die zonden en de gevolgen daarvan, en had een *walging van zichzelf, over zijn ongerechtigheden en gruwelen*, Ezech. 36:31.
- Hij was met een oprecht *berouw* over die zonden aangedaan. Hij kon nu de woorden van Job naar waarheid de zijne maken, en in volle nadruk zeggen: *met het gehoor des oors heb ik U gehoord; maar nu ziet U mijn oog. Daarom verfoei ik mij, en ik heb berouw in stof en as*, Job 42:5, 6.

2. Een mens kan niet alleen van droefheid, maar ook van *liefde* en *blijdschap* wenen. Zo weende Jozef aan de hals van zijn vader uit liefde en blijdschap, Gen. 46:29. En de Joden zagen het als een teken van liefde aan, dat Jezus over Lazarus weende. Joh. 11:35, 36. Zo was dan hier ook een aandoening van *liefde* en van *blijdschap* in Petrus' droefheid ingemengd.

(a) De Heere had zijn driften en zelfverheffingen met een onbegrijpelijk *geduld verdragen*. Hij had hem, eer hij in de verzoeking was, *reeds beloofd* dat zijn geloof niet zou ophouden, maar dat hij eens bekeerd zou worden, vs. 32. Hij had hem nu met zoveel medelijden en vriendelijkheid, toen hij met vloeken bezig was, *aangezien*. Hij had hem *in het verborgen*, zonder hem openlijk beschaamd te maken, door een wenk van de ogen *terecht gebracht*. De deur was nu zo wijd open, en Petrus vond gelegenheid om *ongemoeid* naar buiten te komen.

(c) Toen de Heiland hem aanzag en naar buiten liet gaan,

- kwamen sommige van deze dingen hem naar alle waarschijnlijkheid mede *te binnen*.

- Ze ontstaken in zijn binnenste een allerteerste *liefde* tot Hem, Die niettegenstaande alle tergingen en mishandelingen, nog zo'n genade, medelijden en liefde jegens die ellendige, uit Zijn ogen had laten schijnen.
- Wanneer hij er aan dacht hoe die getrouwe Meester hem had gewaarschuwd had, voor de val door een verzekering van de volharding van het geloof en zekere bekering, had vertroost, in het vallen zo vriendelijk behandeld en van die ongelukkige plaats en gezelschap verlost had, dan werd zijn droefheid wel vermeerderd, maar ook een soort van verborgen *blijdschap* over de genoemde weldaden, onder de zwaarste droefheid, gaande gemaakt.

3. Eindelijk kan ook een *sterke begeerte* de mens doen wenen. Zo zingt de dichter: *de HEERE heeft de stem mijns geweens gehoord*, Ps. 6:9. Petrus' ziel was hier nu ook aangedaan met een *gevoelige begeerte* naar vergeving, naar gelegenheid, kracht en genade, om zijn zonde te herroepen, en die vriendelijke Heiland, al was het ten koste van het leven, te belijden.

(4) Was één van deze aandoeningen alleen in staat om het hart te breken, en de tochten in beweging te brengen, hoe sterk moest het gewezen van Petrus dan zijn toen deze verschillende aandoeningen zijn ziel vervulden, en onder elkaar vermengd waren! Hoewel deze redelijke gemoedsaandoeningen het voornaamste wezen van Petrus' wenen uitmaakten, toch brachten zij ook gevoelige *bewegingen* en *verbrekingen* in zijn *lichaam* voort.

- (a) Het binnenste *van zijn ingewanden* werd in *beweging* en beroering gebracht.
- (b) Zijn adem en *zijn stem* werden gebroken. Hij zuchtte. Hij hikte en snikte. Hij kermde en klaagde: o wee mij dat ik zo gezondigd heb!
- (c) Zijn ogen werden springaders *van tranen*, waarmee hij niet alleen zijn kleren maar ook Jeruzalems straten bevochtigde.
- (d) Het een en ander zal buiten alle twijfel, in een *hooggaande trap* bij Petrus plaats hebben gehad. Want men kan uit alle omstandigheden duidelijk zien dat hij een licht beweeglijk, driftig en tochtelijk lichaamsgestel gehad moet hebben. Hierbij kwam eensdeels de schielijkheid van verschillende ontmoetingen, en anderdeels dat de lichamelijke tegenwoordigheid en het medelijdend aanzien van Christus, zijn uiterlijke zintuigen onmiddellijk aandeden. Wanneer deze dingen gepaard gingen met zulke onverwachte, ernstige en grote aandoeningen van de redelijke ziel, dan moesten de gevoelige bewegingen van het lichaam, naar een vaste natuurwet, ook zeer hooggaande zijn.

§ 11.

Dit wordt ook door Lukas herinnerd, wanneer hij verhaalt dat Petrus BITTERLIJK weende. Het grondwoord □(pikroos) betekent eigenlijk *stekend*, *doorgrievend*, en daarvandaan *bitter*, omdat bittere dingen doorgaans stekend en prikkelend zijn. Het was daarom een *stekend* en *hart doorgrievend* gewezen dat Petrus hier maakte.

- (1) Het was geen oppervlakkig lichtvaardig misbaar, maar een waarachtig, grondig, hartelijk en zwaar gewezen, waaronder *zijn ziel* innerlijk *doorstoken* werd.
- (2) *Een ieder* die zich van zulke aandoeningen een duidelijk en levendig begrip kon maken; die zo'n gebroken en bewogen aangezicht, zulk vouwen en wringen

van de handen, aanschouwde; die dat zuchten, hikken, snikken, kermen en klagen aanhoorde; en die zo'n vloed van tranen zag storten, moest ook door een gevoelig medelijden in zijn ziel doorstoken worden.

§ 12.

Maar hoewel men Petrus over zijn zonden met reden beklagen mocht, toch moest een ieder die hem recht lief had, zich over dit gedrag van hem verblijden. Want het was een *zalige vrucht* van die onafhankelijke krachtige genade, die hem aanzag en hem van zijn zonde bekeerde. Hiermee voegt de Evangelist het onmiddellijk samen. *De Heere zag Petrus aan; en Petrus werd indachtig het woord des Heeren, ... EN Petrus, naar buiten gaande, weende bitterlijk.*

- (1) Het verlaten van die plaats, en het wenen over de zonde, waren daarom geen natuurlijke vruchten, die uit enkel natuurlijke beginselen, beweegredenen en krachten voortvloeiden. Maar men moet die aanmerken als *bovennatuurlijke uitwerkingen* van het geestelijk leven, dat door de verborgen kracht van de Heere was opgewekt, om door het middel van het woord van de Heere, met de waarheden van zijn ellendigheid en Jezus' genade recht werkzaam te worden. Want toen het woord van de Heere hem met nadruk te binnen kwam, toen ging hij naar buiten, en weende bitterlijk.
- (2) En deze werkzaamheden van het geestelijk leven, dat gedenken aan het woord van de Heere met de gevolgen daarvan, werden niet door de getrouwheid van Petrus, maar door het onafhankelijk en *krachtig aanzien* van de Heere in zijn binnenste opgewekt. Want de Heere zag Petrus aan: en Petrus werd indachtig, enz.

§ 13.

En zo worden wij dan vanzelf geleid om het op te merken, wat de Evangelist uit deze geschiedenis betogen wilde, namelijk *dat Jezus de Christus is, en dat een ellendige zondaar in Zijn Naam tot het eeuwige leven veilig geloven mag.*

- (1) Immers, hoe zwaarder de duisternis van de verloochening was, waaraan Petrus zich schuldig maakte, zoveel te helderder straalde daaruit die eeuwige waarheid door, dat Jezus *de Messias, de genoegzame en gewillige Zaligmaker van ellendige zondaren was*. Hij maakte hier Zijn zaligmakende *algenoegzaamheid* bekend, toen Hij deze ellendige Petrus door een enkel aanzien tot inkeer bracht, uit de verzoeking redde, en overvloedige tranen van boetvaardigheid deed storten. Even duidelijk openbaarde Hij hier Zijn *gewilligheid* om aan de allerellendigsten onafhankelijke genade te bewijzen. Want Petrus had zich door zijn verleden en tegenwoordige zonden, die tegen zoveel weldaden, waarschuwingen, licht en plicht begaan waren, waardig gemaakt dat hij in de ellendigheid eeuwig was gebleven. Men bespeurde aan hem geen teken van verootmoediging of bekering tot zijn Heere, maar hij was integendeel bezig met verder weg te lopen, met zijn Heere nog zwaarder te verloochenen, en met zichzelf te vervloeken. Want terstond, □(parachrèma), op de daad, terwijl hij nog sprak, viel de haan hem in de rede, en de Heere zag hem aan, vs. 60, 61. Zo was het dan een allerduidelijkst bewijs dat de Heere uit *onafhankelijke, vrijwillige, zuivere liefde*, de ellendigste zondaars in het midden van hun zonden eerst wil voorkomen, zonder dat zij iets in zich hebben dat Hem daartoe zou kunnen bewegen.

- (2) En zo volgt het dan vanzelf dat deze geschiedenis de allerellendigste, schuldigste en krachtelooste zondaar moet *aansporen* om tot zo'n algenoegzame en vrijwillige Zaligmaker *de toevlucht te nemen*, met een gegronde overreding dat hij bij Hem vergeving en bekering van zonden, barmhartigheid, genade en hulp op de bekwame tijd, vinden kan. Want Hij Die machtig was om Petrus door een enkel aanzien in het midden van zijn zonde zo spoedig tot inkeer te brengen en uit de verzoeking te verlossen, moet ook raad weten om de ellendigste zondaar het hart te veranderen en uit de grootste geestelijke en lichamelijk noden en gevaren te verlossen. Hij Die Petrus aanzag, toen hij zichzelf tegen zoveel waarschuwingen in het allergrootste gevaar reukeloos gebracht had, en toen hij met verloochenen en vloeken in Zijn tegenwoordigheid bezig was, Die moet buiten alle twijfel ook zeer gewillig zijn om ellendige zondaars, die met hun blindheid, boosheid, hardheid, schuld en onmacht tot Hem zuchten, al hebben zij zichzelf in al die ongelukken moedwillig ingestort, genadig aan te nemen en te helpen; hoewel zij niets aan zich hebben waarom Hij het doen zou.

§ 14.

En zo kan dan deze geschiedenis ook voor het nakomende geslacht tot aan het einde van de wereld, onuitsprekelijk *nuttig* zijn. Dat wij, die deze geschiedenis nu voor ons hebben, dan ook zoeken mochten om de ene of andere nuttigheid daaruit voor onze eigen zielen te trekken! Laten we daarom het een en ander nog in een nadere en meer bijzondere AANMERKING nemen.

I. Toen Petrus door het genadig aanzien van de Heere tot inkeer was gekomen, GING HIJ NAAR BUITEN. HIJ VERLIET die gevaarlijke PLAATS en dat zondig GEZELSCHAP, dat hem zo schadelijk was geweest.

/. Dit is ook altijd aan de waarachtige bekering eigen. Zo gauw iemand bij aanvang of bij voortgang waarachtig tot inkeer komt, en zich van de zonde tot God bekeert, ondervindt hij ook een hartelijke afkeer van zondige plaatsen en gezelschappen, waar hij tot zondigen is verzocht geweest, en weer verzocht kon worden. En hij moet er of openlijk of tenminste heimelijk afscheid van nemen. Immers, *welgelukzalig is de man, die niet wandelt in den raad der goddelozen, noch staat op den weg der zondaren, noch zit in het gestoelte der spotters*, Ps. 1:1. *Daarom gaat uit het midden van hen, en scheidt u af, zegt de Heere*, 2 Kor. 6:17.

//. Hieruit volgt nu dat zij, die het op zondige plaatsen en in gevaarlijke gezelschappen, waar zij tot allerlei zonden verzocht worden, zo gerust harden kunnen, geen grond hebben om te denken dat de Heere hen krachtig zou hebben aangezien en bekeerd. Men vindt verschillende mensen die van het Christendom belijdenis doen, en de uitwendige godsdienst ook bijwonen. Sommige van hen ondervinden nu en dan enige beroeringen van het geweten; doen hun gebeden, en worden daarop enige verlichting en verruiming gewaar. Ze hebben een verborgen hoop dat zij goede Christenen zijn. Maar zij zijn en blijven aan hun zondige gezelschappen zodanig verkleefd, dat zij er geen afscheid van kunnen nemen. Sommige kunnen zelfs op de allergevaarlijkste plaatsen hun vermaak nemen. Men maakt geen zwarigheid om toneelspelen bij te wonen, daar de gewetens door het misbruik van Gods Naam en Woord, of door onstichtelijke gebaren en woorden, gekwetst worden. Men reist naar ijdelheidskermissen en andere vergaderingen van ijdele en woeste mensen, daar de satan, wereld en verdorvenheid de gevaarlijkste strikken, voor hen die er niets te doen

hebben, pleegt te spannen, en men kan daar zijn vermaak vinden. Andere begeven zich zonder nood, uit enkele nieuwsgierigheid, of andere zondige beginselen, naar herbergen, drinkgelagen, ijdele, wulpse, vleselijke, spotachtige gezelschappen, en zogenaamde visites, waar zij verzocht worden om met eten, drinken, spelen, dobbelen, kaarten, ijdelheid, zot geklap, achterklap, en nog ergere werken van het vlees, God te bestrijden, het geweten te verwoesten, de naaste te benadelen, en de tijd te verkwisten. Men is aan deze ongelukkige vergaderingen zo verkleefd, dat men een groot ongenoegen opvat tegen hen die daartegen ernstig waarschuwen. Zegt het eigen geweten vaak dat het niet goed is daar zo te verkeren, men kan echter zover niet komen dat men er daadwerkelijk afscheid van zou nemen; maar men probeert zijn geweten met allerlei dwaze uitvluchten de mond te stoppen, of verwoed er tegenin te gaan. Allen die zo zijn, mogen hun Christendom en bekering maar vrij in twijfel trekken. Want toen de Heere Petrus aanzag, en toen deze ellendige tot inkeer kwam, kon hij het daar niet langer verduren; maar hij ging naar buiten en weende bitterlijk. Men pleegt hier deze uitvlucht te maken, dat Petrus toch een begenadigde geweest, en toch ook in die zaal van Kajafas geraakt is, en dat men daarom ook wel eens in gezelschappen kon komen die de allerstichtelijkste niet zijn, en daarom nog een goed Christen blijven. Gelijk iemand wel in een morsig huis kan komen, zonder zijn kleren te bemorsen. Of gelijk iemand wel eens tussen varkens kan raken, zonder daarom in zo'n dier te veranderen. Maar deze verschoning is zeer laag en ellendig. Want door de bijgebrachte morsige gelijkenissen, om daarmee eerst te beginnen, geven zij, die ze tot verschoning bijbrengen, een duidelijke opheldering van hun ongelukkig bestaan zelf aan de hand. Immers moeten zij zelf toestaan dat een mens, die meer genoegen vindt om in een morsig dan in een zindelijk huis en gezelschap te verkeren, buiten alle twijfel geen zindelijk maar een morsig mens moet zijn, en dat men van zo één niet verwachten kan dat hij zich voor de morsigheden van dat huis en gezelschap zorgvuldig wachten zou. En als iemand zo ontaard was geworden dat hij met meer vermaak bij varkens dan bij mensen mocht zijn, en als hij zich daarenboven, gelijk die dieren, ook in het slijk omwentelde, dan zou men toch met grond van hem kunnen zeggen, dat hij een voornaam stuk van de menselijkheid had uitgetrokken, en daarvoor de aard van die onreine dieren aangenomen. Zoals men van Nebucadnézar, toen hij met de beesten van het veld verkeerde en gras at, met reden zeggen kon dat zijn hart geen mensen-, maar beestenhart was. Dan. 4:6.

Maar laten we de uitvlucht zelf een weinig nader bezien.

Ik stem toe dat een echte Christen, gelijk Petrus, op zondige plaatsen en in goddeloze gezelschappen raken, en zijn Meester verloochenen kan, terwijl hij toch een waarachtige Christen blijft. Maar daaruit kan men in geen geval besluiten dat deze liefhebbers van zondige plaatsen en gezelschappen ook echte Christenen zouden zijn; omdat oprechte Godzaligen, gelijk Petrus, daar geheel anders komen en bestaan, dan deze ongelukkige mensen. Ik zeg, Petrus kwam uit een geheel ander beginsel in de verzoeking, dan u, om nu rechtstreeks tot de zulken mijn rede te richten. Hij kwam daar niet uit enkele nieuwsgierigheid, uit liefde tot die plaats, tot die goddeloze mensen en hun gewoonten, en ook niet uit verlegenheid waar hij de tijd zou laten. Maar de liefde tot Jezus, een begeerte om te weten hoe het met Hem zou aflopen, en de herinnering van de belofte die hij Jezus gedaan had, waren de beweegredenen die hem daarheen dreven. Zo komen ook sommige Godzaligen in de gevaarlijke plaatsen en gezelschappen, waar zij hun Heere verloochenen. Niet uit

de beginselen om de tijd te verdrijven, en ook niet omdat zij daar hun genoeg vinden, maar omdat de omstandigheden van hun burgerlijk beroep dat meebrachten, of omdat zij, die over hen te gebieden hebben, hen tot uitvoering van enige bezigheden, die zij niet durfden weigeren, daarheen stuurden, of soms om hun naasten te gewinnen, en met dat oprechte voornemen om daar tot stichting te zijn. Maar wat is het nu dat u naar de bovengenoemde gevaarlijke plaatsen en gezelschappen drijft? Is het uw beroep? Wordt het u bevolen? Drijft de liefde tot Christus u daarheen? Hebt u redenen om te denken dat u die Heiland daar zult ontmoeten, of iets van Zijn zaken te vernemen? Gaat u daar om gesticht te worden, of om anderen te stichten? Nee. Wat beweegt u dan daarheen te gaan? Men gaat daar omdat men met de tijd verlegen is, omdat men begerig is wat nieuws te zien en horen, en omdat men in de goddeloze mensen die daar vergaderd zijn, in hun ijdele, wulpse, aardsgezinde en hovaardige woorden en werken, zijn vermaak vindt. Vergelijkt men verder het bestaan van Petrus in dat gezelschap met het uwe, hoe groot is dan het onderscheid tussen beiden! Petrus had daar geen rust of genoeg. Dan zat hij, en dan stond hij van onrustigheid weer op. Maar u hebt in zulke wereldse gezelschappen meer rust en genoeg, dan in Godvruchtige bijeenkomsten, waarvan Christus en Zijn genadewerken uit eigen ondervinding, tot roem van Hem gesproken wordt. Petrus moest zich tegen de waarheid geweld aandoen, wanneer hij zich als die mensen wilde gedragen, en zeggen: ik ken die Mens niet. Maar het is voor u gemakkelijk in die kwade gezelschappen mee te doen. U zegt de waarheid, wanneer u met woorden, gebaren en daden uitroept, dat u Christus en Zijn leden niet kent. En u moet integendeel uzelf geweld aandoen en schrikkelijk veinzen, wanneer u eens in een Godzalig gezelschap, om deze of gene redenen, van Christus en Zijn genadewerkingen wat wilde meepraten. Petrus verloochende de Heiland uit zwakheid, uit vrees voor zijn leven. Maar u doet het uit vijandschap tegen Christus en Zijn volk, en uit liefde tot de zonde en uw begeerlijkheden. Petrus probeerde direct weer vandaar te gaan, en kwam er eindelijk weer uit, zonder dat gezelschap ooit weer te zoeken. Maar u kunt daar met genoeg blijven; wordt dikwijls verdrietig als u tijdig weg moet; hebt een sterke begeerte om daar weer te zijn; en zoekt allerlei en menigmaal slinkse wegen om er toch weer te komen. Zo ziet u dan, dat u uw verkleefdheid aan uw zondige, ijdele en wereldse gezelschappen, met Petrus' zwakheid in de zaal van Kajafas, niet kunt verschonen.

///. Zoals deze uitgang van Petrus tot ontdekking van de liefhebbers van de wereld dient, zo kan het ook tot besturing van Gods kinderen strekken.

- (1) Het gebeurt wel eens dat een begenadigde op plaatsen en in gezelschappen komt, waar hij tot zonde verlost wordt, zijn Meester verloochent, en zegt: ik ken die Mens en Zijn leden niet; ik van niet van die. Dit kan men op verschillende manieren doen. Dan eens gebeurt het wanneer men zich door onbedachtzaamheid en zijn zondige gematigdheid vervoeren laat, om zich aan de zondige wereld in gebaren, lustige woorden, en daden die niet al te grof zijn, gelijkvormig te maken. Dan eens gebeurt het wanneer indrukloosheid en mensenvrees hem belet om de wereld over zijn zonden te bestraffen, en wanneer men zwijgt waar men spreken moest.
- (2) Hierdoor komt menigeen in twijfelmoedigheid, en besluit eruit dat hij zich jammerlijk bedrogen heeft. Maar hoewel men zulke zonden

en wereldgelijkvormigheden niet verbloemen, maar met innerlijke schaamte en smart betreuren moet; toch gaat men te ver wanneer men zijn gehele genadestaat daarom verwerpen wil. Want gelijk Petrus onder de allerzwaarste verloochening een geheel ander man was dan de overigen van dat ongelukkige gezelschap, zo is ook een kind van God onder deze zwakheden geheel anders dan die rampzalige liefhebbers van de wereld. En man kan de duidelijkste bewijzen van Gods beeld, voor, onder en na de zwaarste verloocheningen erin gewaar worden. Want een Godzalige komt in die zondige gezelschappen niet uit liefde tot de wereld en zijn begeerlijkheden, zoals de ijdele wereldlingen; maar hij wordt door de omstandigheden van zijn beroep daar gebracht. Hij gaat er doorgaans met min of meer bekommering heen, en hij wenst dat de Heere hem daar bewaren, en tot stichting bewerken mag. Ja, al gebeurde het dat hij er zonder noodzaak uit enkele onbedachtzaamheid inraakte, dan is hij er geheel anders dan een wereldling. Want is een liefhebber van de wereld het meest in zijn schik wanneer hij bij de wereld is, en het minst vergenoegd wanneer hij met tere Godzaligen omgaat: een liefhebber van de Heere bevindt het tegendeel. Hij kan zich in wereldse gezelschappen niet goed schikken; zijn ziel is daar in banden. Maar bevindt hij zich in een gezelschap van oprechte Godzaligen, waar men van de Heere, Zijn werk, en ons gemoed, eenvoudig en zonder achterdocht spreken en horen mag: daar is zijn gemoed geheel anders gesteld; daar is hij buiten benauwende banden; en daar vindt hij zijn grootste genoegen. Zegt een wereldling de waarheid, wanneer hij met woorden en werken betuigt: ik ken die Mens en Zijn leden niet; en moet hij zich geweld aandoen wanneer hij van de Heiland en bevindelijke zaken spreken zal: een Godzalige integendeel zegt onwaarheid wanneer hij Christus verloochent, Die hij in waarheid kent; en hij moet zich pijnigen wanneer hij, als hij bedaard is, met de wereld mee zal doen en zeggen: ik ken Hem niet. Zijn hart kan geweldig kloppen. Al wordt hij door de verdorvenheid, mensenvrees en gunst aangepord om er zich op te leggen: dan kan hij die vaardigheid en de tongval die aan de wereld in het bedrijven van de boosheid eigen is, toch niet verkrijgen. De wereld zelf zal het aan zijn houding en tongval kunnen bespeuren, dat hij een Galileeër is, en tot hun gezelschap eigenlijk niet behoort. Vindt een man der ijdelheid zijn genoegen in die wereldse gezelschappen; hij kan het daar niet lang uithouden. Pleegt hij bij het afscheid nemen al zorgvuldig te bepalen, om zo gauw het mogelijk is terug te komen; en kan hij door een aangename herinnering en verhaal van het vermaak dat hij daar genoten heeft, zijn verbeelding kietelen: een Godzalige daarentegen zoekt vaak in het begin naar de voorpoort, om weg te gaan. En mocht de uitgang eens een tijdlang gesloten blijven; toch ziet de Heere hem eindelijk aan. De poort gaat open. Hij gaat naar buiten, in een eenzame plaats, of een Godvruchtig gezelschap, om zich daar voor God en mensen over zijn trouweloosheid te beklagen. Hij wenst nooit zo weer bij hen te komen. Pleegt een wereldling zijn verloocheningen door allerlei ongegronde uitvluchten te verschonen en te verdedigen: een Godvruchtige kan niet rusten, als hij zijn verloocheningen niet herroept, en ook voor zulke mensen, vroeger of later, rechtstreeks of terzijde met woorden of met werken beleden heeft.

- (3) Toch moet een kind van God voor zulke plaatsen en gezelschappen recht bevreesd zijn. Hij mag wel ernstig bidden: leid ons niet in verzoeking. Al kon hij op zulke

plaatsen enig voordeel naar het lichaam vinden: dan mocht hij liever zien of hij het niet op een andere wijze verkrijgen kon; ja, hij mocht liever wat schade lijden, dan zijn ziel in gevaar brengen. Al moest hij de naam dragen dat hij niet goed wist te leven, wanneer hij zich onttrok: dan zou het beter zijn als zo één over de gehele wereld uitgeroepen te worden, dan zich in verzoeking te begeven, om de roem van wellevendheid ten koste van het welzijn van de ziel te verwerven. Werd het iemand, die onder de macht van anderen staat, van vader, moeder, heer of vrouw geboden, dat hij zich in gevaarlijke gezelschappen zonder belangrijke redenen begeven zou, dan mocht hij wel met alle vriendelijkheid en ootmoedige onderdanigheid smeken of ze niet zo goed wilden zijn om hem daarvan te verschonen. En als hij niet verschoond kon worden, dan diende hij zijn bekommering al klagend te kennen te geven en gedurig om bewarende genade tot de Heere te zuchten. Want de levendigste en teerste Godzalige kan zeer zelden uit zulke gezelschappen, zonder kwetsing van zijn geweten naar huis gaan. Hij is tenminste altijd in gevaar. Al is hij nog zo levendig; en al heeft hij het vaste voornemen om zijn Heiland te bekennen en zijn naaste te stichten, zo kan hij toch in omstandigheden komen dat hij met woorden of met werken zeg: ik ken die Mens niet. Hoewel het op de bescheidenste wijze gebeurt, toch zondigt men door de lichtste verloochening en wereldsgelijkvormigheid niet alleen schrikkelijk tegen Christus, Die Zijn volk voor God en mensen belijdt, en Zich niet schaamt om zulke ellendigen Zijn broeders te noemen, maar men doet ook de naaste een onherstelbaar nadeel, en men kan verschillende voor altijd onbekeerlijk maken. Want de wereld let met een onbegrijpelijke nauwkeurigheid op Gods kinderen. De ogen van allen zijn op hen gevestigd. En gelijk de maan, wanneer die verduisterd wordt, het meest en het sterkst wordt aangezien, zo ziet de wereld ook dan het allermeest en scherpst op Gods kinderen, wanneer zij hun licht niet laten schijnen, maar iets van hun aangeboren donkerheid vertonen. Kan een ijdele wereld de Christelijke vrolijkheid en vrijheid van de Godzaligen misbruiken, om hun wulpsheid en ongebondenheid daarmee te verschonen: ach! hoe groot is het nadeel dat zij zichzelf en anderen door de zwakheden van Gods gunstgenoten aandoen! Ze zullen het uitschreeuwen dat zij wel ijdel en ongebonden mogen zijn, omdat die zedige en Godvruchtige man ook zo luchtig heeft gesproken. Dat zij wel overdadig mogen drinken, omdat hij ook rijk mee dronk. Dat zij wel ijdele dingen mogen doen, omdat hij hen niet bestraft. En dat zij niet verplicht zijn van stichtelijke zaken te spreken, omdat hij er zijn mond niet van opendeed. Al herroept een Godzalige zijn verloochening, dan zullen de goddelozen op dat herroepen niet letten, maar de verloochening altijd onthouden, vertellen en uitmeten.

- (4) Eindelijk zijn zulke plaatsen en gezelschappen zorgvuldig te mijden, omdat men altijd niet kan weggkomen wanneer met het begeert. De uitgang uit de verzoeking is doorgaans bezwaarlijker dan de ingang. Petrus ging na de eerste verloochening naar de voorpoort. Maar hij ontmoette daar mensen die hem weer terug dreven. En de wegen die hij insloeg om zich te redden, dienden maar om hem nog zwaarder in te wikkelen. Zo gaat menig een naar een plaats of gezelschap waar hij niet geroepen is, tenminste niet door de Heere, hoewel mensen hem met krachtig beweegredenen of bedreigingen gedwongen mochten hebben. Hij denkt: “ik moet het maar doen, omdat het plagen anders geen einde zal hebben. Ik

kan toch ook goed toezien dat ik mij aan hen niet gelijk stel. En als het al te buitensporig wordt, zal ik ze bestraffen; of tenminste kan ik altijd weggaan”. Maar wat gebeurt er. Hij ontmoet daar een verzoeking die hij nooit had kunnen vooruitzien. De onbedachtzaamheid, begeerlijkheid, of mensenvrees komen er onder. Hij probeert de verzoeking met een beleefdheid, of met een kromme streek, waaraan de christelijke eenvoudigheid, oprechtheid, waarheid, deftigheid en gemoedigheid ontbreekt, van de hand te wijzen. Het helpt niet, maar het wordt erger. Hij probeert weg te komen. Maar de middelen die hij bedacht had om zich te redden, zijn door tussenkomst van maar kleine en ongeziene omstandigheden, door eigen schuld in schadelijke strikken veranderd, die hem nu zwaarder binden en de ontkoming ondoenlijk maken. Hij kan niet weggan. Een knellende vrees voor schande en schade, of een geweldige begeerlijkheid, of wat het allerergst is, een bedwelmende onbedachtzaamheid houdt hem daar gebonden en gevangen. Hij bedenkt nieuwe krommigheden om zich daardoor te redden. Maar hij raakt daardoor in een doolhof, waar hij eindelijk geheel verbijsert. En in die verbijsing komt hij tot dingen, die hij nooit gedacht zou hebben. Hij struikelt. De ene struikeling brengt ontelbare andere voort. Hij doet eindelijk zulke zware vallen, dat hij er tot de dag van zijn dood, zelfs na de beste genezing, aan hinken moet. Ach! Dat een ieder die meent te staan, zich aan Petrus spiegelen mocht!

Petrus verliet die plaats en dat gezelschap geheel VRIJWILLIG.

/ . Hij werd niet gedwongen, maar hij ging met de grootste vanzelsheid. Hij werd tot dit uitgaan bewogen, niet door een enkele afkeer van uitwendige schande of schade, maar voornamelijk door een weerzin tegen de plaats en het gezelschap zelf, wegens de zonden die daar door die goddelozen gepleegd werden, en waaraan Petrus zich daar schuldig had gemaakt. De droefheid over verleden zonden, de vrees voor toekomstige, de ootmoedige erkenning van zijn zwakheid, de liefde van Christus tot hem, zijn liefde tot Christus, en de begeerte om in een eenzame plaats of een gezelschap van Godzaligen zijn hart te ontlasten, dreven hem van daar.

// . Men ziet hier dan dat een waarachtig bekeerde zulke plaatsen en gezelschappen op een geheel andere manier verlaat, dan onveranderde wereldlingen.

- (1) Een onherboren mens kan zich ook wel van sommige goddeloze plaatsen en gezelschappen scheiden, maar hij doet het uit geheel andere beginselen dan Petrus en andere Godzaligen. Hij doet het soms geheel gedwongen. Zij, die over hem gesteld zijn, halen zijn lichaam met geweld vandaar, terwijl zijn ziel aan die plaats, het gezelschap, en de zonden die daar gepleegd worden, vast blijft gebonden. Anderen worden door gebrek aan geld, tijd, gelegenheid of krachten genoodzaakt om zich vandaar te maken, hoewel hun gemoed over dit gebrek verdrietig, daaraan gehecht blijft. Sommigen worden door strijdige begeerlijkheden gedreven om een gezelschap te verlaten, dat het anders zeer aangenaam zou zijn. Zo gebeurt het vaak dat een hovaardig mens zich verbeeldt, overeenkomstig zijn rang met woorden, gebaren of behandeling niet genoeg geëerd te zijn. Hierover wordt hij zeer verdrietig, en hij gaat naar buiten. Of hem komt te binnen dat hij door dat gezelschap, en de zonden die hij daar plegen mocht, zijn fatsoen mocht verliezen, en in deze wereld grote schande behalen. En deze liefde tot zijn fatsoen beweegt hem om weg te gaan,

terwijl zijn gehele hart aan de zonde blijft kleven. Want zodra hij zich door de satan en de wereld heeft laten overreden dat de grootste schanden, bv. brasserij, overspel, hoererij, ontuchtige gedragingen, spelen, kaarten, dobbelen, en dergelijke, onder fatsoenlijke lieden die goed weten te leven, geen schanden maar galante tijdkortingen en vermakelijkheden geacht worden, dan zal de nadrukkelijkste vertoning van Gods vreselijke toorn, of de krachtigste betoging dat de fatsoenlijke lieden, die zo goed weten te leven, kwalijk sterven moeten, hem niet kunnen verdrijven van een plaats waar hij tot zulke schanden gelegenheid vindt, en verzocht wordt. Zo kan ook een onreine jaloersheid een ontuchtige zondaar van een plaats doen gaan, waaraan zijn ziel gekluisterd blijft. Een gierigaard kan begeerlijke gezelschappen verlaten, uit enkele vrees dat hij teveel geld verspelen mocht, of dat het hem naderhand door de een of andere weg grote schade zou doen. Een ander kan het op een aangename plaats niet langer harden, omdat hij er iemand ontmoet tegen wie hij met haat en nijd vervuld is. Men vindt ook mensen die zedig opgevoed zijn, en van woeste plaatsen en gezelschappen een afkeer hebben, omdat ze niet overeenkomen met de levenswijze waarin zij opgevoed zijn, of met hun natuurlijke gematigdheid. Er zijn er ook die zich er van onthouden uit vrees voor de helse verdoemenis, of uit begeerte om daardoor enige roem bij mensen, en de zaligheid bij God te verdienen. Maar deze allen verlaten alleen de plaats en mensen, maar niet de zonde. Ze doen het ook door genoemde zaken gedwongen, maar niet vrijwillig uit een innige afkeer van de zonde zelf, en ook niet uit liefde van Christus jegens hen, of uit liefde van hen jegens Christus, omdat zij de zonde nooit hebben gekend of gehaat, en ook nooit Christus gelovig hebben aanschouwd of bemind.

- (2) Van zo'n gaan uit gevaarlijke plaatsen en gezelschappen, verschilt nu oneindig veel het gedrag en bestaan van een Godvruchtig mens, wanneer hij die verlaat. Het kan wel gebeuren dat hij een vlees, dat ook aan de ijdelheid verkleefd is en daar sterk naar begeert, in zich levendig gewaar wordt. Het kan ook gebeuren dat een vrees voor schade of schande in de wereld, of voor de verdoemenis, hem ook krachtig aanspoort om vandaar te gaan. Maar hij ondervindt ook een geest die van de zonde zelf een innige afkeer heeft, en zich geheel vrijwillig vandaar begeert uit een ongeveinsde liefde jegens Christus en Zijn geboden; hoewel hij zeker wist dat hij wegens zijn zonden geen schande, schade of verdoemenis te vrezen, maar voordeel, achting en vermaak in de wereld te verwachten had.

///. Dat de genegen lezer zichzelf toch eens nauwkeurig onderzocht, of hij zich ook van zondige en gevaarlijke plaatsen en gezelschappen, waar de mensen tot de zonde verzocht worden, afscheidt, en welke toch de beweegredenen zijn mogen die hem daartoe aanzetten. *Petrus ging ook VRIJ en ONGESTOORD naar buiten.*

/. Toen hij zich eerst door een grove onwaarheid meende te redden, ging hij ook naar de voorpoort, maar vond hem gesloten, en zich door meer verzoekers omgeven. Maar hoewel hij door herhaalde en zwaardere verloocheningen zijn schuld en gevaar groter had gemaakt, toch vond hij tegen alle waardigheid en verwachting een vrije en ongestoorde uitgang.

//. Dit dienden zij ter harte te nemen, die daar wanhopen dat zichzelf of anderen uit de verzoeking ooit gered zouden worden. Er zijn mensen die door eigen schuld in verzoeking zijn gekomen. Alle middelen die tot redding worden aangewend,

zijn vruchteloos en vermeerderen de zwaarigheid. Men zondigt hoe langer hoe zwaarder. De schuld, om naar Gods rechtvaardig oordeel in de verzoeking om te komen, wordt groter. Alle mogelijke middelen en uitgangen worden hoe langer hoe zwaarder toegesloten. Daar gebeurt het vaak dat zulke zielen zelf denken: er zal nooit raad tot mijn verlossing zijn. Want ik heb God door mijn zonden en slinkse wegen genoodzaakt, dat Hij mij hier, naar Zijn rechtvaardig oordeel, om laat komen. Ik heb mijzelf door de grootheid van mijn dwaasheid verstrikt, en de uitgang door mijn eigen schuld onmogelijk gemaakt. Hij wanhoopt en wordt werkeloos. Anderen, die hem in die omstandigheden aanschouwen, komen soms ook, omtrent hem, op die gedachten. Maar hoewel men wel moet toestaan dat zo'n staat allergevaarlijkst is, echter heeft men geen genoegzame redenen om aan de redding van zulke mensen volstrekt te wanhopen. Want is het bij de mensen onmogelijk - bij God zijn deze dingen mogelijk. Die kan uitkomst geven wanneer de schuld allergrootst geworden is, en alle menselijke mogelijkheid door eigen schuld is verdwenen. Men kan wel van geen onbekeerde met voldoende zekerheid zeggen dat ze verlost zullen worden. Want de meesten komen om in de verzoeking. Maar dat hun redding ook *mogelijk* is, mag men met volkomen zekerheid geloven. Want de Goddelijke erbarming heeft ook sommigen, die allergevaarlijkst gebonden waren, daadwerkelijk uitgeholpen. Maar van ware begunadigden mag men staande houden dat hun verlossing niet alleen mogelijk is, maar ook zeker gebeuren zal; hoewel alle waardigheid en menselijke mogelijkheid hoe langer hoe meer verdwijnen mocht. *De Heere weet de Godzaligen uit de verzoeking te verlossen*, 2 Petrus 2:9. *Hij zal met de verzoeking ook de uitkomst geven*, 1 Kor. 10:13. Immers, hoe ellendig was hier de toestand van Petrus! Toch ging hij vrij en ongestoord naar buiten. Zo moet men dan niet wanhopen en werkeloos wegzinken, maar men diende in ootmoedige erkenning van eigen schuld en onmacht, met afzien van zichzelf en alle schepselen, werkzaam te zijn om zichzelf voor God aan te klagen, de schuld te belijden, zijn Rechter gerechtigheid toe te wijzen, en op de grond van Jezus' lijden en heiligheid, in de zwaarste verzoeken, om de verlossing door een almachtige hand te smeken.

DE HEERE BESCHIKTE *Petrus de vrije uitgang, nadat Petrus door het gebruiken van ongeoorloofde middelen niets anders gedaan had, dan zijn schuld en gevaar te vermeerderen.*

/ . Petrus probeerde zichzelf te redden door liegen, verloochenen, vloeken en zweren. Hierdoor vorderde hij echter niets, maar maakte zijn toestand ongelukkiger. Hij nodigde de Heere maar uit om hem tot straf over zijn zonden openlijk beschaamd te maken, te verlaten en aan de woede van de vijanden over te geven. Hij gaf de vijanden maar gelegenheid om hem met meer grond te verdenken, en als een meinedige te mishandelen. Maar de Heere bezat zo'n onafhankelijke *genade* en *macht*, dat hij deze ellendige Petrus een vrije uitgang bezorgde. En toen de Heere maar werkte, kwam Petrus ongemoeid naar buiten.

// . Het is dan een vruchteloze poging wanneer een zondaar zichzelf, zonder de Heere, uit noden en zwaarigheden probeert te redden. Hij zou nog dwazer handelen, wanneer hij zich uit een nood waarin hij zichzelf door zijn schuld gebracht had, door zondige middelen en slinkse streken meende te verlossen. Die verlost wenst te worden, moet maar, hoe eerder hoe liever, zijn toevlucht tot de Heere Messias nemen. Hij is de Held, bij Wie voorspoedige hulp voor onwaardige zondaren besteld is.

///. Men behoeft niet te vrezen dat hij de redding zal weigeren, omdat men zich door zijn slecht gedrag alle hulp onwaardig heeft gemaakt. Want hoe slecht had Petrus het hier gemaakt! Toch hielp de Heere hem uit. *Bij den HEERE is goedertierenheid, en bij Hem is grote en vele verlossing. En Hij zal Israël verlossen van al zijn ongerechtigheden*, Ps. 130:7, 8. Hij hielp Petrus hier geheel vrijwillig. Want men leest niet dat Petrus, die nog met vloeken bezig was toen de Heere hem aanzag, Hem om verlossing heeft aangezocht. Toch trok Hij hem uit de gevaren. Hoeveel te meer zal Hij Zich erbarmen over hen, die in de nood tot Hem roepen: Heere, help ons, wij vergaan!

De Heere bracht Petrus eerst naar buiten, nadat het GEVAAR OP HET HOOGSTE WAS, en nadat hij tot INKEER WAS GEKOMEN.

/. Petrus ging bij de eerste verloochening naar de voorpoort, maar hij kon niet weggan. De Heere liet dat toe, om redenen die boven in de verklaring, blz. 211, aangewezen zijn. Maar nadat Petrus' zonde en gevaar tot het hoogste toppunt waren gestegen, en nadat hij tot inkeer was gekomen, toen beschikte de Heere hem een vrije en gemakkelijke uitgang.

//. Dit diende verschillenden, die in nood en verzoeking zijn, en die vele vergeefse pogingen hebben gedaan, zorgvuldig aan te merken.

- (1) Er zijn er die zich in verzoeking en nood gebracht hebben. Ze beginnen het gevaar te bemerken. Ze zoeken de voorpoort om weg te gaan. Sommigen gebruiken kromme middelen, die tegen de oprechtheid, waarheid, of tegen de liefde jegens God, de naaste en zichzelf strijden. Maar zij vorderen niets. Het gevaar wordt groter.
- (2) Zulken dienden nu ter harte te nemen wat de ware oorzaak is, waarom al hun pogingen zo vruchteloos aflopen. Het gebeurt niet, alsof het de Heere aan wijsheid, macht, goedheid en gezindheid ontbrak om zulke ellendigen uit te helpen. Maar zij zelf zijn de oorzaak. En het is loutere goedertierenheid van de Heere, dat zij het naar hun wens niet krijgen. Want ze hebben hun zonde, schuld en onmacht nog niet recht ter harte genomen. Ze zijn nog niet verootmoedigd. Ze zijn van ongeoorloofde middelen, van het schepsel, en van zichzelf nog niet genoeg afgestoten. Ze hebben de noodzakelijkheid van de oneindige wijsheid van de Heere, Zijn macht en genade, nog niet in gezien. Ze zijn nog niet in staat om die te kunnen erkennen, en zich daaraan met onderwerping over te geven. Hierom moeten zij in de nood nog wat blijven. Het moet met hen ellendiger worden, om het een of ander te leren. En het is geen teken van toorn, maar van oneindige goedertierenheid en trouw, dat de Heere niet direct uitkomst geeft. Want als de Heere hun eerste pogingen naar hun wens had doen gelukken, dan zouden ze nog ongelukkiger zijn geworden. Ze zouden niet in de grond genezen zijn. Ze zouden hun zonde, schuld en onmacht, en de gerechtigheid, kracht en onafhankelijke gaande van de Heere, niet naar behoren hebben opgemerkt. Ze zouden voor het toekomstige niet genoeg gewaarschuwd zijn, en ook niet genoeg bevestigd zijn in de rechte weg, om veilig bewaard te worden. Ze zouden direct weer in nieuwe en grotere gevaren lopen. Het is daarom voor de genade en barmhartigheid nog geen bekwame tijd om te helpen. De goedertierenheid en trouw van de Heere eist het, dat Hij Zijn aangezicht verbergt, en heilig toelaat dat al hun ondernemingen vruchteloos aflopen, en dat hun ellenden menigvuldiger en

zwaarder worden. Het is geen bewijs van de onbekwaamheid van de dokter, of van zijn ongezindheid jegens de lijder, wanneer hij een vuile wond niet direct laat toelopen. Maar zijn getrouwheid vordert vaak dat hij tegen de begeerlijkheid van de lijder, de wond groter maakt, en meer pijn verwekt.

- (3) Die zich dan in nood en verzoeken verstandig wil gedragen, en die naar een voorspoedige verlossing wenst, moet niet *alleen* en *onbepaald* zoeken om er uit te komen, maar hij dient *eerst* en *meest* te proberen dat hij in *die rechte gesteldheid* komt, die nodig is om grondig genezen te worden. Hij moet met een levendige erkenning van zijn zonde, schuld en onmacht, naar een grondige verootmoediging vergeving en bekering staan, en hij behoort de verlossing, met afzien van zich en het schepsel, en met een ootmoedige lijdzame onderwerping, aan de Heere over te geven. Dan zal het voor de Heere bekwame tijd zijn om te helpen. Komt de zondaar spoedig in die gesteldheid, dan zal hij ook spoedig gered worden. Maar loopt hij wat om eer hij daartoe kan komen, dan mag hij ook denken dat het hoe langer hoe ellendiger zal worden, hoe schoon de middelen die hij uitgedacht heeft, ook schijnen mogen.
- (4) Maar is men in die rechte gesteldheid ingeraakt, dan behoeft men aan de verlossing niet te wanhopen; hoewel de zonde en het gevaar nu groter was geworden. Men ontmoet sommigen die dit niet recht opmerken, en daarom in een hooggaande moedeloosheid zitten. Ze probeerden zich in het begin van de verzoeking, toen zij nog niet recht verootmoedigd waren, door deze en gene middelen, ja door gebeden en smeking te helpen. Hoe langer ze daarmee bezig waren, zoveel te erger werd hun toestand. Ze zondigden veel zwaarder dan ooit tevoren. De nood en het gevaar werd groter. Nu besluiten zij zo. Heeft de Heere tevoren tegen mijn gebed geroekt, en mij in de verzoeking verlaten, dan zal Hij mij immers nu, nadat ik het veel erger heb gemaakt, niet kunnen helpen, maar voor altijd moeten verlaten. Maar dit besluit gaat niet door. Want Petrus ging ook naar de voorpoort, buiten twijfel met innerlijke zuchting: “ach! Dat God mij hier vandaan mocht helpen.” Hij moest echter blijven, en hij maakte het naderhand nog veel ellendiger. Toch volgde daar niet uit dat hij na de herhaalde verloocheningen, geheel niet verlost zou worden. Integendeel, de Heere gaf hem toen een vrije en onbelemmerde uitgang. *Petrus ging STIL naar buiten.* / . Hij was wel verplicht om zijn verloochening, die in het openbaar gebeurd was, openlijk te herroepen, en Christus, Die hij voor de mensen verloochend had, ook voor de mensen te belijden. Maar het was hier de rechte plaats en tijd nog niet. Het werd hier, niet uit gebrek van ernst en oprechtheid, maar op de wenk van de Heere, tot een betere gelegenheid uitgesteld. Toen heeft hij het ook veel nadrukkelijker en heerlijker gedaan dan het hier gebeuren kon.

// . Men ziet hier dan dat de openlijke belijdenis van openbare zonden, met wijsheid en voorzichtigheid, op de rechte tijd en plaats, tot het rechte einde gebeuren moet. Laten we dit stuk, dat in de ware Godzaligheid van een bijzonder belang is, wat nader onderzoeken. Tot een waarachtige bekering wordt ook een vrijwillige en ootmoedige belijdenis van de zonden vereist. Spr. 28:13; 1 Joh. 1:9; Jak. 5:16. Men moet de zonden, en voor *God*, en voor *mensen* belijden. *Voor God* moet men van *alle zonden*, zonder enige uitzondering, belijdenis doen. Dit is nodig, niet om God daardoor tot de vergeving van de zonden te bewegen, maar om door die weg

de vrijwillig aangeboden vergeving met bewustheid aan te nemen, en deelachtig te worden. *Voor mensen* moet men wel niet *alle*, maar *enige* zonden belijden. Het moet niet gebeuren om, zoals de roomsgezinden in de oorbiecht menen, van enig mens vergeving van de zonden te zoeken. Maar het rechte doeleinde van de belijdenis van de zonden voor de mensen kan verschillend zijn. Men kan het doen, òf om *de grootheid van de genade te roemen*, òf om *een gegeven ergernis weg te nemen*, òf om van verstandigen *raad en bestuur* in duisternissen *te ontvangen*, òf om moedeloze zielen *te bemoedigen*. Een Godzalig mens kan voor zijn medemensen van zijn grote zonde en ellendigheid een vrijmoedige belijdenis doen, opdat anderen, die van zijn genadestaat verzekerd zijn, *de grootheid van de genade* die aan hem bewezen is, zouden *erkennen en verheerlijken*. Tot zo'n doeleinde heeft Paulus zijn vijandschap en vervolging van de gemeente, bij verschillende gelegenheden beleden. Maar dan dient men voorzichtig te zijn om dat middel met wijsheid naar het doeleinde te schikken. Het is niet altijd nodig of stichtelijk dat men alle bijzonderheden en omstandigheden van zijn ellendigheden levendig beschrijft. Ook dient men goed toe te zien tot welke mensen men spreekt. Want een Godzalige zou zeer onstichtelijk handelen wanneer hij in de tegenwoordigheid van goddeloze spotters, van geveinsden, of menige zwakke Christen, een nauwkeurig verhaal van zijn bijzondere zonden en ellenden wilde doen. De spotters zouden daaruit maar gelegenheid nemen om te spotten, en om God en de Godzaligheid te lasteren. De geveinsden zouden het misbruiken om zich in hun goddeloosheden meer toe te geven. Sommige zwakke zielen zouden zich ook uit zwakheid daaraan kunnen ergeren. En zo zou de belijdenis aan het voorgestelde doeleinde in het geheel niet voldoen, maar zelfs daartegen strijden. Men moet daarom de onvoorzichtige gewoonte van enig onbedachtzame Godzaligen misprijzen, die van hun verdorven hart en hun bijzondere zonden tot allerlei soorten mensen, op allerlei plaatsen en tijden, een breed verhaal doen. Dit is des te aanstotelijker, wanneer men door gebaren en spreekwijzen duidelijk openbaar maakt, dat men het maar uit een loutere gewoonte, zonder indruk, schaamte en berouw, verhaalt. Men moet zo'n gedrag nog meer veroordelen, wanneer het voortvloeit uit een misvatting alsof de geestelijke armoede in een enkel verhaal van het verdorven hart gelegen was, of wanneer het gebeurt met dat doelwit dat anderen die het horen, van hem met verwondering zouden denken: “die man of vrouw heeft groot inzicht in zijn ellendigheid!” Of, “dat is een recht arm mens!” Want zo één bedoelt niet dat de genade, maar dat hij zelf geprezen wordt. En het gevolg is zeer ellendig. De vijanden van de Godzaligheid spotten ermee. De huichelaars proberen dat na te bootsen, en daaronder de teugel van hun goddeloosheden ruimer te vieren. En Gods tere kinderen, die bij hun hart leven, en die zulke beginsels en oogmerken bespeuren, worden daardoor innerlijk bedroefd. Heeft iemand *in het openbaar*, in *de tegenwoordigheid* van anderen, of *met* hen gezondigd, dan zal hij, wanneer hij zich waarachtig bekeert, ook geen zwaarigheid maken zijn zonde *openlijk*, of jegens hen met wie hij gezondigd heeft, te belijden, opdat de *gegeven ergernis weggenomen wordt*. Hij zal zich wel over de zonde, maar niet over de belijdenis schamen. Die de gehele gemeente geërgerd heeft, al zijn zonde voor de gehele gemeente wel willen belijden. Heeft men met andere mensen gezondigd, hen tot zonde opgewekt of geholpen, dan zal men, nadat men bekeerd is, voor hen van zonde en bekering belijdenis doen, als zij nog leven en men gelegenheid vindt om bij hen te komen. Wanneer men de naaste met woorden en daden ongelijk heeft gedaan, zodat

hij er kennis van draagt, dan zal men na een waarachtige bekering gewillig zijn om de schuld voor hem te belijden, en het gedane ongelijk naar vermogen te vergoeden. Zo'n belijdenis moet tot dit doeleinde gebeuren, dat Gods deugden en geboden, die men door de zonde verloochend heeft, weer geëerd en beleden worden; dat men de naaste, die men door de zonde geërgerd heeft, weer mag stichten; en dat men zelf tot verheerlijking van God en tot stichting van de naaste, waartoe men zich door de zonde onbekwaam had gemaakt, weer in staat mag zijn. Dit was ook het doeleinde dat Paulus bedoelde, toen hij bij verschillende gelegenheden van zijn voorgaande vervolgingen van de gemeente belijdenis deed. Maar dit dient weer op de rechte tijd, plaats en wijze te gebeuren, opdat het genoemde doeleinde het veiligst bereikt mag worden. Om deze redenen wilde de Heiland dat Petrus zijn belijdenis niet direct, in dat spottende gezelschap, maar naderhand zou doen.

Verborg zonden, die de voorzienigheid bedekt heeft gelaten, en die niet tot aanstoot van anderen openbaar zijn geworden, moet men wel zonder enige uitzondering voor God, maar in geen geval voor mensen belijden; behalve dan om in verlegenheid van een verstandige en beproefde vriend *bestuur te zoeken*. Want als iemand zijn verborgen zonden door een openlijke bekentenis wilde openbaren, dan zou hij ze daardoor sterk verzwaren, omdat die belijdenis maar dienen kon om door diezelfde zonde nu ook de naaste nog openlijk te ergeren, nadat men God in het verborgen had beledigd. Stel eens, om een voorbeeld te noemen, iemand had zich door de begeerlijkheid laten misleiden om van bijzondere goederen door een heimelijk bedrog, of van algemene landsmiddelen door bedekte smokkelarij iets te verduisteren. Zo één is verplicht die snode onrechtvaardigheid voor God te belijden; zich daarvan in waarheid tot alle gerechtigheid te bekeren; en zich met Zacheüs van dat onrechtvaardige goed te ontdoen, dat hij voldoende zeker is geen penning daarvan langer te bezitten. Maar als de voorzienigheid die zonde bedekt had gelaten, dan mag hij het door openlijke belijdenis niet openbaar maken. Want hij zou zijn ongerechtigheid daardoor sterk verzwaren. Immers, die belijdenis zou niet kunnen dienen om Gods Naam te verheerlijken, de naaste te stichten, of zichzelf tot stichting van de naaste bekwaamer te maken. Maar het zou integendeel alleen kunnen strekken, dat Gods Naam, Die men in het verborgen had onteerd, nu ook openlijk werd gesmaad; dat men door die zonde nu ook andere mensen ergerde; dat men zich tot stichting van de naaste onbekwaamer maakte; en dat men verschillende onbekeerlijke dienaren van de ongerechtigheid gelegenheid gaf, om zich in het plegen van hun heersende goddeloosheden te stijven.

Maar het kan ook gebeuren dat men *verborgen* zonden voor de naaste belijdt, om in verlegenheden van hem *bestuur te vragen*. Laat men het volgende geval nemen. Iemand was verlegen hoe hij het met dat heimelijk verkregen onrechtvaardig goed maken zou. Zo zou hij het aan een verstandige en getrouwe vriend mogen openbaren, om besturing te ontvangen. Maar hier moet men weer de grootste voorzichtigheid gebruiken. Het is niet raadzaam in zulke gevallen iedereen, zelfs elke oprechte Godvruchtige, tot zijn raadsman te nemen. Want vele waarachtig begenadigden zouden door hun zwakheid de verlegen vrager in meer verlegenheden kunnen brengen, en zichzelf alsmede anderen groot nadeel kunnen doen. Men dient in dergelijke omstandigheden niet *vele*, maar *één* verstandige, getrouwe en voldoende beproefde boezemvriend te verkiezen. Eindelijk kan men ook in sommige gevallen openbare of verborgen zonden voor de naaste belijden, om worstelende zielen daardoor

te bemoedigen. Want als iemand onder bijzondere aanvechtingen, bestrijdingen en zonden moedeloos was geworden, en aan de mogelijkheid van zijn bekering wanhoopte, dan zou het voor zo één nuttig kunnen zijn, wanneer een Godzalige die ook in die toestand geweest was, en daarvan kennelijk bekeerd was geworden, het aan die worstelende ziel openbaarde. Maar hier wordt weer de voorzichtigheid van de heiligen vereist, opdat men door dit middel het bedoelde einde veilig mag bereiken, en dat die moedeloze zich door de vergeven zonden van een ander niet gerust stelt, zonder vergeving en bekering door een levend geloof ootmoedig te zoeken en te vinden.

///. Hoewel Petrus nu op de wenk van de Heere stilzwijgend naar buiten ging, toch heeft hij naderhand vrijwillige en openbare belijdenis gedaan, en de gegeven ergernis weggenomen. Hier is dan geen verschoning voor hen, die door onboetvaardigheid, verkeerde schaamte of eigenzinnigheid, onwillig zijn hun openbare zonden ook openlijk te belijden.

II. Petrus WEENDE BITTERLIJK over zijn zonde.

/. Een evangelische droefheid over zijn zonden, gepaard met een tere liefde tot Christus, Die hem krachtig en medelijdend had aangezien, benevens een ernstig verlangen om de goedertierenheid van de Heiland te roemen, maakten in zijn lichamelijke tochten de gevoeligste bewegingen van tranen, zuchten en klagen gaande.

//. Zo ziet men ook hier in het voorbeeld van Petrus, dat tot de waarachtige bekering een wenen en klagen over de zonde vereist wordt. Jer. 31:9; Matth. 5:4; 2 Kor. 7:10; Jak. 4:9. Ondertussen moet men het wenen en klagen dat in de ware bekering plaats heeft, van andere *soorten* die in vele mensen zonder bekering gevonden worden, zorgvuldig onderscheiden. Want men vindt een *redeloze droefgeestigheid en klaaglust*, die uit een gesteldheid van het lichaam, of uit een ziekte, zonder reden geboren wordt. Daar zijn ook *gemaakte* droefheden en klachten. Want sommigen verbeelden zich dat de geestelijke armoede en het Christendom in uiterlijke droevige vertoningen en klachten gelegen is. Zulken kunnen zich er toe zetten om tranen uit te persen, een droevig gelaat te vertonen, te zuchten en te klagen, in de hoop dat ze zich daardoor bij oprechte Christenen mogen aanprijzen. Enige van Gods echte kinderen hebben zich door *een enkele gewoonte* een soort van droefheid en klagen eigen gemaakt. Want zij moesten in hun eerste verandering zware en aanhoudend benauwdheden doorworstelen. In die tijd was de droefheid en het klagen hen in waarheid zo eigen, dat ze er een soort van hebbelijkheid van kregen, die hen, nadat ze tot ruimte zijn gekomen, is bijgebleven en tot een gewoonte geworden is. Zo gauw zij van zaken van het gemoed zullen spreken, begint hun gelaat en stem droevig, zuchtend en klaaglijk te worden. Hoewel deze zwakheid oneindig verschilt van de zojuist genoemde *gemaakte* klachten van de huichelaars; en hoewel men ze in een zwak kind van God met medelijden verdragen moet; echter bestaat in zo'n gewoonte de ware droefheid van de bekering niet. Die een zwak kind van God, dat deze gewoonte aan zich heeft, in waarheid bemint, dient het met vriendelijkheid te herinneren dat het zich van die gewoonte probeert te ontdoen, en dat het de stem en het gelaat naar de gesteldheid van het gemoed en naar de natuur van de zaken waarvan het

spreekt, natuurlijk en eenvoudig probeert te schikken. Maar is die gewoonte te diep ingeworteld en een andere natuur geworden, dan moet men die zwakheid in liefde verdragen. Van de ware droefheid van de bekering moet men verder een droefheid en klagen *naar de wereld* onderscheiden. Deze heeft plaats in wereldsgezinde mensen. Het ontstaat over wereldse zaken. Men wordt droevig omdat men in de wereld niet genoeg geëerd wordt, geen geld of vermaak naar zijn begeerte kan vinden, of omdat de eigenzin niet heersen kan, maar een gestadige tegenstand ontmoet. Dit soort van droefheid kan ook wel over enige zonden zijn, voorzover die wereldse schande, schade en verdriet teweeg brengen. Eindelijk drijft het de mensen ook uit tot de wereld. Het zoekt de oorzaken van de droefheid door wereldse kunstgrepen te verdrijven. Het probeert de naaste, die meer achting dan hem bezit, of die zijn eerzucht in de weg schijnt te staan, door slinkse streken veracht en verdacht te maken, om zijn eer op de ander zijn puinhopen te bouwen. Het slaat schandelijke wegen in om voor het tegenwoordige of toekomstige meer goederen te vergaderen, of vermaak te genieten. Het neemt tot de leugen zijn toevlucht, om de schaden, schande en het verdriet, dat de zonde met zich bracht, te ontwijken. Kan hij zich door deze wegen niet naar genoegen redden, of de wereldse begeerlijkheden voldoen, dan probeert hij het verdriet door verharding van het hart te verdrukken, door een ruime dronk weg te spoelen, of door de strop een einde daaraan te maken, en zich uit de wereldse angsten in de oneindig verschrikkelijker eeuwig angsten te storten. Men ontmoet nog een andere droefheid, die men *wettisch* pleegt te noemen. Deze wordt alleen uit de vloeken van de wet en de straf van de zonden geboren. Omdat het Evangelie van de verzoening voor hem verborgen is, daarom vervult hij het ongelovige gemoed met een verschrikkelijke vijandschap tegen God, als een onverzoenlijke harde Heere. En omdat hij weet dat hij God niet veranderen of overwinnen kan, daarom probeert hij met afkerigheid van Zijn aangezicht weg te vluchten. Eindelijk is er nog een soort van droefheid en klagen, zelfs in verschillende van Gods echte kinderen, dat *uit gebrek van ernst in de geestelijke strijd* ontstaat. Want sommigen zijn aan grove zwakheden, die het wedergeboren geweten zeer beangstigen, onderhevig. Men wenst wel van deze ellendigheden meer verlost te worden. Maar men kan om verschillende redenen tot die ernst in de strijd van het geloof, die tot een voorspoedige overwinning en verlossing vereist wordt, niet geraken. Men blijft daarom onder die grovere zwakheden zitten, en men laat het arme geweten op die pijnbank liggen. Dat benauwde geweten moet dan door droefheid en klagen wat lucht zoeken. Dan klaagt het uit loutere moedeloosheid. Dan laat het zich in zijn haasten door de verdorvenheid misleiden, om zich te gedragen alsof dat klagen de zwakheden wat verschoonde. Ja, wanneer de duisternis en verwardheid in de ziel op het hoogste is, kan men zich in onbedachtzaamheid wel eens laten opdringen, alsof dit soort van klagen ook tot de geestelijke armoede behoorde, en een voortreffelijkere deugd was, dan een ernstige geloofsstrijd, die de satan als een wettische eigen werk verdacht probeert te maken. Van bovengenoemde soorten van de droefheid, is *de droefheid naar God*, die in de ware bekering plaats heeft, wezenlijk onderscheiden. Deze wordt geboren uit een waarachtig geloof, dat God als het verzoende hoogste Goed in Christus beschouwt, en uit een ongeveinsde liefde, die dat echte geloof gaande houdt. Het gaat over de zonde, voorzover men daardoor dat verzoende beminnelijke Opperwezen beledigt, Zijn ongenoegen verwekt, en Zijn gemeenschap moet missen. Het is ook over de straffen van de zonde gevoelig, omdat het ons niet ontmenst, en ook niet onder schande en schade ongevoelig maakt.

Maar de straf is het niet alleen die hem beroert. Want hij zou innerlijke smart hebben, hoewel hij zeker wist dat hij niet de minste kastijding wegens enige zonde te vrezen had. Straffen en kastijdingen vallen hem allerpijnlijkst, wanneer hij ze als tekens van Gods ongenoegen beschouwt. Het drijft de zondaar uit om tot de verzoende God de toevlucht te nemen, om zich voor Hem te verootmoedigen, de zonde te belijden, God te rechtvaardigen, Zich aan Hem te onderwerpen, een genadige vergeving en vrijmaking in Jezus' gehoorzaamheid en voorbedding te zoeken. Het eigen wezen van de droefheid is niet zozeer in lichamelijk gevoelige aandoeningen van benauwdheid, tranen en misbaar gelegen. Want die dingen worden wel eens in mensen gevonden die van alle waarachtige droefheid ontbloot zijn. En integendeel kan iemands ziel wel bitterlijk bedroefd zijn, hoewel hij wegens verschillende oorzaken geen tranen kan storten. Maar de eigen natuur van deze droefheid bestaat in redelijke werkzaamheden en aandoeningen van de ziel. Het wordt bij de zonde bepaald. Het ziet de onbetamelijke, schandelijke en schadelijke van de zonde, die tegen een verzoende God begaan is, met min of meer helderheid onderscheiden en levendig in. Het ondervindt er een innige afkeer van, en een berouw erover. Het maakt de ziel werkzaam om door de rechte weg de vergeving en vrijmaking van zonden deelachtig te worden. Deze redelijke werkzaamheden van de droefheid kunnen ook in het lichaam verschillende gevoelige aandoeningen van benauwdheid, tranen, zuchten en misbaar gaande maken; die men echter als minder voorname gevolgen van het wezen van de droefheid moet aanmerken. Deze schikken zich naar de verschillende gematigdheid van de mensen, en naar verschillende andere toevallige omstandigheden. *Zie hierover breder in de Aanmerkingen over 2 Kor. 4:6, blz. 117-119.*

///. Behoort de droefheid naar God tot een waarachtige bekering, dan moet een kind van God het voor een groot voorrecht achten, wanneer het over zijn zonde bedroefd mag zijn. Redeloze beklemdheden, de droefheid naar de wereld omdat het niet naar de zin van het vlees gaat, en ongelovige moedeloosheid die allerlei kwaad voorspelt en ons van de Heere drijft, zijn zeer schadelijke aandoeningen, die men in zichzelf en in anderen met alle ernst moet tegengaan. Maar een evangelische droefheid over de zonde is een dierbare zalige gemoedsgestalte. Een Godzalig mens, die over zijn zonde beangst, beschaamd, verlegen schreit, weent en klaagt, en die voor de kastijdingen van de Heere innerlijk bevreesd is, maar onder dit alles aan het werk blijft en zich tot de Heere probeert te wenden, is veel gelukkiger dan een Godzalige, die zich door een aangenaam zinnelijk gevoel laat misleiden, om over zijn zonden, onder de naam van zwakheid en een verdorven hart, gemakkelijk heen te stappen, en zich met enige luchtige scheldnamen die vaak op een scherts lijken, er snel vanaf te maken. Want de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid. 2 Kor. 7:10.

////. Men ziet hier dan hoe vreemd zij van de waarachtige bekering zijn, die de ware droefheid over de zonde nog missen.

- (1) Men ontmoet enige mensen die zichzelf en anderen proberen te overreden, dat wenen en klagen over de zonden een onbetamelijke zwakheid van geest is, die voor een man van fatsoen, of voor een mannelijke Christen geheel niet past. Bij sommigen vloeit deze dwaling voort uit de ongodistische beginselen van de Deïsten, waarmee zij bewust of onbewust besmet zijn. Bij anderen is het een

vrucht van de grootsheid, losheid en ongebondenheid van het leven, waarvan zij vrezen dat die door de droefheid over de zonden gestoord mocht worden. Er zijn ook enige burgerlijke zedige mensen, die, omdat ze van een levendig Christendom afkerig zijn, deze misvatting vasthouden, opdat ze des te geruster op de zorgeloze weg van eigen gerechtigheid mogen wandelen. Gelijk deze mensen zichzelf door genoemde dwaling tegen alle droefheid proberen te verharderen, zo proberen ze ook hun naasten daartegen te waarschuwen, of daarvan af te brengen. Dan beschimpen of bekijven ze de treurigheid, het wenen en het klagen over zonden als een verachtelijke laagheid van geest, als een uitwerking van de zwarte gal, of als een fijnmelachtige geveinsdheid. Dan raden zij bedroefde zielen aan om zich in die treurigheid niet toe te geven, maar om het door zondige gemakkelikheden te verdrijven. Dan beleggen zij ijdele bijeenkomsten, of zij gebieden hen, waarover zij gesteld zijn, daarheen te gaan, opdat ze hun droefheid daar verliezen mogen. Er zijn er ook die zeer verstandig en Christelijk menen te handelen, wanneer zij door het aanraden van enige dode uiterlijke betrachtingen, van lezen, bidden en een eerbaar leven, of door het opdringen van een ongegrond dood geloof en hoop, treurige zielen van hun droefheid proberen af te trekken. Maar zij allen, die van de ware droefheid zo laag denken en spreken, maken daardoor hun eigen laagheid van geest zeer duidelijk openbaar. Want het is buiten alle tegenspraak een recht lage geest, die zich zodanig heeft laten verkrachten, dat hij de allereerste en algemene beginselen van de menselijke rede niet langer kan vatten of redelijk gebruiken. Het moet een onedel gemoed zijn, dat zich door de onedelste redeneringen en begeerlijkheden zodanig heeft laten overwinnen, dat het in het hoogste kwaad geen kwaad kan zien. Hoe zwak is die geest, die zich zo gemakkelijk heeft laten overmannen, dat hij de menselijkheid zelf verloren heeft, en het als een onedele laaggeestigheid aanziet! Want wie twijfelt of het behoort tot de redelijke menselijke natuur, dat men het kwade van het goede kan onderscheiden, dat het gemoed overeenkomstig de aard van de zaken werkzaam is, dat het van zijn eigen verderf een afkeer heeft, en dat men zich naar buiten als zodanig gedraagt als het gemoed van binnen gesteld is. Al deze eigenschappen van de menselijke natuur proberen zij te vernietigen, die het wenen over de zonde, het allergrootste kwaad, als een laagheid van geest, uit het mensdom proberen weg te nemen. Gewis, ik kan niet begrijpen dat een mens tot groter zwakheid en laagheid van geest kan komen, dan wanneer hij zich verbeeldt dat hij een stuk hout in de hand van een blind noodlot is, en daarom als een stok ongevoelig moet zijn; of wanneer iemand de menselijkheid en het Christendom belijdt, en toch die Stoïsche en Deïstische dwaling aangaande de ware droefheid daarmee wil verenigen. Immers, elke Christen diende te weten, te geloven, te belijden en te bevinden, dat de ware droefheid over de zonden een wezenlijk stuk van de bekering is, zonder welke geen zondaar de zaligheid kan verwachten. Zij dan, die de ware droefheid, het wenen en klagen over zonden, bespotten, veroordelen en tegengaan, gedragen zich als volslagen vijanden van de menselijkheid, het Christendom en de waarachtige bekering. Men geeft voor dat oprechte Christenen over hun gelukkige staat, dankbaar, vrolijk en gemoedigd moeten zijn. Ik stem dat volkomen toe. Wij zullen dit over een volgende stof, gelieft het God, nader tonen. Maar het is ook waar dat de Christelijke blijdschap met een evangelische droefheid niet alleen bestaanbaar is,

maar ook in mindere of meerdere mate vergezelschap gaat. Want hoe meer iemand zich in God verblijdt, zoveel te meer zal hij ook bedroefd worden over zijn zonden, waardoor hij zijn genadige Bondsgod beledigt. En hoe droeviger iemand over zijn zonden is, zoveel te meer zal hij zich over de genade die aan zo'n zondaar bewezen is, ook verheugen. Paulus voegt dit samen: *als droevig zijnde, doch altijd blijde*, 2 Kor. 6:10. En Petrus was buiten alle tegenspraak een oprechte Christen. Toch weende hij bitterlijk over zijn zonden. Misschien denkt iemand: “Petrus had bijzondere redenen om te wenen, omdat hij zo buitengewoon zwaar gezondigd had; waarvan men echter geen besluit maken kan op alle Christenen die onberispelijk leven”. Hoe schoon deze uitvlucht ook mag schijnen; hij is toch zeer gemakkelijk te weerleggen. Want het blijkt tenminste uit het voorbeeld van Petrus, dat Christenen over hun zonden bedroefd zijn en wenen. Vereisen buitengewoon zware zonden een buitengewoon zware droefheid, dan zullen toch gewone zonden een gewone droefheid vorderen. Omdat nu de allergrootste Christenen, die in de wereld onberispelijk wandelen, in deze onvolkomenheid nog gedurig onder hun allerbeste verrichtingen zondigen, dan volgt immers dat zij ook verbonden zijn om gedurig over hun zonden bedroefd te zijn. Stemt men toe dat Petrus, die zo zwaar gezondigd had, met recht bitterlijk weende, dan zal men niet kunnen ontkennen dat zij, die nog veel zwaarder dan Petrus zondigen, ook billijk daarover zwaarder dan Petrus wenen moeten. Hieruit volgt nu ontegenzeglijk dat zij, die zozeer tegen de Christelijke droefheid gekant zijn, de gewichtigste redenen hebben om nog zwaarder dan Petrus te wenen; omdat zij gedurig onbegrijpelijk veel zwaarder zondigen dan Petrus gedaan heeft in de zaal van Kajafas. Want Petrus zei alleen in die zware verzoeking, ik ken die Mens niet, Die hij voor en na die verzoeking in een oprecht geloof en liefde vrijmoedig voor God en mensen beleed. Maar zij zeggen gedurig, met sprekende daden, ook in hun grootste zedigheid, die zij zonder Christus als hun gerechtigheid betrachten: ik ken die Mens niet, en zij schamen zich om Hem en Zijn gerechtigheid te belijden, of met enige mensen daarvan naar het leven te spreken. Petrus kende Hem toch in waarheid; hoewel hij door vrees verbijsterd, zei, ik ken Hem niet. Maar zij spreken de waarheid, wanneer ze zeggen: ik ken Hem niet; en ze veinzen wanneer ze door een huichelachtige bekentenis van de lippen zeggen: ik ken Hem. Petrus verloochende Hem uit zwakheid, maar zij doen het uit ongeloof en afkerigheid. Petrus herriep het binnenkort, en kwam openlijk des te onversaagder voor Hem uit. Maar zij volharden in hun verloochening van Christus, zonder bekering. Wat dunkt u? Is dan de zonde van deze lieden niet onbegrijpelijk zwaarder dan die van Petrus? En moesten deze dan niet veel zwaarder dan Petrus wenen, als ze zich overeenkomstig hun toestand gedragen wilden?

- (2) Anderen stemmen het wel toe, dat men over zonden treuren moet. Maar zijzelf hebben die droefheid naar God nog nooit ondervonden. Deze mogen dan ook verzekerd zijn dat zij nog onbekeerd, en onder de heersende macht van de geestelijke dood gevangen liggen.
- (3) Sommigen verbeelden zich dat zij de ware droefheid ondervinden. Ze eigenen zich de belofte: zalig zijn die treuren, want zij zullen vertroost worden, onbedachtzaam toe. Maar wanneer men hun droefheid wat nader onderzoekt, dan blijft het al gauw dat het de rechte treurigheid niet is. Het is maar een redeloze

droefgeestigheid, een gemaakt klagen, een droefheid naar de wereld, of een knechtelijke schrik, welke soorten van droefheid boven nader beschreven zijn. En wanneer zij hun droefheid vergeleken met de eigenschappen van de ware droefheid, boven, blz. 225 aangewezen, dan zou hun eigen geweten hen aanzeggen dat geen één ervan in hun treurigheid te vinden was. Ze doen zichzelf dan het grootste onrecht aan, wanneer ze zich voor waarachtig bekeerde houden, en zich met de belofte van vertroosting, aan de ware treurigen gedaan, zonder grond vertroosten willen.

V. Gelijk de donkerste van Gods echte kinderen alle wezenlijke stukken van een waarachtige bekering uit eigen ervaring kennen, zo kunnen ze ook de droefheid naar God, wanneer ze maar bedaard bij zichzelf stilstaan, in zich gewaar worden.

Het is wel waar dat sommigen, die op een zinnelijk gevoel al te zeer gezet zijn, en het wezen van de droefheid in een lichamelijke beroering stellen, vaak twijfelen of ze wel ooit een recht gebroken hart, en een levendige droefheid naar God ondervonden hebben, omdat zij van zo'n benauwdheid en beroering, als ze in anderen menen te ontmoeten, zelf weinig weten. Maar wanneer dezen hun vooroordelen, voor anderen en tegen zichzelf, konden afleggen -; wanneer zij wat van het wezen van de droefheid, boven, blz. 226, en de daar aangehaalde plaatsen gezegd is, in een bedaarde overweging namen -; en als ze hun ziel daarmee vergeleken, dan zouden ze door de waarheid gedrongen worden, om God de eer te geven, en dankbaar te erkennen dat een onafhankelijke erbarming ook hun stenen hart in een vlezen verandert had. Want nadat God in hun hart geschenen, en hen de verlichting van de kennis van Zijn heerlijkheid, in het aangezicht van Christus geschonken heeft, waardoor hun ziel in liefde tot God en Zijn dienst gekeerd werd, worden ze bij zoveel zonden en slechtheden in hun gemoed, gedachten, begeerten, woorden en alle werken bepaald, dat zij een groot stuk papier en meer tijd dan zij misschien denken, nodig zouden hebben, als ze ordentelijk zouden opschrijven welke zonden en ellenden zij in genoemde dingen sinds hun verandering al hebben moeten opmerken. Ze vinden in hun zonden zoveel walgelijkheid, schandelijkheid en schadelijkheid, dat zij de eigenlijke erkenning die zij in hun gemoed daarvan hebben, onder geen woorden brengen kunnen die het volmaakt uitdrukken. Horen zij een redenaar, die de kunst verstaat om de zaken onder de levendigste denkbeelden te brengen, en met de nadrukkelijkste woorden, naar de volmaaktste regels van de welsprekendheid, uit te drukken, van de walgelijkheid van de natuur en van de zonde spreken, dan denken ze: "ach! ik ellendige ben nog walgelijker en schandelijker dan hij gezegd heeft". En dit is de eigenlijke reden waarom zij geloven dat geen mens op aarde zo walgelijk is als zij zichzelf bevinden. Want omdat zij van het hart van een ander niet anders dan door woorden en daden kennis kunnen hebben, en omdat geen daad, gebaar of woord in staat is de levendige erkenning, die zij van de walgelijkheid van hun natuur en zonden hebben, volmaakt uit te drukken; en omdat zij het dus van anderen nooit zodanig kunnen horen, als zij het zelf bevinden, daarom komen velen op die gedachten, en geloven het als een volstreckte waarheid, dat geen mens op aarde aan zo'n walgelijke natuur, gedachten, woorden en werken, als zij bevinden, onderhevig is. Ze gevoelen zo'n afkeer van hun zonde, dat het gemakkelijkste leven omwille van de zonden hen wel eens tot een last kan worden. En wanneer sommigen maar zeker wisten, dat hun dood een einde aan hun zonde zou maken, dan zouden ze er niet veel

tegen hebben dat het vermakelijkste leven met een akelige dood verwisseld werd. Ze hebben zoveel tegen de zonde die in hen woont, dat zij zich niet alleen zelf tot een last zijn, maar ook vaak welmenend denken dat de gehele aarde onder hen, als een ondraaglijke last, zuchten mag. Ze gevoelen een innig berouw dat zij zo slecht zijn. Gewis, men moet van hen, die zo zijn, denken dat zij bitter bedroefd van ziel zijn. Hoewel zij wegens de gesteldheid van hun lichaam geen tranen kunnen storten. Maar de meeste van hen, die wegens gebrek aan gevoelige aandoeningen hun droefheid verdenken, openbaren hun treurige gemoedsgestalte ook naar buiten. Men kan de benauwde gesteldheid van het gemoed uit hun droevig gelaat dikwijls duidelijk genoeg lezen. Hun oog kan wel eens tot God druipen, zelfs omdat zij naar hun gedachten niet droevig genoeg zijn. En hun droevige klachten voor God en mensen zijn levendige getuigen van de treurigheid van hun harten.

III. DE WERKENDE OORZAAK *die Petrus tot inkeer bracht, en onder een bitter gewezen naar buiten deed gaan, was dat de Heere HEM AANZAG.*

/. Petrus had tevoren al geprobeerd om weg te gaan. Maar de voorpoort van de zaal en het hart van Petrus bleven onder die pogingen gesloten. Maar toen Christus aan die baldadige knechten was overgegeven, en toen de ogen, handen en moedwil van die boosdoeners op de Heiland vielen, toen zag de Heere Petrus genadig en krachtdadig aan, en toen kwam Petrus tot inkeer, de deur kwam open, en Petrus weende bitterlijk. //. Men ziet hier dan dat zij, die zichzelf zonder de Heere proberen te redden, te bekeren, en hun hart te verbreken, vergeefse arbeid doen. Wenst iemand grondig bekeerd, over zijn zonden bedroefd, en uit gevaren gered te worden, laat die zoeken, hoe eerder hoe liever, zijn eigen onmacht en onwaardigheid te erkennen, het bij zichzelf op te geven, en tot de Heere de toevlucht te nemen, dat Die op de grond van Zijn voldoening, hem genadig en krachtig mag aanzien.

IV. *Lukas heeft deze geschiedenis aangetekend, OPDAT MEN VAN JEZUS' MESSIASCHAP VERZEKERD IS, en opdat een ellendige zondaar BIJ DEZE JEZUS ZIJN ZALIGING GELOVIG ZOEKT.*

/. Want hij die zijn ellendige, trouweloze en zwakke Petrus zo genadig herstelde, moet zeker de Messias zijn. En de allerellendigste behoeft geen zwaarigheid te maken om tot Hem te komen. Zie boven, blz. 215. //. Die dan van deze geschiedenis het rechte gebruik wil maken, dient ook daaruit te leren dat Jezus machtig en gewillig is hem, hoe ellendig hij ook mag zijn, te zaligen. Hij moet tot Hem komen, zich aan Hem aanbieden, en de zaliging van Hem verwachten.

8. Aanmerkingen over Titus 3:8

Dit is een getrouw woord, en deze dingen wil ik, dat gij ernstelijk bevestigt, opdat degenen, die aan God geloven, zorg dragen, om goede werken voor te staan; deze dingen zijn het, die goed en nuttig zijn den mensen.

§ 1.

De gemeenten op het eiland Kreta waren aan vele *inwendige en uitwendige verzoeken*, tot *schadelijke en schandelijke dwalingen in leer en leven* blootgesteld. (1) Want vooreerst was die landaard, behalve de verdorvenheden die zij met alle mensen gemeenschappelijk hebben, nog aan *bijzondere lasteren* die hen boven anderen eigen waren, naar de uitspraak van hun eigen dichter, door Paulus toegestemd, onderhevig. Hoofdst. 1:12. Deze heersten niet alleen in de onbekeerden van dat eiland, maar zij hadden ook verschillende overblijfsels in het vlees van de waarachtig bekeerden nagelaten, waardoor die in allerlei *inwendige verzoeken* raakten. (2) Die inwendige verzoeken werden ten andere sterk verzwaaard door vele *uitwendige*, die de naamchristenen en valse apostelen hen veroorzaakten. Want deze verleidende mensen spanden al hun krachten in om de gemeenten van de ware Godzaligheid en de Christelijke vrijheid, tot ijdele beuzelingen, en een gruwelijke ongebondenheid die de heerschappij veracht en de snoodste zonden geoorloofd rekent, onder een schone schijn, ongelukkig te vervoeren. Zie hoofdst. 1:10, 11, 14, 15, 16; 3:1, 2; vergelijk Judas :4, 8, 9, 10.

§ 2.

Paulus had zijn Titus op Kreta gelaten (1) en bevolen hoe hij zich *gedragen* moest, (a) om *de gemeenten* deels in hun dierbaar *geloof te versterken* en verder *op te bouwen*,

(b) en deels tegen genoemde inwendige en uitwendige verzoeken *te waarschuwen* en *te besturen*. (2) Wat hij hem dienaangaande tevoren mondeling geboden had, beveelt hij hem nu *schriftelijk*; opdat hij des te meer ingang bij de gemeenten mocht vinden.

§ 3.

Volgens die meermalen gegeven last, moest dan Titus tot *opbouw* en *bescherming* van de gemeenten, A. zijn *eerste* zorg laten gaan, dat er van stad tot stad *bekwame en getrouwe ouderlingen gesteld* werden, om over de kudden van de Heere tegen de dreigende gevaren *gedurig te waken*, hoofdst. 1. B.

Daarna diende hij de gezonde *leer der waarheid*, die naar de Godzaligheid is, en die lijnrecht tegenover de bovengenoemde dwalingen stond, ernstig *in te planten* en een *ieder te vermanen* hoe men zich in zijn betrekking in de *huiselijke staat*, in de *burgerschap*, en de *godsdiens*t houden moet. A. In de *huiselijke* staat moest hij een ieder vermanen om zich in zijn betrekking Christelijk te gedragen, en zich zorgvuldig te wachten voor al die lasteren, die zij in hun onbekeerde landgenoten bemerkten. Hoofdst. 2. B.

In de *burgerlijke staat* moest elke Christen uit aanmerking van de ontvangen genade, zich jegens zijn overheid en medeburgers onderdanig en zachtmoedig bewijzen. Hoofdst. 3:1-7. C.

Ten aanzien van de *godsdiens*t in het algemeen aangemerkt, moest Titus de gemeenten betogelijk onderwijzen, waarin de voornaamste *hoofdzaak* ervan gelegen is, en wat de schadelijkste *hinderpalen* waren, die er het meest nadeling voor konden zijn. □ De *hoofdzaak* waarop het in de godsdiens voornamelijk aankomt, is het *zorgvuldig voorstaan van goede werken*, vs. 8. □ De *hinderpalen* die de godsdiens de grootste schade doen, zijn voornamelijk onnutte *bespiegelingen*, *twistvragen* en *ketterse mensen*, vs. 9-12.

§ 4.

De woorden dan, die wij een weinig nader wensen te overwegen, behelzen (1) een ernstige *aanprijzing* van de *voornaamste hoofdzaak* van de gehele godsdiens, die hierin bestaat dat alle gelovigen een evangelische zorg moeten dragen om goede werken voor te staan, omdat die goed en nuttig voor de mensen zijn; (2) door de apostel voorgesteld als een veilig *middel (a)* om in de ware Godzaligheid *toe te nemen (b)* en voor schadelijke afdwalingen in leer en leven *bewaard* te worden.

§ 5.

In deze allergewichtigste stof ontmoet men *twee hoofdstukken*. (1) *Eerst* een ernstige *aanprijzing*, (2) en *dan* een heldere *beschrijving* van de voornaamste *hoofdzaak*, waarop het in de gehele godsdiens aankomt.

§ 6.

Het schijnt dat ook al in Paulus' tijden, zoals in onze dagen, een grote donkerheid en ongezinndheid omtrent evangelische goede werken onder allerlei soorten van mensen plaats heeft gehad. Want de hoogwijze apostel oordeelt het nodig dat hij, als hij van deze dingen wil spreken, een ernstige AANPRIJZING vooraf liet gaan.

Hij leidt het af uit *twee beginselen*. (1) Eerst uit de *natuur van de waarheid*; (2) daarna uit zijn ernstige *wil*, dat Titus het met *alle ernst bevestigde*.

§ 7.

De *eerste* reden van aanprijzing, aan de *natuur van de waarheid* ontleend, luidt zo: DIT IS EEN GETROUW WOORD.

§ 8.

De apostel noemt de zaak die hij hier aanprijst □(logos), EEN WOORD. Een *woord* betekent eigenlijk zekere tekens, door een redelijk wezen samengevoegd, om daardoor enige zaak of waarheid aan anderen bekend te maken. Hier betekent het de *waarheid* zelf, door gepaste, waarachtige en verstaanbare woorden uitgedrukt. Het schijnt ook met de stijl van Paulus en met het oogwit van deze brief het meest overeen te komen, dat men er hier door verstaat, niet de waarheid waarvan hij *zo even tevoren* gesproken had, maar die waarvan hij *zo direct melding zou maken*. Het is die waarheid, dat *zij die aan God geloven, zorg moeten dragen om goede werken voor te staan; en dat het deze dingen zijn, die goed en nuttig zijn den mensen*. 1. Sommigen brengen dit woord tot het voorgaande, waarvan de apostel in vs. 3-7 gesproken had. En dan zou de betekenis zijn: *die waarheid van onze ellendigheid, en van de heerlijke verlossing daaruit, door de zaligmakende genade*, is een getrouw woord, en ik wil dat u die ernstig bevestigt, opdat zij die aan God geloven, *daardoor mogen bekwaam gemaakt, opgewekt en bestuurd worden, om evangelische goede werken voor te staan*. Andere passen het rechtstreeks op het volgende toe. En dan zou de apostel willen zeggen: *die waarheid, dat zij die aan God geloven, zorg moeten dragen om goede werken voor te staan, enz., is een getrouw woord, en deze dingen wil ik dat gij ernstig bevestigt*. Hoewel de eerste opvatting zeer zinrijk en stichtelijk is, toch schijnt de laatste hier door Paulus bedoeld te zijn. Want (1) de spreekwijze, dit is een getrouw woord, ziet in Paulus' schriften doorgaans op het volgende. 1 Tim. 1:15; 3:1. (2) Het voornaam oogmerk dat de apostel in deze brief bedoelt, is de verdediging van de goede werken, tegen hen die Gods genade tot goddeloosheid misbruiken wilden. Het was dan zeer gepast te herinneren, dat het voorstaan van goede werken een Deze waarheid werd hier zeer gepast onder de benaming van *een woord* voorgesteld. Want

- (1) het bestaat in *denkbeelden* die met de natuur van de zaak volstrekt overeenkomen, in onveranderlijke *redenen* gegrond zijn, en op de allerredelijkste wijze onverbrekelijk *samenhangen*. *Het is een woord van waarheid en van een gezond verstand*, Hand. 26:25.
- (2) Het is met *verstaanbare woorden* in Gods Woord, dat onze onfeilbare regel is, op onnoemelijke plaatsen uitgedrukt. Men zie maar, om enige te noemen, Gen. 17:1; Ps. 2:11; Ps. 50:23; Pred. 12:13; Jes. 1:16, 17; Micha 6:8; Matth. 5:16; 7:21, enz.
- (3) Het is eindelijk een woord dat men op alle plaatsen, tot alle mensen, openlijk en vrijmoedig mag *uitspreken* en *navertellen*, zoals de apostel zijn Titus direct herinnert.

§ 9.

Men mag het met volkomen vrijmoedigheid verkondigen, omdat de apostel het als een GETROUW woord aanprijst (pistos), *getrouw*, beduidt iets dat *zeker, geloofwaardig* en *bestendig* is. Al deze eigenschappen zijn ook aan dat woord, dat de

apostel hier aanprijst, in de volkomenste nadruk eigen. Het is een woord van een volstrekt *zekere waarheid*. Want:

- (1) het is de inhoud van het *profetische woord*, dat zeer vast en zeker is, zoals boven reeds is aangemerkt.
- (2) Het steunt op *onveranderlijke gronden*, waarmee het zo vast *verbonden* is, dat men het er onmogelijk van kan afscheiden.
- (a) Het vloeit onmiddellijk en onafscheidelijk uit *de natuur van God, van de mens*, en van de gehele *zaligmakende genade*.
- (b) Het wordt bevestigd door de *ondervinding* van een ieder, die God een oprechte deelgenoot van de zaligmakende genade gemaakt heeft. Want zo gauw een levend geloof in iemands hart wordt ingeschapen, bevindt hij ook een krachtige verplichting van een innigste gezindheid, om goede werken als zijn zaligheid voor te staan. Is het zeker, dan moet het ook *geloofwaardig* zijn. Het is een woord dat door zijn zekerheid, voortreffelijkheid en uitnemende nuttigheid, het gehele gemoed tot een levendige getrouw woord is, en dingen die Titus ernstig moest bevestigen.
- (3) Het woordje (*hina*), door *opdat* overgezet, geeft hier niet te kennen dat het voorstaan van de goede werken hier voorkomt als het *doeleinde* van die dingen, die Titus ernstig bevestigen moest, maar dat het *de zaak zelf is*, waarvan hier gesproken wordt. Deze betekenis moet dit woordje in Joh. 17:3 buiten alle tegenspraak hebben. *geloofstoestemming* en *omhelzing* moet overhalen en aan zich vast *verbinden*. Want de *zekerheid* van dit woord is zo grondig, naakt en openbaar, dat een ieder die het maar bedaard beschouwt, zijn *toestemming* daaraan moet geven. De *dierbaarheid* en uitgebreide *nuttigheid* ervan, schijnt ook uit de natuur van de zaak, uit Gods Woord, en de ondervinding, zo helder en krachtig door, dat een oprecht gemoed het als een woord der zaligheid volvaardig moet omhelzen.

Uit het gezegde volgt nu ook vanzelf, dat het *bestendig* moet zijn.

- (1) Het is en *blijft altijd*, in welke gevallen men ook mag zijn, *datzelfde* zekere, geloofwaardige, zalige woord. Hoe levendig en opgewekt een Christen zijn mag, dan is het toch voor hem een gepast, zeker en geloofwaardig woord, dat hij zorg moet dragen om goede werken voor te staan. Bevindt hij zich integendeel in de dikste duisternis, verzoeking en zwakheid, dan blijft het ook voor hem, in die toestand, een zeker, geloofwaardig en verplichtend woord, dat hij zorg moet dragen om goede werken voor te staan.
- (2) Het is altijd hetzelfde woord, niet alleen in een afgetrokken *stelling*, maar ook *in de oefening en uitkomst*. Een ieder die het doet, ondervindt ook dat het goed en nuttig is voor de mensen; zoals de stellige waarheid geleerd had. Ps. 19:12.

§ 10.

Hoewel het volstrekt zeker is dat dit woord alle genoemde eigenschappen bezit, toch zij er velen die wegens onoplettendheid, blindheid en afkerigheid van hun eigen zaligheid, het niet duidelijk inzien, grondig geloven, of ernstig betrachten. Hierom was het dan nodig dat Titus deze dingen duidelijk *verklaarde* en betogelijk *inscherpte*, zoals de apostel erbij voegt: EN DEZE DINGEN WIL IK DAT GIJ ERNSTIG BEVESTIGT.

§ 11.

De zaken dan, waarop Titus zich in zijn dienst het meest moest richten om ze aan te dringen, noemde de apostel DEZE DINGEN, □(tauta). Het zijn *diezelfde dingen*, die hij zoëven, onder de benaming van een *getrouw woord* had voorgesteld. De apostel, die verder van deze zaken spreekt, wil dat Titus zijn aandacht er *gestadig* op *gevestigd* zou houden. Daarom gebruikt hij dat nadrukkelijke woordje □(tauta), DEZE VOORNAME, NAUWKEURIG AANGEWEZEN dingen. Immers, (1) het zijn dingen die de *voornamen hoofdzaken* van zaligheid en Godzaligheid uitmaken. Want het wezen van onze zaligheid bestaat daarin, dat wij in de gemeenschap met God staan, Hem kennen, beminnen en gehoorzaam zijn. Ps. 19:12. Alle andere weldaden van het genadeverbond zijn niets anders dan middelen, die maar dienen om de mens tot de betrachting van goede werken, of de gehoorzaamheid aan God, als tot het voornamen hoofdeinde, terug te brengen. Dus heeft God ons *uitverkoren*, *OPDAT* wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde, Ef. 1:4. Christus heeft Zichzelf voor ons gegeven, *OPDAT* Hij ons zou verlossen van alle ongerechtigheid, en Zichzelven een eigen volk zou reinigen, ijverig in goede werken, Tit. 2:14. *Want* wij zijn Zijn maaksel, geschapen in Christus Jezus TOT goede werken, Ef. 2:10. *En bij de Heere is vergeving*, *OPDAT* Hij gevreesd wordt, Ps. 130:4. (2) Het zijn nauwkeurig *bepaalde dingen* die Titus moest aandringen, met *uitsluiting* van andere, die er geen betrekking op hadden. Hij moest *deze dingen* ernstig bevestigen, maar andere *onnutte ijdele dingen*, als *dwaze vragen*, *geslachtsrekeningen*, *twistingen en strijdningen over de wet*, in vs. 9 uitdrukkelijk genoemd, weerstaan. (3) De apostel zegt: *deze dingen*; alsof hij gevreesd had dat Titus zijn aandacht er niet sterk genoeg op gevestigd had, of dat hij misschien daaromtrent enige verandering mocht toelaten. § 12. Zo gewichtig deze dingen waren, zo ijverig moest Titus dan zijn om aan de verdorvenheid in deze dingen geen haarbreed toe te geven, maar om ze ERNSTIG TE BEVESTIGEN. Het woord (diabebaioushai), *ernstig bevestigen*, beduidt eigenlijk een zaak op vaste voeten en gronden, zodanig *door en door vast te maken*, dat het altijd bestendig en onbeweeglijk blijft staan. Hier betekent het een gegronde betoging van dat getrouwe woord, dat zij, die aan God geloven, zorg moeten dragen om goede werken voor te staan, waardoor deze waarheid in het gemoed van de mensen op onbeweeglijke gronden zodanig wordt vastgemaakt, dat het daar bestendig vast staat, gekend, geloofd, en gedaan wordt. Het is hier hetzelfde als *het woord in iemand te planten*, Jak. 1:21. Deze eigenschap is dubbel waard dat wij het een weinig nader ontleden. De *plaats* dan waar Titus deze dingen vast moest maken, en de *akker* waar hij dit woord planten moest, was de *redelijke ziel* van elk lidmaat van de gemeente op Kreta. Hij moest zich niet vergenoegen met deze woorden *in de lucht* maar heen te zeggen, maar hij moest ze in *de gemoederen*, in *het verstand en de wil* van de mensen, grondig proberen te bevestigen. Zou dit nu op de rechte wijze gebeuren, dan diende hij zijn eerste zorg te laten gaan, om deze dingen de mensen *door een duidelijke en onderscheiden verklaring* in het verstand te brengen. Want het is volstrekt onmogelijk dat een redelijk mens van een zaak volkomen overreed is, als hij het niet eerst duidelijk en onderscheiden begrijpt. Ik wil niet zeggen, dat hij de manier, hoe de zaak is, moet vatten. Maar die stukken, die hij daarvan gelooft, moet hij eerst kennen als hij ze geloven zal. Het was niet genoeg dat Titus deze dingen door een duidelijke verklaring in het verstand bracht, maar hij moest ze daar zo duidelijk, levendig en krachtig proberen voor te stellen, dat ze ook door het verstand, *in de wil* en *alle*

vermogens van ziel en lichaam drongen. De redelijke wil moest ze omhelzen. De gedachten, woorden en werken moesten daardoor geregeld worden. De gemeenten moesten de waarheid betrachten in liefde.

Na, of onder zo'n duidelijke verklaring, moest hij de zekerheid, nuttigheid en noodzakelijkheid van de waarheid *op onwrikbare gronden vast maken* en betogen. (1) Hier diende hij dan eerst zekere *gronden en beginselen*, die zo helder en vast zijn dat geen verstandig mens ze ontkennen kan, duidelijk aan te wijzen. (2) Dan moest hij *bij de stukken* onderscheiden aantonen, dat de waarheid met die gronden zo noodzakelijk verenigd is, dat iedereen die deze waarheid ontkennen wil, ook de gelegde gronden loochenen moet. (3) Het was verder nodig dat hij de *zwarigheden* en tegenwerpingen, die het vlees, het ongeloof, en de naamchristenen daartegen inbrachten, grondig en onderscheiden *oploste*, en de tegensprekers de mond stopte. Hoofdst. 1:9. (4) Dit alles moest tot dat einde gebeuren, opdat de waarheid in de gemoederen van de gemeenten *onbeweeglijk vast mocht* blijven.

Deze dingen waren van zo'n groot gewicht, dat hij ze niet terloops en oppervlakkig, maar met alle ernst, *door en door* bevestigen moest, zoals het grondwoord □(diabebaiousthai) te kennen geeft. (1) Hij moest zich niet vergenoegen met een algemeen voorstel en oppervlakkig bewijs van de waarheid. Maar hij moest *in de waarheid indringen*, het ontleden, en *elk wezenlijk stuk* betogen, opdat het zo door en door bevestigd werd. (2) Hij moest die gronden waarop de waarheid steunde, zodanig voordragen, verklaren, ophelderen en aandringen, dat het *door het gehele gemoed doordrong*. Hij moest dat getrouwe woord op zo'n wijze inplanten, dat de wortels ervan zich door de gehele ziel door en door verspreidden. (3) Ook diende hij deze dingen met ernst *door te zetten*. Dit gebeurt niet door een onbezonnen drift of geroep, maar met vriendelijkheid, bescheidenheid en lankmoedigheid, door een GEZONDE LEER, hoofdst. 1:9.

De onvatbaarheid van de mensen, hun vooroordelen, ongezindheid, verdrietigheid, moedeloosheid, slechte bejegeningen, tegenwerpingen en kwade gevolgtrekkingen, moesten hem in het bevestigen van deze dingen niet verhinderen, verdrietig of moedeloos maken om het op te geven. Maar hij was verplicht om door al die zwarigheden door te dringen, alle moeilijkheden, kwade verdenkingen, naspraken en bejegeningen lankmoedig te verdragen, en het bevestigen van deze dingen door te zetten. Dit ernstig bevestigen van de waarheid in de gemoederen van de mensen, merkt Paulus hier aan als *het werk van Titus*. Hij zegt: ik wil dat *gij* deze dingen *bevestigt*. Maar hoe moet men dit verstaan? Kon dan Titus de waarheid in het hart brengen, en het daar vast maken? Is dit niet het werk van de Heilige Geest? Die moet immers het geloof van de waarheid in het hart werken. Hoe kan dat werk dan aan Titus bevolen worden?

(1) Sommigen zullen hier misschien denken dat Titus' werk alleen bestond in iets dat buiten de mensen bleef. Ze verbeelden zich wellicht, dat Titus zich vergenoegen moest wanneer hij de woorden van de waarheid *buiten de mensen, in de lucht* had uitgesproken, alsof hij met de bewerking van hun hart niets te doen had. Als iemand de zaak zo begreep, die zou zich gewis van de dienst van de leraren zeer verwarde, slechte en schadelijke begrippen maken. Want het moet voorzeker

een trouweloze huurling zijn, die zich vergenoegen kon dat hij de woorden in de lucht had uitgesproken, zonder een ernstige poging om de gemoederen van de mensen door de waarheid te raken en te bewerken. Rechtgeaarde dienaars van het Evangelie houden niet de lucht, maar *de gemoederen* van de mensen voor de akker, waarin zij niet door loutere klanken, maar door krachtige waarheden moeten werken. Zo begreep Paulus het, wanneer hij zegt: *wij zijn Gods medearbeiders; Gods akkerwerk, Gods gebouw zijt gij*, 1 Kor. 3:9; en, *mijn kinderkens, die ik wederom arbeide te baren, totdat Christus een gestalte in u krijg*, Gal. 4:19. Men mocht denken: hoe kan een mens in het hart van een ander werken? En hoe kan men dan de werken van de mensen en van de Heilige Geest uit elkaar houden, zonder de mens teveel, en de Heilige Geest te weinig toe te schrijven? Het een en ander kan zeer gevoeglijk gebeuren, wanneer men de zaak op de volgende manier beschouwt.

De waarheid moet niet in de lucht, en ook niet op papier, maar *in de zielen van de mensen* bevestigd worden. Hiertoe worden twee zaken vereist. De eerste is dat de waarheid, zijn gronden en beweegredenen, door verstaanbare en gepaste woorden aan het verstand en de genegenheden worden voorgesteld en redelijk aangedrongen. De andere bestaat hierin, dat de ziel wordt verlicht en overgebogen om die voorgestelde waarheden met zijn gronden en beweegredenen geestelijk in te zien en te omhelzen. Het *eerste* was het werk van *Titus*. Hij moest de waarheid aan *de redelijke vermogens* voorstellen, en zich door openbaring van de waarheid aangenaam maken aan de gewetens van de mensen. Hij moest de waarheid en zijn gronden zo helder en krachtig voordragen, dat ze gemakkelijk in het gemoed konden inglijden, en dat de samenhang tussen de waarheid en zijn gronden helder ingezien en bestendig bewaard mocht worden. Dit was het einde dat hij met zijn leren, betogen, bevestigen en aandringen, bedoelen moest. Hij moest de middelen schikken, dat ze op een redelijke wijze bekwaam mochten zijn om dat doeleinde in redelijke zielen te bereiken, en de vaste overtuiging tot een gevolg hebben. Maar omdat de zielen door de zonde geestelijk blind, onoplettend en afkerig waren, daarom werd boven het werk van Titus nog het *andere*, namelijk de verlichting en overbuiging van de zielen, vereist. En dit was niet het werk van Titus, maar van *de Heilige Geest*, Die door Zijn onmiddellijke werking dat hemels licht en gezindheid in de harten schept. Hoewel nu deze beide werkingen, die Titus aan ene kant, en de Heilige Geest aan de andere kant verrichtten, van elkaar onderscheiden waren, echter moesten zij *samengaan*, als een gemoed in de waarheid bevestigd zou zijn. Want de Heilige Geest schept wel de hebbelijkheid van geestelijk licht en leven onmiddellijk in de ziel; maar de waarheden en gronden daarvan wil Hij niet onmiddellijk openbaren, maar die laat Hij door de evangeliedienst op een redelijke wijze voordragen en inplanten. En hoewel de evangeliedienaars de waarheden inplanten, echter kunnen zij de zielen de hebbelijkheid van geestelijk licht en leven niet medelen. Want dit is altijd het onmiddellijke werk van de Heilige Geest. Omdat nu het werk van Titus tot de bevestiging van de waarheid in de zielen noodzakelijk was, en omdat het een geschikt middel was, waarvan de vastigheid ook een zedelijk gevolg was, daarom kon de bevestiging van de waarheid ook als een werk dat Titus verrichten moest gevoeglijk worden aangemerkt; hoewel de werking van de Heilige Geest daartoe ook vereist werd. Want de stelling van het ene is geen ontkenning of verkleining van het andere. Op diezelfde wijze gebeurt dat de wederbaring, de rechtvaardiging, de wegneming van de vuile klederen, en de vertroosting van de zielen, ook als een werk van de dienaren

wordt aangemerkt. Gal. 4:19; Dan. 12:3; Zach. 3:4; Jes. 40:1. *Zie ook de Aanmerkingen over Zach. 3, § 37, IV.* Zo moest dan ook Titus zijn werk, dat hem te doen stond, in afhangende van de kracht van de Heere, met alle ernst verrichten, onder aanhoudende smekingen en verwachtingen dat de Heilige Geest Zijn bijzonder werk daaronder mocht uitvoeren.

§ 13.

Misschien kon iemand die van een geestelijke handelwijze verwarde en vleselijke begrippen heeft, bij zichzelf denken of zo'n betooglijke bevestiging van de waarheid, zoals beschreven is, wel recht *geestelijk* en *bevindelijk* is. Wellicht maakt hij zichzelf wijs, en zou het anderen ook graag willen wijsmaken, dat deze betoogwijze al te letterlijk, redenerend, verstandig, dor en mager is, en dat integendeel enige alleenstaande uitdrukkingen, die bekwaam zijn om de zinnelijke aandoeningen te vervoeren, veel geestelijker en bevindelijker geacht moeten worden. Ongerijmde en voor de gehele Godzaligheid bij uitstek nadelige begrippen! Want zij zijn ingericht om de redelijkheid uit de Christenen, en al het geestelijk licht, geloof, vastigheid en kracht uit de Godzaligheid, op bedekte wijze weg te nemen. Het is daarom geen wonder dat de geestelijke Paulus, door de onfeilbare Geest gedreven, zich daarmee niet verenigen kan, maar duidelijk te kennen geeft dat hij van een ander gevoelen en gezindheid is, wanneer hij zegt: IK WIL *dat gij deze dingen ernstig bevestigt*, en door en door op vaste voeten stelt. Het grondwoord (boelomai), *ik wil*, betekent hier, met rijp en *welberaden overleg* iets bestendig te *begeren* en te *gebieden*. De apostel openbaart ons dan daardoor zijn binnenste gemoedsgestalte omtrent het ernstig, onderscheiden en betooglijk bevestigen van meergenoemde waarheid. Hij merkt deze betooglijke handelwijze aan als het *voornaamste, nuttigste en noodzakelijkste stuk van de evangeliedienst*. Dit was geen ongegrond vooroordeel, maar een *welberaden gevoelen* dat op onwrikbare gronden steunde. Want (1) de waarheid die Titus bevestigen moest, was van het *allergrootste gewicht*, zoals boven reeds gezien is, en in het vervolg nog nader gezien zal worden. (2) Voor de noodzakelijkheid van die betooglijke bevestiging van de waarheid, had hij ook *de zekerste gronden*.

Want

(a) vooreerst was het geheel noodzakelijk dat *Titus* die waarheden *inscherpte*. Want de Heilige Geest wilde ze niet door een onmiddellijke ingeving in het hart van de uitverkorenen openbaren, maar door de dienst van de evangeliedienaren laten voordragen, zoals boven reeds is aangemerkt. (b) Even zo noodzakelijk was het ook, dat hij die waarheid niet door enige afgebroken uitdrukkingen, maar door een duidelijk, verstandig en grondig betoog op vaste voeten stelde. Want de waarachtige Godzaligheid en het echte heil van Gods kinderen bestaat niet in losse, onbestendige en oppervlakkige beroeringen, waaronder het gemoed voor de waarheid onvatbaar blijft. Maar tot een echte Godzaligheid wordt vereist dat men de waarheid duidelijk en onderscheiden inzielt; dat men van de zekerheid ervan op onwrikbare gronden verzekerd is; dat men het geloof van de waarheid, onder alle duisternissen en bestrijdingen van de vijanden, standvastig bewaart; dat de binnenste genegenheden door echte en zekere beweegredenen tot een vrijwillige omhelzing van de waarheid worden overgehaald; en dat gedachten, woorden en werken door de kracht van de waarheid geregeld worden. Dit zijn alles bij elkaar dingen, die men zonder zo'n betooglijke bevestiging onmogelijk verkrijgen kan. Want de donkerste van

Gods kinderen zijn redelijke schepselen, die onmogelijk iets kunnen geloven waarvan zij geen kennis, en waarvoor zij geen gronden hebben, en die ook niets kunnen beminnen of vrijwillig doen, dat zij niet begrijpen of geloven. De Heilige Geest is de hoogste redelijkheid zelf, van Wie de genadewerkingen met Zijn natuur en die van de mensen overeenkomen. Want wanneer Hij de zielen van de uitverkorenen bewerkt, dan schenkt Hij geestelijk licht in het verstand, en dan haalt Hij de wil door gegronde beweegredenen tot de waarheid over. Als dan iemand de echte Godzaligheid in redelijke mensen, naar de redelijke werkingen van de redelijke Geest, wenst te bevorderen, dan moet hij het ernstig bevestigen, dat is, het duidelijk, onderscheiden, bij de stukken verklaren; en de zekerheid en beminnelijkheid van de waarheid uit zekere gronden, door en door betogen, zoals boven breder is aangewezen. Wilde iemand zich verbeelden dat deze handelwijze al te letterlijk, redenerend, verstandig, dor en mager is, die zou daardoor duidelijk openbaar maken dat hij van de eigenlijke natuur van het geloof, van de Godzaligheid, en van de echte geestelijkheid zeer onkundig was; en dat hij, wanneer hij zo'n misvatting aan anderen probeerde op te dringen, zich als een bestrijder van de Godzaligheid aanstelde. Mocht iemand zich verbeelden dat de meeste uitverkorenen gelovige, eenvoudige mensen zijn, die een verstandige betoging van de waarheid niet kunnen begrijpen, die zou daardoor tonen dat hij zowel de natuur van de eenvoudige als het wezen van een verstandige betoging niet begreep. Want de allereenvoudigste is en blijft een redelijk schepsel, waarachtig begiftigd met het edele vermogen van de redelijkheid, dat hem van de redeloze dieren wezenlijk onderscheidt. Hierdoor is hij vatbaar om de samenhang tussen de waarheid en zijn gronden duidelijk in te zien, wanneer ze hem maar duidelijk worden voorgesteld, en wanneer de Heilige Geest die redelijke vermogens verlicht, en in de waarheid heiligt. Zo merkt Paulus de eenvoudigsten in de gemeente te Korinthe aan, wanneer hij zegt: als tot verstandigen spreek ik; oordeel hetgeen ik zeg. Hij zou gewis al te ver gaan, die de eenvoudigheid van de mensen als een redeloosheid van de dieren beschouwde. Aan de andere kant moet men door een betoging van de waarheid niet verstaan, een door onbegrijpelijke kunstwoorden van de wijsgeren duister gemaakte, en naar de onnodige regels van de wiskundigen gedwongen langdradige redenering. Maar een recht betoog van de waarheid bestaat in de volgende stukken. Men verklaart de waarheid die men betogen zal, duidelijk en onderscheiden, met woorden die een ieder die ze hoort, kan begrijpen. Men wijst de voornaamste gronden, die iedereen begrijpt en toestemt, aan, en men toont met begrijpelijke woorden dat de waarheid daarmee onafscheidelijk samenhangt. Hoe verstandiger, dat is hoe helderder, dit gebeurt, zoveel te gemakkelijker zal de allereenvoudigste het ook kunnen begrijpen, wanneer hij maar aandachtig oplet. Als iemand zo eenvoudig was dat hij zo'n betoging niet *kon* vatten, die zou ook geen redelijk mens, veel minder een gelovige of Godzalige Christen kunnen zijn. Want wat is de redelijkheid toch anders, dan een vermogen om de samenhang tussen de waarheid en zijn gronden in te zien, en om de ene waarheid uit de andere te besluiten? Die aan een eenvoudige dit vermogen ontzegt, die ontzegt hem ook de redelijkheid, en plaatst hem op de lijst van redeloze dieren. Als de dienaars van het Evangelie zich op zo'n eenvoudige en verstandige betoging van de waarheid meer richtten; en als de gemeenten de nuttigheid van zo'n handelwijze duidelijker inzagen, dan zou men voorzeker helderder bespeuren hoe eenvoudigen ook voor verstandige betogingen vatbaar zijn. En het geloof, met de daaruit vloeiende vruchten van

Godzaligheid en troost, zou onder medewerking van de Geest van de Heere, vrij wat levendiger en bestendiger zijn. Immers, de apostel was uit zekere en welbegrepen gronden van de nuttigheid en noodzakelijkheid van de eenvoudige betoging, voor elke Christen, hoe eenvoudig hij ook mocht zijn, ten volle verzekerd. Hierom *wilde, wenste* en *begeerde* hij, met een brandend verlangen, dat zijn Titus zich met alle ernst daarop zou toelagen. En omdat de grote Heere van de kerk onze Paulus een apostolische macht gegeven had, daarom *wil* en *gebiedt* hij het Titus, in de Naam van Christus en van de Heilige Geest, door Wiens onfeilbare ingeving hij dit aan hem schreef. Wensten dan onverstandige en trage zielen dat Titus minder verstandig of betooglijk handelde, dan moest hij zich dat niet aantrekken; maar gestadig denken: Paulus en de Heilige Geest willen het, dat ik het met alle ernst bevestig.

§ 14.

Maar *waarom* laat de apostel, wanneer hij de inscherping van goede werken bevelen wil, toch zo'n aanprijzing van goede werken, en de betoging daarvan voorafgaan? Het gebeurt om twee redenen. Deels om het *belang* van de zaak, en deels om de *grote tegenstand* die ertegen gemaakt werd.

(1) De zaak was van het alleruiterste *belang*. Want een evangelische betrachtting van goede werken is een voornaam hoofdstuk van Godzaligheid en zaligheid, waarop alle andere genadegoederen doelen, als op hun belangrijkste doel, zoals reeds is aangemerkt, en in het vervolg nader getoond zal worden. En een verstandige betoging van deze waarheid is het voornaamste middel dat de Heilige Geest verordend heeft en gebruiken wil, om redelijke mensen tot betrachtting van die zaligheid te leiden, en daarin bestendig te doen voortgaan. Hieruit volgt dan dat deze dingen niet ernstig genoeg bevolen of aangeprezen konden worden.

(2) Zo belangrijk de zaak is, zo groot is ook *die tegenstand* die het van allerlei mensen lijden moet. Want

- (a) de verdorven natuur van de mensen in het algemeen is voor geen stuk in de wereld onvatbaarder dan voor een rechte evangelische betrachtting van goede werken. Wanneer men het daartoe bewegen wil, dan zal het altijd proberen om, òf tot een wettische knechtelijk woelen, òf tot een soort van ongebondenheid, uit te slippen. Tot een wettische werkheiligheid laat de natuur zich nogal spoediger bewegen, maar een evangelische nauwkeurige Godzaligheid schijnt het òf onnodig òf onmogelijk te zijn.
- (b) De overgebleven verdorvenheid in Gods kinderen zelf maakt hier allerlei uitvluchten. Dan wil het de evangelische Godzaligheid onder de hatelijke benamingen van wettischheid, schadelijk plichtplegen, sterke benen die verbroken moeten worden, en dergelijke meer, veroordelen. Dan wil het neerslachtige zielen wijsmaken dat men het als een grond van vergeving van de zonden, door eigen krachten oefenen moet. De ernstige inscherping van de goede werken wil het menigmaal uitroepen als een ongeoorloofd wet en plicht prediken, of als een bewijs dat de prediker de geestelijke armoede niet verstaat. Dan eens wil het de goede werken aangedrongen hebben, zonder een evangelische verkondiging van de gronden, waaruit de ware Godzaligheid moet voortvloeien; omdat het bevreesd is dat zoiets tot zorgeloosheid aanleiding zou geven. Eindelijk wil het een verstandige bevestiging van de waarheid vaak verdacht maken als een letterlijke, magere, dode handelwijze.

- (c) Maar de grootste tegenstand werd door de naamchristenen en de valse apostelen gemaakt. Hoe groter nu deze tegenkantingen waren, zoveel te ernstiger moest dan de apostel deze dingen aanprijzen; opdat zijn Titus door al die zwaarigheden zonder vertraging of moedeloosheid heen mocht worstelen.

§ 15.

Een ieder die deze aanprijzing, met zijn gronden, bedaard heeft ingezien, zal buiten alle twijfel begerig zijn om die belangrijke hoofdzaak van de godsdienst zelf, die door de verdorvenheid en de satan zozeer bestreden wordt, een weinig nader en onderscheidener te beschouwen. Wie dit dan nauwkeurig wenst te doen, laat die zijn aandacht vestigen, (1) eerst op de Christelijke *hoofdplicht zelf*, in het algemeen voorgesteld, (2) en dan op de *twee* gewichtige *eigenschappen* ervan, in het bijzonder aangewezen.

§ 16.

In de algemene verklaring van *de plicht zelf* (1) bepaalt de apostel de *personen* die, boven Aanmerkingen over Titus 3:8 237 anderen, tot de betrachting ervan verbonden zijn, (2) en geeft dan een zeer nauwkeurige en nadrukkelijke beschrijving van het *ambt* waarin elke Christen zich bezig moet houden.

§ 17.

De personen worden zo beschreven: **DIE AAN GOD GELOVEN.**

§ 18.

Het hoogste Voorwerp, waarin de rechte werkzaamheden van de gelovigen eindigen, wordt hier GOD genoemd. De apostel spreekt hier van dat noodzakelijk, onafhankelijk, algenoegzaam en zalig Opperwezen, niet alleen zodanig als het aan alle mensen uit de werken *van de natuur* kenbaar is, maar zoals het zich *in het Evangelie*, tot zaligheid van verloren zondaren, openbaar maakt. Het is (1) God, Die Zich als *Drieënig*, Vader, Zoon en Geest, openbaart; (2) Die door de dood van de Zoon met zondaren *is verzoend*; tot Wie alle vlees zal komen; en Die een Beloner is van allen die Hem zoeken. Hebr. 11:6.

§ 19.

Hij is waardig door al Zijn schepselen gediend te worden. Maar allermeeest door hen die AAN HEM GELOVEN. Het is geen louter natuurlijk *historisch* geloof, waardoor men in het algemeen weet dat er een God is, of zich verzekerd houdt dat alles wat Hij getuigt de waarheid is, waarvan de apostel hier melding maakt.

(1) Maar hij spreekt hier van het *zaligmakende geloof* van de uitverkorenen. Het is dat geloof, dat plaats heeft in hen, die God naar Zijn barmhartigheid zalig heeft gemaakt door het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes, vs. 5. Het is dat geloof waaruit de liefde tot God in het hart geboren wordt, en de mens wordt toegerust om goede werken voor te staan. Gal. 5:6. Die op deze wijze aan God gelooft,

- (a) die *erkent zichzelf* als een afvallige, geheel verdorven, ter dood veroordeelde, geheel onmachtige zondaar. Want zonder zo'n bevindelijke en levendige erkenning van zijn rampzaligheid, kan geen mens in God, zoals Hij Zich in het Evangelie openbaart, voor zichzelf enige noodzakelijkheid of dierbaarheid

ontdekken, en ook niet op de rechte wijze, in ware armoedigheid, door Christus Die de enige Weg is, tot Hem komen.

- (b) Hij ontdekt verder in het Evangelie, dat dit vlekkeloos heilig en onkrenkbaar rechtvaardig Opperwezen, door de volkomen genoegdoening van Christus, volkomen *verzoend* en voor de ellendigste zondaar *genaakbaar* is. Hij ziet in dat men tot Hem komen mag en moet, en dat allen die tot Hem komen, geen straf te vrezen, maar de allerteerste ontferming, aanneming, en genadige beloning te wachten hebben. Want als deze waarheid voor een zondaar bedekt bleef, dan zou het hem onmogelijk zijn tot dat heilige en rechtvaardig Opperwezen te komen. Hebr. 11:6.

(2) Maar die aan God gelooft, heeft niet alleen een geestelijk inzicht in deze waarheid, maar hij wordt ook door de verlichting van de Heilige Geest van de *zekerheid* en Gode betamelijkheid ervan, op goede gronden in zijn binnenste *overreed*.

(3) En hierdoor wordt het gehele gemoed *tot God overgehaald*, en *aan Hem verbonden*. (a) Men neemt in Hem, als in een God van volkomen zaligheid, een innig *welgevallen*. (b) Men komt tot Hem met ootmoedige belijdenis van zijn schulden, om door Hem in Jezus' Naam *gerechtvaardigd* te worden; met een beschaamde bekentenis van de verdorvenheden, om door Jezus' sterkte daarvan *vrijgemaakt*, en tot de dienst van de Heere toegerust te worden; en met een welberaden verklaring, dat men met ziel en lichaam *Zijn eigendom wil zijn*, en door de aangeboden en aangenomen kracht van Christus, voor Hem naar *alle geboden proberen te wandelen*, Jes. 44:5. Dit geloven aan God is geen enkele voorbijgaande daad, maar een geestelijke oefening, waarvan de *hebbelijkheid* door Gods vernieuwende en bewarende genade altijd in de gelovige ziel blijft, en dat zich in nieuwe geloofswerkzaamheden tot de dag van de dood toe gedurig weer uitlaat. Zij nu, *die zo'n levend geloof bezitten*, zijn het die zich verplicht moeten achten om goede werken als hun ambacht voor te staan. De apostel wil door deze bepaling van de personen, de ongelovigen in geen geval uitsluiten. Want iedere mens die door God geschapen is en onderhouden wordt, moet zich ook verbonden achten om alle bevelen van de Heere in alles te betrachten. Maar zij, die deze grote gaven van het geloof van God ontvangen hebben, zijn *boven andere mensen* daartoe, uit nieuwe en meerdere gronden verplicht. Zij zijn er ook alleen bekwaam toe om het te *kunnen* doen. Want het levende geloof is het eerste en voornaamste beginsel waaruit de goede werken gedaan moeten worden. Ook wordt *niemand* van hen, die aan God geloven, hier *uitgezonderd*. Hoewel zij, die van de echtheid van hun geloof verzekerd zijn, boven hen die daaronder twijfelmoedig zijn, in de betrachtning van goede werken grote voorrechten hebben; echter zijn *zij beiden* daartoe evenzeer verbonden. Gelijk de eersten niet mogen denken dat zij vrijheid hebben om zich met de blijdschap over het voorrecht dat zij genade hebben, op te houden, en de betrachtning van goede werken te verzuimen; zo mogen de laatsten zich ook niet verbeelden dat het hen geoorloofd is om alleen bezig te zijn in het onderzoek of zij genade hebben. Maar zij beiden moeten in het oog houden dat de ene zowel als de andere tot de betrachtning van goede werken geroepen is.

Immers, de apostel stelt het ambt van alle gelovigen hierin, dat zij **ZORG DRAGEN OM GOEDE WERKEN VOOR TE STAAN**. Laten we hier overwegen (1) eerst de *betrachting van de goede werken* zelf, (2) en dan de *zorg* die daarbij nodig is.

§ 21.

De zaak waarin een gelovige Christen bezig is, zijn **GOEDE WERKEN**.

§ 22.

Een WERK betekent eigenlijk een vrijwillige bepaling van de vermogens van ziel of lichaam, tot zekere voorwerpen, uit een inwendig levensbeginsel. Zulke werken zijn van verschillende soorten.

(1) Ten aanzien van de *vermogens* die men te werk stelt, zijn ze *inwendige* of *uitwendige*.

(a) De *inwendige* zijn, die men oefent of met het *verstand*, door overdenkingen en redeneringen, of met de *wil*, door allerlei genegenheden. Dat men deze ook tot de werken van de mensen kan brengen, leert de Heiland, wanneer Hij op de vraag: “wat zullen wij doen, dat wij Gods werken mogen werken?” antwoordt: dit is het werk van God, dat gij gelooft in Hem, Dien Hij gezonden heeft, Joh. 6:28, 29.

(b) *Uitwendige* werken worden met de *leden van het lichaam* verricht; met de *mond*, zoals spreken, eten, drinken; met de *ogen*, door het zien en het uitdrukken van de inwendige gemoedsgestalten; met de *oren*, door de woorden van anderen te ontvangen; met de *handen*, door schrijven, geven, nemen, en veelvuldige andere bezigheden te verrichten; en met de *voeten*, door op verschillende plaatsen, tot allerlei doeleinden te gaan en te staan.

(2) Met opzicht op de *voorwerpen*, omtrent welke men werkzaam is, kan men de werken, behalve verschillende andere, ook op deze manier onderscheiden, dat sommige geoefend worden omtrent *God*, andere omtrent de *naaste*, en weer andere omtrent *onszelf*.

(3) Zie men op de *stof*, en de verschillende *betrekkingen*, dan kan men ze gevoeglijk tot *huiselijke*, *burgerlijke*, en *kerkelijke* brengen. *Huiselijke* zijn die in bijzondere huishoudingen, naar de betrekking van een ieder, van man, vrouw, kinderen, dienstboden, arbeiders en bijwoners, binnenshuis of buitenshuis, tot welzijn van de huishoudingen worden waargenomen. Door *burgerlijke* verstaat men zulke die tot welzijn van de gehele burgerschap geschikt zijn, zoals de ambten van regenten, rechters, hun dienaren, soldaten; en de plichten van alle ingezetenen om zich gehoorzaam te gedragen en schattingen te geven. *Kerkelijke* noemt men die een onmiddellijke betrekking op de kerk hebben. Zulke zijn de bedieningen van leraars, in kerk, in hoge en lage scholen, en alle godsdienstige plichten van elke Christen, om Gods Woord in predikaties en catechisaties te horen; het thuis te onderzoeken; sacramenten te gebruiken; aalmoezen te geven; de naaste te ontdekken, te vermanen en te troosten; alsmede in het eenzame of met anderen, Gods aangezicht te zoeken, geloof, hoop, liefde, bekering, enz. te betrachten. De apostel spreekt hier van *alle* genoemde werken, van inwendige en uitwendige, van huiselijke, burgerlijke en godsdienstige, zonder enige uitzondering. Het zou een allerverschrikkelijkste dwaling zijn, wanneer iemand stelde dat de goede

werken alleen bepaald werden tot kerkgaan, bidden, lezen, aalmoezen geven, en het spreken van zaken van het gemoed, alsof de andere huiselijke en burgerlijke werken maar natuurlijk, heidens en goddeloos mochten zijn. Want omdat de ziel en het lichaam van de mens, met alles wat hij is, heeft en doet, naar de wet van de Heere gericht moet zijn, daarom volgt ook dat alle werken van een Christen, hoe zij genaamd mogen worden, goede werken dienden te zijn. 1 Kor. 10:31; Kol. 3:17. Het gevoelen van hen die hier door goede werken een *eerlijk ambacht* verstaan, is zonder enige vaste of ook waarschijnlijke grond. Want men vindt nergens in de schriften van Paulus, dat de uitdrukking van goede werken in zo'n zin genomen wordt. Altijd verstaat hij door goede werken, de geestelijk goede en Godzalige werken van de Christenen, zonder onderscheid. Men zie maar tot een voorbeeld Ef. 2:10; Tit. 2:7, 14. Men kan het genoemde gevoelen uit het 14e vers van dit 3e hoofdstuk niet bewijzen. Want het blijkt uit de samenhang, dat *het voorstaan van goede werken*, □(eis tas anankaia chreias), *tot een nuttig gebruik*, daar niet te kennen geeft het waarnemen van een eerlijk handwerk, maar de oefening van de werken van de mededeelzaamheid, om *tot de noodzakelijke behoeften* van anderen, gelijk Zenas en Apollo, voorheen genoemd, mee te delen. Vergelijk Rom. 12:13; 1 Tim. 6:18.

§ 23. Het is niet genoeg dat een Christen werkt, maar alle werken die hij doet moeten ook GOEDE zijn. *Goedheid* betekent in het algemeen een hoedanigheid van een zaak, waardoor het of die eigenschappen bezit welke het moet hebben, of bekwaam is om aan zijn doeleinde te voldoen, of de volmaaktheid van een andere bevordert en goed doet. Zo noemt men *goed goud*, dat die wezenlijke eigenschappen heeft die tot goud behoren; een *goede aanwijzer*, die bekwaam is om de uren nauwkeurige aan te wijzen, en een *goed mens* die het welzijn van zijn naaste bevordert en goed doet. Men onderscheidt deze goedheid doorgaans in een *bovennatuurkundige*, een *natuurkundige*, en een *zedekundige*. Het is vanzelf duidelijk dat de apostel hier van de laatste, of een *zedekundige* goedheid spreekt. Deze is eigenlijk een *hoedanigheid, waardoor iets met en zedelijke wet overeenkomt*. Naar de verscheidenheid van de wetten, is deze goedheid weer verscheiden. Er is een *burgerlijke* goedheid, waardoor iets met burgerlijke wetten overeenstemt; een *natuurlijke* waardoor het met de wet van de natuur; een zogenaamde *wettische*, waardoor het met de wet van het werkverbond; en een *evangelische*, anders genoemd *Christelijke* of *geestelijke*, waardoor het met de wet van het geestelijke leven, in het Evangelie geopenbaard, overeenstemt.

Een ieder begrijpt vanzelf dat de apostel hier van *evangelisch goede* werken spreekt. Men verstaat daardoor zulke *inwendige en uitwendige werken, die met de wet van het genadeverbond, in het Evangelie geopenbaard, overeenkomen*. Omdat nu zulke goede werken het voorname hoofdstuk van Godzaligheid en zaligheid zijn, en omdat onder eenvoudigen daaromtrent een grote donkerheid plaats heeft, daarom zal niemand het euvel duiden dat ik het u nader uitleg.

Deze soorten van zedelijke goedheid verschillen van elkaar in wezen. Want men kan iets doen dat met de burgerlijke wetten overeenkomt, en daarom burgerlijk goed is, dat toch naar de wet van de natuur, en veel meer naar de wet van het Evangelie, kwaad is, omdat die eigenschappen, die deze wetten eisen, daaraan ontbreken. Hoewel deze soorten van goedheid van elkaar verschillen: echter strijden ze tegen elkaar niet, maar

zijn aan elkaar ondergeschikt. Want alle evangelische goede werken moeten ook burgerlijk goed zijn. Hoewel alle burgers geen goede Christenen zijn, echter kan niemand een goede Christen zijn, als hij niet tevens ook een goede burger is. We zouden dit als een onnodige overtolligheid kunnen achten, wanneer wij de natuur ervan zo onderscheiden als mogelijk is proberen te ontleden, en de bijzondere stukken die daartoe behoren uit elkaar te zetten. Volgens de bovengenoemde beschrijving bestaat het wezen van een goed werk in een overeenstemming met de wet.

Daarom moeten wij (1) eerst de *wet*, en de *eigenschappen* die het in goede werken vordert, (2) en dan de *overeenstemming* van de goede werken daarmee, een weinig onderscheidenlijker overwegen. De wet, waarmee de goede werken moeten overeenstemmen, is de wet van het *genadeverbond*, in het Evangelie geopenbaard.

De eigenschappen die deze wet in een goed werk vordert, kan men gevoeglijk tot drie hoofden brengen: (1) tot de *stof*, (2) het *beginsel*, (3) en het *doeleinde*.

Door de *stof* verstaat men het werk op zichzelf aangemerkt. Hieromtrent eist de wet van het genadeverbond, dat deze stof door God Zelf in de natuur of openbaring, uitdrukkelijk of impliciet, is aangewezen, geboden of toegelaten. Micha 6:6-8; Matth. 15:9; Kol. 2:23; Hebr. 13:20.

Het *beginsel* waaruit de goede werken geoefend moeten worden, is naar de eis van de wet van het genadeverbond, (1) in het algemeen het *geestelijk leven*, (2) en in het bijzonder (a) *ootmoed*, (b) *geloof*, (c) *liefde*, (d) *gehoorzaamheid*, (e) en *zelfverloochening*.

Hij die een goed werk zal doen, moet het *geestelijke leven*, dat uit God is, deelachtig zijn, en het werk moet daaruit als uit zijn beginsel voortkomen. Immers, een kwade boom kan geen goede vrucht voortbrengen. Matth. 7:18. En zal de vrucht goed zijn, dan moet men de boom eerst goed maken. Matth. 12:33. De goede werken moeten in God gedaan worden. Joh. 3:21. Omdat nu de eerste oefening van het geestelijke leven de ware *ootmoed* of *armoede* van de geest is, Matth. 5:3, daarom volgt dat een goed werk ook uit deze nederige gemoedsgestalte moet voortvloeien. Jes. 57:15. Micha 6:8; Jak. 4:6. Het werken uit dit beginsel bestaat eigenlijk in de volgende stukken. Men is bevindelijk, onderscheiden en levendig overreed, dat men in alles van de Heere afhangt; dat men een verdorven, onwaardig en krachteloos zondaar is, die geen waardigheid heeft om in de zalige dienst van de Heere toegelaten te worden, en die geen kracht in zichzelf heeft om iets goeds uit zichzelf te werken, maar die alle recht en kracht van de onafhankelijke genade moet ontvangen. Gen. 18:27; 2 Kor. 3:5. Men daalt in deze laagte vrijwillig in, en probeert ook uit die kracht die God verleent, te werken, met een vrijwillige verloochening van de eigen krachten. 1 Petrus 4:11. Zal nu een ootmoedige zondaar dat recht en die kracht waaruit hij werken moet, deelachtig zijn; en zal hij het in een ootmoedige en vrijwillige gehoorzaamheid aan God tewerk stellen, dan volgt dat hij ook een waarachtig *geloof* moet bezitten, en daaruit als een beginsel werken. Joh. 15:4, 5; Rom. 14:23; 1 Tim. 1:5; Hebr. 11:6. Dit geloof waaruit het werk moet voortvloeien, is buiten alle twijfel het *zaligmakend geloof* van de uitverkorenen.

Als een beginsel van goede werken aangemerkt, is het omtrent twee zaken werkzaam. (1) Eerst omtrent God in Christus, (2) dan ook omtrent de werken zelf, die men doen moet. Omtrent *God in Christus*, werkt het geloof op de volgende wijze. Het is overreed dat God door de voldoening van Christus, met ellendige zondaren volkomen verzoend is. Het ziet duidelijk in dat in de Heere gerechtigheden en sterkte zijn, die door God aan hem welmenend aangeboden en geschonken worden. Het verenigt hierdoor het gehele gemoed met Christus, om uit Zijn volheid, gerechtigheid en sterkte, gelijk een ent uit de sappen uit de stam, te zuigen en aan zich te trekken. En hierdoor wordt een zondaar de rechte kracht waaruit hij werken moet, deelachtig. Joh. 15:4, 5; Gal. 2:20; Kol. 2:6.

Omtrent *de werken* erkent het geloof weer twee zaken. (1) Eerst dat zij door God *geboden* of toegelaten zijn; (2) en dan dat zij de Heere in Christus behagen en *aangenaam* zullen zijn. Zal een werk goed zijn, dan moet men door een levend geloof op goede gronden verzekerd zijn, dat zo'n werk *door God geboden* of toegelaten is, Rom. 14:23. Want als iemand dit niet gelooft, dan kan hij het niet uit liefde en gehoorzaamheid aan God, tot Zijn eer verrichten.

(1) Dit moet men op *zekere en onbedrieglijke gronden* geloven, dat het werk wat men doet, de welbehaaglijke wil van de Heere is. Die hier voorzichtig wil handelen, dient alle schijngronden, van de ware, met grote zorgvuldigheid te onderscheiden.

(a) Zulke bedrieglijke *schijngronden* zijn,

- het *enkel zeggen en doen van andere* mensen,
- ons eigen *dunken* en denken,
- of ook enige *neiging* of *verruiming* van het gemoed. Want al deze dingen kunnen zeer verkeerd zijn, en lijnrecht tegen de wil van de Heere aanlopen. Die dan naar de gronden van de welbehaaglijke wil van de Heere wilde oordelen, zou vaak in de grootste buitensporigheden moeten vervallen.

(b) Maar de rechte grond waaruit ik met zekerheid kan weten wat God mij gebiedt, dat ik doen zal, is *de openbaring van Gods wil, in Zijn Woord en de weg van Zijn voorzienigheid*, met elkaar nauwkeurig vergeleken. Hier kan men in alle gevallen waarin men geraken kan, duidelijk, redelijk en zeker genoeg ontdekken, wat God ons gebiedt dat wij doen zullen. Ik zal het gezegde omwille van de eenvoudigen met enige voorbeelden proberen op te helderen. Uit genoemde gronden kan een kind of dienstbode zeker weten wat God hem gebiedt dat hij dagelijks doen zal. Want de voorzienigheid heeft hem in de betrekking van een kind of dienstbode gesteld. God heeft hem in Zijn Woord geboden dat hij ouders en heren in alles, wat niet tegen Gods geboden strijdt, zal gehoorzaam zijn. Wanneer dan ouders of heren hem een of ander werk, dat op zichzelf geoorloofd is, gebieden, dan kan hij volkomen zeker zijn dat zo'n werk hem door God geboden is. Op deze wijze kan men ook met voldoende zekerheid weten of het de wil van de Heere is dat men deze of gene kleren draagt, deze en die spijzen eet, en zich naar deze of die plaatsen vervoegt. Want wanneer men de bijzondere omstandigheden, waarin de voorzienigheid ons gesteld heeft, vergelijkt met wat God ons dienaangaande in Zijn Woord heeft voorgeschreven, dan kan men daaruit duidelijk zien wat God van ons gedaan wil hebben. Laat men een ander belangrijk geval nemen. Een leraar wordt van zijn standplaats naar elders geroepen. Een ieder zal

erkennen dat hij zich in zijn gaan of blijven naar het gebod van de Heere gedragen moet. Maar hoe zal hij de wil van de Heere gewaarworden? Zal hij een onmiddellijke openbaring van God begeren? Dat zij verre! Zo zou hij God verzoeken. Zal hij dan naar het oordeel van andere mensen handelen? Hoewel het dikwijls nuttig is in zulke gevallen het oordeel van anderen, of het een middel tot nader licht mocht zijn, te vernemen, zo zal toch niemand die in zulke gevallen een goed geweten wenst te behouden, op het enkele gevoelen van anderen durven aangaan. Want niet het oordeel van enig mens, maar de wil van de Heere moet zijn regel zijn. Zal hij dan acht hebben op zijn neigingen, verruiming, beklemdheden, die hij onder of na zijn gebeden ondervinden mocht, en zich naar die gestalten gedragen? In geen geval. Want dan zou hij met verdorven geestdrijvers, van zijn veranderlijke en veelal verkeerde neigingen en aandoeningen, zijn regel maken. En hoe ongerijmd en gevaarlijk zou zo'n handel zijn! Want hoe vaak kan het gebeuren dat het verdorven vlees, onder of na het ernstigste gebed, door vooroordelen of eigenzin, de sterkste neigingen, tegen het welbehagen van de Heere, in de ziel verwekt! Hoe vaak kan het gebeuren dat het ongeloof, of een lichamelijke ongestalte, onder de oprechte oefeningen van een waarachtig geloof, hooggaande benauwdheden veroorzaakt! En ziet men niet ook veeltijds, dat een onbedachtzaam vooruitlopen, of een zachtere vloeijing van de lichamelijke vochten, een gegronde of redeloze verruiming kan maken, wanneer men kwalijk bidt? Tot welke buitensporigheden zou hij dan toch kunnen vervallen, die van zijn neigingen, verruiming of beklemdheden zijn regel wilde maken, of daarnaar van de wil van de Heere en zijn plicht een oordeel vellen? Moet men dan in deze gewichtige zaak altijd in het onzekere blijven? Absoluut niet. Want men heeft hier onbedrieglijke gronden, waarop men van de wil van de Heere een volkomen en redelijke zekerheid kan hebben. Welke zijn nu die gronden? Deze. God heeft een evangeliedienaar in het Woord der waarheid duidelijk en onderscheiden genoeg aangewezen, wat hij in zijn gehele dienst, en in zijn gaan of blijven, bedoelen moet; en hoe hij zich omtrent God, de kerk, en zichzelf te gedragen heeft. Wanneer hij nu de omstandigheden waarin *hijzelf, de gemeente* waar hij staat, en waar hij geroepen wordt, alsook de *roeping*, zich door een bijzondere besturing van de voorzienigheid bevinden, met het voorschrift dat God hem in Zijn Woord gegeven heeft, nauwkeurig en in afhanging van het licht van de Heere vergelijkt, dan zal hij ook uit het Woord van de Heere duidelijk genoeg vernemen wat God hem in dit bijzondere geval gebiedt dat hij doen of laten moet.

(2) Het is niet alleen genoeg dat men zulke vaste gronden heeft, waarop men zeker kan zijn dat God ons zo'n werk geboden heeft. maar men moet ook met *zijn eigen ogen* die gronden *inzien*, en daaruit van de gebiedende wil van de Heere verzekerd zijn. Die iets in het geloof doet, moet het *zelf* weten, dat God het hem geboden heeft. Dat anderen het zien, kan en mag hem niet tevreden stellen, als hij het ook zelf niet zien kan. En het moet hem ook genoeg zijn wanneer hij zelf maar van het gebod van de Heere op goede gronden verzekerd is; hoewel anderen wegens vooroordelen of wegens gebrek aan kennis van de bijzondere omstandigheden, anders mochten oordelen.

(3) En omdat hij, die iets in het geloof doet, voor zijn doen zekere gronden moet hebben; en omdat hij deze gronden met zijn eigen ogen moet inzien, daarom volgt ook

dat hij van zijn doen *redenen geven*, en aan anderen zeggen kan waarom hij zo, en niet anders doet. Ik wil niet zeggen dat hij altijd verplicht zou zijn, om de bijzondere redenen aan anderen open te leggen. Want er zijn vele gevallen waarin dit niet nodig en ook niet nuttig zou zijn. Want er zijn vele dingen waarvan men alleen aan de Heere, en aan geen mens rekenschap behoeft te geven, en vele mensen kunnen door vooroordelen of andere omstandigheden, buiten staat zijn om daarvan rechtmatig te oordelen. Om het gezegde maar door een bijzonder geval op te helderen: een leraar kan de zekerste gronden hebben, waaruit hij weet dat de Heere hem gebiedt te vertrekken; en toch niet verplicht zijn ze in de bijzonderheden aan anderen open te leggen, maar integendeel, om genoemde redenen verbonden zijn in zijn afscheidsrede geen bijzonderheden te melden. Maar mijn mening is, dat hij die iets in het geloof doet, de redenen van zijn doen aan anderen *kan* opgeven, als hij het nodig en nuttig oordeelde. Eindelijk moet hij, die iets in het geloof doet, verzekerd zijn dat zijn werk de Heere om Christus' wil *behaagt*, en dat God het, niettegenstaande de aanklevende gebreken, om Christus' volmaakte gehoorzaamheid uit genade wil belonen. Luk. 1:74, 75; Hebr. 11:6.

Met dit geloof gaat de *liefde*, als een beginsel van goede werken, onafscheidelijk vergezelschap. Gal. 5:6; 1 Tim. 1:5; 1 Kor. 13:1-3. Zal dan een werk goed zijn, dan moet het voortvloeien uit een verstandige, vrijwillige en aangename toeneiging van het hart, tot God, Zijn gebod, het werk, en het heil van de naaste. Ps. 1:2; Rom. 7:22; 1 Joh. 4:18. Geloof en liefde verwekken in het hart een vrijwillige *gehoorzaamheid*, die ook een beginsel is waaruit een werk, wanneer het goed zal zijn, moet voortkomen. De natuur van deze gehoorzaamheid, als een hebbelijkheid aangemerkt, bestaat eigenlijk in een *vaardige neiging* om de wil van de Heere te doen uit een levendige erkenning van *Zijn hoog gezag over ons*, en van *onze verplichting aan Hem*. De gehoorzaamheid is dan vaardig en gezind om alles te doen wat God gebiedt, op zo'n manier als Hij ons voorschrijft. Het wordt daartoe niet bewogen, omdat het van dat doen *voordeel* of *genoegen* te verwachten heeft, maar omdat het *Gods wil* is, Hij over ons een onafhankelijk *opperbevel* bezit, en wij aan Hem geheel *verplicht zijn*. Jer. 10:6, 7. Zal nu een werk goed zijn, dan moet het ook uit dit beginsel voortvloeien. 1 Sam. 15:22; Ps. 119:4, 5.

Waar een waarachtige gehoorzaamheid het gemoed heeft ingenomen, daar moet ook een ongeveinsde *zelfverloochening* plaats hebben, wat ook tot de beginselen van een werk, dat goed zal zijn, gebracht moet worden. Deze deugd bestaat in een hebbelijkheid, om onze *eigen zin, eer, voordeel en genoegen*, voorzover zij tegen het welbehagen van de Heere strijdig zijn, *af te keuren*, en vrijwillig *te laten varen*. Het verzaakt niet onze eigen zaligheid en welzijn, maar onze verdorven zin, en gezetheid op eer, voordeel en vermaak, dat zich tegen de wil van de Heere probeert te kanten. Zonder deze zelfverloochening kan niemand een echte Christen zijn, en daarom ook geen goed werk verrichten. Matth. 16:24.

De derde eigenschap die een werk dat goed zal zijn, hebben moet, bestaat hierin, dat het tot zulke *doeleinden* als de wet ons voorschrijft, geoefend wordt. Het *hoogste einde* van alle goede werken is de *verheerlijking* van God. Zal dan een werk goed zijn, dan moet het gedaan worden met dit oogwit, dat wij door dat werk een levendige

erkennt van Gods heerlijke volmaaktheden openbaren; dat anderen door dat werk ook mochten opgewekt worden om de heerlijkheid van de Heere ook te erkennen en te prijzen; en dat zo onze werken geen gelegenheid mogen geven om Gods dierbare Naam door lastering, goddeloosheid of zorgeloosheid te ontteren. Matth. 5:16; 1 Kor. 10:31; Kol. 3:17. Aan dit hoogste einde zijn *nog andere*, als middelen om het te bereiken, *ondergeschikt*.

Deze ondergeschikte einden zijn tweërlei, of met opzicht op *onszelf*, of met opzicht op *de naaste*.

- Ten aanzien van *onszelf* mag en moet men ook zijn *eigen zaligheid* en *welzijn* met dat werk bedoelen. Men mag het niet doen om door dat werk, als een prijs, de zaligheid te verdienen; maar om daardoor, als een noodzakelijke weg, het genadeloon dat Christus verdiend heeft, deelachtig te worden. Ps. 19:12; Filip. 2:12, 13; Hebr. 11:6, 26. Want omdat Gods eer in onze zaliging, en onze zaligheid in Gods eer gelegen is, daarom kan en mag dit ondergeschikte einde van het hoogste niet gescheiden worden.
- Met opzicht op *de naaste* moet men in een werk, dat goed zal zijn, ook bedoelen dat onze naaste het *zien mag*. Niet opdat wij van hem enige roem mogen ontvangen, zoals de Farizeeën hun werken deden; maar opdat de naaste door onze werken gesticht, ontdekt, bestraft, vermaand, of getroost wordt. Matth. 5:16; Jak. 2:18; 1 Petrus 3:1. Wanneer ik zeg dat men in een werk dat goed zal zijn, deze einden bedoelen moet, dan is echter de bedoeling niet, dat men onder het werk altijd aan deze einden uitdrukkelijk denken moet. Want dat is wegens de eindigheid van ons verstand, dat in hetzelfde punt van de tijd aan geen twee zaken tegelijk kan denken, in een volstreekte zin ook niet mogelijk. Iemand kan iets tot zekere einden doen, wanneer zij hem tot dat werk bewogen hebben, en hij na een bedaard onderzoek van zijn oogmerken vinden kan, van harte te wensen dat zijn werk tot die einden dienen mocht; hoewel hij juist bij elke daad niet uitdrukkelijk denkt: dit doe ik tot dit en dat einde. Ik zal de zaak tot dienst van de eenvoudigen, met een zeer eenvoudige gelijkenis ophelderen. Wanneer iemand een reis van verscheidene dagen onderneemt, tot dat doeleinde om een lieve vriend te bezoeken en te verkwikken, dan is elke stap die hij doet tot dat einde ingericht. Maar er wordt niet toe vereist, dat hij bij elke stap uitdrukkelijk denken zou: dit doe ik om mijn vriend te bezoeken en te verkwikken. Het is genoeg dat dit oogwit hem tot die reis bewogen heeft, en dat elke stap een middel is om dat einde te bereiken; hoewel hij onder het reizen vaak niet aan zijn vriend, en ook niet aan zijn oogwit, maar aan andere zaken denken mocht.

Eindelijk dient men aangaande deze eigenschappen van de goede werken nog aan te merken, dat zij in een echt goed werk *moeten samengaan*. Want wanneer iemand een werk, waarvan de stof door God niet geboden was, en dus zonder een gegrond geloof, met een goed oogmerk wilde doen, dan zou dat goede oogmerk alleen het werk niet goed kunnen maken. Matth. 15:9. Het tweede stuk dat men in een goed werk moet aanmerken, om er een onderscheiden bevatting van te maken, is de *overeenstemming* ervan met de genoemde wet van het genadeverbond, waardoor het die eigenschappen, die de wet vordert, zodanig daadwerkelijk bezit. Deze overeenstemming is nu, of *noodzakelijk*, of *gebeurlijk*. *Noodzakelijk* wanneer de natuur van het werk zo is, dat het uit zijn aard niet anders dan goed *kan zijn*. Op deze

wijze is een gelovige overgave van zichzelf aan God in Christus, en de liefde jegens Gods beeld, een noodzakelijk goed werk, dat onmogelijk kwaad kan zijn. Maar er zijn ook andere werken, die of goed, of ook kwaad kunnen zijn, die in onderscheiding van de eerste, met de wet *gebeurlijk* overeenstemmen. Zulke zijn die men *stoffelijk goed* of *middelmatig pleegt* te noemen. Zo kan het kerkgaan, lezen, bidden, geven van aalmoezen, het eten van deze of gene spijsen, het dragen van deze of die kleren, een goed werk zijn wanneer het uit het rechte beginsel, tot het rechte einde gedaan wordt. Maar al deze dingen kunnen ook bij uitstek kwade werken zijn, wanneer men ze uit een verkeerd beginsel, tot een kwaad einde verricht. Eindelijk heeft deze overeenstemming van de goede werken met Gods wet, zijn verschillende *trappen*, en is in dit leven altijd *onvolkomen*. Want onder de beste goede werken van Gods kinderen, mengen zich altijd nog zeer slechte tussen. En de werken die wezenlijk goed zijn, kunnen nog vele stuken van het ongeloof, de liefdeloosheid, en verkeerde bedoelingen aankleven. Want er is geen volmaakt geloof, liefde, zelfverloochening of bedoeling in de wereld. Hier vandaan kan het ene goede werk nog beter zijn dan het andere; naarmate dat het minder of meer zwakheden aankleven. Maar een werk dat de minste trap van waarachtige overeenstemming met Gods wet bezit, is een waarachtig goed werk. En hoewel het zonder Christus in Gods gericht niet bestaan, en ook niets verdienen kan, toch zal het, voorzover het goed is, niettegenstaande zijn gebreken, om Christus' wil uit genade beloond worden. Want hoewel een werk niet volmaakt is, echter kan het waarachtig goed zijn, omdat de volmaaktheid niet het wezen, maar een bijzondere trap van de goedheid uitmaakt. Evenwel kan een oprechte Christen zich met een onvolkomen werk niet volkomen vergenoegen, maar hij treurt over de minste onvolmaaktheid, en hij jaagt met goede ernst, om toch eindelijk de volmaaktheid te bereiken. Filip. 3:12. § 24. Het is niet genoeg dat een Christen de natuur van de goede werken kent. Maar hij moet die ook zeer zorgvuldig voorstaan. Het woord □(proistasthai), dat de onzen dan eens door *voorstaan*, dan eens door *regeren* overgezet hebben, beduidt *in het algemeen, voor een zaak te staan, om het of te bearbeiten of te besturen en te beschermen*. In het bijzonder wordt het gebruikt van *ambachtslieden*, die hun *bedrijf en levensonderhoud* voorstaan, het naarstig waarnemen, en toezien dat een ander hen het bedrijf niet bederft, veracht, onderkruipt of onttrekt. Het wordt hier zeer gevoeglijk toegepast op de oefening van het geestelijk leven, om de goede werken als zijn ambacht, ijverig te doen en te verdedigen, wat de apostel anders noemt, *ijverig te zijn in goede werken*, Tit. 2:14. Die dan de goede werken voorstaat, gedraagt zich op de volgende manier. Hij merkt de goede werken aan *als zijn voornaamste ambacht en beroep*, waartoe hij van God verordineerd, geschapen, vrijgekocht, geroepen en herschapen is; nodig en bekwaam om zijn welzijn, en die van zijn naaste te bevorderen. Rom. 8:29; Ef. 1:4; Tit. 2:14; Ef. 2:10; Ps. 19:12.

Hij neemt ze als zijn ambacht *voor zich*, om *er in te arbeiden*, en als een ambachtsman *bezig te zijn*. (1) Hij behandelt het niet als een bijwerk, maar als zijn ambacht, dat hij, wanneer hij gezond is, alle dagen moet waarnemen. (2) Hij doet het met *genoegen*, zoals een ambachtsman zich dan het allerbest bevindt wanneer hij bij zijn dagelijks werk is. (3) Hij *zoekt* naar werk. Hij houdt het voor schadelijk en verachtelijk wanneer hij niet veel te doen zou hebben. Het is hem smartelijk wanneer hij minder werk heeft dan zijn medebroeders. Hij gevoelt een heilige *eergierigheid*, of *ambitie*,

naar de kracht van het woord dat de apostel in 2 Kor. 5:9 gebruikt. (4) Hij zoekt ook zijn werk *goed* te doen, en zijn ambt hoe langer hoe meer tot de volmaaktheid te doen komen. Filip. 3:12. Het spijt hem zeer wanneer hij zijn werk zo goed als anderen niet zou kunnen maken. Wanneer hij merkt dat anderen hem overtreffen, dan wordt hij met een heilige naijver vervuld, om hen na te streven. 2 Kor. 9:2. Hij probeert zijn ambt tegen anderen, die het verachten of bederven willen, *te verdedigen*, en alles wat de vijanden uitdenken om zijn ambacht in verval te brengen, met alle ernst tegen te gaan. Hij levert bij het hof des hemels de ernstigste smekingen in, om tegen zulke ambtsverders de nodige hulp en verdediging te verkrijgen. Hij belegt wel eens vergaderingen van zijn ambtsbroeders, om hen de heimelijk aanslagen van de ambtsbestrijders te ontdekken, en het gevaar aan te tonen, om met vereende macht daartegen te waken, te ijveren, en hulp te zoeken. Hij heeft er wat voor over. Hij wil er soms wel wat mensengunst, achting, of werelds voordeel voor opofferen; als hij dit ambt maar staande mocht houden en bevorderen. Hoewel sommige trage of misleide ambtsbroeders hem alleen lieten staan, of hem nagaven dat hij al te *werkelijk* was, zo kan hij echter, die zijn ambt, de goede werken, voorstaat, het toch niet laten zitten. Hij wenst dan liever de onkosten alleen te dragen, dan het zomaar aan te zien dat zijn ambacht in duigen viel. De naspraak van trage of misleide ambtsbroeders, dat hij al te werkelijk is, wil hij graag verdragen, omdat hij wel weet dat hij aan het evangelisch werk niet te veel kan doen. Filip. 2:12, 13. Hij is eindelijk ook gewillig zijn ambacht aan anderen aan te prijzen, en zoveel leerlingen hij maar krijgen kan, aan te nemen, om hen naar vermogen daarin te onderwijzen, voor te gaan, en zichzelf in alles een voorbeeld in goede werken te betonen. Tit. 2:7.

§ 25.

Hoe gewichtiger nu dit voorstaan van goede werken is; en hoe meer tegenstand het ontmoet, zoveel te ernstiger moeten zij, die aan God geloven, daar ZORG voor DRAGEN. □(frontidzein), *zorgdragen*, beduidt eigenlijk zijn *gemoed en zin* op een zaak te zetten, dat te bedenken, te behartigen, en met voorzichtigheid en ernst te bezorgen. Het betekent hier de oefening van het geestelijk leven, waardoor een Christen aan het voorstaan van goede werken zijn gehele gemoed overgeeft, daaraan gedurig denkt, zijn genegenheden er op vestigt, en met voorzichtigheid en bekommring toeziet dat hij er toch niet in te kort mag komen. Die daarom *zorgdraagt* om goede werken voor te staan, is *zo* werkzaam. Hij staat de goede werken voor, niet uit een blinde navolging of factiezucht, en ook niet om een goede naam of voordeel in de wereld te verkrijgen, maar zijn *hart en zin*, voorzover het door het geloof aan God gereinigd is, *strekt daar heen*. Het zweeft hem in de zin *van de gedachten* van zijn hart, dat het zijn plicht en zaligheid is goede werken voor te staan. *Hij bedenkt deze dingen, en is hierin bezig*, 1 Tim. 4:15. Een levendige overreding van zijn plicht om goede werken voor te staan, en van de grote zaligheid die daarin ligt opgesloten, haalt de innigste en vrijwilligste *genegenheden* daartoe over. Het is zijn *hart en zin*, goede werken voor te staan. Hij heeft er lust en vermaak in. Ps. 1:2; Rom. 7:22. Omdat hij weet dat het blinde, ongelovige en trage vlees, met de vorst der duisternis en zijn dienaren, de wereld, de valse christenen, alsook de verdorven redeneringen van trage en verleide ambtsbroeders, alle krachten inspannen om hem in het ernstig voorstaan van goede werken te misleiden, onoplettend, ijverloos of moedeloos te maken, daarom is hij zeer *bekommerd* dat hij door die vijanden toch niet verstrikt

mag worden. Hij probeert zijn hart op zijn wegen te zetten, en in alles *voorzichtig* te zijn. *Hij werkt zijns zelfs zaligheid met vreze en beven*, Filip. 2:12. Omdat hij goed weet dat al zijn wijsheid en kracht gekort schiet om in het voorstaan van goede werken voorspoedig te zijn, en omdat hij ook door een levend geloof erkent, dat de genade van de Heere hem genoeg is, en de kracht ervan in zijn zwakheid volbracht zal worden, daarom houdt hij zich aan deze verklaring van het Evangelie, en vertrouwt zich aan de Heere toe, dat Die hem gedurig opwekt, sterkt en bestuurt, om de goede werken voor te staan. Ps. 86:11; 119:4, 5. En hierin is het voornaamste wezen van het rechte zorgdragen gelegen. Maar omdat de hoogste wijsheid geen redelijk schepsel als een stok of blok bewerkt, daarom is hij ook zeer zorgvuldig op alle *middelen*, die God tot opwekking en besturing verordend heeft, afhankelijk van de Heere naarstig te gebruiken. Hij vindt een onuitsprekelijk genoeg in een redevoering, oefening of samenspraak, waar de zielen tot het voorstaan van goede werken op een verstandige, ernstige en evangelische wijze worden vermaand en bestuurd.

§ 26.

Dit zorgdragen om goede werken voor te staan, is nu die betamelijke *hoofdplicht*, waartoe *zij die aan God geloven, verbonden zijn*, en welke *Titus hen met alle ernst bevestigen moest*.

§ 27.

Men zou dit uit vele onwrikbare gronden bewijzen kunnen, dat zij die aan God geloven, tot het zorgdragen om goede werken voor te staan, verbonden zijn, en dat Titus hen dat met alle ernst bevestigen moest. Men zou het uit alle Goddelijke volmaaktheden, uit de betrekkingen van de gelovigen op God, uit alle genadegoederen van het verbond, en uit de natuur van de goede werken kunnen afleiden. Maar wij zullen ons nu maar bepalen bij de gronden die de apostel zelf in een nadere verklaring en aandrang opgeeft, wanneer hij zegt: **DEZE DINGEN ZIJN HET, DIE GOED EN NUTTIG ZIJN DEN MENSEN.**

§ 28.

Door DEZE DINGEN, □(tauta), waarvan de apostel hier spreekt, verstaat hij de zaken die hij in het voorgaande genoemd had: (1) *de goede werken*, (2) *het zorgdragen om ze voor te staan*, (3) en *het ernstig bevestigen* ervan. Wanneer hij het nadrukkelijke woordje (tauta), waarvan wij boven bij § 11 gesproken hebben, hier weer herhaalt, dan (a) wil hij ons het *gewicht* van deze dingen, dat men nooit genoeg kan inscherpen, weer herinneren, (b) en alle *andere zaken* die op deze dingen geen betrekking hebben *uitsluiten*, zoals de *dwaze vragen*, geslachtsrekeningen, *twistingen* en strijdningen over de wet, die onnut en ijdel zijn, vs. 9.

§ 29.

De goedheid en nuttigheid van deze dingen is zo uitgebreid, dat het zich uitstrekt tot allerlei soorten van MENSEN. Wanneer de apostel hier van *mensen, zonder enige bepaling* gewag maakt, dan schijnt hij zijn oog te hebben (1) niet alleen op *hen die zorgdragen* om goede werken voor te staan, (2) maar ook op *alle anderen*, die deze

voorstanders van goede werken zien en met hen omgaan; zij mogen dan bekeerd of nog onbekeerd zijn.

§ 30.

Met opzicht op al die mensen, merkt de apostelen in de dingen waarvan hij spreekt, twee voortreffelijke eigenschappen aan. (1) Eerst, dat zij voor hen *goed*, (2) daarna, dat zij voor hen *nuttig* zijn.

§ 31.

Het woord GOED dat hier van *nuttig* onderscheiden wordt, schijnt de *betamelijkheid*, *eerlijkheid* en *prijselfelijkheid* van de dingen, waarvan Paulus spreekt, uit te drukken. Want zo placht men al van oude tijden af, het goed in een *eerlijk*, *nuttig* en *genoeglijk*, dat eigenlijk tot het nuttige behoort, te onderscheiden. Immers, de apostel schijnt het woord in genoemde zin te gebruiken, 1 Tim. 4:4, waar hij *goed* tegenover *verwerpelijk* stelt. Het naarstig voorstaan van goede werken, en het ernstig bevestigen om daarvoor zorg te dragen, is dan *betamelijk*, *prijselfelijk* en *eerlijk*.

(1) Het is zo, op *zichzelf beschouwd*. Want omdat God Zelf deze dingen bemint, gebiedt, en in Zijn gunstgenoten werkt, Filip. 2:13; Hebr. 13:20, daarom kan het onmogelijk anders zijn, of deze dingen moeten goed, betamelijk, eerlijk en prijselfelijk zijn.

(2) Ze zijn het ook *met opzicht op de mensen*. Ze verstrekken hen tot bijzondere *eer* en *roem*.

(a) Voor henzelf, *die daarin bezig zijn*, en deze dingen met alle ernst bevestigen, is het een bijzondere eer en heerlijkheid, niet alleen in de achting van Gods tere kinderen die bij hun hart leven, maar ook van alle andere mensen die hun verstand redelijk gebruiken. Want *de heiligheid is den huize des HEEREN sierlijk*, Ps. 93:5. En *die Christus in deze dingen dient, is Gode welbehaaglijk, en aangenaam den mensen*, Rom. 14:18. Het is wel waar dat enige verbijsterde Godzaligen, het ernstig bevestigen om goede werken voor te staan, als een verachtelijke werkheiligheid aanzien, en dat sommige ongebonden lieden met deze dingen als met een onedele laaggeestigheid de spot drijven, maar dan gedragen ze zich niet als mensen die met rede en verstand begiftigd zijn. Ze doen het in een onverstandig haasten, zonder dat zij de zaken recht begrepen hebben. Want zo gauw zij bedaard zijn, zegt het eigen geweten hen, dat deze dingen goed en betamelijk zijn, zoals ze door verschillende woorden en gedragingen zelf openbaren. Immers, men vindt vele onbegenadigde mensen die een soort van achting hebben voor hen die goede werken op de rechte wijze voorstaan en bevestigen.

(b) Ook zijn deze dingen goed *voor anderen*, die ze zien en horen. Want het ernstig voorstaan van goede werken, en het ernstig bevestigen daarvan, kan een gezegend middel zijn dat velen, die schandelijk en oneerlijk voor God en mensen leven, tot de heerlijkste gelukstaat verheven worden, waardoor ze niet alleen tot een eerbare en prijselfelijke wandel in de wereld, maar ook tot het heerlijke kindschap van God gebracht worden. 1 Petrus 3:1.

§ 32.

De genoemde eigenschap moest alleen genoeg zijn om een ieder tot bovengenoemde plichten aan te sporen. Maar omdat een redelijk mens door de overweging van zijn eigen welzijn, tot de betrachting van betamelijke plichten mag en moet opgewekt worden, daarom voegt de apostel er nog bij, dat deze dingen voor de mensen NUTTIG zijn. Men pleegt in het algemeen door *nuttig* zoiets te verstaan, dat iemand van dat, wat de staat van zijn ziel of lichaam onvolkomener maakt, bevrijdt, en hem integendeel toebrengt wat de toestand van zijn ziel of lichaam volmaakter of gelukkiger kan maken. In deze zin zijn dan ook de goede werken, het naarstig voorstaan ervan, en het ernstig bevestigen daarvan, voor de mensen nuttig. (1) Deze dingen dienen om de mensen van vele geestelijke en lichamelijke, tijdelijke en eeuwige kwaden *te bevrijden* of ervoor *te bewaren*. (2) Ze zijn bekwame middelen om de mensen vele lichamelijke en geestelijke, tijdelijke en eeuwige *goederen*, die hun zielen en lichamen volkomener en gelukkiger maken, *toe te voegen*. (3) Ze doen dit niet door hun waardigheid of kracht, als verdienende of werkende oorzaken; maar òf als *het loon zelf*, dat God om de verdiensten en door de kracht van Christus schenkt, òf als *middelen* en wegen, waardoor God ons de genoemde zaligheden deelachtig maakt.

(4) Op deze wijze zijn ze ook nuttig voor allerlei mensen. Ze zijn nuttig, (a) niet alleen voor hen die deze dingen zelf doen, (b) maar ook voor hen die dit zien en horen. Misschien kan het tot meerdere opklaring van het begrip van de eenvoudigen dienen, dat ik enige bijzonderheden van het gezegde een weinig onderscheidener aanwijs. Vooreerst vloeien de genoemde nuttigheden uit de *goede werken zelf*.

(1) Ze zijn nuttig voor *hen die zich in de betrachting ervan* naarstig oefenen.

(a) Want door het doen van goede werken, worden zij *bewaard* of *bevrijd van vele zonden*, die hun lichamen en zielen, in tijd en eeuwigheid, zeer ongelukkig konden maken. Immers, menig mens verteerde zijn lichaam en ziel door zorgen, gierigheid, overdadigheid en andere wereldse begeerlijkheden. Maar hij ontkwam deze verdervende dingen zodra hij door bekerende genade een begin maakte met goede werken te doen.

(b) De goede werken bevrijden niet alleen de daders ervan van dodelijke rampen, maar zij brengen ook hun zielen en lichamen *onuitsprekelijke zaligheden* aan. *Vele lichamen*, die door de verdervende zondendienst waren uitgemergeld, ontvangen weer hun behoorlijke rust, voedsel en verzorging, en zij beginnen weer te groeien en te bloeien, wanneer zij in de oefening van goede werken, waartoe zij geschapen waren, gebruikt worden. *Vele zielen*, die door de onedelste piekeringen, begeerten, driften, en zorgen, zodanig mishandeld en verdorven waren, dat ze voor onzichtbare dingen onvatbaar, redeloos en vleselijk geworden waren, en van wezenlijke zaligheid zowel geen begrip als geen bevinding hadden, worden met een aangename zaligheid overgoten, wanneer ze in de betrachting van goede werken bezig zijn.

(c) Wie is machtig naar behoren uit te drukken die *rust* en dat *genoegen* dat een ziel gewaar wordt, die in geloof en liefde tot zijn verzoende verbonds-God en Zijn heilige geboden, door de strelende invloeden van de genade bezig is om goede werken te doen? Zij die de levendigste ondervinding daarvan zelf hebben, kunnen het onder geen bewoording brengen, maar moeten zich vergenoegen met deze uitroep: *in het houden van die is grote loon!* Ps. 19:12.

De zaligheid die begenadigde zielen uit de oefening van goede werken trekken, is niet alleen in dit leven bepaald, maar zal hem ook *na de dood*, in de eeuwigheid *volgen*. Openb. 14:13. Want buiten alle twijfel zullen de geesten van de volmaakt rechtvaardigen ook in de eeuwige heerlijkheid met de genade, die hen door God in dit leven geschonken was, werkzaam zijn. Daar zullen zij er een veel helderder begrip van ontvangen. Ze zullen vele werken als goed erkennen moeten, die zij hier daarvoor niet houden durfden. Het goede dat in hun werken was, zal hen daar veel klaarder worden opgehelderd. Want die niet wisten dat zij Jezus gespijzgd, geherbergd, gekleed en bezocht hadden, zullen het daar gewaar worden. Matth. 25:34-40. Dan zullen zij met een opgehelderd verstand inzien, wat een genade aan hen tot de betrachting van het minste en gebrekkigste goede werk is besteed. Ze zullen allerlevendigst beseffen dat zulken, als zij waren, het allergebrekkigste goede werk, waarvan zij in hun haasten in deze wereld gedacht en gezegd hebben dat het maar een dood werk en een vrucht van hun eigen akker was, niet hadden kunnen verrichten, als de dierbare Zaligmaker het door de arbeid van Zijn ziel voor hen niet verdiend had, en door de uitnemende grootheid van Zijn kracht in hen niet had gewerkt. Hoe groter en meerder nu de goede werken geweest zijn, waarin zij zich hier geoefend hebben, zoveel te heerlijker moet hen dan ook de genade voorkomen die daarin betoond is, en zoveel te groter moet ook hun heerlijkheid en zaligheid zijn.

(2) De nuttigheid van de goede werken:

Als iemand dit stuk met bedaardheid een weinig dieper geliefde te doordenken, dan zou hij misschien met meer helderheid kunnen inzien, hoe er in de eeuwige heerlijkheid en verdoemenis zekere trappen, naar de mate van de goede werken en zonden, kunnen en ook moeten plaats hebben; zonder de minste verdienstelijkheid van de werken te stellen. Want het is buiten alle tegenspraak dat onze zaligheid bestaat in een bevindelijke kennis en aanbidding van de Goddelijke volmaaktheden. Het is ook zeker dat al de Goddelijke volmaaktheden moeten worden ten koste gelegd aan een zondaar, wanneer hij het minste goede werk zal doen. Ook kan men niet ontkennen dat Gods genade en overige volmaaktheden aan hem allernadrukkelijkst verheerlijkt zijn, die het meest in goede werken bezig is geweest. Hieruit moet dan natuurlijk volgen dat hij, die het meest in goede werken gevorderd was, ook de grootste trap van de zaligheid genieten moet, wanneer hij zich in de eeuwigheid zijn goede werken, en de Goddelijke volmaaktheden waardoor hij ze gedaan heeft, op een onderscheiden wijze bij het licht van het binnenste heiligdom bevindelijk voorstelt. Aan de andere kant is er ook geen twijfel of de rampzaligheid van de verdoemden zal voornamelijk bestaan in hun afscheiding van Gods gemeenschap, en de ondervinding van Zijn toorn. Hoe meerder en zwaarder iemand gezondigd had, zoveel te verder is hij van God gescheiden; en zoveel te groter moet ook Gods bepaalt zich niet alleen tot de personen die het doen, maar het strekt zich ook uit tot *anderen*, die ze zien, horen of op andere manieren gewaar worden. Want

- (a) in *het algemeen* kunnen ze gezegende middelen zijn, waardoor onboetvaardige zondaars krachtdadig bekeerd worden, en zo naar ziel en lichaam, in tijd en eeuwigheid gelukkig worden. 1 Petrus 2:12; 3:1. Ze kunnen Gods echte kinderen tot een bijzondere verkwikking en aansporing dienen. Matth. 5:16.

- (b) Hoe groot is het bestuur, de raad en hulp, die menige ellendige uit de goede werken van Gods kinderen, ook *naar het lichaam* geniet! Hoeveel lendenen worden daardoor verwarmd! Hoeveel monden gespijzigd! En hoeveel ingewanden van heiligen en onheiligen verkwikt!
- (c) Hoe vele *zielen* worden door de goede werken van schadelijke vooroordelen tegen de Godzaligheid verlost, of van vele uitbrekingen van de goddeloosheden terug gehouden! Zo nuttig de goede werken zelf zijn, zo nuttig is verder *het zorgdragen om ze voor te staan*. Niemand is bekwaam om alle nuttigheden die daarvan voortkomen, naar behoren op te tellen.

Ik zal maar enigen tot voorbeelden melden.

- (1) Het is onbegrijpelijk nuttig om in die zalige gestalte van geestelijke *armoede* en *ootmoed* te staan, en voorspoediger in te dalen. Want hoe groter zorg iemand draagt om goede werken voor te staan, zoveel te meer en levendiger zal hij gewaar worden aan hoeveel gebreken hij nog onderhevig is, wat een duisternissen, schulden en krachteloosheden hem nog aankleven.
- (2) En door deze weg zal het ook nuttig zijn om tot de *oefening van het geloof* krachtig aan te sporen. Want zij die de teerste zorg dragen om goede werken voor te staan, en daardoor hun gebrek des te helderder en levendiger bemerken, zullen onbegrijpelijk veel werk voor de Middelaar in al Zijn ambten vinden, en door de nood gedrongen worden om zich als blinden aan Zijn profetisch onderwijs, als schuldigen aan Zijn offerande en ongenoegen tegen hem zijn. Gelijk nu aan de verheerlijkten hun goede werken en de zaligheid die in de gebrekkigste werken was, zullen worden opgehelderd, zo zal ook het geweten van de verdoemden hun zonden en de rampzaligheid die in de minste zonde was opgesloten, als een knagende worm verwijten. Hieruit moet dan natuurlijk volgen dat zij, die het meest en zwaarst gezondigd hebben, ook hun afscheiding van het hoogste Goed en het ongenoegen ervan, op de levendigste en gevoeligste wijze zullen zien en gevoelen moeten, en zo, waar ze zich ook mochten ophouden, de zwaarste hel in hun boezem hebben. voorbidding, en als krachtelozen aan Zijn koninklijke regering en bescherming vast te houden.
- (3) Uit het gezegde kan men ook gemakkelijk opmaken welke nuttigheden daaruit voortvloeien, in het *bidwerk* dat voor een van de voornaamste bezigheden van een arme Christen, met groot recht gehouden wordt. Het gebeurt menigmaal dat een Christen geen woorden of zaken vinden kan, die hij in het gebed aan de Heere zou voordragen. Vaak overvalt hem een onbetamelijke traagheid om van zijn voorrecht, dat hij tot God en Zijn schatkamers vrijmoedig mag komen, een ernstig gebruik te maken. Maar wanneer hij in zo'n toestand maar probeerde zorg te dragen om goede werken voor te staan, dan zouden deze ongestalten zeer spoedig verdwijnen. Hij zou zoveel gebrek in zijn gemoed en daden vinden, dat hij overvloedig stof van belijdenis, van gebeden en dankzeggingen voor zich had. Hij zou onbegrijpelijk veel gevallen tegenkomen, waartoe hij licht, gerechtigheid en kracht ootmoedig moest smeken. De opmerking van duisternis, schuld en onmacht, en een inzicht in de noodzakelijkheid van Jezus' licht, gerechtigheid, kracht en hulp, zou zijn traagheid verdrijven, en hem zeer krachtig dringen om van zijn voorrecht een ernstig en spoedig gebruik te maken.

- (4) Eindelijk, omdat men door doen leert doen, daarom heeft het zorgdragen om goede werken voor te staan, ook een nuttige invloed op de *heiliging* van een Christen. Want zij die naartige zorg dragen om zich in goede werken te oefenen, ontvangen vaak in vele zaken, die hen voortijds donker waren, een aangenamer licht, en een buitengewoon genoeg in dingen waartegen zij tevoren plachten op te zien. Zo nuttig is niet alleen het oefenen van goede werken en het zorgdragen om ze voor te staan, maar ook het *ernstig bevestigen* van deze dingen. De satan en het trage vlees zouden ons wel graag willen wijsmaken, dat dit zeer schadelijk kon zijn, om onbegenadigden in een wettische werkheiligheid vast te zetten, en Gods kinderen, die door een vertoog van hun gestalten en ongestalten gesticht kunnen worden, moedeloos te maken. Ik wil niet ontkennen dat sommigen het ernstig bevestigen om goede werken voor te staan, onverstandig en onwettelijk misbuiken, en zich daardoor aan genoemde trouweloosheden schuldig maken.

Maar dit moet men het verstandig bevestigen van deze dingen in geen geval ten laste leggen. Want die zijn ogen maar recht opendoet, zal het onze apostel moeten toestemmen, dat het voor *onbegenadigden* en *begenadigden* beide bij uitnemendheid nuttig is.

(1) Menig *onbegenadigde* zondaar stemt wel toe dat hij zijn *zonde en ellendigheid bevindelijk moet kennen*, maar hij weet geen raad om daartoe te geraken. Voor zo één zou het zeer nuttig zijn dat men hem het zorgdragen om goede werken voor te staan, ernstig bevestigde. Want een duidelijke verklaring van de eigenlijke natuur van de goede werken, en het rechte zorgdragen om ze voor te staan, alsook een grondig betoog van zijn volstreckte verplichting daartoe, zou een zeer gepast middel kunnen zijn om hem van zijn ellendige en gevaarlijke toestand te overtuigen, en tot een waarachtige bekering krachtig aan te sporen.

(2) Voor *begenadigden* is het bevestigen, dat zij, die aan God geloven, zorgdragen om goede werken voor te staan, buitengewoon veel nuttiger dan het enkel spreken van hun gestalten en ongestalten. Ik wil niet zeggen dat het alle oprechten van hart aangenaam zou zijn. Want wat voor Gods kinderen nuttig is, en wat hen aangenaam is, zijn veelal onderscheiden dingen. Want sommige eenvoudige en donkere kinderen van God bestaan in het geestelijke zoals onverstandige kinderen in het natuurlijke. Immers, menig kind vindt in een al te grote toegevendheid en een verhaal dat de ouders in hun kindsheid niet beter zijn geweest, meer aangenaamheid dan in een verstandige aanwijzing van zijn gebreken, en in een voorzichtige aansporing tot zijn plicht; waaruit men echter niet mag besluiten dat het eerste ook nuttiger dan het laatste zou zijn. Maar vele van Gods lieve gunstgenoten, die geoefende zinnen in het Woord der gerechtigheid hebben, vinden niet alleen meer nuttigheid, maar ook meer aangenaamheid in het ernstig bevestigen van het zorgdragen om goede werken voor te staan, dan in een gedurig onverstandig verhaal van gestalten en ongestalten. Ik wil hier in geen geval het spreken van de gestalten en ongestalten van Gods kinderen veroordelen. Dat zij verre! Want een verstandig en tijdig vertoog van deze dingen is soms nuttig en noodzakelijk om de grootheid van de genade te vertonen, om worstelende zielen voor wanhoop en schadelijke moedeloosheden te bewaren, en om de blinde vijanden van de Godzaligheid de mond te stoppen. Maar ik spreek hier van dat gedurig onbedachtzaam verhalen van gestalten en ongestalten, wat de mensen, die geen genoeg vinden in een ernstig bevestigen van het zorgdragen om goede werken

voor te staan, zozeer verheffen. Het evangelisch bevestigen van de dingen die Paulus noemt, is voor Gods echte kinderen onbegrijpelijk veel nuttiger dan het genoemde verhaal van gestalten en ongestalten. Want de verdorvenheid pleegt van het laatste een allerverderfelijkt misbruik te maken. Het probeert de walgelijkheid en verdoemelijkheid van de zonden daaronder, als onder een schone naam, te verbergen en ongemoeid te laten. Het gedraagt zich alsof een ongestalte een prijselijke eigenschap was, die tot Gods kinderen behoorde. Sommigen laten zich zelfs daardoor vervoeren om zich te verbeelden dat ze zich bij Gods arme kinderen wonderlijk aanprijzen, wanneer ze een breed verhaal van hun ongestalten doen, zonder enig teken van schaamte, vernedering of droefheid, met luchtige, schertsende woorden en gebaren, alsof een ongestalte geen schandelijke verdoemelijk misdaad was, maar een stuk van geestelijke armoede, zelfkennis en vromigheid was. Om kort te gaan, zo'n onbedachtzame handelwijze is vaak de schuld dat vele van Gods kinderen in de waarachtige verootmoediging, geloof en bekering verhinderd worden, en vele zelfbedriegers onbekeerlijk worden. Zo zeker nu deze dingen door een beklaglijke ondervinding bevestigd worden, zo zeker is het integendeel dat het ernstig, verstandig en evangelisch bevestigen van het zorgdragen om goede werken voor te staan, voor Gods lieve kinderen buitengewoon nuttig is.

Het is nuttig

- (a) om hen van hun *verplichting* tot hun eigen zaligheid levendig en grondig te overreden.
- (b) Het dient om hen de ontelbare *gebreken* in hun walgelijkheid en verdoemelijkheid, helderder, levendiger en krachtiger aan te tonen.
- (c) Hierdoor is het ingericht om hen in de vallei van waarachtige *verootmoediging* met zijn gevolgen, dieper in te leiden.
- (d) Het is ook bekwaam om hen van de noodzakelijkheid van de gerechtigheid en sterkte van de Middelaar, grondiger en bestendiger te *overreden*, en tot een gelovig gebruikmaken ervan nadrukkelijk aan te sporen.
- (e) En zo kan het eindelijk verstrekken om hen tot een naartijge *betrachting* van goede werken, dat is, tot hun zaligheid, krachtig op te wekken en voorspoedig te besturen.

§ 33.

Zo *goed* en *nuttig* nu deze dingen zijn voor de mensen, zo **ZEKER** en **BETAMELIJK** is de **VERPLICHTING**, dat zij, die aan God geloven, *zorgdragen om goede werken voor te staan*, en dat Titus *dit met alle ernst bevestigde*.

- (1) Want het is een onloochenbare waarheid, dat ieder mens alles wat betamelijk is, en wat tot zijn welzijn en dat van een ander dienen kan, met alle ernst te behartigen verbonden is. Omdat nu het zorgdragen om goede werken voor te staan, zo goed en nuttig is, zoals wij gezien hebben, daarom volgt ook even zo zeker, dat zij die aan God geloven, dit hun zalige plicht moeten achten.
- (2) En, zijn de opzieners van de gemeenten schuldig al hun vermogens aan te wenden om die dingen het meest voor te dragen en te bevestigen, die voor de mensen nuttig zijn, zo moest dan ook Titus genoemde dingen zoveel te ernstiger bevestigen, hoe zekerder het was dat die voor de mensen goed en nuttig zijn.

§ 34.

Het een en ander was des te noodzakelijker omdat het een allergepast MIDDEL zou zijn, als gevolg van het OOGWIT van de apostel, waardoor de gemeenten (1) deels in de ware *Godzaligheid* meer en meer konden *toenemen*, (2) en deels, tegen de schadelijke verzoeken *beveiligd* worden. Want omdat de waarachtige Godzaligheid in een evangelische oefening van goede werken gelegen is, daarom moet immers volgen dat een gelovig zorgdragen om goede werken voor te staan, en het ernstig bevestigen van deze dingen, de bekwaamste middelen waren om de echte Godzaligheid te bevorderen. En omdat alle inwendige en uitwendige verzoeken, waaraan de gemeenten op Kreta blootgesteld waren, hun tot beuzelingen en ongebondenheden, die tegen de Godzaligheid streden, probeerden te verleiden, daarom kon men geen middel bedenken waardoor zij tegen genoemde verzoeken meer gewapend konden worden, dan een gelovig zorgdragen om goede werken voor te staan, en een ernstig bevestigen van deze dingen. Want wanneer de gelovigen zorgdroegen om goede werken voor te staan, dan zouden die beuzelingen en ongebondenheden, als zaken die lijnrecht tegenover hun ambacht stonden, bij hen geen ingang vinden maar veroordeeld worden. En als Titus en zijn mededienaars deze dingen grondig en onderscheiden bevestigden, dan zou de schijnwijsheid en schijnvrijheid die de naamchristenen en de valse apostelen voorgaven, als een schandelijke dwaasheid en onedele slavernij van de ongerechtigheid spoedig ontdekt en verworpen worden.

§ 35.

Wilde dan de Heilige Geest in en door Zijn dienaar Paulus, dat Titus deze dingen tot genoemde einden op Kreta zou bevestigen, dan kunnen wij ook verzekerd zijn dat het Zijn heilige wil is dat wij ook voor onszelf van die dingen het rechte gebruik zouden maken. Want Hij heeft dat getrouwe Woord als onze schriftelijke regel tot dat einde ook tot ons laten komen. Niemand zal daarom kunnen denken dat het tegen het genoegen van de Geest zou zijn, wanneer wij, in afhanging van Zijn leiding, over deze dingen, naar Zijn oogwit, enige nadere **AANMERKINGEN** probeerden te maken.

I. *De apostel noemt de plicht, dat zij die aan God geloven, zorgdragen om goede werken voor te staan, een GETROUW WOORD.*

/. Het is (1) een *woord* van waarheid en een gezond verstand, dat op redelijke gronden steunt, en openlijk met vrijmoedigheid mag verkondigd worden. (2) Het is *getrouw*, volstrekt *zeker*, geloofwaardig en bestendig voor alle mensen, in alle gevallen, altijd even zeer verplichtend.

//. Hieruit mag men dan veilig besluiten dat het een redeloze, schandelijke en schadelijke dwaling is, wanneer men de leer, dat zij die aan God geloven zorg moeten dragen om goede werken voor te staan, aanziet of uitroept *als een ongegronde, eigenzinnige, nodeloze en onmogelijke misvatting*. Ik stem gewillig toe dat men het geesteloos aandringen en betrachten van sommige werken, uit een wettisch beginsel en tot een wettisch einde, als zodanig moet veroordelen. Maar het evangelisch zorgdragen om goede werken voor te staan als zo'n misvatting aan te merken en te versmaden, is gewis een allerverderfelijkste dwaling, tegen het genoemde getuigenis van Paulus lijnrecht strijdig.

///. Hoe grover deze dwaling is, zoveel te meer moet men zich verwonderen, dat het niet alleen tot de redeloze wetsbestrijders, maar ook tot zo velen die in de kerk verkeren, is doorgebroken. Wanneer sommige geruste zondaars een duidelijke verklaring en een betooglijke aandrang van het evangelisch zorgdragen om goede werken voor te staan, horen voorstellen, dan bemerken ze dat zij geen ware Christenen zijn zoals ze zich verbeeld hadden, en ze worden bevreesd dat ze in hun zorgeloosheid en geliefde zondendienst gestoord mochten worden. Wat doen zij dan om in hun gerustheid en wereldliefde ongestoord voor te gaan? Ze proberen zichzelf en anderen wijs te maken dat de meergenoemde leer een ongegronde, eigenzinnige misvatting, van een onlangs opgekomen en op sommige plaatsen sterk doorgedreven, maar ook door vele verstandigen ijverig tegengesproken factie is, die door zijn eigen voorstanders niet recht begrepen, bewezen, geloofd of gedaan wordt. Die ook geen mens ter wereld oefenen kan, of nodig heeft te doen. Ja, die zo ongerijmd is, dat geen mens zalig zou worden, maar vele mensen in de gevaarlijkste mijmering vervallen moesten, als zulke stellingen waarheid waren. Hoewel alle oprechte Christenen in het voorstaan van goede werken, naar de inwendige mens een innerlijk vermaak hebben, echter kan sommigen een grote donkerheid in dit stuk aankleven, waaruit het vlees dat tot het voorstaan van goede werken ongezind is, gelegenheid neemt om zijn vijandschap te openbaren. Want:

- (1) enigen hebben met alle recht en redenen een innige afkeer van het onzinnig aandringen op een dood en dodend wettisch woelen. Maar zij onderscheiden daarvan niet duidelijk genoeg het evangelisch zorgdragen om goede werken voor te staan.
- (2) Anderen hebben gehoord wat een jammerlijk misbruik sommigen van werken en plichten maken. Hierdoor heeft een ongezindheid jegens de uitdrukkingen van werken, plichten, doen, enz., hen heimelijk bekropen.
- (3) Er zijn er ook die door het voordragen van de bevindingen van de begenadigden, hun gestalten en ongestalten, buitengewoon bemoedigd, getroost, opgewekt, en tot gevoelige liefde jegens God en Zijn volk worden aangespoord. Deze zijn met die dingen zo ingenomen, dat zij wel zouden wensen ze altijd te horen. Wanneer nu enige leraars of Godzaligen door een kwalijk bestuurde liefde zich al te veel naar hun genoegens schikken, dan kan het helaas! gebeuren dat een grondige verklaring en aandrang van de plicht om goede werken voor te staan van zijn aangenaamheid bij hen veel verliest.
- (4) Het kan ook gebeuren dat een begenadigde in afzwervingen en geestelijke traagheid geraakt, waardoor hij omtrent het naarstig voorstaan van goede werken gesteld kan zijn, als een man, die door een ongeregelde levenswijze in loomheid vervallen is, bestaan kan omtrent de vlotte waarneming van zijn ambacht.
- (5) Uit genoemde, en uit nog meer andere beginselen, kan het dan gebeuren dat een Godvruchtig mens die leer, dat het voorstaan van goede werken een getrouw woord is, niet duidelijk en onderscheiden genoeg inziet, en het ook niet met de betamelijke aangenaamheid horen of doen kan. Het zou daarom niet alleen voor bovengenoemde geruste zondaren, maar ook voor velen van Gods echte kinderen zeer nuttig kunnen zijn, wanneer zij eens met een bedaard gemoed overdachten dat de voornaamste evangeliedienaar die er ooit geweest is, het

voorstaan van goede werken een *getrouw woord* noemt, wat alle echte Christenen geloven, en alle getrouwe evangeliedienaars verkondigen moeten.

II. A. *Titus moest DEZE DINGEN ERNSTIG BEVESTIGEN.*

DEZE DINGEN zouden *de inhoud* van zijn prediking zijn.

/. Hij moest in zijn prediken voornamelijk daarop staan, dat zij die aan God geloven, zorgdragen om goede werken voor te staan.

//. De zaken nu, die Titus naar het uitdrukkelijke bevel van de Geest, tot bevordering van ware Godzaligheid moest verkondigen, dienen ook buiten alle tegenspraak door iedere getrouwe evangeliedenaar aangedrongen te worden. Men moet de waarheden van de ellende en verzoening van de mens, als het enige beginsel van evangelische goede werken, zoals Paulus en Titus gedaan hebben, ernstig, duidelijk, betooglijk en bevindelijk verkondigen. Maar men moet in deze waarheden niet eindigen; maar ze tot hun voornaamste oogmerk brengen, om goede werken voor te staan, wat eigenlijk de zaligheid is waartoe genoemde waarheden als middelen leiden. Want als iemand van de eerstgenoemde waarheden alleen wilde handelen, en deze dingen, waarvan de apostel hier spreekt, overslaan, die zou even zo ongerijmd handelen als iemand die van zekere middelen breedvoerig wilde spreken, maar zich daarbij zorgvuldig wilde wachten dat hij niets van het rechte einde van die middelen vermeldde, en hoe men ze daartoe gebruiken moest. Het is ook nuttig en nodig dat men bij sommige gelegenheden van de bevindingen, gestalten en ongestalten van de begenadigden predikt en spreekt, zoals boven op blz. 248 reeds is aangetekend. Maar het zou dwaas, schadelijk en ongeoorloofd zijn, wanneer iemand daarop alleen wilde staan, en daarvan zijn voornaam hoofdwerk maken. Want wat zou u van een geneesheer denken, die zich alleen wilde ophouden met het spreken van de bevindingen, de kwade en goede tekenen van de zieken, zonder te denken aan de herstelling, de bewaring, en het rechte gebruik van de gezondheid?

///. Als vele leraars en toehoorders deze dingen recht begrepen, dan zouden zij buiten alle twijfel gewaar kunnen worden, dat zij en anderen aangaande de verkondiging van het Evangelie verschillende donkere en recht schadelijke bevattingen en ongestalten gevoed hadden.

II. B. Titus moest deze dingen niet alleen voordragen, maar ook ERNSTIG BEVESTIGEN.

/. Hij moest alle vermogens aanwenden (1) om die waarheid in de gemoederen op vaste gronden te bevestigen, (2) om ze duidelijk te verklaren, uit zekere gronden te betogen, en tegen de uitvluchten te verdedigen, (3) opdat de waarheid in het gehele gemoed doordringt, en bestendig geloofd en gedaan mocht worden.

//. Hier vinden dan alle leraars een voorschrift, hoe zij de evangelische waarheden moeten verkondigen. Men kan hier niet volstaan met de dingen alleen te noemen, veel minder met ze verward daarheen te werpen. Ook voldoet het niet dat men de waarheid onder een vreemde, aardige, spelende, gemoedelijke uitdrukking voordraagt. Dit kan wel eens nuttig zijn om een trage aandacht op te wekken; mits men maar voldoende zorg draagt dat de toehoorder zich op dit aardig bloemetje niet vergaapt, en de waarheid laat varen. Aan de andere kant is het hier ook niet gedaan met een onstuimig schreeuwen en onverstandig opstapelen van plichten.

Maar die de waarheid recht verkondigen wil, moet het *door en door bevestigen*. Hij moet zijn voornaamste zorg laten zijn,

- (1) dat de waarheid aan en in het gemoed van de toehoorders gebracht, en daar bevestigd wordt.
- (2) Hij zelf dient de zaken, die hij bevestigen zal, onderscheiden in te zien.
- (3) Het is nodig dat hij ze aan de toehoorders duidelijk en onderscheiden verklaart, en in het verstand probeert te brengen.
- (4) Hij behoort ze uit zekere en goedbegrepen gronden begrijpelijk te bewijzen. Ik wil niet zeggen dat hij zich naar de regels van de sluitredenen, die de wijsgeren breedvoerig plegen op te geven, schikken moet. Veel minder wil ik staande houden dat hij zijn betoog in de stijve vorm van een zogenaamde wiskundige leerwijze moet dwingen. Maar mijn bedoeling is, dat hij de ontwijfelbare *gronden*, waaruit de waarheid volgt, eenvoudig *aanwijst*, en als het nodig is, *ze verklaart en bevestigt*, om dan de *noodzakelijke samenhang* tussen die gronden en de daaruit te bewijzen waarheid, *overtuigend aan te wijzen*.
- (5) Hij is verplicht de *tegenbedenkingen* met voorzichtigheid grondig weg te nemen.
- (6) Hij is ook schuldig *elk wezenlijk stuk*, dat tot de waarheid behoort, zodanig vast te maken, opdat de waarheid *door en door* bevestigd wordt.
- (7) En eindelijk mag hij niet denken zijn oogmerk bereikt te hebben, eer die toehoorders van de waarheid zodanig *verzekerd zijn*, dat zij de aanvallen van de vijanden kunnen doorstaan, en eer de waarheid zulke *diepe wortels* in hun *harten* geschoten heeft, dat zij hun vruchten *in de wandel* openbaren.

De *betamelijkheid, nuttigheid en noodzakelijkheid* van zo'n handelwijze *blijkt* hier immers op het allerduidelijkst, (1) omdat Paulus het aan zijn Titus zo nadrukkelijk beveelt. (2) Bij gebrek van zo'n verstandige bevestiging, loopt de waarheid en Godzaligheid groot gevaar. De gemoederen van de Christenen kunnen tot geen vastigheid komen. En de vijanden roemen dat men voor de grondigste waarheid geen bewijs kan vinden. Misschien kon iemand, die wat te haastig is, denken: “de vastigheid van een gemoed, en de kracht van de waarheid in de harten, hangt immers van de verzegelende en vruchtbaarmakende kracht van de Geest af; hoe kunt u dan zo'n ophef van de ernstige bevestiging maken?” Ik zou hier kunnen antwoorden dat deze zwaarigheid niet tegen mij, maar tegen Paulus gemaakt wordt. Want die schrijft de verklaarde bevestiging aan zijn Titus, en aan alle oprechte evangeliedienaren met zoveel nadruk voor. Maar om de nietigheid van deze zwaarigheid in te zien, dient men maar aan te merken dat het wel een volstrekte waarheid is, die alle oprechte en getrouwe leraars uit hun ondervinding, en die van hun hoorders, dagelijks gewaar worden, dat de kracht van de waarheid in de harten van de mensen van de verlichtende, verzegelende en vruchtbaarmakende kracht van de Heilige Geest afhangt. Maar dat het ook even zo waarachtig is, dat de Heilige Geest redelijke mensen niet als stokken en blokken, onmiddellijk, maar door gepaste middelen bewerken wil. Want waarom zouden anders de apostelen en profeten, die door de Heilige Geest onfeilbaar gedreven werden, zich van zulke verstandige en krachtige betogingen bediend hebben? Mogelijk denkt een lezer: “Gods tere kinderen houden van geen letterlijk verstandig redeneren en disputeren, maar van een gemoedelijk handelen.” Maar wat denkt zo'n lezer van onze geliefde apostel? Zou men die niet met het grootste recht mogen tellen onder de *teerste en*

gemoedelijkste kinderen van God? Toch was hij een grote liefhebber van het ernstig bevestigen van de dingen. Maar om deze zwaarigheid grondig op te lossen, dient men het volgende maar aan te merken. Men vindt verklaringen, betogingen, redeneringen en disputen, die gewis recht mager, lastig en nadelig zijn. Maar men moet zulke wel onderscheiden van de ernstige bevestiging die Paulus aanprijst. Deze is niet dor, maar recht gemoedelijk. Want wat is toch het gemoed? Gewis geen redeloze lichamelijke beroering, maar de redelijke ziel, werkzaam door verstand en wil, zoals in de Aanmerkingen over 2 Kor. 4:6 breder is aangewezen. Wat is dan een gemoedelijke handelwijze? Buiten alle twijfel zo één, die zich niet vergenoegt de lichamelijke zinnen alleen te beroeren, maar die de redelijke ziel probeert te bewerken. Die door een duidelijke verklaring de waarheid, onder afhanging van de verlichtende genade van de Geest, in het verstand probeert te brengen. Die door gegronde en gezonde betogingen het oordeel van de zekerheid en dierbaarheid van de waarheid probeert te overreden. En die hierdoor de gehele wil zodanig tot de waarheid probeert over te halen, dat hij het betracht in liefde.

Ik beken, zo'n gemoedelijke handelwijze is ook *letterlijk, verstandig, redenerend en weerlegend*. Maar u zult toch, hoop ik, zo geesteloos, onverstandig en goddeloos niet willen zijn, dat u deze dingen zou veroordelen! Mishaagt u alles wat *letterlijk* is? Wat zult u dan met de Bijbel doen, die uit enkel letters en woorden bestaat, waardoor de Heilige Geest de mensen tot de betekende zaken wil leiden? En wat zegt u dan van stichtelijke redevoeringen? Want de geestelijkste leerredenen zijn niets anders dan letters, door de dienaar uitgesproken, om daardoor als door middelen tot zaken geleid te worden. Wilt u alles wat *verstandig* en *redenerend* is, dat is, wat de waarheden uit grondige redenen afleidt, veroordelen: tot welke goddeloosheden en buitensporigheden zult u dan vervallen? Hebt u een afkeer van het verdedigen van de waarheid tegen de tegenwerpingen, uitvluchten en lasteringen, waarmee de vijanden de waarheid bezwaren, dan mag u uw liefde tot de waarheid met redenen verdenken. Want als u iemand ontmoette, die het niet horen mocht dat u uw goede vriend verdedigen wilde tegen de kwade verdenkingen en lasteringen, waarmee zijn vijanden hem zonder redenen bezwaarden, zoudt u zo één niet voor een vijand van uw vriend houden? Zou het geen vijand van het gemenebest zijn, die met verdriet werd aangedaan, wanneer men hem verhaalde hoe de verderfelijke aanslagen van de vijanden verijdeld waren? Ik beken, alle onnodige twisten over kleinigheden, omstandigheden en beuzelingen zijn recht schadelijk. Maar het bestaan van hen, die hun vijandschap tegen de waarheid onder dit schone voorwendsel verbergen, en graag zagen dat niemand voor de waarheid opkwam, is zeker zo verderfelijk. Immers, een rechte Christen die in de waarheid belang vindt, verheugt zich in de geest, wanneer hij hoort op welke zekere gronden de waarheid staat, en hoe groot een onderscheid er tussen de waarheid en de leugen is. Want zonder zo'n gemoedsgestel zou men geen genoeg in de Heilige Schriften kunnen vinden, daar de mannen van God, door de Heilige Geest gedreven, zich in zo vele en brede weerleggingen van de dwalingen uitlaten. Zijn er Godvruchtigen die aangaande de nuttigheid en dierbaarheid van zulke bevestigingen wat donkerder zijn, er zijn ook, God zij dank! anderen, die van de Heilige Geest meer licht ontvangen hebben, en die uit zo'n handelwijze niet alleen een onuitsprekelijk genoeg, maar ook een onwaardeerbaar voordeel in een tere oefening van de Godzaligheid trekken.

U denkt misschien: *“zo'n bevestiging, verklaring, betoging en verdediging van de gronden van de Godzaligheid is zo moeilijk, dat vele leraars en toehoorders daar niet recht vatbaar voor zijn”*.

Ik antwoord: hoewel deze handelwijze meer bedaardheid en nadenken vereist dan vele voortvarende mensen gewend zijn te betrachten, echter is het zo moeilijk niet als men zich verbeeldt. Wanneer men het maar bedaard beschouwt, dan is het recht eenvoudig, aangenaam en gemakkelijk, ja de eenvoudigste mens, die toch een redelijk schepsel is, is er niet alleen vatbaar voor, maar kan daardoor op de gemakkelijkste wijze achter de waarheid geholpen worden. En al moest het eerst wat moeite kosten om zich zo'n handelwijze eigen te maken, diende men dan niet zoveel achting voor de waarheid en zijn zaligheid te hebben, dat men deze moeite graag op zich nam? Sommigen zullen wellicht zeggen: “zo'n handelwijze vereist zoveel tijd, en er zijn vele andere dingen voor te dragen die in de oefening van de Godzaligheid van meer nut kunnen zijn”. Maar hierop kan men gemakkelijk antwoorden. Kan men de tijd wel beter besteden dan in een grondige bevestiging van een waarheid die naar de Godzaligheid is? Is het niet veel nuttiger dat men weinig zaken tegelijk naar behoren behandelt, dan dat men vele dingen oppervlakkig overloopt? Dat er andere dingen zouden zijn die in de oefening van de Godzaligheid groter voordeel konden doen, is gewis een redeloze misvatting. Want alle echte Godzaligheid bestaat in een redelijke betrachting van de waarheid in liefde. Daar geen kennis, overreding, of liefde van de waarheid is, daar kan geen oefening van de Godzaligheid zijn. Hieruit moet nu noodzakelijk volgen dat niets bekwaam is de oefening van de Godzaligheid, middellijkerwijze meer te bevorderen, dan genoemde ernstige bevestiging van de waarheid die naar de Godzaligheid is. Nog kon iemand vragen: “zijn er dan zodanigen te vinden, die de waarheid op zo'n wijze als u aanprijst, bevestigen? Is uw voorstel niet een enkele nutteloze bespiegeling, die door niemand waargenomen wordt?” Ik antwoord: men vindt helaas! velen die zich op zo'n handelwijze weinig toeleggen. Toch zijn er ook, door Gods goedheid, die er ernstig naar streven, omdat ze de nuttigheid ervan inzien; hoewel zij, die de meeste achting daarvoor hebben, zich over hun tekort komen voor God en mensen vrijwillig beklagen. En al was er niemand te vinden die zich op zo'n ernstige bevestiging toelegde, dan blijft het toch de betamelijke plicht van elke evangelieliedenaar. Want het wordt hier door de Heilige Geest Zelf zo nadrukkelijk bevolen, en men moet van onze plicht niet naar onze krachten oordelen, maar naar de bevelen van de Heere. Het is hier niet zonder belangrijke redenen gebeurd dat ik op dit stuk zolang heb gestaan. Want ik ben op goede gronden verzekerd dat vele mensen van de waarachtige Godzaligheid zozeer afkering blijven, anderen in algemene bekommelingen blijven hangen zonder verder te komen, en anderen tot geen vastigheid van hun staat en troost kunnen komen, mede om deze voorname reden: òf dat de waarheden hen zonder betamelijke bevestiging oppervlakkig worden voorgedragen, òf dat zij, hoewel ze zo'n voorrecht genieten, uit duisternis, vooroordeel, eigenzin en traagheid, het rechte gebruik er niet van maken, maar de Heilige Geest in Zijn leiding eigennuttig tegenstaan, uitblussen en bedroeven.

III. *Dat Titus deze dingen ernstig zou bevestigen, was de WIL van Paulus en de Heilige Geest.*

/ . Hij begeerde dit met een rijp en welberaden overleg, en gebod het met een Goddelijk gezag.

// . Die daarom in een grondige bevestiging van de waarheden geen behagen hebben, en het, onder welke voorwendsels het ook mag zijn, veroordelen of verzuimen, zijn aan de heilige Paulus en aan de Heilige Geest zeer ongelijkvormig, ja verschrikkelijk ongehoorzaam.

/// . Al riep dan een gehele gemeente hun leraar toe: wij *willen niet* dat u zo verstandig en betooglijk handelt, dan moest hij zich toch daaraan niet keren, maar bij zichzelf denken: “Paulus en de Heilige Geest *willen* het. Ik moet God meer gehoorzaam zijn dan de mensen”. Hij diende zonder moedeloze of verkeerde driften, zachtmoedig en naarstig voort te varen, en zich met de gunst van God, die kostbaarder is dan de gunst van alle mensen, vergenoegen.

IV. DIE AAN GOD GELOVEN *moeten zorgdragen om goede werken voor te staan.*

/ . Hoewel alle mensen, die door God geschapen zijn, onder deze verplichting liggen, echter zijn zij die door een levendig geloof aan God geloven, alleen bekwaam om deze plicht naar behoren te betrachten en boven anderen nog meer daartoe verbonden. Die dan zijn plicht voorspoedig wenst waar te nemen, moet eerst proberen dat hij aan God, zoals Hij Zich in Christus bekendmaakt, geloven mag. Hebr. 11:6. En die aan God gelooft, moet zich niet verbeelden dat zijn werk nu geëindigd is, maar zich voorstellen dat het nu pas echt begonnen moet worden. Nu moet hij zorgdragen om goede werken voor te staan. Het zou een slechte dienstknecht zijn die zich voorstelde dat hij niet nodig had een hand aan het werk te slaan, wanneer hij in het huis van de Heere, Die hem tot werken gehuurd had, maar overgegaan zou zijn. Dan begint pas het werk van zijn Heere.

// . Zo ziet men dan dat zij hun zaken verkeerd beginnen, en nooit voorspoedig kunnen zijn, die zonder geloof aan God op het doen van goede werken vallen, of zich verbeelden dat zij reeds veel goeds gedaan hebben. De geliefde lezer gelieve zich eens nauwkeurig te onderzoeken of hij dat levendige geloof aan God, dat wij boven in de verklaring nader beschreven hebben, ook bezit en oefent. Laat hij het gezegde eens herlezen met een bedaarde toekering tot zichzelf. Zegt het geweten u dat u het wezen van zo'n geloof nog mist, weet dan dat al uw inspanningen om goede werken te doen, enkel vruchteloze pogingen zijn; en dat al uw werken, die u ooit gedaan hebt, hoe schoon ze u ook mogen toeschijnen, recht kwade werken zijn geweest. Want *een kwade boom kan geen goede vruchten voortbrengen*, Matth. 7:18. En het is onmogelijk dat een persoon of zijn werk, zonder geloof, God behagen kan. Hebr. 11:6. Maar hoewel u zonder geloof onbekwaam bent om recht goede werken te doen, u blijft toch daartoe ten hoogste verplicht. Probeer dan in het midden van de rechte paden te wandelen. Erken uw volstrekte verplichting om goede werken te doen. Maar erken eveneens dat u zonder geloof daartoe onbekwaam bent. En laat u door het een en ander aansporen, om met alle ernst naar het levendige geloof aan God te zoeken, als de rechte weg om echte goede werken met aangenaamheid te kunnen oefenen.

/// . Menig bekommerd gemoed denkt wel eens bij zichzelf: ik zou alles te boven zijn, als ik het levendig geloof deelachtig was, en van dat grote voorrecht op goede gronden verzekerd kon zijn! Maar het zou zeer nuttig zijn dat hij, die dat denkt, deze zaak een weinig dieper nadacht. Want als iemand het geloof aan God deelachtig is geworden, en

van dat dierbare voorrecht een grondige verzekering heeft, dan is het zijn post om naarstig zorg te dragen dat hij goede werken voorstaat. Dit is het hoofdwerk. Daar vindt men onbedenkelijke strijd, zwarigheden en bekommelingen. Die deze dingen tevoren niet duidelijk genoeg inziet, kan in vele onheilen vervallen, nadat hij tot die genadestaat gekomen is. Want hij kan door die zoete verbeelding, dat hij nu alles te boven is, zich met zijn staat vermaken, en ondertussen vele goede werken, waartoe hij geroepen is, vergeten. Dat zou lijken op het gedrag van een dienstbode, die nadat hij in een aangename en prachtige dienst gekomen is, zich wilde vermaken met het vrolijk verteren van zijn zakgeld en het spreken van dat heerlijk huisgezin, en intussen vergeten het werk dat zijn heer hem te doen had geboden. Of hij kan aan een andere zijde gemakkelijk overzakken. Want wanneer hij bemerkt tot hoe veelvuldige goede werken hij geroepen is, en wat een strijd tot het doen daarvan vereist wordt, dan kan hij, die zich verbeeld had dat hij alles te boven zou zijn wanneer hij maar genade bezat, in die moedbenemende gedachten vervallen dat al zijn werk niet recht zal zijn, omdat hij het nu anders gewaar wordt dan hij zich tevoren verbeeld had. Ook komt men zwakke begenadigden tegen, die hun goede gestalten verliezen, wanneer hen van het zorgdragen om goede werken voor te staan, een weinig ernstiger wordt voorgesproken. Voor al deze verzoeken zou men in het middellijke veiliger zijn, als men helder begreep dat, en hoedanig zij, die aan God geloven, zorg moeten dragen om goede werken voor te staan.

V. *Het ambacht van een Christen bestaat in het voorstaan van goede WERKEN.*

/. Het zijn (1) *werken*, die iemand wel afhankelijk, toch als een waarachtige oorzaak, uit een inwendig beginsel, oefent. (2) Het zijn werken *zonder onderscheid*, inwendige en uitwendige, jegens God, de naaste en onszelf, huiselijke, burgerlijke en kerkelijke, die alle goed moeten zijn.

//. Uit het gezegde mag men met volkomen zekerheid besluiten (1) dat het wezen van de echte oefening van de Godzaligheid niet gelegen is in het *lijden en bevinden* van enige benauwende of verruimende *aandoeningen*, en de gevolgen die daaruit vanzelf, zonder tussenkomst van redelijke werkingen, voortvloeien, zoals de bedrogen geestdrijvers het drijven; maar in *eigenlijke werken*, waardoor iemand zijn natuurlijke en geestelijke vermogens, die God geschapen, herschapen, en als Opperoorzaak bewerkt heeft, als een waarachtige tweede oorzaak, redelijk, vrijwillig, met strijd, vreze en beven, tot zekere voorwerpen en uitwerkingen bepaalt. Filip. 2:12, 13. (2) Men mag de goede werken ook niet bepalen *tot enige weinige uitwendige waarnemingen* van lezen, bidden, praten, kerkgaan, en het geven van aalmoezen, alsof alle andere werken natuurlijk, aards en kwaad mochten zijn. Nee! *Alles* wat een Christen doet met *gedachten, genegenheden, woorden* en alle andere *uiterlijke daden*, moet een goed werk zijn. 1 Kor. 10:31; Kol. 3:17. (a) Alle overdenkingen, redeneringen en begeerten behoren goed te zijn. (b) Het gebruiken van oren, ogen, lippen, handen, voeten en van alle leden dient de eigenschappen van goede werken te hebben. Kol. 3:17. (c) Alle *huiselijke* bezigheden, die binnenshuis of buitenshuis, door man, vrouw, kinderen, dienstboden, arbeiders en bijwoners gedaan worden, het eten, drinken, kleden, samenspreken, en het nemen van ontspanningen, dient ook goed te zijn. Ef. 6:5-9; Kol. 3:22-24. (d) Deze eigenschap behoort ook plaats te hebben in alle *burgerlijke* en *kerkelijke* verrichtingen, die in de verklaring bijzonderder zijn opgeteld.

///. Ach! Hoe ongelukkig bent u dan bedrogen (1) die zich met enige redeloze aandoeningen hebt vergenoegd, en nog nooit geprobeerd hebt van enig goed *werk*, werk te maken! (2) Hoe ver bent u van de ware Godzaligheid verbijsterd, die u tevreden stelt wanneer u eens terloops iets gelezen hebt, enige woorden uit een gebedenboek of uit uw hersenen hebt opgezegd; met een dode en door allerlei begeerlijkheden beroerde ziel in de kerk hebt gezeten; van schriftuurlijke zaken met verkeerde inzichten gesproken; of iets met een Farizees gemoed aan de armen hebt gegeven, maar onder of na dit alles u overgeeft aan gedachten, begeerten, woorden en daden, die recht gruwelijk zijn, of die tenminste uw huiselijke en burgerlijke bezigheden niet anders verricht, dan beschaafde heidenen, Joden en papisten.

////. Het hart van alle oprechten is met de bovengenoemde waarheid ten volle verenigd. Hoewel zij over ontelbare tekortkomingen klagen moeten; echter begeren ze van harte dat zij zich in alles als geestelijke mensen gedragen mochten. Ze beginnen het ook door Gods genade te betrachten. Een Godzalig kind, om een voorbeeld te noemen, onderwerpt zich met stilheid aan de al te gestrenge tucht van zijn ouders, omdat de Heere het hem geboden heeft. Het is met ijver en getrouwheid in het werk van de ouders bezig, om des Heeren wil. Maar vele Godvruchtige lieden hebben in dit stuk ook nog grote donkerheden overgehouden. Deze zijn de oorzaak van vele onnodige kwellingen. Want menige oprechte verbeeldt zich dat hij in goede werken onvruchtbaar is, omdat hij zulke gevoelige aandoeningen niet ondervindt als anderen genieten; of omdat hij de Godvruchtige gezelschappen wegens zijn omstandigheden zo vaak als anderen niet kan bijwonen; of ook omdat hij niets tot stichting gesproken heeft. Maar al deze zwarigheden zouden veelal wegvallen, wanneer men maar klaarder licht in genoemde waarheden had. Want hoewel geestelijke gevoelige aandoeningen zeer verkwikkelijk en nuttig kunnen zijn, echter is het wezen van goede werken daarin niet gelegen. Het zou een kwaad werk zijn, wanneer iemand, die door God geroepen is om thuis te werken, naar een Godvruchtig gezelschap wilde gaan. Zoals het een goed werk is, wanneer men op de roeping van de Heere zijn huiselijke bezigheden op de rechte wijze waarneemt; hoewel het zeer kwaad zou zijn als iemand zich uit onverschilligheid of ongezindheid van de gezelschappen van de Godzaligen onttrekken wilde. Zo is het veel beter werk in een gezelschap te zwijgen, opdat men door anderen, die men uitnemender acht dan zichzelf, gesticht mag worden, dan uit verkeerde inzichten veel te spreken. *Een iegelijk mens zij ras om te horen, maar traag om te spreken, en traag tot toorn*, Jak. 1:19. Maar het zwijgen, wanneer de Heere ons roept om raad te vragen, rekenschap te geven van de hoop die in ons is, om te vermanen, te bestraffen, of te troosten, moet men zeer kwaad achten.

VI. *Alle werken die een Christen doet, behoren GOED te zijn.*

- Ze dienen in STOF, BEGINSEL en EINDE met de WET VAN HET GENADEVERBOND OVEREEN TE STEMMEN.
- Het is niet genoeg dat zij met *de natuurwet* of met de *burgerlijke wetten* overeenstemmen. Maar zij moeten ook met de WET VAN HET GENADEVERBOND gelijkvormig zijn.

/ . Omdat de wet van het genadeverbond de natuurwet veronderstelt, en alle billijke burgerlijke wetten te gehoorzamen aanbeveelt, daarom volgt dat het geen evangelisch

goed werk kan zijn, dat niet natuurlijk of burgerlijk goed is. Maar omdat de natuurwet na de bedroefde zondeval niet voldoende is tot zaligheid, en de burgerwetten alleen op het uitwendige, ten opzichte van de uiterlijke welstand van de burgerschap, zien, terwijl de wet van het genadeverbond geestelijk is, daarom volgt ook even zo zeker dat een werk wel burgerlijk goed, en toch geestelijk kwaad kan zijn. Men ziet hier dan de zekerste gronden, waaruit onbetwistbaar volgt dat alle goede Christenen ook goede burgers, maar ook dat integendeel vele goede burgers zeer kwade Christenen zijn.

//. Ze steken daarom in gevaarlijke dwalingen, (1) de zich verbeelden dat ze goede Christenen zijn; hoewel ze zich aan snode ongerechtigheden, die tegen het natuurlicht en de burgerlijke wetten strijden, als vrijwillige dienstknechten overgeven. (2) Ze zijn verderfelijke voorstanders van het kwade, en bestrijders van het goede, die zichzelf en anderen proberen te overreden dat tot een Christelijk goed werk niets anders dan een natuurlijke en burgerlijke zedigheid behoort. (3) Zij zijn ook in gevaar van eeuwig om te komen, die zich voor goede Christenen, en hun werken voor goede aanzien, omdat zijzelf goede burgers en hun werken burgerlijke deugden zijn.

Zal iets een goed werk zijn, dan moet de STOF door God Zelf in de natuur of openbaring, uitdrukkelijk of impliciet GEBODEN of TOEGELATEN ZIJN.

/. Daarom kunnen alle dingen, die enkele inzettingen van mensen zijn, of op ons eigen goeddunken steunen, geen goede werken zijn; hoewel iemand daaronder een goed einde meende te bedoelen, om God te eren, en zijn eigen welzijn of dat van zijn naaste te bevorderen. Matth. 15:9; Kol. 2:23. En die verzekert wenst te zijn dat zijn werk goed is, dient zich bedaard af te vragen: “kan ik ook zeker zijn, dat dit werk mij door God geboden of toegelaten is?” Hij behoeft niet zozeer te denken of het ook deze of gene mensen behaagt, wat die er van zeggen zullen, als wel wat de Heere, zijn eigen Werkgever, daarvan zegt. En hoewel het een aangenaam voorrecht is wanneer onze werken voor de naaste ook behaaglijk zijn, toch moet men ook tevreden zijn wanneer men maar zeker weet dat God ons een werk geboden heeft, al was het ook dat vele voortreffelijke mensen het anders begrepen.

//. Bij het licht van deze waarheid kan men nu gemakkelijk ontdekken de nietigheid van vele werken die een schone schijn hebben. Ik zal nu van de roomsgezinden en andere sekten, die naar menselijke inzettingen of eigen goeddunken vele nietige plechtigheden, gewaden en gebaren verkozen hebben, en dat voor bijzonder goede werken houden, niet spreken, maar mij bij hen die in de gezuiverde kerk verkeren, alleen bepalen. Hier vindt men ongelukkige mensen, die naar hun goeddunken enige tijden van lezen, kerkgaan, enige gedaante of kleur van het gewaad, enige gebaren, stemleidingen, of enige van Gods kinderen overgenomen zwakheden hebben uitgekozen, en zich daarin stipt oefenen; en onder dit alles aan de voornaamste geboden van liefde jegens God, de naaste, onze vijanden en Gods kinderen, van zelfverloochening en verdraagzaamheid, als aan onmogelijke of onnodige zaken niet eens denken; maar in vijandschap jegens God, de naaste en Gods volk, in toorn, wraakzucht, hoogmoed, aardsgezindheid, ongeduld, in liegen, lasteren en achterklappen, en in andere snode gruwelen onboetvaardig, zorgeloos heen wandelen. Dit lijkt immers op het bestaan van de Farizeeërs, die de dille, de munt en het komijn vertienden, maar het zwaarste van de wet, het oordeel, barmhartigheid en het geloof nalieten. Matth. 23:23. De lezer zal wel zien en voelen kunnen dat ik hier in geen geval spreek van de gezette oefeningen, van de nederigheid in het gewaad, en de

bedaarde deftigheid in het spreken, aan Gods echte kinderen eigen. Want dit zijn zaken die God duidelijk genoeg geboden heeft. Maar ik doel op de eigenzinnigheden van sommige onbekeerde huichelaars. Hoewel alle oprechte Godzaligen van zo'n Farizees bestaan een innig afkeer hebben; en hoewel hen de zwaarste geboden ook het zwaarst wegen, toch kan men in hun verdorven vlees ook nog enige overblijfsels van deze verkeerdheid ontdekken. Want zij kunnen over het verzuim van enige omstandigheid, die hen niet rechtstreeks geboden was, soms spoediger ontsteld worden dan over het verzuim van een belangrijkere plicht, bv. van het geloof, zachtmoedigheid, verdraagzaamheid, enz. Er zijn er ook die sneller kunnen vallen over enige bijzonderheid in het gewaad van een medegelovige, dan over een groot gebrek in het geloof, de liefde, de zelfverloochening, of de verdraagzaamheid.

*. Een goed werk moet uit het **BEGINSEL** van *het geestelijke leven, ootmoed, geloof, liefde, gehoorzaamheid* en *zelfverloochening* gedaan worden.

a. Het moet gebeuren uit het beginsel van het **GEESTELIJKE LEVEN**.

/. De boom moet eerst goed gemaakt zijn, zal de vrucht goed zijn. En zoals er geen redelijk werk gedaan kan worden, waar geen redelijk beginsel is, zo kan er ook geen geestelijk werk zijn, waar geen geestelijk leven is.

//. Hieruit volgt dat alle werken van eerbare heidenen, en van alle natuurlijke naamchristenen, die het geestelijk leven nog missen, geen goede werken kunnen zijn, en niet alleen in trap, maar ook in soort en wezen van de goede werken van de heiligen verschillen. Alle natuurlijke mensen die de Geest niet hebben, en zich toch verbeelden dat zij zeer veel goeds gedaan hebben, bedriegen zich jammerlijk. Matth. 7:18. Zo doen ook alle bekommerde mensen, die het leven dat uit God is nog niet deelachtig zijn, vergeefse arbeid wanneer zij hun natuurlijke krachten inspannen om daardoor goede werken te doen. Ze dienden zich eerst als doden en doodschuldigen te erkennen, en uit kracht van Jezus' dood en leven, het geestelijk leven te zoeken.

b. Een goed werk moet in ware **OOTMOEDIGHEID** gebeuren.

/. De ware ootmoedigheid erkent dat het recht en de kracht tot de oefening van goede werken, door de zonde verloren is.¹ Gen. 18:27; 2 Kor. 3:5. Het probeert armoedig uit de gerechtigheid en sterkte van Christus te werken, Joh. 15:5.

//. Die dan hun onwaardigheid en onmacht om enig goed werk te doen, nog niet gevoeld hebben, maar zich trots verbeelden dat zij zoveel goed kunnen doen, zonder als schuldigen en krachtelozen aan Jezus' gerechtigheid en sterkte te hangen, die kunnen ook verzekerd zijn dat zij nog nooit enig goed werk gedaan hebben, of ook doen zullen; zolang zij in die trotse staat volharden.

Hoewel elke zondaar, als een mens en een schepsel van God beschouwd, tot het doen van goede werken *verplicht* blijft, omdat God Zijn recht over het schepsel onveranderlijk behouden moet, en wegens Zijn volmaakte heiligheid niets anders dan goede werken gebieden kan; echter heeft een zondaar, als zondaar aangemerkt, het recht om tot de daadwerkelijke oefening van goede werken, als zijn zaligheid beschouwd, weer bekwaam gemaakt en toegelaten te worden, door de ongelukkige afval van God, verloren. En hij is naar Gods rechtvaardig oordeel verbonden om onder de zonde en de satan gevangen te blijven, tot straf van zijn ongerechtigheid. Joh. 8:34; Rom. 6:14, 20; 2 Petrus 2:19.

c. Het moet ook gedaan worden uit HET GELOOF.

/. Het waarachtige geloof (1) kent God in Christus als verzoend, goedertieren jegens onwaardigen, welgezind jegens ongeezinden, en het haalt zijn recht en kracht om te werken uit Jezus' gerechtigheid en sterkte. (2) Het is op zekere gronden, in de verklaring nader aangewezen, overreed, (a) dat het werk door God geboden of toegelaten is, (b) en dat het niettegenstaande de veelvuldige en grote zwakheden die zich daartussen mengen, om Christus' wil aan God aangenaam zijn, en uit genade beloond zal worden. Hebr. 11:6.

//. Hier ontmoeten we nu een vaste grond waarop wij verzekerd kunnen zijn dat het bestaan en de werken van allerlei onbegenadigde mensen, zeer ellendig zijn. Er zijn mensen die zich verbeelden dat een levend geloof van de Goddelijke verzoende goedheid en verschoning omtrent Zijn zwakke kinderen, tot zorgeloosheid en goddeloosheid leiden zou, zoals de roomsgezinden lasteren. Een allerschadelijkste dwaling! Want zo'n levend geloof is de enige weg waardoor de liefde tot God en Zijn geboden, de kracht om Gods inzettingen te doen, en de allerkrachtigste lust en aandrang om God vrijwillig en met vrolijkheid te dienen, in het hart van een zondaar komt. Het gebrek van dit geloof is de oorzaak waarom allerlei mensen tegen de oefening van de Godzaligheid, als een onmogelijkheid opzien, of als een hardheid ongeezind zijn. Gewis, hadden Gods lieve kinderen maar meer geloof, dat God in en om Christus jegens Zijn arm en ellendig volk, goed, barmhartig en genadig is, en hun gebrekkige werken en pogingen genadig wilde aannemen en belonen, dan zouden ze ijveriger zijn in goede werken; hun verzoende en verschonende Vader meer beminnen; vrijmoediger om versterking tot Hem komen; en vrolijker het pad van Zijn geboden bewandelen. Kan er geen recht goed werk zonder geloof zijn, dan moeten het zeer kwade werken zijn, die gedaan worden door hen die God in Christus nog niet kennen als verzoend, maar die Hem aanmerken als een harde heer, die zij door deze en gene gedwongen inspanningen proberen te verzachten, of tot goedgunstigheid jegens hen te bewegen, zoals sommige Indianen zich omtrent de boze gedragen. Moet iemand die iets in het geloof doet, ook op zekere gronden met zijn eigen ogen inzien, dat de zaak die men doet door God geboden is, of Hem niet misshaagt, dan kan dat geen goed werk zijn waaromtrent men twijfelt of het wel geoorloofd is; of wat men alleen doet omdat men anderen het ziet doen; of dat men voor goed houdt omdat anderen het zo zeggen, omdat het ons dunkt, of omdat wij een bijzondere neiging en opgewektheid daartoe in ons bevinden. Want omdat genoemde gronden niet recht, maar zeer bedrieglijk zijn, om daarnaar van Gods wil en onze plicht te oordelen, zoals in de verklaring breder gezien is, daarom kan het geloof dat daarop steunt niet recht zijn.

///. Hoewel het ongeloof in Gods zwakste kinderen niet meer heerst, toch heeft het nog vele overblijfsels die hun werken zeer gebrekkig maken, in hun ellendig vlees achtergelaten. In sommigen is het nog zo krachtig, dat het hen kan misleiden om de ongelovige duisternissen aangaande Gods verzoende goedertierenheid, de schadelijke onzekerheden aangaande onze plicht, en de ontmoedigende vreesachtigheid dat God het werk om de aanklevende gebreken zeer onbarmhartig zal versmaden, als een heerlijk teken van bijzondere teerheid, nederigheid en armoedigheid voor te spreken

en aan te prijzen. En hoewel anderen aangaande dit beter verlicht zijn, echter kleven die ongelovigheden hen tegen beter weten aan, en bederven hun beste werken.

- (1) Hoe vaak is de goedertierenheid van de verzoende hemelse Vader uit de gedachten geraakt!
- (2) Hoe dikwijls is men twijfelmoedig of men dit doen en dat wel laten mag! Hoe vaak houdt men iets voor goed, alleen omdat men het anderen ziet doen, door hen hoort aanprijzen, omdat het hen zo dunkt, of omdat zij er een bijzondere neiging en opgewektheid toe vinden. Alsof onze veelal blinde en boze neigingen en opgewektheden veilige gronden van ons geloof waren!
- (3) En ach! Hoe weinig wordt het geloofd dat God de ellendige personen en de gebrekkigste pogingen van Zijn kinderen om Christus' voldoening en voorbedding, genadig zal aannemen en belonen! Hoe gereed is men om Hem, met de boze dienstknecht, te beschouwen als een harde heer, die men in geen ding enig genoeg kan geven, die ons gedurig naooft om ons te betrappen, en wanneer hij enig gebrek in onze werken gevonden heeft, het ons met versmading van persoon en werken in het aangezicht zal werpen, en bij de eerste gelegenheid streng straffen en te schande maken! Wat zou men toch wel kunnen uitdenken dat meer tot ontoring van de zo hoog geprezen goedheid, barmhartigheid, genade, verschoning; van de voldoening en voorbedding van de Middelaar, en van het beloofde genadeloon strekken kan, dan zo'n gemoedsgestalte? Wat strijdt toch meer tegen het oogwit van Christus, Die ons verlost heeft opdat wij God zouden dienen zonder vrees, Luk. 1:74? Wat kan de oefening van de Godzaligheid voor ons moeilijker maken? En wat kan onze werken meer bederven? Welke knecht zou een heer kunnen dienen, van wie hij altijd dacht: ik kan niets doen dat hem behagen zal, of waarover ik enige goedkeuring of beloning verwachten kan? Welke heer zou door een knecht, die zo'n gevoelen van hem had en aan anderen openbaarde, graag gediend willen zijn? Gewis, als God niet oneindig barmhartiger en lankmoediger was dan de allerlankmoedigste mens, dan moest Hij vele van Zijn zwakke kinderen om zulke gemoedsgestalten uit Zijn dienst laten gaan. Maar hier maakt Hij openbaar dat Hij zo niet is als zij denken. Want wanneer zij hun werken door zulke gedachten allerellendigst bederven, dan neemt Hij toch de personen en dat ellendige werk met een oneindige verschoning aan. Wenst men dan in goede werken meer overvloedig, vaardig, vrolijk en voorspoedig te zijn, dan diende men meer en meer naar het bovengenoemde geloof te streven, en tegen alles wat het onderdrukken kan, met de uiterste oplettenheid te waken.

d. Men moet een werk, wanneer het goed zal zijn, uit LIEFDE verrichten.

/. Het levendig geloof van het Evangelie, dat God in Christus met zondaren verzoend is, de ongerechtigheid, overtreding en zonde vergeeft, aan krachtelozen verbeurde krachten geven wil, en dat alle geboden tot eer van God en de zaliging van onze zielen en lichamen zijn ingericht; dit geloof, zeg ik, wekt in het hart een innige vrijwillige toeneiging op tot God, al Zijn geboden, Zijn beeld, volk, en schepsel. Deze liefde dringt een Christen om de geboden van de Heere vrijwillig, met vermaak en aangenaamheid te doen. Want hoewel de verdorvenheid jegens de bevelen van de Heere ongeezind en traag kan zijn, en een gemoed over deze onbetamelijke gestalte

zeer beklemd kan worden, toch vindt het geestelijk leven in de betrachting van de wet van de Heere Zelf, zijn innig vermaak. 2 Kor. 5:14, 15; Ps. 1:2; Rom. 7:22.

//. Het kan daarom geen goed werk zijn, wanneer iemand iets, dat stoffelijk geboden mocht zijn, doet zonder lust en liefde, uit sleur, uit dwang, omdat anderen het gebieden, om de straf te ontgaan, of om een loon te verdienen, met vermoeking en tegenzin tegen het werk zelf.

e. Zal een werk goed zijn, dan moet het ook uit GEHOORZAAMHEID gedaan worden.

/. Men ondervindt een gewillige neiging tot het werk, uit aanmerking van het *gebod* van de Heere, en onze *verplichting* aan Hem.

//. Dit is een hoofdeigenschap van de goede werken. Als de gehoorzaamheid aan een werk ontbreekt, dan kan het niet gebeuren om God, maar om zichzelf of een schepsel te dienen. Een werk nu, dat geen Godsdienst maar schepseldienst bevonden wordt, kan niet goed, maar moet bij uitstek kwaad zijn.

///. Bij het licht van deze waarheid, openbaren vele werken zich, die de schijn van goede hebben, dat ze zeer kwaad zijn.

(1) Alles wat de mensen doen uit een *enkele* aandrift van hun *natuurlijke gematigdheid*, zonder dat Gods wil en hun plicht hen daartoe als een voorname beweegreden aanspoort, kan geen geestelijk goed werk zijn. Ik zal het stuk met enige voorbeelden ophelderen. Menigeen deelt ruime aalmoezen uit aan noodlijdenden, niet omdat God hem dat als een betamelijke plicht heeft voorgeschreven, maar omdat zijn natuur, zoals het spreekwoord zegt, goedgeefs is. Sommigen kunnen gemakkelijk vele verongelijkingen verdragen, niet omdat God hen de verdraagzaamheid als een plicht heeft geboden, maar omdat hun natuurlijk bestaan of onverschillig of vreesachtig is. Er zijn er die door vriendelijkheid en spraakzaamheid hun naasten het leven aangenaam maken, niet omdat God hen dat bevolen heeft, maar omdat hun natuurlijk bestaan daarheen helt.

(2) Alle werken die men doet uit het *enkele* beginsel omdat mensen het gebieden of graag willen hebben, zonder enige poging om het als onze schuldige plicht, uit gehoorzame onderwerping aan God te verrichten, kunnen geen goede werken zijn. Want men dient daardoor niet de Heere, maar de mensen.

(3) Alle dingen die iemand doet, *alleen* uit aanmerking van het verkwikkelijke en aangename dat daarin is, zonder enige neiging om zich aan Gods wil en onze verplichting gehoorzaam te onderwerpen, kunnen de naam van goede werken niet dragen; aangezien men daardoor niet de Heere maar zichzelf dient. Hier ontdekken zich ook de onzuiverheden van vele goede werken van de begunadigden. Iedereen die door God geschapen is, en door het welgeordeneerde verbond tot God is teruggekeerd, heeft Hem als zijn Heere en Wetgever aangenomen, en de verplichting om Hem in alles te gehoorzamen, met een vrijwillige ziel omhelsd. Hier vandaan ligt in zijn ziel die ongeveinsde gezindheid om alles, wat God geboden heeft, als zijn plicht te doen. En hoewel hij in elke daad niet altijd vinden kan dat het bevel van de Heere en zijn verplichting hem zo uitdrukkelijk tot werken aangespoord hebben, toch kan hij, wanneer hij zijn ziel bedaard en onpartijdig onderzoekt, daar die neiging om alles uit gehoorzaamheid aan God te doen, wel gewaar worden. Het is ook een impliciete beweegreden tot zijn werken. Want hij erkent Gods gebod en zijn plicht. Hij wordt daardoor dikwijls opgewekt om genade en kracht tot al zijn

verrichtingen te smeken. En hoewel hij wegens de eindigheid van zijn natuur, die maar één zaak tegelijk beschouwen kan, bij elke daad niet denkt: “dat doe ik omdat het mijn plicht is”, echter heeft de overreding van zijn verplichting aan Gods geboden hem tot het werken in het algemeen dikwijls aangespoord, en hij zou dit of dat werk laten staan, als hij dacht dat het hem door God verboden was. Uit het gezegde kan men zien dat de gehoorzaamheid in de goede werken van de begunadigden, zo niet uitdrukkelijk, dan toch impliciet invloeit, en ze daarom ook echte goede werken zijn. Toch kan aan de goede werken van een Godvruchtige, ten opzichte van deze eigenschap, een groot gebrek en onzuiverheid kleven. Want het kan dikwijls gebeuren dat de aangenaamheid en het verkwikkelijke dat zijn ziel in het werk geniet, op zijn gemoed meer kracht doet dan de overweging van Gods gebod en onze verplichting. Stel eens, om een voorbeeld te noemen, dat men een Godzalig mens tot het spreken van zijn bevindingen, of tot de oefening van verdraagzaamheid zou opwekken. Men houdt hem daartoe twee soorten beweegredenen voor. Eerst, dat het hem geboden is, en dat het zijn plicht is, waartoe hij om vele redenen verbonden is. Daarna dat zijn ziel onder zijn spreken en betrachten van verdraagzaamheid een aangename verkwikking en stilte genieten kon, zoals de ondervinding zo vaak geleerd heeft. Dan zal men duidelijk bespeuren dat de laatste beweegreden veel meer kracht en klem zal hebben dan de eerste, waardoor zijn donker gemoed wel eens toegesloten kan worden. Maar hoe gebrekkig en onzuiver is dit! Onze verkwikking en aangenaamheid staat op een hogere prijs dan de heilige, verzoende en genadige wil van God en onze wezenlijke zaligheid, dan wij aan zo'n verzoende God verplicht en verbonden zijn!

(4) Opdat men dit gezegde niet misvat, dient men wel aan te merken dat men een *goed temperament*, zoals men het pleegt te noemen, de zucht om zijn *naaste te behagen*, of ons *eigen genoegen* en aangenaamheid, *op zichzelf* niet veroordelen moet. Want het is een ongemeen voorrecht wanneer men een voordelig natuurlijk bestaan heeft, dat door de genade tot goede werken geheiligd is. Zo gaat de betrachting van weldadigheid, vriendelijkheid en verdraagzaamheid vrij gemakkelijker, wanneer iemand door het gebod van God en zijn plicht daartoe opgewekt, een medelijdend, vriendelijk en zacht natuurlijk bestaan bezit, dan wanneer hij tegen de daartegenover staande natuurlijke ongestalten worstelen moet. Het is niet alleen geoorloofd, maar ook noodzakelijk dat een Christen zijn naaste, zoveel mogelijk is en met een goed geweten bestaan kan, genoegen probeert te geven. Rom. 15:2. Ook mag een Christen door de aangenaamheid en het genoegen dat men in het doen van Gods geboden vindt, tot het doen van goede werken ook bewogen worden. Want de Heilige Geest Zelf heeft daaraan vele beweegredenen ontleend. Maar de verkeerdheid waarvan ik boven sprak, bestond hierin dat iemand iets verricht, *enkel* en *alleen* omdat zijn natuur daartoe helt, om mensen te behagen, of om zijn eigen genoegen te vinden, zonder opzicht op het gebod van de Heere en onze plicht. Of ook dat iemand door zijn eigen aangenaamheid zich *eerder* en *meer* bewegen laat, dan door de wil van de Heere en onze verplichting aan Hem. Het een en ander is gewis af te keuren, omdat de gehoorzaamheid aan God een wezenlijke eigenschap van de goede werken is.

////. Is de gehoorzaamheid een wezenlijke eigenschap van een goed werk, en bestaat de natuur van de gehoorzaamheid in een gezindheid en neiging om iets te doen, daarom dat het ons door God geboden en onze plicht is, dan ziet men immers duidelijk

hoe de dwaling van de grove wetsbestrijders is ingericht om alle Godzaligheid of oefening van goede werken te bestrijden.

En ach! Dat Gods lieve kinderen zich door geen donkerheid of onbedachtzaamheid lieten misleiden, om zo van *wet* of *plicht* te denken en te spreken, dat de gehoorzaamheid aan God, zonder welke geen goed werk gebeuren kan, daardoor benadeeld wordt. Want hoewel men uit de wet of door de plicht zijn gerechtigheid niet moet zoeken; en hoewel men de wet en de plicht uit eigen kracht, zonder Christus, niet kan of moet proberen te betrachten, echter moet een Christen de wet en zijn verplichting beminnen, en uit aanmerking daarvan het werk verrichten, als het goed zal zijn; zoals we over een volgende stof, als de Heere leven en gezondheid verleent, nader hopen te zien.

f. Zal iemands werk goed zijn, dan moet hij ook een waarachtige ZELFVERLOOCHENING hebben.

/. Hij moet zijn eigen gerechtigheid, kracht, verkeerde zin, eer en voordeel verloochenen. Hij moet de nietigheid van deze dingen inzien, en ze vrijwillig laten varen. Matth. 16:24.

//. Het gebrek van deze gemoedsgestalte is een van de voornamen oorzaken, waarom vele werken, die stoffelijk goed schijnen, zo kwaad zijn, en waarom zoveel mensen in de oefening van goede werken verhinderd worden. Menig mens is zeer ijverig bezig in het lezen, bidden, kerkgaan, het geven van aalmoezen, en het spreken van zaken van het gemoed. Hoe schoon deze dingen schijnen mogen, toch zijn ze bij uitnemendheid kwaad, omdat ze gedaan worden uit eigen kracht, zonder een ootmoedige aankleving aan Jezus' sterkte, met een kwade poging om daardoor zijn gerechtigheid voor God te vinden, en bij de mensen eer of voordeel te behalen. En waarom vervalt hij tot die boosheid? Omdat hij nog nooit geleerd heeft zijn eigen gerechtigheid, kracht, ongeoorloofde achting en voordeel te verloochenen. Sommigen worden geroepen tot de oefening van onderdanigheid aan hen, die over hen gesteld zijn, of tot andere betrachtingen van de deugd. Maar zij kunnen er niets van doen. Waarom niet? Eigen zin, eer en voordeel, die zij niet verloochend hebben, staan hen in de weg. Zo volgt dan dat zij, die wensen echte goede werken te betrachten en in de oefening daarvan voorspoedig te zijn, met alle ernst proberen moeten om die voornamen eigenschap van Jezus' onderdanen, de ware verloochening van eigen gerechtigheid, kracht, eigen zin en eer, te bezitten, en in alle werken te vertonen.

g. Een werk dat goed zal zijn, moet TOT VERHEERLIJING VAN GOD gebeuren.

/. Men (1) *verheerlijkt God* door een goed werk, (a) wanneer door het werk zelf aan anderen blijkbaar wordt de grootheid van de genade, van de gerechtigheid en sterkte van Christus, Die zo'n schuldige en boze zondaar bekwaam heeft gemaakt om zo'n edel werk te mogen, te kunnen en te willen doen, zoals door de herstelling van een zieke, en door de wetenschappen van een leerling, de geneesheer of de leermeester verheerlijkt wordt. (b) Het gebeurt ook wanneer men door het doen van goede werken *betoont*, wat een *erkenntenis en indruk* men van Gods heerlijkheid gevoelt, omdat het ons tot het doen van goede werken zo krachtig *opwekt*.

(2) Men doet iets *tot* verheerlijking van God, wanneer men onder het werk, of impliciet of uitdrukkelijk *bedoelt* dat het als een bekwaam middel tot bereiding van dat doeleinde gezegend mag zijn.

//. Die dan omtrent Gods eer en heerlijkheid ten enenmale onverschillig zijn, en die in hun werken hun eer alleen bedoelen, hebben nog geen goede werken gedaan.

///. Hoewel een ieder die maar iets van de Geest van het onderscheid ontvangen heeft, genoemde eigenschappen van goede werken in de allerswakste van Gods kinderen duidelijk genoeg ontdekken kan, zijn er echter vele oprechte Godzaligen aangaande zichzelf veelal zeer donker en twijfelmoedig, of zij wel ooit iets tot eer van God gedaan hebben. Tenminste kunnen velen van hen niet vinden dat hun werken doorgaans tot verheerlijking van God gebeuren. Ze denken: “ik doe mijn werk maar omdat ik het doen moet, zonder dat de verheerlijking van God het beweegrad is, dat mij tot het werken gaande maakt!” Wanneer deze twijfelmoedige zielen maar onderscheidenlijker opmerkten, hoe God door de werken verheerlijkt wordt, en op welke wijze een Christen de verheerlijking van God in zijn werken bedoelt, dan zouden ze niet durven ontkennen dat zij ook, door Gods grote genade, waren toegerust om hun Vader Die in de hemelen is, door hun werken te verheerlijken. Want God wordt door de goede werken verheerlijkt, wanneer men daaruit ziet doorstralen de heerlijkheid van de verlossende, vergevende en levendmakende genade, die zulke doemschuldige, verdorven en dood-onmachtige zondaren, die naar Gods rechtvaardig oordeel in de ongelukkigste slavernij van de grootste goddeloosheden, voor eeuwig hadden mogen en moeten blijven zitten, tot het doen van goede werken recht en kracht heeft verleend. Vestig eens uw aandacht, opdat ik u, die met zulke knellende twijfelmoedigheden bezwaart bent, nu aanspreek - vestig uw aandacht, zeg ik, op uzelf. Bent u wegens uw erfzonden en dadelijke zonden niet waard dat u aan de snoodste boosheden, als een ongelukkige dienstknecht, was overgegeven om ze met inwendige en uitwendige daden gieriglijk te bedrijven, tot uw tijdelijk en eeuwig verderf? Zou u, blinde, afkerige, dood-onmachtige zondaar, als u aan uzelf gelaten was, wel ooit daartoe geraakt zijn dat u enig goed werk, hoe gebrekkig het ook zijn mocht, geoeffend had? Echter bent u in de betrachting van goede werken vaak zo bezig. Hoe dikwijls bent u bezig in de goede werken van waarachtige *vernederings*, door u over uw slechtigheden aan te klagen, te veroordelen en te schamen; in het werk van een levend *geloof*, dat werk van God waardoor u tot Hem nadert, Die Hij u gezonden heeft; in het werk van eenzame of openbare *godsdiens*toefeningen; en in het werk van uw burgerlijke of huiselijke bezigheden, waartoe de Heere u geroepen heeft! Uit deze werken van u straalt nu de heerlijkheid van de genade, die u daartoe heeft bekwaam gemaakt, zeer helder door. Kunt u zelf wegens donkerheid, onoplettendheid of vreesachtigheid, Gods heerlijkheid in uw goede werken niet ontdekken, en willen de blinde vijanden van de Godzaligheid ze niet opmerken, er zijn evenwel anderen die God wegens uw goede werken verheerlijken. Vele Godzaligen die op uw inwendige en uitwendige goede werken nauwkeurig letten, aanbidden dikwijls uw Vader Die in de hemelen is, over die heerlijke genade die u daartoe bekwaam heeft gemaakt. De engelen, die zich over de bekering van één zondaar verblijden, erkennen ook buiten twijfel de genade die u tot het betrachten van goede werken herschapen heeft. Ja, God Zelf, Die Zich in de werken van de eerste schepping verkwikte, moet Zich in Zijn volmaaktheden, die u tot het doen van die werken bekwaam hebben gemaakt, nog veel meer verblijden. Immers, hierin is uw Vader verheerlijkt, dat gij vele vruchten draagt, Joh. 15:8. Maar het is zeer te beklagen dat u zelf, aan wie deze grote zaligheid bewezen is, weigert die heerlijkheid van God te erkennen, die door zoveel anderen met blijdschap geprezen

wordt. Laat u toch niet wijsmaken dat dit een nederigheid zou zijn. Dankbaarheid kan niemand het met enige schijn noemen.

U zegt misschien: *“ik kan toch niet vinden dat ik met mijn werken de verheerlijking van God bedoel, of dat dit het beweeggrad is dat mij tot het doen beweegt. Want ik verricht zeer vele dingen, waaronder ik niet eens aan de verheerlijking van God denk.”*

Maar deze zwaarigheid is gemakkelijker op te lossen dan u denkt.

- (1) Want u kunt niet ontkennen dat in uw ziel die heersende en bijblijvende hebbelijke gezindheid ligt, dat alles wat u doet en laat tot Gods eer verstreken mag, en dat God u toch verlossen mag van alles wat tot oneer van Zijn Naam misbruikt kon worden. U kent geen groter geluk op aarde, dan dat u in alles tot verheerlijking van God mocht leven. Dit acht u groter voorrecht dan alle schatten, eer en vermaak van de wereld. Niets zou u ook pijnlijker vallen, dan wanneer u iets zou doen of laten, waaruit de vijanden van de Heere gelegenheid konden nemen, om Gods Naam, beeld en volk te lasteren. Alle verachting, schade en verdriet in de wereld schijnt u lichter toe, dan zo'n ongeluk. En wanneer u bemerkt dat u uit uzelf niet bekwaam was om tot verheerlijking van de Naam van de Heere te leven, of u voor de ontering van Zijn Naam te wachten, dan heb u zich niet alleen bij aanvang, maar ook bij voortgang menigmaal aan de Heere welmenend en ernstig aangeboden en overgegeven, dat Hij u toch tot het eerste mocht toerusten, en voor het laatste genadig behoeden. En is er wel iets waar u meer en ernstiger om bidt? Zo ziet u dan dat u onder al uw werken die ongeveinsde *bedoeling* als een bijblijvende *hebbelijkheid* in uw ziel bezit.
- (2) En deze hebbelijkheid is verder het *beweeggrad* dat u tot het betrachten van uw goede werken aanzet. Want zou u vele dingen die u nu doet, wel doen, of andere die u nu laat, wel laten, als u omtrent de verheerlijking van God onverschillig was? Waarom bent u zo gezet op de openbare godsdienst oefeningen? U zegt: of het een middel mocht zijn dat ik ontdekt, bevestigd, of opgewekt mocht worden om teerder voor de Heere te leven, en dat ik anderen door mijn voorbeeld mocht opwekken. Waarom spreekt u van geestelijke dingen tot uw naaste? U antwoordt: of het een middel mocht zijn dat zorgelozen andere gedachten van zichzelf en van Gods volmaaktheden mochten krijgen; dat bekommerden de genade van God in Christus leerden kennen; en dat Gods kinderen met dankbaarheid de ontvangen genade erkenden, of voorzichtiger wandelden. Waarom smeekt u van God dat Hij u voedsel, deksel, of in ziekte de goede geneesmiddelen beschikt, en tot uw gezondheid of herstelling zegent? Het is ook opdat u de dingen, tot welke God u geroepen heeft, vaardiger kon waarnemen, en dat de vijanden van de Heere aan u geen voorwendsel mochten vinden om de Naam, zaak en het volk van de Heere te lasteren. Is dit niet ook een beweegreden die u krachtig aanspoort om uw burgerlijke en huiselijke bezigheden getrouw en ijverig waar te nemen? Waarom is menige Godzalige moeder zo ijverig bezig in het bezorgen van haar tere en lastige zuigeling? Onder andere beweegredenen wekt de verheerlijking van God haar daartoe op. Want zij denkt: het kind is in de doop aan de Heere plechtig opgedragen. God heeft Zijn zegel er op laten zetten, en dit verzegeld goed van Hem aan mij tot handhaving toevertrouwd. Het mocht wellicht een toneel zijn waarop Hij de heerlijkheid van Zijn genade, op enige tijd in deze

wereld, wilde vertonen. Hoezeer ben ik dan verplicht om de Heere in dit verzegelde goed van Hem te dienen! En waarom onthoudt u zich van vele gewoonten en gezelschappen, waaraan u voor uw vernedering verkleefd was? U zegt: omdat ze zondig en gevaarlijk zijn, alsmede dat Gods Naam om mijnentwil niet gelasterd mag worden. Is dan de verheerlijking van God niet mede een beweegreden van bovengenoemd doen en laten?

- (3) U zegt: ik denk toch onder mijn werken niet altijd: dat doe ik tot Gods eer. Ik doe het maar uit gewoonte, of omdat het mijn beroep is.

Maar u kunt wel iets tot verheerlijking van God doen; hoewel u wegens de eindigheid van uw vermogens er niet altijd uitdrukkelijk aan kunt denken, of ook ondergeschikte, geoorloofde einden bedoelt, als u maar in uw binnenste die hebbelijke zucht hebt, dat het werk tot dat einde dienen mag. Herlees eens met een bedaard gemoed de eenvoudige gelijkenis, boven op blz. 242 voorgesteld. Dan zal de zaak u helderder worden.

h. Men mag en moet in een goed werk ook zijn EIGEN ZALIGHEID bedoelen.

/. Men mag niets doen om de zaligheid daardoor te verdienen. Men mag de goede werken niet aanmerken als een moeilijke weg om in een vleselijke of zogenoemde Turkse hemel te komen. Maar men moet een goed werk zelf als zijn zaligheid, en als een aangename weg, om tot meerdere zaligheid en heerlijkheid te komen, aanzien, en daardoor mede tot het werken opgewekt worden. Dit mag het enigste en voornaamste einde van ons werken niet zijn, maar het moet aan de verheerlijking van God, als het opperste einde, ondergeschikt worden.

//. Zij die zo hoog vliegen en van zo'n verloochening spreken die de eigen zaligheid geheel uit het oog moet verliezen, en ook tevreden zijn wanneer God ons om onze goede werken verdoemen wilde, hechten onbestaanbare dingen samen, en vermelden een enkele verbeelding, die tegen de redelijke natuur van de mens, tegen de Heilige Schriften, en tegen de waarachtige Godzaligheid lijnrecht strijdig is. Terwijl zij boven anderen zuiver willen werken, vallen zij, zoals het zulke eigennuttige hoogvliegers doorgaans gebeurt, in een ellendige onzuiverheid. Ze vermaken zich met een verbeelding van een zaak, die zij zelf niet mogen en niet kunnen oefenen. Want wanneer iemand zich wijsmaakt dat hij zijn eigen zaligheid verloochent, en tevreden wilde zijn wanneer hij verdoemd zou worden, als God maar verheerlijkt werd, dan diende hij zichzelf maar eens bedaard te onderzoeken. En hij zou bevinden dat hij op zo'n tijd van zijn zaligheid, van de verdoemenis of van de verheerlijking van God, geen recht maar een goddeloos begrip gemaakt had. Want een recht evangelisch Christen gelooft met zijn gehele hart dat God hem geen onrecht zou doen wanneer Hij hem in het eeuwig verderf wilde storten; en dat hij verplicht zou zijn om zijn Rechter gerechtigheid toe te wijzen. Hij is verzekerd dat zijn beste werken, zonder een Borg, wegens aanklevende verkeerdheden in Gods gericht niet kunnen bestaan, en ook niets verdienen. Maar dat iemand tot God zou komen en Hem dienen, met verloochening van eigen zaligheid, is een verfoeilijke dwaling, die alle godsdienst probeert weg te nemen. *Want die tot God komt, moet geloven, dat Hij is, en een Beloner is dergenen, die Hem zoeken*, Hebr. 11:6. Het is inderdaad een verloochening van God, van Zijn toorn, en van onze zaligheid. Want wanneer iemand God, Zijn toorn en onze zaligheid recht kent, dan is het onmogelijk dat hij tevreden kan of mag zijn,

als God hem verstoten wilde. Wat voor zuiverheid of verootmoediging is het dan, die God en de zaligheid verloochent! Ach! Dat de mensen toch bedachtzamer waren, nauwkeuriger op zichzelf letten, en zich in een echte ootmoedigheid aan het Woord der waarheid hielden!

///. Moet men in de betrachting van goede werken zijn eigen zaligheid bedoelen, dan kunnen het geen goede, maar moeten recht kwade werken zijn, die uit hun natuur niets anders dan het verderf van ziel en lichaam naar zich slepen; zoals alle onvruchtbare grove werken van de duisternis doen. En hoewel iemands werken stoffelijk goed waren, en hij in de betrachting ervan zijn zaligheid bedoelde, zo kunnen zij toch ook kwaad zijn; wanneer hij probeerde zijn zaligheid daardoor enigszins te *verdienen* en zijn gerechtigheid erin te gronden; of wanneer hij ze met weerzin waarnam, om erdoor in een vleselijke hemel te geraken. Dit laatste is het ongelukkige bestaan van zeer vele mensen. Hun ziel is van de godsdienst en alle goede werken zeer afkerig. Hen valt niets lastiger dan van God en Goddelijke dingen te horen. Geen dag valt hen langer en banger dan de dag des Heeren. Wordt een geestelijke redevoering enige minuten boven de gewone tijd uitgestrekt, dan worden ze zo verdrietig en klagen alsof zij in een voorburg van de hel geweest waren. Als het zonder schande gebeuren kan, dan zouden ze zich met meer vermaak in een tuchthuis kunnen ophouden, waar de ongelukkige mensen hen een verhaal van hun boosheden deden, dan in het huis des Heeren. Immers, wordt een ijdel of werelds gezelschap enige uren boven de bepaalde tijd uitgerekt, dan valt het hen niet zwaar. Zouden zij zo lang in een gezelschap, waar van Goddelijke dingen gehandeld wordt, zitten, dan zouden sommigen wel zweren dat zij er nooit weer wilden komen. Dachten zij dat men in de hemel daarmee eeuwig zou bezig zijn, zij zouden gewis voor de hemel, als voor een hel verschrikken. Wat een afkeer van Goddelijke dingen! Echter bedwingen sommigen zich om die onaangename zaken mede bij te wonen. Waarom? Dezen doen het omdat hun uitwendige betrekking het zo meebrengt. Anderen pijnigen zich af om geen naam van een ongodsdienstig mens te dragen. Maar sommigen vermoeien zich om door die lastige bezigheden in een vleselijke gelukzaligheid te geraken. Ze willen God de dienst doen, dat zij, al is het met weerzin, enige uren in Zijn huis zitten; opdat Hij hen daarvoor die dienst dan weer doet, dat Hij hen in een vleselijke hemel brengt, waar zij geen pijn maar een vleselijk vermaak hopen te genieten. Toch verbeelden ze zich dat zo'n kerkgaan een goed, ja het beste werk zal zijn. Doch die maar enige vermogen heeft overgehouden om naar waarheid te oordelen, moet direct toestemmen dat zo'n bedrijf een verschrikkelijk kwaad werk moet zijn. En zal dit nog het beste werk zijn, hoe ontzaglijk boos moet dan het ergste wel zijn! Gods kinderen zijn geheel anders. De goede werken zelf zijn hun zaligheid. Mogen zij de godsdienst bijwonen, dan kunnen ze niet denken dat zij de Heere daardoor een verplichtende dienst zouden doen; maar dat de Heere hen een grote weldaad bewijst, en om zo te spreken, een grote dienst doet. Want wanneer zij goed gesteld zijn genieten ze daar zo menige zegen, troost en aangename verkwikking voor hun ziel.

////. Mag een Christen met een goed werk zijn eigen zaligheid bedoelen, dan vervallen enige zwarigheden, waardoor sommige van Gods kinderen zich zonder reden beangstigen. Want wanneer zij eens horen hoe deze of gene roemt van zijn buigingen

en zelfverloochening, waardoor hij tevreden was als God hem wilde verstoten, als de Heere maar verheerlijkt werd, dan worden zij bekommerd of hun werk wel zuiver zou zijn. Want zij kennen zo'n gestalte niet, en kunnen omtrent hun zaligheid niet onverschillig zijn. Maar u, die door deze zwaarigheid geslingerd mocht zijn, hebt geen redenen om u te kwellen, maar mag de Heere plechtige dank zeggen dat u die hooggeroemde gestalte niet kent, maar in uw zaligheid belang neemt. Want de verloochening waarvan zulke onbedachtzame mensen roemen, is een enkel voorgeven van iets dat zij metterdaad niet bezitten, en ook niet bezitten kunnen. En als het mogelijk was dat iemand zo bestond, zoals zij voorgeven, dan zou het een schandelijke verloochening van God zijn. Want die God als het hoogste Goed geestelijk kent en bemint, kan en mag niet tevreden zijn wanneer God hem verstoten wilde, dat hij die zalige gemeenschap zou missen, en God niet zou kennen, liefhebben en dienen, maar Hem haten en lasteren. Ondertussen mag u wel toezien dat u de rechte zaligheid bedoelt, die niet alleen bestaat in enige zinnelijke, voorbijgaande, oppervlakkige aandoeningen en lichamelijke strelingen, maar in een geestelijke en redelijke kennis, liefde en gehoorzaamheid aan God. U dient ook zorg te dragen dat u, wanneer u de goede werken als uw zaligheid beschouwt, Gods gebod en uw verplichting, zonder welke geen gehoorzaamheid of zaligheid plaats kan hebben, niet uit het oog verliest.

i. Goede werken moeten ook gedaan worden TOT STICHTING VAN DE NAASTE.

/. Men moet ze laten zien, niet om daardoor eigen roem of voordeel te behalen, zoals de Farizeeërs deden, maar opdat de naaste daardoor ontdekt, bestuurd, opgewekt of getroost mag worden.

//. Het zijn daarom zeer kwade werken, die geschikt zijn om de naaste in het goede te verhinderen, en tot zonde te verzoeken en op te wekken. Het is wel ook een goed werk wanneer men uit het rechte beginsel en tot het rechte einde, de naasten met *woorden* probeert te stichten. Maar zij die met de *overige daden* tegenspreken wat zij met de mond zeggen, breken door het laatste meer af, dan zij dor het eerste gebouwd mochten hebben, en zij maken het beide tot kwade werken.

///. Zo behoeft dan een Godzalig mens geen zwaarigheid te maken om zijn goede werken *te laten zien*. Hij mag en moet enige in het verborgen verrichten, maar hij moet zijn licht ook naar buiten laten schijnen, opdat anderen zijn goede werken mogen zien. Matth. 5:16. Vreest men dat dit Farizees mocht zijn, lees dan maar wat in de Aanmerkingen over Hebr. 6:11, 12, § 37, IV gezegd is, en deze vrees zal snel moeten verdwijnen. Soms wil de satan en het ongeloof Gods kinderen aanzetten om hun goede werken toch niet openlijk te laten zien tot stichting van anderen, door hen in te werpen dat zij met de tijd zeer ellendig zullen afvallen, wanneer het meer nadeel zou doen, als ze hun goede werken geopenbaard hadden. Maar die de listen van de satan maar enigszins onderscheiden kan, ziet gemakkelijk dat deze inwerping maar geschikt is om de stichting van de naaste te verhinderen. Laat men zich daardoor niet af laten schrikken. Want die God, Die Zijn volk tot het doen van goede werken tegenwoordig bekwaam maakt, zal het werk van Zijn handen in het vervolg nooit laten varen. Maar hier doet zich nog een andere zwaarigheid op, die een weinig moeilijker is om op te lossen dan de eerste. Want sommige zwakke begenadigden denken: “moet een goed werk tot stichting van de naaste kunnen dienen, dan zal ik nog nooit een goed werk gedaan hebben. Ik weet geen één werk te vinden

dat ik gedaan heb, waarvan ik zou durven denken dat het tot stichting van de naaste verstrekken kon. Wat voor stichting zou enig mens toch uit mijn ellendig duister, verward en harteloos spreken kunnen trekken? Wat voor nut zouden mijn godsdienstige, burgerlijke of huiselijke werken toch doen? Ach! Hoe menig mens struikelt over mij, ellendige! Ik denk vaak dat ik alleen de oorzaak ben waarom velen, die dagelijks met mij verkeren, onbekeerlijk worden, omdat zij zoveel gebreken in mijn werken ontdekken. Zijzelf verwijten het mij. Ze zeggen dikwijls: bent u ook vroom? Of, als u Godzalig wilt zijn, moest u dit of dat niet aan u hebben? Ze zeggen ook de waarheid. Ze behoorden aan mij zulke gebreken niet te bespeuren. Hoe zouden mijn werken dan tot stichting van de naaste kunnen zijn? Ach! Had ik de naam van een Godzalig mens toch nooit gekregen!” Dit is een klacht waarvan hem, die hem met bedaardheid moet aanhoren, het hart dikwijls innerlijk zeer doet. Maar men kan het, God zij dank! zo grondig oplossen, dan zo'n klager zijn klachten in blijdschap zal moeten veranderen, als hij de waarheid maar bedaard kan en wil opmerken. Laat men tot dat doeleinde maar eenvoudig letten op de volgende zaken. Tot een goed werk, dat tot stichting van de naaste zal dienen, wordt in geen geval vereist dat het *volmaakt* zou zijn. Het allergebrekigste werk van Gods kinderen, dat met zichtbare en schadelijke gebreken omhangen is, kan tot dit einde wel zeer bekwaam zijn. Ik zal dit uit ontegensprekelijke gronden bewijzen. Sara verrichtte een goed werk toen zij van haar man, Abraham, met de naam van *heer* sprak. Want zij toonde daardoor haar vrijwillige onderwerping aan de bestelling van God, dat de vrouw onder de man, als haar heer, ootmoedig zal staan. Maar dit goede werk was met grote en schandelijke gebreken omhangen, toen zij het oefende. Want zij maakte zich onder het betrachten ervan schuldig, niet alleen aan een God ontterend ongeloof, maar ook aan een zware bespottung van God, en aan een schrikkelijke leugen, in de onmiddellijke tegenwoordigheid van de Heere. Gen. 18:10-15. Deze parel lag dan in zoveel modder van grote gebreken, dat die Godzalige moeder in haar gehele leven er misschien nooit aan gedacht heeft dat zij toen een goed werk, dat tot stichting van anderen kon dienen, gedaan zou hebben. En wellicht zouden duizend uitleggers over deze geschiedenis een verklaring hebben kunnen maken, zonder dat goede werk, en de stichting die daarin was, op te merken, als de Heilige Geest het door de pen van Petrus zo uitdrukkelijk niet had aangewezen. 1 Petrus 3:6.1 Toch was dit een waarachtig goed werk, dat zeer bekwaam was om alle vrouwen die onder het Evangelie leven, tot aan het einde van de wereld tot ontdekking, opwekking, besturing en vertroosting te dienen. U moest dit nu niet misbruiken om de gebreken te verkleinen. Die zijn en blijven veroordelenswaardige misdaden, waarover de Godzaligen zich zoveel te dieper vernederen moeten, hoe helderder en zekerder het is dat de Heilige Geest omtrent hen zo Hoe nauwkeurig is de Heilige Geest omtrent Zijn Eigen werk! Al ligt het kleinste pareltje dat Hij geschonken heeft, onder vele vuiligheden van gebreken verborgen, Hij weet het toch daaruit op te zoeken en goed te bewaren. De Heilige Geest en Zijn apostelen bestaan in het geheel niet zoals de lieden van deze wereld, die de dierbaarste gestalten van Gods kinderen om een aanklevende zwakheid verachten en vertrappen. Hij handelt ook veel toegevenner omtrent Zijn zwakke kinderen, dan zij zelf van Hem denken, of de allerbeste omtrent zichzelf en zijn medegelovige handelen zou. Waar zou men wel een Godzalige vrouw kunnen vinden, die een onderworpen uitdrukking die de gehoorzaamheid aan de man openbaarde, maar onder een schandelijk ongeloof en een leugen uitgesproken werd, aan anderen zou durven

aanprijzen als een goed werk, dat alle Godzalige vrouwen moeten navolgen? goedertieren handelt. Maar u, die door bovengenoemde zwaarigheden geslingerd wordt, diende daaruit te leren dat uw gebrekkigste goede werken, waaronder u de grootste zwakheden openbaart, toch tot stichting van anderen strekken kunnen. Willen onboetvaardige splinterkijkers het goede dat in uw gebrekkige werken is, niet opmerken, maar alleen naar uw splinters, met voorbijzien van de tranen die ze u uit de ogen persen, gedurig starogen, ze door een vergrootglas beschouwen, of u ook zonder grond beschuldigen; dan behoorde u hen toch niet gelijk te worden, en de door de Heilige Geest geschonken parels om het aanklevende stof weg te werpen. Dit is het doen van verduisterde vijanden, die God rechtvaardig aan zichzelf heeft overgegeven, opdat zij hun blindheid en boosheid tot hun eigen schande zouden openbaren, en zichzelf door de gebreken van de heiligen straffen. Mag u zodanig omtrent uw zwakke broeders niet handelen, dan mag u het veel minder omtrent uzelf doen, omdat u de naaste moet liefhebben als u zelf. Denkt u misschien: “ik moet omtrent mijzelf nederiger dan omtrent anderen handelen”, weet dan dat het een ingebeeelde nederigheid zou zijn, wanneer u de wet van de liefde van de naaste wilde vernietigen. Want wat u omtrent uzelf doen mag, mag ook omtrent de naaste gebeuren. En wie zou het willen geloven dat het ene waarachtige nederigheid was, wanneer u de goede werken van uw medebroeders, om de aanklevende gebreken, als geheel onnut wilde verwerpen? Denk niet: zo'n handel kon mijn broeder geen nut aandoen, maar het kon mij tot onderzoek en andere nuttigheid verstrekken. Want wat voor onderzoek kan men verwachten van iemand, die tegen de genadegaven van de Heilige Geest, met vooroordelen zo zwaar beladen is? En wat voor nuttigheid kunt u zich van ondankbaarheid en liefdeloosheid beloven? Of bent u met die goddeloze dwaling besmet, dat men kwaad moet doen opdat het goede er uit voortkomt? Waar hebt u enige belofte, dat de Heilige Geest u meer gaven zal geven, door de weg dat u de ontvangen gaven niet erkent, maar onbedachtzaam verwerpt? Misschien zegt u: “hoewel ik dan mijn gebrekkige werken voor goede kon houden, echter konden zij, waar het hier op aankomt, wegens de aanklevende gebreken tot geen stichting van anderen dienen, omdat velen het mijzelf verwijten”. Maar het tegendeel is uit het voorbeeld van Sara gebleken. En willen sommigen het goede dat in uw werken is, niet opmerken, maar u de gebreken verwijten en zich daarmee nadeel doen, dan is het hun eigen schuld. U moet zich wel veroordelen en schamen dat u hen door uw gebreken aanleiding geeft om het goede boosaardig te bestrijden, maar zij hebben geen vrijheid om zo omtrent uw gebreken te handelen. Matth. 7:3-5. Als zij niet moedwillig blind waren, zouden ze aan u wat zien dat hen ontdekken en bestraffen kon. Ja, ze maken het ook zelf openbaar dat ze in u andere werken dan ze zelf hebben, gewaar worden. Want waarom zeggen zij dat u vroom wilt zijn? Misschien hebben ze deze taal: “ik ben vroom”, uit uw mond nooit gehoord. Hoe weten zij en anderen het dan, als ze het uit uw gedrag en werken niet konden zien dat u vroom wenste te zijn? En waarom zijn velen, die voorheen uw goede vrienden waren, nu tegen u zo bitter? Het is omdat uw goede werken hen in de ogen stralen, en hen veroordelen. Zo blijkt het dan ook hieruit dat uw werken, niettegenstaande de veelvuldige zwakheden die ze aankleven, toch kracht doen om anderen te ontdekken en te bestraffen; hoewel zij door eigen boosheid het rechte gebruik er niet van maken, maar uw gebreken tot verschoning opzoeken, en vijandiger worden.

Maar er zijn nog anderen, die, als ze uw verandering en gedrag beschouwen, bekommerd worden en ook naar bekering zoeken. En wanneer vele van Gods kinderen een aandachtig oog op uw werken vestigen, dan worden zij krachtig opgewekt om hun Vader over de genade aan u bewezen, met innerlijke dankzegging groot te maken. Zo doen dan uw gebrekkige werken meer kracht dan u ooit gedacht hebt. Het gezegde dient alleen om de goede werken van Gods kinderen tegen het ongeloof te verdedigen, en de moedbenemende zwaarigheden op te lossen; maar in geen geval om de zwakheden van Gods kinderen te verkleinen of te verschonen. Dat zij verre! Het is gewis een bewenenswaardige zaak dat de kostbare parels van goede werken, om welke de Zoon van God in die diepe zee van helse angsten heeft moeten dalen, met zoveel stof en drek van schandelijke gebreken bemorst worden, en dat zoveel dode vliegen aan die heerlijke zelf de kracht benemen. Het is een van de smartelijkste en nadeligste dingen, die op aarde gebeuren, wanneer sommigen, waarvan men naar de aard van de liefde het goede moet denken, zodanig verbijsterd zijn, en de goede werken met zoveel slijk van verdorvenheden bedekken, dat men er naar buiten niets van kan zien, en zeer verlegen moet worden wanneer de vijanden vragen: “waarin gedraagt die geestelijke man zich toch anders dan de vleselijken doen?” Of dat men naar voorgaande overtuiging en bekering, benevens een verborgen gezindheid van het hart moet zoeken, als men zulke vragers de mond zal stoppen. Want de gebreken van de heiligen zijn zeker snode ongerechtigheden, die uit hun aard niets anders dan smet, schuld en zware banden over een ziel kunnen brengen. Ze zijn een dodelijk vergif, waarmee menige onboetvaardige zondaar zich op allerlei wijzen onbekeerlijker maakt. Ze verschaffen ongelukkige gelegenheden, dat Gods Naam, beeld, volk en zaak gelasterd wordt. Hun snoodheid, walgelijkheid en schuld wordt door de ontvangen genade niet verminderd, maar integendeel merkbaar verzwaard. Want ze worden tegen meer licht en plicht gedaan, en ze bederven de edele gaven van de genade. De persoon die genade heeft, is door de ontvangen genade wel beter en ongelukkiger, maar de gebreken zelf worden niet beter of verschoonlijker. Hoewel de Heilige Geest het goede werk uit de gebreken van Sara opzocht, en aan anderen tot navolging aanpreekt, zonder het gebrek te vermelden, echter keurde Hij de zonden zelf daardoor niet goed. God moet ze wegens Zijn heiligheid haten en straffen. De verheerlijkte Christus moet ze met een heilig ongenoegen aanschouwen, omdat Hij het nog niet vergeten is wat een helse angsten Hij om deze gebreken te boeten, heeft uitgestaan. De gebreken van de heiligen kunnen zonder voldoening aan de Goddelijke gerechtigheid, zonder een levendige verootmoediging en bekering, niet vergeven worden.

Wanneer ik hier zeg, zoals ik ook in de Aanmerkingen over Zach. 3:3, § 13, II herinnerd heb, dat de zonden of zwakheden van Gods kinderen niet vergeven kunnen worden zonder een levendige verootmoediging en bekering, dan is mijn bedoeling in geen geval dat een kind van God bij al zijn zwakheden in het bijzonder bepaald moet worden, en over elk van die een uitdrukkelijke verootmoediging oefenen moet. Want niemand van hen is in staat al zijn afdwalingen te verstaan, Ps. 19:13. Ook kan het al te veel gebeuren dat een Godzalige grote en verdoemelijke zwakheden, niet als zwakheden maar als deugden aanziet, en zich daarom over die niet naar behoren verootmoedigt, zoals helaas! omtrent de zwakheden in het geloof al te veel gebeurt. Het is ook niet onmogelijk dat een

waarachtige begenadigde, onder het bedrijven van grove zwakheden, zonder *uitdrukkelijke* verootmoediging, haastig sterft, en toch zalig wordt. Maar ik gevoel omtrent dit stuk zo. Een begenadigde heeft tweeërlei beginsel, een vlees en een geest. Gal. 5:17. Het vlees van een Godzalige is niets beter dan van een natuurlijk mens. Maar het geestelijke leven dat in een kind van zijn zwakheden, in de zachte spiegel van Jezus' bitter lijden tot zijn vernedering en bekering niet levendig genoeg kan opmerken, dan zal de getrouwe Vader het door zware kastijdingen daartoe noodzaken. Wat volgt nu natuurlijk uit al het gezegde? Dit. De gebrekkigste goede werken van Gods kinderen kunnen tot nut van de naasten dienen. Het is een goddeloos gedrag, lijnrecht tegen het bestaan van de Heilige Geest strijdig, wanneer de vijanden van de Godzaligheid uit de werken van de begenadigden het gebrek tot hun eigen nadeel opzoeken, en het goede met een nijdig oog overzien of verdraaien. Gods kinderen moeten het goede in de gebrekkigste werken van hen en van hun medebroeders, in navolging van de Heilige Geest, nauwkeurig opzoeken en tot nut van anderen gebruiken. Maar ook dienen ze de walgelijkheid, schuld en schadelijkheid van hun gebreken ter harte te nemen; vergeving en vrijmaking in de gerechtigheid en sterkte van Christus te zoeken; en hoe langer hoe ernstiger de rechte evangelische strijd van het geloof te strijden, opdat hun goede werken zuiverder mogen zijn, en de bitterste vijanden zodanig in de ogen schijnen, dat zij geen gelegenheid mochten vinden om de goede werken met enige schijn te lasteren.

In ieder werk dat goed zal zijn, moeten ALLE GENOEMDE EIGENSCHAPPEN, of uitdrukkelijk of impliciet, samen gevonden worden.

/ . Het moet niet alleen in stof, maar ook in beginselen en oogmerken, en weer niet alleen in het oogmerk maar ook in stof en beginselen met de wet overeenstemmen. God altijd is en blijft, bestaat zo. Het kan geen zonde, die het als zonde kent, onder de naam van zwakheid verschonen. Maar het veroordeelt het en verootmoedigt zich daarover. Het kant zich altijd tegen de minste zonde als een verdoemelijk kwaad, wanneer het die als zonde beschouwt. Wanneer het door het vlees overmand wordt om de zonde daadwerkelijk met genoeg van het vlees te bedrijven, dan zal het zich toch zodanig daartegen kanten, dat het de onbetamelijke en verdoemelijke van de zonde te binnen brengt, daartegen zucht, of tenminste verhindert dat een begenadigde die rust en dat genoeg in de zonde heeft, dat een onbekeerde daarin vindt. Het zal in een daadwerkelijke veroordeling, verootmoediging en bekering doorbreken, zo gauw een begenadigde tot bedaren komt. Het oefent een waarachtige verootmoediging en bekering, niet alleen omtrent bekende, maar ook omtrent verborgen afdwalingen. Ps. 19:13. Het is hierin dan eens een impliciet, dan eens meer uitdrukkelijk bezig.

// . Zo is er dan veel meer aan vast om een recht goed werk te doen, dan vele lieden zich verbeelden. Hoe lichtvaardig handelen zij dan, die een werk direct voor goed houden, omdat de stof ervan geboden is, hoewel er niet de minste stip van enig beginsel of oogmerk, waaruit de goede werken gedaan moeten worden, in te vinden is. Even zo onbedachtzaam is het ook wanneer men een werk als goed aanziet omdat men het met een goede bedoeling verricht, hoewel men niet de minste zekerheid heeft dat het ons door God geboden is. Wellicht kon iemand bij zichzelf denken: "u bepaalt de goede werken al te nauw. Op deze wijze zou men geen goede werken in de wereld

kunnen vinden. Het is niet mogelijk dat iemand dan een goed werk kon doen, en u zou zo de mensen van de goede werken wel afschrikken.” Ik antwoord: als u de natuur van de goede werken ruimer neemt, dan hebt u te verwachten dat al die werken op de jongste dag verworpen worden. Want Hij Die alle werken alsdan nauwkeurig toetsen zal, vordert in de onbedrieglijke regel van de goede werken duidelijk genoeg al deze eigenschappen in een werk dat goed zal zijn. Uw ruimer begrip kon uw ziel in eeuwige engten storten. En uw vrees dat er dan geen goede werken te vinden zouden zijn, of dat de mensen van de betrachting ervan afgeschrikt worden, is zonder reden. Want al de genoemde eigenschappen zijn in de goede werken van alle rechte Christenen duidelijk genoeg te vinden. En hoewel een belialsmens, die zijn ruimte stelt in de eeuwig benauwend zondendienst, daardoor van de goede werken mocht afgeschrikt worden, echter worden alle oprechten van hart zoveel te meer erop belust.

///. Misschien wordt een donker kind van God, dat dit leest, met een zware beklemdheid overvallen. Mogelijk denkt het: “zijn al deze eigenschappen in de goede werken van Gods kinderen te vinden; en worden de oprechten daarom op de Godzaligheid zoveel te meer belust, dan kan ik mij onder de Godzaligen niet tellen. Want ik kan al die eigenschappen in mijn werken niet vinden. En vaak druipt mijn gemoed van benauwdheid weg, wanneer ik hoor wat er al tot een werk, dat goed zal zijn, nodig is.” Maar uw beklemdheid zal wel spoedig wegzakken, wanneer u op het volgende maar bedaard kon letten. Ik zeg niet dat genoemde eigenschappen in *al* uw werken zouden zijn. Want u hebt niet alleen *goede*, maar ook *kwade* werken, waarin ze in geen geval te vinden zijn. Maar ik spreek van uw *goede* werken, zelfs de *allergebrekigste*, die alle bovengenoemde eigenschappen, tot één toe, waarachtig bezitten. Ik wil ook absoluut niet zeggen dat ze er alle *uitdrukkelijk* in liggen, en ook niet dat u het *direct kunt zien*. Want er kunnen vele dingen in u gevonden worden, hoewel u ze niet direct opmerkt. U hebt misschien donkere en verwarde begrippen van de waarheden; leeft doorgaans in het duister; bent met allerlei vooroordelen tegen uzelf ingenomen; en pleegt daarenboven zeer schielijk en onbedachtzaam te handelen. Maar wanneer u uzelf en uw *goede* werken met bedaardheid, zonder vooroordeel onderzoekt, dan zult u zelf die eigenschappen, of impliciet of uitdrukkelijk, in alle vinden kunnen. Want de *stof* van uw godsdienstige, burgerlijke en huiselijke werken is u door God geboden. En wanneer u dat, wat boven van de *beginselen*, en *oogmerken* van de goede werken gezegd is, tot besturing van donkere zielen, maar eenvoudig met opzicht op uzelf herinnert, dan zult u moeten toestaan dat ze ook in uw goede werken gevonden worden. Ze zijn er wel niet volmaakt, zoals ze billijk zijn moesten; maar daarom kunnen ze er in waarheid zijn, zoals wij misschien dadelijk nader zullen tonen. Krimpt u het hart ineen, wanneer u hoort spreken van hetgeen tot een goed werk al vereist wordt - dit gebeurt niet omdat u tegen de nauwheid van de weg iets hebt, maar omdat u direct vreest dat u, geringe, zulke gewichtige zaken mocht missen. Want hoe nauwer de weg is, zoveel te aangenamer is die voor uw ziel. Dit weet u uit eigen ervaring. Immers, hoe teerder u acht hebt op wat u geboden of verboden is, hoe levendiger zich de beginsels van ootmoed, geloof, liefde, gehoorzaamheid en zelfverloochening onder een goed werk vertonen. En hoe ernstiger u het oog daaronder op Gods eer, en uw zaligheid en die van de naaste, gevestigd hebt, zoveel te aangenamer is het toch voor uw gemoed. Zo'n leven komt u niet pijnlijk voor, maar zou voor u een hemel op aarde zijn. Het schrikt u niet af, maar

doet u zuchten: ach! dat een koninklijk heersende genade mij daartoe bekwaam mocht maken! De overgebleven verdorvenheid laat zijn afkerigheid wel eens blijken, maar het geestelijk leven zucht daar toch tegen. Gal. 5:17.

In de overeenstemming van een werk met de wet van het genadeverbond, kunnen verschillende TRAPPEN plaats hebben.

/. Onder de goede werken kunnen zich niet alleen zeer kwade tussenvoegen, maar ook de goede eigenschappen van goede werken zelf kunnen door veel kwade eigenschappen, die ze aankleven, zeer besmet worden. En hierom zijn zij ook in de ene persoon of tijd krachtiger en zuiverder, dan in de andere. Hoewel zij in dit leven nooit tot de volmaaktheid, waarnaar alle begenadigden zuchten en strijden, zullen komen.

//. Hieruit volgt nu dat een werk wel *waarachtig goed* kan zijn, hoewel het *niet volmaakt* maar *zeer gebrekkig* is. Dit blijkt onbetwistbaar uit het gebrekkige werk van Sara, waarvan wij boven spraken, toen wij donkere zielen wensten te tonen hoe hun gebrekkige werken tot nut van anderen dienen konden.

///. Bij dit licht openbaren zich nu de duisternissen, dwaasheden en boosheden van de vijanden van de Godzaligheid, aangaande de gebrekkige goede werken van de heiligen. Men vindt mensen die de Godzaligen verachten en lasteren als zeer kwade huichelaars, die wel van goede werken wat klappen maar er niets van doen. Welke redenen hebben zij voor zo'n boze handel? Sommigen doen het zonder redenen, uit louter redeloze vijandschap. Maar anderen menen ontegenzeggelijke redenen voor hun gruwelijke lasteringen te hebben. Ze bespeuren dat Gods kinderen aan verschillende kwade werken schuldig zijn, en dat hun beste werken met vele gebreken besmet zijn. Hieruit trekken zij dit besluit: het deugt alles niet, en het is niets anders dan enkel geveinsdheid, wat die mensen zeggen en doen. Want als het waarheid was, dan moesten ze deze en die zonden niet aan zich hebben. Maar u die zo denkt of spreekt, verbeeldt zich misschien dat u dat volk, waarop u zo verbitterd bent, met redenen beschuldigt en veroordeelt. Maar weet u wel dat u zichzelf door zo'n doen allermeeft te schande maakt, als een mens die geen verstand van waarheden heeft, en die door een onverstandige boosheid alle Godzaligen die ooit geleefd hebben, hittig vervolgt? Want u ziet door uw schele ogen aan hen splinters, die alleen in uw nijldige verbeelding plaats hebben. U legt hen vele dingen ten laste, waaraan zij onschuldig zijn. U verdraait vele rechte gebaren, woorden of daden, door uw kromme verdenkingen. En vele dingen beschouwt u met een boos oog, door een ongeoorloofd vergrootglas. Maar, gesteld, Gods kinderen waren aan die zonden en gebreken, die u in hen meent te ontdekken, naar waarheid schuldig. Dan volgt toch niet dat het alles kwaad en louter geveinsdheid zou zijn. Want in deze onvolmaaktheid kunnen onder echte goede werken ook kwade gevonden worden, en de allerbeste kunnen aan vele gebreken onderhevig zijn. U gelijkt immers niet op de Heilige Geest en Zijn apostelen, die uit de gebrekkige werken van de heiligen, met voorbijgaan van het gebrek, het goede opzochten. 1 Petrus 3:6 vergeleken met Gen. 18:10-15. U zelf steekt in de laster van geveinsdheid, die u de oprechte wilt aanwrijven. Want u ziet de splinter, dat is, enige overblijfsels van de verbroken verdorvenheid, in de ogen van uw naaste; maar de balk, dat is, de gehele heersende en onverbroken zonde, die in uw oog is, en wegens zijn gladheid geen pijn of

tranen veroorzaakt, zoals gebroken splinters doen, kunt u niet bemerken. Nu zo'n mens wordt door Hem Die naar waarheid oordeelt, een *geveinsde* genoemd. Matth. 7:3-5. Zou u niet, als een verstandeloze, of een hater van het menselijk geslacht worden aangezien, als u alle zieken gelijk doden begraven wilde, omdat de dood zich tussen hun leven mengt, en hun gezondheid niet volkomen is? Of, als u alle granen in de zee wilde werpen omdat er enig onkruid tussen loopt, of zij de volmaaktste was dom niet hadden? Gebruik toch naarstig de raad die u de Leraar der gerechtigheid Zelf aan de hand doet: *gij geveinsde! werp eerst den balk uit uw oog, en dan zult gij bezien, om den splinter uit uws broeders oog uit te doen*, Matth. 7:5.

////. Indien vele moedeloze begenadigden bovengenoemde waarheid onderscheiden inzagen en levendig geloofden, dan zouden zij van sommige zwarigheden aangaande hun genadestaat, zeer spoedig ontdaan kunnen worden. Want ze zijn veelal bevreesd dat hun werk niet in waarheid zal zijn. Om welke redenen? De voornaamste zijn dat zij, niettegenstaande hun zuchten en pogen, nog zoveel kwade werken bevinden, en dat in hun beste zich zoveel ongeloof, liefdeloosheid, ongehoorzaamheid en onverloochendheid ontdekt. Maar hoewel dit alles waar is, en u daarover hartelijk moet treuren, echter kunt u daaruit niet besluiten dat uw werk geen waarheid zou zijn. Want alle oprechten die er ooit geweest zijn en nog zijn, hebben naar waarheid met woorden en werken beleden dat zij zondigden. Het zal onnodig zijn dit met vele zonden van de allerheiligsten te bewijzen. Nu zijn de zonden, door wie zij ook begaan worden, geen goede maar kwade werken. Als u dan oordeelde dat uw werk niet in waarheid kon zijn, omdat onder uw goede werken zo veelvuldige kwade zijn, dan moest u tegelijk al de heiligen veroordelen; omdat zij ook aan vele kwade werken schuldig zijn geweest.

U zegt: *“er is toch niemand geweest die aan zo grote en kwade werken onderhevig is geweest als ik ben.”*

Maar dit kunt u met geen grond, die enige schijn heeft, ooit bewijzen. Want als u dat zou weten, dan moest het u, of onmiddellijk geopenbaard zijn, of u moest alle heiligen, en al hun en uw werken door en door gekend hebben; en dan nog zoveel verstand, bedaardheid en getrouwheid bezitten, dat u tussen alle werken van alle heiligen en de uwe, een gegronde vergelijking kon maken, en daaruit naar waarheid oordelen. Het een en ander zult u zich niet durven aanmatigen. Uit de Heilige Schriften kunt u uw zeggen niet bewijzen. Want Paulus heeft door onfeilbare ingeving van de Geest geschreven, dat hij de voornaamste der zondaren was. Ik beken, dat het iemand die de afgrond van zijn rampzaligheid bevindelijk en levendig kent, bezwaarlijk, ja onmogelijk zal vallen te zegen: Paulus is een groter zondaar geweest dan ik ben. Maar het zou ook te bezien staan of een onbedachtzame pleit daarover met Paulus te voeren, wel inderdaad zo nederig en geestelijk is, als het in de eerste opslag schijnen mocht. Misschien houdt u aan met zwarigheden te maken, en tegen te werpen, het zeggen van Christus: *een goede boom kan geen kwade vruchten voortbrengen*, Matth. 7:18; en *Ik heb u nooit gekend; gaat weg van Mij, gij, die de ongerechtigheid werkt!* vers 23. U meent hieruit te bewijzen dat zij, die kwade werken hebben, geen oprechte Godzaligen kunnen zijn. Maar als dit uit genoemde plaatsen volgde, dan zou u daarmee bewijzen dat niet alleen u, maar ook de allerheiligste bedrogen mensen waren. Want zij hebben ook na hun bekering zonden, dat is, kwade werken gedaan.

Dit is ook een van uw kwade werken dat u zo onbedachtzaam met de Heilige Schriften omspringt; de woorden van de Heere tegen het oogwit uit de samenhang rukt; en er uitleggingen van maakt waardoor u de genade aan u en alle heiligen bewezen, als bedrog veroordeelt. Wanneer u genoemde woorden in de samenhang met het voorgaande en het oogwit van de Heere beschouwt, dan zult u bevinden dat u het bovengenoemde besluit er in geen geval uit kunt trekken. Want de Heere wil in dat hoofdstuk de onderdanen van Zijn rijk waarschuwen, dat ze zich van de door Hem gepredikte leer van de Godzaligheid, door de valse apostelen of profeten niet zouden laten aftrekken. Deze mensen gaven voor dat ze profeten van de Heere waren, en zij probeerden de onderdanen van Jezus met pluimstrijkende woorden en gebaren, wijs te maken dat zij hun zaligheid bevorderden. Maar onder dit voorgeven waren zij in werkelijkheid grijpende wolven, die hen probeerden te verscheuren. Maar waaraan kon men het weten dat zij onder het schaapskleed zo'n wolvenaard verborgen hadden? Moet men dan de mensen op hun woorden niet geloven? De Heiland toont dat men hun wolvengestel aan hun *vruchten* kennen kon. Door deze vruchten moet men vooreerst verstaan hun *verderfelijke leringen*, waardoor zij de onderdanen van de Heere, van het rechte verstand, geloof en beoefening van de hen gepredikte waarheid probeerden af te trekken, zoals onze geachte overzetters zeer wel hebben aangemerkt. Want het zijn vruchten die van hen als *valse profeten* en *grijpende wolven* voortkomen. En de Heiland brengt het, Luk. 6:45, uitdrukkelijk tot de kwade *woorden*, die de kwade mens uit de kwade schat van zijn hart voortbrengt. Uit deze vruchten kan men nu een zeker en veilig besluit van de binnenste gesteldheid van hun harten maken, hoe zorgvuldig ze die ook onder hun schaapskleed probeerden te verbergen. Dit volgt uit die algemene en onbedrieglijke grondstelling, dat de boom aan de vrucht gekend wordt, en dat een goede boom geen kwade vrucht kan voortbrengen. Hoedanig dan de vrucht is, die zich naar buiten vertoont, zo is ook de binnenste gesteldheid van het hart. Brengt iemand de vrucht van verderfelijke leringen voor de dag, dan heeft hij ook van binnen de boze gesteldheid van een verscheurende wolf; al gaf hij ook met de krachtigste betuigingen voor dat hij een profeet en een zacht schaap was. Brengt iemand kwade werken voort, dan heeft hij ook een kwaad gestel in zijn binnenste. Maar doet iemand goede werken, dan moet hij ook een goed gemoed hebben. En naarmate de vruchten kwaad of goed zijn, naar die mate moet de boom ook kwaad of goed wezen. Die een werker der ongerechtigheid is, dat is, die niets anders dan ongerechtigheid in leer of leven voortbrengt, die daar zijn ambt van maakt, en die van een geestelijk leven dat tegen de ongerechtigheid strijdt, en ook goede werken doet, ontbloot is, die is buiten alle tegenspraak een geheel goddeloze, die, als hij zo sterft, in het jongste gericht zal worden afgewezen. Maar die kwade en goede werken onder elkaar doet, die is ook van binnen ten dele kwaad en ten dele goed. Want de kwade werken kunnen uit geen goede, en de goede werken kunnen uit geen kwade grond komen.

Wilt u dan een waarachtig besluit uit de woorden van de Heiland maken, dan moet u in geen geval zo redeneren: ik en mijn medegelovigen hebben kwade werken; daarom zijn wij geheel boze mensen, werkers der ongerechtigheid, en al onze goede werken zijn enkel bedrog. Maar u diende zo te besluiten: ik en mijn medegelovigen hebben *kwade* en *goede* werken; daarom blijkt het uit de kwade werken dat wij ook nog een kwade gesteldheid van het hart hebben; uit de goede werken, dat wij ook ontwijfelbaar een goed gemoed hebben; en hieruit dat het kwade en goede *beide* in ons

woont, volgt het dat wij wel waarachtige begenadigen zijn, die wezenlijke genade bezitten, maar ook tevens onvolmaakt zijn, die nog aan vele hebbelijk een dadelijke zonden onderhevig zijn, waarover wij ons schamen, en tot die genade welke het goede in ons gewerkt heeft, gedurig komen moeten om hoe langer hoe meer van het kwade verlost, en tot het goede toegerust te worden, totdat wij tot de gewenste volmaaktheid geraken.

Zegt u verder: *“ik durf mijn goede werken ook voor geen goede te houden, omdat ze eveneens met zoveel blindheden, ongelovigheden en bijoogmerken besmet zijn”*, dan dient tot antwoord, dat hieruit volgt dat uw goede werken niet volmaakt, maar gebrekkig zijn. Maar daarom kunnen zij waarachtig goed zijn, zoals boven overvloedig en grondig genoeg bewezen is. Want een goed en volmaakt werk zijn zeer onderscheiden dingen. U moet daarom in uw goede werken twee zaken onderscheiden. Vooreerst het goede dat daarin is, wat goed blijft, en door God en alle heiligen voor zodanig erkend en bemind wordt, met hoevele en grote gebreken het ook omgeven mocht zijn; en daarna het gebrek dat altijd kwaad blijft, en door God en de heiligen gehaat wordt, hoe uitnemend de deugden waaraan het kleeft, ook zijn mochten. Want wanneer een kenner een kostbare parel in een stinkende drek mocht vinden, dan zal hij die parel achten en bewaren, hoewel hij in de drek gelegen had; maar hij zal van de drek walgen en het wegwassen, hoewel het aan de parel gezeten had. Als u zich zo ook omtrent uw gebrekkige en goede werken gedraagt, dan zult u verstandig handelen.

U klaagt misschien: *“het is toch ellendig met mij gesteld! Hoewel ik de beginselen van waarachtige genade en echte goede werken deelachtig mocht zijn, zo is het toch beklaglijk dat ik meer kwade dan goede werken doe, en dat in mijn beste werken meer kwade dan goede eigenschappen te vinden zijn!”*

Nu komt u, waar wij u graag zagen. Want wij hebben van de eigenschappen van de goede werken zo uitvoerig gehandeld, opdat onbegenadigden uit onbedrieglijke gronden met overreding mochten zien dat zij nog nooit een echt goed werk gedaan hebben, en opdat u met alle Godzaligen in ootmoedige nederigheid mocht erkennen hoe gebrekkig uw goede werken zijn, en hoe ver u nog van de gewenste volmaaktheid bent. Probeer deze dingen maar helderder en levendiger op te merken. Want uw gebrek hierin is nog groter dan u begrijpen kunt. Maar zie toe dat u er geen misbruik, maar het rechte gebruik van maakt. Wacht u dat u het goede, dat in uw gebrekkigste werken is, niet overziet, verloochent of veroordeelt, en ook niet in moedeloosheid wegzinkt, of u met enkel klagen over uw gebrek tevreden stelt. Want door het een of ander zou u zich aan een onbetamelijke lichtvaardigheid en ondankbaarheid schuldig maken, en u tot een vrolijke dienst van de Heere, en een levendige hoop nog onbekwamer maken. Maar probeer hoe langer hoe nederiger bij u zelf te worden, en in een evangelische schaamte en droefheid over uw gebrek te wandelen. Erken de grootheid en zuiverheid van de genade, die aan zo'n ellendige als u bent, de beginselen van het goede geschonken heeft, en die zulke gebrekkige werken wil belonen. Probeer en strijd op de rechte wijze met alle ernst om verder te komen, om van uw gebreken meer verlost, en tot het goede meer toegerust te worden. Leer uit uw gebrek uw onwaardigheid en ongeschiktheid tot het goede, en de noodzakelijkheid van Jezus' gerechtigheid en sterkte, hoe langer hoe levendiger in te

zien. Geef de grote Ambtsman Jezus gedurig werk om u te verlichten, te verzoenen, op te wekken, te regeren en te sterken. Zoek zijn genoegzaamheid en bereidvaardigheid daartoe, op de verklaring van het Evangelie en de bondszegels, als een onbedrieglijke waarheid te geloven en te omhelzen.

VII. *Een Christen is verplicht om alle goede werken als zijn ambacht VOOR TE STAAN.*

/. Hij merkt het doen van goede werken als zijn ambacht aan. Hij neemt het voor zich, om er dagelijks met genoegen in bezig te zijn, en probeert het hoe langer hoe beter te doen. Hij zoekt werk. Hij probeert zijn ambacht in ere te houden. Hij prijst het anderen aan, en wil hen daarin naar zijn vermogen wel graag onderwijzen.

//. Maar die in dit evangelisch voorstaan van goede werken voorspoedig wil zijn, moet het van een onverstandig zogenaamd *wettisch voorstaan en woelen* zeer zorgvuldig onderscheiden. Want het eerste wordt in armoedigheid van geest, in een gelovige aankleving aan Jezus, aan Zijn gerechtigheid en sterkte, in ongeveinsde liefde, in waarachtige zelfverloochening, door de kracht die men uit Jezus' gerechtigheid en sterkte ontvangen heeft, geoefend. Maar het laatste mist genoemde eigenschappen, en bestaat in een onbedachtzaam aanvallen op het werk, in eigen gerechtigheid en kracht, zonder Christus, of in een onverstandig schreeuwen en roepen van de plicht, zonder zich te bekommeren over de rechte weg en wijze, waardoor die gebeuren kan en moet.

///. Zo zeker het nu is dat alle Christenen die aan God geloven, de goede werken als hun ambacht moeten voorstaan, zo zeker is het dan ook dat zij, die de goede werken niet voorstaan maar *tegenstaan*, zich zeer onchristelijk gedragen.

- (1) Zo handelt u dan niet als een Christen behoort te doen, u die met alle goede werken, godsvrucht en zedigheid een openbare spot drijft.
- (2) En u, die een heidense of enkel burgerlijke zedigheid voorstaat, maar de oefening van goede werken naar de geestelijke eis van de wet, uit het beginsel van geestelijke armoede, geloof, liefde, gehoorzaamheid, zelfverloochening, tot de rechte einden, als een onnodige en onmogelijke zaak veracht, veroordeelt en bestrijdt, gedraagt u gewis als een ongelukkige tegenstander van het Christendom, die het wezen van goede werken in een blote schijn wil veranderen.
- (3) Ook staat u als een tegenstander van goede werken aangetekend in het gedenboek, dat voor Gods aangezicht is, u die tenminste *sommige* goede werken of bedekt of openlijk tegengaat. Ziet u het gebod om onze vijanden hartelijk lief te hebben, en hen die ons kwaad doen naar vermogen goed te doen, niet aan als een onmogelijke, onnodige en schadelijke zaak, waardoor men maar teweeg zou brengen dat anderen met voeten over ons heen liepen? Veroordeelt u niet het spreken van gemoedelijke bevindingen tot ontdekking of bemoediging van anderen, als een hovaardigheid of een ongeoorloofde veroordeling van de naaste? Stuit het u niet zeer tegen de borst, wanneer uw echtgenoot, kinderen of dienstboden, naar het bevel van Christus een eenzame plaats opzoeken om hun hart voor Gods aangezicht uit te storten? Probeert u zulke werken niet als onnodige bijzonderheden te verhinderen? Daarom bent u dan een ellendige tegenstander van goede werken.
- (4) Misschien stemt u met uw mond toe dat een Christen goede werken moet doen. Maar als u zich hiermee kunt vergenoegen, en de goede werken met de daad zelf

niet oefent, dan kunt u de naam van een voorstander van goede werken toch niet dragen, maar handelt als een trouweloze verzuimer van zijn ambt.

////. Maar het is allermeeft te betreuren dat ook sommige echte Christenen in hun ambt niet alleen te zeer vertragen, maar het in hun haasten kunnen tegenstaan.

(1) Ik spreek nu niet van hen die het in tijden van aanvechting en verlating zeer slordig en ellendig laten liggen.

(2) Maar ik doel tegenwoordig op hen die wegens donkerheid in sommige waarheden voor sommige goede werken bevreesd worden, of tot nadeel daarvan denken en spreken.

(a) Het geloof moet buiten alle twijfel naar de uitspraak van Christus, Joh. 6:29, als een voornaam goed werk, en het voornaamste beginsel van alle andere goede werken worden aangemerkt. Wanneer men nu bevreesd is dat het kwaad zou zijn Gods getuigenis door een eenvoudig geloof voor waarheid te houden en zich daarop te verlaten, wanneer men denkt: “dat mocht lichtvaardig zijn, of ik mocht daardoor zorgeloos en werkeloos worden”, en wanneer men alles opzoekt om zich of anderen in de oefening van het geloof te verhinderen; dan staat men immers de goede werken niet voor, maar tegen. Maken zich nu niet velen, waarvan men op goede gronden het best denken moet, aan zo'n tegenstand schuldig?

(b) Anderen doen het uit een ander beginsel. Ze ondervinden een zonderlinge bemoediging en opwekking wanneer zij in een redevoering of samenspraak horen voorstellen hoe het in de eerste overtuiging en bekering toegaat, hoe slecht het met een Godzalige kan zijn, en hoe hij daaruit gered wordt. Want ze bevinden deze dingen in zichzelf zeer helder en levendig. Maar wanneer zij horen een voorstel van de snoodheid van de gebreken, en van de betamelijkheid om tegen de zonden te strijden, en naar een uitgebreider betrachting van goede werken te jagen, dan worden ze moedeloos, beangst, en soms werkeloos. Niet omdat zij van die zaken afkerig zijn, maar omdat zij geen raad zien om zo te werken. Hieruit komt men op die gedachten dat alleen de eerste handelwijze nuttig, en de laatste schadelijk is. Men denkt: “dat is zo hoog, zo werkelijk, daar kan een arme zo goed niet bij, of er enige nuttigheid van hebben, als van het eerste”. Men zou daarom wel wensen dat van het naarstig voorstaan van goede werken niet veel gepredikt of gesproken werd. Maar dit bestaan is in werkelijkheid een bedekte tegenstand tegen goede werken. Lees eens met aandacht wat Christus, de profeten en de apostelen gesproken en geschreven hebben. Hoe vele en krachtige vermaningen tot het doen van goede werken zult u daar vinden! Zouden deze tot de ware Godzaligheid niet nuttig of nodig zijn? Is het dan geen tegenstand tegen de Godzaligheid, wanneer men wenste dat die dingen niet aangedrongen werden? Zou u wel kunnen denken dat een ambtsman een ijverige voorstander van zijn ambacht was, wanneer zijn hart voor een ernstige aanprijzing en verdediging ervan terstond toekneep? (c) Er zijn er ook die zich door verwarde begrippen of door traagheid beminnende ambtsbroeders tot het tegenstaan van hun eigen ambt laten misleiden. Want men hoort hoe schadelijk de werkheiligheid is; hoe vruchteloos het wettische woelen in eigen krachten, tot wettische einden is; en hoe onverstandig dat onstuimige dringen op de plichten, zonder de rechte weg tot de betrachting ervan aan te wijzen, geoordeeld wordt. Men hoort hoe vaak deze of

gene, die de naam heeft of zich verbeeldt boven anderen geestelijk te zijn, een ernstige vermaning tot goede werken van de hand wijst, met te zeggen: “die man sprak al te werkelijk, te plichtelijk of te wettisch; hij was niet arm en ook niet klein genoeg”. Men bespeurt ook dat sommigen, die het niet zo nauw nemen, van enigen die teerder voor de Heere leven, om hun ruimigheden te verschonen, wel eens zeggen: “zij zijn al te zeer op het werken en op de plichten gezet”. Hierdoor krijgt men een heimelijk vooroordeel tegen het ernstig aandringen om goede werken en plichten voor te staan, zonder onderscheid. En sommigen nemen verschillende uitdrukkingen, die zij zelf niet eens verstaan, van anderen eenvoudig over. Tenminste, men vindt in ernstige vermaningen tot goede werken dat genoeg niet, dat zij die aan God geloven daarin hebben moesten. Maar deze dienden wel aan te merken, dat er een oneindig onderscheid is tussen en verkeerd wettisch aandringen op wettische werken, en tussen een betamelijk evangelisch vermanen tot evangelische goede werken. Zo schadelijk, vermoeiend en walgelijk het eerste is, zo nuttig, opwekkend en aangenaam is het laatste voor een Christen, wanneer hij recht gesteld is.

VIII. *Een Christen moet **ZORGDRAGEN** om goede werken voor te staan.*

/ . Hij moet dit veel bedenken; zijn hart en zin er op zetten; en met vele bekommering aan de gerechtigheid en sterkte van de Heere, onder een naarstig gebruik van de middelen, door een levendig geloof vastkleven.

// . Hieruit ziet men dan (1) dat het voorstaan van goede werken zo gemakkelijk niet toegaat als velen zich verbeelden. Er wordt een heilige wijsheid, voorzichtigheid, waakzaamheid en strijd toe vereist. (2) Een enkel weten waarin het voorstaan van goede werken gelegen is, maakt hier de zaak niet uit. Een onbedachtzaam, luchtig of driftig gesprek daarover te voeren, kan hier ook niet voldoen. Die hier voorspoedig wil zijn, moet *zorgdragen*.

IX. *Het ernstig zorgdragen om goede werken voor te staan, en het ernstig bevestigen van deze dingen, zijn de zaken **DIE GOED EN NUTTIG ZIJN VOOR DE MENSEN**.*

(1) Het *zorgdragen* om goede werken voor te staan, en het *ernstig bevestigen* van deze dingen, is *beide* goed en nuttig. (2) Het is zo niet alleen voor de *daders* ervan, maar ook voor allerlei soorten van *andere mensen*. (3) Het is voor hen *goed*, prijselijk en heerlijk. Het is voor hen *nuttig*, want het dient om ziel en lichaam van vele rampzaligheden te bevrijden, en vele verkwikking en zaligheid toe te voegen, in die zin die in de verklaring breder is aangewezen en bevestigd.

Hier hebben wij een onbedrieglijk beginsel waaruit wij enige gewichtige, donkere en zeer verschillend begrepen vragen, met voldoende zekerheid en helderheid kunnen beantwoorden.

a. De eerste vraag is deze. *Wanneer heeft een kind van God het goed, en wanneer geniet hij wezenlijk nut voor zijn ziel onder het bidden, lezen, prediken of spreken?*

Op deze vraag wordt zeer verschillend geantwoord.

(1) Er zijn er die zich verbeelden dat zij het dan zeer goed, ja op het allerbeste hebben, of voedsel voor hun ziel genieten, wanneer zij enige redeloze lichamelijke strelingen en beroeringen, door een opgewekte verbeeldingskracht of door

een beweeglijke stemleiding van de bidder, lezer, of spreker gevoelen. Maar hoewel deze dingen wel eens goede gevolgen kunnen hebben, wanneer men daardoor tot stilstaan en bedaren mocht komen, echter is in die dingen *alleen* geen wezenlijk goed of nut voor de onsterfelijke *zielen* te vinden. Integendeel kunnen allerlei soorten van mensen het dan zeer kwaad en schadelijk voor hun zielen hebben, omdat zij in gevaar zijn om van deze dingen die schandelijke en schadelijke misbruiken te maken, die in de Aanmerkingen over 2 Kor. 4:6 breder zijn aangewezen.

- (2) Sommigen denken dat zij het goed hebben en uitnemende nuttigheid voor hun zielen genieten, wanneer zij zich enige beloften van het Evangelie toeëigenen, en daaruit vele aandoeningen van verwondering en blijdschap ondervinden, en onder overvloedige tranen met een buitengewone vloeiendheid van woorden spreken of bidden kunnen. Ik beken ook dat vele Godvruchtigen, die zich de rechte beloften op goede gronden, met de rechte gevolgen, toeëigenen, het dan bij uitnemendheid goed hebben. Maar het is ook even zo zeker dat verschillende mensen het dan zeer kwaad hebben kunnen. Want de tijdgelovigen, die zich de beloften zonder grond lichtvaardig toeëigenen, met het gevolg van enige oppervlakkige aandoeningen van verwondering, blijdschap, tranen en vloeiende woorden, hebben het op die tijd buiten alle twijfel zeer kwaad. Want zij worden op die ongegronde oppervlakkige dingen, zonder waarachtige armoede, geloof en bekering, gerust; ze maken zich voor de waarachtige overtuiging, geloof en bekering, onvatbaarder; ze wandelen in hun bedekte of openbare ongerechtigheden, ijdelheden, wulpheden, overdadigheden, onrechtvaardigheden, gierigheden en hovaardigheden ongestoord voort; en ze verachten stoutmoedig hen, die hen op de rechte weg proberen te brengen, als letterknechten of vijanden van de Godzaligheid. Wie ziet niet dat deze bedrogen mensen het dan zeer ellendig hebben? Ja, zo'n toestand kan ook voor Gods echte kinderen op meer dan één wijze kwaad en nadelig zijn. Want het kan gebeuren dat een Godzalige zich een belofte, die aan hem niet gedaan is, onbedachtzaam toeëigent, met dit ellendige gevolg dat hij wel enige verwondering, blijdschap en opgewektheid gevoelt, maar de hem voorgeschreven geboden van zelfverloochening, onderwerping aan God, en vertrouwen op Hem, overziet, en dat hij naderhand, wanneer die onbedachtzaam toegeëigende belofte niet vervuld wordt, in een zee van twijfelmoedigheden stort, waarin hij alle beloften die in waarheid aan hem gedaan zijn, ongelovig verloochent, zoals in de Aanmerkingen over Ps. 130:7, 8 breder gezien is. Ook kan het wel eens gebeuren dat een waarachtige erfgenaam van de beloften zich een belofte die hem in waarheid toekomt, op goede gronden met veel aangenaamheid toeëigent, maar in die aangenaamheid, die hij daaronder gevoelt, blijft hangen zonder verder met de beloften naar behoren te werken. Die nu iets van de Geest van onderscheid deelachtig is, zal gemakkelijk kunnen zien dat Gods lieve kinderen het dan zo goed niet hebben als enigen zich misschien verbeelden. Het zou dan goed en nuttig zijn dat men in zo'n geval, waarvan wij nu spreken, niet al te haastig dacht: “nu heb ik, of heeft die het goed en nuttig voor de ziel”, maar dat men eerst onderzocht: “heb ik ook grond om mij deze belofte toe te eigenen, en maak ik nu ook het rechte gebruik daarvan?” Door deze weg zouden sommigen wel zo snel met hun blijdschap niet voortkunnen, en anderen het geheel moeten laten varen. Maar het zou ook een middel kunnen zijn dat ongelukkige tijdgelovigen overtuigd en

bekeerd, en dat vele Godzaligen voor zware verzoeken bewaard werden. En al gebeurde het eens dat een of andere Godvruchtige door deze weg wat langzamer getroost werd, en wat meer bekommelingen voelde, wat voor nadeel zou hem dat toch doen, als zijn troost naderhand gegronder, bestendiger en nuttiger was? Is niet een troost die gegrond en bestendig is, al werd die wat langzaam, onder vele bekommelingen verkregen, veel voortreffelijker dan een andere, die ongegronder is, en die snel in troosteloosheid verandert, al was men er wat spoediger en gemakkelijker aan gekomen?

- (3) Anderen geloven dat zij dan het meeste nut voor hun zielen genieten, wanneer zij met mindere of meerdere helderheid denken durven, dat zij genade bezitten. Ik sta toe dat het een aangename, en in allerlei opzichten nuttige zaak is, dat een kind van God van zijn staat op goede gronden verzekerd is. Maar hierin is het wezenlijke nut van de ziel alleen niet gelegen. Ja, het zou kwaad en schadelijk kunnen zijn, wanneer men zich daarmee alleen ophield, of daarin berusten wilde.
- (4) Men vindt ook begenadigden, die denken dat zij of anderen het goed en nuttig hebben, wanneer zij onder hun geestelijke werkzaamheden vele *zinnelijke* vlugheden, opgewektheden en levendigheden gevoelen. Maar zij denken niets bijzonders, of zelfs het zeer kwaad te hebben, wanneer die levendigheden ontbreken, en zij wat bedaarder werken, en vooral wanneer zij op gebreken gewezen, over die door de Geest bestraft, en zeer beklemd worden. Maar in de bredere aanmerking over 2 Kor. 4:6, hebben wij gezien dat die zinnelijke gevoeligheden in allerlei opzichten goed en nuttig kunnen zijn. Maar het is daar ook uit onbedrieglijke gronden, hier niet te herhalen, gebleken, wat een groot nadeel vromen en onvromen zich daarmee kunnen aandoen. En het is een volstrekt zekere waarheid dat een Christen het bij uitstek goed voor zijn ziel heeft, wanneer de Heilige Geest zijn strafambt aan hem verricht, hem de zonden en gebreken onder het oog brengt, hem daarover kastijdt, en hem daardoor krachtig aandrijft om tot Christus om gerechtigheid, sterkte en verlossing te vlieden, al was het met vele beklemdheden, onder een geweldige strijd tegen de geestelijke vijanden. Ja hij kan het in zo'n toestand veel beter en nuttiger hebben dan wanneer hij in die zinnelijkheden bleef hangen, daar het wezen in stelde, omtrent wezenlijke dingen onverschilliger werd; of ook in zijn zinnelijke levendigheden tot al te levendige onbedachtzaamheden en kribbigheden oversloeg. Welk kind, denkt u, zou het wel op het best hebben, òf dat door een toegevende moeder gestreeld en met zoetigheden gevoed werd, en daaronder van nuttige wetenschappen en zijn gebreken onkundig bleef, en ook tot dartelheden overzakte, òf dat door een getrouwe vader, die hem met wijsheid en voorzichtigheid de gebreken aanwees, met matigheid kastijdde, in allerlei wetenschappen oefende en gezonder voedsel bezorgde, een weinig gestrenger werd opgevoed?
- (5) Om nu bovengenoemde vraag nader en grondiger te beantwoorde, daarom heeft een Christen naar het oordeel van Paulus en de Heilige Geest, het dan goed, ja allerbest voor zijn ziel, wanneer hij onderscheiden en levendig inziet tot welke inwendige en uitwendige werken jegens God, de naaste en zichzelf, hij naar de geestelijke inhoud van de wet al geroepen is; uit welke beginselen en tot welke einden die gedaan moeten worden; hoe zeer en krachtig hij daartoe verbonden is; wanneer hij ze ernstig *voorstaat*, als zijn ambacht rekent, daarin daadwerkelijk

met genoeg bezig is, hoe langer hoe verder probeert te komen; en wanneer hij ernstig zorg draagt om ze hoe langer hoe meer voor te staan.

DEZE DINGEN ZIJN HET, DIE GOED EN NUTTIG ZIJN DEN MENSEN.

b. Ten andere kan men vragen: *welke is toch de beste en nuttigste predikwijze?* Sommigen antwoorden: deze prediken naar mijn oordeel op het best, die zich niet altijd en ook niet het meest bij algemene stoffen van geloof en bekering, of van bevindelijke werken van de Godzaligheid ophouden, maar die doorgaans donkere, hoge, geleerde, geschiedkundige, profetische, of ook zedekundige stoffen verkiezen; daarover een verstandige, redeneerkundige, korte verklaring, met een ernstige vermaning tot een korte toepassing plegen te maken, zonder veel van de verschillende staten van de mensen, van de gebreken en besturingen van de vromen te talmen. En die hun verhandelingen met een deftige, dat is hoogdravende ongewone stijl, met zinrijke uitdrukkingen, op een gewoonte van de ouden, op een vreemde geschiedenis, of op het zeggen van een wijsgeer, spelen, en dan nog met een levendige stem en gebaren versieren. Want, zeggen zij, uit zo'n predikatie kan een verstandig man nog wat leren. En ik heb altijd van zo'n handelwijze voor mijn gemoed veel meer stichting, dat is, genoeg en stille gerustheid, dan wanneer ik zogenaamde ernstige predikers hoor, waaronder ik of ijdel, of verdrietig, of ook onrustig en melancholiek kan worden. Misschien meent u, die dit antwoord geeft, dat u verstandig bent, en aangaande de beste predikwijze, boven het eenvoudige gemeen, en zelfs boven vele predikers die zich hun leven lang daarin geoefend hebben, veel verlicht bent. Ik wil u uw roem van verstandig te zijn in andere zaken in geen geval betwisten. Maar u zult het mij niet kwalijk nemen wanneer ik u uit ontegensprekelijke gronden bewijs, dat u aangaande de beste predikwijze, zo niet uit gebrek van verstand, dan toch uit onbedachtzaamheid, vooroordelen, of ook uit liefde tot uw stille en dodelijke gerustheid, zeer onverstandig geantwoord hebt. Want zal een Christelijke predikatie goed en nuttig zijn, dan moet het zich het Christelijke oogwit helder en krachtig voorstellen; het meest zulke stoffen behandelen, die de geschiktste middelen kunnen zijn om dat einde te bereiken; en ze dan zodanig uit te werken als de natuur van de zaak het vereist, om aan het beste einde het beste te voldoen. Die dit in twijfel wilde trekken, zou buiten alle twijfel niet verstandig zijn. Nu is het buiten alle tegenspraak dat het hoogste einde, dat het Evangelie van Christus bedoelt, en waarop daarom alle Christelijke predikaties moeten uitlopen, voornamelijk op deze stukken uitkomt, dat Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus Christus, geestelijk, duidelijk, grondig en levendig wordt gekend, geloofd en ondervonden, teneinde verloren zondaars zich door Christus laten leren, rechtvaardigen, opwekken, regeren en besturen, om in Gods gemeenschap alle Christelijke deugden op een Christelijke wijze, in, uit en door Christus te betrachten. De stoffen die het meest tot dat einde dienen, moeten ook het meest behandeld worden. En de uitwerking van deze stoffen moet ook Christelijk zijn, dat is, zodanig als Christus en Zijn apostelen in het Evangelie hebben voorgeschreven, namelijk eenvoudig, klaar, deftig, betooglijk, zonder inmenging van Joodse of heidense beuzelingen die het Evangelie der zaligheid kunnen bedekken, bederven, of naar de smaak van vleeselijke mensen vervalsen, zoals in de Aanmerkingen over 2 Kor. 4:6 bewezen is. Wanneer u nu de predikwijze, die u voor de beste houdt, met deze waarachtige eigenschappen van de Christelijke predikwijze vergelijkt, dan zal het duidelijk blijken dat die in werkelijkheid de

slechtste is. Het besluit volgt dan vanzelf, dat uw antwoord, waardoor u de slechtste predikwijze de beste noemt, of zeer onverstandig, of dat niet beter is, zeer spotachtig zijn moet.

Anderen zullen wellicht op de gedane vraag tot antwoord geven: “ik houd die predikwijze voor de beste, die van geloof en bekering doorgaans pleegt te handelen; die zich niet ophoudt met letterlijke en verstandige verklaringen en betogingen van waarheden, en ook niet met voorzichtige bepalingen van de mening van de Geest in deze plaats naar het algemeen en bijzonder oogwit en verband; maar daar men in de voorrede, de verklaring en de toepassing even bevindelijk handelt; die de eigenschappen uit de bevindingen en het hart van de vromen opent; die de gestalten en ongestalten van Gods kinderen naar het leven voorstelt, en doorgaans pleegt aan te tonen hoe het toegaat, wanneer men overtuigd en bekeerd wordt, hoe slecht het met Gods arme kinderen kan zijn, en hoe zij onder het allerslechtste toch iets bezitten dat de beste natuurling niet kent; die Gods zwakke kinderen medelijdend beklagt, vertroost en bestuurt; welke plat en eenvoudig behandelt en de eigen uitdrukkingen van Godzaligen het meest gebruikt; maar die onder dit alles zich zorgvuldig wacht van Gods arme en zwakke kinderen door nadrukkelijke vermaningen tot vele plichten op te wekken, of over de gebreken ernstig te bestraffen, omdat sommige Godzaligen daaronder verdrietig of dor en droog plegen te worden. Immers ik en velen met mij worden door genoemde predikwijze het meest gesticht, dat is, wij vinden daarin de meeste aangenaamheid en verkwikking, tenminste meer dan in predikaties, van welke men zegt dat de verklaringen naar het oogwit van de Heilige Geest verstandig en betooglijk ingericht zijn, en van welke de toepassingen tot goede werken ernstig vermanen. In dit antwoord vindt men zeer goede en zeer kwade dingen, tot een onbeschrijfelijk nadeel van de ware Godzaligheid en de troost van de rechte Christen, onvoorzichtig ondereen gemengd. Het zal goed en nuttig zijn enige van deze dingen voorzichtig te schiften. Het is een zekere waarheid dat een goede en nuttige predikwijze is ingericht om geloof en bekering bij aanvang en bij voortgang te bevorderen. Maar als u meende dat die altijd van geloof en bekering uitdrukkelijk moest spreken, of dat het altijd een verhaal van de eerste bekering en de bijzondere omstandigheden daarvan moest doen, dan zou u sterk dwalen. Want er worden zeer goede en nuttige predikaties gehouden zonder van deze dingen uitdrukkelijk te melden. Ja het zou voor de verdere opbouw van het Koninkrijk der hemelen nadelig zijn, wanneer men zich bij deze eerste beginselen alleen wilde bepalen. Zie het gevoelen van Paulus, Hebr. 5:12-6:2. Dat een goede en nuttige predikwijze in de verklaring en toepassing bevindelijk handelt, en de eigenschappen uit de bevindingen en het hart van de vromen opent, kan goed en ook kwalijk verstaan worden. Verstaat u erdoor dat verklaring en toepassing zodanig ingericht wordt dat de toehoorders het rechte verstand, geloof en kracht van de waarheid mogen ondervinden, en dat de uitdrukkingen, die van de werkzaamheden van de heiligen spreken, zoals zij in het gemoed van de heiligen omgaan, verklaard worden, dan hebt u de zaak zeer goed begrepen. Maar meent u dat men in de verklaring en toepassing de bijzondere bevindingen van deze en gene Godvruchtige mengen moet, of zelfs de verklaring en toepassing naar hun bevinding schikken en wringen, dan hebt u een zeer schadelijke misvatting, en begeert dat de gebrekkige bevindingen van de Godzaligen, waar zich zoveel kwaad tussen het goede mengt, tot een beginsel gesteld worden, van

daaruit de Heilige Schriften te verklaren. Waar moet dit heen? Wat zou er dan van de Heilige Schriften en de gehele Godzaligheid worden? De Heere verhoede zo'n omkering! De verklaring van de Schriften moet niet naar de bevindingen van de vromen, maar de bevindingen naar de Schriften geschikt worden. Het spreken van de bijzondere leiding, in de eerste of vervolgende bekering, van de gestalten en ongestalten van de Godzaligen, en hoe zij onder het allerergste toch iets hebben dat de voornaamste natuurling op zijn best nog mist, is in sommige predikaties en gevallen nuttig en nodig, om de vijanden van de Heere de mond te stoppen, en worstelende zielen voor wanhoop te behoeden. Maar als u dacht dat een goede en nuttige predikatie daarop altijd alleen of voornamelijk moest staan, dan zou u zeer grof dwalen; vele predikaties van Christus, de apostelen, en profeten als kwaad en schadelijk veroordelen; en de Godzaligen een onbeschrijfelijk nadeel doen. Herinner wat dienaangaande boven op blz. 248, 250 gezegd is. Het medelijden met Gods zwakke kinderen moet zeker in een goede en nuttige predikatie plaats hebben en doorstralen. Maar het bestaat niet zozeer in enige bijzondere, lage of vleiende uitdrukkingen. En een medelijden dat hen de gebreken niet eenvoudig en verstaanbaar, maar voorzichtig durft aanwijzen, uit vrees dat zij beklemd of verdrietig mochten worden, is eigenlijk een grote onbarmhartigheid, die zeer gelijk is aan het medelijden van een heemeester die, uit vrees dat een zieke mocht schreien of verdrietig worden, de wond niet durft te openen, maar laat vervuilen. Het kan ook goed en nuttig zijn dat men de eigen bewoordingen en uitdrukkingen van de toehoorders gebruikt, om door hen des te gemakkelijker verstaan te worden. Toch is het niet prijselijk of nuttig dat men alle lage, donkere, verwarde of dubbelzinnige uitdrukkingen als bijzondere sieraden of tekenen van geestelijkheid liefkoost, of ook boven de onverbeterlijke uitdrukkingen, waaronder de Heilige Schriften de geestelijke dingen plegen voor te stellen, verheffen zou. Een onverstandig wettische drijven van plichten uit wettische beginselen, en tot dergelijke verkeerde einden, moet men zeker in een goede en nuttige predikatie met alle zorgvuldigheid vermijden. Maar een evangelische ernstige vermaning tot goede werken als onze betamelijke plichten, en een evangelische bestraffing van de heiligen over hun gebreken, zijn voorname stukken die tot een goede en nuttige predikwijze noodzakelijk vereist worden. Want die maken in de meeste redevoeringen van Christus, Zijn profeten en apostelen, het grootste deel uit. Maar dat een goede en nuttige predikwijze zich met geen letterlijke verstandige verklaringen, met geen betogingen van de waarheden, en ook niet met zorgvuldige bepalingen van de mening van de Geest naar het oogwit en de samenhang van de Schriften, zou ophouden, is een stelling waaraan ik, hoe ik hem ook beschouw, geen gezonde zin kan geven. Of men moest zijn oog hebben op enige onvruchtbare redeneringen over taalkunde, verscheidene gevoelens, gedwongen en onverstaanbare sluitredenen, die niet tot verklaring, en ook niet tot betoging van de mening van de Geest dienen. Als u dit door genoemde stelling verstaat, dan hebt u in de zaak wel gelijk, maar bent tegelijk te bestraffen omdat u zo spreekt, dat geen mens u verstaan kan, en rechtmatige verdenking geeft alsof u wilde dat een predikatie onverstandig zou zijn, Gods Woord, dat uit letters bestaat, zonder verklaring overlopen, en de waarheden zonder betoging aan de bestrijding en verdraaiing van het ongeloof maar overlaten. Maar als u, dat ik niet wens, van een letterlijke verstandige verklaring en betoging van de rechte bepaalde mening van de Geest afkerig mocht zijn, dan moet u weten dat u zich in dit stuk gedraagt als een alleronverstandigst mens, of een

bittere vijand van Gods Woord en van alle waarachtige Godzaligheid. Immers, Paulus wilde dat Titus zijn voornaamste werk van zo'n ernstig bevestigen van de waarheid maken zou. Zie wat aangaande dit boven, op blz. 250-253 breder is aangemerkt.

Het bewijs dat u voor uw antwoord bijbracht, is zeer armhartig. Want het wezen van de stichting bestaat niet in de aangenaamheid of verkwikking die een hoorder onder de predikatie geniet, omdat de verdorvenheid in iets dat schadelijk is, aangenaamheid, en in iets dat stichtelijk is, onaangenaamheid kan vinden. En omdat een Godzalig gemoed zeer gesticht kan worden wanneer hem zijn gebreken tot diepe vernedering en smartelijke schaamte, ernstig worden voorgehouden. En hoe buitensporig zou hij handelen, die de goedheid en nuttigheid van een predikatie wegens de verdrietigheid en dorheid van de toehoorders wilde verdenken. Waar zou men dan met die beste en nuttigste predikatie, die de Leraar der gerechtigheid in Joh. 6 gehouden heeft, toch blijven. Want zelfs kunnen Gods echte kinderen, die onder een onverstandig verdorven vlees moeten zuchten, door het dwarszitten daarvan, onder een zeer goede en nuttige predikatie zeer verdrietig, dor en dodig zitten. Maar laten we eindelijk eens vernemen hoe Paulus, door de onfeilbare Geest gedreven, genoemde vraag beantwoordt. Hij zeg: een goede en nuttige predikatie is voornamelijk bezig *om hen, die door de rechte weg van de verzoening aan God geloven, duidelijk te verklaren, grondig door en door te betogen, dat zij zorg moeten dragen om alle evangelische goede werken als hun ambacht en plicht met alle ijver voor te staan.* DEZE DINGEN ZIJN HET, DIE GOED EN NUTTIG ZIJN DEN MENSEN.

c. Ten derde, vraagt men: *waardoor kan een Christen zijn medemensen allermeeft tot nuttigheid zijn?* Sommigen verbeelden zich dat zij voor de naaste het nuttigste zijn, wanneer zij een onbegenadigde met scherpe uitdrukkingen toevoegen, dat hij een kind des satans en des toorns is, of zichzelf bedriegt; wanneer zij een bekommerde, die nog niet recht ontdekt is, het Evangelie zorgvuldig verbergen en hem met onbarmhartige woorden en gebaren zoeken meer en meer benauwd te maken, zonder hem precies zijn ellendestaat medelijndend open te leggen, opdat hij toch, zoals ze zeggen, geen napraten mocht leren. Het kan gebeuren dat God, Die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis zou schijnen, enig licht van nuttigheid uit deze duisternis doet voortkomen. Maar op zichzelf aangemerkt kan deze handelwijze niet goed en nuttig zijn, maar moet doorgaans kwaad en schadelijk zijn. Anderen denken dat zij voor de naaste zeer nuttig zijn, wanneer zij van predikanten, predikaties, catechisaties, oefeningen, geruste, vijandige, overtuigde, bekeerde, verbijsterde of herstelde mensen, dikwijls zeer onbedachtzaam spreken; alsof ze dan van geestelijke en nuttige dingen gesproken hadden. Enige van Gods oprechte maar donkere kinderen zijn van oordeel dat zij dan alleen voor de naaste tot nut kunnen zijn, wanneer zij van hun bevindingen spreken, of wanneer zij de naaste lijnrecht ontdekken, bestraffen, vermanen, vertroosten of besturen, met dit gevolg dat een of ander mens daardoor krachtadig overtuigd wordt. Want, gebeurt het dat zij wegens donkerheid, beklemdeheid, of gebrek van gelegenheid van hun hart niet gesproken hebben, en ook de naaste niet hebben durven of kunnen bestraffen en vermanen -; en gebeurt het dat niemand door hun spreken overtuigd wordt, dan denken ze dat ze nutteloze, ja schadelijke ballasten op de wereld zijn. Maar hoewel een verstandig en voorzichtig verhaal wat God aan anderen of ons gedaan heeft, en een Christelijke, vrijmoedige, bescheiden, voorzichtige

bestrafing, vermaning of vertroosting zeer goed en nuttig kan zijn -; en hoewel het een onuitsprekelijk aangenaam voorrecht is wanneer ons spreken tot overtuiging van anderen heeft mogen verstrekken, toch zou hij zeer dwalen die zich verbeelden wilde, dat dit de enige weg is om de naaste tot nut te zijn. Want er zijn ook andere dingen, die goed en nuttig zijn voor de mensen, die in alle tijden en gelegenheden tot nut van de naaste kunnen en mogen geoefend worden. Daar het spreken van onze bevindingen en van die van anderen, het lijnrecht vermanen en bestraffen, in sommige tijden, gevallen en plaatsen schadelijk zou zijn, en door de onvoorzichtige veelvuldigheid ervan tot een gewoonte worden, of de gemoederen kunnen verharderen. Weinige woorden op hun plaats en tijd in het geloof en de liefde gesproken, zijn wel eens van meer nut en kracht dan brede en gedurig herhaalde vermaningen, bestraffingen en vertroosting, zonder aanzien van tijd of omstandigheden, en zonder openbaring van geloof en liefde voorgedragen. Ook kan men op de wereld wel nuttig zijn, hoewel men niet weet dat men een middel tot iemands aanvankelijke overtuiging van zonde geweest is. Want die zijn naaste in lichamelijk omstandigheden, uit het beginsel van geloof en liefde met raad en daad tot hulp, ondersteuning en troost is geweest, en die door zijn woorden, gebaren en gedragingen heeft mogen medewerken dat onbekeerde zondaars beschaafder, toestemmender en godsdienstiger; dat overtuigden van zonde voor het geloof in Christus vatbaarder; en dat Gods kinderen meer bevestigd, opgewekt en getroost zijn geworden; die, zeg ik, kan niet met redenen klagen dat hij een onnutte ballast op de wereld is geweest. Maar om nader te komen, welke zou dan de weg zijn waardoor men allerlei mensen de meeste nuttigheid zou kunnen doen? Naar het voorschrift dat Paulus hier aan Titus geeft, en dat door zijn geliefde broeder en medearbeider Petrus, 1 Petrus 3:1, wordt toegestemd, zal deze weg in de volgende zaken bestaan. Die de naaste, hij mag dan vroom of onvroom zijn, een bestrijder of toestemmer van de waarheid, gerust of bekommerd, tot wezenlijk en het meeste nut wenst te zijn, *moet ernstig zorgdragen dat hij goede werken voorstaat, en dat bij geloof aan Gods Woord, liefde tot God, de naaste, de Godzalige, zelfs zijn vijanden, verloochening van zichzelf en alle wereldse begeerlijkheden, geduld in tegenheden, verdraagzaamheid in verongelijkingen, bescheiden vriendelijkheid jegens alle mensen, en oprechtheid jegens God en de naaste, door zijn woorden, gebaren en daden, duidelijk en bestendig openbaart.* DEZE DINGEN ZIJN HET DIE GOED EN NUTTIG ZIJN DEN MENSEN. AMEN!

9. Index

A aanbidding 73
aanbieden 28
aanbieding 27; 28
aanmerkingen 14
aardsgezindheid 162
Abraham 55
afgoderij 164
afzondering 39
akker 220
algemene 27
algenoegzaamheid 204
Algenoegzame 76
alle creaturen 29
alle mensen 29
ambachtslieden 230

ambt 224

B barmhartigheid 110 *bedaardheid* 50; 56 *bedroefd* 70 *begeerlijkheden* 163; 165 *begeren* 222 *begrip* 109 *bekeerden* 59 *bekentenis* 56 BEKEREN 176 goddelozen zullen zich tot de Heere bekeren 173 tot de Heere onze God 192 *bekering* 198; 199 *bekwaam* 51 BEKWAME TIJD barmhartigheid op de bekwame tijd ontvangen 11 BELIJDEN de apostel belijdt dat God in hun harten geschenen had 146 *belijdenis* 73 *belofte* 54; 55; 56 *beloftenis* 162 *benemen* 30 *beproeving* 50 *beroep* 230 *berouw* 110 *beschaamd* 199 *Bescherm* 11 *bescherming* 218 *beschouwing* 56 BESLUIT 15 een juist begrip van de natuur van het besluit 15 *besnijdenis* 53 *bespiegelingen* 218 *Besteller* 11 *bestendig* 219 *betamelijkheid* 232 BEVESTIGEN het voorstaan van goede werken ernstig bevestigen 220 Titus moest het voorstaan van goede werken ernstig bevestigen 237 *bevestiging* 47; 55 *bevindelijk* 100; 222 *bevinding* 119 *bewenen* 171 *bijwoners* 38; 40 *bijzonder* 27 *bitter wenen* 198 BITTERLIJK Petrus weende bitterlijk 203 *blijdschap* 83; 110; 202 *blinden* 29 *blindheid* 102 *bondgenoten* 40 *boos hart* 164 *boosheid* 30 *Borg* 168 *borgtocht* 77 *boze weg* 164 *buitengewoon oordeel* 61 BURGEMEESTERS EN RAAD besluiten over een beroep 11 *burgerlijk* 60; 218 *burgerlijke werken* 225

C Christus 30 *consciëntie* 109 *creatures* 29

D daad 15 *daadwerkelijk aandeel* 54 *dankzegging* 83 *David* 73 *dichter* 73 *dierbaar* 175 *dierbaarheid* 219 *dierlijke werkingen* 111 *dode bespiegelingen* 120 *dode mens* 60 *donkerheid* 102 *dood* 48 *doop* 35 welke kinderen hebben recht tot de doop? 57 *doopcedel* 56 *door en door* 220 *doorbraak* 31 *doorvloeien* 79 DORDTSE LEERREGELS Index 279 *geciteerd* 22 *droefheid* 110 *drukpers* 13 *duidelijke verklaring* 220 *duidelijkheid* 113 DUISTERNIS 94 waaruit het licht scheen 94 *dwaze vragen* 220; 232 *dwingen* 29

E eerlijkheid 232 *eisen van de wet* 168 *ellendigheid* 56 *ernstig bevestigen* 220 *Evangelie* 47; 57; 58; 92; 103 *Evangeliedienst* 58; 222 *evangelische goedheid* 226

G GANSE WERELD Christus' dood genoegzaam voor de zonden van de ganse wereld 22 *gebed* 50 *gebieden* 222 *Gebieder* 59 *geboren* 36 *gebrek* 74 *gebruik van de kinderdoop* 56 GEDACHTEN 164 de man der ijdelheid zal zijn gedachten verlaten 163 *gedachtenis* 47 *gedoopte* 55 *gedoopte kinderen* 56 *gedwongen* 17 *geestelijk* 222 GEESTELIJK LEVEN van de wedergeborenen voeden 46 *geestelijke leven* 60 *geheugen* 95; 110 *gehoorzaamheid* 227 *geloof* 48; 73; 166; 227 *geloofwaardig* 219 *geloven* 110 die aan God geloven, moeten zorgen goede werken voor te staan 240 *gelovig* 51 *gemeenschap* 45 aan de enige offerande van Christus 46 GEMEENTE 52; 55; 57 *dierbaarder geworden omdat hun predikant een beroep mocht afslaan* 12 *gemoed* 117 *gemoedsgestalte* 117 *genadegoederen* 45 *genadeleer* 71; 72; 73 het rechte begrip hiervan geven juiste gedachten van Gods gerichten en verdrukkingen, en versterken de hoop 90 *genadeverbond* 39; 226 *genegenheden* 95 *genoegdoening* 22 *genoegzaam* 22; 28 *genoegzame grond* 162 *geordineerd* 25 *gepast* 22 *gerechtigheid* 24; 74; 77 de gerichten van de Heere zijn de gerechtigheid 86 Gods gerichten zijn de gerechtigheid 74 is een overeenkomst met het recht 77 *gerichten* 74;

76; 79 David noemde de tegenheden die hem troffen, de gerichten van de Heere
 85 Gods gerichten zijn de gerechtigheid 74 *gescheurd* 79 *geslachtsrekeningen*
 220 *gestalte* 117 *gestalten onder de kinderdoop* 56 GETROUW 219 een getrouw
 woord en aller aanneming waardig 219 GETROUW WOORD de plicht dat zij, die aan
 God geloven, zorgdragen om goede werken voor te staan, is een getrouw
 woord GETROUWHEID God had David uit getrouwheid verdrukt 89 God verdrukte
 uit getrouwheid 79 wat het betekent 80 *gevoel* 118 *gevoelen* 111 *geweten*
 109 *gewilligheid* 204 *gewoonte* 56 *Gezelschap* 11; 199 *gierigheid* 164 *glans* 93;
 98 GOD de evangeliedienaars erkennen dat zij die heerlijke verlichting van God
 ontvangen hadden 104 *Goddelijk* 29 *Goddelijke volmaaktheden* 25 *goddeloos*
 162 GODDELOZE Gods bekerende genade wordt tot de goddeloze uitgebreid 162 het
 is een goddeloze die zijn weg verlaten zal, en zich tot de Heere zal bekeren 181 is een
 oproermaker 162 *godsdiens* 218 *Godvruchtigen* 72 *Godzaligheid* 48 *goedddunken*
 164 *goede werken* 218 men moet zorgdragen om goede werken voor te staan *goederen*
 40 *goedertierenheid* 30 *goedheid* 24; 25; 26; 226 *grof* 164 *grond* 31; 55 *Index*
 280 *gronden* 15 *gruwelijke oogmerken* 92

H haastigheid 113 *haat* 110 *handelwijzen* 15; 61 *hart* 95; 114 HARTEN God had de
 zaligmakende verlichting in de harten geschonken 107 God scheen in onze harten
 95 *hartstochten* 114 *Hebreeuws* 71 HEERE de tegenheden die David troffen, waren
 gerichten van de Heere 86 HEERE ONZE GOD men bekeert zich tot de Heere
 191 *heerlijkheid* 30 HEIDENSE WIJSHEID vervalst het Evangelie 151 *heilig*
 38 *Heilige Geest* 35; 58; 100; 222 *Helper* 11 *herhaling* 72 *Herschepper* 72 *Hervormde*
kerk 63 *historisch geloof* 224 *hoop* 72 Davids hoop verlevendigd door de zekere
 kennis van Gods getrouwheid 90 *hopen* 110 *hovaardigen* 72 *huiselijk* 218 *huiselijke*
werken 225

I ijdele dingen 220 IJDELHEID 163 de man der ijdelheid zal zijn gedachten verlaten
 en zich tot de Heere bekeren 181 Gods bekerende genade wordt uitgebreid tot de
 man der ijdelheid 162 *inblijvend* 15 *inhoud* 73 *inwendig* 27; 36 *inwendige kerk*
 36 *inzicht* 56

J Jehovah 73; 76 de HEERE 173 *jeugd* 72 JEZUS CHRISTUS 99 God schonk de
 evangeliedienaren de kennis van Zijn heerlijkheid in het aangezicht van Jezus
 Christus Gods heerlijkheid in Jezus' aangezicht geopenbaard 98 *Joden* 29 *Joods*
 96 JOODSE SCHADUWEN vervalsen het Evangelie 151

K Kajafas 199 *kastijding* 74 KENNIS van Gods heerlijkheid 137 wat het is 100 *kerk*
 35 *kerkelijke werken* 226 *ketens van de dood* 60 *ketters* 218 *kinderdoop* 35;
 52 *kinderen* 36; 38; 52; 55 welke kinderen hebben recht tot de doop 57 *kwade weg* 164

L lasteringen 75 *ledigheid* 163 *leerstijl* 69 *letterkunde* 72 *letterkundig* 67 *letterlijke zin*
 60 *levend geloof* 168 *Levenskracht* 97 LICHAAM is een stoffelijk werktuig van vaste
 en vloeibare delen, door ondoorgrondelijke almacht samengesteld 111 *lichamelijke*
weldaden 40 LICHT 96; 97 God zeide dat het licht uit de duisternis zou
 schijnen 93 Zinnebeeld van Gods geestelijke genadewerkingen in het hart 105 *lichten*
 93 *liefde* 110; 166; 175; 202; 227 *lijden* 45 *histeren* 50 *lusten* 163

M macht 59; 60 *MENIGVULDIG* God zal menigvuldig vergeven 178 *menselijke natuur* 30; 168 *merkteken* 47; 55 *Messias* 78; 81 *Messiasschap* 198 verzekering van Jezus' *Messiasschap* 217 *middel* 31; 58 De zekere kennis van Gods getrouwheid was het middel waardoor Davids hoop verlevendigd werd 90 *Middelaar* 45; 99 *middelen* 75 *Index* 281 *middelmatig* 230 *mondbelijders* 37 *mondchristenen* 84 *Mozes* 93; 98 *murmuringen* 89

N nabetrachting 50 *nabetrachting van de kinderdoop* 56 *NATUUR VAN HET BESLUIT* een juist begrip hiervan 15 *natuurstaat* 164 *nietigheid* 163 *Nieuwe Testament* 104 *nieuwe verbond* 39 *nijd* 110 *nodigen* 28 *nodiging* 27; 28 *NUTTIG* goede werken zijn nuttig voor de mensen 232 *nuttigheid* 219

O oefenscholen 81 *offerande* 22 *omhelzing* 219 *Onafhankelijke* 76; 204 *onbekeerden* 59 *onderscheiding* 55 *ondervinding* 119 *ondervindingen* 83; 118 *oneindige kracht* 22 *oneindige waarde* 20 *ongelovig* 51 *ongelovigheid* 202 *ongeschapen* 97 *ongevormde afgrond* 98 *onmacht* 59; 60 *onmatigheid* 164 *onnutte dingen* 220 *onoplettend* 202 *ONTFERMEN* betekent de innerlijke beweging van de ingewanden door tere liefde 177 God ontfermt Zich over goddelozen 193 *ontferming* 177 *onverwachtheid* 113 *oordeel* 61; 109 *OORDEEL OVER DE BEKENDE VIJF HOOFDSTUKKEN* Dordtse Leerregels geciteerd 22 *oordeelkunde* 68 *oordelen* 74 *OORZAAK* de oorzaak die Petrus tot inkeer bracht, was dat de Heere hem aanzag 217 *ootmoed* 227 *opbouwning* 218 *Opperheere* 77 *oppervlakkige* 96 *oprecht* 28; 29 *oproermaker* 162 *Origenisten* 24 *Oude of Nieuwe studie* 64 *Oude Testament* 104 *overgaand* 15 *overtuigen* 30 *overweging* 50

P personen 29 *PERSOON* die spreekt in Psalm 119 73 *PETRUS* naar buiten gaande, weende bitterlijk 198 *pijnen* 74 *plechtigheid* 45 *pleegvader* 80 *pleiten* 56 *plicht* 59; 166 *predikdienst* 57 *PREDIKEN* van Jezus Christus, als gevolg van Gods weldaad 147 *prijselijkheid* 232 *profetische woord* 219

R Raadsman 11 *rampzaligheid* 166 *recht* 30; 55 beduidt een *richtsnoer* of een *grond* waarop iemand iets toekomt 77 *rechtvaardigheid* 26 *rechtvaardiging* 77; 170 *redelijk verstand* 95 *redelijke gevoel* 118 *redelijke hartstochten* 114 *redelijke ziel* 220 *redeloze bewegingen* 121 *reden* 109 *redeneringen* 165 *richtsnoer* 77 *rijkdom* 162 *roeping* 27; 28; 228 *rustdag* 65

S sacramenteel 48 *sacramenten* 35; 40; 47; 49 *satan* 75; 80 *schaamrood* 199 *schaamte* 110 *schande* 74 *SCHEEN* God Zelf scheen in de harten 144 *Schepper* 59; 72 *schepping* 15; 96 *SCHIJNEN* 93 het licht schijnt uit de duisternis 93 *schoot* 36 *schrik* 110 *Index* 282 *schuld* 30 *sleurwerk* 164 *smaadheden* 74 *smaadheid* 74 *smaak* 69 *smarten* 75 *springbron* 81 *stijl* 69; 73 *straffen* 168 *strijd* 50 *strijdingen over de wet* 220

T tegenheden 74; 79; 80 *tegenstand* 223 *teken* 47; 55 *tekenen* 48 *testamenten* 65 *Titus* 221 *toepassen* 161 *toorn* 89; 110 *treurigheid* 110 *troost* 48 *Trooster* 11 *trouw*

78 tuchtigingen 74 twijfelen 110 twijfelmoedig 31 twistingen over de wet
220 twistvragen 218

U uiterlijk waterbad 56 uitlegging 65 uitspuwing 172 uitverkorenen 30 uitvluchten
30 uitwendig 27; 35; 39 uitwendig lidmaatschap 55 uitwendige kerk 36 uitwendige
roeping 27

V vaderlijk 78 verbeeldingskracht 113 verbintenis 28; 56 verbond 35; 40;
78 verbonden 65; 77 verbondsmatige wandel 50 verdienen 161 verdorvenheid 79;
80 verdrukkingen 72; 74; 78; 79 de gerichten en oordelen die God Zijn
gunstgenoten toeschikt, zijn zeer nuttige verdrukkingen 88 VERDRUKT God
verdrukte uit getrouwheid 79 verfoeien 171 VERGEVEN God zal de schuldige
zondaar vergeven 177 Gods menigvuldige vergeving 194 vergeving 177 verheerlijking
van God 229 verheven stijl 69 verklaring 50 verkondiging 28; 47; 57 VERLATEN de
goddeloze zal zijn weg verlaten 183 goddelozen verlaten hun weg 165 verlichting
102 van de kennis van Gods heerlijkheid, toen God in de harten van de heiligen
geschenen had 139 verloochend 202 veronderstelde wedergeboorte 55 verplicht
51 verplichting 27; 30; 55 verruimen 58 verruiming 227 verschoningen
30 verstaanbare woorden 219 verstand 109 versterken 48 versterking 56 vertroosten
58 vertrouwen 110 vervalsen 103 verwardheid 113 verwonderen 110 verwondering
73 verzoenbaar 32 Verzorger 11 vijandige neigingen 165 VITRINGA schreef over de
uitleg van de profetie i.v.m. Voetius/Coccejus 66 vlieden 70 voedsterling
80 voorbereiding 50 voorbereiding tot de kinderdoop 56 voortreffelijkheid 71 van het
Nieuwe Testament boven het Oude 104 voorzienigheid 61 Vriend 11 vrije goedheid
25 vrijheid 27; 30; 55 vrijmoedigheid 56 vrucht 49 vrucht van de kinderdoop
56 vruchten 58

W waakzaamheid 50 waarachtig 28; 29 waardigheid 22 walgelijk 166 walging
172 wandelen 50 wanhoop 31 wedergeboorte 55; 170 WEG Index 283 de goddeloze
zal zijn weg verlaten 163 Wegwijzer 11 welgevoeglijk 29 wellustigheden
164 welmenend 28; 29 wenen 198; 201 Petrus weende bitterlijk 201 Petrus weende
bitterlijk over zijn zonde 212 wereld 80; 163 weten 82 David wist het dat de gerichten
van de Heere de gerechtigheid waren, endat Hij hem uit getrouwheid verdrukt had
89 wettige gebruikers 51 wettische goedheid 226 wijsheid 24; 25 wil 110 wonderbaar
94 Woord 96 een getrouw woord en aller aanneming waardig 219

Z zaad 40; 57 zak 79 zaligheid 161 zaligmakend geloof, 35 zaligmakende geloof
224 zedekundige goedheid 226 zegel 47; 55 zegels 48 zeker 219 zelfverloochening
229 zenuwen 112 ziel 95 is een enkelvoudige zelfstandigheid, werkzaam door verstand
en wil 109 zieleheil 71 zinnelijk lichamelijk gevoel 118 zinnelijke tochten 114 zinnen
112 zondaar 162 zondaars 22; 161 zonde 20; 74 zonden 70; 78 zondigheid 166 Zone
Gods 22 zorgen 162